BRZOPISNA IZVJEŠĆA

XX.ª ZASJEDANJA

POKRAJINSKOGA SABORA DALMATINSKOGA

Od dneva 16 Lipnja do 8 Srpnja 1884.

U ZADRU

Brzotiskom „Narodnoga Lista“

1885.

SPISI POKRAJINSK. SABORA

Otvorenje Sabora dneva 16 Lipnja 1884.

PRISUTNI:

Predsjednik **GJORGJE** knez **VOJNOVIĆ**. — Nj. Preuz. Namjestnik **STJEPAN** barun **JOVANOVIĆ** — Dvorski Savjetnik **ALFONSO PAVIĆ** plem. **Pfaunenthal**. —

(U 10 satî pr. p. Nj. Pr. Prdbiskup Maupas služio je u prvostolnoj crkvi svetčanu službu božiju, kojoj prisustvovaše N. P. gosp. Namjestnik sa svim cc. kk. Vlastim mjestnim u dvorskoj opravi, osim pokrajinskog Zastupstva.)

Sabor se otvara u 1 sat popodne.

Predsjednik knez Gjorgje Vojnović: ***Visoki Sabore! Velečastna gospodo Zastupnici!***

Na poziv Njegova Veličanstva, evo nas danas ovdje sakupljenih, da započmemo ustavnu djelatnost. Naš će rad zastupanom narodu biti koristan, budemo li, odstranivši sve što bi moglo poremetiti mir i bratski sklad, složnim i sjedinjenim silama i u ovom zasjedanju nešto doprinjeli moralnom i stvarnom napredku naše otačbine. Do nas je da tako bude.

U tu svrhu Zemaljski Odbor proučio je i pripravio nekoliko predloga i zakonskih osnova, koje ću imati čast što prije prikazati Visokomu Saboru na ustavno razpravljanje. U izvješću pa o svom djelovanju, koje će Vam stalni Vaš Odbor podnieti na pregled i riešenje nabrojene su zakonske osnove glasovane u zadnjem zasjedanju, koje mal da ne sve zadobiše Previšnju Carsku potvrdu.

Izpitujući potanko pomenuto izvješće doći ćete, nadam se, do uvjerenja da Odbor Zemaljski nije zanemario nijednu struku narodnog gospodarstva.

U našem rodoljubnom podužeću možemo za stalno računati na iskreno saučestvovanje Zemaljske Vlade, kojoj kao nami na srdcu leži napredak i blagostanje ove pokrajine.

Tužnim srdcem navještavam smrt našeg milog druga zastupnika Jerka Cambj. Rodjen i odgojen u divnom Splitskom primorju, potomak čestite plemičke porodice, on je medju prvim stupio na poprište i branio narodna prava kao svetinju. Njega nestade, ali

njegovo ime ostati će zabilježeno zlatnim slovima u povjestnici našeg narodnog preporodjenja.

U znak iskrenog sažaljena izvolite, Gospodo, ustati.

Proglasujući otvoreno dvadeseto zasjedanje dalmatinskog Sabora, ja znam da vjerno tumačim Vaša nepokolebiva podanička čuvstva, kad Vas pozivljem da zajedno sa mnom uzkliknete: Živio naš premilostivi Cesar i Kralj **Franjo Josip I.** Živio! Živio!

Nj. Preuz. **Namjestnik**: *Visoki Sabore! Velečastna gospodo Zastupnici Kraljevine Dalmacije!*

U ime vlade Njegova Veličanstva Carskoga i Kraljskoga, čast mi je pozdraviti Vas najsrdačnije: *Dobro došli!*

Čim Visoki Sabor preuzimlje vršenje ozbiljnoga svoga rada, moram Vam izjaviti, da su vladine težnje, sve isto kao i one visoke ove Kuce, obraćene k duhovnomu i stvarnomu napredku naroda Kraljevine Dalmacije.

Primite zato, velečastna gospodo Zastupnici, uvjeravanje, da će Vlada najživljim nastojanjem pratiti Vaše razprave, gotova svedjer da Vam svakom prigodom najdobrovoljnije dodje na susret.

Čast mi je prikazati Visokomu Saboru kao vladina Povjerenika za ovoga zasjedanja carskoga kraljskoga dvorskoga savjetnika Alfonsa plemića Pavića.

Eccelsa Dieta! Onorevolissimi signori Deputati del Regno di Dalmazia!

In nome del Governo di Sua Maestà imperiale e reale apostolica ho l'onore di salutarvi col più cordiale: *Benvenuti!*

Mentre l'Eccelsa Dieta si accinge al disimpegno dei suoi seri lavori, devo dichiararVi, che le mire del Governo, egualmente che quelle dell'Eccelsa Camera, sono dirette al progresso morale e materiale della popolazione del regno di Dalmazia.

Accogliete pertanto, onorevolissimi signori Deputati, l'assicurazione che il Governo seguirà col più vivo interesse le Vostre deliberazioni, disposto sempre a venirvi incontro colla massima volonterosità in ogni circostanza.

Mi onoro di presentare all'Eccelsa Dieta quale Commisario governativo per questa sessione l'i. r. consigliere aulico Alfonso de Pavić.

Predsjednik. Zatvorena je današnja sjednica.

I. Sjednica dneva 18 Lipnja 1884.

Sadržaj: Ovjerovljenje izbora zastupnika Izbornog Kotara Splita, Trogira i Omiša. — Ovjerovljenje izbora zastupnika grada Makarske. — Ovjerovljenje izbora zastupnika grada Korčule. — Izvješće Zemalj. Odbora o ovjerovljenju izbora zastupnika Izbornog Kotara Kotor-Ercegnovi-Risan-Budvanskoga. — Izbor šestorice Tajnika. — Izbor Financijalnog Odbora. — Izbor Molbeničkog Odbora, · Izbor Odbora za plegledanje rada Zemaljskoga Odbora. — Prvo čitanje zakonske osnove o Gradjevnom Pravilniku. — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuje §. 2 Pokrajinskog zakona 19 veljače 1873 namjenjena da zaprieči nekoje čine škodljive gojitbi šumâ. — Prvo čitanje zakonske osnove o nekih redarstvenih odredbah o ribanju u riekah i jezerih. — Izvješće kojim Odbor Zemaljski podnosi pazbroje godine 1882 pokrajinskih zakladnina: *a*) Poljodjelske, *b*) Mamuline, *c*) iznemoglih vojnika dalmatinskih, *d*) Gluho-niemih, *e*) Obiteljih spremnih dalmatinskih vojnika, *f*) Mirovine zemaljskih činovnika; — i izkaznice rukovodjenja tekom godine 1882 sliedećih zemaljskih glavnica: *g*) Gladinjske, *h*) Za gradjenje bolnice u Dubrovniku. — Izvješće kojim Zemaljski Odbor podnosi pazbroje god. 1882: Mirovinske Učiteljske Pokrajinske Zaklade: — Pokrajinske Učionske Zaklade; — Pokrajinske Zaklade. — Prvo čitanje zakonske osnove o godišnjem prinesku Družtva osiguravajućih od vatre troškovim vatrogasnih zavoda. — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se, na izvršenje §. 23 Carevinskog zakona 11 lipnja 1879, ustanovljuju odredbe za ravnomjernu porazdiobu tereta vojničkog stalnog ukonačenja. — Prvo čitanje zakonske osnove o gradjenju i uzdržavanju putâ na željezničke postaje. — Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju pravnih odnosaja učitelja posebnih naukovnih tečaja sdruženih obćim pučkim učionam. — Prvo čitanje zakonske osnove o uporabi stvarnih pomoći pri izvedenju radnja smjerajućih na odvraćanje vodâ ili na obranu od vodâ. — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se promjenjuie §. 21 pokrajinskog zakona 9 ožujka 1873 o vodah (L. P. Z. Brî 32). — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se razdvàja današnja Obćina Pučiška. — Prvo čitanje zakonske osnove o odciepljenju odlomaka Bogomolja i Gdinja od Obćine Sućurja i o ustanovljenju nove političke Obćine Bogomoljske. — Izvješća kojimi Zemaljski Odbor podnosi Predrazbroje god. 1885: Mirovinske učiteljske Zaklade; — Učionske Zaklade; — Pokrajinske Zaklade; i obći konačni račun o gradnji nove Bolnice i Ludnice u Šibeniku.

(*Početak sjednice 10 s. 15 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Zanki** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić** i savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević**.

Predsjednik. Molim gg. zastupnike Pavla popa Zankii i Gjura Vukotića da privremeno prihvate se tajništva.

Tajnik *Vukotić* (čita):

Br. 1271-pr.

Visokorodjeni Gospodine!

Njegovo C. i K. Apoštolsko Veličanstvo Vrhovnom odlukom od 30 svibnja sk. proš. udostojilo se je primit na Previšnje znanje podastrte razprave dalmatinskog Sabora u Zasjedanju godine 1883.

Pri tome udostojilo se je Njegovo C. i K. Apoštolsko Veličanstvo izraziti u tom pravcu Previšnju volju da Dalmatinski Zemaljski Odbor nebi imao bit zapriečen od Saborskog Zaključka 21 srpnja 1883, koji se odnosi na uredovni jezik u zemaljskom zastupstvu, da se izdaju riešenja u talijanskom jeziku, u koliko bi ovo bilo pripustljivo po državo — temeljnim zakonskim odredbam.

Očekuje Njegovo C. K. Veličanstvo da i pri dopisivanju sa vojničkim Vlastim bude uvaženo oblakšanje udiljnog uredovnog poslovanja. U ostalom predpolaga Njegovo C. i K. Veličanstvo da će Zemaljsko Zastupstvo imat pred očima ono što je potrebito za uredovno poslovanje u Saboru.

Njegova Preuzvišenost Gospodin Predsjednik Ministara i Upravljatelj Ministarstva unutarnjih posala priobćio mi je ovo sa Odpisom 3 t. m. Br. 2677 M. I. radi dojave Zemaljskom Zastupstvu, stoga mi je čast ob ovom obznaniti Vaše Presvjetlo Gospodstvo za dalnju dotično uredovnu porabu uz povratak zapisnikâ sjednica amo dostavljenih cienjenima Dopisima 29 srpnja i 28 rujna 1883 Br. 212-sab. i 214-sab.

Primite Visokorodjeni Kneže uvjerenje mog dubokog počitanja i uvaženje.

Zadar, 10 lipnja 1884.

C. K. Namjestnik

Jovanović Fml.

Visokorodjenom Gospodinu Juri Knezu Vojnoviću Užičkomu, Povelitelju reda Frane Jozipa, Predsjedniku Zemaljskog Sabora itd.

u Zadru.

Visokorodjeni Gospodine!

Po zivom na drugu stavku §. 36 zemalj. pravil. častim se obznaniti Vašu Blagorodnost da osim stalnoga vladinoga zastupnika c. k. dvorskog savjetnika gospodina Alfonsa plem. Pavića, biti će pripravni i predstojnici pojedinih namjestničtvenih odiela, da usled eventualne požude prisustvuju kod pojedinih odbora u svrhu da pruže ona razjasnjenja, što bi se mogla prikazati potrebitim.

Za razprave koje bi se ticale djelokruga c. k. pokrajinskoga školskoga Vieća bi odredjen toliko glede razprava u saboru, koliko glede onieh u dotičnom odboru, c. k. pokrajinski školski nadzornih gospodin Dragutin Bakotić.

Primite visokorodjeni gospodine uvjerenje mog dubokog počitanja i uvaženja.

U Zadru dne 16 lipnja 1884.

C. K. Namjestnik

Jovanović Fml.

Visokorodjenomu Gospodinu Juri Knezu Vojnoviću Užičkomu. Povelitelju reda Franje Josipa, Predsjedniku Zemaljskoga Sabora itd.
u Zadru.

Peedsjednik. Čast mi je predstaviti Visokomu Saboru gosp. savjetnika Manojla Budisavljevića kao Namjestničkog izviestitelja. — Molim g. tajnika Vukotića, da naviesti prispjele molbenice.

Tajnik *Vukotić.* (čita) Br. 40. Stazić ud. Tereza za povisenje mirovine; Br. 46. Machiedo Jerko za povišenje mirovine; Br. 43. Gazzari ud. Antica za godišnju mirovinu; Br. 47. Kalogjerà Božidar za povienje mirovine; Br. 27. Bukovac Vlaho za podporinu; Br. 28 Lukinović Špiridiun za povišenje mirovine.

Predsjednik. Biti će izručene Molbeničkomu Odboru. — Udielio sam po osam danâ dopusta zastupnikom Arneri, Dubokoviću, Gojkoviću, Kulišiću, Serragli i Tripalu. — Molim novoizabrane zastupnike Ivcevića i Ljubića Kažimira da učine obetanje u smislu §. 9. Pokrajinskog Pravilnika.

(*Sabor se diže na noge*).

Tajnik *Vukotić* (čita §. 9 Pokr. Prav.)

Ivčević. Obetajem.

Ljubić. Obetajem.

Predsjednik. Prihvaćam dnevni red. Prva je točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora o ovjerovljenju izbora zastupnika Izborništva vanjskih občina Split-Trogir-Omiša. — Molim gosp. izviestitelja Simića da izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj *Simić.* (čita. Gle Pril. 16).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pita li tko rieč? Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Zemaljskoga Odbora kako je sada bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je Zemaljskoga Odbora primljen.

Druga točka dnevnoga reda: Izvješće Zemaljskoga Odbora o ovjerovljenu zastupnika grada Makarske. — Molim gosp. izvjestitelja Vrankovića de pročita izvješće.

Izvjestitelj *Vranković.* (čita. Gle Prilog 17).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog kako je sada bio pročitan neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Treća točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora o ovjerovljenju zastupnika grada Korčule. — Molim gosp. izviestitelja Dr. Klaića da izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić.* (čita. Gle Prilog 18).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? Rieč je podpredsjedniku Kapoviću.

Kapović. Eccelsa Assemblea! Io sarò breve e considererò il rapporto dell' Eccelsa Giunta soltanto sotto il suo aspetto legale. Dall'esame degli atti elettorali risulta, che erano iscritti nelle liste elettorali 189 elettori, che votarono 148. In esito alla votazione la commissione elettorale, ossia la sua maggioranza, proclamò eletto il signor Dr. Smerkinić con voti 75, e dichiarò che il controcandidato ne riportò soltanto 69. L'Eccelsa Giunta nel rapporto che

venne testè preletto, dichiara che i 4 voti che vennero sottratti al Dr. Zaffron, lo furono illegalmente. In ciò convengo col relatore dell'Eccelsa Giunta. A mio modo di vedere la commissione non aveva il diritto di indagare se i signori Jeričević Antonio, Vilović Giacomo, Jerković Paolo e Bodulić Giovanni avevano, o meno, il diritto di essere compresi nelle liste elettorali, tostochè ciò era già seguito e le liste erano passate in giudicato. In base al §. 42 del Regolamento elettorale il suo diritto si limitava a stabilire l'identità dell'elettore, ed in ciò poteva insorgere un dubbio relativamente al Bodulić, essendochè a Curzola vi sono due Bodulić della stessa paternità.

Non condivido l'opinione del relatore e rispettivamente della Giunta per ciò che concerne l'esclusione dei quattro voti dei . Lorenzo Depolo, Damianović Vincenzo, Paunović Francesco e Benussi Antonio. Il motivo che adduce la Giunta si è che „nije dosta vòltura „već hoće se po obćinskom zakona redovita „koncesija od strane obrtničke vlasti, koju oni „nijesu dobili, — pak vrši izborno pravo onaj „koji plaća porez, a oni ga plaćali nijesu za „prvo tekuće polugodište."

V' è la decissione 19 maggio 1883 dell' Eccelso i. r. Tribunale Amministrativo che ammette che la voltura di intestazioni nei ruoli steurali possa seguire dopo la compilazione delle liste elettorali. — La voltura, stando al decreto rilasciato in data 31 maggio 1884 dall'i. r. Capitanato Distrettuale di Curzola, seguiva in base al §. 19 III. capoverso dell'istruzione per le dirette, diramata col decreto 31 gennaio 1882 della Direzione Provinciale. Stando quindi alla sopra ricordata decisione abbiamo che, quantunque compilate le liste elettorali, la voltura delli Diamianović, Depolo, Paunović e Benussi, poteva seguire legalmente — ed essa difatti seguiva legalmente in base al §. 19 della citata Istruzione.

Se i signori che figurano quali elettori avevano ommesso di partecipare prima tale voltura, in base alla legge industriale 15 marzo 1883, tale loro ommissione poteva offrire materia a procedimento in linea politica, ma non distruggere gli effetti della voltura che, per le norme sull'imposta industriale, si rende tosto operativa. In base alle stesse, al punto ventesimoterzo della decisione dell' eccelso Tribunale Amministrativo, l'obbligo del pagamento d'imposta è quello che in materia di esercizio del diritto di voto ne costituisce la circostanza decisiva, indipendentemente dalle sussistenti relazioni di diritto privato. — Stando al decreto da me citato del capitanato distrettuale di Curzola la voltura era effettivamente seguita; e stando alle dichiarazioni, ovverosia agli schiarimenti, del referente steurale i quattro individui che figurano intestati nelle liste e cui si contesta il diritto a voto, sarebbero allibrati e di più avrebbero pagato l'imposta; ed è perciò che a loro favore si sarebbero verificate le condizioni richieste dalla legge per presentarli quali elettori superiori a qualsiasi eccezione. — Avendo ora essi votato per il Dr. Smerkinić, credo non si possa cancellarli in nessun modo per cui la proporzione resta, relativamente al Dr. Zafron nei termini portati dal rapporto della Giunta, cioè di voti 73 — relativamente al Dr. Smerkinić di voti 75, i quali costituiscono ancor sempre la maggioranza assoluta.

Signori, questa è la mia opinione, e di conformità alla stessa voterò contro la proposta dell'Eccelsa Giunta.

Predsjednik. Rieč je Vladinu Povjereniku plem. Paviću.

Vladin Povjerenik *Pavić.* — Visoki Sabore! Glede izbora u Korčuli čast mi je iztaknuti, da je gospodin kotarski Poglavar više puta napućen bio, da postupa sa svom zakonitosti i objektivnosti.

Namjestničtvo je razabralo iz jedne tužbe podnešene proti odlukam kotarskoga Poglavara izdatim usljed uloženih utoka, da nazori kotarskoga poglavara izdatim usljed uloženih utoha, u poslu šest ovijeh odluka nijesu temeljiti, pošto proiztiče iz istijeh, kako je bila nametnuta obrtarina četirim osobam, koje tjeraju obrt brez dozvole nadležne oblasti i iako nebi bilo dopušteno da se ubilježu u izborni imenik dvie osobe, koje su dakle imale biti ubilježene u izborni imenik po predzadnjoj stavci §. 15 izbornog reda za zemaljski sabor.

Premda Namjestničtvo po zakonu nije bilo u stanju da izreče ikakvu razsudu u predmetu, ipak je upozorilo kotarskoga Poglavara na iztaknute stvari.

Ali imenik nije mogao biti popravljen od strane kotarskoga Poglavara, s razloga što po zakonu ne bi više moguće da se to učini

Toliko u ovomu pravcu, koliko naročito u poslu dalnje tužbe da se kod izbora izbornoga povjerenstva nije postupalo objektivno, u teku su potanki izvidi.

Predsjednik. Pitali još tko rieč o predmetu? — Vitez Trigari ima rieč.

Trigari. Vorrei pregare il signor Vice-Presidente di dar lettura dei quattro decreti capitanali che citava nelle sue deduzioni.

Predsjednik. Gosp. zastupnik vitez Trigari predlaže, da bude dozvoljeno pročitati one četiri odluke Poglavarstva, na koje se g. Kapović ovdje pozvao. Pošto ja to bez dozvole Sabora ne mogu dopustiti, pitam Vis. Sabor. — Ona gospoda, koja pristaju na to, da se ove odluke pročitaju neka izvole ustati.

Dr. *Klaić.* U izbornih spisih nema tih odluka, nego su samo navedene; ako ih ima gosp. Podpredsjednik, ja se čitanju ne protivim.

Predsjednik. Baš zato je i učinjen predlog, jer ih g. Podpredsjednik ima. — Tko je zato, da se pročitaju, neka izvoli ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen. Molim g. podpredsjednika Kapovića, da ih izvoli pročitati.

Kapović. (čita).

Predsjednik. Pitali sad tko rieč? — Rieč je vitezu Trigari.

Trigari. Il signor Vice-Presidente ha esposto quanto sta in tutti i sensi a favore dell' elezione del deputato Dr. Smerkinić, — io non ripeterò perciò cose dette, il che sarebbe superfluo per ognuno di noi. — Non voglio del pari entrare nel dettaglio dei voti, nè constatare quanti ne abbia ricevuto l'uno, quanti l'altro — ma occuparmi soltanto dei quattro voti che si vorrebbero escludere, perchè non iscritti, prima che sieno pubblicate le liste, nel protocollo generale di pubblicazione. Non può nascere questo? Non trattasi già di un elettore nuovo che vuol esere intruso nelle liste. Il padre era intestato nei ruoli steurali; morto lui si continuava pagare come per lo innanzi sotto il suo nome Giovanni. Francesco, suo figlio gli è subentrato, ed allora fu inscritto il suo nome. Anche da noi tante ditte commerciali portano il nome del padre perfino dell'avo, — e non perciò conservano il diritto elettorale. Non mi tratterò su ciò di sovverchio, mi basta aver rilevato questa circostanza importante e giusta, che anche i signori della destra vorranno valutare. — Gli atti elettorali concernenti il deputato di Curzola furono comunicati appena l'altro ieri; alcuni deputati — ne vedo tre quattro, — sono arrivati soltanto oggi e non ebbero quindi la possibilità di prenderne conoscenza. L'Eccelsa Giunta prese in un altro caso la determinazione di rimettere gli atti di un' elezione ad un apposito comitato per disamina. Vorrei pregare che, prima che si decida in argomento così delicato, ed acchè pure non ci si tacci di poco riguardo, l'Eccelsa Dieta voglia procurare che gli atti sieno debitamente esaminati e rimessi all'uopo al comitato, che dietro proposta della Giunta si costituirà per un altro deputato, che si attrova in eguali condizioni. Io fo quindi la proposta che gli atti concernenti l'elezione del deputato della città di Curzola e la riferibile relazione della Giunta Provinciale passino ad un apposito comitato di quattro membri.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima izviestitelj Zemaljskoga Odbora Dr. Klaić.

Dr. *Klaić.* Visoki Sabore! Najprije ću odgovoriti vitezu Trigariću glede njegova predloga.

Zemaljski je Odbor istina učinio predlog, da se spisi odnosuo na izbor častnoga zast. Vukotića izruče posebnomu odboru; ali to s obzira naprama Saboru, jer izbor čast zast. Vukotića spada u one lani neriešene, kad se radilo o novih izborih cieloga Sabora. Zakon ne piše, ali je običaj još od god. 1864, da Sabor imenuje Odbore, koji da prouče izborne spise i Saboru izviešte o novih izborih. S toga

obzira nije se Zem. Odbor usudio glede Vukotića što da učini. Lani se o pitanju nije došlo do kakva zaključka; s toga se ostavlja Saboru, da tim poslom sliedi. Inače je kad se radi o drugih naknadnih izborih. Tu je Zem. Odbor bio dužam izvjestiti, pa je toj dužnosti Zem. Odbor odgovorio. Zatim vitez Trigari kaže, da se nisu mogli proučiti spisi odnosno izbora Korčulanskih, te do čista uvjerenja ne moglo se doći.

Taj bi prigovor vriedio, kada bi se radilo o zapletenom pitanju; ali je ovdi stvar posve jednostavna, bilo je proučiti četiri glasa, da li su valjana ili nisu. — Častnomu podpredsjedniku odgovoriti mi je, da se pita: jesu li Benussi, Depolo, Pavlović i Damjanović pravo imali glasovati ili ne? — On kaže imali su pravo. — Zašto? — Jer jednom odlukom Upraviteljno Sodište izreklo je, da pravo glasowanja ne visi o elektivnom plaćanju poreza, nego o dužnosti na plaćanje.

To je istina; ja priznajem i to načelo a i naš ga je Sabor priznavao prije nego je izašla odluka Upraviteljnog Sudišta. Svedje se branilo i zapoznavalo u našem Saboru, da jedan poreznik, koji je kao takov upisan u Poreznih knjigah, ima pravo glasa, i ne znali da li je upisana kuća ili zemlja njegova. Dakle mi tvrdimo, tko respektivno plaća porez, on ima pravo na glas, efektivno platio ga ili neplatio. To potvrdjuje Upraviteljno Sudište. — Ali ovdje je pitanje: jesu li ona četri pravo imali biti u imeniku birača? A to je ono, što Zem. Odbor niječe.

Što se prvoga tiče, iz spisa ne proizlazi, vodili on koncesioniranu obrtnost. Zna se, da ima dučan na Korčuli, ali sva je prilika. da u tom dučanu, pošto imade jestiva, ima i pića; ako ništa, a ono bar likera i rakije. Ostavimo ono sve na stranu; iz spisâ se točno ne razabire, premda utočnici kažu, a i povjerenstvo tvrdi, da su na dan izbora imali dobiti koncesiju. — Nu od one druge trojice nema sumnje da nisu obrtnici.

Medju obrtnostim, koje su podložene koncesiji, zaisto je gradjenje brodova. Svak zna koji su tu interesi skopčani, te kako mora država dobiti sva jamstva, eda se grade takovi brodovi, koji neće potonuti, i na pogib izvrći imetak pa i životâ ljudski. Ali ona trojica, gospodo, imala su dobiti koncesiju kao obrtnici, da mogu vršiti svoj obrt, nu oni ju dobili nisu, te u imenik birača nisu mogli ući. Da nisu platili porez, to je jedan pomoćni argument na pritvrdju prvoga. — Napose pa evo kako stvar stoji o Boži Depolo: On je graditelj brodovâ, a nije njegov sin. Za izbore radilo se stvoriti dva glasa. Božo, osim što je graditelj brodova, ima i posjeda; pa on ti obrt premetni na sina, da bi tako i ovaj stekao glas. Božo je ostao u imeniku kao posjednika, i proti njegovu glasu nema se išta.

Nu nevoljan mu je glas sinovljev, jer sin prostom volturom, bez dozvole nadležne obrtničke Vlasti, nije stekao obrtnost, te dakle ni izborno pravo iz te obrtnosti proiztičuće.

Isto je sa Ivanom i Franjom Pavlovićem. Ivan je imao pravo, jer on priznati obrtnik, a nije njegov sin Frane, nepriznat od nadležne Vlasti. To vriedi i o Damjanoviću. U sva tri slučaja htjelo od jednoga stvoriti dva glasa. Prosto njim, da budu stvar po zakonu izveli. Prosto strankam ako mogu, od jednoga stvoriti dva glasa; samo u razdvajanju glasova nek postupaju po zakonu; nek roditelj na vrieme prikaze sina da mu zakonito šteče pravo glasa, da ga upiše na vrieme; onda na dan izbora neće smjeti nitko ništa proti. Vi šte čuli Vladina povjerenika, da je to mnienje i Namjestništva. Na moje mnienje ne može to imati upliva, nu svakako služi kao podpora momu mnenju. Drugoga prigovora nema Odborovu predlogu; gosp. podpredsjednik drugo ne traži, nego da se pripozna pravilnost onih četirih glasova; a to se nesmie, kako sam dokazao. — Još mi je opaziti jednu, glede vlasti izbornoga povjerenstva. Gospodin ju podpredsjednik sasvim steže, on hoće da izborno povjerenstvo ima samo oblast kad dodje birač da glasuje, zapoznati njegov identitet. §, 39 I. R. glasi: „Ako prije, nego što se započne odvjetovanje, prigovori tko proti iz-

bornomu pravu koje osobe, navedene u imeniku izborničkom, ako tvrdi, da je ista osoba, odkako su se imenici izbornički napravili, izgubila koje svojstvo za pravo izborno, tad će o tom odmah izborna komisija odlučiti nedavši mjesta utoku.“

Dakle kad se birač prikaže, ima se pravo prigovora proti valjanosti čijeg glasa, a komisija odlučuje. Mi smo vidjeli, da naše izborne komisije tako i postupaju. Povjerenstvo ima pravo izjavit s koje je strane većina; ja pripoznajem pravo većini povjerenstva i pravo što je odlučilo da su ona četiri glasa pravilna, i ako to ne slaga sa rasudom Upraviteljnoga Sudišta, nu i mi imamo pravo, kao zadnja molba, vidjeti, jeli povjerenstvo pravilno postupalo, i zakonito odlučilo. — Iza onoga što sam naveo, molim Vis. Sabor, da izvoli primiti predlog Zemaljskoga Odbora.

Predsjednik. Prije nego predjem na glasovanje, spomenuti mi je, da ima odgoditeljni predlog; ovomu se mora dati prednost, stoga će se prije o njem glasovati. Ako ne bude primljen odgoditeljni predlog, onda će se glasovati o predlogu Zemalj. Odbora. Dakle vitez Trigari predao je sliedeći predlog: Spisi izbora zastupnika grada Korčule i odnosno izvješće Zem. Odbora neka se izruče osobitomu Odboru od 4 člana po Saboru izabranu. — Ona gospoda, koja su za ovaj predlog viteza Trigari-a neka izvole ustati. (*Manjina*).

Predlog je pao. — Stavljam na glasovanje predlog Zemaljskoga Odbora, Pitali tko rieč o načinu glasovanja?

Dr. *Klaić*. Molim, da se razluči glasovanje, jer su dva predloga; prvi, da se ne primi Dr. Smrkinić, a drugi je da se primi Dr. Zaffron.

Predsjednik. Častni zastup. Messa predlaže, da se poimence glasuje.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita prvi predlog).

Predsjednik. Ona gospoda, koja su za predlog odgovorit će „da“, a koja su protivna „ne“.

(Sgadja se poimeno glasovanje, po kojem glasovaše *da*: Biankini, Bulat, Didolić, Gjaxa, Gondola, Ivčević, Karaman, Klaić, Ljubić, Machiedo, Masovčić, Mrkica, Morpurgo, Paštrović, Pavlinović, Rendić, Šupuk, Tomić, Vranković, Zanchi, Zore, — glasovaše *ne*. Bakotić, Bjelanović, Kapović, Messa, Petranović, Strmić, Simić, Trigari, Vukotić. — — Predsjednik se je Vojnović uztegao od glasovanja).

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita drugi predlog).

Predsjednik. Ona gospoda, koja će glasovati za ovaj predlog, kad budu pozvana, neka odgovore „da“, a koja su protivna „ne“.

(Sgadja se glasovanje, a izpadao kao gornje).

Istim izpadkom primljen je drugi predlog Zemalj. Odbora, to jest primljen je zastupnikom grada Korčule častni gospodin Dr. Jozip Zafron. Ja ću ga brzojavno pozvati, da stupi na zasjedanje.

Prelazim na četvrtu točku dnevnoga reda, koja glasi: Izvješće Zemaljskoga Odbora o ovjerovljenju izbora zastupnika Izbornog kotara Kotorskoga, Ercegnovskoga, Risanskoga i Budvanskoga.

Izvjestitelj Zemalj. Odbora Dr. Tomić neka izvoli pročitati izviešće.

Izviestitelj Dr. *Tomić* (čita gle Prilog 19).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Zemalj. Odbora, kako je sada pročitan neka izvole ustati. (*Većina*). — Predlog je primljen, te će se izbor ovoga odbora staviti za buduću sjednicu na dnevni red pošto danas imamo dosta drugih izbora.

Peta je točka dnevnog reda izbor šestorice

tajnikâ. — Neka izvole gospoda Zastupnici predati cedulje.

(*Sliedi izbor s ceduljami*).

Izabrani su: Gjaxa, Didolić. Zanchi, Karaman, Vukotić i Zore.

Stupa se na poredanje tajnikâ. Molim gosp. podpredsjednika, ja ću napisati imena, da jih izvoli izvaditi na sreću.

(*Oprema se*). Red je Tajnikom sliedeći:

I. Vukotić i Gjaxa,
II. Zanchi i Didolić,
III. Karaman i Zore.

Dakle molim gg. Tajnike prve redom da zauzmu svoja mjesta. (*Gjaxa i Vukotić idju za tajničkim štolom).*

Šesta je točka dnevnog reda izbor Financijalnoga Odbora.

Pozivljem gg. zastupnike da izvole napisati i predati cedulje).

(*Pokupljaju se cedulje*).

Da mnogo ne dangubimo, ja ću izpadak izbora objaviti kašnje. Moliti ću g. podpredsjednika Kapovića i gg. Tajnike, da kroz to dok se izcrpi dnevni red današnje sjednice, razaberu tko bude izabran u koji odbor, pa ću ja javiti Vis. Saboru. — Prelazim na sedmu točku: Izbor molbeničkog odbora. — (*Predano je* 25 *cedutjâ*).

Prelazim na osmu točku: Izbor Odbora za pregledanje rada Zemaljskoga Odbora. — Molim gg. zastupnike, da izvole predati cedulje.

(*Pokupljaju se cedulje*).

Prelazim na devetu točku dnevnoga reda: Prvo čitanje zakonske osnove o gradjevnom pravilniku. — Molim g. izvjestitelja Zemblj. Odbora Dr. Klaića da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita gle prilog 1).

Visoki Sabore! Pošto je ovaj pravilnik do sada četiri puta pročitan i glasovan bio na Saboru, dapače i odobren, izuzam ona tri §. koja su ovdje spomenuta, o kojim se ima dodati nekoliko rieči sasvim formalne naravi i sasvim neznatne; pošto je nužda, da ovaj pravilnik jednom postane zakonom; pošto je bio u drugom čitanju g. 1881 protresan na dugo i široko: predlažem Vis. Saboru, da izvoli odlučiti, da se odmah danas prodje na drugo čitanje zakonske osnove.

Predsjednik. Zastupnik Dr. Klaić stavlja predlog, da se još danas u sjednici prodje na drugo čitanje ove zakonske osnove. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazi se dakle na drugo čitanje. — Otvorena je obća razprava. Pitali tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. — Prelazim na posebnu razpravu.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita §§. 1-77, koji su primljeni bez razprave; zatim naslov i uvod zakona.

Predsjednik. Pitali tko rieč o naslovu i uvodu ove zakonske osnove? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Tko prima naslov uvod zakonske osnove kako je sada pročitano bilo, neka izvoli ustati. (*Većina*). — Ova zakonska osnova je primljena u drugom čitanju.

Prije nego predjem na desetu točku dnevnoga reda, javiti ću Vis. Saboru izpadak izbora u Odbore. — Molim g. podpredsjednika, da izvoli to javiti Vis. Saboru.

Podpredsjednik *Kapović*. Predano je 26 cedulja u izboru Odbora za pregledanje rada Zemalj. Odbora. Većinu su zadobiti: Machiedo, Zore, Rendić, Kapović, Tripalo. — U izboru Molbeničkog Odbora predano je 25 ceduljâ a većinom izabrani su: Biankini, Karaman, Didolić, Kulišić i Mrkica. — U izboru Financijalnog Odbora predano je 25 ceduljâ, pa su izabrani: Bulat, Čingrija, Šupuk, Trigari i Morpurgo.

Predsjednik. Gospoda, koja su izabrana u ove Odbore, molim da se izza sjednice ustanove.

Prelazim na desetu točku: Prvo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuje §. 2 pok. zakona 19 veljače 1873 namienjena da zaprieči neke čine škodljive gojitbi šuma. — Molim g. izvjestitelja da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita izviešće. Gle prilog 20). Predlažem da se prodje na drugo čitanje zakonske osnove.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen. Obća je razprava otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. — Prelazim na posebnu razpravu.

Izviestitelj *Vranković* (čita §§. 1 2 članka I. i II. čl. Primljeni su bez razprave. Zatim čita naslov i uvod.

Predsjednik. Pitali tko rieč o naslovu i uvodu ove zakonske osnove? — Nitko. — Tko prima, neka ustaje. (*Većina*). Ova zak. osnova primljena je u drugom čitanju.

Izvjestitelj *Vranković*. Predlažem da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Izvjestitelj Zemaljskoga Odbora predlaže, da se danas predje na treće čitanje ove zak. osnove koja je već primljena u drugom čitanju. — Ona gospoda, koja pristaju da se predje na treće čitanje neka izvole ustati. (*Većina*). — Ona gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu zak. osnovu, kako je u drugom čitanju bila pročitana i primljena, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na jedanaestu točku dnevnoga reda: Prvo čitanje zakonske osnove o nekim redarstvenim odredbam za lov ribe u riekam i jezerim. — Molim g. izvjestitelja D.ra Klaića da izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita izvješće Prilog 21). Ja činim predlog s formalne strane, da se ova zakonska osnova preda Upraviteljno-pravničkomu Odboru od pet lica, izabranu od Vis. Sabora.

Predsjednik. Dr. Klaić čini predlog, da se ova zak. osnova preda Upraviteljno-pravničkomu Odboru od pet lica. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Molim da bi gg. Zastupnici napisali imena petorice, koja bi sačinjavala taj Odbor.

(*Obavlja se izbor*).

Predane su 23 cedulje, te izabrani su: Ivčević, Masovčić, Paštrović, Patranović i Gjaxa. — Moliti ću gg. izabrane zastupnike, da se sakupe i izberu svoga predsjednika i izviestitelja.

Prelazim na dvanaestu točku koja glasi: Izviešće kojim Zemaljski Odbor podnosi pazbroje 1882 raznih pokrajinskih zakladninâ. (Gle prilog 5). — Prelazi Financijalnomu Odboru.

Trinaesta točka: Pazbroj 1882 Mirovinske učiteljske Zaklade (Prilog 6). Prelazi Financijalnom Odboru.

Četrnaesta točka: Konačni račun god. 1882 Pokrajinske Zaklade (Prilog 7). — Prelaži fieancijalnome Odboru.

Petnaesta točka: Konačni račun god. 1882 Pokrajinske zaklade (Prilog 8). — Prelazi financialnome Odboru.

Šestnaesta točka: Prvo čitanje zakonske osnove o godišnjem doprinesku Družtva osiguravajućih od vatre Zavodom vatrogasaca. (Prilog 2). Pita tko rieč o predmetu?

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Pošto je izviešće tiskano i porazdieljeno gospodi Zastupnikom, scienim nije potrebito čitati ga; nego predlažem, da ovo izviešće sa zak. osnovom bude predano na pretres i izviešće onom Odboru, koga smo sada pod imenom Upraviteljno-pravničkog Odbora izabrali, jer je ovo stvar upraviteljna kao što i pravnička.

Predsjednik. Častni zast. Dr. Klaić predlaze, da se ova zak. osnova predade na pretres Upraviteljnom-pravničkomu Odboru, da podnese Saboru o njoj svoje izvješće. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog neka izvole ustati. (*Večina*). Predlog je primljen.

Sedamnaesta točka: Prvo čitanje zakonske osnove o naknadi za stalno ukonačenje vojničko. (Prilog 3).

Izviestitelj Dr. *Klaić.* I ova osnova i izvješće je tiskano i porazdieljeno; predlažem, da se predade Upraviteljnomu-Odboru, da podnese izviešće.

Predsjednik. Častni zast. Dr. Klaić predlaže, da se i ova zak. osnova uputi Upraviteljnomu Odboru. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). — Predlog je primljen.

Osamnaesta točka: Prvo čitanje zakonske osnove o gradnji i uzdržavanju puteva na željezničke postaje (Prilog 4).

Dr. *Klaić.* Činim isti predlog.

Predsjednik. Dr. Klaić predlaže, da se i ova zakonska osnova dostavi Upravnom Odboru danas izabranom. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). — Predlog je primljen.

Devetnaesta točka: Prvo čitanje zakonske osnove o pravnih odnošajih učiteljâ posebnih naukovnih tečaja, s druženih obćim pučkim učionam. (Prilog 10).

Izviestitelj Dr. *Klaić.* I ova je zakonska osnova tiskana i razdieljena; predlažem, da se i ona predade posebnom Odboru, od pet lica, Učionskom Odboru, pa da ovaj iznese izvješće Saboru.

Predsjednik. Dr. Klaić predlaže, da se ova zakonska osnova ustupi jednomu Odboru od pet lica, Učionskom Odboru, koji bi se danas birao prije svršetka sjednice.

Pita li tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljeno. — Molim gg. zastupnike da izvole predati cedulje.

(*Pokupljaju se cedulje*).

Izpadak je izbora ovaj. Izabrani su: Mrkica, Zore, Vukotić Didolić i Arneri. Moliti ću ih, da što prije izaberu svoga predsjednika i izviestitelja.

Dvadeseta i dvadesetprva točka: Prvo čitanje zakonske osnove o uporabi stvarnih pomoći u radjah na odvraćanje vodâ i na obranu od istih; i druge kojom se promienjuje §. 21 pokr. zakona 9 ožujka 1873 o vodah (Prilog 15). — Molim g. izviestitelja Zemaljskoga, da pročita izviešće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita).

Predlažem, da ovo izviešće i zakonske osnove, koje sada biše pročitane, budu dostavljene Poljodjelskomu Odboru koji bi se odmah birao, a to od 5 članova.

Predsjednik. Dr. Kiaić predlaže, da se ovo izviešće i zakonske osnove upute Poljodjelskomu Odšoru, koji bi se još danas imao izabrati.

Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja su za predlog D.ra Klaića neka izvole ustati. *(Večina)*. Primljeno. — Izvolite predati cedulje.

(Nakon obavljena izbora).

U Poljodjelski Odbor izabrani su: Gondola, Messa, Machiedo, Duboković i Rendić. — Moliti ću članove ovoga Odbora, da čim prije odaberu predsjednika i tajnika.

Dvadeset i druga točka: Prvo čitanje zakonske osnove kojom se razdvaja današnja Občina Pučiška. — Molim izviestitelja Zem. Odbora gospodina Vrankovića da pročita izviešće.

Izvjestitelj *Vranković.* (čita. Gle Prilog 22).

Predlažem da se izruči Upraviteljnomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč na predlog izviestitelja Vrankovića? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog da ova zakonska osnova bude uručena Upraviteljno-pravničkomu Odboru, neka izvole ustati. *(Večina)*. Primljeno.

Dvadeset treća točka: Prvo čitanje zakonske osnove o odciepljenju odlomka Bogomolja i Gdinja od Občine Sućurja, i o ustanovljenju nove Občine Bogomoljske. — Molim izviestitelja, da pročita izviešće.

Izviestitelj *Vranković* (čita Prilog 23).

Predlažem takodjer, da i ova zakonska osnova prodje Upraviteljnomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu izviestitelja Vrankovića? — Nitko — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja pristaju na to, da ova zakonska osnova bude ustupljena Upraviteljnomu Odboru neka izvole ustati *(Večina)*. Primljeno.

Dvadeset i četvrta točka: Predrazbroj 1885 Mirovinske učiteljske zaklade.

Prelazi Financijalnome Odboru.

Dvadeset i peta točka: Predrazbroj 1885 Učionske zaklade.

Prelazi takodjer Financijalnome Odboru.

Dvadeset i šesta točka: Predrazbroj Pokrajinski god. 1885.

Prelazi takodjer: Financijalnomu Odboru.

Dvadeset i sedma i potonja točka: Obći konačni račun gradnje nove Bolnice i Ludnice u Šibeniku: — Molim g. izviestitelja, da izvoli pročitati odnosno izviešće.

Izvjestitelj Dr. *Klaić* (čita prilog 3).

Prelažem, da se ovo izviešće i računi predadu Financijalnomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu? — Nitko. — Tko pristaje na predlog D.ra Klaića, da se ovo izviešće i računi ustnpe Financijalnome Odboru neka izvoli ustati. *(Večina)* — Primljeno.

Dnevni red današnje sjednice je izcrpljen. Nego dužan sam javiti, da se je Odbor za pregledanje rada Zemaljskoga Odbora ustanovio, te je izabran predsjednikom častni g. Machiedo a izviestiteljem častni g. Zore.

Molbenički Odbor ustanovio se te je predsjednikom izabran častni zast. Mrkica, a izviestitelji su svi članovi odbora.

Upravno-pravni Odbor ustanovio se te je predsjednikom izabran čast. zast. Pastrović, a izviestiteljem častni zast. Ivčević.

Poljodjelski Odbor izabrao je predsjednikom čast. zast. Gondola a izviestiteljem Rendića.

Financijalni Odbor, koji je danas izabran, a članovi su mu Bulat, Morpurgo, plemić Trigari, Šupuk, Čingria, pošto se nisu mogli ustanoviti, pozivljem ih u ovu dvoranu sutra u 10 sati stoga, da se ustanove i da im se predadu sve radnje.

Pošto je dnevni red izcrpljen zatvaram današnju sjednicu.

(Završetak sjednice 1 s. 45 č. p. p.)

II. Sjednica dneva 23 Lipnja 1884.

Saadržaj: Upit D.ra Bulata o cesti Omiš-Zadvarje; Zore o crkvi i župničkoj kući u Luci-Šipanjskoj; Vukotića o Bolnici u Boki. — Predlog D,ra Bakotića: o knjigah kod pučkih učiona; o željeznicah dalmatinskih; o preinaka tiskarskom zakonu; o nekih kmetskih odnošajih. · Molbenice prikazane. — Izbor trojice za ovjerovljenje izbora Vukotića. — Treće čitanje Gradjevnog Pravilnika. — Prvo čitanje Ustanova zadužbine „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih“. — Uvedenje nekih odredbina na korist obćine Tivatske. — Ustanovljenje stalnog Dušobriznika u Bolnici i Ludnici Šibenjskoj. — Prošnja Sveć· Dom. Bučića, privremenog Dušobrižnika u Sibenskoj Bolnici da mu se plati dušobrižnička služba od 1.og srpnja 1883 do 1.og veljače 1884. — Odobrenje Odborove odluke 3 studenoga 1883 Br. 3948, kojom Kati udovici Paštrovića bi udieljena mješečna podpora. — Izvješće Odbora Zemaljskoga prirezih odobrenih Obćinam. — Molbenica sirotčadi Budrovića. — Prošnja Kate Frankoviča. — Prošnja obćinskog Opraviteljstva u Drnišu, za preinaku §. 6 br. 4 Izb. zemalj. Pravilnika. — Molbenica Matije Ane Donatovića. — Prvo čitanje zakonske osnove o ukinuću Nahodištâ. Pravilnika na izvršenje osnove. — Drugo čitanje zakonske osnove o razdvoju Obćine Pučiške. — Izvjesća Financijalnog Odbora o pazbrojih 1882: Mirovinske Učiteljske Zaklade; Zemaljske Učionske Zaklade; Zemaljske Zaklade — Riešenje molbenica.

(Početak sjednice 10 s. 15 č. pr. p.)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Gjaxa** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić** i savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević**.

Pokrajinski nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 27; broj zakonit.

Molim g. tajnika Vukotića da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju zapisnik posljednje sjednice, kako je sada bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina).* Primljeno. Zapisnik je ovjerovljen.

Prije nego predjem na dnevni red, čast mi je prikazati Vis. Saboru c. k. nadzornika pučkih učiona viteza Bakotića, kao Vladina izviestitelja.

Primio sam nekoliko upitâ, pa moliti ću prvoga podpisatelja jednoga upita čast. zast. Bulata, da ga izvoli pročitati.

Dr. (*Bulat* čita):

Upit.

Mnogo je godinâ da je Vlada potrebu pripoznala da se Zadvarje spoji sa Makarskom s jedne strane a Omiš s druge. Godine 1875 bi utanačeno da bi se prije svega izveo put Zadvarje-Makarska, za koji bi i doznačena prva isa u proračunu god. 1880. usljed zakona glasovana po Carevinskom Vieću, da bi se došlo u pomoć siromahom Dalmacije. Ali ovom prigodom nije se u Obzir uzelo put Zadvarje-Omiš, jer je već god. 1875 bilo zaključeno da se prije izvede put Zadvarje-Makarska.

Obćina Omiška godine 1880 podnese molbu Visokom Ministarstvu nutrnjih posala, i molbenicu dalmatinskom Saboru da postigne sagradjenje rečenoga puta, predlažeći *upravni put* krož rieku Cetinu, koji je sa svih pogleda s hodnji negoli prelomljena crta Omiš-Brele-Zadvarje. — Shodnija je sa *trgovačkoga* pogleda jer idje kroz krajeve napučene, preko selâ Sviništa, Kučišća, Slimena i Zadvarja, i preko krajeva prirodom obdarenih, u kojim putnici mogu naći počinka i hrane, dok bi druga crta nasuprot išla kroz krajeve puste. I sa *ekonomičkoga* gledišta shodnija je upravna pruga, jer bi išla kroz zemlje neobradjene, dok bi druga išla kroz obradjene, te bi troškovi bili veliki za nabavu zemljišta. Pošto se je pak Omiško pučanstvo izrazilo da ono voli ovu crtu, obćina bi djelomice učestvovala troškovima sa svojim sredstvima, da radnja bude manje skupa. I sa *strategičkoga* gledišta shodnija je ova crta, jer je sredosemna, dok je druga primorska velikim dielom.

Dalmatinski Sabor u sjednici od 7 srpnja 1880 zakljnči: da Visoki Sabor izjavi želju Vladi N. V. da što prije sagradi put Omiš-Zadvarje, i da se u državnom proračunu god. 1881 opredieli jedna prva svota da se može započeti radja.

S druge strane zna se da je visoko ministarstvo nutrnjih posala odlukom od 6 srpnja 1880 Br. 10298 poslalo za izvieśće c. k. Namjestništvu Dalmatinskom molbu Omiške Obćine.

Kad se je u financ. Odboru dal. Sabora razpravljala molba Omiške Obćine, vladin povjerenik izjavi da je c. k. dalmatinsko Namjestništvo predložilo Visokom Ministarstvu nutrnjih posala, da se započme god. 1881 radnja puta Omiš–Zadvarje na troškove države, uvrstiv u predrazbroj prvu isu za dotični trošak, a ova okolnost bi iztaknuta u izvješću učinjenu na Sabor po financijalnom Odboru.

Poslje bi poslan c. k. mjernik na lice mjesta da izradi novu osnovu za sagradjenje puta Zadvarje-Omiš, ali nitì u predrazbroju godine 1881, ni u onoj god. 1882 nebi radnja uzeta u obzir, jer čini se da pokrajinska vlada nije bila u stanju učiniti predleg Visokom Ministarstvu.

U ovom stanju stvari, čast je podpisanim upitati Vladu Nj. Velič.

„Dali i kada misli pokrajinska Vlada po-„dnieti svoj predlog središnjoj Vladi za gra-„djenje puta Zadvarje-Omiš, držeć se upravne „crte uz rieku Cetinu.“

Zadar, 23 lipnjâ 1884.

Dr. Bulat — Dr. Ivčevič — Dr. Rendić — Dr. Karaman — V. Morpurgo.

Predsjednik. Prelazi vladinu Povjereniku.

Drugi upit predao mi je čast zast. g. Zore, molim da ga izvoli pročitati.

Zore (čita):

Upit

na C. K. Uzvišenu Vladu

Još godine 1827 počeše graditi župnikovu kuću na Luci Šipanjskoj u Dubrovačkoj okolici i dogradiše četiri zida, a do danas još ne udariše krov.

Dolazili su i odlazili mjernici i po deset puta, a svegj ostade zgrada na istome. Uslijed toga župnik nema kuće, nego je prisilovan stanovati u privatnoj kući na troškovi siromašne obćine. Crkva pak u istome mjestu osim što je malena, na trulu je temelju i rašijana, te ne bi bilo čuda kad bi se jednom čulo da se je srušila.

Zato je podpisanima dužnost upitati:

1. Jeli poznato Uzvišenoj Vladi, i ako jest, hoće li i kad će narediti da se kuća župnikova u Luci Šipanjskoj dogradi?

2. Zna li Uzvišena Vlada da je u Luci Šipanjskoj matica trula. malena i u pogibelji da se sruši, i ako zna, hoće li i kad će naredii da se pregleda, načini i raširi?

U Zadru na 23 lipnja 1884.

L. Zore — Gondola — Rendić — Vrankovć.

Predsjednik. I ovaj upit prelazi tâkodjer vladinu Povjereniku.

Treći upit predao mi je čast. zastupnik Vukotić.

Vukotić (čita):

Upit

na Vladina Povjerenika.

Njegovo C. K. Apoštolsko Veličanstvo previšnjom odlukom 5 dekembra godine 1865 pripoznajući skrajnu potrebu jedne bolnice u Kotaru Kotorskom umilostivilo se odrediti, da bi se pri diobi izvadaka jedne državne lutrije za dobrotvorne svrhe namijenila jedna i za gradju bolnice u Boki.

Godine 1872 častni zastupnik Gjuro knez Vojnović uvidjajući da je bila več na izmaku sedma godina od kada je previšnjom rješidbom 14 maja godine 1860 pomenuta dozvola bila potvrdjena podnio je na Carskog Povjerenika sljedeći upit.

I. Jeli Zemaljska Vlada sklona zaprositi previšnju rješidbu potrebitu radi ostvarenja previšnje rješidbe 5 dekembra god. 1875 potvrdjene docnijom 14 maja 1866 o izvadku jedne državne lutrije na dobrotvorne svrhe, da se sagradi bolnica u Kotoru.

U sjednici dneva 3 dekembra god. 1872, Carski Povjerenik na taj upit odgovorio je sliedeće:

Zemaljska Vlada uvjerena je o potrebi te bolnice i neće propustiti zamoliti Popečiteljstvo da što prije uzme u obzir taj zavod.

U četvrtoj sjednici Saborskoj dneva 1 augusta god. 1881, častni zastupnik Nakičenović uvidjajuči da je od izloženog Vladina odgovora do onog dana primicala se deveta godina a od previšnje dozvole isteklo punih 16 godina, a ništa se uradilo nije, ponovio je upit na vladina povjerenika u istom smislu kao što je bio učinjen u godini 1872.

U šestoj sjednici dneva 5 augusta vlašte godine na onaj upit Vladin Povjerenik odgovorio je sliedeće: „Zemaljska Vlada uvjerena o potrebi te bolnice nije propustila sa svoje strane nastojati kako sam rekao, u sjednici 3 prosinca 1872, u odgovoru na odnosni upit visokorodjena kneza Vojnovića i drugova, eda bi se gradnja bolnice mogla što prije udjelotvoriti.

Nu pošto je N. C. K. A. Veličanstvo bilo već razpoložilo izvadkom Državnih lutrija za više godina u korist drugih dobrotvornih zavoda to nije još ministarstvu bilo moguće odrediti dobu, kad će se obzirom na prodaju predbilježbe moči zaprositi u N. Veličanstva rješidba za ostvaranje predbilježbe za tu bolnicu. Medjutim Namjestništvo nije zapustilo da se bavi tim predmetom, te je stupilo u dogovore sa Zemaljskim Odborom u cielj da se opredjeli koja bi svota bila potrebita za gradnju te bolnice i dali i kojim isnoskom bi zemaljska zaklada u trošku sutjecala. Namjestništvo će te dogovore na kraj privesti te će ispadak istih i upit častna gospodina zastupnika Nakičenovića i drugova priopčiti Visokomu Ministarstvu, a tom prigodom ponoviti svoje predloge i preporuke da rješidba potrebitu zaostvarenje predbilježbe bude u Nj. Velič. zaprošena;

Pošto od onog odgovora Vladina Povjerenika blizu su već tri godine a od previšnje dozvole prošlo je već punih 19 godina bez da se išta postiglo.

Pošto je i snajvišeg mjesta pripoznata bila nužda gradjenja jedne bolnice o Boki, i pošto se ono pitanje s godine na godinu s golim obečanjem oteže bez da se ni z daleda udielotvorenje nade uvidja podpisati pitaju Vladina Povjerenika:

I. Jeli Zemaljska Vlada svršila dogovore sa Zemaljskim Odborom u pogledu troška i dielila sutjecanja iz Zem. Zaklade za gradju jedne bolnice u Boki.

II. Ako je te dogovore dovršila jeli ih po obećanju s provela Višokom Ministarstvu uz predlog i preporuku da je rješitba za ostvarenje odluke bude na novo zaprošena;

III. Kakvi je odgovor od Visokog Ministarstva na tu preporuku Zem. Vladi stigao.

Nebude li se do danas od strane Zemaljske Vlade oko onog pitanja uradilo i postiglo, nastaje nužda upitati Vladina Povjerenika:

I. Jeli Visokoj Vladi poznato da siromaški bolestnici u Boki, udaljeni preko mora i kopna od Dubrovačke bolnice, u težkim mukama život skončavaju bez ikakve liečničke pripomoći.

II. Hoće li Visoka Zem. Vlada ozbiljno pregnuti da izprosi što prije previšnju rješidbu potrebita radi ostvarenja pred biljež̌be dozvoljane Carskom rješidbom 5 dekembra godine 1865, i potvrdjenu kasnijom 14 maja 1866 o izvadku jedne državne lutrije, kako bi se se pri diobi sabranoga novca mogla odrediti pristojne svote, da se sagradi bolnica u Boki Kotorskoj.

G. Vukotić — V. Simić — S. Bjelanović — Vojnović — Dr. Bakotić.

Predsjednik. I ovaj upit prelazi takodjer vlad. povjereniku.

Gosp. zast· Bakotić prije današnje sjednice predao mi je nekoliko predloga, upravo pet. Molit ću ga, da ih izvoli pročitati.

Dr. *Bakotić* (čita):

Predsjednik. Ovi predlozi idji Odboru Zemaljskomu na ustavno pretresivanje.

Primlo sam nekoliko molbenica i molim g. tajnika Vukotića, da njim izvoli pročitati broj i ukratko sadržaj.

Tajnik *Vukotič* (čita): Br. 49. Lucija Marenzi za povišenje mirovine. — Br. 51. Občina Drvenička glede pobiranja poreza. — Br. 57. Opuženska Občina za povišenje razreda onoj Učioni. — Br. 62. Službenici Bolnice Zandarske za nagradu. — Br. 64. Za pripomoć družtvu oskrbje bolestnih učenika u Beču. — Br. 65. Bušelić, iznemogli vojnik, za podporu. — Br. 66. Isto Marko Bralić. — Br. 67. Ljud. Seifert za nagradu.

Predsjednik. Prolaze Molbeničkomu Odboru. Rieč ima vladin povjerenik.

Vladin Povjerenik *Pavić.* Na upite imati ću čast u jednoj od bndućih sjednika odgovoriti.

Messa. Domando la parola per un' interpellanza.

Predsjednik. Per un' interpellanza a chi?

Messa. Al sig. Presidente.

Predsjednik. Il deputato Messa ha la parola.

Messa. A garantire i diritti dei Dalmati italiani in Dalmazia, ho l'onore di fare questa interpellanza: 1. perchè non venne presentato alla Dieta aache in lingua italiana il rescritto sovrano prelettoci nell'ultima seduta — 2. perchè il signor presidente ha escluso dall'ordine del giorno la parte italiana — 3. perchè il protocollo dietale non venne stilizzato e preletto anche in italiano?

Mi si dirà forse che nell'ultima seduta delle scorsa sessione, la Dieta dčlmata avea preso un conchiuso in fatto di lingua. Farò osservare che quel conchiuso non venne approvato dalla Dieta in base alle disposiziomi precise del nostro regolamento provindiale, e che esso quindi non può essere calcolato come legge per la Dieta, non essendo stato il relativo protocollo nè approvato dalla Dieta nè sottoscritto dal presidente e dai segretarî giusta il disposto del §. 34.

Predsjednik. Poznato je, da naš poslowni red ne predpostavlja nikakva upita na predsjednika; ipak ću ja od uljudoosti i radi važmosti predmeta odmah odgovoriti.

Na prvu točku najlašnje mi je odgovoriti u koliko Dopis Njegove Preuzvišenosti Namjestnika, kakav mi bi predan, onako sam ga dao pročitati u Saboru. — Pomenuti dopis dakle ja nijesam mogao dati čitati nego u jeziku kako je pisan t. j. u našem narodnom jeziku hrvatskom ili srbskom. — Tu dakle nema govora o povriedi. Uz to ću opaziti da rečeno pismo nije Odpis Njegova Veličanstva, kako je rekao g. predgovornik, nego je dopis Nj. Pr. Namjestnika. Ovo o prvom upitu.

Glede drugoga upita, koji se slaže o trećim, o porabi talijanskoga jezika i o jeziku kojim da ima se pisati zapisnik sjednicâ, moram primjetiti, da ni u Zemaljskom Pravilniku niti u Poslovniku neima paragrafa ni točke gdje da je propisano, u kojem jeziku ima biti sastavljen zapisnik; pa bih mnogo blagodaran bio g. zast. Messi, kad bi mi čitirao §. koji mu drago, bud poslovnika bud zemaljskoga pravilnika, koji odredjuje, da se piše u jednom jeziku ili drugom. Dakle sa gledišta stvarnoga ili materijalnoga prava nema povriede, jeli je pisan i pročitan zapisnik u jednom ili drugom jeziku.

Što se tiče običajnog prava, istina je, od god. 1861-1870; obzirom samo na tadašnju većinu Sabora dalmatinskoga zapisnik bio pisan u talijanskom jeziku. Od 1870 do sada bio je sastavljen u oba jezika, a mnogo puta jedino u narodnom jeziku. To se je dogodilo posljednjega zasjedanja, kada je g. Messa bivši tajnik, izostao iz sjednice i zapisnik bi pisan samo u narodnom jeziku. Ali još moram nadodati i pozvati se na odluku Vis. Sabora, koju je poprimio u sjednici 21 srpnja lanjske

godine kada je velikom većinom glasova — 28 proti 4, ciela narodna stranka — hrvati i srbi jednoglasno — usvojio poznati predlog o porabi narodnog jezika.

Taj zaključak ima podpunu vriednost obzirom na većinu Sabora, na zastupstvo naroda i na ono, što je Dalmacija; a ja nijesam mogao drugačije nego držati se ovih pravila, koje ću sliedjti, dok budem imao čast predsjedati ovomu Vis. Saboru.

Glasovi. Dobro! dobro!

Predsjednik. Što se tiče valjanosti odluka poprimljenih pri potonjoj sjednici dalmatinskoga Sabora u lanjskom zasjedanju, javljam g. predgovorniku, da ja imam ovdje zapisnik one sjednice i ako g. Messa hoće, može ga vidjeti; da je podpisan po g. podpredsjedniku Kapoviću, koji je predsjedao onaj dan — pošto sam ja bio slab te odsutan — i po tajniku Vukotiću. Evo ga u cielini, a g. podpredsjednik mi bi ga bio podpisao, da nije odgovarao pravilom i istini. Dakle ja, po propisih poslovnoga reda, imam pred sobom zakonit i vjerodostojan zapisnik podpisan po tajniku i podpredsjedniku predsjedajućem.

Glede pitanja o vriednosti zaključka pozvati ću se na ono, što je najprije rekao čast. zast. Messa — imam Dopis Namjestnika, koji se poziva na onaj zaključak. Da onaj zaključak ne vriedi, ne bi imali izjave sa strane Vlade Njegova Veličanstva; a to je najbolji dokaz, da Vlada Njegovoga Veličanstva priznaje, da onaj zaključak bi primljen pravilnim načinom (*Povladivanje*).

Na posljedku moram i to kazati. Što se tiče zapisnika sjednice, da Odbor Zemaljski proučava preinaku korienitu cieloga poslovnoga reda, jer se neslaže niti sa Zemaljskim redom, niti s poslovanjem našega reda; pa medju ostalim preinakam bit će i ta predložena, da se u buduće i ne čita zapisnik, jer to danguba. Tako je na Carevinskom Vieću i kod mnogih drugih sabora, gdje se ne čitaju zapisnici sjednica.

Mislim da smijem u ime velike većine, i cieloga Sabora, izjaviti da će Zastupstvo Zemaljsko uvjek imati pred očima ono, što bude od potrebe za uredno poslovanje Visokoga Sabora.

Tim sam odgovorio.

Prelazim na dnevni red. Prva točka: Izbor posebnog odbora trojice za ovjerovljenje izbora zastupnika vanjskih obćina izborništva Kotor-Risan-Ercegnovi-Budvanskoga.

Moliti ću gospodu zastupnike, da izvole predati cedulje; a gosp. Podpredsjednika i jednoga tajnika, da razaberu izpadak izbora.

Prije nego predjem na drugu točku dnevnoga reda, ima rieč čast. zast. Dr. Bulat, koji mi je sada javio upit na Zem. Odbor.

Dr. *Bulat* (čita).

Još god. 1882 ovaj Zem. Odbor dogovorao se je sa zanimanim Obćinam, i bio je lani naložio da se izvedu teknička razgledanja i osnovu za sagradjenje tako zvana *Poljičkoga puta*, koji bi krenuo sa Mosta Stobreča Obćine Splitske, išao sve do Blata, gdje bi se imao spojiti sa državnim putem, koji idje od Blata do Zagvozda; odkud bi imao sdružiti pak Split sa Imotskom i poduljiti se sve do Ercegovačke granice.

Važnost ovog puta, pripoznata od Zem. Odbora, bi naglasena od zanimanih Obćina Splita, Omiša, Imotskoga. Splitska obćina, pošto nego je saslušala seoske sborove, odlučila je i učestvovati troškovim, a tako isto Obćina Omiška. U izvješću Zem. Odbora o svojem poslovanju od prvog lipnja 1883 do konca svibnja ove god., u subotu razdjeljenom, čita se:

„Razpravljajući o proglašenju predielnim novo-uredjenog puta preko „Škobaljuše“, doslo se do uvjerenja da bi koristno bilo produljiti taj put preko Imotskoga do hercegovačke granice; a druge strane urediti put od Blata, na sredozemnoj cesti, preko „Poljica“ u Split, i tako kratkom prugom spojiti Hercegovinu sa morem, istodobno providiti priličnim obćilom kršna Poljica, koja u tom pogledu odavna vruću želju goje, i svaki čas joj izraza davaju. Dogovori su pri koncu, i možda uzbude,

moguće joj pri dojdućem zasjedanju podnieti Vis. Saboru odnosni predlog.“

Dosadanji red i namjere Zem. Odbora nemošem nego odobriti. Ali pošto pučanstvu ne samo cielih Poljiča, već i Imotskog kotara, leži na srdcu sagradjenje ovog puta, uslobodjujem se upitati Zemaljski Odbor:

„Što je zapriječilo podšenje rečene zakonske „osnove kroz sadašnje zasjedanje — i mo„želi Zemaljski Odbor predviditi da će dotične „zaprijeke biti skoro odstranjene.“

Predsjednik. Izviestitelj Zemaljskoga Odbora ima rieč.

Dr. *Klaić.* Ako g. Predsjednik dopusti, mogu odgovoriti na ime cieloga Zem. Odbora.

Pošto je dogovoreno občinom Imotskom i sa drugim zanimanim občinam glede pravca onoga puta, što bi vodio od Blata preko Poljica na Stobrec, stiže na Zemaljski Odbor molbenica sjevernih Poljičana t. j. onih sa sjeverne strane Mosora, pa i oni pitaju da bi se spojili s kojom cestom jer nikakvih občila da nemaju. Zemaljski je Odbor uvažio tu molbu, te poslao na lice mjesta svoga tehničkoga poslovača, da vidi kako bi se dala izvesti ta cesta, skopčati s drugom s južne strane Mosora, tako da bi obje strane Poljica dobile vozni put.

Tehnički je poslovac pošao da izpuni nalog i bi pozdravljen onamo velikim veseljem, jer da je ovo prvi put, da vidjaju poslovaca javnoga koji da se bavi tim, da bi i oni stekli komad puta. Kad se je poslovac vratio, imao je sgotoviti izvješće, nacrt i trebovnika, o rečenom putu pa da bi se sve spojilo u jednu zakupninu, nego zadnjih dana na žalost naš je tehnički poslovač obolio. Sada ide na bolje, pa se opet tim bavi; budeli ikako moguće da za ovoga zasjedanja on podnese svoj elaborat Odboru, i Zemaljski će Odbor podnieti zakonsku osnovu; nebudeli to moguće, a onda će stvar ostati za drugo zasjedanje. Evo kako stvar stoji.

Predsjednik. Prelazim na drugu točku dnevnoga reda: Treće čitanje zakonske osnove o Gradjevnom pravilniku.

Molim g. izviestitelja da pročita zakonsku osnovu.

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Stavljam predlog, da me Vis. Sabor oprosti od trećega čitanja ciele zakonske osnove, od te muke da oslobodi sebe i mene; nego nek mi dopusti da pročitam tri paragrafa gdino su promjenjeni navodi zakona; prije se navadjao obrtnički zakon 20 prosinca 1859 a sad se navadja novi obrtnički zakon 15 ožujka 1883 koji je zamienio stari.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu čast. zast. Klaića? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina).* Primljeno.

Dr. *Klaić.* Ti §§., u kojim je promiene, jesu sliedeći: (čita §§. 10, 54 i 66 kako su izpravljeni).

Predlažem, da se ova zakonska osnova primi u trećem čitanju.

Messa. Domando che sia letto e proposto anche nel testo italiano.

Dr. *Klaić.* Nemogu nego držati se zaključka Vis. Sabora, koji kaže, da se zakoni neglasuju nego u hrvatskom jeziku. Dodani prevod talijanski služi samo kao pripomoć gospodi koja su ipak vlastna govoriti talijanski i iznositi predlog talijanski; nu glede glasovanja zakona moramo se držati saborskog zaključka.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje u trećem čitanju zakonsku osnovu, koja je već primljena u drugom čitanju, sa popravcim, kako je sada pročitano. Ona gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na treću točku dnevnoga reda: Izviešće Zem. Odbora, kojim podnosi temeljne ustanove pokrajinske zadužbine „Obiteli spremnih vojnika dalmatinskih“.

Molim g. izviestitelja da pročita izviešće.

Izviestitelj *Klaić* (čita. Gle Prilog 9).

Predlažem da se ove ustanove izruče na pretres Financijalnome Odboru.

Dr. *Bakotić.* Pitam rieč.

Visoki Sabore! Predlog je Zemaljskoga Odbora, da bi se ova zakonska osnova izručila Financijjalnomu Odboru za proučenje i za kasnije njegovo podastrienje izviešća ovomu Visokomu Saboru.

Da bi ova zakonska osnova bila samo dobrotvorno, milosrdno djelo, ne bih se mogao protiviti tome; pošto, ako imade novaca i izobilja novaca, dobro je, da se pomogne onima, koji imadu potrebu, da se jednom rieči lieče rane i potrebe ljudske. Nu meni se vidi, da pod izlikom milosrdja, dobrotvornoga djela, da se skriva u onoj osnovi nekakva politička ciel.

Kako smo čuli radilo se o pamaganju vojnika dalmatinskih i drugih vojnika i njihovih obitelji. Gospodo moja, ja mnijem, da mi nemamo nikakva upliva na vladu, vladu političku, tako da mi niti možemo uplivati na vladinu odluku, kad ona zamisli, da imade voditi kakav rat. A kakvi su se ratovi sbivali nedavno u ovom vieku, vi svi dobro znate.

Dalmatinski vojnici imali su da se žrtvuju za zapremljenje Schleswig-Hollsteina i za njemačka pitanja, Što se nas tiče Schleswig-Hollstein? Dalmatinski vojnici ginuli su na poljanam Česke za hegemoniju Austro-Ugarske u Germaniji. Sta je nama stalo za hegemoniju Austrije u Germaniji? Sijaset neizbrojenih žrtvava slavenskih leži po poljanam Italije, gdje su se borili. Zašto? Zato, da Austrija drži kao robove slobodnje taljane i t. d.

Predsjednik. Za ovu vašu izjavu pozivljem vas na red i ako budete sliedili ovako govoriti, oduzeti ću vam rieč.

Dr. *Bakotić.* Primam na znanje, ali moje mnienje uzdržim.

Mogao bi se i taj slučaj dogoditi — pokle mi o politici ne odlučujeme ni najmanje — mogao bi se taj slučaj dogoditi, da bi mi imali, što bi bila puka ironija, podporu dieliti za one žrtve, koje valjda nebi bile na našu korist ne „valjda“, nego očevidno na našu štetu.

U tom smislu pod vidom dobrotvornoga djela u ovoj zakonskoj osnovi nalazim, da leži nekakva politička ciel, te ja se protivim tomu predlogu. Mi nemožemo svakako bar dopustiti toliko, da vlada imade priliku i prigodu s najlagljega srdca, da proglasi rat. Reći ćete, da je to protuslovje s onim, što sam malo prije rekao. Mnijem da nije. Jer ako i mi nismo odlučujući faktor, svaka i najmanja kapljica, kad je puna časa, svaka najmanja kaplica dovoljna je, da se ta čaša izlije. Kada vlada zna, da žrtve, koje za sobom nosi rat, biti će izliečene sa dobrovoljnimi prinesci od strane gradjana; zna vrlo dobro, da joj nije misliti za ono što se zove živac rata, t. j. za nuzdni novac, a da sama potrebi nesreće doskoči, što je stvorena ratom.

Stoga uzroka želim da Vis. Sabor odbaci ovaj predlog, koji je po g. izviestitelju ovdje pročitan.

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Ja ne mogu nego sažaliti, da čast. zastup. Bakotić nije pročitao ove ustanove, koje su bile tiskane i porazdieljene zastupnieim; jer kao da nije mene dobro svatio u čitanju, inače on bi bio vidio, da ovdje nema političke težnje, da je ovo milosrdni posao, da je pomoć namienjena bolestnim ranjenim pripadnikom naše vojske. — Evo kako je postala ova glavniča. Još god. 1878 bila je pokrenuta dalmatinska pukovnija 22 bili su pokrenuti dalmatinski domobranci. Mnoge te mnoge obiteli ostadoše bez onoga njihova čovjeka, koji je njih uzdržavao, pa se našle u velikoj nevolji. Zemaljski Odbor izdade proglas u kojem pozivlje na prinose da bi se pomoglo onim obitelim, ostalim u nevolji. Zemlja naša, a to joj na čast — premda siromašna, ipak kad se radi pripomoći nevoljnikom, nikad ne ogluši, kako nam svjedoče naše dobrotvorne zaklade, sa tako liepim dohodkom. Tako se odazvala i onome pozivu, i kroz malo dana skupila se glavnica od fior. 20.000-21.000. Zemaljski Odbor počeo dieliti obitelim pokrenutih vojnika, kako mogu sviedočiti načelnici, kojino sjede u ovom Saboru, jer su pitanja prolazila preko dotičnih obćinskih Opraviteljstva. Nego je mobilizacija brzo prestala, brzo se povratili kući domobranci i reserviste naše pukovnije; štoga ne izcrpila se sakupljena glavnica, ne razdielila

se nego jedna trećina, a dvie trećine ostale. Istina, i poslie oni koji su bili pokretani, uticali se za pripomoć; nego Zemaljski Odbor videć, da je god. 1878 iza mobilizacije dobra godina, pa kad su se jednom vratili kući oni koji su mogli opet raditi za svoju obitelj, nije smatrao shodnim, da se razdaje više, pa da to nebi odgovoralo svrsi, kojoj su bili namienjeni ovi darovi; stoga pomisli preostalu glavnicu uložiti u državne papire, te tako ova glavnica kroz ovo godinâ ponareste i dopri do one svote što ste čuli. Zemaljski Odbor pomisli da je najbolje napraviti glavnicu, te kad opet nastane potreba, jer dalmatinski vojnici pokrenuti, nek se ima odkuh dieliti podpore njihovim obiteljim a da nije od potrebe opet razpisivata proglas i kupiti milodare za obitelí spremnih vojnika. Taj je predlog podnio Zemaljski Odbor Vis. Saboru god. 1880, a Sabor ga je odobrio i naložio Odboru, da sastavi ustanove, kako da se zadužbina zavede i kako da glavnicom upravlja. Taj nalog evo je izvršio Zemaljski Odbor; ove ustanove nisu nego izvrsenje naloga Saborova. U tim ustanovam imalo se reći, kako da se ovom glavnicom upravlja i kako da se upotriebi; a jedino gdi je Zemaljski Odbor premašio, to je što je namienu ovoj glavnici razveo obzirom na to, da je carevinskim zakonom god. 1880 jur providjeno, u slučuju pokreta vojske, kako da se pomože njihovim obiteljim, — Odbor je Zemaljski promislio. da bi dobro bilo, kad u prvotnu svrhu nebi bila od potrebe ona glavnica, dielom barem pomoći siroti i udovicam u ratu palih vojnika ranjencikom i bolestnim povraćenim iz rata, riečju pomoći onim, koji su stradali usljed rata ili njihovim obiteljim, dakle svadje milosrdna svota.

Kazano je na jednom mjestu, da je vlastan Odbor, u degovoru sa Družtvom Crvenoga Krsta, pripomoći u obće bolestnim vojnikom, i ne gledeć, odkud su, već da su samo od carske vojske.

Sgodilo se nazad malo godine, da su kroz Zadar prolazili bolestni i ranjeni vojnici, pa ih ovdi gospoda darivala i pomilovala, a ne pitala od kuda su; nije se pazilo ni mislilo nego na jadnog čovjeka trpećega. A imali čovjeka trpećega, koji obzira zaslužuje, to je zaisto vojnik, koji se vraća s bojnoga polja.

Gosp. Bakotić vidi u osnovi nekako političko pitanje, dočim se u njoj ne radi već o čovjeku ranjenu. Mi vidimo na bojnom polju, kad dvie vojske jedna proti drugoj stoje, da će prije pomoći prie tudjemu nego svomu, ako ga vide ranjena. Kamoli da mi ne bi pomogli vojniku naše vojske kad se vraca sa krvava polja, gdi je bio poletio na glas zapovjednika jer ga no to duži zakon; a ti su zakoni temelj družtvu u obće, a obstanku vojske osobito; jer vojska, kad je pozvana mora da idje. — Nu ovo su ovdi sasvim podčinjena pitanja, ovdje imamo pred očima trpećega ranjenika, onoga koji boluje, dakle da možemo s ovim novcem razpolagati eda mu pripomognemo.

Ja preporučujem predlog, koji nije nego izvršenje naloga Vis. Sabora u tom smislu, da se izruče ustanove Financijalnomu Odboru.

Predsjednik. Rieč ima g. vladin Povjerenik.

Vl. Povjerenik *Pavić.* Izjave g. Bakotića moram svom krepošću odbaciti.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu? — Nitko — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog čast. zast. Klaića da ove ustanove predju Financijalnomu Odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Četvrta točka dnevnoga reda: Izviešće kojim Zemaljski Odbor predlaga uvedenje nekih odredbina u korist Občine Tivatske.

Molim g. izviestitelja da pročita izviešće.

Izviestitelj *Vranković* (cita izviešće. Gle prilog 24).

Predlažem da se odmah razpravlja.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu g. izviestitelja, da se odmah razpravlja? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju predlog Odbora koji glasi: (*čita*) neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Peta točka dnevnoga reda: Izviešće Zemaljskoga Odbora, kojim predlaga zavedenje stalna dušobrižništva u Bolnici i Ludnici Šibenskoj, i odmjerenje odnosne plaće.

Izviestitelj Zemalj. Odbora, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 25).

Predlažem da bude ovo izvješće predano Financijalnomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje, neka ustane. (*Većina*). Primljeno.

Šesta točka: Izvješće kojim Zemaljski Odbor podnosi prošnju svеč. Dominika Bučića, privremenog dušobrižnika u Bolnici Šibenskoj, da mu se nagradi služba od 1 siečnja 1883 do 1 veljače 1884.

Molim g. izviestitelja, da izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita).

Predlažem, da predje Financijalnomu Odboru.

Predsjednik. Onaj koji pristaje na to, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sedma točka: Izvješće kojim Zemaljski Oddor predlaže na odobrenje odluku 3 studenoga 1883 Br. 3948, kojom Kati ud. Paštrovića bi udieljena mjesečna podpora od f. 5.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle prilog 42). Predlažem, da se odmah pretresa.

Predsjednik. Izviestitelj g. Vranković predlaže, da se ovaj predmet odmah pretresa. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno. — Obća razprava je otvorena o predlogu. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima predlog koji glasi: (*Vraković* čita) neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Osma točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora o prirezih odobrenih Občinam.

Izviestitelj g. Simić, neka izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj *Šimić* (čita. Gle prilog 26).

Predlažem, da se uruči financijalnomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje, da se uruči Financijalnomu Odboru ovo izvješće, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Deveta točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora o prošnji sirotčadi Budrovića.

Molim g. izvieštitelja, da pročita izvješće.

Dr. *Klaić* (čita)

Predlažem, da predje Molbeničkom Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Deseta točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora kojom podnosi prošnju Kate udovice Mate Frankovića, bivšeg bolničara.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr *Tomić* (čita).

Predlažem, da predje Molbeničkomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje, neka ustaje. (*Većina*). Primljeno.

Jedanaesta točka; Izvješće kojim Zemaljski Odbor podastire tražbu občinskoga Opraviteljstva Drniškoga za preinaku §. 5 br. 4 Izbornog pokr. Pravilnika.

Molim g. izvieslitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle prilog 43).

Predlažem, da se izruči Upraviteljno-pravničkom Odboru.

Dr. *Bakotić.* Molim jedno kratko razjasnenje. Kakav predlog stavlja Odbor Zemaljski?

Vranković. Ne stavlja nikakva konkretna predloga.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Vis. Sabore! Koliko sam ja mogao u kratko vrieme, koje bje opredieljeno, razgledati spise odnoseće se na današnju sjednicu, obćinari i dotično Opraviteljstvo Obćine Drniške traže, da bi se odciepili od kotara Kninsko-Vrličkoga u izboru zastupnika za ovaj Sabor.

U lanjskom zasjedanju čulo se je u ovom Saboru, da bi bila jedna osnova već odavna o preinaki cjelokupnoga zemaljskoga reda. Pošto ova molba obćine Drniške zasjeca upravo u zemaljski red, po mom mnenju imala bi se ta molba uputiti na posebni jedan odbor, kojemu bi se nalog dao, da prouči obstejeći zemaljski red i da dotični predlog u pogledu cielokupnoga zemaljskoga reda ovomu Saboru podnese.

Razlozi, s kijim je poduprta prošnja obćinara obćine Drniške, ja mislim, da nemaju važnosti. Ja shvaćam dobro, da pojedine obćine mogu imati osobite interese, za koje imadu odlučivati samo posebne obćine; ali u pogledu političkom, ja mislim, da nema nikakve razlike u pogledu osjećanja, u pogledu materijalnih potreba izmedju kotara Kninsko-Vrličkoga s kotarom Drniškim. Stoga stavljam predlog, da Vis. Sabor izvoli upitnu molbu uputiti na posebni jedan odbor, komu će biti zadaćom, da prouči i shodan predlog Visok. Saboru podnese u pogledu cielokupnoga zemaljskoga reda.

Predsjednik, Pitali još tko rieč?

Dr. *Klaić.* Častni zast. Bakotić čini predlog ob obćenitoj preinaki pravilnika, te traži da se imenuje odbor, koji da to izradi.

S formalnoga gledišta to je osobiti predlog, koji se mora podniti pismeno, te predati Zemaljskomu Odboru da ga spravi za dnevni red, pa onda bi i ova molbenica mogla preći tomu odboru; a nema sumnje, da proti tomu nebi Sabor imao ništa. Ali danas ne može da tako bude zato preporučam predlog Zem. Odbora. Gosp. Bakotić neka učini osobiti predlog, a ja bih mu bio osobito haran, kad bi on u tomu predlogu — ne obćenitom, da se promieni pravilnik — izvolio naznačiti poglavite točke i načela, po kojim da bi se imao promieniti. Jer ako stavi obćenit predlog, da se promieni pravilnik, moglo bi se dogoditi da i nebi došlo do čega kontretna u odboru, jer koliko osoba toliko može biti i mnenja,

Dr. *Bakotić.* Molim samo za dvie rieči.

Kada bi mi primili predlog g. izviestitelja, onda bi mi dangubili. Kako moli obćina Drniška da se odciepi, sutra moglo bi se dogoditi, da obćina Trogirska traži da se odciepi, a obćina Trogirska ima dosta znamenitosti u dalmatinskoj historiji, da bi ona mogla pitati, da se odciepi od kotara Splitsko-Omiškoga; i take bi mi išli od krparije do krparije.

Nu čast. zast. Klaić kaže, da bi ja imao naznačiti točke i načela, po kojim bi se imao ovaj zemaljski red preinačiti. Ja mnijem, da nam ostaje tako malo vremena uz način i razdiobu rada sa strane Zem. Odbora i u obće ovoga Sabora, da nam preostaje prekratko vrieme, da se možemo baviti u malo dana tako velikim pitanjem kao što je preinaka zemaljskoga reda

Ja mnijem, da je najshodnije, pošto se kaže, da bi obstojala nekakva osnova u pogledu preinake zemaljskoga reda, da bi ta osnova putem štampe došla na javnost, da se tim javno mnenje bavi; da bi se u obće postupalo onim načinom, kako postupa svaki praktičan narod, da se ne stvaraju zakoni od dneva na dan, nego da se stvaraju i prouče na duže, da se može točno upoznati kakve su potrebe, kakve nisu. — Ali stoga gledišta da bi dangubili, dotično da bi dangubio Odbor upravno-pravni, ja mnijem, da je s toga gledišta osnovan moj predlog, da ovaj Sabor izvoli odbaciti predlog, koga je sada pročitao g. izviestitelj.

U pogledu točke čast. zast. Klaića, da imam podnieti pismen predlog, ja mislim po riečim koje sam do sada kazao, da takav nuždan nije u tom pogledu.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

S formalnoga gledišta moram izjaviti, da je čast. zast. D.ru Bakotiću slobodno — kako je kazao čast. zast. Klaić — podnieti predlog na Sabor i njegov predlog podvrći će se ustavnomu razpravljanju, kako propisuje §. 34 poslovnika i kako će se razpravljati ob onim predlozim, koje je podnio danas. Nu ovaj predlog nije meni predan, kako propisuje poslovni red. S toga stavljam na glasovanje predlog čast. zastupnika Vrankovića, koji glasi, da bude prošnja uručena Upraviteljno-pravničkomu Odboru.

Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Dvanaesta točka: Izvješće Zemaljskoga Odbora o prošnji Matije i Ane Donatovića.

Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Izviestitelj *Tomić* (čita);

Predlažem da posao predje Molbeničkomu Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju, da bude ovo izvješće uručeno Molbeničkomu Odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Trinaesta točka: Prvo čitanje zakonske osnove o ukinuću Nahodištâ.

Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Tomić* (čita. Gle prilog 35).

Predlažem da ovaj posao predje Financijalnome Odboru.

Predsjednik. Izviestitelj Odbora Zemaljskoga predlaže, da ova zak. osnova bude uručena Financialnome Odboru.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje uz ovaj predlog neka ustane. (*Većina*) Primljeno.

Dr. *Bulat.* Pitam rieč. — Od kada je konstituiran Financijalni Odbor, svaki rabotni dan drži sjednice, tako da je do sada već četiri izvješća učinio, od kojih su već tri stavljena na dnevni red. Buduć da ima još važnih posala, a i danas su mu dostavljena četiri važna predmeta, ja držim potrebito da se povisi broj članova Financijalnog Odbora.

S formalnoga gledišta nema prigovora; jer §. 20 poslovnika kaže, da ima svaki Odbor sastojati od pet lica; nu §. 24 dopušta Saboru, da povisi broj odbornikâ.

S ovih razloga čast. mi je predložiti, da Vis. Sabor izvoli odlučiti, neka se broj članova Financijalnoga Odbora povisi na sedam, i da se u današnjoj sjednici odaberu dva nova člana.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu čast. zast. Bulata? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog, kako će se sada pročitati, (Dr. *Bulat čita*) neka izvole ustati (*Većina*).

Molim gospodu, da izvole predati cedulje za izbor dvaju članova Financijalnog Odbora.

Moliti ću gosp. Podpredsjednika da izvoli kasnije javiti izpadak izbora.

Prelazim na četrnaestu točku, koja glasi: Drugo čitanje zakonske osnove o razdvoju Obćine Pučiške.

Pošto nije prisutan izviestitelj Dr. Pastrović, molim zastupnika Ljubića, da izvoli zauzeti njegovo mjesto i pročitati ovu zak. osnovu.

Ljubić. (čita. Gle Prilog 31).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotič.* Ja ću glasovati proti ovoj zakon osnovi jedino s toga uzroka, što sam i u lanjskom zasjedanju imao čast kazati, da se dade na proučenje Zem. Odboru sav obćinski red i da o tom izviesti ovaj Sabor; s toga gledišta dakle, da ostanem pri tom, da se ne čine samo prigodni umetci, prigodne popravke i razdiobe obćinâ u Dalmaciji, ja mnijem, da se prouče svekolike obćine dalmatinske, da se uvidi, jeli nijeli potrebno da se na novo obćine oprediele u pogledu njihova zemljišta i njihova

pučanstva; s toga gledišta izjavljujem. da ću glasovati proti ovoj osnovi.

Predsjednik. Pitali tko rieč u obćoj razpravi? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Prelazim na posebnu razpravu.

Molim g. izviestitelja, da izvoli pročitati I. članak.

Ljubić (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju ovaj članak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Članak II.

Ljubić (čita čl. II.)

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju članak II. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ljubić (čita naslov i uvod zakona).

Predsjednik. Pitali tko rieč o naslovu i uvodu zakona? — Nitko. — Tko pristaje, neka ustane. (*Većina*). Primljeno.

Ljubić. Predlažem, da se primi i u trećem čitanju.

Predsjednik. Izviestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu zakonsku osnovu, koja je već primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno i u trećem čitanju.

Glede petnaeste točke moram primjetiti, da kad sam sastavljao dnevni red, bilo mi je naviešteno izvješće o odciepljenju odlomaka Bogomolja i Gdinja od obćine Sućurja, i o ustanovljenju nove obćine Bogomoljske. Pošto to izvješće nijesam primio prije današnje sjednice, odpada od dnevnoga reda.

Šestnaesta točka: Izvješće Fin. Odbora o pazbroju 1882 Mirovinske učiteljske zaklade.

Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Izviestitelj *Šupuk* (čita. Gle Prilog 28).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Prelazim na odobrenje raznih točaka, koje su iznešene u konačnom računu, koji je već štampan i razdieljen svakomu.

Gospoda, koja primaju pojedine točke konačnoga računa po predlogu Financijalnoga Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sedamnaesta točka: Izvješće Finan. Odbora o pazbroju 1882 Učionske zaklade.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće

Izviestitelj *Morpurgo* (čita. Gle Prilog 29)

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko — Stavljam na glasovanje predlog Financijalnoga Odbora. Molim da ga pročitate još jedan put (*Izviestitelj čita*).

Ona gospoda, koja primaju ova predlog Financijalnoga Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Dr. *Bakotić.* Molim, nijesam čuo.

Predsjednik. Sada je već glasovano. Nesmiem se vraćati na to.

Osamnaesta točka: Izvješće Financijalnoga Odbora o pazbroju 1882 pokrajinske zaklade.

Izviestitelj Financijalnoga Odbora, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Morpurgo* (čita. Gle Prilog 30)

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Visoki Sabore! Ja bih želio imati neka razjasnenja u pogledu dviju točka; u pogledu točke, koja dolazi pod brojem 24 i 36 koja se odnosi na slovo *g* i slovo *h* pod prilogom *A* tih spisa saborskih razprava.

Želio bih znati, s kojima bi tiskarama obstojala kakva pogodba o tiskanju ovih spisa.

Predsjednik. Izviestitelj Odbora Zemaljskoga čast. zast. Simić mogao bi na to odgovoriti.

Simić. Imam samo odgovoriti, da je bio natječaj razpisan i natjecale su se razne tiskarne ovoga grada. Ja kao izviestitelj učinio sam predlog, da se sklopi pogodba sa tiskarom Artalia; ali u sjednici Zem. Odbora nije bio primljen taj moj predlog, jer usljed računarskoga mnenja da je koristnija ponuda Biankina nego Artalia, bi sklopljena pogodba s njim. Ja nisam bio toga mnenja i držao sam da bi bila koristnija ona druga ponuda. Tako bih izviestio za godinu 1883, a za god. 1882 ne mogu izviestiti, jer onda nisam bio u Odboru.

Dr. *Bakotić.* Samo ću primjetiti g. Simiću, da se mi bavimo o konačnom računu g. 1882. U toj godini ja pitam, jeli obstojala i s kim i kakva pogodba radi tiskanja saborskih spisa, dotično spisa Odbora Zemaljskoga.

Predsjednik. Kao predsjednik Odbora Zemaljskoga ne mogu nego pozvati se na ono, što sam lani rekao, da pogodbe biló nije, nego što se je prije plaćalo, plaćalo se i za tiskanje god. 1882.

Dr. *Bakotić.* Javna štampa javila je nazad nenekoliko mjeseci, — tom prigodom kad je sklopljena nova pogodba, o kojoj ću govoriti, kad bude zgoda o radu Zemalj. Odbora — javna štampa javljala je, da bi Zemalj. Odbor veoma skupo plaćao troškove tiskare.

Ja bih želio znati, je li nije li osnovano što je kazano po javnim novinam, da bi bila znamenita i znatna razlika izmedju karte, koju daje tiskara „Narodnoga Lista“ i neke druge vrsti karte, ili kako se na talijanskom jeziku kaže, da je velika razlika izmedju karte *a mano* i karte *a macchina*. Pitam razjasnenja, sbog kojega uzroka, kad nije obstojala za god. 1882 ikakva pogodba izmedju Zemalj. Odbora i štamparije „Narodnoga Lista“, ipak je Zemaljski Odbor činio tiskati dotične saborske ili odborske spise kod štamparije „Narodnoga Lista“: a nije tražio, da bi putem ličbe ili drugim načinom, koji bi mu se činio da bi mogao praktičnije, koristnije uvjete imati kod drugih tiskara, pošto u Zadru imade više, kako je poznato, tiskara.

Najpotle želio bih imati razjasnenja o točki 36, gdjeno je rieč podpomoć knjizi 150 fior. Ja neznam, šta to znači podpomoć knjizi. Želio bih imati u tom pogledu shodna razjasnenja od strane gospode Zem. Odbora. Moje pitanje ide na broj 24 i br. 36.

Dr. *Klaić.* Glede tiskanja ne mogu dati drugoga odgovora, nego koji i lani, kada je stvar bila na dugo i široko rešetana, kada se radilo o proračunu.

Postojala je jedna pogodba nazad godina, nu kako je lani dokazano i proučeno bilo u Saboru, toj je pogodbi rok bio izpao, ali se sliedilo po istoj, kako se dogadja kad se nova ne sklapa. Tako se pa sliedilo, jer pokušaji, ponovljeni dva i tri puta glede dražbe, nisu doveli do uspjeha. Dakle nema ništa nova od onog što je lani u Saboru kazano.

Ovdje mi je spomenuti o *izdavanju sbirke zakona*, da je to zakonski list, i uvršten je u troškove za sabor, koji skupa iznose fior. 347. To se vidi, da je jako malo. Ujedno je tiskano — a sva je svota jako neznatna — ji sbirka pokrajinskih zakona i brzopisna izvješća. Ovo se sve izdaje na običnoj karti, a nije na karti *a mano*; tako je vazda bilo, pa tako je i danas. Tu dakle nema govora o karti *a mano*.

Što se tiče onih 150 fior. zapisanih za knjigu, to je bilo doznačeno god. 1882 pravničkomu listu, koji je u Splitu izlazio pod imenom „Pravo“. U to je uloženo ono 150 fior. Kaže se ovdje podpora knjizi, jer je račun bio uredjen talijanski, te se reklo *sussidi letterari*, a to bi prevedeno „podpora knjizi“; nu nije knjizi nego listu strukovnjačkomu, koji je izlazio u Splitu.

Predsjednik. Častni zast. Bakotić ima rieč.

Dr. *Bakotić.* Nije samo važno znati, koliko je, koliko nije potrošeno za tiskanje upitnih spisa; nego je glavno pitanje to, jeli Zemalj. Odbor štedio i skrbio s novcem zemaljskih zaklada

onako, kako ga dužnost veže, ili je svojom odlukom dao, te će i unapred davati dotične spise štampati jednoj mjesto drugoj štampariji. U tom pogledu nalazim za shodno da se stvar razjasni te ću učiniti jedan predlog.

Predpostavljam to, da nisam vještak u poznavanju razlikosti karta, da ne znam kazati, koja se zove karta *a mano*, a koja karta *a macchina*; o tom mogu se dotični vještaci upitati i dotičnomu odboru kazati, kakva je razlika izmedju te dvie karte. Pošto ja ne vidim, da je ta stvar tako jasna, imam čast predložiti, da Vis. Sabor izvoli odlučiti, da izvješće o zemaljskoj zakladi za god. 1882 bude iznovice povraćeno Financijalnomu Odboru na tu svrhu, da razpita i prouči stvar odnoseću se na točku 24 i da izvoli izviestiti ovi Vis. Sabor, je li nije li nanešena kakva škoda zemaljskoj zakladi, stoga što nebi Zem. Odbor htio bditi na interese zemaljske zaklade, a u slučaju, da bi se takva škoda dogodila, tko ima platiti tu škodu i nadoknaditi zemaljskoj zakladi.

Predsjednik. Pitali još tko rieč o predmetu?

Bjelanović. Visoki Sabore! Moj poštovani drug Bakotić podnio je vrlo jasno pitanje. Na to jasno pitanje nije s druge strane niti od Financijalnoga Odbora došao jasan odgovor. U to ime prinuždjen sam dvie tri rieči kazati.

Dozvolite radi razjasnenja, da se povratim na ovu malu historiju ovoga posla.

Ja sam lani u ovom Saboru predložio da Sabor zaključi, neka Odbor Zemaljski razpiše objavu i povjeri posao štampanja spisa, toli odborskih kao i saborskih, najboljemu ponudjaocu, koji bi najbolje uvjete predložio. Ovaj zaključak bio je primljen i Odbor ga je izvršio. Izašao je natječaj i početkom ove godine sklopljena je pogodba. Ali usljed te pogodbe izašlo je pisano u javnom listu, koji se zove „Dalmata“, pismo jednoga Zadarskoga štampara, Artalia. On je u tom pismu rekao, da je Odbor Zemaljski odbio njegovu ponudu i primio goru ponudu tiskare „Narodnoga Lista“. Na ovu izjavu dao je slavni Zemaljski Odbor ovu protuizjavu (*čita*).

Onaj je *pressochè* čudnovat, jer ja držim, da u racunima nema toga *pressochè* i da je lasno kazati koja je ponuda bolja; ali to je stvar, koja ne spada na današnju razpravu; to ćemo vidjeti i progovoriti kod konačnih računa za god. 1883.

Za sada ću ovo nastaviti, da su usljed ove izjave slav. Zemaljskoga Odbora došli neki drugi članci, u kojim je rečeno, da pogodba sklopljena sa tiskarom „Narodnoga Lista“ od g. 1872-75 da je nastavljena mučke; nego da tiskarnica ista nije predavala onaj papir, kako je ugovoreno, ili bolje da se razjasnim, da je tiskarnica „Narodnoga Lista“ predavala papir *a mano*, a u račun je stavljala, da je davala papir *a macchina*, dakle da se jeftin papir daje, a skupi naplaćuje. To je rečeno u javnim organim i još je rečeno, da je posriedi neka prevara, da udara u kazneni zakon. Ja zato vrlo žalim, da slavni Zemaljski Odbor, koji je onako pohitao i dao izjavu na prvu izjavu Artalia, da nije dao na ovaj užasni napadaj na Zem. Odbor. Da bude to učinjeno, danas bilo bi pitanje na čistu; danas mogli bi govoriti ili ne govoriti, kako bi našli za shodno, ali svakako govorili bi o stvari kao poznatoj. Do sada u javnosti nema odgovora.

Ovdje ja neću napadati, ne dao Bog, kako je u javnim listovim učinjeno, neću sumnjati; ali vidim jednu obmanu, možda da je nehotice, ali ne znam čijom krivicom učinjena. Ali mi zastupnici odgovorni smo narodu kao i Zemaljski Odbor; ja mislim, da će svi pristati uz predlog g. Bakotića da se ovaj predlog primi i stvar razbistri, da znamo narodu kazati, narodu, koji plaća porez, kako se troši novac narodni.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Klaić.* Na ono, što se g. Bjelanović začudio, da Zemaljski Odbor nije odgovorio na članke „Dalmatine“, odgovoriti ću mu, da nisam bio u Zadru, ali uzimljem podpunu odgovornost na se.

Ima prigovora, što dolaze u javnoj stampi, na koje je skladan čovjek prisiljen odgovoriti; ali imade i prigovora, koje ne može nego s prezirom odbaciti.

Kada se u štampi javnoj kaže, da Zemaljski Odbor prima loš papir, a plaća skupi — to je takov prigovor, da onaj koji štuje Odbor i većinu zemlje, ne može nego s prezirom odgovoriti.

Vi znate, da kontrolu troškova Zemaljski Odbor ne vrši, niti činovnici što su kod njega. Tu kontrolu vrši Odsjek namjestnički, Odsjek c. k. Računarstva. Dakle kad bi tiskarna podnila račun naravno mora uz račun dostaviti i primjerak dojedne tiskanice, i računarski Odsjek likvidira po tom račune. Po tom pala bi sumnja, da je c. k. računarski Odsjek, što kriva učinio; to je i zanj uvrieda. Gospodu računarskoga Odsjeka poznajete i znate, da ako tko imade prijateljstva sa računarskim Odsjekom, te prijatelje nije tražiti ovdje (na desnici) nego ondje. To budi rečeno bez ikoga osumnjičiti ili uvriediti; no htio sam samo kazati da noma temelja posumnjati kao da bi mogao računarski Odsjek učiniti što takova za ljubav nami, da se plati druga hartija nego je ona što se prima. Ja molim g. Bjelanovića, nek bez straha bude uvjeren, da ono što je napomenuo iz listova, nije nego fantazija tiskara, koji kada je ono štampao, mislio je da će se okoristiti. A glede one izreke „po prilici“, eno mu na dugo i široko odvjet originalni, podpisan od savjetnika Sabalića, gdi će vidjeti što to znači, da su po prilici jednaki. Ali opetujem, što se kaže da je likvidirano za skupi papir, a drugi da je podnešen, to je izmišljotinja, koja vriedja nas i računarski Odsjek c. k. Namjestništva.

Bjelanović. Imam izjaviti, da od svih članova računarskog Ureda ne poznajem nikoga.

Moram ovdje odbiti krivo tumačenje. Nisam sumnjao o Zemaljskom Odboru niti o članovim; valjda su svi nevini; može biti je kriva obmana, ali stvar se grubo predstavlja i mi moramo tu stvar razviditi prije nego ju pretresemo i odobrimo. Držim, da je to u interesu većine, pošto je ta stvar na javnost iznesena, te je u interesu svih nas i one gospode, koji su vani i ne mogu se braniti.

Ja držim, da se predlog g. Bakotića mora usvojiti.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti izviestitelj?

Izviestitelj *Morpurgo*. Financijalni Odbor našao je opravdanim i dokazanim troškove, kojim prigovora g. Bakotić i g. Bjelanović; a izviestitelj Zemaljskoga Odbora raztumačio je ostala.

Dakle ja predlažem, da se primi predlog Financijalnoga Odbora.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog č. zastup. Bakotića, koji glasi: (*čita*). Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Manjina*). Predlog je odbačen.

Stavljam na glasovanje predlog Financijalnoga Odbora, koji glasi: (*izviestitelj čita*).

Ona gospoda, koja primaju predlog Financijalnoga Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na devetnaestu i potonju točku dnevnoga reda, t. j. na riešenje molbenicâ.

Br. 79. Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Nek se Karloti ud. D.ra Ivana Kaznačića udieli fior. 150 milostive pripomoći.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkoga Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 172. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Preko prošnje Vida Vuletića za podporu u književne svrhe nek se predje na dnevni red.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkoga Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 137. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Neka se tražba o diobi dobara zajedničkih občinam Lukšičkoj, Mućkoj, Splitskoj i Sućuračkoj izruči Zemaljskomu Odboru da prouči stvar, te izviesti dojdućeg zasjedanja.

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč o predlogu Molbeničkoga Odbora?

Dr. *Bakotić.* Kako glede formalnosti nebi se imao protiviti; ali nadodati ću, da, pošto ovo pitanje traje od viekova i pošto je jedno od onakvih pitanja, kojih je množina po Dalmaciji, koja nisu riešena; tako ovo pitanje, pošto od više viekova postoji i uzbudjuje nemirne odnošaje pojedinih občina i svim nanosi štode, stoga preporučam Zem. Odboru, da čim prije moguće. bude se baviti ovim pitanjem i čim prije moguće bude odgovoriti Občinam, koje bi tražile lieka od ovoga Sabora.

Predsjednik. Pitali još tko rieč o predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili gogoriti izviestitelj?

Dr. *Karaman.* Ja primam predlog g. Bakotića.

Predsjednik. Dakle treba preinačititi predlog. Predlog Molbeničkog Odbora preinačen popravkom g. Bakotića glasi (*čita*).

Dr. *Bakotić.* Ja mislim da se molba upravi na Zem. Odbor; i da imade toliko občina — Splitska za Solin, Mućka za Bročanac i Lečevića za Vučevicu, pa Lukšička i Sućurska — koje mole. Pošto je odavna želja, da se stvar svrši, mislim da bi Zem. Odbor imao odgovoriti tim občinam čim prije.

Predsjednik. Ja pitam glede glasovanja. Predlog glasi (*izviestitelj čita*).

Dr. *Bakotić.* To je daleko. Da bi se Odbor imao baviti tekućega zasjedanja, to bi ja preporučio.

Predsjednik. Pošto se g. izviestitelj slaže . . .

Dr. *Karaman.* Primam izpravak „po mogućnosti za sadašnjega zasjedanja.“

Predsjednik. Tko prima ovaj pradlog neka izvoli ustati. (*Većina).* Primljeno.

Molba Br. 107. Molim g. izviestitelja, neka izvoli pročitati izvješće.

Didolić čita i predlaga: Neka se predje na dnevni red preko prošnje Antonija Mikule, za jednu sedminu više u mirovini.

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč?

Vukotić. Visoki Sabore! Antonije Mikula, umirovljeni učitelj u Budvi, služio je od god. 1856 do 1881, dakle 26 god. Visoko pokrajinsko školsko Vieće, prilikom njegova umirovljenja, računaio mu je 25 godina službe i odmjerilo mu po zakonu četiri sedmine plaće; tako da Anton Mikula poslje dvadeset i šest god. težke krvave učiteljske službe dobiva mirovinu od 282 f. 86 novč. Istina, da je Vis. školsko Vieće postupalo u ovom poslu po zakonu; ali Anton Mikula radi jedne godine, što mu nije proračunato u službu, izgubio je 71 f. godišnje plaće, koju dok živ bude svake godine gubi.

Pokrajinsko školsko Vieće s jednogu pogleda nije ovdje postupilo duševno; imalo je na svaki način pričekati da dovrši, i ovu godinu učiteljske službe i da mu bude uračunano pet sedmina plaće, da njegova mirovina mjesto 282 f. iznaša 353 f. Ali kad to nije učinjeno nema lieka u snagi zakona, već samo milosrdje ovoga Sabora moglo bi tomu jadnomu učitelju ovu godinu službe odobriti i uračanati kao stalnu službu, pošto je služio jednako i neprekidno, samo što nije bio jednu godinu stalno namješten, nego se je morao podvrći u ono doba pitanom izpitu metodike, koji je sbilja vrlo dobro, kako se vidi iz priloženih svjedočanstva, položio.

Ja predlažem, da bi Vis. Sabor izvolio ne usvojiti predlog Molbeničkoga Odbora, koji glasi da se preko ove molbe predje na dnevni red; pače bih predložio, da se moji razlozi, odnosno ove molbenice, u obzir uzmu i da se

Mikuli uračuna pet sedmina plaće. U slučaju ako ovaj moj predlog nebi našao pevoljna odziva kod Sabora, u tom slučaju postavljam drugi predlog, t. j. da se Antonu Mikuli umirovljenom učitelju u Budvi udieli jedna pripomoć.

Vl. Povjerenik *Pavić*. Molim rieč.

Predsjednik. Vladin Povjerenik, dvorski savjetnik plemić Pavić ima rieč.

Vl. Povjerenik *Pavić*. Prečast. gosp. predgovornik kazao je, da pokrajinsko školsko Vieće nije postupilo duševno. Moram kazati, da je zem. školsko Vieće postupalo po zakonu, dakle i duševno.

Predsjednik. Pitali još tko rieč o predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili izviestitelj Molbeničkoga Odbora govoriti?

Didolić. Ništa, nego preporučam predlog Molbeničkoga Odbora.

Predsjednik. Imam tri predloga, i to: predlog Molbeničkog Odbora, da se predje preko prošnje na dnevni red, a ovaj predlog ima prednost kod glasovanja; pa imam dva predloga čast. zast. Vukotića, da se povisi mirovina na pet sedmina; a treći je da se udieli podpora.

Moram primjetiti, da nisam primio predloge pismeno; ali svakako prije ću staviti na glasovanje predlog Molbeničkog Odbora, da se predje na dnevni red; ako nebi bio primljen, onda bi bio red konkretnomu predlogu g. Vukotića.

Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkoga Odbora, da se preko prošnje Antuna Mikule predje na dnevni red, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. — Odpadaju predlozi g. Vukotića.

Br. 80. Gosp. izviestitelj molim da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Sa vrućom preporukom neka se izruči na uvaženje pokr. uč. Vieću prošnja Zastražišćana za ustanovljenje učione, a da joj što skorije zadovolji.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkoga Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 60. Gosp. izviestitelj Molben. Odbora, molim da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se doznači fior. 20 podpore Družtvu pripomoći učenikom više škole poljodjelstva u Beču.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 132. Izviestitelj Molben. Odbora, molim, da izvoli pročitati izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se predje na dnevni red preko prošnje Ane ud. Ivića za vanrednu pripomoć.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 18. Molim izviestitelja da pročita izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se predje na dnevni

red preko prošnje Ante Volyansky za povišenje mirovine.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 98. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se udieli bivšemu podučitelju Mikuli Ruževiću f. 166:66 godišnje mirovine.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 97. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se toplom preporukom podnese Vladi prošnja Krapanjaca za oprost od obrtarine na lov spužva.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je bio pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 192. Gosp. izviestitelj. molim da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Ako je učitelj Josip Plančić služio preko 15 do okolo 20 godina i ne punih, nek mu se mirovina povisi od fior. 137:14 na fior. 182:85, a to od dana kad bi umirovljen.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Vukotić. Težko mi je govoriti, kad moram izraziti svoj nazor proti povišenju mirovine kojemudrago narodnomu učitelju, koji svoje dragocieno zdravlje troši za narodni napredak uz malu naknadu, koju za taj njegov trud prima. Ali pošto vidim, da se u nekim prilikam prema nekim hoće, da se postupa kao mačuha, dužnost mi je tomu protivit se.

Ovaj posao odnosi se na Plančića. U poslu učitelja Plančića ista je okolnost, kao što je bila u poslu Mikule, o kom sam prije govorio. Učitelju Mikuli samo je jedna godina trebovala, pa da zasluži pet sedmina godišnje plaće, dočim samo radi one cigle godine uračunano mu je, kako već rekoh, četiri sedmine, dakle 71 f. manje nego prima. Dakle mislim, pošto prijašnja molba, koja je radi istih okolnosti podnešena, nije od Vis. Sabora u obzir uzeta a podnešeni moj predlog odbačen — ako će se svakomu pojednako dieliti predlog Molb. Odbora, odnosno molbi — učitelja Plančića, neće usvojen biti.

Kad sam prije napomenuo, da je u poslu umirovljenja učitelja Mikule pokrajinsko školsko vieće odmjerilo mu četiri sedmiae plaće, nisam rekao, da je školsko vieće postupilo nezakonito, nego sam tvrdio, da je školsko vieće zakonito postupalo, ali u praksi da je izpalo žalostno i neduševno, što radi cigle jedne godine učitelj gubi 71 f. godišnje plaće.
Ovoliko u odgovor g. vladinu Povjereniku, koji mi je u tom smislu prigovorio; možda da me dobro nije razumio.

Predlažem, da se preko predloga izviestitelja Molbeničkog Odbora predje na dnevni red.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Izviestitelj Molbeničkog Odbora ima rieč.

Biankini. Molbenički Odbor ostaje pri svom predlogu, pošto je molbenica prositelja Plančića temeljitija nego Mikulina, na koju se odnosi

predlog čast. zast. Vukotića. Mikula uživa već mirovinu od 280 f,. a ta mu je točno po zakonu odmjerena, jedino što mu nije jedna godina uračunana, dok je privremeno učiteljevao. Kod Plančića radi se da mu se uračuna nešto manje od godine, da mu se bude mogla odmjeriti mirovina na 20 godinâ službe. Plančić je stari zaslužni učitelj, a on nema 280 fiorina mirovine kao Mikula, već kukavnih samih 137. Dakle razlika je ogromna, veća od polovice, te je Molbenički Odbor imao uzeti u osobiti obzir ovoga učitelja, koji je providjen i slabim ekonomičkim sredstvim, te i s tog pogleda zaslužuje, da mu se dade to povišenje, koje iznosi malo više od 40 fiorinâ na godinu.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog zast. Vukotića, da se preko prošnje predje na dnevni red. Kad ovaj nebi bio primljen, staviti ću na glasovanje predlog Molbeničkog Odbora. Ona gospoda, koja primaju predlog zast. Vukotića, neka izvole ustati. (*Manjina*). — Predlog je odbačen. — Stavljam na glasovanje predlog Molb. Odbora. Molim da ga još jedan put pročitate (*Izviestitelj čita*).

Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkog Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Vukotić. Da vidimo, je li primljeno.

Predsjednik. Ja sam konstatirao, da je primljeno.

Br. 119 i 189. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Nek se doznači nadstojnici Anki Gjivanovica f. 30 pripomoći.

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Molbeničkoga Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 191. G. izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se toplom preporukom dostavi Zemaljskomu Odboru na uvaženje prošnja Poljodjelskog Družtva Zadarskoga za pripomoć „Gospodarskomu Listu.“

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? -- Nitko. -- Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog. kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br 56. Gosp. izviestitelj molim da pročita izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se predje na dnevni red preko prošnje Andrije Zufića za cielu mirovinu.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? -- Nitko. -- Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 139. Gosp. izviestitelj, molim da izvoli pročitati izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Nek se ustupi Zemaljskomu Odboru na riešenje prošnja Občine Novske kod Trogira radi oprosta od stanarine za Oružaničku postaju.

Predsjednik. Pitali tko rieč? -- Nitko. -- Ona gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 170. Gosp. izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se dostavi pokr. uč. Vieću s preporukom da bude čim prije u-

slišana molba seljana Drvenika Trogirskoga za ustanovljenje učione.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Dr. *Klaić.* Obzirom na troškove zem. učionske zaklade, koji rastu strašno; i obzirom da nije lasno zadovoljiti svim željam glede zavedenja škola, jer i ako je materijalnih sredstva ipak fale sile, želio bih da se one rieči „čim prije“ izmiene sa riečim „po mogućnosti“ i činim u tom smislu predlog bez da ga pišem.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Izviestitelj što kaže?

Biankini. Pristajem na izpravak D.ra Klaića.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog Molbeničkog Odbora sa izpravkom D.ra Klaića. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 27. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se povisi na fior. 168 mirovina Kati ud. Kurir, a glede oskrbine maloljetnim da se postupa po zakonu.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Br. 48. Molim g. izviestitelja, neka izvoli pročitati izvješće.

Biankini čita i predlaga: Nek se predje na dnevni red preko prošnje Nikole Cipiko za jednu petogodišnjicu.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Tko prima predlog, neka ustaje. (*Većina*). Primljeno.

Br. 35. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se predje na dnevni red preko prošnje Samostana Sv. Marije u Zadru za povišenje učionskog paušala.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Messa. Mi rincresce che non sia piu qui presente il signor ispettore Bakotić. che in proposito avrebbe potuto dare le informazioni che il comitato alle petizioni desiderava. Io perciò desidererei che il comitato stesso si rivolgesse all'i. r. Consiglio Scolastico Provinciale e domandasse se realmente i fatti esposti dal Monastero corrispondano a verità — mentre è un fatto che dal 1876 la scuola femminile di S. Maria invece che di 4 classi si compone di 7 — ed è perciò giusto accordarle l'aumentato pauschale per la stessa. Propongo sia rimessa la petizione al comitato per nuovo studio e rapporto.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Častni zast. Messa, rekao bih, učinio je odgoditeljni predlog, da se ona molbenica povrati Molbeničkomu Odboru, pa da onda izvjesti.

Izvjestitelj Molbeničkoga Odbora, imali što na to?

Didolić. Ja u ime Odbora pristajem na predlog zast. Messe.

Predsjednik. Dakle glasovati će se o predlogu čast. zast. Messe.

Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljeno.

Br. 90. Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Didolić čita i predlaga: Nek se predje na dnevni red preko prošnje učitelja Petra Andrijaševića za mirovinu.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Ljubić. Ja vidjoh, da je Vis. Sabor svedjer spreman, kad može u granicam pravice udieliti pripomoć učiteljem, da im udieli, priznavajuć baš, dok služe i trude se, da nisu dovoljno nagradjeni; a kad iznemognu, onda ako im se po zakonu nemože udieliti više, koliko je od potrebe, gleda doskočiti sa svojim milosrdjem.

U ovoj prigodi vidim učitelja, koji služi preko 10 godina i — kaže Molbenički Odbor — pohvalno; kaže Molbenički Odbor, a svjedoči kotarsko i pokrajinsko školsko vieće. Pa tko poznaje Andrijaševića, zna da je bio izmedju najvriednijih i najmarljivijih učitelja. Služio je $10\frac{1}{2}$ godina — 10 god. i 7 mjeseci — pa je obolio, a obolio grlom, baš od one bolesti, koja se stiče učiteljevanjem. On pita dopust. Daju mu ga. Kad je iztekao dopustu rok, onda on pita, da ga obadju liečnici, jer vidi da nemože služiti. Liečnik ga oblazi, konstatira bolest i vieće kotarsko priznaje da taj čovjek nemože da služi, te predlaga pokrajinskom Vieću, da mu udieli mirovinu. Pokrajinsko Vieće ništa drugo, nego prosto odgovara da se ne prima predlog kotarskoga vieća, već da Andrijaševiću udieli dopusta koliko mu bude od potrebe. Bolest je dakle priznana, jer pokrajinsko Vieće nebi dalo niti taj nalog kotarskom vieću, da mu dade dopusta dok god bude bolestan. Andrijašević mogao je utok uložiti; nu znajuć više o stvarim školskim nego o zakonim, propustio je da se kroz rok uteče, pa izgubio pravo utoka. Nu kao duševan čovjek, nije smio pustiti, da to tako ode i odgovorio je: „Pošto se ja nemogu primiti službe, a neću moći ni kasnije; pošto tim načinom škola ostaje bez učitelja, a ljubim učionu u obće, najviše jer je učiona moga rodnog mjesta; zato, nemoguć vršiti svoju dužnost, volim odreći se službe, nego da učiona trpi i ostane bez učitelja."

Velju, dokazano je, da je bolovao taj čovjek; nu starija vlast nije priznala, da je takova bolest, da se može umiroviti, a cienila je da bi mogao preboljeti. Taj čovjek, s kojih je uzrooka izgubio pravo na mirovinu? To je pravo izgubio s neznanja propisa zakonâ, postupka itd. Zato, velim da imade osobito uzroka, s kojega Vis. Sabor ima u obzir uzeti ovu molbu, pa na razjasnenja, koja sam dao, mislim, da će isti Molbenički Odbor pristati na moj predlog, da se Petru Andrijaševiću doznači kao mirovina jedna trečina njegove plaće za deset godina službe.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti izviestitelj Molbeničkog Odbora?

Didolić. Izviestitelj u ime većine Molbeničkog Odbora pristaje dobrovoljno na razjasnenja čast. predgovornika i moli Vis. Sabor da prihvati njegov predlog.

Predsjednik. Dakle pošto je Molbenički Odbor prihvatio predlog čast. zast. Ljubića, povlači na se predlog, da se predje na dnevni red.

Stavljam na glasovanje ovaj predlog, koji glasi . . .

Dr. *Klaić.* Ako većina Odbora pristaje, manjina ostaje pri dnevnom redu.

Predsjednik. Moram primjetiti da je svoj predlog Molbenički Odbor povukao na se.

Glasovi. Većina.

Predsjednik. Netom je g. izviestitelj u ime većine izjavio, da pristaje na predlog zast. Ljubića, tim odpada prvi predlog Molbeničkog Odbora nemamo. Sad ga mi pošto ga je većina povukla na se.

Šupuk. Ja primam predlog i stavljam, da bude odbačena ova molba i da se predje na dnevni red.

Predsjednik. Po poslovnom redu, častni zastupnik Šupuk ima pravo na se preuzeti predlog. Po tom ja ću staviti na glasovanje predlog, da se preko ove prošnje predje na dnevni red. Gospoda koja pristaju, neka izvole ustati. — (*Većina*). Primljeno.

Br. 125. Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Didolič čita i predlaga: Neka se predje na dnevni red preko prošnje Kate ud. Kirigin za povišenje mirovine.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Gospoda koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 130. Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i pradlaga: Neka se udieli f. 50 nagrade Šimunu Rakvinu.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Br. 121. Molim g. izviestitelja da pročita izvješće.

Dr. *Karaman* čita i predlaga: Neka se doznači Ivanu Mihošiću, učeniku kod Arbanaškog Zavoda fior. 100 podporine za tekuću godinu, a fior. 100 za god. 1885.

Dr. *Klaić.* Ovaj učenik dovršuje nauke, godine 1885 neće ga biti više u Zavodu. Tim odpada drugi predlog kao bez predmeta, a ostaje samo prvi dio.

Pavlinović. Ja predlažem, kako je Odbor predložio, neka se primi sva svota za ovu godinu, jer čini mi se da će Mihošić dugovati; a čuo sam od učiteljâ. da ako nije najvriedniji da je jedan od najvriednijih, pa vriedi da mu se sva svota izplati ove godine.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Želili gogoriti g. izviestitelj?

Dr. *Karaman.* Ja pristajem na to da mu se doznači samo 100 f.

Predsjednik. Dakle predlog Molbeničkog Odbora, popravljen po D.ru Klaiću, stavljam na glasovanje. Gospoda koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ovim je izcrpljen dnevni red. — Moram javiti još Vis. Saboru izpadak današnjih izbora. U posebni Odbor za ovjerovljenje izbora zastupnika Boke Kotorske izabrani su: Karaman, Ljubić i Petranović.

Umoliti ću ih, da se što prije ustanove i jave mi tko je predsjednik tkoli izvjestitelj odbora.

Usljed predlega D.ra Bulata, da se pomnoži Financijalni Odbor, izabrani su većinom glasova: Zore i Karaman. U isto vrieme javljam da će se Financijalni Odbor sutra u 10 sati u ovoj dvorani sakupiti, te molim gg. članove, da prisustvuju sjednici.

Javljam, da mi još nije priobćeno, jeli se ustanovio i kako učionski Odbor. Nego pri današnjoj sjednici primio sam pismeno od g. zast. kanonika Mrkice, da pošto je on u Molbeničkom Odboru, njegovo stanje ne dopušta, da ostane i u Odboru Učionskom, te je dao ostavku.

Pošto je od važnosti, da se taj Odbor ustanovi, ako nitko nije protivan, primajuć ostavku čast. kanonika Mrkice, ja ću staviti na dnevni red u prvoj sjednici izbor jednoga člana za isti Odbor. Svakako oni, koji su jur u tom Odboru, moliti ću, da jave kako su se ustanovili.

Današnju sjednicu zatvaram a izjaviti ću dan i dnevni red dojduće sjednice.

(*Svršetak sjednice u 1 sat 45 čas. po podne*).

III. Sjednica dneva 24 Lipnja 1884.

Sadržaj: Upiti — Molbenice — Dopusti — Izbor dvaju članova u Saborski učionski Odbor — Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuje §. 19.i Zem. Zak. 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji. — Izvješće Financijalnog Odbora o konačnim računima za godinu 1882 sliedećih Pokrajinskih zadužbina: *a)* Zemljodjelne; *b)* Mamuline; *c)* Iznemoglih vojnika dalmatinskih; *d)* Gluhoniemih; *e)* Obitelji spremnih dalmatinskih vojuika; *f)* Mirovine zemaljskih činovnika, i o izkaznicama rukovodjenja tekom godine 1882 sliedećih Zemaljskih Glavnicâ; *g)* Gladinjske; *h)* Za gradjenje bolnice u Dubrovniku. — Drugo čitanje temeljnih ustanova Zemaljske zadužbine: „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih". — Izvješće Financijalnog Odbora o obćinskim prirezima, koji na predlog Odbora Zemaljskoga zadobiše Previšnju Carsku Potvrdu. — Udieljene podučitelju Ivanu Dobroniću stalne mirovine od godišnjih 200 fio. — Namješćenje Dušobrižnika u Bolnici i Ludnici Šibenskoj. — Doznaka pristojbinâ sveć. Dominiku Bučiću privremenom Dušobrižniku pri Šibenskoj Bolnici. — Jerki pl. Natali dozvoljen odkup postotnog prihoda upisana na neka njegova dobra u Konavlima. — Izbor posebnog odbora da pronči predlog o uvedenju hrvatskog jezika pri cc. kk. Uredima u Dalmaciji. — Predlog zastupnika D.ra Bakotića o ukinuću jamčevine i biljegovine za novine. — Predlog zastupnika D.ra Bukotića o odkupu godišnjih dohodaka ili daća. — Predlog zastupnika D.ra Bakotića glede preinaka Cesarske Naredbe 20 travnja 1854.

(*Početak sjednice 10 s. 10 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Gjaxa** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević** i pokrajinski nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 28; broj je zakonit.

Molim g. tajnika Vukotića, da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda koja odobravaju zapisnik, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Prije današnje sjednice predana su mi dva upita na Vladu Nj. Veličanstva. Molim g. D.ra Masovčića kao prvoga podpisanoga, da izvoli pročitati upit.

Masovčić (čita):

„Zakon, koji štiti dužnike proti kamatičkim zajmim sadrži ustanovâ, koje pri marljivoj uporabi sa strane sudovâ, jesu u istini kadre obuzdati lihvarske spekulacije; akoprem nije uvjek lahko, sbog lukavštine i hitrine lihvara, ući u trag kažnjivoj spletki, najskoli kad je ona sakrivena pod obličjem zakonitosti. Ele i ako je sudcu naloženo, da u slučajim kažnjivog lihvarstva nije dužan držati se pozitivnih dokaza, no po svome osvjedočenju suditi, ipak sbog obličja zakonitosti puno puta ovo osvjedočenje nemože prokrčiti sebi put u srdce sudca, niti svesti ga na mirno uvjerenje i time na osudu. Svakako iztaknuti zakon ima najviše pred očima slučajeve pretjerane dobiti na novac. Nego glavna namjera lihvarâ, osim, naravno, što oni gledaju utjerati od novca veću moguću korist, cilja na ovo: osiromašiti svog dužnika, prodati mu i sebi kupiti na javnoj dražbi sve imanje za malo fiorinâ, dotjerat ga do prosjačke torbe. Ovo je glavna namjera lihvara, najskoli po omanjim mjestim, u kojim fali konkurencija glavnicâ. Najprešnije je dakle iznenaditi i kazniti lihvara u času ovrhe, kad se on nada da će željenu cielj dostignuti, ovršbenu razvlastbu; pri čemu nije zaboraviti da lihvari sklapaju formalne ortakluke, kako će odstraniti konkurenciju na dražbi, te jedan put jedan, jedan put drugi slobodnom rukom natjecati se i u bezcjenje kupiti dužnikom stanje. Onda dogadja se ono što danomice smućeni gledamo, da za 50 fiorinâ dužniku propadaju dvadeset, pedeset komada zemlje. Grozne posljedice ovakih spletka netreba potanje napomenuti, ali vadi srdce vidjeti što se već nemože više trpiti; jer čustvo ljudsko ustaje da prosvjeduje proti onakom stanju stvarî, sbog česa za 50 fiorinâ težak gubi svoju kuću, svoju oranicu, svoju livadu, sve svoje imanjstvo, da već nema gdje da stavi glavu, pak valja ili da seli ili da postaje rob. Ovo je

duboko pitanje, zaslužuje svu pomnjivost rodoljubâ. U osnovi novog gradjanskog postupovnika imade ustanova, koje su kadre pomoći ovakom zlu; nego rek bi nije se nadati brzom sgotovljenju i razpravljanju ove zakonske osnove. U carevinskom vieću bile su podnešene osnove posebitog ovršbenog zakona, u kojem takodjer, kao na primjer u osnovi D.ra Fanderlika, jest primljen liek naddražbe, na oblik dotičnog zakona u Francuzkoj i u Italiji, pak primljena je stega po kojoj nebi se imalo prodati nepokretno dobro na dražbi van za nekoju cienu. Očita bi bila korist ustanovljenje ovog zadnjeg načela. Državnom Odvjetništvu htjelo bi se osobitim načinom nastojati da slučaji lihvarstva budu dojavljeni Sudovim, a moglo bi jih ono lahko doznat pomoćju političkih oblasti.

Čast je doli podpisatim upitati Vladu N. V.:

1. Dali je Vlada voljna potankim izvještajem upozoriti Ministra pravde na stanje lihvarstva u Dalmaciji, u svrhu da prigodom pretresanja naumljenog ovršbenog zakona budu poprimljene shodne ustanove, kako nebi dužnicima propala u bezcjenje nepokretna dobra.

2. Dali je Vlada voljna što vrućije prepeliti državnim odvjetništvim i političkim oblastim da dojave slučaje kažnjivog lihvarstva Sudovim?

3. Dali je Vlada voljna što vrućije prepeliti sudbenoj oblasti da se što marljivije rabi zakon o lihvarstvu.

Masovčić — Ljubić — Zanki — Karaman — Didolić — Tomić.

Predsjednik. Prelazi Vladinu Povjereniku.

Drugi upit predao mi je zastupnik Biankini; molim da ga pročita.

Biankini (čita)

„Godine 1881 pojavi se marvinska pošast u Bosni-Hercegovini.

Slavno c. k. kotarsko Poglavarstvo Makarsko, po nalogu visokoga c. k. Namjestničtva dalmatinskoga, naredi da se zatvori granica dalmatinska pram Bosni-Hercegovini.

Občina Vrhgorska. po napulka starije vlasti, zapovjedi glavarom Poljićâ, Zavojanâ, Mijacâ, Stilja, Oraha, Prapatnicâ, Podprologa i Dusine da odmah sa svojim rondam pohite na granicu, i nek tu straže pod nadzorom c. k. oružničkih postaja Kozice i Vrhgorca.

Rondari čuvaše noć i dan granicu od 29 rujna 1881 do mladog ljeta 1882. Liepa četa od 97 ljudi bila je tu izložena za toliko vremena svakovrstnim nevoljam, navlastitu ledu, kiši i gladu. Ovi hrabri krajišnici zapustiše domaće svoje radje radi ove službe; zadužiše se da prehrane svoje obitelji, pa dopokon neki uhvatiše bolest i preminuše, a neki još i danas boluju na svojim kućam.

Ipak nijedan dosad nije dobio ni novčića nagrade za tako dugotrajan i naporan trud, premda se i Občina i pojednici opetovano obratiše na Vladu da njim primjerno izplati trud, kô što je prije činila u sličnim prigodam.

Promotrivši sve to i bistre propise §. 33 carevinskog zakona 29 lipnja 1868 o marvinskoj pošasti, po kojem „naknade troškova „prouzrokovanih sa zatvora granica napram „susjednim državam , . . padaju na teret dr„žavnoj blagajni . . . ; a samo troškovi za „mjestna providjenja izdrži občina“ — čast nam je upitati Vladu N. V.:

1. Hoćeli već izdati shodne odredbe da se krajišnicim Vrhgorskim nadoknadi trud radi stražarenja na granici prama Bosni-Hercegovini, od dana 29 rujna 1881 do mladog ljeta 1882?

2. Ako li neće, kako opravdava to svoje postupanje?

Biankini — Pavlinović — Ljubić — Didolić — Zanki — Paštrović — Tomić — Klaić.

Predsjednik. I ovaj upit prelazi Vladinu Povjereniku.

Ima rieč Dvorski Savjetnik plemić Pavić.

Vladin Povjerenik *Pacić*. Ja ću imati čast u jednoj od dojdućih sjednica odgovoriti na današnje upite.

(*Zatim čita*). U saborskoj sjednici dneva 23 lipnja t. g. častna gospoda Dr. Bulat i družina mu upitaše Vladu, dali i kako misli pokrajinska Vlada podnieti svoj predlog središnjoj vladi za sagradjenje puta Zadvarje-Omiš, držeć se upravne crte uz rieku Cetinu.

Na taj upit čast mi je odgovoriti, da je još početkom 1876.te godine podnešena bila visokom c. k. Ministarstvu nutarnjih posalâ podpuna tehnička osnova za gradjenje kolnog puta uzduž Cetinske doline iz Omiša do Zadvarja, a i druga za gradjenje kolnog puta iz Omiša preko Rogoznice na Vrulju, gdje bi se imao privezati putu Makarska-Zadvarje. Na temelju previšnjeg riešenja dneva 12 rujna 1876 visoko Ministarstvo si je pridržalo, konačno riešiti ovaj posao, dok pruga Makarska-Zadvarje bude pri svršetku, a to radi novčanih okolnosti.

Pošto je prva osnova odveć zamašnu svotu iznosila, dala je Vlada preinačiti ju po drugom mjerniku, te je sada troškovnik znatno obaljen.

Vlada priznavala je i priznaje veliku znamenitost kolnog puta uzduž Cetine od Omiša na Zadvarje, te će pošto je nova osnova već u podpunom redu a budući se radja drugog puta Makarska-Zadvarje kraju primiče, do skora istu podnieti visokom Ministarstvu na odobrenje, a u nadi. da će visoko Ministarstvo na taj predlog pristati, uvrštena je jur svota od 20.000 fiorini za odpočeti radnju ceste Omiš-Zadvarje pokraj rieke Cetine.

U saborskoj sjednici dneva 23 lipnja t. g. častni gosp Zore i družina mu upitaše Vladu:

1. Jeli poznato uzvišenoj Vladi, i akoli jest hoće li i kad će narediti. da se kuća župnikova u Luci Šipanjskoj dogradi?
2. Zna li uzvišena Vlada, da je u Luci Šipanjskoj matica trula, malena i u pogibelji, da se sruši, i ako zna, koćeli i kad će narediti, da se pregleda, načini i raširi?

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

1. Osnova za podpuno dogradjenje župnikove kuće na Luci Šipanjskoj već je izradjena, ali je valjalo povratiti ju kotarskom Poglavarstvu u Dubrovnik za neke preinake, te čim bude opet Namjestništvu povraćena, što je naredjeno da hitro sliedi, podnieti će se visokom Ministarstvu na odobrenje i na doznaku potrebite svote iz zaklade religiozne, za moći što prije rečenu kuću dograditi.

2. Matica je na Luci Šipanjskoj bila nešto malo razpukla, ali je Vlada dala istu lani gvoždjem zakvačiti i popraviti, tako da je sada za koju godinu utvrdjena i svaka pobibelj odklonjena.

Pošto se pak narod žali, da joj je prostorija premalena, naredjeno je kotarskom Poglavarstvu, da napravi nacrt za razširenje te matice, te će potrebito preduzeti, da zadovolji čim prije u tom pogledu želji onog puka.

U saborskoj sjednici 23 lipnja častni gospodin zastupnik Vukotić i družina mu upravili su na Vladu sliedeći upit:

I. Jeli zemaljska Vlada svršila dogovore sa Zemaljskim Odborom u pogledu troška i diela sutjecanja iz zemaljske zaklade za gradnju jedne bolnice u Boki?

II. Ako je te dogovore dovršila jeli ih po obećanju sprovela Visokom Ministarstvu uz predlog i preporuku da rjesitba za ostvarenje odluke bude nanovo zaprošena?

III. Kakvi je odgovor od visokog Ministarstva na tu preporuku zemaljskoj Vladi stigao?

Nebudeli se do danas od strane zemaljske Vlade oko ovog pitanja ništa uradilo i postiglo, nastaje nužda upitati Vladina Povjerenika.

I. Jeli visokoj Vladi poznato da siromaški bolnici u Boki udaljeni preko mora i kopna od dubrovačke bolnice, u težkim mukama život skončavaju bez ikakve liečničke pripomoći?
II. Hoćeli visoka zemaljska Vlada ozbiljno

pregnuti da isprosi što prije previšnju rješitbu potrebitu radi ostvaranja predbilježbe dozvoljene carskom rješitbom 5 prosinca god. 1865 i potvrdjene kasnijom 14 svibnja 1866 o izvadku jedne državne lutrije, kako bi se pri diobi sabranoga novca mogla odrediti pristojna svota, da se sagradi bolnica u Boki Kotorskoj?

Uslied dogovora u predmetu obavljena sa slavnim Zemaljskim Odborom, ovaj je izjavio svoje nazore u dopisu dneva 3 prosinca 1881, br. 3417, to jest da bi bolnica, što se ima sgraditi, morala imati mjesta za 50 do 60 nemoćnika; da bi troškovi za gradnju bolnice i za dotično pokućstvo iznosili okolo 100.000 fior. i da bi pokrajina po svoj prilici primila na se jedan dio ovijeh troškova. Ali da bi puno veći dio ovijeh troškova imao biti pokriven sa izvadkom jedne državne lutrije.

Ovaj dopis Zemaljskoga Odbora bi, dotatno prijašnim spisima, sproveden c. k. Ministarstvu unutrnjih posala dne 20 veljače 1882 uz najvrućiju molbu, nek izvoli izposlovati da se što prije ostvari previšnja odluka 5 prosinca 1865, kojom se Njegovo c. i k. Apoštolsko Veličanstvo udostojilo dopustiti predbilježbu gorerečene bolnice u Kotoru, kako bi se na svoje vrieme mogla odrediti dotična svota iz izvadka jedne državne lutrije.

Prigodom jednog drugog dopisa Zemaljskoga Odbora 1.og kolovoza 1882 br. 3417 Namjestništvo sa izvješćem 10 kolovoza 1882, br. 10855, iznova je upravilo ovu molbu na c. k. Ministarstvo unutrnjih posala.

Kako je jur od strane Namjestništva dopisom 2 rujna 1882 br. 11780 bilo priobćeno Zemaljskomu Odboru, visoko Ministarstvo unutrnjih posala javilo je odpisom 18 kolovoza 1882 br. 1299 da je još u podpunoj krieposti predbilježba najmilostivije dopuštena vrhovnom odlukom 5 prosinca 1865 glede gradnje bolnice u Kotoru, kako bi se na svoje vrieme mogla odrediti dotična svota iz izvadka jedne državne lutrije i da su od Ministarstva bile podane potrebite naredbe smjerajuće na to, da se ob ovom predmetu uzbude razpravljati na svoje vrieme, to jest prigodom predloga glede razdielbe izvadka državne lutrije.

Namjestništvo neće učiniti s manjega da ovaj upit odmah donese do znanja visokog c. k. Ministarstva unutrnjih posala uz najvrućiju molbu da izvoli narediti uvažujuć nuždnu potrebu gradnje jedne bolnice u Kotoru, nek što prije moguće uzbude doznačen izvadak gorirečene državne lutrije za gradnju bolnice u Kotoru.

Predsjednik. Ima takodjer nekoliko molbenicâ. Molim g. tajnika Vukotića da izvoli pročitati u kratko njim sadržaj.

Tajnik *Vukotić* (čita). Br. 81. Učitelji pučki za poboljšanje ekonomično.

Predsjednik. Prelazi financijalnom Odboru.

Tajnik *Vukotić* (čita): 97. Račić, za carinarske oblakšice u unutrenjem prometu; 72. Rakvin Š. za nagradu; 73. Rosandić nadstojnica za pripomoć; 74. Ragium Frana za godišnju oskrbinu; 75 Benić sluga za naknadu stanarsku; 76. Biankini Petar za podporu „Poučniku“; 77. Franceschi bivša učiteljica za milostinju; 98. Škarpa Nikola, za podporu kod Učiteljišta.

Predsjednik. Sve ove molbenice izručuju se Molbeničkomu Odboru.

Primio sam pismo zast. Jerka Arneria. — Molim g. Tajnika da pročita.

Tajnik *Vukotić* (čita)·

Visoko Predsjedništvo!

Moja žena sa jednom kćerkom na putu k Blatu svališe se s mazge; povlačene, izprebijane, mal da nebiše razkomadane.

Već je deset dana od takove nesreće, pa jedna i druga nalaze se, ovdje u Pupnati, još u očitoj pogibi života.

U takovu nevoljnu i žalostnu štanju ostavit jih nemogu — niti mi srdce dopušta, niti zakon naravi.

Radi toga prosim da mi To Visoko Predsjedništvo dozvoli osam dana dopusta, dok barem vidim hoćeli preokrenuti na bolje.

U nadi da će mi dopust biti udieljen, obetajem da ću tamo pohititi čim skorije, da vršim dužnost koja me veže narodu i Tomu Visokomu Saboru.

U Pupnati na Korčuli dne 15 lipnja 1884.

Jerko Arneri
narodni zastupnik.

Predsjednik. Zast. Dr. Arneri pita dopust od osam dana.

Ona gospoda, koja pristaju na potraženi dopust, neka izvole ustati. (*Većina*). Dozvoljeno.

Takodjer primio sam brzojavku zastupnika Tripala. Molim Tajnika, da je pročita.

Tajnik *Vukotić* (čita):

Gospodinu Gjorgju knezu Vojnoviću
Predsjedniku Sabora
Zadar.

Nemogu se odalečiti od kreveta opasno bolujećeg mi sinčića; zato najsmjernije molim Vaše Gospodstvo da bi mi izprosilo od Visokoga Sabora dopust na neopredieljeno vrieme.

Zastupnik *Tripalo.*

Predsjednik. Ona gospoda, koja dozvoljavaju dopust potražen od g. zast. Tripala, neka izvole ustati. (*Većina*). Dozvoljeno.

Prije nego predjem na dnevni red, pošto je prisutan novoizabrani zastupnik gosp. Dr. Josip Zafron, pozivljem ga na svetčano obetanje. Molim tajnika da pročita obetanje.

Tajnik *Vukotić* (čita §. 9 Pokr. Reda.)

Predsjednik. Obetajelite?

Dr. *Zafron.* Obećajem.

Zore. Pitam rieč. — Želio bih obaznati od Odbora Zemaljskoga sliedeće:

Ima od neko doba, da su se razturili glasovi o neredu u Obćini Cavtatskoj. Znam, da je Odbor Zemaljski odaslao svoga Tajnika, da razvidi narav stvari i htio bih obaznati, je li Tajnik izvidio i šta je našao, koje mjere da se poprime, da se pokrenu i da se razpišu izbori, koji bi se već davno imali obaviti.

Predsjednik. Mogao bi odmah odgovoriti izviestitelj Zem. Odbora g. Šimić.

Šimić. Čast mi je odgovoriti g. zast. Zore, da je usljed podnešena utoka proti Opraviteljstvu občine Cavtatske na temelju pokrajinskoga zakona od 24 veljaće 1884 Zemalj. Odbor izaslao svoga Povjerenika da razgleda upravu one občine.

Za sada mogu kazati samo to, da je uspjeh pregledanja podpuno opravdao izaslanje Povjerenika i da će se Odbor postarati bezpristrastim postupkom urediti onu občinu.

Ovih dana stigli su računi od g. 1879-83, računi radnja u Konavljim, puta Cavtat. Svekovica i prepis pogodbe o zajmu 6000 fior. po 7% kamate za gradnju puta. Trogodišnji rok Vieću Cavtata iztekao je 12 rujna 1883 i uzprkos mnogim nalozim i prietnjam Odbora Zemaljskoga, još nisu izborne imenice proglašene. Odbor je za to udario globu od f. 10 dojednome članu Opraviteljstva, i ako u roku ne proglasi izborne imenice, tada će upotriebiti zadnju stavku §. 104 občinskoga pravilnika.

To imam čast odgovoriti.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red.

Prva točka glasi: Izbor dvaju članova u saborski učionski Odbor. Imam čast na razjašnjenje kazati.

Kako je poznato, u posljednjoj sjednici dao je ostavku čast. zast. Mrkica; a pošto zast. Arneri, koji je peti član Odbora, nije prisutan i danas je tražio dopust na osam dana, a neće pristupiti, sva je prilika, za ovoga zasjedanja, pozivljem gg. Zastupnike, da izvole predati cedulje za dv člana Učionskog Odbora.

Moliti ću gosp. Podpredsjednika, da izvoli

naknadno javiti izpadak izbora. Ja sliedim sa dnevnim redom.

Druga točka dnevnoga reda glasi: Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuje §. 19 pokr. zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji.

Izvjestitelj Zem. Odbora. Dr. Klaić, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita. Gle Prilog 27).

Predlažem, da ova zak. osnova, pošto se radi o prosto financijalnom predmetu, bude predana na predtečno pretresanje i izvješće Financ. Odboru.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Ona gospoda, koja primaju predlog, kako je pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na treću točku, koja glasi: Izvješće Financijalnoga Odbora o konačnim računim god. 1882 sliedećih zaklada: *a*) Poljodjelske; *b*) Mamuline; *c*) Iznemoglih vojnika dalmatinskih; *d*) Gluho-niemih; *e*) Obiteli spremnih vojnika dalmatinskih; *f*) Mirovine pokr. činovnikâ; *g*) Gladinjske; *h*) Nove Bolnice Dubrovačke.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Šupuk* (čita. Gle Prilog 36.)

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju i odobravaju predlog Financijalnoga Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Prelazim na četvrtu točku dnevnoga reda, koja glasi: Drugo čitanje temeljnih ustanova pokrajinske zadužbine „Obiteli spremnih vojnika dalmatinskih“.

Izviestitelj Odbora Financijalnog, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Zore* (čita. Gle Prilog 37).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Prelazim na posebnu razpravu ovih ustanova i staviti ću na glasovanje, kako je predloženo po Odboru Zemaljskom sa izpravci Odbora financijalnoga.

Molim izviestitelja da pročita pojedine §§. sa izpravci.

Izvjestitelj *Zore* (čita §. 1-9).

Predsjednik. Pitali tko rieč ob ovo 9 paragrafa? — Nitko. — Tko prima sve pročitane paragrafe, neka ustaje. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj *Zore* (čita uvod i naslov zakona).

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju uvod i naslov kako je sada pročitano, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Dr. *Bulat.* Predlažem, da se danas predje na treće čitanje.

Predsjednik. Čast. zast. Bulat predlaže da se danas predje na treće čitanje u drugom glasovana zakona.

Pavlinović. Pošto neke opazke stilistične imam učiniti, molim da se odgodi treće čitanje, jer poslie trećega čitanja nebi se mogle uporabiti.

Dr. *Bulat.* Potežem na se moj predlog.

Predsjednik. Pošto Dr. Bulat opozivlje svoj predlog, a primljene su ove ustanove u drugom čitanju, treće čitanje staviti ću na dnevni red u dojdućoj sjednici.

Peta točka dnevnoga reda glasi: Izvješće Fin. Odbora o obćinskim prirezim, koji na predlog Zemaljskoga Odbora zadobiše previšnju Carsku potvrdu.

Izviestitelj Financ. Odbora, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Morpurgo* (čita).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju predlog Financijalnoga Odbora, neka izvole ustali. (*Većina*). Primljeno.

Šesta točka glasi: Izvješće Zemaljskoga Odbora, kojim predlaže da se udieli podučitelju Ivanu Dobroniću stalne mirovine f. 200 godišnjih.

Molim gospodina izviestitelja. da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita. Gle Prilog 32).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč?

Ljubić. Podpuno se slažem sa predlogom Zemaljskoga Odbora, te se očitujem drage volje za predlog da se Dobroniću udieli mirovina. Nu nemogu smanje ne opaziti, da tko god je kriv tomu, što je za 10 god. pokrajinska zaklada trošila 80 f. više nego bi bilo trebalo, da se bude riešilo pitanje u ono doba, kad se je imalo riešiti — dočim je primao 280 f., a predlaga se da mu se udieli 200 f. godišnjih. Što je Dobronić za 10 godina uživao svih f. 280 nitko ga neće kriviti. Evala mu! — Ali kažem, tko god je kriv, što su ti spisi tamo ležali kod kotarskoga vieća, što su se tamo ti spisi zaturili; a javljalo se, da je taj čovjek umro, dočim još živi. — Tko je kriv ja nemogu znati, naravno — ali će se naći, a cienim, da smo dužni potražiti da se krivac iznadje i odsudi; neka krivac naknadi pokrajinskoj zakladi, što je potrošeno bez botrebe i dužnosti.

Ja ću dakle glasovati za predlog Odbora; nu uz to činim drugi predlog: da Vis. Sabor zamoli preuzv. Namjestništvo, neka zametne iztragu, da iznadje tko je krivac, što su odnosni spisi ostali zakopani za 10 godina i ostalo pitanje neriešeno; te preduzme potrebita da bude naknadjeno pokrajinskoj zakladi onoliko, koliko je preko onih 200 godišnjih fior. plaćeno Ivanu Dobroniću.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili govoriti g. izviestiteli?

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Nemam što da prigovorim čast. zast. Ljubiću, ali predlažem da odluka Vis. Sabora ne idje na Namjestništvo, nego na školsko pokrajinsko Vieće, koje je u stvari nadležno.

Ljubić. Pristajem na popravak.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog Zemaljskog Odbora, koji glasi (Dr. *Klaić čita*).

Ona gospoda, koja pristaju neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Stavljam na glasovanje predlog zast. Ljubića, popravljen po D.ru Klaiću. Molim, da se pročita (*Ljubić čita*).

Ona gospoda koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Sedma točka dnevnoga reda glasi: Izvješće Financijalnoga Odbora o namještenju dušobrižnika u Bolnici i Ludnici Šibenskoj, i odmjerenju plaće.

Gosp. izviestitelj Financ. Odbora, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Zore* (čita. Gle Prilog 38).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Molim g. izviestitelja, da pročita prvi predlog Financ. Odbora.

Izviestitelj *Zore* (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Molim, da pročita drugi predlog.

Izviestitelj *Zore* (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju drugi predlog Fin. Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Prelazim na sliedeću točku, koja glasi; Izvješće Fin. Odbora o prošnji svećenika Dominika Bučića, privremenog dušobrižnika kod Bolnice Šibenske.

Gospodin izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Zore* (čita. Gle Prilog 39).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog Financ. Odbora, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Deveta točka glasi: Izvješće Odbora Zemaljskoga o ponudi Jerka pl. Natali za odkup od postotnog dohodka na neka njegova dobra u Konavljima.

Gospodin izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 56).

Dr. *Zafron.* Neka se čita ponuda Natalija.

Izviestitelj *Vranković* (čita).

Dr. *Zafron.* Pitam rieč. — Čini mi se, da ima jedno izvješće od dotičnoga Zavoda, te želio bi da bude pročitano.

Izviestitelj *Vranković* (čita).

Predsjednik. Kad ste sve pročitali, čitajte i brzojavku pl. Natalija; tako će Vis. Sabor biti točno obavješten o svem.

Izviestitelj *Vranković* (čita).

Dr. *Zafron.* Ja bih učinio jedan predlog, t. j. na mjesto da se spisi izruče Financ. Odboru, predlažem, da se odmah razpravi, pošto je očevidno da je koristan ponudjeni odkup, te predlažem, da Vis. Sabor primi ovaj predlog.

Predsjednik. Treba da stavim na glasovanje najprije odgoditeljni predlog Zem. Odbora.

Izviestitelj *Vranković.* Ja nemam ništa proti predlogu čast. zast. Zafrona, dapače na ime Zem. Odbora potežem na se Odborov predlog.

Predsjednik. Pošto je g. izviestitelj u ime Zem. Odbora povukao na se predlog Odbora, t. j. da se pitanje izruči Financ. Odboru, stavljam na glasovanje predlog D.ra Zafrona, da se predje danas na razpravu ovoga predmeta.

Ona gospoda, koja pristaju neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Razprava ie otvorena o predmetu. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Molim D.ra Zafrona da sastavi konkretni predlog.

Stavljam na glasovanje predlog iznešen po g. D.ru Zafronu, koji glasi: Neka se primi i odobri ponuda Jerka Natali o odkupu od postotnog dohodka uz odbitak od 15%.

Ona gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Deseta točka glasi: Izvješće Zem. Odbora, kojim predlaže izbor osobita Odbora, da prouči predlog o uvedenju narodnog jezika pri cc. kk. Uredima u Dalmaciji.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće Zemaljskoga Odbora.

Izviestitelj *Klaić* (čita).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Ako dobro pamtim, mi se svi sjećamo, pri lanjskom zasjedanju, prije nego je Sabor imao preći na ovu točku, bio je zatvoren Sabor. Ja se nemogu složiti s predlogom Odbora Zemaljskoga, da bi se ova stvar predala jednomu posebnomu Odboru, da bi proučio ovaj predmet i tada podnio ovomu Saboru svoje izvješće odnosno na ovaj predlog.

Kaže, istinabog, Zemalj. Odbor, da pri važnosti predloga i shodnosti, da bi se to njemu nuždno činilo. Nu po mom mnenju mi svi koji sjedimo ovdje, mnijem i cieli naš narod po Dalmaciji, već je na čistu o tom predmetu

Najprije, ja cienim da o tom mi žalibože nemožemo zaključiti, t. j. da bi se ponarodili uredi cesarsko-kralje vski.

Gospodo moja! Što je bila Dalmacija za vrieme rimsko, to nije nam nuždno da pitamo. Što je bila za vrieme mljetačko, i to imade neku važnost istoričku, dapače posljedice od te vladavine protežu se i do danas u Dajmaciji. Nu toliko mnijem, da je stalno, da od doseljenja srba i hrvata u Dalmaciju nema nego jedna jedinstvena narodnost. U Dalmacijt imademo pojedinih osoba, koje pripadaju drugoj bližnjoj jednoj zemlji, naime imademo pripadnika Italije — kako imade u Italiji niemaca, engleza i francuza; kako imade u samom Parizu dosta niemaca. — Mi po našim gradovim u Dalmaciji govorimo mnogo talijanskim jezikom; nu talijanskim jezikom govore i na ostrovim Jonskim, a ipak Jonski ostrovi nisu talijanska zemlja nego grčka. Tako ja držim, da je Dalmacija slavenska zemlja, a nipošto talijanska zemlja. (*Odobravanje*).

Ja mislim još više, Vis. Sabore, da i ona maštanija o nekakvom „irredentizmu“ u Dalmaciji, nije nego puka izmišliotinja politike austrijske . . . .

Predsjednik. Molim, na vašu izreku primjetiti mi je da nesliedite tako govoriti.

Dr. *Bakotić.* Sliedi po tom, da imadem podpuno pravo, da nam pristoji to pravo, da uredimo ovako našu slavensku zemlju, da bi se uredovalo slavenskim jezikom. U tom smislu ja namjeravam učiniti predlog, da Vis. Sabor izvoli preći odmah na stvaranje svoga zaključka, izjavljujuć da u uredim cesar. kralj. dalmatinskim bude uveden i bude poslovni izključivo naš narodni jezik.

Visoki Sabore! Ima se imati, kako sam malo prije napomenuo, obzira i na okolnost i faktum, koje smo mi historijom nasliedili. Fakt je, gospodo, da nema nego malo godina, da smo se počeli obučavati i obražavati u našem narodnom jeziku; fakt je, da svi oni kojim će biti 40-35 godina, da su svi podučavani u talijanskom jeziku; fakt je, gospodo, da sam ja više puta imao prigode vidjeti, da ljudi, koji pripadaju t. zv. autonomaškoj stranci, govore i pišu našim jezikom, a ljudi, koji pripadaju t. zv. narodnoj stranci, govore i pišu talijanski. (*Veselo odobravanje*). – Dakle mi imamo računati s tim positivnim faktima, te mnijem, da u tom pogledu mi bi imali izraziti našu želju, da se uvede taj jezik; ali, kako mi niti razpolažemo s tolikim penzijama, niti smo vlastni, da tolike ljude a imade — odličnih osoba, govorim o sudbenoj struci — možemo od časa do časa odpustiti, ja nadodajem, da ta naša želja da uredovanje u našem narodnom jeziku bude uporabljeno kod cc. kralj. vlasti, započne od nekoga vremena od godine u kojoj se sada nalazimo. Moj predlog, koga ću imati čast sada napisati idje na to, da Vis. Sabor izvoli proći odmah na riešenje ovoga predmeta i da učini odmah svoj zaključak, da u Dalmaciji bude do neke godine jedino uporabljen u cesarskim kraljskim uredim naš narodni jezik.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Kapović. Ja, premda pripadam t. zv. autonomaškoj stranci, nu ipak kao sin ove slavenske zemlje upotriebit ću danas moj narodni jezik i neću kao skoro kad sam upotriebio talijanski jezik, da se netko čudi — ako prem i pri onoj prigodi nisam upotriebio nego jezik, u kom je bio sastavljen podnešeni utok na ovaj Sabor i na koji zakon privoljuje.

Divaniti ću o činovnicim, koji pripadaju sudbenoj struci, jer ob ostalim činovnicim neznam jesu li i koliko su vješti zemaljskom jeziku. — Gospodo, ja držim, da kad bi se htjelo odmah uvesti naš narodni jezik u sudbenoj, struci to jest toliko u okružnim koliko u kotarskim sudovim, da nebi nastala velika sreća, nego velika nesreća, jer naši činovnici — o tom nisu krivi ni oni, ako nisu dobro naučili taj zemaljski jezik i nemaju sami sebe kriviti, tko je kriv neću naznačiti –– nebi bili u stanju shvatiti stranke niti osude sastaviti i prosuditi, kada bi imali upotriebljivati narodni jezik. Ja sam od mnienja gospodina predgovornika D.ra Bakotića

da imade i kod autonomaša, koliko kod gospode, koja pripadaju narodnoj stranci ili hrvatskoj, stranci činovnikâ koji prilično dobro — jer ja držim, da dobro baš malo koji zna — da imade nekih, koji znadu, a imade ih mnogo, koji su s jedne i s druge strane posve ili malo vješti, da bi mogli vršiti oduševno i zakonito njihovu dužnost. Ako bi se, gospodo, htjelo odmah uvesti naš narodni jezik u urede, sliedilo bi, da se činovnici, koji nisu sposobni, stave u mirovinu. Ja neznam bili tim imala koju korist naša zemlja; a bili mi imali pak pripravne ljude za zamieniti one koji bi stavljeni bili u mirovinu.

Ja, gospodo, držim, da stvari imadu trajati kako sada traju, i to baš do onoga vremena, onoga roka, dok naša mladež, koja uči naš narodni jezik, bude tako dobro naučila, da ga bez ikakve dvojbe bude moći upotrebljivati, t. j. da ne grieši i bezvoljno ne nanese koju štetu. Jer, gospodo, ako sudci nisu sasvim dobro vješti u tom jeziku, moglo bi nastati velikih šteta a osobito težacima, koji neimaju sredstava za zazvati svaki put odvjetnika da ih zastupa; onda koga će kriviti? Dakle ja sam toga mnenja, da se naš narodni jezik ima rabiti, da ga ima svaki dobro učiti, ali da mi imademo pomnjivo čekati ono vrieme, u kojem će naši sinovi dobro taj jezik znati i moći ga dobro u sudovim i ostalim uredim upotrebljivati. Zato ja sam toga mnenja, da se za sada predje na dnevni red preko predloga Odbora Zemaljskoga.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Imam učiniti opazku. Mi imamo predlog Odbora Zemaljskoga, da se izabere jedan posebni Odbor, da prouči predlog o uvedenju narodnog jezika pri c. k. uredim. Ako budemo sliedili ovako kako smo započeli, imati ćemo dvie razprave: jednu danas i jednu kada dodje ovaj predlog na meritorno pretresanje. Zato molim zastupnike koji namjevavaju danas govoriti, da se ograniče na predlog Zemaljskoga Odbora, ili proti; a kada dodje na dnevni red meritorno pitanje, onda biti će svakome slobodno obširno govoriti o predmetu. (*Odobravanje*).

Nakon ove primjetbe rieč imade čast. kanonik Pavlinović.

Pavlinović. I meni se čini, što kaže g. Predsjednik, da je danas u nevrieme pretresati o predlogu Odborovu. Ipak dužan sam uzgredice nešto primjetiti, da odgovorim čast. gg. predgovornikom.

Staru našu poslovicu, što kaže, „da brat bratu najdublje oči kopa“ — činilo mi se čuti i razumjeti, kada se je g. predsjednik sudbenog stola pohvalio, da će on, autonomaš, govoriti narodnim jezikom. Rad šta da govori hrvatski? Da govori proti svomu narodu i jeziku, i proti njegovoj uporabi.

Što je rekao gosp. predgovornik i predsjednik sudbenoga stola? — On je rekao, da što se tiče sudbene struke, mogao bi kazati da sudci, premda častni i učeni, nisu vješti hrvatskomu jeziku, te da bi nastala velika šteta, kada bi se narodni jezik uveo u tu struku; nego da pričekamo, dok naša mladež nauči jezik, da onda — što Bog dade.

Ja se čudim, da se to kaže o sudcih, koji često imadu predsobom ljude, kojim visi glava o sudčevu poznavanju jezika.

Ja znam da ti sudci vode hrvatski kaznene razprave, u kojim ustmeno i na kratko slušaju okrivljenike, svjedoke i odvjetnike — pa sude odmah o ljudskoj slobodi i o ljudskom životu; pa hvala Bogu, koliko se čuje, nije se dogodilo da je radi nepoznavanja jezika sbor sudaca osudio krivo. Ako se to može dogoditi kod kaznenih razprava, zašto se nebi moglo dogadjati kod parnica, gdi se radi o imetku? Te se parnice razpravljaju potehano i pismeno; tu razlozi ne padaju iz usta odvjetnika, dokazi iz ustmenog kazivanja svjedoka; nego je sve pisano, pa pisma se mogu proučiti i na njima prospavati, te razmišljeno odsuda izreći. Možda bi to zapalo gdjekojeg sudca malo više truda; ali da bi tomu radu bio koji nesposoban, to ne vjerujem, ne smiem vje—

rovati; povjerovati, bila bi najteža uvrieda sudbenomu sboru. To bi bilo kao posumnjati, da se je koji sudac primio da sudi o tudjem i-metku i životu, pa da je sve naučio, a nije naučio što je najprije dužan, da razumije stranke; da se je primio službe uz tvrd uvjet da zna jezik naroda, a da mu ga nezna. Ja to moram odbiti kao neosnovano.

„Pustite — g. predgovornik kaže — dok mladež nauči jezik.“

Stara je to pjesma! — Nu ako ostavimo roditeljem na volju, da biraju. kako da njim se djetca odgaja, neki mogu reći da ljube talijanski jezik i da oni hoće, da njim djetca uči talijanski, i ako je ova zemlja hrvatska, ili, kako kaže g. predgovornik, slavenska. Pa onda kad će doći vrieme da naša mladež nauči hrvatski? Nikada!

Ali, kad mi stvorimo zakon, da se uvede odmah hrvatsko poslovanje, taj će zakon zadati malo potežkoća gdikojemu sudcu, nu uvježbat će se, i bude ih stajalo s početka recimo dva sata, što jih danas staje jedan. Nu kada će roditelji viditi, da bez poznavanja hrvatskoga jezika nihova djetca neće dobiti kruh u ovoj zemlji, onda će ih dati na hrvatske nauke.

Spominjem se god. 1848 kada je ban Jelačić htio uvesti hrvatski jezik u sudove, tada mu je prizivni sud odgovorio: „to je jezik za koji se nezna kakav je i što je, niti je književni niti je pismeni, a nije nikako sposoban za razvitak; o tom uvedenju nema sad govora.“ - Na taj način varali sami sebe, samo da odgode; isto kao što dužnik koji neće da plati svoj dug, pa odmiče rokove namjerom da nikada ne plati. (*Odobravanje*).

I častni zast. Bakotić, izrekao je nešto slična onomu što je častni Kapović rekao; premda je htio još jednom izjaviti svoje ćuvstvo narodno, priznavajuć ovu zemlju što jest; premda je naglasio, da je ovo zemlja slavenska, hrvatska ili srbska, da ovdje nema nego jedan narod. Nu nadodaje da imade pojedinih osoba koje pripadaju drugoj narodnosti, kao što u Beču talijanaca, u Italiji niemaca. Pa što zato? Neće nikomu pasti na pamet svjetovati da Niemac za svoje Talijane, Talijanac za svoje Niemce mienjaju zakone i službovni jezik.

Mi imamo krojiti zakone bistre, nek kažu: nesmije dobiti službe tko nezna hrvatskoga jezika.

Što se tiče prostih državljana, pa se kaže da jih ima koji pripadaju narodnoj stranci a ne znadu hrvatski, i takodjer koje nisu narodne stranke a znadu hrvatski, to je nuzgredno.

Ali ovdje se ne radi o državljanih, kojim prosto govoriti francuzki, ili kako hoće; — mi radimo zakone za činovnike, pa oni su dužni služiti svomu narodu, koji ih plaća a plaća ih narod hrvatski. Činovnici su za narod a nije narod za činovnike. (*Odobravanje*).

Tim sam svršio, jer danas nije pitanje meritorno da se razpravlja, kako je g. Predsjednik spomenuo, — nego se razpravlja predlog Zemalj. Odbora, da se izabere posebni Odbor, i ovaj da razbistri i dokaže, kako se predlog o jeziku može izvesti bez ičijega uštrba.

Mi ovdje nismo došli, da koga kruha lišimo; nego nas je narod poslao, da ga zastupamo i branimo, da zagovaramo njegove pravice i slobodu; drugo je podredjeno. (*Odobravanje*).

Kapović. Samo ću sa malo rieči odgovoriti g. kanoniku Pavlinoviću.

Istina da se u karnim poslovim po štogod upotrebljuje ovaj naš jezik, jer nije tako težko obćiti s našim pukom, da se razumije, što želi, kad ga sudac izpitava. Nego ta stvar neće tako lahko ići pri gradjanskim stvarim; jer ja kao sudac, toliko kao savjetnik kod pokrajinskog suda ili predsjednik okružnoga suda

u Splitu, imao sam prilike osvjedočiti se, da toli sudci kao i gosp. odvjetnici nisu svi toliko vješti, da mogu te njihove razloge navesti u našem narodnom jeziku. Ima iznimaka.

Ja sam se osvjedočio, da u Splitu osim D.ra Bakotića i još jednoga D.ra odvjetnika, svi ostali njihove prošnje, njihove tužbe drugotne i opetovnice u gradjanskim poslovim, sve vode talijanski. Pri konačnim razpravam uvjerio sam se da ih je predsjednik vodio u narodnom jeziku, državni odvjetnik u narodnom jeziku, a gg. odvjetnici, i to oni koji pripadaju hrvatskoj stranci, upotriebili su talijanski jezik. Što to znači? Znači, da jezik nije u takovu stanju, da ga svaki može upotriebiti. Zato, gospodo, da budemo u stanju svi taj jezik upotriebiti treba vremena. Kažem da nije shodno da se tako postupa; s tim bi mi veliku štetu nanieli strankam, a možda i činovnicim, što ipak nije pravo, da se tako radi.

Dr. *Bakotić*. Nemam ništa drugo nego jedno izpraviti gosp. Podpredsjedniku, što možebiti ili ja nisam dobro shvatio ili se on nije dobro izrazio. On je rekao, da naš jezik nebi sposoban bio da se u njem razpravlja. Naš je jezik podpuno sposoban i savršen, da se mogu razpravljati pitanja kao u talijanskom. U ostalom ostajem pri svom predlogu.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima gosp. izviestitelj.

Izviestitelj Dr. *Klaić*. Neću se upuštati u meritorno pitanje, nego ću se držati opomene g. Predsjednika, i u tom pogledu odgovoriti ću g. Bakotiću. Meni se čini, da je zaključak i početak njegova govora u protuslovju. On u početku kaže, da je za uvedenje narodnoga jezika u urede, da smo o tom mi svi na čistu; pa na koncu kaže, da mi nemožemo zaboraviti naše faktične okolnosti i prama tim faktičnim odnošajim da se imamo vladati. Stoga predlaže da se predje na razpravu odmah, ali uz jedan uvjet, što je rekao da će naglasiti, a naglasio nije. Ja ću na kratko g. Bakotiću navesti historiju ovoga predloga.

Ovaj predlog nije imao biti ovako suhoparan — da se izrazi želja — nego se je imala stvar malo normirati. Nu lani, kako znate, nismo imali vremena da to uradimo; nego nam pretrgoše zasjedanje stoga baš da se ovaj predlog ne iznese. I lani se mislilo naložiti osobitomu odboru da sastavi predstavku koja bi se Vladi podnila i da se obrazloži u predstavki, kako bi se dala stvar izvesti što prije. Pošto stvar lani nebi riešena, nego je evo o njoj opet govora, pa ove godine imamo više vremena, pomisli Zem. Odbor, da je najbolje, da se ne njemu nego Saboru stvar izruči, da ju bolje prouči; da u obzir uzme one „faktične okolnosti“ koje je g. Bakotić spomenuo; da vidi, što bi se u onom pogledu dalo učiniti; gdje se čini, da bi se koja zaprieka našla, da vidimo dali je to težka zaprieka. Ako se stvar bolje izpita, viditi će se, da ih nema.

Na primjer ću navesiti pokrajinsko učionsko Vieće. Ono je, što se tiče jezika, sasvim ponarodjeno; podneske talijanski podnešene, riešava talijanski; ali njegov nutarnji poslovni jezik sasvim je narodni jezik. Još fali samo, da registraturu ponarodi, ali i tu je samo časovita materijalna oprieka. A što može mladost učiniti kad hoće, kazati ću da zapisnik vodi u učionskom Vieću mladić iz talijanske porodice, a vodi ga u narodnom jeziku, da ga je milina slušati. Kako je taj mladić došao do toga, tako može svaki, samo kad hoće i dobre je volje.

Još ću nešto kazati g. Bakotiću, zašto predlaže Zemalj. Odbor da se imenuje posebni Odbor. Zato da Sabor predloži predstavku, koju je lani Zem. Odbor imao predložiti. Tako će predstavka imati doista više znamenitosti, više vriednosti; — nego da bi Sabor primio zaključak u dva redka, pa da burokratičkim načinom Zem. Odbor podnese predstavku Vladi.

Dakle da posao podje svetčanije, da bude imao više znamenitosti ovaki predmet, molim

g. Bakotića da odustane od svoga predloga, a svoje opazke meritorne ostavi, kada dodjemo do meritornog viećanja i glasovanja.

Predsjednik. Imam staviti na glasovanje predlog prije koji predlaga dnevni red. Kad ovaj predlog nebi bio primljen staviti ću na glasovanje predlog Zemalj. Odbora.

Napokon, kad nebi ni ovaj predlog dobio većinu glasovâ, stavio bi na glasovanje predlog zast. Bakotića, da se danas predje na razpravljanje.

Žore. Predlažem da se nominalno glasuje.

Predsjednik. Pošto zast. Zore predlaže, da se poimence glasuje, nemogu ne pristati. Gosp. Tajnika molim, da čita imena.

Stavljam na glasovanje predlog g. Kapovića, da se predje na dnevni red preko predloga Zemaljskog Odbora.

Ona gospodu, koja pristaju na predlog g. Kapovića odgovorit će „da“ a koja su protivna „ne“.

(Glasuju sa *da*: Ivanić, Kapović, Messa, Pezzi, Strmić, Trigari;

sa *ne*: Bakotić, Biankini, Bjelanović, Bulat, Didolić, Duboković, Gjaxa, Gondola, Karaman, Klaić, Kulišić, Ljubić, Machiedo, Masovčić, Mrkica, Morpurgo, Paštrović, Pavlinović, Rendić, Simić, Šupuk, Tomić, Vranković, Vojnović, Vukotić, Zanchi, Zaffron, Zore.)

Izpadak glasovanja je sliedeći: glasovalo je 28 sa „ne“, a 6 sa „da“ dakle je pao predlog g. podpredsjednika Kapovića.

Sada ću staviti na glasovauje predlog Zemaljskoga Odbora koji glasi:

Neka se izruči osobitomu Odboru sedmorice da prouči i izviesti o sliedećem predlogu: Da Visoki Sabor zaključi: Sabor Kraljevine Dalmacije, na temelju §. 19 Zemaljskoga Pravilnika, izjavlja želju Vladi Njegova Veličanštva, neka se u sve cc. kk. Urede u Dalmaciji — izim voiničkih — uvede narodni jezik hrvutski iliti srbski kao unutrnji i vanjski službeni.

Ona gospoda koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Izvolite predati cedulje.

(*Obavljenje izbora*).

U posebni Odbor izabrani su: su 24 glasa Petranović, Bulat, Ivčević, Vranković, Klaić; Pavlinović je dobio 21 glas, a Pezzi 19.

Gospoda koji su većinom glasova izabrani, moliti ću, da se što prije ustanove i izberu svoga predsjednika i izviestitelja.

Takodjer javiti mi je da je danas izabran u učionski Odbor Dr. Zaffron su 19 glasova a Pezzi su 19.

Molim Učionski Odbor, da se još danas ustanovi i izvjesti, tko je predsjednik tko li izviestitelj.

Prelazim na jedanaestu točku koja glasi: Prvo čitanje predloga Dr. Bakotića o ukinuću jamčevine i biljegovine za novine.

Molim g. izviestitelja Zem. Odbora da pročita izvješće.

Mjesto g. Vrankovića, molim da pročita g. Klaić.

Dr. *Klaič* (čita. Gle Prilog 55).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Visoki Sabore! Ja ću kazati nekoliko rieči na opravdanje moga predloga.

Od kolike je važnosti javna štampa, meni nije potrebno napominjati, pošto svaki znade, da se tim načinom mogu izražavati svakovrstna mnenja i pitanja i tim svaki čovjek može doći do podpuna izobraženja. Nadalje Vama svim je poznata uloga, koju javna štampa vrši kao kontrola na javne oblasti, i svake družtvene odnošaje. Mi smo dakako veoma daleko od ustanova sjevero-amerikanskih Sjedinjenih Država, gdino u pogledu štampe nesmije zakonodavno tielo nikakav zakon izdati, koji bi mogao stegnuti slobodu štampe. Nu 1867 godine bijahu proglašena neka temeljna i osnovna prava; medju timi dolazaše i sloboda izrečena, da je svakomu slobodno putem štampe izražavati svoje misli i želje i. t. d. Naprotiv što vidimo uzprkos tomu što obstoji taj zakon? Vidimo svaki dan, kako se zapljenjuju novine, kako politička Vlast vrši zapljene. Ako se najmanja rieč spomene o Vlasti, o pravicam, koje se sbivaju kod Vlasti; zapljena je osigurana. S toga ja mnijem, da bi mi imali izraziti želju, da jednom postanu pozitivnom istinom ona načela, koja su pisana u t. zv. osnovnom zakonu, stvorenu g. 1867; te zatim, da štampa bude oslobodjena od svake cenzure, da svaki onaj koji piše ima odgovarati pred porotničkim sudovim za svaki prekršaj, koji bi on počinio; ali osim porotničkoga suda, da se nemaju sudovi državni pačati u stvari štampe. Isto tako je nuždno, da bi proglašena bila sloboda štamparskoga obrta, te da svakomu bude dozvoljeno, koji imade svoje glavnice, da može osnovati štamparnu, a ne da ide moljakati od jedne do druge od postojećih Vlasti; pa ako slučajno pripada kakvoj manjini u zemlji, tada možete biti sigurni, da takove dozvole dobiti neće.

Rečeno je nadalje u momu predlogu, da se ukine jamčevina i biljegovina. To nije drugo nego fiskalna potežkoća, da bude štampa manje moguća. Ja mislim, da je svakomu gradjaninu slobodno izlagati svoje misli pred občinstvom, i da mu se ne meće biljegovina: jer to je dacija na misao svakoga gradjadina.

U tom smislu preporučam Vis. Saboru, da izvoli usvojiti moj predlog i želju Vladi središnjoj podnieti za shodan predlog, da ga iznese nadležnom Carevinskom Vieću.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Gosp. izviestitelj hoćeli govoriti?

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Samo bih želio znati, čini li g. Bakotić kakav formalni predlog. Ima li se za predtečno razpravljanje dati kakvu Odboru, ili da se odmah glasuje?

Dr. *Bakotić.* Ja mislim, da nebi nuždno bilo, da se dangubi i preda Odboru, nego da Sabor namah predje na glasovanje, i usvoji ovaj predlog kao svoj zaključak.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog D.ra Bakotića, koji glasi: (čita).

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Dvanaesta točka dnevnoga reda glasi: Prvo čitanje predloga D.ra Bakotića o odkupu godišnjih dohodaka ili daća.

Gospodin izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 56).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Visoki Sabore! Ja molim da ovaj predlog bude izručen Zemaljskom Odboru na proučenje, te na dotično izvješće ovomu Vis. Saboru.

Ja mislim da ob ovom predmetu mi nismo

nadležni odlučnu rieč kazati; ali mislim, da je predmet veoma važan, sbog toga, što bi se na taj način moglo postignuti veće blagostanje u ruci težaka i malih posjednika. Za mene je svačija vlastnost nepovriediva; moj predlog ne idje na to da se ikomu njegova vlastnost uzme, nego da se samo preobrati vriednost vlastnosti, ili dotično tereta. Moj predlog ide i na to; da ako bi se jednom imao stvoriti taj zaj zakon, imalo bi se gledati na to, da nebude prosto prodavati ove zemlje, dotično odkupljivati te zemlje, recimo spekulantim i zakupnicim, jer to nebi pridonielo nikakve koristi težaku i sadasjemu posjedu tih zemalja, nego možda bi pogoršalo stanje. Držim, da bi to bio jedan od bitnih uslova blagostanja, da jednom težaci budu uoblašteni, da mogu odkupiti te godišnje daće, izplaćujuć vriednost te dotične daće ili dohodka.

Stoga čast mi je preporučiti Vis. Saboru ovaj predlog u smislu, da bi ga sada izvolio izručiti Zem. Odboru, neka pitanje točno prouči i Visoki Sabor izvjesti.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Bulat.* Pitanje potaknuto od g. predgovornika ima zamašitu važnost s gledišta ekonomičkog, političkoga i juridičkoga. Ako bi to pitanje bilo zrelo, bila bi dužnost narodnoga zastupstva, da ga temljito prouči, jer ovo pitanje moglo bi u obće poremetiti odnošaje medju težacim i gospodarim. Ali ja držim da bi danas suvišno bilo baviti se o meritornom pitanju; stoga ću se ograničiti smatrati ga samo s formalnoga gledišta.

Čast. Dr. Bakotić predlaže, da Vis. Sabor izrazi želju da zakonom stvorenim redovitim zakonodavnim putem budu uoblašteni posjednici i težaci od zemalja po njemu naznačenih, odkupiti posjed.

Čast. Dr. Bakotić ob ovom predlogu pripoznaje, da Sabor nije nadležan riešiti ovo pitanje zakonodavnim putem i tražio bi da Vlada predloži carevinskom vieću zakonsku osnovu u ovom smislu. Ja neću se upuštati u pretresivanje, jeli shodno ovdje u Saboru potaknuti pitanje o odkupu; ali opaziti ću, da je slično pitanje bilo već podignuto administrativnim putem, kad se je razpravljalo kmetstvo medju obćinom Splitskom i stanovnicim otoka Solte. Ob ovom pitanju u izvješću Zemalj. Odbora, razdielienom na 21 ovoga m., t. j. dva dana prije nego je čast. zast. Bakotić stavio svoj predlog, rečeno je ovo (čita):

„C. k. ministarstvo unutrnjih posala bavilo „se je o pitanju kmetskih odnošaja medju ob„ćinom Splitskom i stanovnicim otoka Šolte. „(Br. 1825). Po njegovu nazoru pitanje o „riešenju tih odnošaja nije se moglo podniti „carevinskom vieću, nego možda spadalo bi „na pokrajinsko zakonodavsto. Ipak prihvaćajuć „mnenje Odbora, da bi se prije svega imalo „pokušati, nebili se nagodbom i pogodbom „trsio posao, naloži c. k. Namjestništvu da u „tom pitanju radi dogovorno sa Odborom, a „sa svoje strane obeta da bi zakonom tražilo „zadobiti strankam oprost od odredbina i bi„liegovine, kad bi se nagodile. Odbor se je „mile volje dohvatio posla i uputio stranke „kako da postupaju; a uzda se da će se obe „obćine zauzeti eda se pitanje rieši nagod„bom.“

U ministerijalnoj odluci paka, koju sam ja dobio kod Zem. Odbora, rečeno je ovo (čita): „Vlada nije u stanju da pristane na predlog „*da se prikaže* carevinskom vieću zakonska „osnova radi uredjenja odnošaja obstojećih „izmedju Splitske obćine i pribivaoca Šoltan„skoga otoka, dotično radi odkupa onih su„razmjernih nameta, što spomenuti pribivaoci „imadu podavati Splitskoj Obćini.

„Valja dapače da se u ovom pitanju, što „se odnosi na pokrajinsko zakonodarstvo, u„stupi načetak pokrajinskome zastupstvu.“

Po ovom se vidi, da je Vlada dosta jasno izrazila mnenje, da stvar mogla bi spadati u nadležnost Sabora. Ja mislim, da bi se o tom

moglo govoriti samo u slučaju, kad bi se moglo dokazati, da su odnošaji feudalne naravi, t. j. da se u ovm slučaju mogu upotriebiti zakoni g. 1848-1849 o odkupu zemaljâ. — A to, meni se čini nije.

Ako gosp. Dr. Bakotić smjera, da bude stvoren u ovom smislu jedan zakon, kako ga je glasovao Istarski Sabor; onda on bi bio dužan podnieti dotičnu zak. osnovu; i meni se čini da s ovoga prvoga gledišta predlog podnešen od D.ra Bakotića radi netočnosti nebi se mogao primiti. Ali valja proučiti stvar iz drugoga gledišta.

Ako bi stvar spadala u nadležnost carevinskoga vieća, ni u ovom slučaju po mom mnenju nebi se mogao primiti predlog D.ra Bakotića, jer on bi smjerao na to, da carev. vieće u Beču stvori zakon u smislu odkupa. Ali zakon nebi mogao proglasiti odkup kako stoji u predlogu, gdje se govori ob onim zemljam s kojih se odgovara dohodak *crkvam*, *biskupijam* i *sličnim zadužbinam*; nego bi trebalo poimence naznačiti. koje su crkve, biskupije i zadužbine; trebalo bi naznačiti, koje su te žadužbine, jer zakon, koji bi rekao slične zadužbine, nebi vriedio; trebalo bi napokon da se naznači, koje su zemlje za koje zakon ima vriediti. Tako je postupao Istarski Sabor.

Kad se je u Istarskom Saboru pretresalo to pitanje — neznam jeli je Odbor Zemaljski ili tko drugi predložio — zakon je bio glasovan u ovom smislu. Ja ga imam u talijanskom tekstu koji glasi ovako (čita):

„Art. I. Le prestazioni, le quali vengono „contribuite alla mensa vescovile di Veglia „ ed al seminario illirico di Zara dai cosi„detti coloni sulle isole di Sansego, San Pietro „dei Nembi, Unie e Canidole piccole nel di„stretto di Lussin, relativamente alle case ed „ai fondi, nel cui godimento essi coloni si „trovano, sono da affrancarsi verso inden„nizzo in denaro secondo le seguenti dispo„sizioni.“

O tom nemo ništa u predlogu D.ra Bakotića; ondje nije ništa rečeno ni o kojim se zemljam ima zakon baviti, ni o kojim zadužbinam. S toga meni se čini, da ni s ovoga drugoga gledišta nemože se ovaj predlog uzeti u obzir od Vis. Sabora.

Ja nebih mogao glasovati za predlog D.ra Bakotića ni s toga, jer sam tvrdo uvjeren, da Vlada nebi pristala na želju, koju bi Sabor slučajno izrazio.

U odluci Ministarstva, o kojoj je govora u izvješću Odbora Zemaljskoga, rečeno je da Vlada nije u stanju da prikaže zakonska osnovu o uredjenju odnošaja postojećih izmedj občine Splitske i stanovnikâ otoka Solte. Što je Ministarstvo reklo za jedan slučaj, to bi i za druge. Stoga možemo biti uvjereni, da Vlada nebi pristala na želju, koju bi Sabor slučajno izrazio po predlogu D.ra Bakotića. U ovoj prigodi Vlada je lani naložila Namjestništvu da uputi medju strankam izmirbenu razpravu i da ozbiljno nastoji, da bude medju njima dostignuta pogodba.

To je Zemalj. Odbor već preporučio i svaka je nada, da što se tiče odnošaja izmedju občine Splitske i prebivalaca otoka Solte jedna će i druga stranka nastojati, da dodje do riešenja ovo pitanje. Ali to može se učiniti samo slobodnom voljom jedne i druge stranke, pošto je stvar privatne naravi, a da nema tu feudalnih odnošaja. Stoga ja mislim da nebi bilo ni shodno stvoriti jedan zakon u onom smislu, jer ovaj zakon mogao bi i u drugom pravcu pomutiti pojmove našim težacima.

Mi imamo u Dalmaciji jedan kmetski sustav, koji odgovara podpuno našim potrebam, koji je demokratskoga značaja i nesmije se govoriti u Dalmaciji o odkupu. Posliedica jednoga odkupa bila bi od velike škode i gospodarim i težacim.

Gosp. Bakotić predlaže, da budu *uoblašteni* posjednici i težaci i. t. d. To nemože biti, nego

ako bi se imao stvoriti zakon, valjalo bi prepisati da odkup bude obvezan kao u istarskome zakonu, gdi je rečeno: *sono da affrancarsi.* A tim bi se dogodila nesreća za gospodara i težaka. U zakonu valjalo bi ustanoviti način odkupa; ovaj način stavimo, da je taj, da težak može u 20 god. izplatiti onu svotu, što ju ima odplatiti. Gospodar će primati svake godine dohodke i dio glavnice za svoju zemlju. A buduć da nema štednje kod nas, gospodar smatrao bi cielu svotu kao da je to jedan dohodak, i potrošio bi sve te, tako malo po malo izgubio bi zemlju a nebi mu ostala dotična glavnica. S druge strane škodilo bi se težaku, jer težaci nebi mogli izplatiti bez zadužiti se i tako bi pali u ruke kamatnikom, pa bi se za odkup zadužio toliko, te bi izgubio zemlju i trude.

Stoga mislim, da Vis. Sabor nesmie uzeti u pretres ovo pitanje u interesu težaka i gospodara, te stoga čast mi je predložiti: da preko predloga D.ra Bakotića o odkupu godišnjih dokodaka i daća, Visoki Sabor izvoli proći na dnevni red.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Machiedo.* Non posso accogliere, nè la prima, nè la seconda proposta dell'onorevole Bakotić — e mi dispiace che non ci troviamo in questo argomento sulla medesima via, mentre io stimo il Dr. Bakotić.

Io mi attengo a principî assai diversi di lui. Io ritengo che la proprietà dei vescovi, dei beneficiati ecclesiastici, delle chiese, dei capitoli, del comune e del demanio, salva qualche eccezione, sia una proprietà privata come è la mia proprietà, com' è la proprietà del Dr. Bakotić — e se nessuna camera legislativa avrebbe il diritto di spogliare me della mia proprietà, di spogliare l' onorevole Bakotić della sua proprietà, non ha nè può avere il diritto nemmeno di spogliare della loro proprietà i vescovi, i preti, il comune, il demanio. La proposta quindi del Dr. Bakotić qualora venisse accolta lederebbe il diritto privato dei corpi morali suddetti, ed io quale rappresentante del collegio dei maggiori censiti del circolo di Spalato, devo protestare altamente contro questa proposta che, qualora venisse accolta, lederebbe il diritto di proprietà. — Non posso qnindi che combattere la proposta dell'onorevole Bakotić, e la combatto, mi dispiace, perchè ho molta stima del mio collega Bakotić.

Sta scritto nel decalogo: „non desiderare la roba degli altri.“ Io credo, anzi sono pienamente convinto, che l'onorevole Bakotić non desideri la roba altrui (*smieh*), ma la di lui proposta potrebbe far nascere un desiderio peccaminoso e pericoloso in una classe molto numerosa della Dalmazia, e dico la verità, non posso che temere le conseguenze. Nella bilancia della giustizia io credo, e credo che anche l'onorevole Bakotić sia della mia opinione, il nostro diritto, come il diritto del vescovo, del prete, del monastero, del demanio, del comune, pesa egualmente.

Non sussistendo in massima alcuna differenza fra il diritto di priopietà del clero, delle chiese, del demanio e del comune, ed il diritto di proprietà dei privati, ritengo, sia da accettarsi la proposta dell' onorevole Bulat, che cioè passi la Dieta sulla proposta Bakotić all'ordine del giorno.

Farò anche una domanda all'onorevole Bakotić. È stato forse egli a viaggiare tutta la Dalmazia? è andato da luogo in luogo in traccia dell'origine del diritto spettante a tali corpi morali? Ha domandato tutti i documenti alle diverse curie vescovili? Li ha domandati egli ai beneficiati ecclesiastici? — Ha rovistato fra le carte dei cumuni, allo scopo di riconoscere e stabilire la natura delle relazioni giuridiche tra il comune ed i coloni, tra i vescovi ed i coloni, tra i beneficiati ecclesiastici ed i coloni, in modo da procurarsi la persuasione che sieno eguali in tutta la Dalmazia, tali giuridiche, relazioni e da determinarsi a fare poi una proposta generale, come venne fatta per tutta la Dalmazia?

Credo che di ciò non si sia occupato il Dr. Bakotić, nè abbiamo noi il tempo di occuparsene, per cui l'ordine del giorno è il rimedio più adatto all' uopo. Se l' onorevole Bakotić avesse prima intrapreso questo viaggio da luogo in luogo e si fosse occupato della disamina dei documenti relativi, avrebbe ritratto la persuasione che ho io. I beneficiati ecclesiastici nelle loro relazioni coi coloni, e così le chiese ed in gran parte i comuni, sono regolati da contratti colonici scritti, che non possono venir annullati da nessuna camera legislativa, contratti che stanno all'ombra del Codice Civile, e che devono valere finchè il Codice Civile non venga stracciato. Tali contratti devono rimanere fermi, nè possono venire sciolti che per volontà delle parti o per sentenza di giudice; e fuori degli accennati due casi l'idea della loro rescissione è priva di ogni possibile fondamento.

Io quindi non posso che appoggiare la proposta dell'onorevole Bulat.

Devo ancora fare osservare all' onorevole Bakotić, che non ebbi il piacere di vederlo a Lesina, come avrei desiderato, — che relativamente ai beni comunali molti Consigli deliberarono la loro vendita, e che siffatto deliberato venne approvato in massima dall'Eccelsa Giunta provinciale. Tra questi Consigli so che quello di Cittavecchia fece una tale domanda alla Giunta — e che in seguito all'adesione di questa devenne alla vendita di alcuni beni. Il Consiglio Comunale di Lesina, in seguito a mia iniziativa prese una consimile deliberazione, coll'aggiunta espressa che intendeva di dare la prefenza della vendita ai coloni e che intendeva di vendere i beni a prezzi moderati perchè potessero facilmente venire acquistati. — Dunque i comuni che hanno interesse per una buona amministrazione procedono da sè, ed io sono sempre nemico dell'idea di qualunque violenza, di qualunque atto col quale possa venir compromesso il diritto, ed il più sacro dei diritti, quello della proprietà, sul quale si basa il buon ordine sociale.

Dopo il diritto di famiglia, il primo, il più rispettabile è il diritto di proprietà, per cui mi unisco alla proposta dell'onorevole Bulat, che voglia l'Eccelsa Dieta sulla proposta Bakotić passare all'ordine del giorno.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Bakotić*. Visoki Sabore! Imadem čast izjaviti, da duboko poštujem naučnost i značaj čast. D.ra Machieda; ali u isti čas mogu ga umiriti s druge strane izjavom, da i ja ne manje poštujem pravo vlastnosti. Ja nisam namjeravao niti najmanje, da se počini otimačina, budi na štetu biskupom, crkvam, obćinam ili kakvim zadužbinam. Polazim s toga gledišta da zakon ne stvara fisične osobe i da nema taknuti u njihovu vlastnost, ali zakon stvara juridične osobe i ima stvoriti uslove, pod kojima obstoje te juridične osobe. Ako se to uzme u obzir, onda nema opasnosti u mom predlogu.

Častni zast. Bulat dotakao se i toga pitanja, pa je kazao bili shodno bilo, da mi ovdje ovo pitanje razpravljamo.

Gospodo, ja nisam takav plašivica od javnih razprava; ja mnijem da je i to velika dobit za narod, koga predstavljamo, ako ma koji mu drago predmet uzmemo u pretresanje i svaki od nas kaže svoje mnenje — budi da se pitanje rieši na jedan način budi na drugi. Tim se narod izobražava politički.

U ostalom primjetbe, koje je učinio častni Dr. Bulat, mnijem, da su neumjestne stoga, jer, kako je poznato, ja nisam podnio jednu zakonsku osnovu, nego sam tek učinio jedan predlog, da bi se ob ovoj stvari nešto učinilo, dapače na današnjoj razpravi imao sam čast predložiti, da se moj predlog dostavi Zem. Odboru, da prouči ovo pitanje, te kasnije neka obaviesti; i Vlada neka učini kakav shodan predlog.

Čuo sam i tu od strane čast. zast. Bulata,

da bi se mogli usljed moga predloga poremetiti odnošaji medju težacim i gospodarim. Oslobodi Bože, da se što takova dogodi! jer ja mnijem da koli težaci toli gospodari najbolje stoje, kad se mirno jedan prama drugomu ponašaju; kad težak odgovara svojim dužnostim prama gospodaru i gospodar svojim dužnostim prama težaku, te bdije na svoju zemlju, kako to pravo dopušta i duševnost veže.

Ja činim veliku razliku izmedju fizične osobe, izmedju privatnoga čovjeka i izmedju jedne juridične osobe. A da vidite pa da mi nije tako iz glave to pitanje niknulo od časa do časa, dopustite, da Vas upozorim na odnošaje težaka biskupije Splitske.

Po dvama prepisima, koje imam u ruci — nema uzroka sumnjati da nisu točni, ako matice i nisam vidio — ali po tim prepisim vidi se, da je pod Mjetačkom Vladom Biskupija Splitska vodila parnicu proti težacima i da je u Mljetcima sudjeno bilo — a dopustiti ćete, da su Mljetčani bolje poznavali odnošaje u Dalmaciji nego sada u Beču, jer to su sasvim različiti odnošaji nego oni u Austriji i drugim zemljama Njemačkim. — U tom prepisu se kaže (čita):

„limitò il divisato titolo arcivescovile al „semplice diritto di esigere il quarto dei pro„dotti a puro titolo di decima“.

Ja vas pitam, jesu li to obični odnošaji težaka, kada težak radi na zemlji, kopa tu zemlju, ostavlja ju da leži 30-40 godina neobradjenu, bez da mu onaj komu odgovara godišnji dohodak može šta učiniti? Jesu li to obični odnošaji, koji se zovu *colonici*? Tu ima nešto više, što sama vlada indirektno potvrdjuje.

Godine 1807 sagradjena je cesta, koja idje kroz Kaštela, pa prodje kraj nekoga zemljišta, od koga je dobivala Biskupija dohodak od vina i maslina. U toj pogodbi pisano je (čita):

„partite di credito comprese ed indicate in „un solo estratto di perizia sotto denominazione „di coloni dell'arciveseovo di Spalato, ma che „in fatto sono proprietari con la detrazione del „quarto a titolo di decima a favore dell'Ar„civescovato stesso, rappresentato ora dal Re„gio Demanio.“

Molim ja Vas, ovakovi odnošaji, kako su često različiti, to nemogu biti odnošaji običnoga težastva, nego bi mogli biti oni koji padaju pod paragrafe carev. zakona godine 20 decembra. Po tom sliedi, da bi se taj teret sbog velikoga blagostanja mogao odkupiti; a odkup nije nikakva škoda niti uštrb onim dohodkom, koje poteže Biskupija Splitska.

Nadalje začudio se g. zast. Bulat, kako sam mogao kazati, da su uoblašteni ti ljudi izkupiti se.

Ja mislim to je bitna točka; a kazati što on kaže, da po eventualnom zakonu, da se mora odkupiti, ja mislim, da tu leži nešto zla, što nebi moglo koristiti niti težaku niti onomu komu pripadaju dohodci s onih zemalja. Mnijem, da nije protuzakonito niti šteta koja niti kad bi se kazalo, da je slobodno odkupiti, a ne kako kaže zakon Istarski. Kada se kaže da je težak ovlašten da odkupi, ako hoće, da može, tim nebi se na nikakav način i nipošto poremetili odnošaji izmedju težaka i gospodara ovih starinskih zadužbenih ustanova i kojih ima mnogo i ako ne za sve — neću prigovoriti čast zast. Machedu — o mnogim se nezna pravoga pravcatoga početka, a imade dosta znakova, pa bi mogli biti ništa drugo nego feudalne naravi. A ja mislim, da nema velike koristi biskupom ili crkvam, da drže te zemlje, dakle da je crkvam i biskupom do toga, da se uzdigne blagostanje seljaka i izobraženje. Stoga molim opetovano ovaj Vis. Sabor, da izvoli primiti moj predlog, naime da se stvar izruči Zemalj. Odboru na proučenje.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Bulat*. Ako sam rekao, da nije shodno potaknuti pitanje o odkupu, rekao sam. jer sam uvjeren, da je u interesu toli gospodara, koli težaka, da se ne dira u ovo pitanje. I to sam rekao osobito u interesu javnoga mira, stalnosti i sigurnosti vlastničtva; jer bi se lasno moglo dogoditi. kad bi se stvorio takav zakon, po kojem bi bili uoblašteni težaci biskupijâ, crkvâ i obćina, da mogu odkupiti zemlje od gospodara – moglo bi se dogoditi, da i drugi težaci traže to isto od svojih gospodara, i tako stvorilo bi se socijalno pitanje, od kojega bolje da stojimo daleko.

Što je čast. zastupnik Bakotić naveo o biskupiji Splitskoj, to je stvar, koja bi se imala pretresati na dugo.

Ja nemam doista podataka, da vidim, je li temeljito, što on govori; ali dobio sam od rieči g. Bakotića uvjerenje, da pitanje ovo još nije zrelo, jer ako je on govorio tako dugo ob odnošajim Splitske Biskupije prama težacim Sućurca i Gomilice; to je dokaz da valja proučiti potanko juridični položaj drugih gospodara, crkava, obćina itd., a od ovih moralnih osoba ima ih preko sto. Dakle dok se ne izpita, kakvi su ti odnošaji medju težacim i gospodarim, nebi se moglo doći do nijednoga zaključka. Stoga držim, da najbolje, što danas možemo učiniti, jest da predjemo preko toga predloga na dnevni red. Ako koji pojedinac hoće proučiti to pitanje, može sakupiti gradiva za zakon, ali nebi bilo shodno obteretiti Zemalj. Odbor, da on sve ove podatke traži. To je ogromni posao — Zemalj. Odbor imao bi raditi nekoliko godina, a mi bismo došli do konca ovoga perioda Sabora a ovo gradivo nebi bilo gotovo. Stoga nemogu nego preporučiti moj predlog da se predje na dnevni red.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Dr. *Klaić*. Častni zastupnik Bakotić predlaže, da se ovaj predlog izruči Zemalj. Odboru, da ga prouči i Sabor izvjesti.

Kao član Zem. Odbora, koji sam se više puta imao baviti tim pitanjem, odgovorit ću mu. kako je u ovom poslu Zem. Odbor postupao i kojega je mnenja bio.

Njegov predlog nemogu drugčije shvatiti nego kao predlog ob odkupu, premda je g. Bakotić u svom govoru, prvom i drugom, htio dignuti tomu predlogu to značenje. U početku rekao je, da se ne radi ovdje o fizičnim osobam, nego o moralnim; poslje, da ne razumieva sve, nego samo one, gdje odnošaji nisu oni, koji su utanačeni pod zaštitom našega gradjanskoga zakonika, nego su feudalne naravi. Po ovom govoru vidi se, kako je njegov predlog nejasan i kako ga svaki, koji ga je pročitao. mora smatrati kao predlog ob odkupu — da se kmetstvo ukloni kod nas odkupom.

On kaže, neka se odkupe dohodci moralnih osoba. Sada ja pitam: jesu li ti odnošaji oni isti, koji i fizičnih osoba? Ako jesu, ne dadu se jedni odkinuti od drugih; ako li nisu, tada valja dokazati i valja kazati, ta biskupština ima se odkupiti. Ja znam to, da su dobra Biskupije Splitske, nekadašnje Prabiskupije, večim dielom darovi starih kraljeva. Lasno je da su darovali svoju desetinu; ali predmet je tako važan, da bi trebalo proučiti ga i dokazati, da oni odnošaji nisu civilne naravi, pa kad se to dokazalo, onda učiniti predlog, da se odkupe. Ja sam imao više puta prilike kod Zemalj. Odbora izraziti se glede kmetskih odnošaja i vazda sam tvrdio, da su ti odnošaji privatne naravi, da je kmetski odnošaj privatno pravo, u koji zakon nemože dirati, a koji visi o volji pojedinaca i u razmirici sudac pozvan da odluči.

Nu kaže g. Bakotić, ovdje se ne radi o fizičnih osoba nego moralnih. Ali tada nije ovo pitanje ob odkupu, nego da se izrazi želja Vladi Nj. Veličanstva, da se ovim osobam digne moralna osobnost, t. j. da se proglase,

da nisu kadra vršiti ona gradjanska djela i prava, koja mogu vršiti fizične osobe. To je jedno, i ja držim važno pitanje, koje je zanimalo razne države u novije doba, pa razno su ga države u raznom smislu riešile; u najzadnje doba Italija.

Ona zahtieva, da se manastirom i biskupijam ima dignuti ona znamenitost personalne osobe, i tim njim prestaje pravo da mogu posjedovati. Razumieva li to g. Bakotić, u tom smislu mora podnieti predlog. Tada bi za biskuskupije i manastire prestalo pravo posjedovno; tada se nebi radilo ob odkupu, nego da nikada više nebi mogli što steći i postati vlastnici.

Stavimo da se danas odkupe; pa sutra opet njim tko šta pokloni: tada sutra eto nas na ono, što je bilo prije. Hoće li se tada na novo stvoriti zakon da se odkupe? Ovdje mi je opaziti, da predlog g. Bakotića obuhvaću ne samo biskupstva, crkve i manastire, beneficija, i što se talijanski kaže *manimorte*; nego i obćine, državu i zadužbine. Pa razumieva li on pod zadužbinam i javne zavode dobrotvornosti? A mislili on da bi shodno bilo dignuti personalnu, osobnu znamenitost tim zavodom? Nije li sreća da ovi zavodi imadu osobnost personalnu i da mogu uložiti svoju glavnicu u materijalna dobra?

Kad se je tuskoro Zemalj. Odbor obratio na Ministarstvo unutarnjih posala, da dozvoli prodati jedno dobro Dobrotvornog zavoda na otoku Rabu, Ministarstvo se protivilo. Ja sam osobno bio kod Ministra i rekao mu zašto Odbor zagovara prodaju. Ministar je odgovorio: dok zavodi imadu dobra, dotle ih imadu; ako jih preobratito u novac, tko zna što se može dogoditi. — U vrieme ratova, kada se promeću svakovrstne vojske, Zavodi, ako imadu svoja dobra, ne gube ih; akoli su preobratili svoja dobra u novac, mogli bi ostati bez ništa. U našoj zemlji moja otačbina imala je Zavode, koji su imali više miljuna novaca; pa kroz ratove, nestalo novaca, a što je bilo u zemlji ono je ostalo i još dandanas je tu. Ja mislim, da Dobrotvornim Zavodom nikada nebi smjeli dignuti personalnu osobnost.

Što se obično govori: obćine ne znadu gospodariti; bolje je da nemadu ništa. To je, po mom mnenju, koga sam se uvjek držao i vazda ću se držati, kriva ekonomička teorija. Ja znam da su obćine nekih gradova imale zemljišta, pa su ga prodale da se na njem nove kuće grade, da su gradovi tim dobili takovo lice, da su njihove sgradje dostojne ikakva grada. Isto tako što se tiče države. Država ima dobara, s kojim ne gospodari dobro, pa neka ih proda: ali ih ima s kojim može dobro gospodariti, a to je novo dobro, što ga je obrt stvorio, naime željeznice. Željeznice valja da država pri sebi zadrži

Ovo bi bilo vele koristno, pa da se jedan dio troškova pokriva odatle, a ne od poreznika. I u tom smislu, kada bi g. Bakotić stavio predlog, da se nekim moralnim osobam digne ta personalna osobnost — ja bih se protivio tomu. Pa držim, da za sada takov predlog nebi imao izgleda na uspjeh, a nebi bi bilo koristno, da Odbor zemaljski kuša tim pitanjem, pošto ovo postoji ne samo u našoj zemlji nego i u drugih velikih i uzorno uredjenih državah.

A zašto, da se digne ova personalna osobnost? Gospodin Bakotić naveo je okolnost, da bi se tim stanje težaka poboljšalo, da bi na bolje okrenulo.

Istina, teorije moderne, one su protivne svakomu posjedovanju od strane moralnih osoba. Zašto? Ove moralne osobe, ovo su one ruke, u koje se kupi vlastničtvo, a nikada ne izlazi. U ekonomičnom pogledu ovo je pogibelj. Zasto? Najprva težnja zakonodavca mora biti, da vlastničtvo bude pokretno, da svaki pojedinac do vlastničtva lašnje dodje, a što se više skupi u malo ruku, tim mučnije može pojedinac do toga vlastničtva. To je socijalno pitanje: dajte, da svaki čovjek bude vlastnik. Tomu pitanju nije uzroka kod nas, jer nikada nije imalo kod nas vlastničtvo tih osoba kakvu znamenitost.

Koliko je meni poznato, to je jedina Biskupija Splitska, što ima nekoliko dobara; a ostale ili imaju malo ili ništa. Tako isto beneficija i manastiri, sudeć po izbornim listinam, ta vlastništva nisu od velike važnosti; dapače su neznatna. Dočim s druge strane ima mnogo i mnogo zemlje u Dalmaciji koja leži neizradjena. Dakle nismo mi došli do toga stepena, da izvučemo zemlje iz ruku pojedinaca; dočim ima na razpoloženje naš težak zemlje, koliko hoće raditi.

Dakle po mom mnenju predlog g. Bakotića je nejasan, konfuzan, obuhvaća dosta stvari, ne opredieljuje ništa, čini utisak, da radi o odkupu; dakle vodi sa sobom pogibelj a koristi ne pruža. Pošto je pa primjetio, da podje Zemalj. Odboru, — to bi valjalo, da Odbor otvori jednu enquetu, pa da razpravi, koje bi osobe koristno bilo da se razvlaste, a koje pa da ostanu; pa za tim, da gleda, jesu li njihova dobra takva, da imadu značaj privatno-pravni ili značaj kakvoga javnoga prava, da bi se mogla uporabom postojećih državnih zakona razteretiti. — To je jedna radnja, koja bi dosta zapala vremena, a koristi nebi pružala nikakve.

Ovdje su gospoda zastupnici iz svih občina; svaki pozna svoj kraj, svakomu je prosto proučiti te zemlje i odnošaje koji su tu, i vidjeti imali odnošaja tu, koji su analogni privatno-pravnim ili javnopravnim, koji se mogu razvlastiti. Kada se to prouči neka se učini predlog Saboru ili Zem. Odboru, pa tada se može u obzir uzeti. Ali ovdje imamo jedan predlog koji je neopredieljen, bez granica, nezna se što se hoće i u kojim granicam; stoga ja ga nemogu primiti i glasovati ću za dnevni red.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Stavit ću na glasovanje najprije predlog D.ra Bulata, da se predje na dnevni red preko predloga zastupnika D.ra Bakotića; ako ovaj predlog nebi bio primljen, stavit ću na glasovanje predlog D.ra Bakotića.

Dr. *Bulat.* Predlažem da se poimence glasuje.

Predsjednik. Častni zast. Bulat predlaže, da se glasuje poimence.

Ona gospoda, koja pristaju na dnevni red odgovorit će „da“, a ona koja ne pristaju sa „ne“.

(Glasaju sa *da*: Biankini, Bulat, Didolić, Duboković, Gjaxa, Gondola, Karaman, Klaić, Kapović, Ljubić, Machiedo, Masovčić, Messa, Morpurgo, Rendić, Strmić, Tomić, Trigari, Vranković, Vojnović, Zaffron, Zanchi, Zore;

sa *ne*: Bakotić, Bjelanović, Paštrović, Simić, Šupuk, Vukotić;

uztežu se: Kulišić, Pezzi.)

Izpadak glasovanja je sliedeći: glasovalo je 23 sa „da“ a 6 sa „ne“, dvojica se uztegoše od glasovanja; primljen je dakle većinom glasova predlog zastupnika D.ra Bulata.

Sliedi trinaesta točka dnevnoga reda, koja glasi: Prvo čitanje predloga D.ra Bakotića, glede preinake Carske Naredbe 20 travnja god. 1854.

Gospodin izviestitelj, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 57).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Bakotić.* Visoki Sabore! U kratko ću navesti obrazloženje ovoga moga predloga. — Kako je poznato, poslje godine 1848 obuhvatio je bio potres veće države po Europi. Nastala je oko 1850-1851 god. reakcija na kopnu

Europe, izuzam neke države. Izmedju država, u kojim je nastala strašna reakcija, država, u kojoj su svoj pir pirovali činovnici i činovnička vladavina, to je bila Aurtrija, kao što je poznato. Izmedjn ostalih darova vladavine Bachove ima se i ova cesar. naredba od 20 travnja 1854.

Na osnovu ove naredbe imadu političke i administrativne vlasti oblast, da sude o činim, i da nam narede izvršenje kazne, bez da se čovjek može prizvati; ili bolje, dogadja se, kao što kaže naša poslovica: „tko tuži? Kadija, — tko brani? Kadija, — tko sudi? Kadija.“ Tako je kod nas; policija, pa policija. Ima neka ustanova u ovoj naredbi, koja opominje na onu krasnu dobu spasonosne vladavine u Milanu, koja je toli krasno opisana od Manzonia, jer je kazano medju ostalim (*čita*).

Ovdje za isti čin može čovjek biti dvaputa kažnjem, jedanput otčinsko-policajnim načinom, a drugi put po redovitom sudu.

Visoki Sabore! poznato je, da izmedju osnovnih prava, koja su proglašena god. 1867, dolazi ono, da nitko nemože svojim sudcem biti dignut od svoga redovitoga suda; kao što i druga ustanova, da se nemože nitko uapsiti bez naloga dotičnoga suda. Naprotiv, kada koja stranačka vlada ima u ruci ovakvu naredbu, kô što je ova, koja dandanas postoji u protuslovju sa osnovnim pravim, onda samovolja ima proste ruke, da vrši šta ju volja i drago.

Može se dogoditi, da padne stranac u naše urede i da se počme braniti i misliti će da smo mi divljaci, kad imamo takve naredbe.

I slučajno da bude onaj činovnik u svojoj monturi, kazat će da smo mi morlaci. Baš to se je meni dogodilo, da je neki barun u svojoj monturi, kad sam stupio u ured i nisam mu se poklonio, rekao: šta će taj morlak (*Odobravanje u sabornici i na triemovim*). A ja mislim, da su Geslerova vremena prošla. Pa kad vas već tako uvriedljivo primi u uredu, što će se dogoditi, ako tužite takvo čeljade? Naš sud će odgovoriti: tu je svetčana montura po sriedi.

Nestala su vremena, da se obožavaju te monture, da se pazi na idolopoklonstvo. Nam nije do toga. Mi se ćutimo slobodni gradjani; s nama imadu vladati jasni opredieljeni zakoni; ako je prestupio tko u stvari, ima redoviti sudac, koji će suditi.

Stoga smo dužni, da dignemo svoj glas, da se ovakova sramotna naredba digne......

Predsjednik (zvoni). Za tu rieč „sramotna“, koju ste sade izrekli, pozivljem Vas na red; i ako ćete tako sliedovati biti ću prisiljen oduzeti Vam rieč.

Dr. *Bakotić*. Sasvim tim da u Beču iz....... nekakve.... ustanove..... pa ove pa one; vazda je u ovlasti i krieposti ova, kako se kaže Naredba.

Mislite se, da stupite u ured i tamo kao čovjek s ozbiljnošću i dostojanstvenošću odgovorite takvu čeljadetu, koje vam kaže, da ste morlak, — što vam se može dogoditi? — Može se dogoditi to, da taj plemeniti gospodičić metne vas u zatvor, u tamnicu, a poslje činite vi rekurse koliko vas volja. (*Odobravanje*).

U samom Saboru, ako se koja rieč nešto oštrije izreče, čujemo zvončić g. predsjednika, da zove na red; što će se dogoditi u onakovu uredu, gdje se javno ne razpravlja nego u tišini i u mraku? I napasti može na vas; njemu se vjeruje, a vam se nevjeruje. To je ono radi izreke, kojom je rekao g. predsjednik, da me na red pozivlje.

Da to nije moje fantastično mnienje, dopu–

stite, da čitam posljedice ovakove činovničke Vlade, izrečene od čovjeka koji nije revolucijonarac i socijalista. A nisam ni ja, premda se je kazalo prije, da bi moj predlog udarao socijalističkim putem. Ja toliko štujem čovječja familijarna i ostala prava, koja pripadaju osobi, da se je od takova što mogao uzdržati g. Klaić. Ja ću navesti posljedice, što ih glasoviti Gneist kaže; dakle, on je niemac i vlada može prije njemu vjerovati kao niemcu nego meni slavenu. On navadja kao posljedice ovakve vlade, u kojoj obstoji ovakva naredba kao što je ova, o kojoj se bavim; on kaže (čita).......

Gospodo, dogodio se slučaj u ovo malo vremena, od kada sam ja u Splitu, od čeljadi, koja nemaju nazora političkih koje ja, s kojim ja nisam u nikakvu odnošaju, dogodilo se, da je jedan liečnik kažnjen i zatvoren za neku malenkost. Dogodilo se, da je jedan, kroz mnogo godina načelnik, bio za nekakva pisma kažnjen, premda je ta kazna kasnije dignuta.

Dogodilo se da se je jedan odvjetnik imao kazniti radi nekoga utoka. Stvar je poslata na kotarsko poglavarstvo Sinjsko. Vidi se da se policajna vlast nebavi sa skitalicam i prostim, nego sa Dokturim od medicine, sa Dokturim od prava i takovim osobam, radi kojih bi imali imati nekoga obzira; ne obzira, da nismo svi jednaki pred zakonom; nego, pošto kazneni zakon obstoji i dovoljno je štićeno ono počitanje, koje je svaki grdjanin dužan prama vlasti; neka se uporabi kazneni zakon a ne ovakovo starinsko ubitačno orudje.

Stoga molim Vis. Sabor, da izvoli stvoriti danas zaključak, da se izrazi Vladi želja u smislu moga predloga radi ukinuća ove naredbe.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Dr. *Klaić.* Na osobnu primjetbu. Pošto se u jeziku novinarskom svagdanjem rieč „socijalista“ upotriebljuju kao uvrieda i u tom je smislu čast. zast. Bakotić shvatio; moram izjaviti, da ja, kako je u prijašnjim govorim bila rieč o teorijam socijalista, da sam tu rieč razumievao u znanstvenom smislu, i u takovom smislu sam njemu rekao, da je on socijalista. Uvriediti, Bože sačuvaj!

Predsjednik. Vladin Povjerenik plemić Pavić ima rieč.

Vladin Povjerenik *Pavić.* Obzirom na neke napadaje Dr. Bakotića, moram opaziti, da su cc. kk. Vlasti, kako se Namjestništvo osvjedočilo, svedje postupale po zakonu. Ako tko cieni da mu je krivo učinjeno, otvoreni su mu razni putevi da dodje do pravice. Da podložne Oblasti ne budu postupale po zakonu, Vlada može uvjeriti, da bi se svom strogošću bilo iztražilo, i da bi bio na odgovornost pozvan, tko god nebi bio poštovao zakon.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Prije nego stavim na glasovanje predlog D.ra Bakotića, moram jednu primjetbu učiniti. Ja mislim, da će mi Vis. Sabor zasvjedočit da ne samo danas, nego i do danas, dao sam dokaza da počitujem slobodu rieči; dok neprekoraci granice parlamentarne pristojnosti ne upotrebljavam vlasti, koju moram vršiti iz počitanja prama Vis. Kući. I kada sam pozvao na red D.ra Bakotića za rieč „sramotno“, ja mislim, da sam to učinio podpunim pravom, jer ova rieč u nijednom Saboru nije parlamentarna.

Nakon ove primjetbe pročitat ću predlog D.ra Bakotića (čita).

Bjelanović. Želim, da se poimence glasuje.

Predsjednik. Molim gosp. tajnika Vukotića, da čita imena.

Ona gospoda, koja su za predlog odgovoriti će „da“, a ona koja su proti „ne“.

(Glasuju sa *da*: Bakotić, Biankini, Bjelanović, Bulat, Didolić, Duboković, Gjaxa, Gondola, Karaman, Klaić, Kulišić, Ljubić, Machiedo, Masovčić, Messa, Morpurgo, Paštrović, Pezzi, Rendić, Strmić, Simić, Šupuk, Tomić, Trigari, Vranković, Vukotić, Zafron, Zanchi, Zore;

glasuje sa *ne*: Kapović;

uzteže se: Vojnović).

Predlog zast. Bakotića primljen je sa 29 glasova; jedan je protivan, a ja sam se uztegao.

Pošto je meni izražena želja da se zatvori današnja sjednica, a već su dva sata po podne, ja zatvaram sjednicu, i molit ću gg. zastupnike Učionskog Odbora, da se ustanove sada.

Dan dojduće sjednice javiti ću naknadno. Današnju sjednicu zatvaram.

(*Svršetak sjednice u 1 sat 55 čas. po podne.*)

IV. Sjednica dneva 1 Srpnja 1884.

Sadržaj: Upiti. — Molbenice. — Drugo i treće čitanje zakonske osnove o gradjenju i uzdržavanju putà koji vode na željezničke postaje. — Drugo i treće čitanje osnove zakona ko om se na izvršenje §. 23 Carevinskog Zakona 11 lipnja 1879 ustanovljuju odredbe za ravnomjernu porazdiobu tereta vojničkog stalnog ukonačenja. — Drugo čitanje zakonskih osnova o uporabi stvarnih pomoći pri izvedenju radnja smjerajućih na odvraćanje vodà ili na obranu proti vodam; i o preinaki §. 21 Zemaljskog Zakona 9 ožujka 1873 o vodah. · Izvješće Zemaljskog Odbora o prošnji obćine Lukšičke glede diobe pašnjaka Kozjaka. — Treće čitanje temeljnih ustanova zemaljske Zadužbine: „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih“, — Izvješće Odbora Zemaljskoga o odmjerenju mirovine nadbolničarki Luciji Mārenzi. — Predlog zastupnika D.ra Bakotića o spojenju dalmatinskog primorja sa glavnim željezničkim prugama. — Predlog zastupnika D.ra Bakotića glede knjiga pučkih učiona. — Izvješće Odbora Zemaljskoga kojim podnosi molbenice Frana Mahaja i Nikole Savinovića, bivših čuvara umobolnih.

(*Početak sjednice 11 s. 15 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Gjaxa** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević** i pokrajinski nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 24; broj je zakonit.

Molim g. tajnika Vukotića, da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Primio sam prije današnje sjednice tri upita.

Moliti ću g. D.ra Bakotića da pročita prvi upit.

Dr. *Bakotić* (čita):

Obznanom c. k. dalmatinskoga Namjestništva od 1 aprila 1884 Br. 732 i na temelju §. 42 cesarske povelje od 24 oktobra 1852 Br. 249 odregjeno je općenito razoruženje sela Gomilice političkog Splitskoga kotara sa zabranom do novih odredba posjeda oružja.

Obzirom da prerečeni §. 42 prije pomenute cesarske povelje predvidja slučaj razoružanja kadno bi to zahtjevala javna sigurnost;

Obzirom da u selu Gomilici nije nikada bio poremećen javni poredak;

Dužnost je podpisanima staviti na Vladu Nj. Vel. sliedeći upit;

1. Namjeravali i kada c. k. Dalmatinsko Namjestništvo narediti da stanovnicima sela Gomilice bude povraćeno oružje, koje njima bijaše oduzeto usljed s početka pomenute Namjestništvene Obznane?

2. Namjeravali i kada c. k. dalmatinsko Namjestništvo dignuti za selo Gomilicu zabranu o posjedu oružja?

Zadar, 1 Julija 1884.

D.r *Bakotić — Gojković — Vukotić — Kulišić — Simić — Bjelanović — Petranović.*

Predsjednik. Prelazi Vladinu Povjereniku.

Čast. zast. Kulišić predao mi je dva upita; neka jih izvoli pročitati.

Kulišić (čita):

Pri sjednici VII. Visokoga Sabora dana 17 julija 1883, podpisani imao je čast podnijeti Vladi Nj. Veličanstva upit, odnosno zamoljenom zajmu iz pokrajinskog gladinjskog fonda od strane Občine Vrličke u godini 1881 i o načinu kojim se je protezalo sa riešenjem tog

pitanja, te je pitanje isto, bez uzroka a preveć kasno, nakon osam mjeseci odbijeno bilo. — U isto doba podpisani upitao je, zašto je c. k. Vlada onakim postupkom otežala konačnom odlukom upogled zajma pitanog od Općine Vrličke i na posljedku kako smjera c. k. Vlada postupati u buduće, kad koja god od Općina dalmatinskih bude zaiskala da joj se, potrebitom pospješnošću zajam iz rečenog fonda doznači, — a da narod ne skapa od gladi, — s onom pospješnošću ukazanom kašnje prama drugim dvijema Občinama, koje nijesu predstavljale tolike nužde i opasnosti pomora, koliko u tuženom slučaju Občina Vrlička.

S toga, i u golemom strahu da se slična, posve opasna po živote ljudske zatega ne ponovi u kojem budućem slučaju, dužnost je zapitati Vladu Njegovog Veličanstva:

„da odgovori kroz trajanje ovoga zasje-„danja Visokog Sabora na upit kog je pod-„pisani podnio Vladi Nj. Veličanstva u Sa-„borskoj sjednici 17 julija 1883.“

U Zadru, 30 junija 1884.

Kulišić — Dr. *Bakotić* — *Gojković* — *Vukotić* — *Simić* — *Bjelanović* — *Petranović*.

Na temelju Cesarske Povelje od 24 oktobra 1852, c. k. Namjestništvu slobodno je, za svrhe javne sigurnosti naredjivati obće razoružavanje cielih prediela ili poreznih Občina.

C. k. Namjestništvo tom se poveljom služi posve često i naredjuje obće razoružavanje, za svaki i najmanji slučaj koji mu se svidi kao protivan uzdržavanja obćeg reda i mira.

Prvi od podpisanih na ovome upitu ima je čast podnijeti Visokomu Saboru jedan predlog, a to baš pri Saborskoj sjednici 29 augusta 1881, obrazloživši i dokazavši u istomu kako *opće* razoružavanje donosi velikih šteta narodu, posve većih negoli je korist koja bi se htjela postići za opću sigurnost, — i kako nemilice ubija narod u njegov osječaj, u običaje dobre i po njeg svete i oduzimlje mu jedino sredstvo više puta nuždne obrane svog života i svog imanja.

Taj predlog donešen na ustavno pretresanje pred Visoki Sabor, usljed predloga Odborova izviestitelja bi zabačen, jer je Saborska Većina odobrila da se preko istog predje na dnevni red, žalostnom izjavom „da se je *opće* razoružavanje pokazalo koristno za javnu sigurnost“ itd. Iza take izjave sa strane Saborske Većine, c. k. Namjestništvo podvostručilo je svoju revnost u razoružavanju naroda u *opće* dočim, što bi mal da ne u svim prilikam pravednije i posve koristnije bilo, da se razoružavaju *pojedine osobe*, kao što sama rečena Cesarska Povelja povladjuje, osobe koje se kojim hrdjavim činom pokažu zaslužne takove preteške kazni.

Dogadja se sada i to, da uz *opće* razoružavanje, naravno, razoružavaju se i pošteni, mirni i nedužni seljani, isto kao i lupeži ili razbojnici; dogadja se da prvi, isto kao i ovi zadnji, lišeni su jednom za vazda svojega oružija; dogadja se da c. k. Vlada neće ni da naknadno dozvoli pojedinim poštenim ljudim, koji i na temelju poštenja, i posvjedočenom nuždom posjeda oružija, jer posjednici, jer poljodjelci, jer pastiri, prose za dozvolu da u svojoj kući o klin objese barem jednu pušku, da se do potrebe od zlotvora obrane, da u lov podju, da svoje stado od zvjerinskog svagdanjeg napadaja obrane — sve to nije dovoljno za moći održati od c. k. Namjestništva dozvolu posjeda i nošnje oružija; prostim „nije se našlo uslišati molbu“ odbijaju se te posve opravdane prošnje.

Spomenuti je, izmedju mnogih dva slučaja. Glavar važnog sela u Općini Vrličkoj, bio je nedavno razoružan zajedno sa svim njegovim seljacim, i to za svrhe javne sigurnosti. Isti ovaj glavar, bio je nagradjen srebrenijem Krstom sa Krunom za rijetke njegove zasluge, uprav na korist javne sigurnosti; jer je predao u ruke pravde znameniti broj zločinaca svake vrste. Taj isti glavar, razoružan kao i zločinci, obraća se lani c. k. Namjestništvu i prosi dozvolu posjeda i nošnje oružija — barem na zaštitu njegovog života i imanja od osvete onih istih od njeg pro-

gnanih zlotvora. Odgovara mu se „nije se našlo uslišati Vašu molbu.“

Bivši seoski glavar Kievski, na službi od preko 25 godina kao glavar, sada Općinski Vijećnik i školski mjestni Nadzornik u onom selu, prosi dozvolu i kaže: predao sam u ruke pravde 6. hajdukâ, više lupežâ, život sam svoj pregorijo za opće dobro, nek mi se dade dopust da u svojoj kući mogu imati oružija — isti mu se suhoparni odgovor daje kao i prvom.

Vidjevši sve ove hrdjave i štetne posljedice iz *općeg* razoružanja, podpisani dužan je upitati Vladu Njegovog Veličanstva:

I. Priznajeli C. K. Vlada te štetne posljedice općeg razoružanja i držili da je posjed oružija nuždan, poglavito narodu koji žive u pustošam, pak narodu koji žive poljodjelstvom, osobito u planinskom dijelu Dalmacije:

II. Zašto c. k. Vlada ne upotrebljuje, kao što bi mal da ne u svakom slučaju imala, odredbe § 42 Cesarske Povelje 24 oktobra 1852, oduzevši oružije *pojedinim* osobam, krivim kojeg prekršaja ili zločina, a ne zbog pojedinih osoba razoružavati *u opće* cijela sela.

III. Cijenili c. k. Vlada nuždnim posjed oružija onome dijelu naroda naznačena na točki I.o, onda jeli voljna na dotične prošnje dozvoliti posjed i nošnju oružija.

IV. Jeli poznato c. k. Vladi da su prošnje glavara Koljana i Kieva op. Vrličke odbijene bile i zašto, i bili njima sada udijelila dozvolu kad bi ju zaprosili.

U Zadru, 1 Julija 1884.

Kulišić — D.r Bakotić — S. Gojković — Vukotić — Simić — Bjelanović — Petranović.

Predsjednik. Prelaze takodjer Vladinu Povjereniku.

Rieč ima g. Vladin Povjerenik plemić Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić.* Ja ću imati čast odgovoriti na ove upite na jednoj od dojdućih sjednica. (Zatim čita):

U Saborskoj sjednici 28 lipnja častni zastupnik D.r Masovčić i družina mu upravili su na Vladu sliedeći upit:

1. Da li je Vlada voljna potankim izvještajem upozoriti gospodina Ministra pravde na stanje lihvarstva u Dalmaciji, u svrhu da prigodom pretresanja naumljenog ovršbenog zakona budu poprimljene shodne ustanove, kako ne bi dužnicima propala u bezcjenje nepokretna dobra.

2. Da li je Vlada voljna najvruće preporučiti državnim odvjetništvom i političkim oblastim da dojave slučaje kažnjivog lihvarstva sudovim?

3. Da li je Vlada voljna što vruće preporučiti sudbenoj Oblasti da se što marljivije rabi zakon o lihvarstvu.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

1. Uslied naloga Njegove Preuzvišenosti gospodina Ministra poljodjelstva, Namjestništvo mu je predložilo potanki izvještaj o pitanju lihvarstva u Dalmaciji, na temelju u predmetu obavljenih najtočnijih izvida.

Ovim izvješćem dneva 22 siečnja t. g. broj 16726 Namjestništvo podnielo je na znanje gospodina Ministra poljodjeljstva, i za dalnje uredovno postupanje nuždnu potrebu, da se potakne preinaka onih ustanova sudbenog reda dalmatinskog, po kojim u koliko se dva puta nije prikazalo ponudilaca na ovršbenu dražbu jedne stvari, ova stvar povodom treće dražbe prodaje se i ispod proglašene ciene.

U ovomu poslu obratiti će se Namjestništvo i na starije sudbene Oblasti.

2. Namjestništvo je već svim kotarskim Oblastim naložilo, da uzbudu sa svom pomnjom paziti na stanje lihvarstva i dojaviti Cudovim svaki kažnjivi slučaj lihvarstva. Što se tiče državnih Odvjetništva, obratiti će se Namjestništvo na c. k. starije državno Odvjetništvo.

3. Kako je predsjedništvo Prizivnog suda

priobćilo Namjestništvu, primili su okružnicom 10 listopada 1883, br. 3772, svi c. k. sudovi u pokrajini nalog u smislu da uzbudu najstrožije rabiti zakon 28 siečnja o lihvarstvu.

U saborskoj sjednici 28 lipnja častni zastupnik Biankini i družina mu upravili su na Vladu sliedeći upit:

1. Hoćeli Vlada već izdati shodne odredbe da se krajišnicim Vrhgorskim nadoknadi trud radi stražarenja na granici prama Bosni-Hrcegovini, od dana 29 rujna 1881 do mladog ljeta 1882?

2. Ako li neće, kako opravdava to svoje postupanje?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

Osim stražarenja na granici od dana 29 rujna 1881 do mladog ljeta 1882 navedena u upitu, sbilo se je od dana 7 do 27 kolovoza 1881 stražarenje na granici prama kotaru Ljubuškomu, radi toga što je buknula govedja kuga u Orovlju ležećemu tik granice obćine Vrhgorske.

Dotični rondari bili su se obratili na Namjestništvo molbom da bi im se udielila jedna nagrada obzirom na stražarenje na granici obavljeno mjeseca kolovoza 1881.

Namjestništvo nije bilo u stanju da uvaži ovu molbu i odbaci ju odlukom 11 studenoga 1881, Broj 14340, s razloga što se je služba obavljena od gorerečenih rondara smatrala kao jedna mjestna mjera sigurnosti, koja je morala biti izvršena po obćini Vrhgorskoj usljed propisa sadržanih u paragrafima 24 zakona 29 veljače 1880 o priečenju i o zatiranju govedje kuge i 21 zakona 29 veljače 1880 o priečenju i o zatiranju zaraznih bolesti životinjskih, jer se ova obćina nahodila neposredno u pogibelji radi ove kuge.

Zbog navedenih razloga nijesu se mogle u ovomu slučaju uporabiti u pogledu oštete radi stražarenja na granici ustanove paragrafa 37, slovo *a*) zakona 29 veljače 1880 o priečenju i o zatiranju govedje kuge, koji paragraf samo je odlučan za ovaj predmet.

Pozivom na pomenuto riešenje 11 studenoga 1881, broj 14340, Namjestništvo je odbacilo druge dvie molbe u istomu predmetu amo podnesene od strane obćine Vrhgorske i nekoliko seoskih glavara, i to odlukami 23 studenoga 1881, broj 15937 i 4 veljače 1882, broj 1546.

Što se tiče stražarenja na granici od dana 29 rujna 1881 do mladog ljeta 1882, obratili su se arambaše i rondari Vrhgorski na visoko Ministarstvo unutrnjih posala radi postignuća jedne nagrade za njihov trud.

Ova je molba stigla na Namjestništvo sa velecienjenim odpisom 4 veljače 1882, broj 762, na izvješće, i bi iznova podastrta visokomu Ministarstvu dneva 25 ožujka 1882, pod brojem 3662-IV, pozivom na ovdješnju odluku glede pitanja o stražarenju od dana 7 do 27 kolovoza 1881.

Mjeseca svibnja godine 1883 i 1884 obratilo se je iznova nekoliko seoskih glavara i rondara iz Vrhgorca na Namjestništvo u svrhu da im bude udieljena jedna nagrada zbog višepomenutog stražarenja na granici.

Namjestništvo je odma ove dvie molbe podastrlo visokomu Ministarstvu izvješćima 7 svibnja 1883, broj 6375-IV i 2 svibnja 1884, broj 6119-IV.

Do dana današnjega nije stigla na Namjestništvo odluka visokog Ministarstva unutrnjih posala glede svih gorenavedenih molba.

Namjestništvo neće učiniti s manje da odnosno na pomenuta izvješća donese odma do znanja visokog Ministarstva upit o komu se radi.

Predsjednik. Primio sam od čast. zast. Serraglia ovo pismo. Molim g. tajnika Vukotića, da ga izvoli pročitati.

Tajnik *Vukotić* (čita):

Illustrissimo Sig.r Presidente!

Persistendo il male che mi obbligò a domandare un permesso di 8 giorni, prego Vossignoria di accordarmene un altro, che spero mi sarà sufficiente per potermi recare alla Dieta.

Gradisca i miei più rispettosi sentimenti di stima.

Ragusa, 26 giugno 1884.

Dev mo Servitore

Luigi Serragli

Predsjednik. Pošto ovim pismom g. zast. Serragli ponovno pita dopust, a ja sam mu prije dozvolio 8 dana, pristaje li vis. Sabor, da mu se taj dopust dozvoli?

Ona gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (Većina). Dozvoljeno.

D.r Masovčić tokodjer poslao mi je ovo pismo. Molim gos. Tajnika da ga pročita.

Tajnik *Vakotić* (čita).

Visokorodjeni Gospodine!

Premda slab u zdravlju, bio sam naumio i ovog zasjedanja Sabora sudjelovati saborskomu radu onim učešćem, koje bi prema mojoj dužnosti, i prema mojoj dobroj nakani. bilo. Nego pri najboljoj volji moram se kaniti svakog truda, ne samo, nego i odputovati na kupališta. Umoljavam dakle Vaše Visokorodstvo te bi izvolilo preko Sabora podieliti mi dopust odsutnosti za ovog zasjedanja.

Jesam dubokim počitanjem.

Zadar, $^{30}/_{6}$ 1884.

Odani sluga

D.r Augustin Masovčić.

Predsjednik. Tko dozvoljava zatraženi dopust, neka izvoli ustati. (*Većina*). Dozvoljeno.

Primio sam ovu brzojavku obćine Snćurja. Molim gospodina Tajnika da je pročita.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Prelazi Upravno-pravnićk. Odboru.

Stiglo je nekoliko molbenica. Molim g. tajnika Vukotića, da pročita broj i u kratko sadržaj.

Tajnik *Vukotić* (čita):

Br. 101. Učitelj Cipiko za podporu; 103. Popovići Cavtatski da njim se pomogne u gradnji puta; 104. Učitelj Zaneta za mirovinu; 106. Učitelj Gvozdenović za povisenje mirovine: 108. Učitelj Vučenović za pripomoć; 110. Učitelj Mazzoco za podporu u izdavanje knjige; 112. Obćina Luštička da se pridruži Sudu i Pereznomu Uredu Ercegnovskomu; 114. Učitelj Vuletić za podporu u književne svrhe; 115. Drvenik Trogirski za učionu i lokvu.

Predsjednik. Sve ove prošnje prelaze Molbeničkomu Odboru.

Prelazim na dnevni red. — Prva točka dnevnoga reda glasi: Drugo čitanje zakonske osnove o gradjenju i uzdržavanju puteva na željezničke postaje.

Molim g. izviestitelja odnosnoga Odbora, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita. Gle Prilog 34).

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena.

Stavljam na glasovanje predlog Upravnopravničkoga Odbora, da se predje na posebnu razpravu o popravljenoj zakonskoj osnovi. — Ona gospoda koja primaju taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Molim izviestitelja da čita §. 1 i sliedeće, dok bi tko pitao rieč.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita §§. 1-11).

Predsjednik. Tko prima §§. 1-11 kako su bili pročitani nek izvoli ustati. (*Većina*). Primljeni su.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita uvod i naslov zakona.)

Predsjednik. Pitali tko rieč o uvodu i naslovu zakona? — Nitko. — Tko prima uvod i naslov ove zakonske osnove, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ova zakonska osnova primljena je u drugom čitanju. — Činili kakav predlog g. izviestitelj?

Izviestitelj Dr. *Ivčević.* Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Dr. Ivčević predlaže da se predje na treće čitanje ove zakonske osnove, koja je već primljena u drugom čitanju.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, kakva je u drugom čitanju već primljena, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Prelazim na drugu točku dnevnoga reda, koja glasi: Drugo čitanje zakonske osnove o porazdiobi tereta vojničkog stalnog ukonačenja.

Izviestitelja Upravno-pravničkoga Odbora, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Petranović* (čita. Gle Prilog 40).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Stavljam na glasovanje predlog Odbora, da se predje na posebnu razpravu o popravljenoj zakonskoj osnovi.

Ona gospoda, koja primaju taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na posebnu zazpravu.

Izviestitelj *Petranović.* (čita §§. 1-10 koji su primljeni bez primjetbe; zatim čita naslov i uvod zakona).

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju naslov i uvod zakona neka izvole ustati. (*Većina*)

Ova je zakonska osnova primljena u drugom čitanju.

Izviestitelj *Petranović.* Predlažem da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Izviestitelj Petranović predlaže, da se predje na treće čitanje.

Razprava je otvorena. Pitali tko riec? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, kakva je već primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Prelazim na treću točku dnevnoga reda koja glasi: Drugo čitanje zakonske osnove o uporabi stvarnih pripomoći u radje na odvraćanje vodâ i na obranu od voda; i druge o preinaci §. 21 zakona 9 ožujka 1873 o vodah.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Rendić* (čita. Gle Prilog 41).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Klaić.* Visoki Sabore! Ja moram na ime Zem. Odbora odgovoriti, kao onoga koji je

podnio predlog, što je danas na dnevnom redu. Odgovorili ću na pročitano izvješće Poljodjelskoga Odbora, da kad sam zanj doznao, iznenadio me. Meni se čini, da se je Odbor s formalnoga gledišta odalečio od svoje zadaće; jer mjesto se baviti predlogom Odbora Zemaljskoga, koji smjera na to, da se put prokrči, kako bi se započelo ozbiljno uredjivanje voda, koje je toli koristno; on je sveo pitanje na to, kako da se upotriebi glavnica od 90.000 f. poljodjeljske zaklade, pa bi htio da se ta glavnica upotriebi u zavedenje učione poljodjelske; a to nema što da radi s uredjenjem vode.

Meni ovaj postupak napominje priču koju sam čitao o pripoviedaocu na sv. Josipa, jer kao drvodjelac da je gradio izpoviednice, te stade pripoviedati o ispoviedi. Predmet, koji Zemaljski Odbor predlaže, od tolike je važnošti i zamašitosti, da prama njegovoj potrebi i shodnosti učiona poljodjelska potamnuje.

Uredjenje voda u zemlji, to je glavni uvjet poboljšanju i napredku naše zemlje, i to sa dva pogleda, koja su iztaknuta u izvješću Zemalj. Odbora. Ono malo zemlje obradjene, što imamo prama cielomu prostoru, treba da spasimo od haranja vode, i prepriečimo da se mal po malo ne pretvori u močvare i u doline pune pržine i pieska, da spasimo zdravlje naroda našega. — Vi znate svi, koliko groznica tamani zdravlje i napredak i svako dobro našemu težaku. U nekim predielim ima selija, gdje čovjeka tu rodjena nećete naći da je promašio 50 godina; svi u mladosti izčezavaju; a da sela ne opuste, treba dovoditi čeljadi iz drugih sela.

Do sada u ovom pogledu kušalo se što zavesti i započeti; Sabor od kad postoji više je puta predlog stavio, da se u ovom poslu što učini. Još god. 1866 bi stvoren u Saboru predlog, da se iz zemaljske zaklade priskoči u pomoć vodorednoj zadrugi u Kninu, koja se bila ustanovila da uredi, Kninsko polje. Istina, do dandanas nije uspjelo, ali tomu su krive razne okolovštine, medju kojim se i ta može brojiti, oskudica novca.

Ja se spominjem predloga, što ga je Sablić učinio, da se prouče vode u Zadarskom kotaru. — Usljed toga predloga Zem. Odbor, u dogovoru sa c. k. Namjestništvom, dao je proučiti, kako bi se dale urediti vode u zadarskom kotaru, i napravila se osnova dosta razborita; ali ništa se nije učinilo pri oskudici sredstvâ, jer sredstva toli zemaljskih zaklada, koli obćinâ bila su premalena. Znam i za druge osnove, koje su izradjene i kod Namjestništva, n. pr. ona od Konavlja i od Čikole.

Te su osnove izradjene na zdravim načelim hidrauličkim, i kad bi se izvele, mnogo bi koristile; ali hoće se novaca; a malo je prema potrebi što bi podpore Ministarstvo za poljodjeljstvo moglo dati; pa i na razpolaženje je; te stoga nije se nadati, da će se radje izvesti. Znam, i ako i ne točno, da se radilo o osnovi za uredjenje vode Cetine; pa ću pomenuti i razne druge osnove, n. p. za uredjenje Jezera i Razloka u Vrhgorskoj krajini, i drugih voda u Imoskoj; pa sve zapelo s oskudice novaca.

Novi fakt se je dogodio koji je doprinio tomu, da je ovo izvješće podnešeno. U zadnjem zasjedanju carev. Vieća glasovan je zakon za poboljšice. Zakon još nije dobio previšnju potvrdu, ali nada je, da će ju dobiti. Tim zakonom stvorena je znamenita glavnica od 5.000.000 fiorinâ, opredjeljena raznim zemljam, da bi došli u pripomoć pri sličnim radnjam, a da se ne takne u onu zakladu kojom dandanas Ministarstvo poljodjelstva razpolaže za poboljšice, i bez uštrba onih velikih poduzeća, koja su stvorena — kao presušenje Neretve — gdje jih država na svoj trošak izvadja. Sada, kad je prilika, da država hoće da dodje ozbiljno u pripomoć, ovim predlaže Zemaljski Odbor, da se pokrajina pokaže pripravna sutjecati u ove radnje, da olahkoti prinosak obćinâ ovom zakonskom osnovom, da jedan dio ove glavnice može upotriebiti i u vodene radnje, opredieljujuć jedan bio zemaljskih dohodaka u ovu svrhu.

Kako je postala ova poljodjelska zaklada? Postala je većim dielom globama udarenim za šumske prekršaje, osim što je imala neku glavnicu, koja je dolazila od vremena prijašnjih, kadno se

je g. 1849 bilo utanačilo neko poljodjelsko družtvo u pokrajini. Dakle ova glavnica postala je štednjom, povećana i uglavničena, t. j. nekako rasla je sama po sebi, bez da su ustanovljenju doprinieli poreznici.

Kao što sada pruža priliku ta glavnica, da se dohodci iz nje doprinaša jednoj važnoj struci, kao što je zagajenje i pripomoć lugarim; tako je pozvana na neki način naravno da doprinese i ovoj drugoj važnoj struci poljodjelstva.

Govori Odborov izviestitelj: Toga će biti možda do 6000 fiorinâ. Pa što je to?

To je prama našoj zemlji dosta znamenita svota. Jer stavimo, da polovica onog dohodaka ne dosiže nego do fior. 4000, da više ne mogli budemo upotrebiti u ovu svrhu nego f. 4000 na godinu. Kroz 10 godina to bi bilo f. 40.000; a to je nešto! Promislimo da ove razne radnje što bi se imale izvesti nemogu se izvesti u jednoj godini; niti se jedna radnja može tako na brzo izvesti, nego treba više vremena. Po ustanovah zakona o poboljšicah kojim se stvara glavnica od 5.000.000 fiorinâ, ne govori koliko bi pokrajina imala doprinieti; nego kaže, da su občine pozvane doprinašati; pa onda država i pokrajina doprinose jednu petinu; po tom ono f. 4000 u 10 godina bilo bi peti dio od fior. 200.000.

A kada se mogu u istu svrhu upotrebiti i nadnice, sa fior. 200.000 dade se dosta izvesti liepih radnja, kao kod nas. Gdje je geologički zemlja složena, ondje velikih radja, recimo umjetnih, neće trebati; sve što tu treba, treba kopati jaruge i probiti oduška vodam; dakle radje dosta proste.

Uz taj razlog, naveden u izvješću poljodjelskog Odbora, da bi se tim malo učinilo, navodi se drugi, da će se izgubiti prilika, da se poljska škola ustanovi.

Vlada, kad nam je nudila ustanovljenje te škole, ona je učinila svoju dužnost. — To nije danas ponudila Vlada, nego je još g. 1873 bilo stavljeno u proračunu 20.000 f. kao doprinesak državni za ustanovljenje poljodjelske škole; to je bilo stavljeno i g. 1874 i 1875. Kad je vidila da se ta svota ne troši, Vlada je digla iz proračuna, ali ostaje svedj spravna na pripomoć takovoj školi.

To se vidi iz dopisâ sa Namjestništvom, da je Vlada spremna, netom pokrajina bude gotova sa svoje, doć joj svaki čas na susret. To je njezina dužnost. Država naša troši ogromne svote u profesionalne škole, kao što su obrtničke. Jedina pokrajina, koja nema u tom pogledu nikakve učione uzdržavane od države, izuzmelite onu podporu, što daje država za uzdržavanje posebne učione u Šibeniku i na Korčuli. Pa i ovo nije postalo tako po sebi, nego usljed dovogora pokrajine i Vlade. Vlada je trošila na Korčuli i u Šibeniku dosta veliku svotu na gimnazije; a kada su se gimnazije ukinule, ona je namjenila tu svotu za tehničke učione i tim je učinila dobar posao, jer je ova svota manja nego je bila ona na gimnazije. Dakle mi u tom pogledu ništa ne gubimo. Pitanje poljodjelske učione ima svoju važnost. Neka se učini. I prije je bilo naloženo Odboru Zemaljskomu, da se o poljodjelskoj učioni bavi; nek se stvar dovede na čisto, pa ćemo naći sredstva - pa bilo iz iste zaklade — za ustanovljenje te učione. Ova se blažena zaklada neće iztrošiti; ne govori se, da se toliko i toliko mora potrošiti, nego do toliko; to je jedan maksimum, preko kojega se nebi smjelo. Kad bi se ustanovilo kakvo mu drago vodeno poduzeće, onda bi se podnio pokrajinski zakon, u kom bi se odmjerilo koliko da doprinosi pokrajina. Dakle ovo danas nije nego svetčana izjava Sabora, kojom se izjavlja spreman, ako se ustanovi kakvo poduzeće, da će mu pokrajina doći u susret, a da moglo bude osnovu izvesti.

Govori se, da zemlja naša želi poljodjelsku učionu; da se to vidi iz obcinskih stipendija, što no občine obetaše.

Ja neću reći da zemlja ne želi tu učionu, pa i ja ću u svoje vrieme složiti moj glas,

ali kad bude ustanovljano gdje i kakva učiona da se osnuje. Mi svedje čujemo govoriti o učioni poljodjelskoj, da valja da bude praktična; ali u čem ta praktičnost? O tom još nismo na čistu. Što se tiče moga osobnoga uvjerenja, ne kao člana Zem. Odbora, ja sam uvjeren, da za jednu učionu poljodjelsku, bila ta praktična koliko hoćete, vrieme još došlo nije, a da bi mogla uroditi plodom; nema joj podloge.

U tu poljodjelsku učionu ljudi više izobraženosti nebi išli, jer takovih koji uče poljodjelstvo malo ima, a koji su voljni mogu te nauke nabaviti si i drugdje. O tom je svaki uvjeren, da bi ta učiona imala služiti za težaka. Nu vi ćete svi priznati, da naš težak još nije toliko razvijen, toliko progledao. Nauka, što se u jednoj učioni predaje — bila ta učiona praktična koliko hoćete — mora se predavati nekim sistemom, mora imati neku znanstvenu podlogu; bez toga nema učione. A to sjeme danas nebi palo na plodonosno polje.

Uzmimo naš glavni proizvod, što je vino i loza. Naš težak, kako da se loza sadi, kopa, obrizava — to zna tako, da netreba mu učiti. Čuo sam od dva poznata enologa, koji su govorili o našem težaku: On nema u tom što da nauči. Ako bi se imala saditi loza dalje jedna od druge, to lasno nauči; pa kad zna jedan gojiti, naučit će mu i susjed. Dakle težak zna saditi lozu i obradjivati. Sada idimo činiti vino. Tu se hoće nešto više: da pusti, neka grozdje sazrije, da tako meće u bačvu, da takova bude bačva. I to može naučiti bez učione, samo ako ima novaca.

Uzmimo da dodje težak sa Kosova polja u školu. Neka mu se kaže: hoće se konoba izpod zemlje, bačva od tvrda drva itd. Kad se vrati kući, te počne drugom govoriti kod kuće što je kod učione čuo, ovi će se narugati. Dakle što bi primio u školi ne odgovara domaćemu stanju; zato bi ostala učiona neplodonosna. Gdjekoji pojedinac ostao bi kod kuće, da tu radi, a veći dio pošao bi u sviet tražiti, nebili stekao kakvo impiegatstvo. Drugoga uspjeha nebi bilo.

Nu ja nisam protivan razpravljanju; nek se dakle predmet uči i podloga pripravlja za buduće, da se ta škola zavede.

S navedenih razloga molim, da odbjiete prvi predlog Odbora poljodjelskoga a primite predlog Odbora Zemaljskoga.

Što se pak tiče preporuke glede poljodjelske učione, ne čini mi se ovdje na mjestu. Gdi se radi o zakonu smjerajućem na odvraćanje voda, i o promjeni §. 21, koji kaže, kako da se odstrane štete; kako tu izskače poljodjelska učiona? — Ja mislim, da bi se taj predlog imao preporučiti Saboru prigodom razprave — kako je prije bilo učinjeno — o rasudbi rada Zemalj. Odbora. Danas ostanimo kod predloga glede radnja smjerajućih na odvraćanje voda, t. j. primimo zaključak po Odboru Zemaljskom predložen, i primimo one dvie osnove.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti gosp. izvjestitelj?

Izviestitelj Dr. *Rendić.* Opaziti ću samo, da izvješće Poljodjelskoga Odbore nije kakva pripovied o životu s. Josipa, nego o ss. Petru i Pavlu, koji zajedno idu.

Nije istina, da učiona poljodjelska nema nikakva saveza s predlogom Zemalj. Odbora. Mi moramo paziti da novac što pripada poljodjelskoj zakladi, ne uloži se u druge svrhe, ni u radje za koje bi Zem. Odbor mogao tražiti, da se na drugi način izvedu.

Opaziti ću, da ova zemaljska zaklada pripada cieloj pokrajini, a radnje o kojih se govori, zanimale bi nekoliko mjesta. Zašto da mi uložimo novac jedne občine u radnje, na koje je dužna druga?

Što kaže g. predgovornik, da je dosta za te radnje, što Odbor Zemaljski predlaže, opaziti

mi je. jesu li male radnje, to ih zemlja i općina, može izvesti iz godišnjih dohodaka. No to su velike radnje; pa ja nevjerujem, da za uredjenje Krke i Cetine moglo bi doteći ono 4-5000 godišnjih fiorina. To nisu radnje, da se mogu za 10 godina razvlačiti; kada se jednom počmu, valja jih do kraja izvesti, jer ako se ne svrše brzo, propada kroz godinu dvie što se je prije uradilo.

Što se tiče poljodjetske učione, g. izviestitelj Zem. Odbora misli, da joj još nije vrieme. To stoji sve do toga, kako bi se škola ustrojila.

Ako bi se došlo sa librim i doktrinami, znam, da nebi dala nikakva ploda; ali kad bi bila pravo praktična, ja sam uvjeren, da bi bila vrlo koristna. Zato molim, da Visoki Sabor primi predlog Poljodjelskog Odbora.

Dr. *Bakotić*. Mnijem da će biti posebno glasovanje o pojedinim predlozim.

Predsjednik. Imamo dva predloga. Prvo ću staviti na glasovanje predlog Poljodjelskog Odbora, da se predje na dnevni red. Ako ovaj predlog nebi bio primljen, onda ću staviti na glasovanje predlog Odbora Zemaljskoga, kako je sastavljen u izvješću podnešenu na Sabor prošloga mjeseca.

Molim gospod. izviestitelja, da pročita prvi predlog.

Izviestitelj Dr. *Rendić*. (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Manjina*). Pao je predlog.

Stavljam na glasovanje predlog Odbora Zemaljskoga koji glasi (čita). — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljeno.

Prelazim na posebnu razpravu zakonske osnove o stvarnih pripomoći u vodovodne radje.

Izviestitelj Dr. *Rendić*. (čita §. 1-4 koji su primljeni bez primjetbe; zatim naslov i uvod).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju naslov i uvod ove zakonske osnove, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ova zakonska osnova primljena je u drugom čitanju.

Izviestitelj Dr. *Rendić*. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Dr. Rendić predlaže da se predje na treće čitanje ove zakonske osnove, koja je već primljena u drugom čitanju.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje na predlog. neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, kakva je u drugom čitanju već primljena, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Sad ćemo na razpravu o drugoj zakonskoj osnovi, o preinaki §. 21 pokr. zakona 9 ožujka 1873 o vodam.

Izviestitelj Dr. *Rendić* (čita čl. I. §. 21, te čl. II., pa oba su primljena bez primjetbe; zatim naslov i uvod).

Predsjednik. Pitali tko rieč o naslovu i uvodu zakona? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju naslov i uvod, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Večina*)

Ova je zakonska osnova primljena u drugom čitanju.

Izviestitelj Dr. *Rendić*. Predlažem da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Izviestitelj Rendić predlaže, da se predje na treće čitanje.

Pitali tko riečʼ? — Nitko. — Tko pristaje neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju ovu zakonsku osnovu u trećem čitanju, kakva je već primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Stavljam na glasovanje treći predlog Odbora, koji glasi.

Izviestitelj Dr. *Rendić.* (čita): Nek se naloži Zem. Odboru da do konca opremi potrebita, i uznastoji da se što skorije u pokrajini zavede poljodjelska učiona.

Predsjednik. Pitali tko riečʼ o predlogu? — Nitko. — Rarprava je zatvorena.

Tko pristaje na ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na četvrtu točku dnevnog reda koja glasi: Izvješće Zem. Odbora o tražbi Občine Lukšičke za diobu pašnjaka Kozjaka.

Molim izvjestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 56).

Predsjednik. Pitali tko riečʼ? — Nitko. — Činili gosp. Izviestitelj kakvi predlog?

Pavlinović. Pitam rieč. Predlažem, da se primi na znanje.

Predsjednik. Kanonik Pavlinović predlaže, da se primi na znanje izvješće Odborovo.

Tko pristaje, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno na znanje.

Peta točka glasi: Treće čitanje „Ustanove pokrajinske zaklade Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih.“

Izvjestitelj častni zast. Zore, molim da pročita zakon.

Izviestitelj *Zore.* Predlažem da se ne čita.

Predsjednik. Pitali tko rieč o trećem čitanju ovih temeljnih ustanova, koje su već primljene u drugom čitanju? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju u trećem čitanju ove temeljne ustanove, koje su već u drugom čitanju primljene, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljene su u trećem čitanju.

Šesta točka glasi: Izvješće Zem. Odbora o mirovini Luciji Marenzi.

Molim izviestitelju, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Tomić* (čita). Predlažem, da se prodje Financ. Odboru.

Predsjednik. Pitali tko riečʼ? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju, da bude ovo izvješće izručeno financijalnom Odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sedma točka glasi: Predlog D.ra Bakotića: Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju da se dalmatinsko primorje ima spojiti sa glavnim željezničkim prugama onim pravcem, koji odgovarati može razvitku prometa i podignuću obćega blagostanja u Dalmaciji.

Molim g. izviestitelja zemaljskoga Odbora, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita. Gle Prilog 58).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko riečʼ?

D.r *Bakotić.* Visoki Sabore! Nije nuždno, da na dugo i široko razpravljam ovo pitanje, pošto je davna želja i potreba Dalmacije, da bude spojena s glavnima željezničkim prugama

onim pravcem, koji može odgovarati razvitku, prometu i podignuću blagostanja u Dalmaciji.

Poznata je važnost željeznica; koliko skraćuju vrieme prolaza od mjesta do mjesta, koliko oživljuju dotične prediele. Višekrat se je u Dalmaciji podigao glas o toj potrebi, o toj želji, ali rek bi, da mu ostvarenja nema od strane države, da bi se odazvala i da bi se gradila takva pruga, koja bi odgovorila najbolje potrebi i nuždi Dalmacije. Dosta je baciti oko na koju god geografičku kartu i vidjeti crte što su velike države učinile; nego i najmanje skrbile se, da razšire željeznice. Medju ostalim najbolje može služiti za primjer kraljevina Italija, koja je od malo godina oslobodjena i ujedinjena, a učinila je znamenit korak u tom pogledu. Za neke strane Austro-ugarske monarhije nije izostala gradnja željeznica; kao n. p. sa zapadne strane, te za Translitavu u koliko se odnosi na kraljevinu Ugarsku. Nu opaža se kao nekakav smjer politike austro-ugarske, da se s jedne strane pazi, što može biti koristno njemačkomu življu, a s druge strane madjarski živalj traži, što je njemu koristno. U takvom političkom egoizmu mi smo ostali kao presječeni od ostaloga svieta.

Nazad nekoliko godina moglo se prigovoriti s gledišta interesa na cielinu, da nije lako spojili Dalmaciju s ostalim glavnim prugama zemalja Austro-ugarske, dotično Europe. Nu odkadno je Berlinskim ugovorom povjerena uprava Bosne i Hercegovine monarhiji Austro-ugarskoj, imao bi prestati taj prigovor u pogledu gradnje željeznice.

Poznato je svakomu od Vas, da u pogledu obćilâ, putevâ; u pogledu najnuždnijih stvari naših u Dalmaciji Austro-ugarska Vlada, dotično Austrija, nije ništa koristna izvela u Dalmaciji. U stara vremena, kako je poznato, Solin, glavni grad, bio je spojen s Carigradom, pa imao je i drugih raznih puteva, koji su išli na Savu; a danas je Dalmacija osamljena i prekinuta od saobraćaja sa ostalim svietom. Nam u Dalmaciji vladavina austrijska pomnaža svakovrstne urede, a zadnjih godina raztrkala je po svim kutim Dalmacije financijalne straže, kojih ima neizbrojno; učinila je znamenitu flotilu za ove iste stražare. To sve radi one velike nevolje, da smo spojeni u pogledu financijalnih dacija sa ostalim krajevim monarhije Austro-ugarske i da su nam bile povišene onako znatno sve dacije na onim predmetim, koje smo mogli cienije dobaviti; i to ne na korist našu nego onih fabrikanta, koji se nalaze u provincijam njemačkim i provincijam, gdje živu niemci i slaveni, naime u Austriji, Českoj i Moravskoj — t. j. da hrdjavu njihovu robu moramo plaćati kao dobru robu, koju smo prije s drugih strana kupovali.

Nametnuta nam je i ta blagodat austrijske vladavine, da smo izuzeti u monarhiji u pogledu vojničkih dužnosti; da dalmatinci moraju služiti četiri godine na mornarici, dočim ostali vojnici služe po tri godine. Nametnuti su nam takvi tereti, da se žrtvujemo državnoj ideji te austrijske države, a s druge strane nemamo nikakve i osobite koristi.

Reći ćete, da se je gradilo po Dalmaciji.

Jest kasarnâ i footicâ.

Predsjednik. Imam nešto primjetiti. Vi najbolje znate, da je predmetom dnevnoga reda Vaš predlog o gvozdenim cestam, a vi govorite o kasarnam. Ja Vas dakle pozivljem na predmet, jer drugčije biti ću prisiljen oduzeti Vam rieč.

D.r *Bakotić.* Ja mnijem, da sam dužan obrazložiti moj predlog i nemogu govoriti o željeznicam i vagonim, nego sbog koga uzroka Dalmacija ima pravo tražiti da se gradi željeznica, koja će odgovarati blagostanju Dalmacije. U tom pogledu valja napomenuti ono što država radi i što ne radi, a što bi nasuprot imala da radi. Nu reći ćete mi, da osim fortica, za koji država jedne godine uloži 100000 fr., a druge ih godine prodaje za 100 fr., pošto je dojduće godine priznala, da joj te fortice ne služe — reći ćete, da je učinila nešto, da je izgradila smiešnu želje-

znicu, kojoj nema primjera u nijednom kraju, kao što je ona od Šibenika, Drniša, Siverića. Kako je dobro opazio čast. zast. na car. vieću, Monti; to nije nego za šetnju izmedju Splita, Šibenika i Siverića. Nu za Dalmaciju nuždna je drugačija željeznica; da ide onim pokrajinam i pravcem, gdje imade najviše pučanstva, gdje imade najviše proizvoda, gdje je najveća trgovina.

Reći ćete mi, da je država odredila, da se gradi željeznica od Mostara do Metkovića. To je poznato, da je učinjeno jedino sbog vojničkih ciljeva. Ja držim da država Austrijska nikada nebi bila došla do toga da uredi Neretvu, da joj nije bilo do prevažanja vojnika u Ercegovinu. Dojedan naš poglaviti grad u Dalmaciji ima pravo, da ima željeznicu: Zadar, Šibenik, Split, Dubrovnik i Kotor. Dakle ja mislim, da je najglavnije, da bude jedna osnova, jedna temeljna crta željeznicâ sgradjena, koja ima spojiti Primorje sa, recimo, bilo riekom Savom, budi Dunavom. Ta poglavita crta imala bi ići od Primorja, s obale morske onim pravcem, koji najviše zemljišta dalmatinskoga zauzimlje, te bi tada izašla budi na Mostar, Sarajevo i t. d. A kad bi jednom ovakva crta željeznička bila izradjena, ostalo bi vazda, da trakovi od iste željeznice dolaze do pojedinih gradova dalmatinskih Ta osnova nebi bila izvediva ni u jednu ni dvie godine, nego u više godina; ali meni se čini glavno, da se ustanovi crta, koja će najviše odgovarati većemu blagostanju naše Dalmacije, pošto se nemožemo nego baviti o našoj Dalmaciji.

Svaki će uviditi, da bude li produžena kakva je sada željeznica u Dalmaciji onim pravcem, za koji se kaže, da bi se mogla produžiti, da bi išla putem Une i do Novoga, to je premalena korist za Dalmaciju; jer korist će Dalmaciji iz Krajine onda dolaziti, kad bi ova pruga išla na Banjaluku i tamo se dalje izvela. Ja po mom mnenju mnijem, da po starinskoj značajnosti Solina — a Solin je blizu Splita, može se reći na malo koračaja — ta željeznica imala bi ići od Splita za dospjeti moći na Savu i Dunav; te, kako sam napomenuo, onda bi se od te pruge mogli osnovati svi traci za pojedine glavne gradove u Dalmaciji.

U tom smislu, Gospodo, ja mislim da je potreba, da mi podignemo glas za spojenje dalmatinskog primorja sa glavnim željezničkim prugama, i da kažemo, kako je nuždna i potrebna takva jedna pruga. Zato imam čast preporučiti ovomu vis. Saboru, da izvoli usvojiti moj predlog.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

D.r *Klaić.* Pripoznajuć važnost predloga, ipak, kao što sam žalio glede prijašnjega, da je suviše obćenito sastavljen, tako žalim i glede ovoga. Ja sam dosta razprava čitao u raznim saborim glede željeznica; ali sam vidio, da svedje jedno vieće, sabor, jedna skupština, kad traže kakvu željeznicu, vazda bar glavne crte dodaju; a neće kazati, nek se izjavi želja, da se skopča primorje sa glavnim željeznim prugama. To je tako obćenito, da se nezna što se hoće.

Ovaj predmet nije nov u Saboru; taj je predmet bio dojednog zasjedanja na ovom Saboru razpravljan tako, da su se pojmovi razbistrili, te dan današnji, zna svak što u ovom predmetu stoji. G. 1874 razpravljalo se je usljed predloga čast. zastupnika Zadarskoga, današnjega načelnika — neznam jeli bio baš njegov predlog, ali sigurno poteče sa strane zastupnika Zadarskoga — te je Sabor stvorio zaključak, da se zamoli Vlada, kako bi se imala željeznica graditi. Onom prigodom pri pregledanju rada Odbora zemaljskoga Sabor je izrazio želju, da se svakako u ovom poslu postupa.

Kako je g. predgovornik spomenuo, dok su Bosna i Hercegovina bile turske, za nas nije postojao nijedan pravac, kojim bi se mi mogli skopčati sa glavnim prugama monarhije, i morali smo tražiti, da podje preko zemlje, kuda bi mogla proći. Riešenje te želje bilo je mučno radi troška, jer bi se želje-

znica morala voditi kroz planine; a kako dokazuje dotična osnova, ta željeznica zapala bi bila silne novce, i nije bilo nade, da će se lasno dati izvesti. Od kada je u Bosnu stupila Austrija, kako je spomenuo g. predgovornik, lašnje je da se izvede pravcem kojim je naglasio, to jest, da se naša krnj-željeznica produlji preko granica Dalmacije do Krajine, pa da se kroz Unsku dolinu sveže sa ostalim prugama. Ova željeznica ne pokazuje nikakve tehničke težkoće. Visina nedosiže ni 600 metara. U tom smislu radilo se sa svih strana i radit će se; ali opet priznajem, ima mušnoćâ da se izvede, jer za ono gradjenje preko zemljišta bosanskoga, hoće se privole obadviju pola monarhije, hoće se zakon stvoren u jednoj i drugoj strani carevine, hoće se naći novaca potrebitih zato, jer — kako zna g. predgovornik — željeznice zapadaju miljunâ i miljunâ; a po načelu, koje je primljeno od onih narodnosti, koje razpolažu vlašću, nema nikad kod jedne ni kod druge naklonosti da investiraju miljune u Bosni. Svakako držim, ako obziri ekonomički državu na to ne sklonu da gradi željeznicu, sklonit će ju drugi, pa ja mislim da ćemo tu željeznicu napokon vidjeti sagradjenu. Što g. predgovornik kaže glede spojenja gradovâ, o toj potrebi i ja sam uvjeren: ali znam, da je osnova izradjena, kako da se glavni gradovi spoje, i u tom mislu je naš Sabor kod više prigoda izjavio želju, da se izvede mreža dalmatinskih željeznica, kako je ustanovljena zakonom od g. 1873. Ja dakle mislim, da bi mi po potaknuću g. Bakotića imali zaključiti, da Sabor potvrdjuje svoju želju u predjašnjim zasjedanjim izrečenu, da se ova krnj-željeznica preko Knina produlji i spoji s mrežom austro-ugarskom kod Novoga, a istodobno, da se izvede ogranak, koji bi spojio Zadar s onom mrežom. Ja mislim, to je jedino praktično, što bi mi dandanas mogli glasovati.

Rekao je g. predgovornik, da bi ta željeznica bila od koristi, — kada bi se svezala s Banjalukom. Ali kad bi bila izvedena, imala bi te sveze; jer za Novi i Banjaluku postoji željeznica, a nacrt je izradjen da se povede na Travnik i Sarajevo. Tako bi ovim putem bila spojena željeznica dalmatinska i sa Sarajevom.

G. predgovornik, koji poznaje orografiju Bosne, zna da tamo nije lasno izvadjati željeznice. Orografija Bosne sastoji od tri kotline, koje leže prema Savi, a jedna je od druge odieljena visokim planinami, koje prebrditi nije lasno, te željeznicu uvesti u jednu ili drugu kotlinu, bez velikog troška. — Prošli su kroz Monte-Cenis i St. Gothardt, može se i kroz bosanske planine. — Ali nema miljuna, da se mogu sipati. A kad nema toga, valja tražiti kako obići bosanske planine, t. j. tražiti sa sjeverne strane gdi se one snizuju. Težko je prevaliti rečene planine sa juga pravcem uprav na sjever, kako će red biti željeznici iz Mostara u Sarajevo. Dok se ova izvede, po mom mnenju, izteče dosta vremena, baš s onih mučnoća što sam navco; i mislim da će se tomu doskočiti, ako se izvedu uzke tračnice; jer sa normalnim tračnicama, zapeli bi o takove potežkoće, da tko zna bili se ikada izvela.

Na jednu ću primjetbu g. Bakotića odgovoriti, a to se odnosi na carinsko spojenje Dalmacije s Austro-Ugarskom.

Ja nisam njegova mislenja, ja ne smatram to spojenje nesrećom, dapače korišću; a korist se jur vidi u povećanom prometu s nekimi predmeti našega proizvoda, kao što je naše vino. Našeg vina prodaje se dosta van carevine, ali našlo je dosta prodaje i u zemljam Austro-Ugarske, koje obiluju vinom, a ipak žele našega da poboljšaju njihovo. Ta se trgovina razvila zadnje 3-4 godine, od kada je carinsko spojenje izvedeno.

Takodje i drugi jedan proizvod, ako i nije ogroman, rozolij, i njega se u prijašnja doba malo izvažalo, a danas dosta ga se više tura u trgovinu.

I drugih proizvoda naših našlo bi onamo razpačanja, kad bi jih znali bolje 'praviti, i kad bi se izvelo ovo željezničko spojenje.

Što se tiče daća visokih na neke predmete, to sam s njim, da su težke te daće.

Ali ove daće nisu udarene tobože da štite

proizvod domaći; te su daće, udarene da se poviše dohodci državni. Tako daće na petrolej, na kafu i t. d.; to je neizbježiva potreba za uredjenje državnih financija, a to uredjenje, kako je od koristi cieloj državi, tako je i od koristi i pojedinim čestim države. Ja mislim, mora svakomu na srdcu biti, da se do toga uredjenja dodje, kako da se gubitci na papiru uklone. Ja mislim daklen, da se je ovim carinarskim spojenjem naša zemlja okoristila.

Povraćajuć se na predmet, glede predloga čast. Bakotića, stupam dragovoljno s njim u dogovor, da ga modificira u tom smislu, te se izreče, da Sabor izražuje želju Vladi Nj. Veličanstva, da se ova krnj-željeznica produlji pravcem preko Knina prama Novom, i izvede ogranak od Očestova do Zadra.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Trigari. Mi dichiaro pienamente d' accordo coll' onorevole D.r Klaić in quanto riguarda il prolungamento della ferrata — e tanto più mi dichiaro d' accordo in quanto la proposta Bakotić non tende che ad esprimere un voto. — Noi abbiamo già un fatto compiuto, una legge votata dalle Camere, la qualle dice che verrà costruita la ferrata Zara-Drniš-Knin, Zara — Perković-Spalato. Zara-Očestovo-Knin — e ciò non solo, ma come accennava il D.r Klaić, ci siamo rivolti in più occasioni a Sua Maestà, al Ministero del commercio, ed anche a mezzo di questa Eccelsa Camera ci siamo prodotti per ottenere quello che ci spetta di diritto. C' è d' altronde la risoluzione votata dopo la legge alle Camere, che le ferrate verranno contemporaneamente costruite tanto per Spalato che per Sebenico e Zara. Io mi terrò fermo perciò a quanto fu votato, ritenendo che tanto non può mancarci e voterò per la proposta del D.r Klaić. essendo la più giusta, e riflettendo essa quello che ci spetta di diritto.

D.r *Bakotić.* Gospodo moja, i ja želim da imade željeznicu i Zadar i Knin, ako hoćete i najmanje mjestance u Dalmaciji. Ali pri tom nemamo mi glavnu stvar zaboraviti, a to je, da se imade ustanoviti jedna glavna crta, koja će najbolje koristi doprinieti Dalmaciji.

Opaziti mi je čast. zast. Klaiću, da ja nisam naznačio onu crtu, o kojoj je on govorio, nego sam ju spomenuo kao onu, koja nebi mogla odgovarati toliko koristi kao ona koja bi išla od Banjaluke do Krajine. On kaže, poznato je da imade željeznica od Novoga do Banjaluke, i da će se produžiti na Travnik. Taj odgovor nalići kao da ja hoću u Šibenik. pa mi tko reče: najbliži put je, da ideš kroz Benkovac, Knin i Drniš; — mjesto da idem direktno, valja da učinim sav taj okrug. To je dovoljno da se vidi. da nema one prevelike važnosti od one željezničke pruge.

U obće opaziti mi je g. Klaiću, da moj predlog nije ništa maglovita, obćenita, da nije moguće viditi, — što bih želio da izrečem. Ja mislim to je neosnovano, pošto danas govoriti o potrebi i nuždi željeznicâ, jest kao da se razpravlja o potrebi nuždnoj azbuke. O tom negovore danas više: nego, koja je pruga koristnija, koja nije, a o koristi željeznice, to nije potreba da se dangubi. S druge strane, da mi na dugo i široko razpravljamo to pitanje, to bi dangubili stoga, pošto mi nismo ovdje legislativni faktor, koji odlučuje o tom predmetu, kako je čast. Klaić napomenuo.

Čini mi se kao da čast. zast. Klaić žali ogroman trošak, koji bi se imao uložiti, da se gradi željeznica kroz planine. Dandanas, kako je poznato, nema više tehničkih potežkoća; on je sam imenovao takve željeznice. a vi znate, da austrijska država uložila je glavnicâ i ulaže, da sagradi željeznicu u Vorarlbergu, koja nije tako nuždna onomu narodu, kao što je nami ova željeznica. Neka čast. zastupnik žali novac koji se baca u fortice. u financijalne straže, u toliko umnažanje ureda, i osobâ u političkim uredim: pa će vidjeti, ako bude uprava onako osnovana, kako može najbolje koristi naroda odgovarati, da će novac rasti. Mjesto da se ulaže u nepotrebe, mogao bi se uložiti u koristne osnove.

Što je rekao čast. zast. Klaič, da naše carinarsko spojenje nam koristi donaša, to čujem, da je njegovo mnenje; ali nije nipošto osnovano. Primjeri, koje je on naveo pobijeni su lasno sa poznatom latinskom: *post hoc, ergo propter hoc.* On kaže: Pošto se je spojenje carinarsko kraljevine Dalmacije sa Austro-Ugarskom izvelo, promet se je u vinu podigao. Ali nam je poznato, da se promet i trgovina s vinom nije pomnožala, što je Dalmacija spojena u carinarskim odnošajim s ostalim dielovim cesarevine, nego sbog toga što je u Francezkoj, kako je poznato, ovih godina počela tako težka bolestinja, da ima potrebu od našega vina.

Kazao je, da ide u pojedine pokrajine Austro-Ugarske. Ni toga mu neću poreći, ali kažem, da je to štetno za trgovinu u Dalmaciji; jer, kaže on, da oni uvadjaju naše dobro vino, da poprave svoje loše i da ga poslje šalju u Francezku, ne kao dalmatinsko vino, nego kao ugarsko. To je štetno za naš napredak, a nemože biti koristno.

Ja ostajem pri onom, što sam imao čast malo prije kazati; jer mnijem, da tim neće biti nipošto pojedinim predielim, niti malim mjestim u Dalmaciji nanešena nikakva šteta, ali s druge strane cienim, da bi se mоglo koristiti svakomu pojedinomu gradu i stanovnicim svih općina. Moje je mnenje, da je država dužna, da izvede takovu željeznicu; moje je mnenje, da mi imamo pravo kazati državi, ponoviti to naše mnenje i željeti, da država vrši svoju dužnost naprama nam — ona država, koja nam nameće tolike žrtve, ne na našu korist, nego na korist drugih naroda i pokrajina. Zato ne pristajem na izmjenu, koju preporuča mi čast. zast. Klaić, nego ostajem pri mom predlogu.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

D.r ***Klaić.*** Kad su planine po sriedi, kad se nedadu probiti, ili se hoće ogromnog troška da se probiju — ne preostaje ništa drugo nego obići jih. Nije li za nas velika korist kad mi podjemo preko Banjaluke i Novoga, a ne čekati, da se planine probiju? Jer ako i jest put štogod kraći, nu s trgovačkog pogleda troškovi, toli službe svagdanje, koli troškovi za izplatu kamata na glavnicu što bi se morala nabaviti za izvadjanje skupe željeznice, znamenitiji su, nego onaj malo veći trošak, koji se od nas hoće. Ja neću tražiti sada po zraku, kud bi bila za nas željeznica koristnija; a ako mi neznamo, tko ima znati? Hoćemo li na delfijski orakul poći da ga pitamo, koja je željeznica po Dalmaciju koristnija? — Ja mislim, da bi tako ogromna korist bila, kad bi se izvela ona o kojoj sam govorio, te sretan bih bio, da ju mogu vidjeti prije moje smrti.

S toga ću moliti g. Predsjednika, da stavi na glasovanje moj predlog, koga ću sada napisati.

A glede carinarske sveze nemogu nego pozvati se na ono što sam rekao; uz to upozoriti g. Bakotića na mnogobrojne molbe, peticije, što su dolazile na Sabor i na zem. Odbor, a kojima se je zem. Odbor vazda bavio, da naša zemlja dobije polakšicu za uvoz u carinsko zemljište Austro-Ugarske. Ako i nije bila velika svota, koju smo plaćali na naše proizvode, ipak je vele priečilo razvoju trgovine. A ova trgovina, kad se jedanput razvila, ta će i ostati; dočim ona s Franceskom, ta je prekarna. Neka se u njih izkoreni filoksera, ili neka nadju drugdje vina na prodaju, neće ga doći k nam kupovati; dok trgovina sa zemljama Austro-Ugarske, ta će ostati.

G. Bakotić kaže: Magjari kupuju dalmatinsko vino, da poprave svoje, te ga šalju kao magjarsko. To je istina; ali to dokazuje da imaju potrebu od našega vina, jer njihovo samo neće u Francuzkoj. A neznam jeli je to škoda po nas ili nije; nu to stoji, da će ga kod nas kupovati, i da je ta trgovina na naravnom temelju, kad se vodi izmedju svieta i čeljadi, koja je u istim zemljama. A neka govore što hoće; ja kažem, da naše prijašnje izoliranje, to je bila za nas velika nesreća, a da je ovo izoliranje prestalo nazad 5-6 godina, mi bi se u boljem ekonomičnom

stanju nahodili. I velike države stvaraju ugovore jedna s drugom, da snize medju sobom granice; a jeli zar naša zemlja, s malim pučanstvom, morala činiti iznimku i stajati kao otok izolirana sa svake strane? Ako je težak hotio prodati barilo vina, nije ga mogao prodati nego u slobodnoj luki u Trstu i Rieci; bili krenuo drugdje, morao plaćati daće. Onaj se savez dakle može dandanas smatrati kao razvitak, kao prava blagodat.

Moj predlog glasi ovako (čita).

Sabor ponavlja želju višeput izraženu da se postojeća dalmatinska željeznica spoji preko Unske doline sa mrežom Austro-ugarskom kod Novoga, i da se sagradi ogranak iz Očestova do Zadra.

Predsjednik. Moram predpostaviti, da je predlog čast. Bakotića širi od predloga d.ra Klaića; dakle svakako staviti ću prije na glasovanje predlog čast. Bakotića; a u slučaju, kad nebi bio primljen, staviti ću na glasovanje predlog D.ra Klaića.

Rieč ima Vladin Povjerenik plemić Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić* (čita):

Vlada se jednako skrbi za sve zemlje monarkije, i mnogo je uradila na cestam u ovoj pokrajini, pa je priuzela i presušenje Neretve, koje će zapasti više miljuna. Nemogu nego izjaviti bez temelja osvade D.ra Bakotića proti Vladi.

Predsjednik. Staviti ću na glasovanje predlog čast. Bakotića, koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *(Manjina).*

Stavljam na glasovanje predlog zast. Klaića, koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju taj predlog, neka izvole ustati. *(Većina)*. Primljeno.

Osma točka glasi: O predlogu D.ra Bakotića, da se poprave knjige odredjene za naše pučke učione.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita. Gle Prilog 59).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

D.r *Bakotić.* Visoki Sabore! Da nebudem dosadan, kazati ću malo rieči na opravdanje moga predloga.

Poznato je svakomu od nas, kako se liepo i krasno govori naš narodni jezik u našoj Dalmaciji. A da vam dokažem, kako se u pučkim školama uči taj jezik, dopustite da pročitam samo četiri redka iz jedne čitanke, iz druge slovničke čitanke, i vidjeti ćete, kako je naš jezik izkvaren. (Čita).

„*Kupelj.* Koža našega tiela ima puno jamicah, na koje znoj iz tiela probija i znojem pako izlazi iz tiela škodljiva oštra vlaga. Ako diete gusto neumiva i nekupa onda mu se zabrtve polne jamice i zato ide od njega neugodna duha, i svrab ga se lako prima. Kupelj čini, da diete i zdravije i brže raste, a dospelu čovieku koristi tim, što mu se onda, kada se kupa, jelo bolje prohteva i u želudcu brže skuha.“

Ovo nije jezik kojim govori narod naš u Dalmaciji, onako čist, bistar i skladan; ovo nije jezik kojim govore ercegovci, koji imadu najčišći jezik kod nas srba i hrvata.

Stoga gledišta meni je dokazati, nevaljanost onih knjiga. Nu to bi mogli, ako uzhtjednu, lahko dokazati naši književnici. Ja književnik nisam, a izmedju naših književnika imamo čast. kolegu Zoru, pa on bi mogao bolje od mene dokazati, kako se naš liepi jezik kvari i grdi u ovim pučkim školama. Tim načinom mjesto da se pomogne malomu djaku, da se može uspodobiti i usavršiti u spoznavanju svoga jezika, kvari mu se ma-

terinski jezik, kojega sluša kod kuće; i tako se dogadja, da učiona mjesto da nanaša u tom pogledu koristi, nanaša štete.

Drugu opazku, koju imam učiniti u pogledu ovih knjiga, jest da se ove čitanke, i u obće čitanke koje nisu namienjene nauku vjerozakona, bave mnogo pitanjim vjerozakonskim i kroz nje čuje se nekakav duh, onaj duh, što se od davne davnine, naime od mnogo vjekova nazivlje jezuitskim duhom. To mislim da je ogromna pogrieška; dočim se čovjek na ovoj zemlji nije rodio, da se bavi pitanjem vjerskim, nego su mu namienjene druge dužnosti, družtvene i političke; te nije nuždno, da mu se u čitanci naglasuje toliko stvari i sitnica religioznih, a druga važna pitanja ostanu zanemarena.

Podučavanje u vjeri neka ostane na onom mjestu, gdje će se djeca podučavati o stvarim religioznim; a to je slobodno vjerozakonskomu učitelju, dočim ostali učitelji brinuti će se za to, da djeca imadu svestranu klicu dojdućega njihova usavršenja.

Treća opazka, koju mi je učiniti jest, da iz ovih nekih čitanka proviruje politički duh hrvatstva, pošto se ovdje spominje toliko stvari od Hrvatske, a nikakve stvari ne spominju se srbske, a mi u Dalmaciji imamo i pleme srbsko i hrvatsko, pa nema se praviti nikakva razlika izmedju ta dva plemena.

Nadalje vi imadete u ovim čitankama primjera gdje se govori o starim junacima, koji ne pripadaju našemu narodu; a tim zaboravlja se bar ono malo slave, što je imamo u prošlosti, zaboravljaju se naši mnogobrojni junaci. A da bi se bogatstvo naroda brojilo po broju junaka, ja mislim, da bi po broju starih naših junaka bili na prvom redu.

Najposlije opaziti mi je to, da se u ovim čitankam upotrebljavaju malo ne za ništa ćirilička pismena; a pò mom mnenju, pošto smo mi jedinstven narod, koji upotrebljava ne samo latinicu nego i ćirilicu, mnijem, da bi nuždno bilo, da se i u tom pogledu izprave te knjige, da bi se dalo mjesta ćirilici, onoliko bar koliko latinici.

Usljed ovih mojih kratkih rieči imam čast umoliti vis. Sabor, da izvoli usvojiti moj predlog.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Pavlinović. Malo ću reći, jer je težko držati trag g. predgovorniku, koji ne samo što govori dugo o svakoj stvari, nego opetuje o čemu je više puta govorio, i možda neumjestno. Ipak dužan sam nekoliko primjetba učiniti na njegove nazore.

Prije svega je čast. zast. Bakotić proštio nešto iz nekakve početnice, godine neznam koje; naveo je neke stavke; pa zavapio: Ovo nije nas jezik! — Ja kažem da jest. Toj se knizi dogodilo, kao što bi se dogodilo mnogim knjigam talijanskim iz 13.a jali 15 vieka, kad bi se uručile piscu talijanskomu 16.a ili 17.a vieka; i ovaj bi zavapio, kao što je zavapio gos. Bakotić. Dakako da ima mahnâ u knjizi, ali do koga je to? Do jezika zar? — Ne, nego do pisca; kako je koji od kojih doba, kako je koji više ili manje vješt jeziku. Ipak, za me je ta knjiga pisana našim jezikom, ako uzmemo, da se ovaj jezik ne govori samo u Dubrovniku, nego i po Bosni, po Slavoniji i po Dalmaciji, i to kojekakvimi razlikami.

Ako svak ostane pri svome, tad ćemo imati toliko knjiga koliko kotara.

Nije ga dakle do jezika. Nego do čega? — Do *duha jezuitskoga*. — Što je to? — To nam je puka *parola*, koja glupake zna kadšto zamliečiti. Ali već i to vrieme, kad *parole* vriedište za razloge, izčezava. Kazao je sam predgovornik što je to njemu; to su njemu *sitnice religiozne.* Liepa hvala! Vi kažete da stvari religiozne pustimo vjeronauku, da se vjerozakonski ućitelj bavi o vjeri.

Nije to dosta. U strukovnoj knizi za ljude

odrasle, tu je dovoljno, da se o predmetu govori, u koliko se njega tiče. Ali u početnoj nauci, djetca se samo ne uči, nego se glavno odgaja prama družtvu, prama njihovu cilju i životu. Tu se hoće duha religioznoga; jer diete, ako u svakoj stvari ne vidi Boga, plemenitost svoje duše, cilj plemenitu za kojom ima težiti — tada mu nauk neće služiti da ga oplemeni, nego da ga poživinči. Kad bi vidjeli da poučne knjige govore o razlikam našim crkvenim, to bi moglo dati uzroka prigovoru. Ali kad govore o vjeri u boga, o duši neumrloj, o pobožnosti, o cilju čovječanstva; a kad svi, Bogu hvala, u to vjerujemo, zašto se plašite duha religioznoga? Hoćete li zaći na socijalizam, na nihilizam, koji su i veće narode, i narode jače i utvrdjene od vjekova, znali dovesti do ruba propasti? Nedao bog! Mi ćemo najbolje odgojiti djetcu kad ne samo vjeronaukom, nego svakom, knjigom, budemo jih učili da budu poštena, rodoljubna, bogabojeća, da štuju vlasti, da budu državljani požrtvovani, da svoje strasti po mogućnosti spute, i kroz žrtve i ljubav bratimsku budu ići k onom cilju koji je pravi cilj čovječanstvu.

Može biti i duh bi se religiozni pregorio, ali nemože se pregorjeti duh *politički hrvatski.* To peče najviše rek bi Dra Bakotića. On kaže, ovdje *imamo pleme srbsko* i *hrvatsko.* Jest, gospodo, bilo je uvjek i Srbâ u Hrvatskoj; ali sva Dalmacija kaže, kao i ovaj Sabor kaže, a povjestnica i naš javni položaj svjedoče, da je Dalmacija *zemlja hrvatska.* Vas ima petina, pa hoćete da se zove'e Srbi? Budi vam. Ali budi i nami, kojih nas ima četri petine, prosto zvati se, kô što jesmo, Hrvati. Ali ta blažena ćirilica! Dajte je! — Mi smo poštovali tu vašu želju; primili smo ćirilicu u čitanke; ali spomenite se i vi, da je vas peti ili šesti dio, a našega je puka četiri, pet puta više, pa on primio latinicu u prosvjeti, u javnom životu, svuda u svemu. Nego vi kažete, da bi mi tako dobri bili, da bi vam dali bar polovicu. Liepa hvala! To bi ste nam vi, kako vidim, pravedno dielili. Neka je ćirilice; stare naše povelje, stari naše pisaoci služili su se tim slovima; i dandanas jedan dio naroda, koji su srbi i van ovih granica, služe se tim slovim, i mi iz tih knjiga možemo mnogo naučiti. Nego tko je čuo, da bi Niemci, oni koji se grade predstavnici niemačke misli, prtili se u stara gotička slova proti latinici? Imao bi znati častni zastupnik Bakotić da su slova stvar prosvjete. Dan danas ljudi idu, da u novcu, u mjeri i svim drugim stvarim, sviet uljudbeni ujedine; pa tako i u slovim. Ali u slovim nalaziti oznaku narodnosti, to je stvar, koja se nemože nazvati prosvjetom ni slobodoumljem.

Ja mislim, da će se gospodin predgovornik zadovoljiti s ovo nekoliko opazaka, a da jedanput prestane sa ovim zadjevicam, koje na ništa ne vode, nego da se dokaže da nismo složni, i da se prosvjetljeni ljudi van sabora smiju.

Predsjednik. Želili još tko govoriti?

Zore. Gospodo zastupnici! Da nisam htio govoriti, na laskave rieči g. Bakotića i nezaslužene od mene, usiljen sam da zborim. On je ove godine uzeo inicijativu u predlogu popravljanja knjiga. Ja mu je odpuštam i radujem se, jer meni je dosta — dapače dičim se i ponosim — da sam pristaša dobrih namjera i želja.

Gospodo, jezik, to je ono glavno osjećalo naše unutarnje, koje nas vodi na bog zna kakve težke junačke čine i milo mi je, da imam ulagati rieč u ono što nas spaja i da tako umičem onomu što nas razdvaja. A jezik je ono, što nas spaja, jer to smo dokazali i u subotu gdje nas je tri četvrtine ove uzvišene Kuće glasovalo za uvadjanje našega narodnoga jezika u naše urede u Dalmaciji. Kamo sreće da smo i u ostalim glavnim pitanjim mi tako složni i da prestane razdor, koji nas toči, i da se sljubimo! A to jedino biti će kad oba plemena budu jedno drugomu priznala jednaka prava u ovoj zemlji.

Neću ponavljati razloge, kojima sam lane obrazložio pitanje popravljanja školskih tekstova; neću ponavljati, ne od straha prigovora, kako što mi je tada častni Pavlinović

kazao, da ovo nije mješto tomu, jer da sam ja prometnuo Sabor u akademiju; ne gospodo, ja baš zborim u ovoj domorodnoj skupštini kao u političkom zboru, jer ove stvari već su primljene i priznate u akademiji, te u akademiji nebi imale mjesta.

Lanjske godine g. Vladin Povjerenik za školske poslove kazao je, da se hoće golema novca i troška, da se ti tekstovi ponove, poprave i preštampaju, i čini mi se da je rekao jedno 100.000 fr. Dakako tim je pripoznao, da su tekstovi loši, ali da nema sredstva za popravljanje tekstova i mislim, da je priznao i tim, jer znam i dočuo sam, da je Vlada privoljela na popravljanje tekstova.

A ja mislim, da nije u stvari troška baš tako velika, u popravljanju naših tekstova. Lanjske godine, spominjem se, da je čast. zastupnik, moj zemljak, Klaić ovo mi primjetio. Kad je on bio školskim nadzornikom uvidio je, a nije o tom ni sumnje, da su loši tekstovi i pisao je onda u Beč na ministarstvo nastave moleć, da se ti tekstovi poprave, jer su loši. Čini mi se, da je tada bio Hasner na Ministarstvu nastave. Ministarstvo nastave brže je odgovorilo, da ima na razpolaganje mnogo novaca, da školski inspektor predloži, da sklepi Odbor, da se ti tekstovi poprave, jer da Ministarstvo nema ništa protivna, a novaca ima dosta, izobilna zaliha za štampanje tih knjiga. Poslje toga je čast. Klaić ostupio i stvar je ostala na istomu. Da su tekstovi loši i jadni, o tom nema zbora i nije ovdje mjesto o tom razlagati. Zašto kad bi mi hljeli dokazati vam, da tekstovi ne odgovaraju, trebalo bi dognati ovdje mazgu knjiga i početi prevrtati od lista do lista, te dokazati sve nedostatnosti toli u sadržaju, koli u jeziku i u pravopisu. Sad je drugo vrieme. Natrag nekoliko doba u ovoj zemlji, kad su stopro školski tekstovi u našem jeziku ušli u školu poslje toliko vremena, mi kao rodoljubi, da su nam poslali češke, poljske ili ruske — ja bih jih bio poljubio jer su naši. Ali sada, kad ova zemlja šilje u Sabor iz sve pokrajine tri četvrtine narodnih zastupnika, mi imamo pravo, da nam poprave tekstove i pravi jezik dadu, a nemamo trpiti ni našeg dialekta. Jedan njemački pedagog veliki kaže, da je narodni jezik u školama kao ćuk, koji vabi druge ptice. To i jest tako.

Ako je ćuk nevriedna ptica, ako nema oštrine u svojim očima, ne privlači druge ptice k sebi i tako ptičaru naopako. Uzporedimo rdjavu ili lošu pticu, lošega ćuka sa lošim jezikom u školi, na to dolazimo, da loš jezik u školi slabo pripomaže djeci, da spravlja djecu toli znanosti, koli pravilim tudjega jezika. Za klupama se odgajaju ljudi, to je istina velika starinska; ali nije manje istina i ona druga, koja kaže, da je slog čovjek, da je stil čovjek. Mi ako promotrimo jezike poznate, mi ćemo vidjeti, da se narod jedan zrcali u jednom jeziku, pa ćemo vidjeti n. p. visprenost francezku, okretnost talijansku, smotrenost njemačku i ost.; to sve se zrcali u njihovim jezicima; a naš jezik, koji je tako divan i liep, i komu se čude inostranci učeni, mi toga jezika nemamo u tekstovim, nego ga želimo sada, kad smo došli do ove ogromne većine u Saboru.

Jesmo li jednom složni za dobar jezik u tekstovim, o čem ne dvoumim, tada nastaje pitanje o pravopisu. Ali to, gospodo moja, nije pitanje glavno; glavno je pitanje jezik. Jezik je kao teorem, a pravopis nije nego korolar; jer primimo li pravi naš jezik, treba da i primimo pravopis fonetični; o tom nema zbora. To je stvar, kako bi rekao, dovršena, primljena i pripoznata. Jer kako izgovaraju oni ljudi, gdje se najbolje izgovara naš jezik, tako valja pisati. A to da u dvie rieči dokažem, jer vidim da, premda svakojako zborim, vi me pomnjivo slušate. Mi svi znamo kako je u Francuzkoj, Englezkoj, Ruskoj i ost. — Tu se piše etimologički, a izgovara se fonetički.

Ali koja grdna posljedica od škola u tim zemljama! Imao sam prilike skorih dana pročitati jedan *exposé* ministra nastave francezkoga, čini mi se od godine 1882. On kaže u tom *esposéu*, da što u drugim zemljama u Europi treba četiri godine, dok diete od prilike svrši pučku učionu, da u Francezkoj hoće se od prilike šest. A to žasto? Zašto dola-

žimo do težkoće, da valja diete uglaviti, da drugčije izgovara nego piše, i dok se diete uglavi, da stavimo rieč *Bordò* da valja pisati *Bordeaux*, a izgovarati *Bordò*; tu se hoće šest mjeseca vremena. A tako je u englezkom i ruskom jeziku i ostalim.

Ali ja velim, da mi ne trebamo, da tražimo te poteżkoće; ali ako idemo po načinu, kojim su dosada pisane školske knjige, mi ćemo doprieti do toga, da ćemo imati iste poteżkoće, ne samo u školama nego i u odraslim ljudima, jer znamo svi za kalambure, koji se mogu činiti u franceskom sbog etimologičkog pisanja. Kurelac kazao je: govori ti kako hoćeš, ja ću pisati ovako. — Ali tu dolazimo do toga, da ćeš trebati dugo moriti se školskim tekstom, dok diete uglaviš, da valja ovako izgovarati, a tako pisati. Dočim u fonetičnom pisanju opredieljeno je pravilo, po kojem diete piše onako kako izgovara, i izgovara onako kako piše, t. j. ono pismo uredjuje i njegov izgovor, zato neide više napried ono odolečivanje od pisanja, nego literatura drži uzdu onomu jeziku. A to, da literatura drži uzdu jeziku i pisanju imamo liep primjer u dubrovačkom okolišu, gdje je literatura gradska uticala na mjestu ne samo u gradu nego izvan grada i govorilo se onim dialektom, koji je nekoliko različit od hercegovačkog.

Nu ima još jedna nepodobština u sadanjim školskim tekstovim, a to je, da su pučki tekstovi različiti od gimnazijalnih i realnih, t. j. pravopis je različit, i to je ona grdna provala, koja se odmah djetetu pred očima svije netom predje u gimnaziju s pučke škole. U pučkoj školi taj je pravopis stari, Gajev, dočim u gimnaziji je taj tekst popravljen, te je naime akademijski.

Da je i ovaj taki bila bi manja šteta, ali ovako je tim grdja šteta. Kad je prva nastava tako krnjasta, naravno da hramlje razvitak djeteta; ovo ima u svom jeziku, ako je dobar, klicu, začetak pojmova; zamišljaja, te od toga čini se nekakva sinteza svih faktora iz kojih klija ono što zovemo slog, i ako je jezik loš, diete će rasti zakršljaveno umom.

I to je jedan uzrok, za koji ne odgovaraju naše pučke škole, premda na naprednom stadiju. Kad bi Vis. Vlada otezala u popravljanju, imamo u bližnjim pokrajinam, koje su nas u tom pretekle, tekstova uredjenih mnogo i mnogo bolje nego su naši. Ja sam vidio te tekstove i mislim; premda se može mnogo opaziti, ipak ja velim, da bi ono dosta dobri bili za sada i nebi bilo potrebe, da vlada troši novac, jer ista štampa dvorska u Beču štampa te knjige. Dakle nema nego te knjige uzeti za našu pokrajinu.

Pa i današnja intuitivna nastava ili zorna obuka opire se tom etimologičnomu pisanju, te što se tiče i sadržaja i jezika i pravopisa, ja mislim, da smo svi ovdje rodoljubni i nećemo nametati našemu narodu još jednu tegobu povrh svih ostalih, koje nas toče, da nebude nijedan jad na manjak, t. j. ja se uzdam, da ćemo se složiti u ovom da nam je jezik i pravopis jednak; a u ostalom tvrda mi je nada da će s vremenom dozoriti.

Ja pristajem na predlog častnoga zast. Bakotića.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? Školski nadzornik Bakotić ima rieč.

Nadzornik *Bakotić.* Uzimam rieč, da dam neka razjasnenja. Moram najprije reći, da kad sam pročitao predlog g. zast. Bakotića, da ga nisam razumio; i to stoga što nijesam mogao pojmiti da se nepoznaju u občinstvu stvari odnoseće se na izradbu školskih tekstova, o kojih je dosta kolalo po domaćem novinstvu.

Razprava koju sam slušao osvjedočila me, da g. zastupnik Zore nepozna ni on kako stvar stoji u tom predmetu, te mi je čast i dužnost razjasniti Visokoj Kući, ako i s daljega, tečaj tog pitanja.

Temeljnim zakonom od 14 svibnja 1869, kao što je Vis. Saboru poznato, udaren je

temelj sadašnjoj školskoj sustavi pučke obuke; a ministarskom naredbom od 20 augusta 1870, obavljen je nutarnji pravilnik za škole. Već 1870 godine, Visoko se je Ministarstvo bavilo, kako bi uredilo i obuku u pučkim školam s obzirom na temeljni zakon i na velike učbene poteze sadržate u napomenutoj Naredbi 20 kolovoza 1870, i ono je izdalo naredbom od 18 maja 1874, normalnu osnovu, po kojoj se ima podučavati u pokrajinam zastupanim u carevinskom Vieću, izuzam Galiciju. Stoprv dakle od god. 1874 izdata je bila temeljna osnova za podučavanje u pučkim školama, na temelju koje mogli su se preinačiti tekstovi do tada u pučkih učionah rabljeni.

Nu ta osnova školska, kako je Vis. Kući poznato, mogla se je uvesti u Dalmaciju preko 5 godina kašnje, t. j. stoprv na izmaku godine 1879. Od te dobe dakle mogla se je stoprv preuzeti preradba školskih tekstova, u smislu nove školske uredbe, koja nije ništa drugo bila nego utjelovljenje u Dalmaciji normalne osnove odredjene po vis. Ministarstvu za cielu Cislitavu, izim kako rekoh Galicije.

Nu ima još uzroka zašto se nisu mogle preduzeti prije radnje o preradbi školskih knjiga. Visokoj je Kući poznato, u kojem su se stanju nalazile škole u Dalmaciji glede nastavnoga jezika još 1879 god.; koliko je bilo škola u talijanskom, a koliko u hrvatskom jeziku. Usljed toga, dok se nije uredila stvar o jeziku u učionah, nije se mogao ni uzeti u pretres popravak knjiga, u koliko se za nekoliko učiona, koje su rabile čisto hrvatske knjige, nisu mogle iste popraviti; pošto ti popravci iziskuju mnogo vremena, mnogo truda i mnogo praktična znanstvena poznavanja, i ne uzev u obzir ogromni trošak. Sa svim tim netom se je mogao taj rad započeti, pokrajinsko školsko vieće naredilo je pokrajinskoj skupštini učitelja, koja se je držala 1880 g. u Splitu, da se stane misliti, kako bi se sadašnji tekstovi uredili onako kako zahtjeva današnja obuka. I sbilja g. 1880 pokrajinska učiteljska skupština poprimila je predteční zaključak, da se do toga izvedenja dodje. Dapače u onoj skupštini bila je podastrta i razpravljana osnova prve knjige, koja bi imala služiti kao popravljeni tekst u školah, a to je bila početnica. Cielokupni rad pokrajinske skupštine učitelja bi podastrt vis. Ministarstvu na odobrenje, uz molbu da bi dozvolilo da se izabere Odbor strukovnjaka, koji bi stro uredjivati nove tekstove na temelju sadašnjih školskih zahtjeva. Visoko Ministarstvo dozvolilo je dragovoljno izbor Odbora i naredi da se taj Odbor stavi na radnju.

Izabrani je Odbor sastavljen od jednoga ravnatelja ces. kr. učiteljišta, od dva profesora takodjer učiteljišta, od dva pučka učitelja, od jednoga ces. kr. kotarskog nadzornika, i od jednog učitelja vježbovnice. Očekivati je, da će takav Odbor, sastavljen od samih strukovnjaka, po predsjedanjem pokrajinskog školskog nadzornika, izraditi savjestno ono, što bude pronašlo za najbolje. Već je taj Odbor držao tri sjednice. U prvoj sjednici bio je ustanovljen temelj cielokupnoj radnji; u drugoj sjednici sastavljena je početnica, t. j. prvi dio pučke čitanke. U trećoj sjednici razpravljano je nešto drugo, o čem ću takodjer obaviestiti vis. ovu Kuću.

Kada se je udario prvi temelj preinačenju ili popravljanju sadašnjih školskih čitanaka, morala se najprije uzeti u obzir sadašnja razdioba pučke učione. Škola je razdieljena na školske godine, a ne na razrede, kako je to njekada bilo. Uzmimo n. pr. jednorazrednu učionu.

Ista je razdieljena na tri odsjeka, a sva tri odsjeka skupa imaju šest školskih godina. U prvi odsjek spada prva šk. godina, u drugi odsjek 2.a 3.a 4.a školska godina, a u treći odsjek 5.a i 6.a školska godina. Iza različita pretresanja došlo se do toga, da se stvore tri čitanke: prva za prvu školsku godinu, a to je početnica, ili za srbske škole bukvar; druga za 2, 3 i 4 školsku godinu, a to je t. zv. prva slovnička čitanka; a treća (to je druga slovnička čitanka) za 5 i 6 školsku godinu. Uz to se je opazilo, da bi ove čitanke mogle služiti i za višerazredne škole, na primjer i za dvo-tro-četverorazredne škole, — jer u nas poviših razreda nema, — kad bi se samo za petu i šestu školsku godinu napisala posebna

knjižica, koja bi ubuhvaćala znanje, koje je u tih godinah višerazredne škole obširnije. Zapisnik ove sjednice bi podastrt vis. Ministarstvu, a Vis. ga je Ministarstvo povratilo uz prilog jednog zapisnika istarskoga pokrajinskoga školskoga Vieća, i uz izjavu da bi se u sastavljanju naših Čitanaka po mogućnosti imalo obzira na razredbu i na potrebe hrvatskih učiona u Istri. Nu u Istri školske godine u pojedinih odsjecih jednorazredne učione, nisu tako razdieljene kao u nas. U Istri imaju sliedeće razdieljenje: I. Odsjek, 1. š. g; II. Odsjek, 2 i 3 š. g; III. Odsjek, 4, 5 i 6, š. g. Kao podlogu tomu razdieljenju oni su uzeli veće pohadjanje u prvih školskih godinah. Kada pohadjanje bude i kod nas bolje uredjeno, možda će se i kod nas onako morat razdieliti školske godine, da se izbjegne nuždi paralelkâ u prvih razredih višerazrednih škola, i olahkoti obučavanje u jednorazrednih

Razpravljanje o ovoj mogućoj preinaki već ustanovljene Osnove, podosta je zaustavilo rad Odbora, koji je zapisnike svojih viećanja podastrao opeta visokomu Ministarstvu.

Iz rečenoga će uvidjeti Visoki Sabor da me je interpelacija morala začuditi, u koliko se je po istoj pitala preradba školskih knjiga, koja je već doprla do polovine tako rekuć svoje radnje, u koliko je Početnica skoro gotova a ostali dielovi u izradjivanju; i možda da nije bilo dopisivanja sa vis. Ministarstvom, da naši tekstovi budu mogli služiti i za istarske i kvarnerske škole, radnja bi bila možda i već gotova. Stoga častni g. zastupnik Vrlički može vidjeti, da je stvar o školskih knjigah u podpunom redu. Što sam dosad naveo odnašalo se na hrvatske Čitanke, a što se srbskih tiče i u tom se jednakom brigom radi, i čast mi je reći dokle se je došlo.

Visoko je Ministarstvo putem pravoslavne Koncistorije u Zadru povjerilo pokojnomu profesoru Vojnoviću sastavljanje bukvara. Pokojni Vojnović nije dovršio tu radnju, pa ju je Koncitorija dala sgotoviti drugoj osobi, i Ministarstvo je naredilo, da kad radnja bude gotova, da bude pregledana u sporazumku s jednim učiteljem Preparandije u Zadru, da se vidi dali odgovara didaktičnim zahtjevom učionâ. I pošto je ovo izvedeno, radnja bi dostavljena Visokomu Ministarstvu na potvrdu, pošto je ista Visoka Oblast objavila, da, netom bude odobren Bukvar, da će se odmah preći na izradbu drugoga diela čitanke za srbske škole.

Još imamo treću vrst tekstova, a to su katekizisi za srbske škole. Možda neće biti suvišno, da i o tom izvjestim Vis. Sabor. Koncistorija Boke Kotorske prije tri godine zavede rieč, da se uvede u Dalmaciju Vukićevićev tekst za vjeroučnu obuku u srbskim školam. Ministarstvo nije moglo na to pristati, pošto bi tiem siromašna djeca bila izgubila blagodat, da mogu dobivati bezplatno knjige, bivši to strana zaklada. Onda se je povelo pitanje u Zadarskoj Koncistoriji, da se poprave obstojeći katekizisi; a Ministarstvo je na to pristalo i poslalo na P. Š. V. popravljeni jedan štampani tekst, pozivom, da se upita Koncistorija, bili zadovoljna bila da u tako popravljenom izdanju izadje ista knjiga. Zadarska pravoslavna Koncistorija nije bila više toga mnenja, jer da popravak stoji više vremena i truda nego da se piše nova knjiga, u koliko stara glede jezika i izraza ne odgovara sadašnjemu duhu vremena; stoga predloži već izradjen manuskript prvog diela katekizisa, koga je izradio profesor na bogosloviji u Zadru, vis. Ministarstvu na potvrdu. Vis. Ministarstvo prije neg stvar rieši, naredi da se upita i Koncistorija Boke Kotorske, dali bi bila zadovoljna toj promjeni. Nu Koncistorija Boke Kotorske odgovori, da ostaje na svojem stanovištu, to jest da se uvede u učione tekst Vukičevića. Pitanje je još neriešeno kod Vis. Ministarstva.

Što se tiče prigovorâ, na iste ću malo odgovoriti, u koliko scienim da su gospoda sišla sa pravoga stanovišla. Poveli su rieč o knjigah kakve su sada, veleć da su se mogle već davno popraviti. Nu, gospodo moja, za koga, kada prije i na kojem temelju? Koliko se tih knjiga do zadnjih godina razprodavalo u Dalmaciji? Koliko je učiona bilo uredjenih u čisto hrvatskom jeziku? Ja sam se isti osvjedočio, kad se je pisalo i govorilo da se u

toj i u toj učioni obuka vodi u hrvatskom jeziku, da je to bila puka obsjena, jer je učitelj rabio isključivo talijansku knjigu. Pa dok je razprodaja hrvatskih knjiga bila neznatna, nisu se ni stoga knjige mogle preinačivati da se opeta štampaju. Pa kad bi se to bilo i učinilo, na kojem jih temelju preinačivati? Na kojem temelju kad još taj temelj nije bio udaren? Trebalo je dakle čekati, dok su učione bile preredjene učbeno po novoj Naukovnoj Osnovi na temelju novoga državnoga zakona.

Dakako da Čitanke koje se još sada rabe u Dalmaciji da su to zastarjele knjige, ali zato kako je o njima liepo rekao čast. zast. Pavlinović, nemogu se bezobzirce kao i zastarjeli čovjek samo zabaciti. A što se čitanja u tih Čitankah tiče, obzirom na ortografiju, mislim, da kad bi častni g. zast. Bakotić bio pročitao onim akcentom i načinom kojim je pročitao od njega izabranu periodu u Čitanci, i najljepšu kiticu Preradovićeve koje pjesme, da bi i ova izpala sluhu onako ružna i smiešna. (Povladjivanje).

U naših školah ne čita se „lepo nego liepo" i da si diete to laglje zapamti, netom dodje na pet samoglasnika, biva upozoren od učitelja da se slovo *é* ne čita kao prosto *e*, nego kao *ie* ili *je*, već kako je rieč duga ili kratka. Nu o tom je ovdie suvišno govoriti. Prigovoru da se kvari jezik u školi, podignutu od častnih zast. Bakotića i Zore, moram se čuditi, jer nemogu razumjeti, kako se može kvariti hrvatski jezik čitanjem hrvatske knjige. Pa kad bi ta knjiga i najslabija glede jezika bila, koliko se vremena čita? Diete koje dolazi u školu, poznaje svoj materinski jezik, možebiti bolje nego nas polovica koji ovdje sjedimo. To diete govori, načinom da se učitelj više puta mora zasramiti, kad čuje kako ga ono popravlja u izgovoru i u riečima. To diete nemože si pokvariti jezik, ako pročita nekoliko redaka jedan, drugi i treći dan u učioni, u toliko više u koliko izašav iz učione govori opet s majkom, s braćom, s drugovima, onim istim jezikom, koga je mliekom usisao od majke. Tu nemože dakle škola pokvariti u jeziku nijedno.

Što se tiče prigovora da su štiva u Čitankah nadahnuta vjerozakonskim duhom, bilo mi je drago slušati, što je na to rekao čast. zast. Pavlinović. Ali kad nebi nitko ni jedne rieči bio rekao, pitao bi g. predgovornika, da mi iznadje jednu jedinu čitanku odredjenu za pučke škole u cielom svietu, gdje vlada budi koji školski sustav, pa gdje čitanka nije skroz i skroz nadahnuta religiozno-moralnim duhom? Tu neće biti dakako ni očenaša ni vjerovanja, ni drugih dielova Vjeronauka, jer to spada na posebnu knjigu i na posebnog učitelja, ali će u njoj biti, što proizliče iz nauke vjerozakona uzeto kao nješto, što se pratiti diete kroz cieli njegov život. To vidimo u srbskih, to u hrvatskih Čitankah, to u Čitankah svih kulturnih naroda, pa čak i japanezkih gdje se u školah ni neuči vjerouka. A da toga neima u obuci djetce, kakav bi se pravac dao moralnomu uzgoju narodâ? Taj prigovor dakle nije osnovan. Nije osnovan ni onaj drugi da iz stoga proizliče „jezuitski duh" u Čitankah, pa u školah. *Jezuitskih duh*; nemogu razumjeti, što će to reći. Za me taj izraz nema smisla, jer nebih znao u čem sastoji taj duh; da li u načinu življenja jezuita u kloštru ili u njihovom načinu občenja? Bilo jedno ili drugo, to se nemože uporabiti na školske čitanke, iz kojih može jedino izticati onaj duh kojim valja obučiti diete, da postane valjanim i poštenim čovjekom.

Što se tiče političkoga duha, toga u Čitankah nema, ako se nebi pod tim imenom razumjevac patriotični duh. A kakva bi bila uzgojna knjiga za narod bez patriotičnoga duha? što bi od njega bilo, da mu se oduzme religiozno-moralni uzgoj u školah i patriotični duh? Pa čim to ikako zamieniti?

U ovih sadašnjih čitankah, koje su pisane ako se ne varam g. 1835 i koje su već stare, i od kojih je prvo izdanje preštampano bez popravka, mi nalazimo, istina je, malo junaka i malo možda osoba. o kojih bi još valjalo govoriti u školi. Ali učitelj nadoknadjuje tu oskudicu u pripoviedanju domaće poviesti, koja se danas uči u školah.

U tom pogledu srbske Čitanke koje su

štampane ćirilicom imaju svoje junake i svoje velikane, kao i hrvatske svoje.

Da paka ima malo ćirilice u hrvatskih Čitankah, to ne stoji, kad se pomisli na djetcu koja polazi učione. Mi imamo u Dalmaciji škola, koje izključivo pohadja katolička djeca, a imamo jih koje izključivo pohadjaju srbska djeca, pa napokon i škola, gdje su jedna i druga pomiešana. Za učione, koje pohadjaju katolička djeca, nemože se reći da je u Čitankah premalo ćirilice, u koliko se istom vježbaju još djetca u krasopisu; za one koje pohadjaju srbska djeca, tu su svoje ćirilske knjige, tu dakle prigovora neima; a kod učiona gdje su djetca pomiešana, obuka ide po većini. Častni gospodin zastupnik Zore rekao je liepih stvari, nu obrazloženja nisu me ganula. Rekao je da su pučki tekstovi različiti od gimnazijskieh, i da u zemlji nije dato jednako pravo hrvatom i srbom.

Zore. Nisam to rekao.

Bakotić. Držim da se glede pučke obuke, veće pravo nemože dati nego se daje kako sam napomenuo malo prije. Gdje su djeca pravoslavna, tu su tekstovi ćirilicom, a gdje je većina srbska ili hrvatska, tu ide po većine.

Što se tiče troškova, za preštampanje i uredjenje knjiga, častni zastupnik napomenu, da sam onomlani rekao da bi se htiela ogromna svota od kojih 100,000 za štampanje tih knjiga. Nu predpostaviv da je po meni bio govor o svih knjigah i učilih potrebitih i za pučke i za srednje učione u Dalmaciji, svota neće se uzeti kao pretjerana. I zbilja tko pozna množinu knjiga kod srednjih škola i množinu knjiga kod pučkih, uz sve vrsti zemljovida koji su potrebiti i uz sva druga raznovrstna učila, uvidit će da pri uredjenju svega i svašta trošak bi bio ogroman. Visoki trošak bio je uzrokom zašto nije bilo mognće češće uz ortografičnu promjenu preštampati ni pučke knjige, dok nije bila pohrvaćena nauka u Dalmaciji, jer za njekoliko škola nije se mogao toliki teret podnieti, ni tolika žrtva iziskivati.

I častni je zastupnik rekao da su tekstovi loši. I njemu ću odgovoriti, da su možda lošiji u koliko ne odgovaraju sadašnjoj učbenoj sustavi, koja je školam namienjena ovih zadnjih godina; ali sami za se, da su loši, o tom bi se dalo mnogo govoriti.

Da su pučki tekstovi različiti od gimnazijskih, to će nestati, držim popravkom istih, u koliko će se tražiti da zavlada jedinstvo u jezika i u ortografiji.

Suvišno je paka prigovarati, da pučke škole neodgovaraju učbenoj svrsi radi nedostatka učionskih knjiga. Ja bih rekao, da ima drugih uzroka, s kojih pučke škole nemogu još odgovarati onako, kako bi se htjelo; pa bi rekao da se to niti može očekivati, pošto kroz sadašnje pučke učione nije još prošla ni jedna generacija ljudi, po kojih bi smo mogli učionu razsudjivati. Od kad se je počela uredjivati školska obuka pučka u Dalmaciji, neima nego njekoliko godina. Valja čekati da voće dozrie, da se vidi da li sredstva i metoda odgovaraju ili ne, i da svi faktori koji utjecaju u taj napredak budu znali i hotjeli sviestno vršiti svoje dužnosti. Kad to bude, moći će se prosudjivati životni uspjeh današnje učione.

Što se tekstova izdatih za pučke učione u Bosni i Hercegovini tiče, o kojih je rekao častni zastupnik prof. Zore, da bi najshodnije bilo da se uvedu i u naše škole, reći mi je što sliedi.

Za Bosnu i Hercegovinu izašle su g. 1883 nakladom zemaljske Vlade u Sarajevu: *Početnica* i *Prva Čitanka*, u dva svezka, napose latinicom a napose ćirilicom, nu u istom tekstu; suviše je izašla knjiga pod turskim naslovom *Risalei ahlak* (Pouka o liepom i ružnom ponašanju). Prve dvie knjige sadrže po prilici gradivo I.a i II.a diela naše Početnice. Te knjige nemogu se prilagoditi našoj školskoj sustavi, jer nisu udesene napram našoj Osnovi, i jer bi dostajale stoprv za našu prvu školsku godinu. U ostalom meni nije ovdje te knjige procienjivati, što će se moć učiniti onda kad i ostali dielovi ove Čitanke budu dogotovljeni.

Oviem sam imao čast izviestiti vis. Sabor o stanju stvari odnosećih se na popravak knjiga za pučke učione osvrtom na predlog g. zast. Bakotića.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Bakotić.

D.r *Bakotić.* Visoki Sabore! Po svim izjavam, što smo ih čuli o predmetu, lasno je uvidjeti, da moj predlog nije suvišan.

Čuli smo iznovice od strane čast. Pavlinovića osobitu njegovu teoriju, s druge strane od gosp. Vladina Povjerenika o novom radu u tom pogledu, koji bi išao na to, da bi se poboljšale te knjige.

Opaziti mi je toli čast. Pavlinoviću, koli g. Vladinu Povjereniku, koji se u obće liepo danas slažu, da je za mene poglavita stvar da vjerozakon bude učen jedino od učitelja vjerozakona, i da se ima, kao što to i obstoji — da se ima paziti mnogo na moral, koji nije istovjetna stvar sa vjerozakonom.

Ja mislim, da će se više koristiti našemu i svakomu narodu, kad mu se više nego svetci i čestokrat spominje. da ima činiti dobro zato, jer je dobro, a bježati od zla zato, jer je zlo. Ja mislim, da je to nuždno, da je nuždna obuka moralna. Nauka moralna nije istovjetna sa obukom vjerozakonskom.

Činilo mi se paka kao da je sa strane Vlade i to želja, htjela bi se Dalmacija dieliti na vjeru. Mi nemamo sa strane državničke, političke, družtvene, nemamo paziti, tko je katolik, tko je pravoslavni; svi smo jednaci pred zakonom. Katolici i pravoslavni u Dalmaciji sačinjavaju jedan jedinstveni narod. Meni je žao čuti, da je pravoslavni Koncistorij izradjivao bukvar i druge knjige izuzam vjerouke, koja služi za djecu. Ako ti tekstovi imadu služiti za t. zv. konfesionalne škole, za koje ne misli ni općina ni država, prosto je pravoslavnim, da imadu svoje osobite knjige kao i katolici. Ali kadno se imadu napisati tekstovi za jednake gradjane, ta Koncistorija, bila pravoslavna ili katolička, nema tu da se mieša nipošto. I u tom pogledu liepo su se složili čast. zast. Pavlinović i Vladin Povjerenik.

Da se ne misli, da sam ja Bog zna šta čitao, iz kakve knjige, da nebude obmane evo naslova (čita).

U smislu, u kom je govorio čast. zast. Zore najjasnije i veoma je opravdana moja izreka, da ovakav jezik nije naš jezik, nego izkvaren jezik. A čitao ja glasom don Mihe ili Vladina Povjerenika, uvjek izaći će pokvaren jezik.

Kaže se, da to, što sam ja rekao, da je jezuitski duh, da to nije nego prosta fraza. Mi nismo od jučer ovdje. Svi smo izobraženi ljudi, mi svi znamo, koja je nesreća za sviet jezuitizam; oslobodi Bože, da mi u tom duhu našu djecu odgajamo. Prosto je don Mihi imati svoje osvjedočenje, ali sviet neide na to, da se svi pokaludjerimo, nego da svojim izkustvom i proučenjem svakovrstnih zakona, koji valjaju čovjeku i naravi, da idemo i koracamo napred, a ne sustanemo na sredovječnim načelima. Mnijem da ono, što kaže čast. Pavlinović, da je nekako smiešna ona moja razlika, ako imade smiešnosti u razlici, to nije smiešno nego je gorko. Bila bi smiešnost što bi on htio, da ostanemo pri sredovječnim načelim, pri historičnom pravu, a ne pri načelim novoga vremena — onim načelim, kojim je sviet pošao napred i idje. To pravo načelo je načelo narodnosti. S načelom historičnoga prava nećemo napredovati, nego ćemo natrag. Historiju stvaraju ljudi, a ne historija ljude, kada se unapredjivaju i usavršivaju. Divljaci ostaju na onom mjestu, koje su zauzeli. Kinezi više historije nemaju, oni su zaostali na jednoj točki i neće da se maknu.

Gospodo moja, mnijem da su ove kratke opazke dovoljne da dokažu ono, što je rečeno od strane g. Zora, da je nuždno i potrebno, da se ovi tekstovi poprave, ne samo u pogledu njihova sadržaja.

Kad se spominje našemu narodu „Andreas

„Hofer" imao bi se spomenu i hajduk Veljko. Po onom što je kazao g. Vladin Povjerenik u pogledu junakâ, to mi ne preostaje drugo nego da iznovice preporučim ovomu vis. Saboru, da izvoli usvojiti moj predlog, koji, mnijem nije suvišan, pošto nije prostim gradjanom poznato, u javnost nije došlo ništa, o tako zamašitim popravcima i poboljšanju školskih knjiga.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Dr. Klaić.

D.r *Klaić*. Neću razpravljati na dugo razpravljeni predlog; nego ću samo opaziti, da izjave g. Vladina Povjerenika, — koji je očitovao stvari meni jur poznate od lanjskoga zasjedanja, t. j. da se pokrajinsko učionsko Vieće i skupština pučkih učitelja bave popravkom naših školskih knjiga — te su mene izjave donekle umirile, te iza tih izjava ne vidim uzroka preporučiti zemalj. Odboru, da nastoji o tom poslu. Zemalj. Odbor nije književni kakvi sbor, niti je pozvan odlučivati o fonetici ili etimologiji. A baš bi sretan bio naš narod, kad bi se i tu morali dieliti! Uz to Odbor zemaljski nije niti kakav pedagogički sastanak, da bi mogao one knjige prosudjivati, odgovaraju li ili ne odgovaraju li svim zahtievom gojitbe. To valja ostaviti onim, koji su na to pozvani, kojim je ta zadaća. O tom je pozvana školska vlast da radi; a to je jedno autonomno tielo, sastavljeno od raznih zastupnika raznih grana javnoga života.

Ja predlažem, da se dokine ova današnja razprava, a da se prihvati sliedeći motiviranim dnevni red: Sabor, saslušav izjave gos. Vladina Povjerenika, pouzdanjem da će c. k. pokrajinsko učionsko Vieće pri popravljanju pučkih školskih knjiga providiti najboljemu odgoju mladeži u moralnom i narodnom smislu, prelazi na dnevni red.

Zorc. Malu opazku. Čuo sam od jednoga zastupnika, da je školski tekst od prilike od mnogo auktora i gorih sastavljen. Školski tekst je antologija, talijanski znači florilegio. To znači cviet a ne skup svakoga jezika nevaljana i nevaljano sastavljena.

Da pak upliv tekstova opakih ima svoju posljedicu u narodu, kako sam ja rekao, a g. Vladin Povjerenik htio je da to pobije, mislim, da je dosta ovaj primjer, kojega sam ju dovio u jednom selu blizu Dubrovnika. Diete čitalo je školsku knjigu, gdje je bila napisana rieč gustje, što se ima izgovoriti gušće; valjda je diete čulo i od učitelja, znam da je glavilo otca, da se ima izgovarati „gustije"; te kad je ovi otac bio pozvan od susjeda koji je miešao klak i pitao ga kako je, ovaj mu odgovori: gustije. Onaj ostavi mutiti: E kad je gust što ću ga više miešati. Eto poremećenje, u mislima.

Ja lane u ovom Saboru nisam mogao govoriti za školski tekst za srednje škole, jer nije ovdje mjesto, nego za tekst pučkih škola.

Što se tiče bosanskih tekstova, ja se čudim, da vladin Povjerenik kaže, da nema nego pet kartica čitanke, koje su latinicom pisane. Ima preko četrdeset. Kada je ova knjiga izašla, ja sam prolistao svaki list i vidio sam vrlo liepih sastavaka, pričica i pravi naš narodni jezik, baš hercegovački; ali zato nebi bile dobre te knjige, jer nisu napisane fonetički. Ja se pridružujem opet predlogu g. Bakotića s ovim dodatkom, da naši tekstovi budu svi štampani fonetično.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Stavljam na glasovanje D.ra Klaića obrazloženi dnevni red. U slučaju, kad nebi bio primljen, staviti ću na glasovanje predlog D.ra Bakotića.

Obrazloženi dnevni red čast. zast. Klaića glasi (*čita*):

Ona gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljeno.

Molim još jedan časak.

Deveta točka dnevnoga reda: Izvješće zem. Odbora o molbenici Frane Mahaja i Nikole Savinovića bivših čuvara umobolnih.

Izviestitelj Odbora zemaljskoga D.r Tomić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Tomić* (čita. Gle Prilog 60).

Ona gospoda, koja su zato, da ovo izvješće bude izručeno Fin. Odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sjednica je zatvorena.

(*Završetak sjednice u 3 sat 15 č. po p.*)

V. Sjednica dneva 5 Srpnja 1884.

Sadržaj: Upiti. i Odgovori. — Predlozi. — Molbenice. — Predlog Zem. Odbora mostarini u Občini Metkovskoj. — Račun gradnje nove Bolnice i Ludnice u Šibeniku. — Drugo čitanje zakonske osnove o godišnjem prinesku osiguravajućih društva proti vatri troškovim vatrogasnih zavodâ. — Drugo čitanje zakonske osnove o ustanovljenju nove obćine Bogomoljske. — Izvješće Odbora Zemaljskoga, da se ne odobri odredbina na vino u Metkovićih. — Izvješće Upravno-pravničkoj Odbora o zakonskoj osnovi za neke redarstvene odredbe o ribanju u riekam i jezerim. — Izvješće Zemaljskog Odbora, o zajmu od 100.000 fiorina, sa glavnicam zemeljskih zadužbina. — Izvješće Financijalnog Odbora o molbenicam pučkih i gradjanskih učitelja i učiteljica za poboljšanje ekonomičkog im stanja. — Izvješće Financijalnog Odbora o zakonskog osnovi glede poboljšanja plaće podučiteljâ. — Izvješće Financijalnog Odbora o odmjerenju oskrbine nadbolničarki Luciji Marenzi. — Izvješće Financijalnog Odbora o odmjerenju oskrbine bivšim čuvarima umobolne čeljadi u Dubiovačkom Zavodu. — Izvješće Financijâlnog Odbora o molbenici Samostana Svete Marije. — Izvješće Odbora Zemaljskoga o predlogu D.ra Bakotića glede preinake Obćinskog Pravilnika i Obćinskog reda izbornog. — Riešenje molbenica.

(*Početak sjednice 10 s. 25 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Gjaxa** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević** i pokrajinski uč. nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 25; broj je zakonit.

Molim gosp. tajnika Vukotića, da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku ? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Večina*). Zapisnik je odobren.

Rieč ima gosp. Vladin Povjerenik plemič Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić* (čita):

Na upit 17 srpnja 1883 častnoga gospodina zastupnika Kališića i družine mu, opetovan u sjednici Visokog Sabora 30 lipnja t. g. o protezanju u riešenju molbe občine Vrličke glede zajma od 3000 fiorina iz oskudične zaklade, čast mi je odgovoriti što sliedi:

Ova molba, stignuvši Namjestništvu mjeseca prosinca 1881, bi odmah dostavljena c. k. kotarskomu Poglavarstvu u Sinju za potanko obavješćenje, u smislu naredaba u predmetu upravljenih svim kotarskim vlastim sa okružnicom 5 listopada 1881, broj 13036, naredbe ove, koje su bile priobćene sa strane ovih Vlasti svim obćinskim Opraviteljstvima.

Izpadak naredjenih izvida, učinjenih po kotarskom Poglavarstvu dogovorno sa Vrličkim Občinskim Opraviteljstvom, stigao je Namjestništvu mjeseca ožujka 1882. Ali pošto nisu bili sasvim dovoljni ti izvidi da dokažu realnu potrebu zapitanog zajma za oskudične svrhe, i pošto Občina bila je već obterećena sa ostatnim dugom od 3550 fiorinâ prama pokrajinskoj oskudičnoj zakladi i pošto napokon novi zajam imao bi bit kao što i stari namiren putem prireza, stoga bi naredjeno da u predmetu budu upitani dotični seoski zborovi.

Ali Občina Vrlička, iztaknuvši predstojeću potrebu pospješnih podpora, ne sakupi dotične seoske zborove, a sa brzojavkom 26 lipnja 1882 stegnula je svoju isku zajma od 3000 na 1000 fiorinâ,

U ovom stanju stvari, pošto se Namjestništvo nije moglo osvjedočiti o neobhodnosti zapitanog zajma, obzirom na to što nisu bili

saslušani dotični seoski zborovi, kao što na obavjest danu po c. k. kotarskom Poglavarstvu u Sinju, da sa predstojećom žetvom prestala bi svaka potreba da se doskoči u pomoć onom pučanstvu, izrazilo je svoje mnenje u dopisu 8 srpnja 1882, broj 9414 upravljenom slavnom Zemaljskom Odboru u smislu da se ne udovolji više pomenutoj iski; i na to mnenje pristao je i slavni Odbor sa dopisom 15 srpnja 1882, broj 2481.

Naravno je dakle da sva ova pisarija, kojoj bilo je dato povoda već iz početka tim što rečena iska nije bila obskrbljena sa propisanim dokazima, imala je prouzrokovati njeko otezanje u riešenju o kom se govori.

Što se tiče pitanja kako smjera c. k. Vlada postupati u buduće vrhu sličnih iskâ, čast mi je opaziti da Namjestništvo postupalo je uviek sa najmogućnijom pospiesnošću u riešenju molba podastrtih u svrhu zajma iz oskudične zaklade, kad ove molbe biahu po zakonu temeljite i obskrbljene sa propisanim dokazima. Ova tvrdnja ješt podpuno dokazana po sliedećim činjenicam.

Dne 13 veljače 1883 stigla je Namjestništvu iska zajma od 300 fiorinti sa strane Paške obćine, a ta iska bi povoljno riešena sa dopisom 11 travnja iste godine broj 4386, upravljenim slavnom Zemaljskom Odboru.

Dne 4 srpnja 1883 stigla je Namjestništvu iska zajma od 1000 fiorinâ sa strane obćine Hvara, a ta iska bi povoljno riešena sa dodopisom 21 istog mjeseca broj 10924, upravljenim Slavnom Zemaljskom Odboru. Dne 18 travnja t. g. stigla Namjestništvu iska zajma od 3000 f. sa strane obćine Novske kod Trogira, a ta iska bi povoljna riešena sa dopisom 29 mjeseca broj 8808, upravljenim Slavnom Zemaljskom Odboru.

Glede svih ovih slučajeva moralo se je saslušati i dotična kotarska Poglavarstva.

I sa jednakom žurnošću Namjestništvo postupati će i u napried.

U saborskoj sjednici dne 1 tekućeg mjeseca častni gospodin zastupnik Kulišić i družina mu upitaše Vladu:

I. Priznajeli c. k. Vlada štetne posljedice općeg razoružanja i držili, da je posjed oružja nuždan poglavito narodu, koji žive u pustošim, pak narodu, koji žive poljodielstvom i pastirstvom, osobito u planinskom dielu Dalmacije.

II. Zašto c. k. Vlada ne upotrebljuje, kao što bi mal da ne u svakom slučaju imala, odredbe §. 52 cesarske povelje od oktobra 1852, oduzevši oružje pojedinim osobam, krivim kojeg prekršaja ili zločina, a ne zbog pojedinih osoba razoružavati u obće ciela sela.

III. Cienili c. k. Vlada nuždnim posjed oružja onomu dielu naroda, naznačenu na točki I.oj, onda jeli voljna na dotične prošnje dozvoliti posjed i nošnju oružja.

IV. Jeli poznato c. k. Vladi, da su prošnje glavara Koljani i Kieva odbijene bile i zašto i bili njima sada udielila dozvolu, kad bi ju zaprosili?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

I. Vlada nemože priznati, da su štetne posljedice obćeg razoružanja, dapače statistika zločina i prekršaja dokazuju u našoj pokrajini, da gdje god bješe preuzeto obće razoružanje, da su se zločini i prekršaji znatno umanjili. Vlada nemože ni priznati, da je posjed oružja nuždan, od kada su sve pogranične zemlje sasvim razoružane bile, i odkada je svuda zavladala podpuna sigurnost, kakva prije nikada nebijaše, dok se je svuda oružje nosilo.

II. Vlada upotrebljuje i § 52 cesar. povelje,

te naredjuje i razoružanje pojedinaca, ali gdje se veliki dio naroda u jednome selu uroti, ili da se opre javnoj sili, ili na ini koji način da poremeti obći red i mir, Vlada je dužna, da obće razoružanje tog sela naredi, te tako da obći red i mir obezbjedi.

III. Već je rečeno, da u današnjim okolnostima javne sigurnosti Vlada nesmatra nigdje nuždnim posjed ili nošnju oružja, stoga Vlada nije u stanju da ikome u razoružanim selima udieli iznimnu dozvolu.

IV. Radi kratkog vremena nije moguće bilo razviditi, dali su i kada glavari Koljani i Kieva zaprosili i radi česa jim je odbivena bila dozvola nošnje oružja; u ostalom, budući su dva sela razoružana nebi se moglo udieliti jim iznimnu dozvolu.

U saborskoj sjednici dne 1 tek. mjeseca častni gospodin zastupnik D.r Bakotić i družina mu zapitaše Vladu:

1. Namjeravali i kada c. k. dalmatinsko Namjestničtvo narediti, da stanovnicima sela Gomilice bude povraćeno oružje, koje njima bijaše oduzeto usljed Namjestništvene obznane od 1 aprila 1884 Br. 733?

2. Namjeravali i kada c. k. dalmatinsko Namjestničtvo dignuti za selo Gomilicu zabranu o posjedu oružja.

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

1. Poznato je, da su se ovoga proljeća težki neredi zbili u obćini Sućurskoj, te pošto je postojala temeljita bojazan, da bi se nemiri mogli razprostraniti po svoj obćini dakle i u Gomilici, nuždno je bilo razoružati pučanstvo ciele one obćine, da se uzdrži javni mir i red.

2. Sa istih razloga nije nakana Vlada, da digne u ikakvom dielu obćine Sućurske zabranu o posjedu oružja.

Predsjednik. Primio sam prije današnje sjednice dva upita. Jedan mi je predao savjetnik Petranović; molim da ga pročita.

Petranović (čita):

U saborskoj sjednici 10 julija 1883 zastupnik Kulišić imao je čast upitati gospod. Vladina Povjerenika o uzrocim zbog kojih se sporo napreduje radnjom puta Topolje-Kievo, započetom još nazad četri godine, i što misli c. k. Vlada providiti, da se radnja hitnije nastavi i kroz najkraće vrieme dovrši.

Pri sjednici 14 julija i. g c. k. Vladin Povjerenik odgovorio je, opravdajuć časovito zaustavljenje radnje nepogodnim vremenima, da je zadnji rok dônačen s kojim da bude svršena radnja, ali buduć se htjelo više novca, da je Vlada prikazala Ministarstvu novi trebovnik za dovršenje radnje, usljed čega da se Namjestništvo temeljito nada moći dovršiti rečenu radnju godine 1884.

Suvišno bi bilo ponavljati važnost preveliku putu Topolje-Kievo, za promet i za poljodielstvo, za trgovinu i za službu same države, iztaknutu u lanjskom spomenutom upitu.

Nego, vidjevši da je radnja još od jeseni prošle sasviem prekinuta i do danas nenastavljena;

Budući da, na temelju poznanstva zemljišta kuda se je put imao prokrčiti, nije bilo moguće sa svotom izprva proračunatom dograditi nego onaj komad načinjen do sada;

Budući da, zapustivši nadalje radnje ona do sada izvršena trpi svagdanjeg kvara, koji će na istom komadu nanieti novih i sve to većih troškova;

Budući da bi se ima'o jednom usrećiti onaj narod, koji znatnih šteta trpi zbog oskudice dobrih puteva, i koji uprav s toga glavnoga uzroka, nemože ni koraka da makne k napredku i dobrostanju u opće;

Zbog svega toga prenudjen sam upitati Vladu Njegova Veličanstva:

I. Koji su uzroci zaustavljenja radnje puta Topolje-Kievo;

II. Namjeravali c. k. Vlada još ove godine produžiti radnju istog puta;

III. Kad misli c. k. Vlada da će se put Topolje-Kievo, od tolike važnosti, podpuno dovršiti.

U Zadru 5 Julija 1884.

Petranović — Kulišić — Bjelanović — S. Gojković — Simić.

Predsjednik. Prelazi Vladinu Povjereniku.

Drugi upit predao mi je častni zast. Gojković; molim da ga pročita.

Gojković (čita):

Има близу три године како су, према наредби Владиној, разоруђане биле опћине Ерцегнови и Рисан.

При извршењу те наредбе покупљено је и оружје које служи за лов па и за обрану од горске звијеради не само, него је покупљено и све оно оружје, које изкључиво служи за накит народне ношње пригодом светковине; шта више покупљено је и оно оружје које је за то драгоцјено што је старинска кутња успомена појединих поролица, те има само породичне и историчне вриједности.

Да у таковом владином поступању има стварног темеља, докучити се никако не да, јер не само што то на корист не иде, но напротив оно донаша извјестне штете, особито сиромашнијој класи народа, којој пригодом гладнијех година служи то оружје као велика главница, дајући га у залог трговцима еда јој на вересији продаду жита да узмогне себе и своју обитељ прехранит.

Даље од времена збившег се разоружања политичка власт не досвољава никоме носити пушке, и досад је узалуд више особа просило такову дозволу, и то понајвећма да обране себе и своју стоку од дивље звијеради и да сачувају усијеве од грдно помноживщег се броја зецова, који, пошто их није допуштено ловити, огромне штете нашем сиромашном тежаку наносе; а таквим ускраћивањем од стране политичке власти изложени су сваковрснијем опасностима и усијеви и марва, па и сами људи.

Између многих збио се је и тај грозни случај да је снажно и младо момче погинуло од бијеснила проузрокована му од бијесног псета, с узрока што нико није имао пушке да оно бијесно псето убије.

Обзиром на преречено и обзиром на добри поредак, који влада у опћинам Ерцегновом и Рисну, дужност је подписании упитати владу Његова Величанства:

1. Нашјеравали и када повратити становницима опћина Ерцегнови и Рисна близу три године одузето им оружје?

2. Јели вољна издати сходне наредбе котарском Поглаварству у Котору гледе дозвољења оружја, особито пушака онијем особама, којем је то нужно за обрану свога живота и иметка од горенаведених опасности?

С. Гојковић — Др Бакотић — Ј. Кулишић — Вукотић — Сава Бјелановић — Др Пеззи — Војновић — Симић.

Predsjednik. Prelazi takodjer Vladinu Povjereniku.

Rieč ima dvorski Savjetnik pl. Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić*. Na ove upite imati ću čast odgovoriti u dojdućoj sjednici.

Predsjednik. Primio sam prije današnje sjednice nekoliko predloga.

Prvi mi je predao Dr. Paštrović. Molim da ga pročita.

Dr. *Paštrović* (čita. Gle Prilog 69).

Predsjednik. Prelazi Odboru Zem. u smislu §. 34 Zem. Reda.

Drugi predlog predao mi je čast. zast. Biankini, molim, da ga pročita.

Biankini. (čita. Gle Prilog 70).

Predsjednik. Prelazi Odboru Zem. u smislu §. 34 Zem. Reda.

Predao mi je takodjer jedan predlog čast. zast. Gojković; molim, da ga pročita.

Gojković (čita. Gle Prilog 71).

Predsjednik. Prelazi Odboru Zem. za ustavno razpravljanje.

Predao mi je jedan predlog častni Dr. Tomić, molim da ga pročita.

Dr. *Tomić* (čita. Gle Prilog 72).

Predsjednik. Prelazi takodje Zem. Odboru na ustavno razpravljanje.

Primio sam nekoliko molbenica. Molim tajnika Vukotića, da naznači broj dojedne i kaže u kratko sadržaj.

Tajnik *Vukotić* (čita): Br. 138. Občina Trogirska za pripomoć u prokop jaruge; 118. Radičić Danko za pripomoć; 126. Emilija Morović za oprost duga mirovinskoj učit. zakladi; 134. Sirotište žensko Zadarsko za pripomoć; 135. Nadstojnica Miniatelli za pripomoć; 136. Isto, učeničko družtvo Bečko; 137. Starešine srednjih Poljica za gradnju puta.

Predsjednik. Sve ove prošnje prelaze Molbeničkom Odboru.

Prije nego prodjem na dnevni red, dužan sam javiti Visokom Saboru, da sam radi domaćih nesreća dozvolio dopust gg. zastup. Kulišiću i Dubokoviću.

Prva točka dnevnoga reda je sliedeća: Izvješće Zem. Odbora o mostarini preko Neretve kod Metkovićâ.

Molim g. izviestitelja Odbora Zemaljskoga da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 61).

Predlažem da se danas razpravlja.

Predsjednik. Izviestitelj Vranković predlaže da se danas razpravlja o pročitanom predmetu.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*).

Razprava je otvorena. Pitali tko rieč o predlogu Odbora Zemaljskoga? — Nitko. — Dakle stavljam na glasovanje predlog Odbora Zemaljskoga koji glasi: (čita).

Ona gospoda, koja primaju ovaj zaključak neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Druga točka dnevnoga reda je sliedeća: Izvješće Fin. Odbora o obćem računu trošaka u gradnju i opravu bolnice i ludnice u Šibeniku.

Izviestitelj Financijalnoga Odbora Dr. Čingrija, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Čingrija* (čita. Gle Prilog 62).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč o predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Molim da pročitate prvi predlog.

Izviestitelj Dr. *Čingrija* (čita 1.i predlog).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj Dr. *Čingrija* (čita 2.i predlog).

Dr. *Klaić.* Pitam rieč. Na ime Odbora nebih mogao primiti ovaj zaključak absolutno, kako je sastavljen. Fakt je, da je manjak podmiren blagajničkimi ostatci; ali ako Sabor zaključi, da podmirenje postane stalno, tada bit će blagajnički ostatci izcrpljeni, i bit će sasvim onemogućeno gospodarenje zemaljskih zavoda. Zato ja stavljam predlog, da se ovdje nadostavi *privremeno* prie rieči *podmiri.* Kako je jur rečeno u izvješću o radu Zem. Odbora, i u predlogu koji će kasnije doći na dnevni red, čini se Saboru predlog, kako da se s vremenom ovaj manjak namiri.

Predsjednik. Želili odgovoriti izviestitelj?

Izviestitelj Dr. *Čingrija.* Nemam šta da odgovorim, nego dapače pristajem na dodatak, jer je to bila i namjera Odbora. Gdje se pretičci blagajničkimi manjak koji pokriva, to se razumi da to privremeno biva.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog Financijalnog Odbora, sa dodatkom D.ra Klaića, t. j. da se umetne rieč *„privremeno“* prie rieči *podmiri.*

Molim, da tako propravljen predlog pročitate.

Izviestitelj Dr. *Čingrija* (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Treća točka dnevnogo reda je sliedeća: Drugo čitanje zakonske osnove o doprinesku Vatrogasnim družtvom.

Izviestitelj Upravno-pravničkoga Odbora Dr. Ivčević molim da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita. Gle Prilog 47).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog Upravno-pravničkoga Odbora, koji glasi:

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Prelazim na posebnu razpravu.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita §. 1).

Bjelanović. Pitam rieč. Željo bih jednu malu izmjenu; da se mjesto *vatrogasno* reče *požarno.* To je naša prava rieč. U ostalom nije to izključivo moje mnenje: tako je mislio i naš slavni Daničić.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Dr. *Klaić.* Gdje postoje ova družtva, svuda je rabljena rieč „vatrogasno“; te postala je tehnička rieč. Tehničke rieči, kako im nastaje potreba onako se i stvaraju. Jeli baš čista u jezikoslovnom smislu, ja tu nemogu prosuditi; to će bolje znati g. Bjelanović; ali jer je to tehnička rieč, zato molim, da se pridrži.

Bjelanović. Molim rieč. Ova je rieč od malo godina ušla u porabu, nemože biti tehnička i može se izmieniti drugom. Drago mi je, da se mogu ovdje pozvati na Daničića koji veli (*čita*).

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Pavlinović. To stoji, da su tehničke rioči sve skovane; samo nek su dobra kova. Takova je „*vatrogasan*“; tko čuje tu rieć, zna odmah da je to onaj, koji gasi vatru; *vatrugasili*, to i narod govori. *Požarnik* znači čovjeka od požara. Sada, požar može se gasiti i podjarivati. Moglo bi se i takovo družtvo ustrojiti, koje će podjarivat požar u gorama. (*Smieh*). Ali za takove nećemo da se doprinosi.

Kad imamo rieč koja znači čisto i bistro pojam, zašto da ju ne upotriebimo, ako je i kovana, ali kaže što hoću da rečem, što mislim.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Želili izviestitelj govoriti?

Izviestitelj Dr. *Ivčević.* K onomu što je zast. Pavlinović odgovorio, nebi znao što nadodati, nego da se s njim podpunom slažem.

Predsjednik. Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje §. 1 sa izpravkom g. Bjelanovića, da se mjesto rieči *vatrogasno* stavi *požarno.*

Ona gospoda, koja primaju predlog ovako popravljen neka izvole ustati. (*Manjina*).

Tko prima §. 1. po predlogu Upravno-pravničkoga Odbora, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno,

Izvjestitelj Dr. *Ivčević* (čita §. 2).

Predsjednik, Razprava je otvorena o §. 2. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima §. 2. neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj Dr. *Ivčević* (čita §§. 3. 4, 5, 6, 7, koji su svi primljeni bez primjetbe. Zatim čita §. 8).

Dr. *Klaič.* Pitam rieč. Ovdje čini mi se, da je Odbor nadostavio, čega nije treba. Ovaj se §. dieli na dvie točke; prva se odnosi na podpomaganje i uzdržavanje družtvâ koja postoje i postojati će, kad ovaj zakon stupi u život; a druga točka govori o ustanovljenju novih družtva, pa tu nije potrebe govoriti o uzdržavanju. — Predlažem, da se pridrži sastavak Zem. Odbora.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili govoriti izviestitelj?

Izviestitelj Dr. *Ivčević.* Ja mislim, da je predlog Upravno-pravničkoga Odbora opravdan. Što kaže g. Dr. Klaić, čini mi se da nije opravdano. — On kaže da se prva točka odnosi na obstojeća družtva. To nije istina. Prva točka veli (čita).

Ovo je načelo koje vriedi ne samo za ona družtva, koja jur postoje, nego i za ona koja će se tek utemeljiti, pošto ovaj zakon u kriepost stupi. Dakle nije istina, što je g. Klaić izrekao.

Što se tiče preinake sa strane Odbora, ta preinaka ima temelja u smislu, da u prvom redu imadu dotične občine misliti se za ove zavode; a kad občine nebi bile u stanju, valja da pomogne ova zaklada, koju ćemo mi utemeljiti ovim zakonom. Ovo će se načelo protegnuti ne samo na one zavode, koji će stupiti u život poslje ovoga zakona, nego i na one koji postoje. U tom smislu Odbor smatrao je nuždnom ovu preinaku.

Nadodati ću, da i zakon doljno-austrijski, koji je prije glasovan nego naš i dobio je Previšnju potvrdu, da i on ustanovljuje isto načelo.

Ja mislim, da Visoki Sabor primi točku drugu, kako se predlaže sa strane Upravno-pravničkog Odbora.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje §. 8 kako je predložen po Upravno-pravničkom Odboru i kako ga je pročitao g. izviestitelj.

Ona gospoda, koja primaju § 8, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj D.r *Ivčević* (čita §§ 9, 10, 11, 12,

naslov i uvod zakona, pa je sve primljeno bez primjetbe)

Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. G. Izviestitelj predlaže da se predje nu treće čitanje.

Ona gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu zakonsku osnovu, koja je jur primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Primljen je zakon i u trećem čitanju.

Četvrta točka dnevnoga reda glasi: Drugo čitanje zakonske osnove o ustanovljenju nove Občine Bogomoljske.

Izviestitelj Upravno-pravničkoga Odbora d.r Paštrović molim da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Paštrović* (čita. Gle Prilog 45).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

D.r *Machiedo.* Eccelsa Dieta! Nei tempi andati tutta l'isola di Lesina e tutta l'isola di Lissa costituivano un solo corpo morale, che era la comunità di Lesina, avente un suo speciale statuto. Vicende politiche sciolsero l'antica comunità, inconfondibile affatto cogli attuali Comuni. Più tardi all'epoca della reggenza francese sull'isola di Lesina vennero costituiti cinque comuni coi nomi di Lesina, Cittavecchia. Verbosca, Gelsa, S. Giorgio. I capoluoghi di questi comuni giacevano e giaciono al mare, mediante il quale pervennero nei nostri luoghi e la civiltà e la ricchezza. — In oggi si tratta di distruggere uno di questi comuni e di costituire dal di lui cadavere due comuni pigmei; il primo limitato alla piccola borgata di San Giorgio, ed il secondo costituito dai piccoli e più poveri villaggi della nostra isola, dal villaggio di Bogomolje e dal villaggio di Gdinj. — Io non posso approvare il progetto di questa distruzione, e ciò pelle seguenti ragioni: perchè se un comune troppo vasto non è desiderabile per la ragione che non può prosperare di vita in ogni singola frazione, non è desiderabile nemmeno un comune assai piccolo, il quale non può che languire di sfinimento; perchè se il sovverchio frazionamento degli stati riesce nocivo, deve riescire nocivo anche il sovverchio frazionamento dei comuni. —

Onorevoli signori deputati! Voi sapete che nelle mani dei comuni sta il vessillo della nostra libertà; Voi sapete che i comuni sono i custodi delle nostre costituzionali franchiggie. Se su un atomo di terreno erigerete un comune, il primo soffio di vento lo trascinerà a suo bell'aggio. Dobbiamo dunque nel nostro interesse essere molto cauti allorchè si tratta della divisione di un comune. — Se un'aggregazione di più famiglie aspira a costituirsi in comune indipendente, bisogna che nel suo seno si trovi un numero rilevante di persone. — Nel caso nostro noi abbiamo S. Giorgio con 609 persone, ed abbiamo Bogomolje assieme a Gdinj con 1008 persone. Io credo che questo numero così scarso di abitanti non possa aspirare a costituirsi in due comuni, nè che l'Eccelsa Dieta possa approvare la proposta che venne fatta. — A mio modo di vedere anche i nuovi comuni non sarebbero forniti di mezzi neccessarî di esistenza. Nel rapporto prodotto dalla Giunta provinciale vi è un prospetto, tanto delle spese relative al nuovo comune di S. Giorgio, quanto delle spese relative al nuovo comune di Bogomolje. Per poter coprire le spese relative al nuovo comune di S. Giorgio si esige un'addizionale sull'imposte del 48%; per poter coprire le spese relative al comune di Bogomolje si esige un'addizionale del 46% per la frazione Bogomolje, più pella frazione Gdinj si dovrebbe imporre un'addizionale del 12%. — Gli addizionali non sarebbero molto alti, ma le spese comuni preliminate in alcuni titoli si presentano troppo tenui. Per esempio la spesa annua di fiorini 30 per il servo del comune — corrisponde a 2 f. e mezzo al

mese — essa è assai tenue ed io credo che non si possa ottenere un buon servo con 30 fiorini all' anno — e cosí è per S. Giorgio come per Bogomolje. — Le spese p. e. di cancelleria e per S. Giorgio e per Bogomolje sono di 36 fiorini all' anno. Queste sono spese a mio modo di vedere assai tenui e che non devono corrispondere alla realtà — così dicasi finalmente delle spese per pigioni, fissate in annui fiorini 42 tanto per S. Giorgio quanto per Bogomolje. — Quindi a mio modo di vedere le spese reali devono superare le spese preliminate. — Si aggiunga a ciò che alcune spese vennere ommesse — spese necessarie, imposte da una legge provinciale — dalla legge cioè 27 febbraio 1874, che impone ad ogni comune l' obbligo di avere un medico ed una levatrice. — Tali spese non vennero preliminate, come del pari le spese relative alle attribuzioni delegate, delle quali si dovea pur tener conto. — Io quindi ritengo che i due comuni non abbiano nemmeno i mezzi di sussistenza, per venir elevati al grado di comuni indipendenti. —

Mi si obbietterà che vi esistono anche dei comuni più piccoli e simili nella Dalmazia e forse in qualche altra parte dell' impero; — ma io credo che se sussiste un male noi non dobbiamo crearne un altro. Nè vale a giustificazione l' idea della distanza di Bogomolje e S. Giorgio. La distanza non è grande — non si tratta che di 14 miglia; e se la distanza dovessimo noi prendere in considerazione, un gran numero di villaggi del continente dovremmo elevare a comuni indipendenti. Cosí pure non vale nemmeno il fatto che tanto gli abitanti di S. Giorgio che quelli di Bogomolje e Gdinj richiesero la divisione del comune. Qui non si tratta di applicare le teorie del Codice Civile relativamente alla divisione della proprietà privata. Il comune è un corpo morale e quindi le teorie del codice non trovano applicazione in questo caso.

Per questi motivi io mi rivolgo all' Eccelsa Dieta chiedendo che voglia sulla proposta della Giunta Provinciale, accettata dal comitato, passare all' ordine del giorno.

Ljubić. Ja sam upravo mislio, da će ovaj predlog zemaljskog Odbora i Odbora upravno-pravničkoga ravno proći; jer razlozi, koje je Odbor zemaljski naveo u svom izvješću, mislim, imali su zadovoljiti i onoga koji hoće, da prociedjuje svaki paragraf u zakonu.

Odbor je zemaljski, najbolje u stanju bio prosuditi shodnost pitanja, i kada je učinio predlog, učinio ga na dobrom temelju; nu prigovori d.ra Machieda potiču me, da odgovorim na neke opazke.

Što pripovieda o starim dobama, kada je sam Hvar grad zapoviedao sa cielim otokom Hvarom, ne čudim se, što se on divi toj dobi i tomu ustrojstvu; i s neke je strane bilo liepo, da jedan grad može reći: Imam gospodstvo cieloga otoka! — Nu u koje je doba to bilo? U ono staro doba, kadno je kod cieloga našega naroda živila rečena *zadruga*, gdje nije bilo Ljubića Ivana, Petra ili Pavla — nego zadruga Ljubića: jedan starešina, a svi ostali radniei — koji su primali svoju hranu, ali gospodari nisu bili i nisu mogli raditi po svojoj volji, nego kako starešina zapovjedi. Tako je bilo na otoku Hvaru. Ali prošla su vremena zadrugâ, nitko ih više ne vapi, niti želi da se povrate. Radi napredka družtva upravo nije ih ni željeti; neka svaka pojedina osoba bude u stanju i bude mogla raditi i napredovati, baviti se za se, misliti i brinuti se, jer iz toga iztiče obći napredak. Nisu pak *vicende politiche*, koje su otele gospodarstvo gradu Hvaru, nego naraviti razvitak pojedinih dielova pučanstva Hvarskoga, koji su ćutili, da su dovoljno jaki, da mogu raditi po sebi, bez skrbnika u Hvaru, da mogu upravljati sami sobom.

Ali kaže D.r Machiedo, da hoćemo da ubijemo jednu obćinu, pa na razvalinam te obćine, da stvorimo dvie obćine.

Ne mislim ja tako, niti predlog smjera na to, da koga ubije; nego smjera da dade više života, da razputi članove zadruge, te svaki član da mogao bude bolje djelovati;

brinuti se za se. To ne vodi na smrt, nego na život.

Kaže, da velike države, kad se drobe, propadaju. Tako da će se dogoditi i občinam, koje se budu drobile.

Ja ću se osvrnuti na ono doba, kada je cieli otok Hvar bio jedna občina. To je bilo u ono doba, kada je neprijatelj sa sviju strana navaljivao na otok — Mlječani sa zapada, Saraceni sa juga. Tada naravno bilo je od potrebe da su svi složni, i da se brane. Danas, Bogu hvala, ne treba te obrane. Državam je drugčije nego občinam; a ipak je pitanje, dali i njihov napredak visi o njihovoj veličini. Moglo bi se pokazati u Europi da najveće države, nisu najnaprednije; neke male državice nadletiše veće. No svakako što se može reći o državam, ne može se svesti na občine; občinam je dandanas razvijati gradjansko i družtveno življenje, a nije vježbati vojske da se brane od dušmana.

Žali čast. Machiedo, što stvaramo občinice od malo stanovnika. — Pa što zato? Takove su svukud, a i to je iznimka za Dalmaciju, velike občine. Po svim pokrajinam carevine nigdje im ne nalazimo primjera.

N. p. u Gornjoj Austriji ima jih od 270 stanovnika, a srednjom su od 872; u Českoj srednjom od 704, u Galičkoj od 835, u Tirolskoj od 554, u Solnogradskoj od 531.

U samoj Dalmaciji občine iznose srednjom 5400, dakle 10 puta više nego u ijednoj drugoj pokrajini.

Nu mogao bi tko odgovoriti na to, da su one občine razvijenije, i po prosvjeti i po blagostanju; pa i ako manje, da mogu živiti po sebi.

Ne mislim, de je napredak kod svih onih občina veći nego u Dalmaciji. U Solnogradskoj ima občina od 350 stanovnika, a onaj brdjanin nije napredniji i podobniji za upravu, od naših otačana po Braču i po Hvaru.

Nije ni to, da su one občine imućnije neg naše, pa da mogu živiti o sebi.

Pogledajte, da li su naše občine u gorem stanju ekonomičnom nego su one gori; pogledajte na postotke poreza občina dalmatinških i občina vanjskih. Našao sam, da u Solnogradskoj dvie občine plaćaju preko 200%, a polovica jih preko 150%. Kod nas do toga postotka ne dopire ni deveti dio občina; dakle one plaćaju tri puta više. Ipak ja nisam absolutno ni za načelo diobe, ni za protivno. Tu stvar ja sudim ovako: nek se diele što više, ali kad mogu raditi po sebi, upraviti sobom; onda je bolje ciepat ih nego ih držati na okupu.

Pa tako se praktično i dogadja u Dalmaciji; nove se občine stvaraju naravito, bez sile. Pogledajmo na razvitak občina. Svi moramo izpoviediti da je Zagorje nazadnije od Primorja, da su Otoci napredniji od Primorja, izuzmelite neke gradove. Pa što vidimo? U Zagorju su velike občine, u Primorju srednje, a na otocih male. Brač ima ih osam, a mislim da se nebi dale više ni dieliti, jer nebi bilo šta. Ja mislim, da to nije nazadak Brača, nego da je pomoglo njegovu napredku; a svakako iz napredka se porodilo.

Uza sve to čast. Machiedo prigovora, da su troškovi dvima novim Občinam nizko odsječeni, da su podstrigli neke stavke: n. p. za slugu 30 for., za stan 42 for. i t. d.

A znate, kako su se ove svote odmjerile? Nisu iz glave, nego iz onoga, što se dan danas onamo troši. Dandanas troše 30 for. za slugu, dandanas troše 42 for. za stanarinu. Tko može tomu prigovoriti, ako je mjesto takvo, da se može tako jeftino naći?

Ali gdje je liečnik, gdje babica?

A ja pitam: kod 82 obćine u Dalmaciji, gdje je liečnik, gdje je babica? Bit će jedna četvrtina obćinâ, koje imaju liečnika, a jedna trećina, koje imadu babicu. Samom se obćinskom plaćom te stvari ne dobivaju; ustanovljenjem kakve svote ne vabe se ni liečnik, ni babica. Liečnik dodje gdje zna da imâ dobitka, jer nebi mogao živiti plaćom obćinskom. Bilo plaće obćinske ili je nebilo, gdje zna da će dobiti, ondje se nastani. U Sućurju neka se po zakonu zabilježi liečniku svota od 400 fr. plaće, mislite da će se naći liečnik? Ostavimo te stvari, to neka se razvija po sêbi. Kad nastane potreba liečnika, kad bude pučanstvo moglo hraniti liećnika, i liečnik će se naći, i za Sućurje i za Bogomolje.

Nego kaže D.r Machiedo, da nije ništa providjeno za poslove povjerenoga djelokruga. Ja bih želio, da mi naznaci troškove izostavljene a potrebne za taj povjereni djelokrug.

Medjutim ja kažem, da su to oni poslovi, što oprema tajnik obćinski i čauš obćinski. Dakako, u to spada i ukonačenje vojničko, i troškovi zapratni; ali preko Sućurja ne prelaze vojnici u Hercegovinu, niti onamo zalaze skitanci; a za veći dio, za devet desetina tih poslova povjerenih, providjeno je netom je providjeno jednim tajnikom, netom je providjeno čaušem. Dakle, kažem, nije od potrebe, da se meće što osobita za te troškove, kao što obćina sada združena Sućurje, Gdinj, Bogomolje — nije stavljala, niti je to zapelo, da se njezini računi nisu odobravali.

Ali je rekao pri svršetku govora čast. Machiedo: Imamo malih dalečina, izmedju odlomaka današnje obćine; to nije tegotno po obćinare.

Po onom što sam jur rekao, mislim da sam dokazao, da drobljenje obćina nije zlo, nego dobro, da je biljeg napredka i pripomoć boljemu napredku; jer tko je dužan misliti se za se, taj se misli za svoj napredak. Nu pri tom imamo se obazrieti i na dalečinu onih odlomakâ; nije mala stvar 14-25 milja. Da je *tramwaya*, da se vozi simo i tamo, nebi bila velika dalečina; ali toliko putâ hodati iz Bogomolja i Gdinja u Sućurje, to je težko. Mučno da za jedan dan čovjek opremi poslove i da se vrati kući. To je veliki teret onomu pučanstvu, koje se bavi trgovinom i ribarštinom, pa mora svaki čas hoditi tako daleko, da dobije svjedočbe i spise potrebite da taj promet vodi.

Napokon rekao je čast. zast. Machiedo: Nemamo se obazirati na to, da li je složno ono pučanstvo u toj želji razdvoja. — U obće govoreć, nemamo se na to obazirati; ali u ovom slučaju moramo se obazriti. Neka čast. predgovornik i vis. Kuća povire u izvješće Zem. Odbora, pa će viditi što se dogadja na onim stranam. Gdinj i Bogomolje, kao većina, biraju svoje zastupstvo, imaju svoga načelnika i prisjednike, sveli su upravu u svoje ruke. Što se dogodilo? Namjestili ured u Bogomolju; a Sućurje nije moglo trpiti da gubi svoj ured, i da iz Sućurja idu u Bogomolje. Odbor Zemaljski izdaje nared-redbe; utekli se Namjestništvu, pa i ono naredjuje. Tu se proturalo naredaba dosta; nakupio bi se liep snopić od onoga, što se napisalo samo radi ovoga pitanja — što su jedni htjeli da bude u Bogomolju ured, a drugi u Sućurju. Kušalo se i to učiniti, — a u ovim okolnostim nebi znao zamjeriti toj odluci — da se namjesti zakonito ured u Bogomolju, nu ne dostigla se. Pa da i bude, i tim nebi se bio mir dostigao, jer bi bilo nezadovoljno Sućurje, što gubi svoje historično pravo. Prikazuje se dandanas kao da su se smirili; ali obćinski ured faktično posluje u Bogomolju. Reći ćete, zašto se ne tuže? Zato, jer se uzdaju, da će njihova prošnja biti uslišana, da ćemo ih razstaviti. Dakle u ovim prigodam gledati je i na slogu; ovim će se načinom povratit mir i red u onim obćinama; inače nije moguće, niti se može dostići bajunetima i žandarim. Podjimo na susret želji pučanstva i učiniti ćemo veliko dobro.

Nu prije nego svršim, — pošto je pitanje financijalno svakako najvažnije uz ostala pitanja — dokazat mi je, kako se razdvojem nebi one dvie obćine preveć obteretile, jer malo koja obćina ima vlastitih dohodaka, ko-

liko imadu Sućurje, Gdinj i Bogomolje. N. p. da vam kažem, da odlomak Sućurje ima občinske zemlje obradjene, vinograda i oranice do 210 jutara, Bogomolje 523, a Gdinj ima do 927 jutara.

Istina, upitat ćete me, a koliko dohodka se poteže sa zemalja na trećinu, na četvrtinu, na petinu, pa i na šestinu? Neću vaditi iz preglednice, jer bi mogli reći, da to nije osnovano, da je poetično; nego ću uzeti občinske račune od g. 1884, i odtud vam izniti koliko prihoda daju ona dobra. Dobra Sućurja iznose dohodak od 620 fr., ona Bogomolja 600 fior., a ona Gdinja 562 fr.

Uz ovake dohodke povišite plaću slugi, povišite stanarinu, providite za liečnika i za babicu, ipak nećete dotjerati do 50% prireze onih občina; a tim nećete ubiti ni jednu ni drugu. Nu ja upirem na to, da razdvojem mnogo ćemo doprinieti napredku pučanstva, da nije drugim, već što ćemo povratiti mir i red onomu narodu. To nije stvar, koju valja da s uma smetnemo; bolje je nego paziti na staru historiju.

Preporučam daklen predlog Odbora.

Predsjednik. Želili još tko govoriti?

D.r *Machiedo* Io non seguirò l' onorevole Ljubić nel suo ragionamento. Non ho nessun interesse nella questione — per me essa non è che questione di principio. Mi riporto quindi al mio discorso e lascio all' Eccelsa Dieta di emettere quella deliberazione che riterrà la più opportuna. Solamente osserverò che ho ricordato l' antica comunità di Lesina per ragione storica e che del resto non sono per niente partigiano dell' antico sistema, come apparirebbe dalle parole dell' onorevole Ljubić. — Il mio discorso è chiaro, e può venire letto nelle bozze stenografiche.

Ljubić. Pitam rieč za ništa drugo, nego da izjavim D.ru Machiedu, da mi nije ni preko pameti prošlo, kao da on želi da se povrati feudalni sustav. Ja sam govorio, da to ne može biti nego kao uspomena historička, nisam imao ni najdalju namjeru njega uvriediti.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili govoriti izviestitelj odnosnoga Odbora.

Izviestitelj D.r *Paštrović.* Ja cienim da su pojmovi razbistreni o predmetu, i po mom mnenju bilo bi suvišno iztaknuti ikakvu stvar. Ja svakako ostajem i predlažem, da se primi predlog Odbora.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog zastupnika Machieda, da se preko predloga Upravno-pravničkoga Odbora predje na dnevni red glede zakonske osnove o ustanovljenju Občine Bogomoljske.

Ona gospoda, koja primaju predlog D.ra Machiedo, neka izvole ustati. (*Manjina*).

Stavljam na glasovanje predlog Upravno-pravničkoga Odbora, da se prodje na posebnu razpravu ove zakonske osnove.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Večina*).

Prelazim na posebnu razpravu.

Izviestitelj D.r *Paštrović* (čita čl. I., čl. II., naslov i uvod zakona; pa sve je primljeno bez primjetbe). Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Izviestitelj predlaže, da se predje na treće čitanje ove zak. osnove, koja je primljena u drugom čitanju.

Pitali tko rieč o predlogu? — Nitko. — Ona gospoda koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju u trećem čitanju ovu zakonsku osnovu, koja je već primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je i u trećem čitanju.

Peta točka je sliedeća: Izvješće Zemalj. Odbora o novoj odredbini na vino u Metkovićih.

Izviestitelj čast. zast. Vranković, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 63).

Predlažem, da se predje odmah na razpravu.

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu izviestitelja Vrankovića? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog, nek izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog Odbora, koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Šesta točka glasi: Izvješće Upraviteljno-pravničkog Odbora o odredbah za lov u riekah i jezerih.

Pošto je odsutan izviestitelj Upravno-pravničkoga Odbora, molim zast. plemića Gjakšu, da pročita izvješće.

Gjakša (čita. Gle Prilog 64).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Ljubić. Nisam se digao da pobijam, nego uprav da poduprem dnevni red predložen po Upravno-pravničkom Odboru, te molim visoki Sabor, neka primi dnevni red još iz drugih uzroka što ću navesti.

Valja promisliti o kakvoj se ribarštini radi u našim riekam. Lovi se poglavito u Cetini i u Neretvi. A dali se zar tu vodi kakav ribarski obrt? Je ga! Love od nevolje, od potrebe; svak, ako nije bogatiji, lovi, ne od obrta, nego za žitak.

Reći će tko: Što to mari? i za takov lov hoće se ovih odredaba. — Mari. Ako to jadno pučanstvo bude usilovano, da dobije dozvolu, ako hoće da ulovi pol oke jegulja za prehraniti se ili za prodati, te komad kruha kupiti — ako mora od poglavarstva da dobije dozvolu, mi smo tomu pučanstvu spatili ruke, nedamo mu loviti.

Preveć je sa tim dozvolami kod svih zakona: nemožemo nikamo, ako nema dozvole od političke vlasti; za čistiti dimnjak, hoće se političke dozvole; ako ćeš zanat učiti, političke dozvole; za provaže pročistiti, političke dozvole; za prokrčiti komad zemlje, upisane da je šumsko zemljište, hoće se političke dozvole; hoćemoli u kolo da se poigramo, daj političke dozvole. Bez dozvole nemožeš se ni maknuti, ni raditi, ni igrati. Kud ćemo sa tim dozvolami! Ja da vam pravo kažem, nemam toliko pouzdanja u poglavare, da njim se u ruke predamo, da svaka ima visiti o njem. Uzmimo pri izborim. Što bi se moglo dogoditi, kad bi poglavar sinjski ili neretvanski davao dozvole za ribanje? Tko zna komu bi jih davao, komuli uzkratio. Dosta je paziti da se odklone zloporabe u lovu. Pa čemu i te odredbine? Došli bi za tim i platežni nalozi od poreznog činovnika. Taj i taj tjera ribarenje po Neretvi; neka plati obrtarinu. Zar nije nam dosta i tih platežnih naloga — ordine di pagamento.

Još ovo. Ja se uzdam, da će Sabor zabaciti ovu osnovu; ali moglo bi se dogoditi da se vrati na Odbor Zemaljski, nek ju pretresa, pa s vremenom nek iznese opet na Sabor.

Stoga ja bi htio staviti neke opazke, kako neke odredbe, ovdje navedene, nebi se smjele prisvojiti, obzirom na naše okolnosti . . .

Predsjednik. To pripada posebnoj razpravi; dočim sada smo pri obćoj.

Ljubić. U obćoj razpravi uprav izvadjam skupa iz cieloga zakona, sve što cienim, da bi imalo navesti Sabor, da preko osnove predje odmah na dnevni red. Ne činim kakav izpravak; nego iz svega zakona crpim što imam u obće prigovoriti osnovi. Neću zaći iz obće razprave, ali ću reći nešto što naravno nalikuje posebnoj. Kaže se: za jegulje mora mreža imati oka od 1 $^1/_2$ centimetra. To je veće nego moje oko; a u Neretvi nema deveti dio jegulja takove debeline. Kaže se: ne lovi obnoć nego obdan. To će reći, ne ovi u to i u to doba kad se najviše lovi; to je reći, ne lovi — jer se neki lov i nemože loviti nego obnoć.

Viditi ćete dakle po ovim crtam, da se ima poduprieti dnevni red predložen od Upravno-pravničkoga Odbora.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Vladin Pevjerenik *Pavić.* Gospodin predgovornik nema uzroka poglavaru Metkovskom prigovarati.

Ljubić. Nisam ni spomenuo poglavara Metkovskoga, kamoli mu što predbacio.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Želili govoriti izviestitelj.

Izviestitelj *Gjakša.* Nemam ništa da nadodam, nego se pozivljem na zaključak Odbora.

Predsjednik. Prelazim na glasovanje. Nemogu staviti na glasovanje nego, što mi je pismeno predano. Predložen je zaključak, koji glasi: (*čita*).

Ona gospoda, koja primaju ovaj zaključak, neka izvole ustati. (*Većina).* Primljeno.

Ljubić. Ja sam učinio predlog.

Predsjednik. Oprostite, i ako ste učinili predlog, niste ga predali pismeno.

Sedma točka glasi: Ovlaštenje zem. Odboru zajma od fior. 100.000 iz pokrajinskih zakladninâ.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 65).

Predlažem, da bude predano ovo izvješće Financijalnomu Odboru.

Predsjednik. D.r Klaić predlaže, da se ovo izvješće preda financijalnomu Odboru.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Osma točka glasi: Prošnja učitelja pučkih i gradjanskih učiona za poboljšanje njihovo ekonomično.

Pošto deveta točka u tiesnom smislu obuzimlje isti predmet i pošto se predlog, koji je u osmoj točki, proteže i na devetu, ako nema prigovora, ja predlažem da se zajedno razpravljaju. Deveta točka bila bi sliedeća: Zakonska osnova o plaćah podučiteljem.

Pošto nema prigovora pozivljem izvjestitelja financ. Odbora Zoru, da pročita oba izvješća.

Izvjestitelj *Zore* (čita oba izvješća. Gle Prilog 48 i 49).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Vukotić. Visoki Sabore! Kada bismo se obširnije obazrieli na stanje povjestnice svjetske kulture, koja vodi račun ob onom, što je narodnu sviest bistrilo, kao i ob onom, što je tu narodnu sviest u raznim nezgodam mutilo; uvjerili bi smo se, da je svaki korak realizovan bio narodnim požrtvovanjem izobražene mase, a na prvom mjestu blagodarnim požrtvovanjem ukupnoga naroda, te je prva i poglavita zadaća zemlje: nastojati, da se tomu težkomu dugu što skorije i skorije oduži. Jeli se je izobražen dio naroda u Dalmaciji odužio prama prostomu narodu, koji je svaki komad ove zemlje svojom krvlju omastio? Radi li inteligencija, kako bi trebalo, da se tomu težkomu dugu oduži? Ja mislim ne onako, kako bi trebalo. Prvi i prvi izvor sreće i blagostanja jednoga naroda jesu narodne škole. Istina ima i drugih sredstva, kojima narod može postignuti prosvjetu, ali bez narodnih škola nemože ni iz daleka izmisliti u pravom smislu narodne prosvjete. Dobro uredjene narodne škole uzgajaju umni naraštaj i pripravljaju ga za reforme, koje su kadre da oživotvore spasonosne teorije obćega blagostanja i sreće. Naša je dakle prva, pače poglavita dužnost raditi oko narodne prosvjete. A pošto se ova dade postignuti jedino sa dobro uredjenim narodnim školama: naša je dužnost kao svakoga sviestna gradjana na tom polju neumorno raditi za odužiti se onim dužnostim, koje sam napomenuo.

Mi u Dalmaciji imamo priličan broj škola, jer na glas naroda: otvarajte škole, — školska uprava otvorila je golem broj škola, sa svim tim, da neke škole ne odgovaraju podpuno svrsi, kojoj su namienjene, a to radi uzroka, što su postavljene takove sile, koje nisu kadre, da odgovore težkomu pozivu, koji se danas od narodne škole iziskuje.

Dobro je rekao pedagog jedan: škola je moralna slika učitelja. — Zbilja, u onoj školi, u kojoj je učitelj sviestan, obdaren čeličnom voljom za rad, može se očekivati svaka sreća; dočim u školi, u kojoj je takva učiteljska sila, koja nije sviestna svoga poziva, nemože se očekivati nikakva sreća. Takovu školu je najbolje zatvoriti i učitelja na drugi komad kruha uputiti.

Oskudica valjanih učitelja opaža se kod nas više nego igdje. Sretnije zemlje, kao n. pr. Amerika, one dobro plaćaju narodne učitelje, a oni još bolje vrše svoju težku zadaću. Kod nas dakako u pokrajini hrdjavo su plaćeni učitelji i stanje njihovo ne odgovara njihovu visoku pozivu. Sa srednjom plaćom od 350 fior. učitelj nemože, ono što se kaže, ni živiti ni umriti. Kod nas se nitko rado ne posvećuje učiteljskomu činu nego ubogi i siromasi. Više puta prispjele su tužbe na visok. Sabor sa strane učitelja i u koliko su okolnosti dopuštale, Sabor išao je na susret tim pravednim njihovim željam.

Usljed podnešenih prošnja narodnih učitelja iz pokrajine dolaze izvješća, koja su sada pročitana, te sam se uvjerio, da je financijalni Odbor, kao što je u svom izvješću natuknuo da ga je ganulo stanje ekonomičko učiteljà, i predložio vis. Saboru na odobrenje baš onoliko koliko današnje stanje ekonomičko dozvoljava.

Pošto dakle stanje naše pokrajine, u kojem se dandanas nalazimo, nebi moglo navesti Odbor financijalni, da podnese drugačiji predlog na odobrenje i pošto je u tom predlogu izrično iztaknuto, da zemaljski Odbor pri uredjenju uzme osobit obzir na žalostno stanje narodnih učitelja, koji su namješteni u trećem redu, koje sam pitanje ja zagovarao lani, nemogu nego pristati na zaključak financijalnog Odbora i preporučiti Saboru, da te zaključke izvoli usvojiti.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović. Molba naših učitelja, da tako rečem

ova svetčana izjava, na kojoj su podpisani svi učitelji ciele Dalmacije, prikazuje dva vrlo važna pitanja. Prvo je financijalne naravi. Imali naša zemlja sredstva, da ove troškove namiri? Je li smo mi tako bogati, da možemo još plaćati; ima li još koji izvor, u koji ćemo udariti? Nema ga. Ali nemožemo ni učiteljima krivo učiniti. I oni imadu pravo: Mi služimo i želimo da budemo nagradjeni kakó je pristojno, ako ne koliko bi pravo bilo. Pri tom narod je prama učiteljem i nekih obveza uzeo.

Do sada je o učiteljim i školama mnogo govoreno, u svem najviše poezije. Uzvisuju se škole i učitelji. Škola hram prosvjete, učitelji sveštenici. Ali pri tom učitelji stradaju, a škole su nazadovale. Kada bi mi sravnili ogromne troškove, koji su se za škole potrošili, i uspjehe, koji su škole dale, nebi se mogli ponieti. Ali mi nemožemo kriviti učitelje; kako mogu zlosretni učitelji posvećivati svoj život svomu zadatku, kad nisu niti tako nagradjeni, da mogu živiti. Pri tom u nas za sve se radilo, svim činovnicim povećane su plaće, samo učiteljem nisu. Napokon došlo je pitanje o stanju i položaju našega svećenstva, o stanju paroha; sada se radi za kongruhe. Ako sravnimo stanje učitelja sa stanjem paroha, parosi su u boljem stanju i mogu živiti, dočim učitelji propadaju. Kažem, da smo svakomu povećali plaću; povećali smo lani i članovim zem. Odbora; povišeno je, ili da bolje rečem, ustanovljeno je jedno mjesto tajnika kod zem. Odbora. Kad to sravnimo i uračunamo, to bi nam dalo broj od preko 3000 fior. Kada bi uz to koju drugu štednju mogli uvesti, kao što se meni čini, ja držim, da bi ovaj naš fond mogao naći sredstva, da se učiteljem dade onakva plaća, kako ju zaslužuju ili bar kako da mogu živieti. Nego kao što sam napomenuo, mi smo o stanju učitelja mnogo poezije iztrošili, tu se je pjevalo na svaki način. Držim da ima i sad poezije, da smo malo poezije i danas čuli; držim da ima poezije u izvještaju našega financij. Odbora. Odbor kaže, da je primio ovu molbenicu, da se je *ganuo* na žalbe učitelja. Učitelji bit će obvezani financ. Odboru, na ovom učešću; ali držim, da bi vrlo blagodarniji bili, da bude financ. Odbor već ovaj put donio jednu osnovu i preinačio dotični zakon, da se već ove godine učiteljem povisi plaća. Ali to je po sriedi ganuće srdca, to se i ovo može uzeti kao olakšica.

Čini mi se da jedna točka nije osnovana. Pošto bi se sedmim kvinkvenalom nadvisila plaća, dakle ovo povišenje, kaže financ. Odbor, bilo bi čudnovato. Što to znači: *čudnovato?* Znači, sve ono što neide po nekom sustavu, po nekom običaju, adetu. U nas su činovnici dobro plaćeni, dakle, pošto su dobro plaćeni dobivaju kvinkvenale koji su manji od plaće. Dakle pošto su ovim kvinkvenali manji, bilo bi čudnovato, kada bi učitelji bili neki izuzetak. Čudnovato je sve što neide po nekom običaju. Ali ovdje nije pitanje, što je čudnovato, nego što je pravo, što nije pravo. Mi smo tako čuli govoriti u prijašnjoj sjednici, kad se je govorilo o željeznici, od zast. Klaića, koji je rekao, da bi bilo čudnovato, kad bi nam Niemci i Magjari sagradili željeznicu kako naš interes zahtieva. Bilo bi čudnovato, ali bili bilo pravo? I u ovom slučaju držim da ako bi i čudnovato bilo, bilo bi pravo, da se ovaj zahtjev uzme u obzir. Zašto da se odbaci? Odbaciti zato, što učitelji imadu slabu plaću. Nemojmo im dati takve kvintale koji bi bili veći nego njihova plaća. Zato, što je plaća slaba, neka ne bude ni kvinkvenala. Jedna nesreća neka bude izvor druge nesreće. U obće govoreć nije ovaj predlog financ. Odbora udario pravom stazom. Ili je morao uvažiti sasvim molbenicu i svu je preporučiti ili jednu osnovu podnieti. — Ne vidim razloga zašto predlažuć i preporučujuć učiteljsku molbenicu zemalj. Odboru, zašto mu veže ruke i kaže da ovo odobrava, ovo ne odobrava; jer moglo bi se dogoditi, da dodje do godine osnova, koja bi bila nepovoljna po učitelje. Zemalj. Odbor pozvao bi se na zaključak Sabora i mi bi mogli primiti radi ovog zaključka zakon, koji nebi bio povoljan opravdanim zahtjevom učitelja. Ova stvar išla bi na dalje i mi bi u ovom Saboru imali žalostan pojav, da učitelji moraju prositi milost ovdje, gdje bi morali dobiti pravo.

Ja sam tamo vidio u izvještaju financ. Odbora, gdje se preporuča školskomu Vieću, da

se medju tim daje ovim učiteljem slabo nagradjenim, da im se daje neka pomoć. Ja neznam ima li kakve važnosti ova preporuka, ima li fond sredstva, da usliša ovu preporuku.

Svakako, pošto mi danas nismo ovo pitanje riešili i kao što kaže financ. Odbor, nećemo imati vremena za riešenje ovoga pitanja, ja predlažem: "da se povjeri zem. Odboru s preporukom, da uzme u obzir sva pitanja, koja su sadržana u molbenici dalmatinskih učitelja."

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Nadz. *Bakotić.* Ja bih htieo razjasniti dvie primjetbe g. predgovornika. On je rekao u svom govoru, da trošak ne odgovara uspjehu u sadašnjih učionah.

Na to se usudjujem odgovoriti, da ni častni predgovornik, ni nitko u Pokrajini nebi smio uztvrditi da u današnjih učionah uspjeh obuke ne odgovara troškom; jer toj rasudbi neima još dovoljnih podataka.

I zbilja nekoliko je samo godina, recimo do desetak godina, da obstoji današnji školski sustav. Ako je to tako, jeli der moguće prosuditi uspjeh školski u toli kratkom vremenu? To bi bilo isto ko' prosuditi čovječno djelovanje u djetetu od desetak godina. S toga najprije radi dobe nemože se prosudjivati djelovanje učiona i njihov uspjeh. Nu još sadašnje škole nemogu se prosuditi konačno ni radi toga, što nije tu samo učitelj, koji jedino upliva na uspjeh učione. Ima tu i drugih jačih faktora, kao na primjer pohadjanje škole, bez kojih se neda računati. A pohadjanje škole kod nas, svi gospodo znate, da je u većem dielu primitivno. Biti će toj nevolji gdje gdje i unutrnjih razloga ne niečem, ali najveći uzrok istoj jest, što zakon od 8 veljače 1869 nije postavljen u svestranu kriepost od one prve mjestne Vlasti, koja je odgovorna za pohadjanje škole. A to se nemože ne uzeti u veliki obzir. Izim toga glavnoga ima još i drugih razloga, zbog kojih se nemože još izreći o školah konačna rasuda, pošto smo još u razvitku inštitucije. Dali trošak odgovara uspjehu, moć će se govoriti kad koja generacija bude prošla kroz sadašnje učione; kad se bude vidilo dali obstoji kakva razlika izmedj ljudi odgojenih po sadašnju i po staru.

Drugo razjašnjenje dati mi je obzirom na podpore i nagrade, pošto je gosp. predgovornik rekao da nezna da li školska Vlast ima zaklade iz koje bi se mogle dati te nagrade ili podpore učiteljem.

Visokoj je Kući poznato da u predračunu podastrtu visok. Saboru na odobrenje, uvrštena je svake godine posebna svota opredieljena jedino za nagrade i podpore učiteljem, i ta svota ne samo da je svake godine izcrpljena, nego pokrajinska školska Vlast, da doskoči potrebam učitelja, ako ostane ostataka u kojoj drugoj sličnoj zakladi, upotriebi i te ostatke za pomoći učiteljem.

To sam scienio za nuždno izjaviti častnomu g. zastupniku Bjelanoviću na njegove primjetbe.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. Rasprava je zatvorena.

Želili govoriti izvjestitelj financ. Odbora?

Izviestitelj *Zore.* Čast. zast. Vukotiću ne odgovaram, jer se je pridružio zaključku Odbora financijalnoga. Što se tiče g. Bjelanovića, nebih mu imao odgovoriti na rieči o povišenju plaće prisjednicim zem. Odbora, jer je s ove strane potekao predlog, da se povišе plaće. Nu to ne ulazi u moj zadatak, nego samo ću ocieniti neke opazke što se tiče našeg predloga.

On je rekao najprije, da je iztaknuta neka poezija u našem predlogu, t. j. u obrazloženju predloga, da smo se *ganuli.* Ganulo nas

je jadno ekonomičko stanje učitelja. Nu može li se rieti poezija to, "da nas je *ganulo?*" Ali dalje preporuča se, da se predlog učini, da zem. Odbor donese osnovu, da se popravi ekonomično stanje jadnih učiteljâ.

Što se tiče sedmoga kvinkvenala i u drugim školskim zakonim ga nema. Taj je suvišan, te su mi isti učitelji privatno kazali, da je suvišan. I jest čudnovata stvar. Što je kvinkvenal? Ništa drugo nego priložak; priložak koji se k cjelini prilaže. Ovaj treba da bude vazda manji nego što je osnova.

Čudnovato je ono što nije naravno. Ovo nije naravno, da priložak bude veći nego osnova.

Što se tiče pripomoći, kako je dobro kazao g. Savjetnik školski, obično je stavljeno kao zadatak školskomu Vieću, da razpolaže jednom svotom za nagrade učiteljem; financ. Odbor, buduć da se odgadja ova zakonska osnova, preporučuje, da budu obilnije nagrade.

Pošto je g. školski Inspektor bio u financ. Odboru i razjasnio je nekoliko stvari, koje se odnose na ono, što sam čitao u predlogu financijalnoga Odbora, ja preporučam visokom Saboru zaključke Odborove.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje zaključke financ. Odbora, svaki na pose.

I.i zaključak glasi (čita):

Ona gosdoda, koja primaju ovaj zaključak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

II.i zaključak glasi (čita):

Bjelanović. Ja sam stavio jedan predlog koji držim da je obširniji.

Predsjednik. Da ste ga napisali i meni uručili, ja bih ga stavio na glasovanje. Ja se moram držati reda.

Bjelanović. Ja sam htio napisati.

Predsjednik. Zašto niste?

Ona gospoda, koja primaju II.i zaključak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

III.i zaključak glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju treći zaključak, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

IV.i zaključak glasi (čita):

Tko prima i ovaj zaključak, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Deseta točka dnevnoga reda glasi: Predlog financijalnoga Odbora o oskrbini Luciji Marenzi.

Izviestitelj financ. Odbora, profesor Zore, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Zore* (čita. *Gle Prilog 46).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Jedanaesta točka glasi: Predlog financijalnoga Odbora o oskrbini Nikoli Savinoviću i Frani Mahaju.

Izvjeslitelj g. Zore, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj *Zore* (čita. Gle Prilog 60).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja primaju prvu točku predloga, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj *Zore* (čita drugu točku).

Predsjednik. Stavljam na glasovanje drugu točku predloga.

Ona gospoda, koja primaju i ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Dvanaesta točka dnevnog reda glasi: Predlog financijalnog Odbora o naknadnoj odsjećnici ženskoj učioni Sv. Marije u Zadru.

Molim gosp. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izvjestitelj *Zore* (čita. Gle Prilog 67).

Predsjdnik. Pitali tko rieč? — Nitko — Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Trinaesta točka glasi: Izvješće zemaljskoga Odbora o predlogu d.ra Bakotića glede preinakâ pravilniku i izbornom redu obćinskomu.

Molim gosp. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 68).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Bjelanović. Podnosim ovaj predlog (čita):

„Da se predlog zastupnika Bakotića glede preinaka općinskog Pravilnika i općinskog izbornog Reda povrati zemaljskomu Odboru sa nalogom, da se obrati na Općine okružnicom, i ispita ih o promjenama, koje bi nužne bile.“

Ovo ću u kratko obrazložiti.

Moj častni drug d.r Bakotić, pri polazku iz Zadra, povjerio mi je jedan amanet, naime da upitam Zemaljski Odbor, što je uradio u ovom predmetu. Ja sam namjeravao upit podnieti, ali iznenadio me dnevni red današnje sjednice, koji je stavio ovo pitanje na trinaestoj točki. Iznenadio me, pošto je od lanjskoga zasjedanja do ovoga proteklo dugo vrieme, te je za koji dan prije d.r Bakotić mogao znati, kako će odgovoriti slavni Odbor.

Glede našega položaja i rada u Saboru imam opaziti, da neki predlozi hitro prolaze tako, da mnogi zastupnici nemaju ni dva tri sata vremena, da vide te predloge; ovi prolaze kao neka sjena. To je još žalostnije u ovom slučaju. Bakotić podnio je lani ovaj predlog, koji se mogao riešiti, neću reći u mjesec dana, ali u pet, šest mjeseci. Svakako ovaj predlog mogao se prije donieti, a ne kad se već razilazimo. I da je prije bio donešen, moj drug Bakotić bio bi ostao u Saboru i bio bi obrazložio svoj predlog. Ovako mora imati predlog zem. Odbora pravo. Kad sam uzeo dnevni red, otišao sam na zemalj. Odbor u 11 sati. Izvještaj zemalj. Odbora o lanjskom predlogu zastupnika Bakotića, još nije bio prepisan, u posljednje doba. Što mogu zastupnici učiniti, nego reći da izviestitelj zemalj. Odbora ima pravo? Pri tom zastupnici nisu u stanju da sravne obrazložen predlog Bakotićev sa obrazloženim predlogom slavnoga Odbora. Ovaj izvještaj Odbora zemalj. nemožemo dobiti. Ali još nismo primili ni izvještaj lanjskoga rada ovoga Sabora, te će valjda naši nasljednici biti tako sretnì, da dobiju brzopisna izvješća.

Pošto nisam pitanje ovo proučio, nemogu o njemu govoriti. Baš nikako nemogu govoriti, a još manje kako bi moj drug Bakotić, koji je stvar proučio.

Meni se čini i koliko sam mogao razabrati od ljudi posvećenih u ovaj pravilnik, da ima mnogo mana, koje bi se dale izpraviti. Ima mana u tom, što stanje činovnika pri obćinam nije uredjeno. Ako se ne varam, u Saboru bilo je ovo pitanje iznešeno i predloženo, da se

uredi zaključkom odieljenim stanje činovnika, osobito tajnika obćinskih. I taj predlog bio je podnešen, ali još nije riešen. Morao bi se urediti položaj seoskih glavara. Obćina bira te glavare i razpolaže s njima, ali dočim obćina te glavare bira, politička Vlast ima pravo da ih ukine. Ima mnogo drugih mana. Sam Odbor zemalj. i Sabor priznaju te mane dokazujuć potrebu. i stvaranjem novih zakona, da se taj pravilnik popravi. Izvještaj spominje sve te zakone, koji su do sad stvoreni bili. Ali to je stvar, kako ju Bakotić nazivlje, krparija. Bakotić želi da se svi ti dodatci zajedno sklope i jedno jedinstveno djelo osnuje. U to ime ja preporučam, da se ovaj predlog usvoji.

Predsjednik. Pitali još tko rieč ?

Vukotić. Obćinski pravilnik, u koliko je meni poznat, ne svidja mi se, da ima toliko mana koliko se svidjalo Bakotiču. Da ih ima, to je živa istina. Svaki zakon neke mane ima i s vremenom postane nužda izmjenjivati zakone, jer su u praksi prouzrokovali protivno onomu, što su imali pravo prouzrokovati.

U jednom se podpuno slažem, da se obćinski pravilnik ima u nekim §§ izmieniti, ali nipošto korenito mienjanje.

Slažem se s predgovornikom Bjelanovićem u predlogu koji je podnio, da se posao povrati zemalj. Odboru, da Odbor propita obćinska Opraviteljstva u pokrajini, koja imadu najbolje podatke o netočnosti raznih §§, i na temelju tih podataka neka podnese izvještaj na ustavno pretresanje, u kojim §§ bi se imao obćinski zakonik izmieniti.

Što se mene tiče, nazore, koje je Bakotić lanjske gadine u svom govoru naveo, te je dosta dobrima razlozima zemalj. Odbor popratio u današnjem izvješću, gdje kaže, da se samo u načelu ne slaže. Ja sam moje mnenje lanjske godine u istom smislu izrazio. Zato predlažem da se ovaj predlog častnoga Bjelanovića, koji mi se najshodnijim svidja, usvoji.

Predsjednik. Pitali još tko rieč ?

Ljubić. Ja ću glasovati za predlog gosp. Bjelanovića, jer nemože ništa nahuditi, da se propitaju obcinska Opraviteljstva i razjasni pitanje; premda sam uvjeren, da velike koristi odatle neće biti, jer obćinska Opraviteljstva i do sada nisu bila zapriečena, da to rade. Propitati nehudi; moglo bi i dobra izaći.

Nu ne slažem se u tom, što kaže Bakotić, da priznaje mane u zakonu u obće. Priznajem i ja mana u upravi, ali jeli do zakona ili do okolnosti naravitih? Ljudi su ljudi. Zakoni najbolji mogu biti, a u upravi biti će mana, koje se nedadu liečiti sa zakonim.

Stanje činovnika, to je pitanje liepo prikazano; ali je pitanje, koje po mom mnenju dade se težko riešiti, jer to se sve svadja na to, da se uredi služba, kako da se položaj činovnika poboljša i učvrsti. To nije novo i više zastupnika i članova Odbora bilo je učinilo predloge, da se kako rieši; ali svaki put je zapelo to pitanje, s prostoga uzroka, ako se ustanovi u zakonu, da se ustali položaj obćinskih činovnika, mora se krenuti u carevinski zakon, mora se krenuti u samoupravu obćina; a to se neda. Digao se obći glas: Ne krećite; jer ako ništa, nek Obćine upravljaju sa svojim činovnicim, nek upravljaju po svom razumu; ali nemojmo činiti stega, koje vriedjaju obćinski temeljni zakon

Glede glavara, puk predlaže, vieće bira; ali stoje pod disciplinarnom Vlasti pokrajinskom. Ja kažem to nije mana; jaho glavarem, kad bi ih pustili na milost načelnikom! Ja mislim da kad politička pokrajinska Vlast dogovorno sa zemalj. Odborom pazi na glavare, da ovo odgovara bolje svrsi i daje većeg jamstva glavarem.

Ovaj obćinski zakon, koji obstoji, čini se da je okrpljen, prikazuje se kao gradjen raznih godina. Ali sve je svedeno na način, da odgovara onomu obćemu duhu zakona i ob-

ćim zakonskim načelim; ako je i stvoren u raznim godinam, nesmije se reći, da je prikrpljen, jer ima kroz sve preinake jedinstva.

Glasovati ću dakle za predlog g. Bjelanovića, ali neću iz uzroka koje je on iztaknuo.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Želili izviestitelj govoriti?

Izviestitelj *Vranković.* Samo dvie rieči.

Odbor izvršio je svoju dužnost, kada je podnio ovo izvješće, a nije krivnja Odborova, ako g. Bakotića nije prisutna.

Što se tiče novoga predloga g. Bjelanovića, mogu ga primiti, po nazorih čast. Ljubića, u koliko nije protivan predlogu Odborovu, kao dodatak.

Dakle molim, da se primi predlog Odborov i dodatak g. Bjelanovića.

Predsjednik. Prije nego predjemo na glasovanje, moram odgovoriti na neke primjetbe, što ih je učinio čast. zast. Bjelanović.

Napomenuo je, da još nisu tiskani brzopisni izvještaji lanjskoga zasjedanja.

Istina je, ali ću kazati razlog. U potonjoj sjednici lanjskoga zasjedanja Sabor je odlučio, da se ustanovi mjesto tajnika pri Zem. Odboru. Usljed te saborske odluke bi imenovan Tajnik početkom ove godine. Pošto pak, medju ostalim, povjerena mu je takodjer zadaća da sastavi i pripravi za tiskanje brzopisna izvješća, za koju radnju obično trošilo se je do 600 for. za svako saborsko zasjedanje, ja sam predložio a Odbor Zemaljski pristao je da se odloži tiskanje brzopisnih izvješća lanjskog zasjedanja.

Tako je učinjeno. Ako gospoda zastupnici nemaju još tiskanih izvještaja, Dalmacija je prištedila 600 fr. i tim je naknadjen trošak plaće Tajnika za pol godine.

Druga je primjetba, što je učinio g. Bjelanović, da jučer u 11 sati nije još bilo prepisano izvješće Zem. Odbora o predlogu D.ra Bakotića glede preinake Obćinskog Pravilnika i Obćinskog Izbornog Reda.

U ovom poslu može biti da je baš tako kako se prigovara; ali gos. Bjelanović od jedanajeste ure do sinoć mogao je pročitati izvješće; za stalno pročitao ga, kako se vidi iz onog što je danas govorio.

Na treću primjetbu odgovoriti ću, da je lani D.r Bakotić na dugo obrazložio njegov predlog, i pretresao je obćinski pravilnik i obćinski izborni red, te učinio je predlog, koji bi primljen po vis. Saboru, i podan nalog Odboru zemaljskomu, da ovoga zasjedanja izviesti. To je Zem. Odbor učinio, vršeći nalog koji mu podan bi lanjskoga zasjedanja. Ako D.r Bakotić nije prisutan, ja žalim, jer on proučivši sav predmet, mogao bi nešto dodati k predlogu, koji je podnio čast. Bjelanović.

Iza ove opazke prelazim na glasovanje.

Imamo dva dredloga: predlog Odbora Zemaljskoga i dodatni predlog g. Bjelanoviča.

Predlog Odbora Zemalj. glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina).* Primljeno.

Dodatni predlog čast. Bjelanovića glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju dodatni predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na četrnaestu i potonju točku dnevnoga reda:

Riešenje molbenica.

Izviestitelj *Didolić*. Molbenički Odbor predlaga: Neka se slikaru Vlahu Bukovcu za jedan put udieli fior. 300 podporine.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj *Biankini*. Molbenički Odbor predlaga: Neka se učitelju Mihovilu Vrčeviću udieli fior. 30 pripomoći.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje na ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj D.r *Karaman*. Molbenički Odbor predlaga: Neka se Namjestništvu sa preporukom izruči tražba Župe za oblakšice u prometu.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Zore. Da nebi visoko Namjestništvo mislilo na kakvo drugo mjesto. To je *Breno-Župa* dubrovačka.

D.r *Ćingria*. To je stilistična pogrieška; gdje je *Breno* nek se umetne *Župa* dubrovačka.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Tko prima predlog Molbeničkog Odbora sa izpravkom gos. Zore, neka izvoli ustati. (*Većina)*. Primljen.

Izviestitelj D.r *Karaman*. Molbenički Odbor predlaga: Da se Ljudevitu Seifertu udieli fior. 100 pripomoći.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Molbenica Marka Bralića; izviestitelj čast. Didolić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Didolić*. Molbenički Odbor predlaga: Neka se izruči Nj. Preuzvišenosti Namjestniku prošnja Marka Bralića za pripomoć iz zaklade „Iznemoglih vojnika“.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

D.r *Klaić*. Ja ću reći, da štedimo bezpotrebno dopisivanje. Ustanovljena zadužbina nemoćnih vojnika ne bavi se podporama privremenim, nego godišnjim, kad bi tko na takovu imao pravo. Čini li se drugi predlog o pitanju mjesečne podpore, to spada u nadležnost Namjestništva zemlje. Neka se izruči dakle molbenica Bralićeva Namjestništvu sa prostom popratnicom „na dalnje uredovno poslovanje.“

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. —

Pristajeli izviestitelj Molbeničkog Odbora na izpravak D.ra Klaića?

Izviestitelj *Didolić*. Pristajem.

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na predlog Molbeničkog Odbora sa izpravkom čast. Klaića, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljen.

Izviestitelj D.r *Karaman*. Molbenički Odbor predlaga: Da se predje na dnevni red preko prošnje službenikâ kod Bolnice Zadarske za pripomoć.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj D.r *Karaman*. Molbenički Odbor pred-

laga: Neka se sa živom preporukom dostavi pokr. uč. Vieću prošnja Obćine Opuzenske za povisenje one učione na drugi razred.

Predsjednik. Pitali tko riеč? — Nitko. — Tko prima ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj *Biankini.* Molbenički Odbor predlaga: Neka se doznači fior. 20 družtvu zaklona učenikâ kod Sveučilišta Bečkoga.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje na predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj *Biankini.* Molbenički Odbor predlaga: Neka se udieli fior. 50 pripomoći bivšemu učitelju Božidaru Kalogjerà.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen.

Molbenica Trifuna Marinovića.

Izviestitelj čast. Didolić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Didolić.* Molbenički Odbor predlaga: Neka se predje na dnevni red preko prošnje Trifuna Marinovića za nagradu ili pripomoć.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Ljubić. Ima pravo Molbenički Odbor, gdi kaže, da Marinović nije imao na temelju zakona prava na mirovinu. Nu svakako je priznati, da je on služio blizu 10 godina. Mi smo danas u ovom Saboru nekim čuvarom ludjaka doznačili mirovinu; ja isti sam za to glasovao; a oni su služili do 9 godina, pa naslova nebi imali i da su služili više godina. Nisu imali prava, jer je vrst takve službe, da nema prava na mirovinu; ipak smo njim doznačili obzirom na ono, što su trpili. Ja mislim, da i ovomu učitelju Marinoviću — neznam odkuda je — koji je učiteljevao blizu 10 godina moramo priteći u pomoć; baš jer nema po zakonu naslova; jer kad bi imao naslova, nebi se utekao Saboru — Predlažem, da mu se udieli 10 fr. mjesečne mirovine.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti izvjestitelj?

Izviestitelj *Didolić.* Ja ostajem pri tom, da se prihvati predlog Molbeničkog Odbora.

Predsjednik. Stavljam najprije na glasovanje predlog Molbeničkog Odbora, da se preko prošnje predje na dnevni red. Kad nebi bio primljen ovaj predlog, staviti ću na glasovanje predlog čast. Ljubića, ako mi ga prije glasovanja predade napisana.

Ona gospoda, koja primaju predlog Odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Tim odpada predlog zastupnika Ljubića.

Izviestitelj *Biankini.* Molbenicki Odbor predlaga: Neka se povisi na fior. 285:71 mirovina učitelju Jerki Machiedo.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izviestitelj D.r *Karaman.* Molbenički Odbor predlaga: Da se nadstojnici Stošiji Miniatelli plaća povisi na fior. 360. počam 1.im siečnja 1884.

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko prima predlog Molbeničkog Odbora. neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Bilo bi još nekoliko molbenica; ali pošto je docno, zatvorit ću današnju sjednicu i u isto vrieme javljam da namjeravam pismeno priobćiti dnevni red dojduće, koja će biti u ponedeljak u 9 ½ sati.

Gospoda zastupnici primiti će večeras dnevni red; ipak ću ga ja sada priobćiti (čita).

Današnju sjednicu zatvaram.

(*Svršetak sjednice u 2 sata po p.*)

VI. Sjednica dneva 7 Srpnja 1884.

Sadržaj: Upiti i Odgovori. — Predlozi. — Molbenice. — Izvješće Financijalnoga Odbora o ukinuću Nahodišta. — Izvješće Saborskog Odbora o predlogu glede uvedenja hrvatskog ili srbskog jezika u cc. kk. Urede u Dalmàciji. — Izvješće Financijalnog Odbora o predrazbrojih 1885: Mirovinske Učiteljske Zaklade; Učionske Zaklade; Pokrajinske Zaklade. — Izvješće Odbora Zemaljskooa o predlozima zastupnikâ pl. Serragli, D.ra Arneri i Didolića za neke financijalne olakšice u unutrenjem prometu. — Izvješće Zemaljskog Odbora o predlozima zastupnika Vukotića glede predjelnih puta Bokokotorskih, i zastupnika Didolića glede Bračkoga. — Izvješće Odbora Zemaljskoga o umirovljenju pisara Josipa Armanina. — Riešenje molbenicâ.

(*Početak sjednice 9 s. 45 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Gjaxa** i **Vukotić**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević** i pokrajinski uč. nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 28; broj je zakonit. Molim g. tajnika Vukotića da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku?

Bjelanović. Čini mi se, da je u zapisniku stavljeno, da smo kod potresanja predloga Bakotićeva primili predlog Zem Odbora s mojim dodatkom.

To nije točno, nego je primljen predlog Zem. Odbora i moj dodatni predlog.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Vukotić. Slučajno su izostale neuvršlene rieči, gdje se kaže o plaćama učitelja: . . . . prijatno obazre *na žalostno ekonomično stanje učitelja namještenih u okolišu III.a razreda.*

Ako se može uvrstiti, molim da Vls. Sabor rieši.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena o zapisniku,

Stavljam na glasovanje prvu opazku zast. Bjelanovića, t. j. da se uvrsti u zapisnik, da je njegov dodatni predlog napose glasovan i primljen.

Ona gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Imam predlog zast. Vukotića, da treba uvrstiti rieči, koje su slučajno izostale, u predlogu glede škola, a koje je on naveo. — Tko pristaje, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno,

Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik s ovim izpravcima, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik zadnje sjednice odobren je.

Prije današnje sjednice primio sam nekoliko upita. Prvi upit predao mi je zastupnik Biankini. Molim, da ga pročita.

Biankini (čita).

Od zaposjednuća Bosne-Hercegovine Metkovići postaše najvažnijim varošem za prolaznu trgovinu u Dalmaciji.

Uz trgovinu umnoženi su u Metkovićim zastupnici raznih vlasti i nastao je tu živi prolazak naroda, vojske i uglednikâ svake ruke.

Po tom je nastala onom velečastnom nadžupniku još veća dužnost da u vršenju svog zvanja štiti što bolje i svoj vanjski ugled, i da uzdrži družtvene odnošaje sa raznim uglednim osobam, koje se ondje nalaze il onud putuju.

Ali mu je to uprav nemoguće pri sasvim

nepristojnim stanom u kom mora da živе, i za koji odavna pita da mu bude providjeno. Župnički stan u Metkovičim razpuknut, tiesan, vlažan, naliči više spilji, nego ljudskom prebivalištu.

Pošto je to ne samo na štetu zdravlja onog velečastnoga nadžupnika, nego i na veliku štetu njegova ugleda; pošto je pa država dužna providiti pristojni stan pučkim dušobrižnikom, a nemože dopustiti da i njihovo zdravlje i njihov ugled trpi: čast mi je upitati Vladu N. V.:

Jeli joj paznato nepristojno stanje nadžupničke kuće u Metkovićim?

Akoli jest, hoće li i kad narediti da se nadžupniku Metkovskom dogradi priličan stan?

Zadar, 7 srpnja 1884.

Biankini — *Paštrović* — *Tomić* — *Didolić* — *Ivčević.*

Predsjednik. Ovaj upit prelazi Vladinu Povjereniku.

Drugi upit predao mi je častni zastup. Dr. Paštrović; molim da ga pročita.

Dr. *Paštrović* (čita).

I. Kako se sgadja da od godine 1874 Primnik Nikolini smjeo je izpuštati namirnica poreznih sa samim njegovim podpisom, pa te iznoske ne ubilježio u porezne knjige, a tu zloporabu predpostavljena Vlast doznala samo godine 1883?

II. Koji je iznosak ukupno neubilježen u Upisnicim, a za koje c. k. Primnik Nikolini izpuštao namirnice nepravilne poreznicim?

III. Na temelju kojih obaviesti i predloga c. k. Ministarstvo Financija, bez obzira na neznanstvo većeg diela Rabskih poreznika o propisim glede potrebe dvaju podpisa na namirnicam Poreznog Ureda, bez obzira na dobru vjeru i podpuno povjerenje koje su imali imati napram jednome c. k. poslovaču, kojemu bi povjerena uprava javnog novca, našlo je odlučiti da se ne smiedu u obzir uzeti namirnice izpuštene od c. k. Primnika Nikolini, i da poreznici moraju platiti po drugi put one iznoske na koje se odnose rečene namirnice?

IV. Dali obzirom na poznato siromaštvo posjednika otoka Raba, obzirom kako je jedan c. k. državni poslovač zlorabio dobrom vjerom poreznikâ, obzirom da se radi o ostancim poreznim, koje za toliko godina nisu javili poreznicim niti tražili izplatu, hoćeli Visoka Pokr. Vlada poduprieti prošnju oprosta onih izplata za koje je c. k. Primnik Nikolini izpustio primnice?

V. Mislili starija Vlast Financijalna podati poreznikom točnu obistimbu duga poreznih ostanaka što se sada njima ukupno nameće, naznačujuć godine i vrste porezâ, kao što i naknada od kmetova izplaćenih, ili još ne izplaćenih?

VI. Dali dok takove obistimbe ne izrade i poreznikom dostave, Financijalna Vlast bila bi sklona obustaviti utjerbu duga, za koji bi naložena izplata sa naznakom obćom bez osobitog naznačenja poreznih ostanaka?

VII. Dali jamčevinom Nikolini-a, kao c. k. Poreznog primnika, misli predpostavljena Financijalna Vlast podmiriti barem dio izplata od njega ne upisanih, a za koje je izpustio primnice?

Zadar, 7 srpnja 1884.

Dr. *Paštrović* — *Zanki* — *Biankini* — Dr. *Tomić.*

Predsjednik. Prelazi takodjer Vladinu Povjereniku.

Treći upit predao mi je zast. Dr. Arneri. Molim da ga pročita.

Dr. *Arneri* (čita):

Dopisom 4 maja 1881 Broj 5200 uzvišeno Namjestništvo priobćilo je Visokom Zemaljskome Odboru, da osnova kolnog puta iz Slanoga do Hercegovačke granice koju je navlaš izradilo, bi sprovedena Carskom Kraljskom Ministarstvu unutrnijeh posalâ na odobrenje.

Videć da Vlada Bosanska već je sagradila kolni put iz Stoca u Ljubinje i da se živahno radi put iz Ljubinja na Dalmatinsku granicu, prama Slanomu, radi česa očekuje se po svoj prilici da godine nadstojne 1885 bit će dovršen;

Videć da pva crta sa obraštaja veoma se znamenita pokažuje za Slano i za sva mjesta na okolo, i da ogranak iz Slanoga do granice ne siže preko tri (3) Kilometra.

Podpisanim čast je upitati gospodina Vladina Povjerenika:

Jeli previsoko Ministarstvo unutrnjih posalâ potvrdilo gorirečenu osnovu, i jeli Vlada namjerna sagraditi rečeni ogranak.

Zadar, 5 srpnja 1884.

Dr. *Arneri* — Dr. *Zaffron* — *Zore* — *Petranović* — Dr. *Tomić* — *Gjaxa* — *Šupuk* — Dr. *Machiedo* — *Morpurgo* — *Pavlinović* — Dr. *Karaman* — *Čingrija.*

Predsjednik. Prelazi takodjer Vladinu Povjereniku.

Rieč ima dvorski Savjetnik pl. Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić.* Ja ću imati čast u sutrašnjoj sjednici odgovoriti na ove upite.

(Čita):

U saborskoj sjednici dne 5 tek. mjeseca častni gospodin zastupnik Petranović i družina mu zapitaše Vladu:

I. Koji su uzroci zaustavljenja radnje puta Topolje-Kievo;

II. Namjeravali c. k. Vlada još ove godine produžiti radnju istog puta;

III. Kad misli c. k. Vlada da će se put Topolje-Kievo, od tolike važnosti, podpuno dovršiti.

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

1. Radnja puta Topolje-Kievo obustavljena je privremeno po naredbi Visokoga Ministarstva, jer su troškovi znatno premašili trebovnik.

2. Namjestništvo je podnielo Visokom Ministarstvu obrazloženo izvješće o uzrocima većega troška i zamolilo, pošto je stvar opravdana, da Visoko Ministarstvo izvoli dopustiti nastavljenje radnje; ali još odgovora neima.

3. Čim dozvola c. k. Ministarstva stigne, odpočeti će na novo radnje a kad će se iste dovršiti, odvisiti će najvećma od novčanih sredstava, koja bude na tu svrhu dozvoliti carevinsko Vieće.

U saborskoj sjednici dne 5 tekućeg mjeseca častna gospoda zastupnici Gojković i družina mu upitaše Vladu:

1. Namjeravali Vlada ikada povratiti stanovnicima Občinâ Ercegnovoga i Risna blizu tri godine oduzeto im oružje?

2. Jeli Vlada voljna izdati shodne naredbe kotarskom Poglavarstvu u Kotoru glede dozvoljenja oružja, osobito pušakâ onijem osobama, kojim je to nužno za obranu svoga života i imetka od divlje zvjeradi i da sačuvaju usjeve od grdno pomnoživšeg se broja zecova?

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

Prvo: Vlada ja naredila, da mješovito Povjerenstvo razvidi oduzeto oružje, te drago-

cjene i starinske komade neka učini nesposobne za uporabu kao oružje, pa neka ih onda vlasnicima povrati.

Ostalo oružje nemože se povratiti sa vojničkih razlogâ i sa razlogâ obće sjegurnosti.

Drugo. Kano po svoj Dalmaciji, tako i u Boki Kotorskoj u selima, sasvim razoružanim, nikomu se nedade dozvole za posjed i za nošnju oružja.

Budeli opasnosti imetku od zvjeradi, neka se občine obrate na kotarsko Poglavarstvo, koje će shodne mjere preduzeti, da tu zvjerad utamani.

Predsjednik. Primio sam dva predloga. Jedan predao mi je Dr. Paštrović; molim da ga pročita.

Dr. *Paštrović* (čita. Gle Prilog 73).

Predsjednik. Prelazi Odboru Zemaljskomu na ustavno razpravljanje.

Drugi mi je predlog predao Dr. Ivčević te molim da ga pročita.

Dr. *Ivčević* (čita, uz povladjivanje Kuće. Gle Prilog 74).

Predsjednik. Prelazi Odboru Zemaljskomu na ustavno razpravljanje.

Moram primietiti, da je sada pročitani obrazloženi predlog D.ra Ivčevića podpuni govor. Kad bi dojednom zastupniku slobodno bilo tako postupati, mogao bi donieti koji mu drago predlog sa obrazloženjem i tako pročitati govor; te na ovaj način nebi ga predsjednik mogao pozvati na red ni oduzeti mu rieč.

Ja nisam imao kad pročitati predlog D.ra Ivčevića, jer mi je predan bio taman prije sjednice; ali ova opomena neka vriedi za buduće.

Primio sam dvie molbenice, molim g. Vukotića, da pročita broj i kaže u kratko sadržaj.

Tajnik *Vukotić* (čita): Br. 146. Samostan koludricâ u Pagu za pripomoć učioni; 146. Učenici na Zagrebačkom Sveučilištu za pripomoć.

Predsjednik. Ove prošnje prelaze Molbeničkomu Odboru.

Prelazim na dnevni red. Prva točka je sliedeća: Izvješće Financijalnoga Odbora o ukinuću Nahodištâ.

Molim g. izviestitelja, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Čingrija* (čita. Gle Prilog 52).

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

Dr. *Klaić.* Častna gospodo! Ja se ne slažem s predlogom Financij. Odbora, da se pitanje o ukinuću nahodišta još jednom odgodi. To je mnenje takodjer Zemalj. Odbora, na ime koga ja uzimljem rieč.

Za Zem. Odbor pitanje je dozrelo još od nekoga vremena; dozrelo je još od onda, kad je Zem. Odbor podnio Saboru predlog godine 1881. Izvješće ste Zem. Odbora Vi pročitali; tu je pitanje obrazloženo temeljito i obširno sa svakoga gledišta. Ovo je pitanje: da li su nahodišta koristna ili škodna, a to obzirom na izgled i podatke statističke, crpljene kod drugih velikih naroda, gdi bi riešeno u smislu ukinuća. Financijalni Odbor stavlja po sriedi drugo pitanje, govoreći da ti štatistički podatci, koji su pobrani kod drugih država, nemogu vriediti za nas; nego hoće da zna, koje će posljedice kod nas imatiti to ukinuće.

Ovo je svesti pitanje u *circulum vitiosum.* Radi se o ukinuću ondje gdje postoje, dakle nemože se imati podataka, gdje ih nema;

dočim se moraju crpiti od ondi gdje su ukinuta; a ti podatci suglasno svadjaju na to da je ukinuće nahodišta, kako sada postoje, neobhodna potreba. Ja se na te obćenite razloge povraćati neću, nego ću sa praktičnoga gledišta poduprieti predlog Zem. Odbora.

To stoji, da su sve pokrajine u Austriji ukinule nahodišta; jedina naša pokrajina čini u tom pogledu iznimku. U drugim zemljama nisu se pokajali, jer nema slučaja, da bi ih uzpostavili. Što Odbor Financijalni navadja glede kraljevine Galicije, možda je istina, možda da se je čedomorstvo pomnožalo; ali jedan sami slučaj nemože se generalizirati, ne važi koliko oni svih ostalih zemalja. Ja se sa mnenjem Finac. Odbora, što bi htio moralno stanje Galicije prispodobiti sa moralnim stanjem naše zemlje, nemogu složiti. Ako mi nismo na nekom stepenu prosvjete, ipak se nahodimo u boljem stanju nego Galicija, osobito nego iztočni dio nje; tu je stanje primitivno i crno siromaštvo, o kakvom mi pojma nemamo. Ova nahodišta, koja u nas postoje, držim da su zemlji na teret, nanose zem. zakladi trošak, koji nadmašuje 10.000 fiorinâ na godinu.

Što se postiže s ovim nahodištim i glede života ovih nesretnika, koji su ponešeni u nahodišta?

Nahodišta u nas nisu zavodi, gdje se odgaja i hrani diete; nego što se čini? Kako njim je malo nedjelja, šalju se van, i plaća se onim, koji će jih odgajati. A tu se ne čini drugo, nego se vodi spekulacija s tom djecom. U nas statištika pokazuje, da ih 70% umire; dakle životu ovih nesretnika nije pomoženo uzdržanjem nahodišta.

S druge strane u onim selima, kamo se šalju ova djeca, odgajanje nije nego uzrok demoralizacije. Ja sam se nazad 8, 9 dana razgovarao sa nekim župnikom i pitao me: Hoćete li ukinuti nahodišta? — Ja sam ga upitao: Zašto to? — Reče mi: — Žalim demoralizaciju, što je ima u selim; sve proizlazi od odgoja te djetce. — Kad to jedan župnik kaže, to je auktoritet, koji može govoriti.

S druge strane neda se tajiti, uzdržanje nahodišta nije nego poticanje na nemoralnost, na laganost, — razumite što hoću da rečem. Jer kad ženska glava zna, da se može naći netko, tko će čedu nezakonite ljubavi pomoći, lašnje će se zavesti nego bi kad promisli, da će ju ta njezina laganost povesti, ili da ima posla s kriminalnim zakonom ili da se naprti odgojem toga čeda. U tom smislu nema sumnje, da postojanje ovih nahodišta nije, kako se u početku o njih mislilo, na sačuvanje moralnosti, nego na poticanje nemoralnosti.

Ljubav kršćanska bila je koja je u početku zavela te zavode; ali to je zavedeno bilo u ono doba, kada se je ljudstvo europejsko nalazilo u drugom stanju nego je sada; u ono doba, kad je veliko siromaštvo vladalo u našem puku i izložena djeca nisu bila plod razuzdanosti nego nevolje. Nisu se zavela nahodišta za tu djecu, niti se govori o *nezakonitoj* djetci, nego svuda se radi o *izloženoj* djetci. Žena, koja nebi bila u stanju da uzdrži diete, izložila bi ga i pružila javnoj ljubavi.

Glavni faktor, vjera, pritekla je u pomoć, zavela je nahodišta, da toj socijalnoj nevolji doskoči; poslje pristupiše obćine, pa države. Države uzele su na se te terete privatne ljubavi, izkrenje privatne dobrotvornosti, stavile na njihovo mjesto oficijozne dobrotvornosti, koje se vrše prirezom i porezom poreznikova, te su najgore vrsti. Dandanas stvara ljubav izkrnjega zavode svakojake da ljudskim nevoljam pripomogne. Upućujem vas, da citate djelo francezkoga spisatelja De Camp; da vidite, što ljubav kršćanska može učiniti. To djelo nije pisano po svećeniku, nego po *eleve d' école normale*. Dakle dandanas ljubav izkrnjega nije izumrla i stvara zavode koji odgovaraju potrebi; stvara zavode za zapuštenu djetcu, koja se u tim nesretnim okolovštinam nalazi, da nema tko da se s njima bavi, nego su zapuštena. Ja se nadam, da će i kod nas biti tih zavoda, od kojih imamo do

sada jedno sirotište. Možda s vremenom, kad se bude potreba pokazala, i više će ih se zavesti; nu s početka mora privatna dobrotvornost djelovati pa oficijozna; državna, zemaljska dobrotvornost, te su pozvane u drugom redu, da stvaraju takve zavode gdje prieti pogibelj ljudskomu sustavu i družtvu.

Dakle mislim, ako mi ukinemo ova nahodišta, da nećemo drugo nego prištediti jedan dobar dio novca našega budgeta; da tim nećemo učiniti kvara moralnosti, a ovoj djetci na drugi će se način pomoći, jer ukinućem nahodišta bit će ih manje.

Danas u ova nahodišta neidu samo nezakonita djetca, nego i od obitelji, koje od nevolje ili nehaja zanemare svoje čedo; pošto imadu ovu prigodu, daju svoju zakonitu djetcu u nahodišta; a kad se ukinu, to zlo neće se dogadjati.

Kod nas — pošto smo jedina zemlja u Austriji gdi ima nahodišta — što se dogadja? Da iz drugih zemlja donose djetću, i dobar postotak ove djetce koja se o naš trošak odgaja, nisu djetca naše nemlje, nego drugih zemalja. To je jedna neprilika, kojoj valja na put stati.

Za to ja preporučam, da Vis. Sabor glasuje proti predlogu Fin. Odbora, a da se uzme za podlogu specijalne debate predlog Odbora Zemaljskoga.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili govoriti izviestitelj Financ. Odbora?

Izviestitelj Dr. *Čingrija.* Da nebude Vis Sabor zaveden govorom čast. zast. Klaića, najprije ću iztaknuti, da mi se čini sve što je rekao neumjestno, ako se obazremo nu predlog Financijalnoga Odbora.

Govor koji je on držao, držaa je u tom pravcu i smislu, da bi se reklo, da se s naše strane predlaže, da se predje na dnevni red, da se odbaci zakon, koji je predložen sa strane Zem. Odbora.

A to ne stoji. Osobno, što se toga tiče, ja sam za ukinuće nahodišta, da se zakon primi; ali to neće rieti, da je pitanje dozrelo, da se Sabor nalazi u takvu položaju, da mirno može glasovati o tom važnom pitanju, da baš nije potrebno nikakva drugoga podatka, na temelju koga bi mi mogli duševno i mirne sviesti glasovati ovaj zakon.

Čast. predgovornik kaže, da za Zem. Odbor, što se njega tiče, da je on uvjeren, da je ovo pitanje dozrelo. Nu što je on uvjeren, što je uvjeren Zem. Odbor, što sam uvjeren možebiti i ja, neće rieti, da je dozrilo za svakoga, da je svaki toliko to pitanje proučio, da bi mogao mirnom sviesti glasovati, da se zakon primi. To se razumije, kad se kaže da je pitanje „dozrelo“. Uvjerenje to je stvar posve subjektivna; ono visi od mnogo i mnogo okolnosti; i stoga se sgadja, da je neki na jedan, neki na drugi način uvjeren o istom predmetu. Tako je Financijalni Odbor bio uvjeren s njegove strane, da to pitanje nije dozrelo, te da se pretresa meritorno.

Reći ću i to. Čast. zast. Klaić rekao je, da izvješće od g. 1881, kojim je Odbor Zemaljski popratio ovaj predmet vis. Saboru, je bilo puno podataka, tako da je s te strane van svake sumnje, da je ono, što je ondje rečeno, rečeno je koliko je od potrebe, da može svaki crpiti to uvjerenje, da se nahodišta mogu ukinuti.

Meni se čini, da ni to ne stoji. Kad sam se počeo baviti ovim predmetom, dopade mi do ruku izvješće Tršćanskoga Odbora, koje je učinjeno u ono doba, kad se je ovaj isti predmet u Tršćanskom Saboru pretresao. Iz onoga izvješća najprije se crpi to, da je poglaviti razlog ukinuću bio ekonomični; sve one stvari, koje su ondje rečene mogu se držati kao pictura, nu poglaviti je razlog taj da su

iz Kranjske i iz Istre donosila se djeca u nahodište Tršćansko; te to je bio pravi uzrok ukinuća, velika šteta občini Tršćanskoj. To je bio cilj da se te štete izbave, to njihov ideal za kojim su težili, kad su ukinuli ono njihovo nahodište.

Nu reći ću, da se u onom izvješću, — koje ima obilje viesti, koje spominje gosp. predgovornik, — kaže, veli: Treba da opazimo, da statistički podatci prikazuju, da, kad su se nahodišta ukinula, ne samo da se broj čedomorstva nije umnožao, nego da se umanjio.

S moje strane, ja se mogu trudno sklonuti da to vjerujem; te treba da iztaknem to, da u Galiciji nije bilo tako, nego se je dogodilo protivno; kad su se ukinula nahodišta, taj broj, ne samo da se nije umanjio, nego prve godine uzvisio se poterostručno, druge godine sedmerostručno. Pošto se naš Odbor pred tom činjenicom, jako važnom u ovom poslu, snebivao, rekao je, treba izpitati.

A kuda ćete bolje nego, da se naš Odbor Zemaljski obrati Odboru Kraljevine Galicije i izpita štatističke podatke od god. 1876-1881? Činilo se Finan. Odboru, da ista važnost predmeta, isti ugled ovoga Sabora zahtieva, da se ne predje tako na lahku ruku u pretresanje jednoga pitanja ovako važnoga s humanitarnoga gledišta, pa u tom smislu se poveo, kad je svoj predlog vis. Sabor učinio.

Čast. zast. Klaić opazio je jednu stvar, t. j. činilo mu se, da je na neki način Odbor naš uzporedio stanje pučanstva nižih razreda u kraljevini Galiciji stanju našega pučanstva i rekao je, da to nemože biti dopušteno, pošto da je naš položaj u svakom pogledu s te strane povoljniji.

Ja se slažem za ono što se nekih prediela tiče; ali ne cienim, da ću pogriešiti, ako opazim, da za ono što se tiče nekih drugih prediela naše pokrajine, osobito prediela na gornjoj strani Dalmacije, možebiti, kad bismo htjeli iztraživati, našli bi mnogo stvari sličnih kod tih dvaju puka, i čini mi se, da je i u jednom ekonomičnom stanju dosta slično.

Ja neću na dulje zagovarati predlog Fin. Odbora vis. Saboru. Rekao sam što je ravnalo naš Odbor, kad je svoj predlog učinio, pa sada neka vis. Sabor odluči to: ili će primiti odgoditeljni predlog Financ. Odbora ili meritorni predlog Odbora Zemaljskoga.

No u zadnjem slučaju Odbor bi Zemaljski branio osnovu, jer Odbor naš, kad bi naš predlog bio odbačen, u razpravi nebi mogao zastupati jednu redakciju, koja je protivna onoj, koju on predlaže.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog odgoditeljni Financ. Odbora. Kad nebi bio primljen, onda ću staviti na glasovanje predlog D.ra Klaića, da se danas predje na razpravu i drugo čitanje zakonske osnove o ukinuću Nahodišta.

Prvi predlog glasi: (čita prvu točku predloga Financ. Odbora).

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Stavljam na glasovanje drugu točku, koja glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Stavljam na glasovanje treću točku, koja glasi (čita):

Ona gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Četvrta točka glasi (čita):

Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na drugu točku dnevnoga reda, koja glasi: Izvješće Saborskoga Odbora o uvedenju hsvatskoga iliti srbskoga jezika u cc. kk. Urede u Dalmaciji.

Izviestitelj čast. zast. Bulat, molim da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita. Gle Prilog 33).

Predsjednik. Razprava je otvorena na sve četiri točke izvješća posebnog Saborskog Odbora.

Rieč ima zastupnik Petranović.

Petranović. Visoki Sabore! Pri pitanju o unutrašnjem uredovnom jeziku, koje je Odbor iznio na saborsko pretresanje, živa narodna sviest podiže nas da odriešito izjavimo naše želje; ali razboritost ujedno nalaže, da bezobzirno ne postupamo, jer bi inače povriedili raznovrstne interese, koji su s istim nerazlučivo skopčani. Nastojeć o ostvaranju našega prava, nemožemo uzkratiti dužna obzira na obće interese, da javna uprava ne zapne, i na posebne interese našega zaslužnoga činovništva, u koliko sastoji većim dielom od domaćih sinova.

Odborov predlog ubuhvaća ne samo predmete, koji ne spadaju na unutrašnje poslove, kao n. p. pečati i grbovi, nego smjerajuć na bezuvjetno uvedenje narodnoga jezika, ne odgovara postojećim okolnostim. Čuvajmo se obmana, budimo izkreni; naš jezik prodro je djelomice u javni život, naš jezik uporablja se u školama; ali jezik nije još postao kulturnim jezikom u našoj pokrajini, nije postao znanstvenim jezikom u našoj pokrajini.

Glasovi. Oho!

Petranović. Da, u našoj pokrajini nije se udomačio u svim družtvenim slojevima. U javnom životu životario je; izuzam našega najmladjega naraštaja, nemamo strukovnjaka izučenih i odgojenih na ponarodjenim školama. Pri takvim okolnostim neide, kako bi mi radi; red nam je umjeriti naše zahtjeve, jer inače bi onegomućili ostvaranje naše želje, koje smo nakani izraziti.

Kad bi mi — sudeć nepristrano i bez ikakve obmane — kad bi mi zaveli narodni jezik, red je priznati i to do jednoga, da bi u svem upravnom sustavu nastale takve posljedice. koje bi postavile naše pravo u očitu i neizbježivu oprieku sa potrebama brze i redovite uprave.

S ovoga gledišta, kad se razpravljalo to pitanje u Odboru, ja nisam mogao pristati na drugu točku predloga Odborova i nemogu ni sada podpuno pristati, već na mjesto istoga ja predlažem jednu izpravku na ime moje i mojih jednomišljenika, naime:

„Da u sve cc. kk. civilne Urede, upravne i sudbene, u Dalmaciji, bude postepeno uveden hrvacki iliti srpski jezik kao uredovni jezik unutrašnjeg poslovanja i medjusobnog dopisivanja u pokrajini“.

Ako vis. Sabor ne pristane na ovu izpravku, mi ćemo se uzdržati od glasovanja na drugu točku predloga Odborova. U ostalim glasovati ćemo s predlogom Odbora.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Častni zast. plemić Serragli ima rieč.

Serragli. Io trovo delle cose buone nella proposta che ha elaborato il comitato incaricato della questione della lingua, ma trovo poi che pecca in un punto essenziale, qual si è quello di considerare e di asserire che non esiste in Dalmazia una nazionalità italiana.

Quest' è la prima volta che tale proposizione viene così apertamente annunciata. Io non posso che ripetere in argomento quanto fu già detto in tutti i giornali e discusso molte volte; — ma è certo che questa proposta così assoluta ed odiosa non fu finora mai pronunciata, mentre il partito che in oggi forma la maggioranza si accontentava di domandare tutto al più la parità delle due lingue; dove invece oggi vuole assolutamente escludere e sopprimere l' italiano. —

Io non so quale concetto abbia diretto il comitato nel dare un senso alla parola nazione. Se egli prende il senso etimologico, etnografico voglio dire, capirà bene che non ci è ormai una nazione che regga a questa prova, perchè in seguito a vicende diverse ciascuna rappresenta il complesso di altre frazioni — ed il comitato dovrà convincersi che la caratteristica n' è la lingua. Un' agglomerazione quindi di più frazioni che abbiano lingua e letteratura comune si chiamerà nazione.

In Dalmazia, giusta le anteriori statistiche, c' erano 45000 italiani; la più recente ad ogni modo riduce il numero di quelli che parlano abitualmente la lingua italiana a 27000. Su queste statistiche ci sarebbe molto da dire — dappoichè sappiamo come l' elaborazione dei dati statistici venga commessa presso i comuni ad un impiegato di cancelleria — ma ammettiamola pure questa cifra. Essa costituisce la diciottesima parte, vale a dire il 5% abbondante dell' intera popolazione della provincia. Mi sembra questo un numero che merita dei riguardi! D' altronde la legge garantisce l' equiparazione delle nazionalità senza distinguere se grandi o piccole, anzi ha lo scopo di proteggere le piccole, che altrimenti si perderebbero nel mare magnum della Cisleitanja. P. e. gli italiani che sono in in numero di 600.000, costituiscono appena il 30% della popolazione — ed i serbi e croati che danno un contingente del 2 o $2\frac{1}{2}$ per cento, non meriterebbero tanti riguardi e favori da parte del governo.

Or gli italiani della Dalmazia, che formano il $5\frac{1}{2}$ per cento, meritano ben di dirsi nazione; prima perchè parlano la stessa lingua; nazione poi perchè tutti in Dalmazia, meno i contadini, parlano l' italiano; nazione perchè se $\frac{9}{10}$ parlano lo slavo, $\frac{1}{10}$ parla l' italiano; e se dopo tutto questo si persistesse a negare la nazionalità politica, non potrebbesi almeno negare la nazionalità che proviene dalla coltura. —

L' idea che servì di base alle conclusioni del rapporto del comitato mi sembra un fondamento falso. Io non vorrei, nè desidero che si ripeta in questa seduta quello si fece in una seduta della precedente sessione, allorchè si abolì la parte italiana dalle trattazioni della dieta e della Giunta, riservando a questa lingua un posticino assai modesto. La fu una risoluzione odiosa e poco cortese, la quale non potea che produrre rancori nuovi. E che, abbiamo forse interesse di sopprimere questa lingua? Io dissi altra volta e lo ripeto che la parità delle due lingue fu proclamata con sentimento di generosità ed equità dal partito autonomo, allorchè esso era in maggioranza. Se tale parità si vuol distruggere, sopprimendo l' italiano, non resta che una lingua, ed allora a che serve il § 19 della legge fondamentale? Ma noi che parliamo italiano, la consideriamo codesta parità come un diritto ed una legge di convenienza; io da mia parte la richiedo, perchè parlo ambedue le lingue e le amo di egual amore, e perciò la parità che sento in me di tale affetto, vorrei riconosciuta da tutti. Essa d' altronde non porta nessun ostacolo ai progressi della lingua slava, perchè abbiamo veduto che non impedì lo sviluppo di questa lingua, che ora si pretende giunta a tanto da supplire a tutti i bisogni della vita, e da rendere inutile l'uso dell' italiano. Io non sono giudice competente, nè pretendo di sostenere che lo sviluppo della lingua slava sia inferiore ai bisogni cui dovrebbe provvedere, ma guardando bene al tempo che ci volle, mi sembra troppo breve.

Prima del 30 in Dalmazia non si sognava di poter creare una letteratura slava; si accontentava dell' antica letteratura accademica e di qualche pjesma. Ma nel 30 anche

i Croati sentirono la scossa elettrica della rivoluzione di Luglio e vollero esser liberi. Il Governo favorì le loro tendenze, perchè metteva di tal modo imbarazzi ai Magiari, divenuti troppo esigenti. Fu allora che cominciò il movimento letterario, ed i Croati compresero che bisogna esser civili per esser liberi, e si pensò alla letteratura. Senonchè tale risveglio andava ancor sempre trascinandosi. — In Dalmazia questo movimento non cominciò che colla pubblicazione di un giornale *Zora*, di cui erano scrittori il Preradović ed il Kaznačić poi, mio esimio patriota. Ma il 48 fu quello che confuse il movimento politico col letterario, ed allora si pensò più alla lingua slava od illirica, che non chiamavamo croata, mentre tale denominazione fu appena adesso generalizzata. Appena venuto il 61 questo movimento si accentuò di più, ma dopo tutto esso veramente non ha che un' esistenza di 30 o 40 anni al più. Se in una tal epoca si possa formare una letteratura capace di soddisfare a tutti i bisogni della vita civile e politica, a tutto in conclusione, io non so giudicare — ma mi pare però troppo ristretto; e mi pare che prudenza e temperanza consiglino di attendere l' effetto delle nuove scuole. Io non posso che consigliare la moderazione. Ora per venire a discutere in merito ai singoli paragrafi di questo conchiuso, cedo la parola ai miei colleghi, più competenti pei posti che cuoprono di avvocati e di giudici. (Odobravanje na lievoj).

D.r *Pezzi.* Come risulta dalla relazione del comitato ora preletta, di cui ebbi l' onore di formar parte, votai in favore ai numeri 1, 3, 4, perchè li ritenni estesi entro i limiti della parità dei diritti delle due lingue. Quanto alla seconda proposta votai contro, e ciò in considerazione che il diritto di stabilire la lingua interna d' ufficio spetta al potere esecutivo, e poi perchè a tale proposta si oppone il § 19 della legge fondamentale dell' impero, il quale suona:

„Tutte le nazioni dello Stato hanno eguali diritti, ed ogni singola nazione ha l' inviolabile diritto di conservare e di coltivare la propria nazionalità ed il proprio idioma.“

„La parità di diritto di tutti gl' idiomi del paese nelle scuole, negli uffici e nella vita pubblica è riconosciuta dallo Stato.“

E che sia riconosciuta dallo Stato l' esistenza dell' idioma italiano in Dalmazia lo prova il fatto, che tutte le leggi emanate dal Governo sono pubblicate in italiano ed in slavo; che il giornale ufficiale l' „Avvisatore Dalmato,“ viene pure pubblicato in ambe le lingue, cioè italiana e slava; che il saluto che Sua Eccellenza fece all' apertura della Dieta agli onorevoli deputati, venne espresso nelle due lingue del paese, cioè italiana e slava; e finalmente lo prova il rescritto Sovrano 30 maggio 1884, non escludendo esso la lingua italiana, ma garantendone anzi l' uso.

Per tutto ciò, come nel comitato, così anche quì propongo (čita):

„Voglia l' Eccelsa Dieta deliberare, che sul secondo punto della proposta del comitato, colla quale verrebbe espresso il voto al Governo di Sua Maestà acciò la lingua interna di tutte le Autorità amministrative e giudiziarie in Dalmazia sia la lingua croata o serba, si passi all' ordine del giorno.“

E ciò a nome mio e dei miei consenzienti politici.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Ljubić. Da rečem pravo, malo je prigoda kod nas, gdje nas može zanimati razprava. Saborom su pokrajinskim otanjili toliko djelokrug i stegli ga, da pitanja velevažna i zanimiva nisu svaki dan na dnevnom redu. No današnje pitanje je prevažno; mi vidimo, da ga jedna i druga stranka smatra prevažnim, te se s jedne strane diglo, a počelo se dizati i s druge govornika — jedni da brane najveće pravo naroda, njegovu najmilju svetinju, a drugi da brane nekakvo posjedovno pravo. Progovoriti ću i ja, jer cienim za ne manje važno ovo

pitanje sa gledišta narodnoga, nego je i sa političkoga gledišta. Po nesreći u Austriji može se reći, da se svako drugo pitanje podmeće ovomu pitanju narodnosti, da pitanje jezika muti cielu Austriju; ono ima upliva na sve zakone i sve odluke, što se stvaraju u Beču. Ali ja neću daleko; kao mali zastupnik maloga pokrajinskoga Sabora govoriti ću o smutnjam, što ovo pitanje izazivlje u Dalmaciji. Ovo je ono nesretno pitanje, koje je braću razdvojilo, koje je smutnju i nered dovelo u pokrajinu, koje nas, da rečem, omrazilo i sa Vladom; jer, ako se stališ činovnički nije slagao sa narodom, to je s toga, jer mu nije ljubio jezika, možda ni poznavao; â narod neima velike ljubavi, pa reći ću, ni velikog pouzdanja u činovnički stališ, jer vidi da ono, što je njemu najsvetije, ne ljubi, dapače pobija. Pitanje jezika kod nas takvo je, da kad bi se riešilo, riešio bi se velik broj — ako ne i dojedan — pitanjâ što kod nas živu. Istom pitanju sdruženja sa posestrinom Hrvatskom nebi bilo toliko protivštine, toliko zaprieka i kamenja, da se digne ovaj kamen smutnje o jeziku. Zato kažem, da je pitanje ovo o jeziku pitanje prevažno i koje nedopušta odgodbe, koje mora da se jednom rieši. Nego proti tomu neki navadjaju neke okolnošti oportunističke a neki navadjaju neko svoje pravo stečeno.

Čast. predgovornik Petranović navadjâ okolnosti, obzire; a častni Serragli navadja razloge prava. Da počnem baš s debeloga kraja, odgovoriti ću nekoliko rieči čast. Serragli-u.

On tako počimlje braneć pravo narodnosti talijanske u Dalmaciji; on hoće da je Dalmacija razdjeliena na dva naroda.

Nema toga; o tobožnjem narodu talijanskomu u Dalmaciji pisalo se u kakvoj knjižici koja je iz Dalmacije izašla; ali u zemlji, kod naroda nitko nije ni pomislio, da ima naroda talijanskoga u Dalmaciji.

On kaže, da ima, jer da mnogi govore talijanski. Tim samim svojstvom on hoće da označi narodnost. U tu prepirku o poglavitih oznakah narodnosti neću se upuštati, ali će svak priznati, da prva oznaka bit će krv, bit će rod; nemože biti naroda bez roda. Kad toga nema, svi drugi znakovi nemogu biti nego prividni. A za tim ću upitati čast. Serraglia, da mi dokaže po rodu, po krvi, kako bi smjeli reći, da u Dalmaciji ima naroda talijanskoga, narodnosti talijanske? Izvodili to od prastare rimske dobe? Dajmo da ima plemena, koja iztiču baš od rimskih doba; nu kad bi to pobrali sveli bi na toliko, da bi ih na jednoj ruci prebrojili. Od talijanskih obitelji pa kašnje pridošlih, i te bi se prebrojile aritmetikom najdivljijih naroda. Sve te dakle talijanske krvi nije nego kapljica, koja se je raztopila u moru hrvatskom, te joj nestalo oblika i boje. Govoriti dakle danas o narodnosti talijanskoj u Dalmaciji stvar je smiešna, to je pitanje ostarjelo, koje se ne smije već pretresati. Nego idjem dalje, kažem ne samo da nema narodnosti talijanske, nego da nema ni jezika u smislu, da je stekao kakvo pravo u Dalmaciji, u smislu pitanja, o kojem se danas razpravlja. Talijanskomu jeziku kod nas ni niemci nebi znali naditi ime; ni oni koji znadu majstorski razkrajati i prekrajati tako, da nestane i platna i sukna. Mi ne poznajemo nego narodnoga jezika i jezika tudjinskoga; a Niemci skovaše i Nationsprache i Landessprache i Landesübliche Sprache i Umgangssprache i Amtssprache. — Nu pošli i na te niemačke redove, talijanski u nas ne pada pod nikakav; kao što nije Nationssprache, nije ni Landessprache. Jezik koji hoće da steče pravo, da se prozove zemaljskim jezikom, mora da u cieloj zemlji živi, ma taman u manjini. Ako se je zavukao kao miš u kakav škrip, nije tim zapremio zemlju, nije se prostrao po zemlji. A da talijanski u tom smislu nije zemaljski jezik, dokazati ću statistikom. Istina, čast. Serragli kaže, da mu statistika ne daje sigurna temelja. Neću ni ja reći da je statistika kakvo sveto pismo, da se iz nje vadi živa istina, nu ipak nešto istine u njima imade; akoli su pa stare statistike vriedile nešto, današnja vriedi nešto više. Stari gradili su na temelju podataka pokupljenih od činovnika i poslovača, koji su htjeli na svaku ruku da su talijani; zato oni našli 40 % talijanacâ u Dalmaciji. Danas se postupa razboritije; dan-

danas nije se gradila statistika u burokratičkoj sobi; dan danas ima nekoga stida reći laž. Po statistici dakle kažem, da imâmo jednu trećinu zemlje, gdje talijanskoga jezika nal da ne čuješ. Imamo 14 kotara sa 176,290 duša, od kojih govore svakojako talijanski samo 358 ljudi; a to 358 u 176,290, to nije ni ona kapljica, ja neznam kako bi ju prozvao; ti ne iznose ni 1%, ne iznose nego 0·2%. Uzmimo još druga 3 kotara, sa 41,556; pa onda imamo 17 kotara, možemo reći, da imamo pol Dalmacije; te u to 217,846 stanovika, ljudi koji govore talijanski ne nabrojiše nego 725; a opet ni to nije 1%, nego je 0·88% od cieloga onog pučanstva. Nadodajmo još drugih 6 kotara, pa ćemo doprieti do 23 kotara, do dvie trećine pučanstva, do 325,507 duša, pa jedva u 100 nadjete 1·6 da se talijancem krsti. Ne ostaje nego 7 kotara, gdje nam tobožnji talijanci porestoše do 15%: u Trogiru 10%, u Rabu 13%, u Splitu 14%, u Hvaru 15%, u Zadru 15½%, u Staromgradu 19%, u Visu 57%.

Gospodo, ako bi se imalo posumnjati o istinitosti naše statistike, to bi mogli slobodno pri zadnjim podatcim; mogli bi o tim što kazati. Kad mi prikažu, da u starogradskom kotaru ima jih 19% kojih govore više talijanski nego hrvatski, nadaje mi se smieh; i ako nisam bio u Staromgradu, ali sam slušao one valjane otočane, koji obilaze sviet za obrtom i dobitkom. Kad mi prikažu Split sa 14% taljanaša, vidju da su u te ubrojili dojednoga varošana grada Splita, inače gdi jih naći po cielom kotaru? A što da rečem o Trogiru, o Visu, o kojim mi častni trogirani i višani pripoviedaju, da je to riedka iznimka ako se u kojoj kući govori talijanski.

Nego i po ovim podatcim, dokazano je, da se taj talijanski jezik nemože nazvati ni Landessprache, t. j. da se je ugniezdilo u cieloj zemlji, jer ga vidimo stegnuta na 8 kotara, a u 23 kotara ili ga nema ili ga je u vrlo nevoljnom razmjerju. Po ovom što sam rekao, vidi se da talijanski jezik u Dalmaciji nema ni ono pravo, da se prozove landesüblich, t. j. da se rabi u zemlji, jer se u cieloj zemlji ne rabi; valja doći do gdikojeg grada ako ćeš ga čuti. Nije istina što neki kažu da u Primorju, izuzam težaka, svi govore talijanski. To nije istinito, to nesmie barem nami reći čast. Serragli, i ako se takove neistine smiedu prodavati tudjemu svietu.

Kako dakle da prozovemo ovaj jezik? — Prozovimo ga *Umgassprache*, kao da je nekim u razgovoru običan, kao da neki hoće da govore više talijanski nego hrvatski. Pa to mu ne daje nikakva prava; to očituje da ga trpimo kao gosta, da ga primamo, da ga ne gonimo, da mu puštamo ono mjesto, što se daje gostu, dok je dobar, dok ne smeta, dok ne pomisli da će tjerati kućane i nametnuti sebe gospodarem. Neka ne misli cast. Serragli, i nitko s njim, da u nas mrze talijanski jezik radi talijanskoga jezika. Mržnja je odtuda, što se je ovim talijanskim jezikom htjelo gospodariti u hrvatskoj zemlji; kao što se je jutros htjelo nekako da dokaže, da ima jezikâ i narodâ, kojim je sudjeno da služe, a da jih ima, kojim je sudjeno — od Boga ne; od koga li? — da gospodare....

Serragli. Ja to nisam rekao.

Ljubić. Ne velim da ste rekli; ali se govori na način, kao da bi se to mislilo. Akoli idjem u trag vašoj stranci od starijih doba, čini mi mi dokazuju, da se na to smjeralo. Vi dan danas ovdi u sabornici ne smetate, dakako, da se ukažemo što smo; ali je bilo vrieme kad ste nam za milost dozvoljavali da govorimo svojim jezikom. Onda u sabornici — bolje neg ja spominjati će se čast. Serragli — propuštao se hrvatski jezik; ali se preporučalo, neka se pojavi, što manje može.

Kaže čast. Serragli, da mi težimo na to, da izključimo talijanski jezik.

Jest, ja izpoviedam: ali da se izključi iz gospodarstva, da se izključi iz onog mjesta što mu ne pristoji, da se izključi iz mjesta što je oteo hrvaštini. A zar mu je tu šta krivo? To mjesto nije njegovo nego je našega je-

zika. Možda bi tko pomislio, da mi hoćemo da se sasvim izključi?

Nije se ta težnja nikada ukazala, a još manje će se dogoditi, ako se kani toga što se htjelo prije, najme da taj jezik gospodari.

Nego tkogod možda misli, da taj jezik ima nekakvo pravo historičko.

Owdje kad se govori o pravu historičkom, s neke strane uvjek se diže glas proti tomu historičkom pravu, diže se proti historičkom pravu naroda hrvatskoga. Nije nekim po volji čuti za to pravo; nu hrvatsko historičko pravo spliće se sa narodnim pravom.

Naša poviest nije gradjena od drugoga, ono je povjest, koja je stvorena od naroda i u narodu se razvila; dakle u našem smislu narodno ili historično pravo, to je sve jedno.

Druga ja stvar govoriti o historičnom pravu jezika talijanskoga u Dalmaciji, pa hotiti na temelju takvoga historičkoga prava graditi gospodarstvo tudjemu jeziku. To je pravo stvorila sila tudjina, poviest sile nametnula nam je tudji jezik. Nego sila ne stvara nikakva prava, njega nestaje kad nestane sile. I austrijanska se je Vlada mogla zavesti za takovim pravom. Austrija, kad je ugovorom u Campoformiu i u Požunu dobila Mljetke, Istru i Dalmaciju, primila jih kao stare talijanske pokrajine, primila jih zaogrnute plaštom talijanskim; a državnici u Beču nehtjeli si razbijati glave, nebrinuli se odgrnuti plašt pa viditi da je pod plaštom hrvatska Istrija i Dalmacija. Kako su primili tako su i krstili ove pokrajine, i vodili jih u talijanskoj odjeći kao neko talijanče. Nego pokle su hrvatski junaci kod Visa dokazali Talijancem da je iztočna strana Jadranska primorje hrvatsko; pokle je i Frane Josip odrekao se talijanske krune, mogla je i Bečka Vlada uviditi i priznati, da ovdje talijanskoga nema ništa. Ali žalibože kao da nismo još došli do toga; nu mi moramo tražiti, da dodju. A na temelju čega? Eto pustimo i historiju; jur neće da nju čuju, neka slušaju zakone od njih stvorene. Evo me na čl. XIX temeljnih zakona. — Nu gle neprilike! Svak se utiče onomu blaženomu §. 19! I čast. Serragli brani gospodarstvo jezika talijanskoga u Dalmaciji tim §.om. Dojedan se §. krivi, i oblik mu je kriv, ipak nije nijednoga, koji se više previjao što ovaj 19 § temeljnih prava. Svak misli, da ima naslova i obrane u njem, kriv i prav — svaki. A kad tamo nema jasnije ustanove do ove. Član. XIX. štiti narodnosti, a nije jezike; neda da se narodnosti koje zemlje nameće jezik narodnosti kakve nema u toj zemlji. Nebi se inače dalo ni pomisliti, da bi niemci bili stvorili onaj članak; da su tim mislili braniti sve jezike u kakvoj zemlji. Ta onda, kad su gradili zakon, znali su da ima preko 100.000 slavena u Beču; pa borme nisu za nje kovali paragrafe. Članak XIX dakle brani hrvaštinu u Dalmaciji, a zakucao je talijanštini. Prosto čast. Serragli govoriti o književnosti našoj, — *jadnoj i mladoj književnosti.*

Ja se neću s njim o tom prepirati, jer kad onako govori, smiem reći, da častni Serragli govori o stvari, koju ne poznaje.

On kaže, da ljubi jedan i drugi jezik jednako. — Bit će, platonički. Ali tu ljubav nije očitovao. Jeli kad progovorio hrvatski?

Glasovi. Jest!

Ljubić. Eh! dobro; ja ga čuo nisam. Svakako kad on veli ono o hrvatskoj knjizi ja velim da je ne poznaje. A na ono što kaže, da je hrvatska knjiga procvala pomoću Austrije, da ju je ona iz političkih uzroka podpomagala, na to ću mu odvratiti: da su se Hrvati podigli i razvili uzprkos niemačkoj Austriji; niti oni, koji su uzgojili književnost hrvatsku, smie se reći, da su bili najbolji prijatelji Austrije.

Nešto da odvratim čast. Pezziu na ono što je rekao da Država nam priznaje jednakost.

Nije to tako; za nas ne samo ne priznaje jednakosti, nego brani proti nami nejednakost, u korist talijanskoga jezika, nijednakost na

štetu hrvatskoga jezika, Ona dvojezičnost „Objavitelja Dalmatinskoga“ nije biljegom jednakosti; nego uprav svjedočba je državne nepravice. Pravica je da mi se prizna moje, a ne da moje na poli dieli sa drugim.

Rekao tko što hoće, hrvatski je jezik dan danas postao kulturnim jezikom u Dalmaciji; tim se jezikom pišu knjige, on je zapremio učione, on ušao svukud u javni život, samo mu još zatvorena vrata na uredim državnim. Država nam urede svoje ne otvara, a mi tražimo da otvori. Dapače današnjim predlogom i ne tražimo nego jednakost u smislu čast. Pezzia; što će se iz toga poroditi, ostavimo; nu dandanas tražimo samo jednakost.

Sa čast. Petranovićem prepirati se neću, bili ovo smetalo upravi, jer da u javnom životu ovaj jezik životari, da nije razvijen. Čudim se gdi on tim popjeva uz gusle protivnikâ našemu jeziku; a reći ću da upravi smeta uprav to što u njoj nemamo svoga jezika.

On kaže da mnogi činovnici znadu a mnogi neznadu narodni jezik. Eh! pa dobro; koji znadu njima uvedenje nebi smetalo; ako neznadu, a kako mogu upravljati? Čudna je stvar da s narodom upravljaju ljudi, koji jezika narodnoga nepoznaju!

Ja ću ostaviti gosp. izviestitelju i drugoj družini, da pobiju ostale prigovore, što su se s druge strane iznieli; ali preporučam i gospodi zastupnikom s druge strane Kuće, neka se ne protive ovomu današnjem predlogu. — Zašto? Jer će to donieti mira i reda u zemlji, doniti će i povratiti ljubav prama talijanskom jeziku. Ne mislim da će se tko graditi u Dalmaciji kao da hoće da podupre i promakne književnost talijansku; ne cienim da se ni oni koji govore talijanski, smatraju kao kakva poluga, da podigne knjigu talijansku; ne cienim da će talijanci pažki, neretiški i komižki, pomisliti, da su pomogli porodu Dantea, Manzonia itd. Ni ja ne kažem da ćemo mi Hrvati gojiti talijanski jezik kao da pripomognemo književnosti talijanskoj; ali kažem, da ćemo ga ljubiti kao dobra gosta, kad nam se nebude namećao gospodarem. Uzdam se napokon da će i Vlada biti razboritija nego što je bila do sada. Prikazuju nam minisar Taaffe sa grančicom maslinovom u kljunu napram neniemačkim narodnostim; nek nam ju donese i amo; nek nam podupre ovaj naš predlog, neka pokaže da Vlada ljubi kao sve ostale i naš jezik. Tim će dostići da ćemo i mi Hrvati ljubiti svezu u kojoj živemo, a neće nas goniti na težnje van te sveze.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Serragli. La nazione, come dissi, si deve intendere quale un agglomeramento di gente che vuole convivere sotto l'impero di una lingua e di una letteratura. Dire che solo il sangue nè è la legge della formazione, è fatto combattuto dal fatto stesso dell'esistenza delle nazioni attuali.

Se gl' Italiani sono sparsi e non formano gruppi compatti — se in alcuni luoghi si attrovano nella proporzione del 10 %, in altri dell' 1 o 2%, ciò non vuol dire niente; forse che i Čehi o i Tedeschi, perchè sparsi a diverse estremità, hanno meno diritto di esistere, e pretendono meno per sè? Se i Tedeschi, dei quali ci sono in un villaggio 2 o 2 forse, ma in compenso 100.000 in una città, rinunziassero, perche sparsi, ai loro diritti, non ci sarebbe la questione čeha. Questo calcolo delle proporzioni non è giusto — si deve guardare al complesso e non ai dati di un singolo paese.

Si chiama *Landessprache* l' italiano, perchè adottato fino dall' arrivo degli Austriaci in Dalmazia, ed in fatto era desso costantemente la lingua degli affari, della coltura, e lo slavo la lingua volgare. Dire ora che l'italiamo sia un ospite, la è forte, perchè un ospite di mille anni diventa pure un cittadino! (*Odobravanje na lievici*). Quest' ospite non può dirsi venuto a imporsi colla violenza. È venuto, ha trovato già traccie di una lingua che si parlava, che continuò a parlarsi, che fu

amata e abbracciata dal paese; è prova Ragusa che non vi fu pressione, dove gli atti perfino della repubblica erano estesi in italiano.

Ha parlato l'onorevole Ljubić dei Dalmati i quali combatterono a Lissa per conservare la Dalmazia all'Austria. E fu bene, fu un atto di patriottismo; ma non si trattava di staccare la Dalmazia dal nesso delle provincie austriache; scopo di quella campagna era una rivincita sulle sconfitte del Veneto. — L'amore per la lingua slava in me non l'ammette . . . . (*govori nekoliko rieči hrvatski*). Ma permettete che continui a parlare la lingua più facile.

Predsjednik. To je vaše pravo.

Serragli. Ricordando il movimento dei Croati, dice l'onorevole Ljubić, che l'Austria fu loro contraria, ma ch' essi si sollevarono in onta all'Austria. So che il Ljudevit Gaj venne coll'idea di sollevare lo spirito croato; l' ho conosciuto e trovai ch' egli, che ha creato l'ortografia croata, era un buon patriota; ma predicava sempre in favore dell' Austria.

Si vuol incolpare gl' impiegati che non sappiano bene lo slavo e che quindi nelle loro relazioni ufficiose possano aver commesso errori ed ingiustizie. Io nego un tal fatto, perchè bisogna pur riconoscere, che tanto nella nostra magistratura che nel ramo politico vi fu generalmente gente onesta, e non si potè per fortuna rimarcare che sieno derivati danni alla parti per difetto di conoscenza della lingua negli impiegati.

Io credo che se veramente si vuole l'amore e l'affetto, non si deve pretendere una sola lingua qual lingua ufficiale, ma si deve mantenere invece la parità delle due lingue, quando anche non la si volesse che come un'insegna, perchè fino allora ci potrà essere amore e concordia, mentre dall' esclusività dei diritti ci deriveranno effetti affatto contrarî. (*Bravo! s lieve*).

D.r *Klaić*. Meni se čini, gospodo, da je razprava pošla stranputice, da smo mi sašli s predmeta, bar po govorim častne gospode predgovornika, koji su protivni predlogu Odbora, i koji, čini mi se, da se na predmet nisu obazrjeli. Častna gospoda Serragli i Pezzi kažu: mi hoćemo ravnopravnost, a vi, gospodo, hoćete izključiti talijanski jezik, hoćete da vlada samo jedan jezik! Tko je pomno pročitao ovaj naš predlog, uvjeriti će se da to nije tako. Ovdje se ne radi o izključenju talijanskoga jezika, u koliko taj jezik stranke govore. Što govori prvi predlog? — Prvi predlog kaže da propisi naredbe 20 travnja 1872, Ministarstva unutrnjih posala i pravosudja budu odnosno protegnuti na sve c. k. civilne urede u Dalmaciji u koliko se tiče obćenja sa strankama. Što naredba od 20 travnja govori? Da političke i sudbene vlasti podneske moraju riešavati u onom jeziku, u kojem su podnešeni. To se je do sada od strane političke vlasti vršilo, od strane sudbene vlasti jako malo, od drugih vlasti nije se vršilo ništa. Tu ravnopravnosti nije bilo. Financijalna vlast služila se je i sa strankama jezikom talijanskim. Mi prvim predlogom hoćemo, da se sve vlasti u zemlji služe i jednim i drugim jezikom, kada obće sa strankama i kada se stranke kojim od tih jezika služe. Mi dakle hoćemo ravnopravnost u onom smislu, u kojem govore gospoda Pezzi i Serragli. — Druga točka govori o unutrnjem poslovnom jeziku u zemlji. Taj mora biti narodni jezik. Koji je sada unutrnji jezik poslovni u svim uredim? To je talijanski bez iznimke. Ja mislim, da nema jednoga ureda, koji da posluje drugačije nego talijanskim jezikom. Je li to ravnopravnost? To nije nego izključivo gospodarenje jednoga sama jezika. A sada nastaje drugo pitanje koje idje do absurda, te postaje prava nakaza, osobito u sudbenoj struci. Mi želimo, da po naredbi, koja je sadržana u prvoj točki, ako je obtuženik Hrvat ili Srbin, mora se razprava proti njemu voditi u tom jeziku, zapisnik primiti, voditi razprava dalje, i u tom jeziku mora biti odsuda data. Nu što se dogadja? Sve se vodi hrvatski ili srbski, a odsuda se izdaje talijanski. Kakva je ovo ravnopravnost? Ovo je gospodarenje jednoga jezika nad drugim. — Priznato je, da u jednom narodu nemože biti nego jedan jezik, i da se u dva poslovati

nemože. Uzmite predatnik, predatnik može se voditi samo u jednom jeziku, a ne u dva. Uzmite sve druge unutarnje spise, registraturu i ostali aparat birokratički: to se u dva jezika nemože voditi. Tu o ravnopravnosti nemože biti pitanja, to se nemože nego u jednom jeziku obavljati. A koji ima biti taj unutarnji poslovni jezik u Dalmaciji? ima li biti talijanski, jali hrvatski ili ti srbski? Govorili vi o povjestnici, o razvitku, i drugih liepih stvari, što smo ih čuli, ali u ovom pitanju vriedi sadašnjost. A pitajte narod, narod će vam odgovoriti, što jest. I velikom većinom glasova odgovoriti će vam, da je Hrvat ili Srb. Dakle Talijanaca u Dalmaciji nemamo u tom smislu. O statistici što da kažem? Častni Serraglji, citirao je da na Visu ima 57% talijanacâ. Gdje ste ih našli! Gdje su se stvorili! Nijednoga nema na otoku Hvaru, a svi Starogradjani, svi su vam upisani u talijance! To su vam naše statistike. Dakle nije 6% talijanaca, nije ih ni 1%. A da se shvati pojam narodnosti, neće se samo jezik, jer onda bi stvorili sto smjesa i narodnosti, kojih nema. Uzmite Kraljevinu Italiju, gledajte u Pijemont; u dolinah talijanskih govori se većinom francuzki, ali nitko nije tamo ustao, da pita kakvo pravo u ime francuzkoga jezika. Hodite na Jonske otoke; u Krfu govori se više talijanski nego u Dubrovniku, a ipak su u Krfu najbolji patriote i svaki znade grčki jezik; ti otoci, to su sastavni dielovi kraljevine Grčke. Dakle tu leži pitanje. Mi hoćemo da bude talijanski jezik izključen u nutrnjem poslovanju i postavljen narodni jezik na njegovo mjesto. A što se obćenja sa strankami tiče, tu mu pripoznajemo to pravo. Ali ne da mu pripoznajemo na temelju § 19 i umjetnih zakona, nego mu to pripoznajemo iz razloga shodnosti, ljubavi i štovanja gospode, da živu u miru. I ova naredba, koju mi ovdje stavljamo, preživiti će se, nestati će; jer ako idemo ovako dalje, nestati će po sebi talijanskoga jezika. Pučke učione i srednje, osim maloga broja, ponarodjene su. Do mala će biti svekolike. Ako je sada talijanska učiona u Zadru, Zadrani će sami stavljati peticije, da se učiona ponarodi, jer im je mila budućnost njihove djece, jer njihova djeca, ako se budu talijanski podučavala, neće dobiti mjesta. Dakle kad su sve učione ponarodjene, kako hoćete, da u javnom životu bude poslovni jezik talijanski? Jezik talijanski ostati će kano i sada u knjizi, kao što je francuzki i niemački, koje svatko uči, tko želi napredovati, kad u literaturi svoga naroda nema podataka, koji su mu od potrebe. To ostaje i mi ćemo možda štovati i više talijanski jezik za uspomenu, koju nam je ostavio: ali što se uredovna poslovanja tiče, jezika toga će nestati i ovdje će zavladiti naš narodni jezik. To je moje stanovište i tu Vlada mora pristati, kad govori da njoj pripada izvršbena vlast. U Austriji pokušalo se je više puta obćenitim zakonom urediti pitanje jezika i nije se uspjelo. Zašto? Jer zakon da se stvori u parlamentu nebi nikoga zadovoljio, nego bi bio skrojen po kalupu one većine. Dakle da se prenese stvar u Sabore, nastala bi pogibelj za jedinstvo države. Tako bi se razciepkali da se nebi moglo dopustiti. Zato ostavljamo, da vlast eksekutivna drži to uredjenje jezika. Ja to formalno pravo pripoznajem Vladi; ali, ako Vlada misli, kakvo absolutno pravo da ima, da ima to jest pravo dati jednomu narodu jezik uredovni, koji ona hoće, da u Dalmaciji naredi da bude, stavimo magjarski jezik uredovnim ili niemački; to pravo ja joj niečem. Zašto? Interesi države i narodni interesi u državi pravnoj, u državi ustavnoj, moraju se sudarati; dakle Vlada mora u susret ići narodnom zastupstvu. Formalno pravo Vlade na uredjenje jezika, osniva se na postojećem zakonu. Za to i mi naš predlog stavljamo kao želju, na temelju § 19. — Častnom zastupniku Petranoviću moram reći otvorito, da me je sa svojim predlogom iznenadio, premda ga je na neki način bio jur u Odboru naviestio. On govori: da se to uvede namah, to mi moglo poremećenja donieti, konfuzije i škode. — Što govori naš predlog? Govori li da se odmah uvede, da se opredieli jedno vrieme? Ne, nego je načelno postavljeno, da se uvede i izrazi želja Vladi njegova Veličanstva da se to uvedenje izvede. Dakle, izvršbena je vlast pozvana da to putem naredbe izvede. A kada Vlada ima izvadjati, možete pomisliti da Vlada neće prenagliti i nesmišljeno postupati. Slične reforme svuda se težko uvadjaju, a osobito u najkonservativnijoj državi, ko što je Austrija. I još ću dostaviti da Vlada Slavenom nije prijazna. Nemislite da ima prevelike ljubavi i nagnuća da našim željam udovolji. Neće se,

vjerujte, dogoditi da bi bila komu škoda nanešena. Za me je prva stvar da nebi štetovalo privatno pravo; u drugom su redu gospodla činovnici. Svi činovnici do jednoga, kad pitaju koje mjesto, moraju dokazati poznavanje obajuh jezika, dakle nijedan nije imenovan bez svjedočbe, da pozna jezik. A kada je to počelo? Ima 25 godina. Dakle oni koji su se onda rodili, danas su punoljetni i kad su došli na mišljenje, na razbor oni, su vidjeli i imali prilike da prione učenju jezika. Onaj koji od neprijateljstva nije htio učiti, koji si je protimbe stavljao da postigne zvanje toga jezika, taj obzira nije vriedan. (Tako je). Na te se obazirati nemamo. (Odobravanje).. A koji su dobri prijatelj bili, koji su nastojali da nauče a okolnosti su bile takove da kod kuće nisu naučili, tim se nije bojati, jer će se vremenom moći izvježbati u našem jeziku. Mi znamo iz izkustva koliko se može kad se hoće. Ja zaključujuć molim, gospodo, da primite predlog. U 1, 3 i 4 točki mi smo složni, hvala Bogu; glede druge ja bi molio gospodina Petranovića, da predlog svoj povuče na se, i to sa velikoga političkoga gledišta. Jedno je kad u ovom Saboru Hrvati i Srbi skupa za jedan predlog glede jezika glasuju, a drugo je kad takav predlog propadne uslijed nesloge. Opeta molim zastupnika Petranovića da svoj predlog povuče na se, tim više da je jedan od njegovih sumišljenika rekao da smo ob ovom pitanju na čistu i da glasujemo odmah. Čemu bi tu vidjeli straha? A, gospodo, i na drugo ću vas opomenuti. Ovom je predlogu podlogom lanjski predlog podpisan od svih; a kada bi vi stavili nekakvu rezervu, tim biste zaniekali svoj lanjski predlog. Vi bi ste postali nedosljedni. (Odobravanje).

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Petranović. Čast. zast. Klaić pokazuje neznanje glede moga predloga. Ja sam u Odboru naglasio, da nemogu pristati bezuvjetno, jer kao strukovnjak i praktičan čovjek pazim, ozbiljno moram pretresati sve potežkoće, koje mi se prikazuju. Ja se nemogu nadati, da vis. Ministarstvo stvar neće ozbiljno uzeti; pošto ozbiljno izrazujemo želju, ozbiljno će ju i Ministarstvo primiti; ako je osnovana na pravu, Ministarstvo će to na osnovu prava riešiti. Ali kad postavljamo jednu želju, o kojoj smo unapred uvjereni, da se nemože ostvariti, mi podižemo naš glas kao glas u pustinji vapijućega i to čini mi se da ne dolikuje dostojanstvu ovoga Sabora.

Koliko se tiče činovnika — nemogu u obće kazati — nego što se sudbenih činovnika tiče, mogu to posvjedočiti, da su oni sviestni svoje dužnosti i da će vazda vršiti, koji mu drago zakoni došli, ali je velika razlika izmedju poznavanja jezika na osnovu gramatike i družtvenom saobraćaju i znanstvenom. To je velika razlika; a da mi u ovim strukama naš jezik uvedemo, nemožemo se nikada nadati, da ćemo imati u višoj upravi dobrih činovnika.

Da se ne sudara predlog današnji naš sa onim, što smo lani podpisali, to nemogu dopustiti. Što kaže predlog? Kaže neka se u sve urede u Dalmaciji uvede narodni jezik. Ne kaže predlog većine Sabora, kada to ima biti. Mi smo umetnuli „postepeno“, jer uvidjamo potežkoće. I isti Sabor priznaje, da ovako, kako glasi predlog, da se ne može primiti, pošto ga je predao Odboru, da ga prouči i Odbor je priznao potrebu da sasluša Vladina Povjerenika o tih okolnosti. Tim je pripoznao, da se nekakva promiena mora izvesti. I čast. Klaić to pripoznaje, dočim se ne nada da će biti odmah ta želja primljena i izvedena. Pri sastavljanju i formuliranju našega predloga s naše strane nije bilo nikakva straha. Mi ljubimo izkreno našu narodnost i jezik, i nećemo izostati u gojenju i širenju jezika; ali smo dužni imati obzira na postojeće okolnosti. Tim sam svršio.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović, Visoki Sabore! Nije bila moja namjera, da u ovom predmetu govorim, nego govoriti ću zato, što sam bio izazvan. Prije svega moram da umirim čast. zast. Ljubića, koji ne imenujuć nas, ipak jednu je rieč uputio na našu adresu.

Mislim, da je na nas Srbe ciljao častni zast. Ljubić, kad je rekao, da mi podižemo naš glas uvjek proti historičkomu pravu, ako se to historičko pravo podigne sa strane hrvatske, a da mučimo, kad se podiže s talijanske strane.

Ja držim, da je ovaj prigovor neumjestan. Čast. Ljubić bio bi morao pričekati, da se je ovaj naš glas čuo, koji u ostalom mislim da je suvišan. Mi smo lani podpisali onaj predlog i tim nismo priznali historičkoga prava talijanskoga. — Čast. zast. Ljubić rekao je još nešto, što ja nemogu mukom proći, rekao je, da je talijanzki jezik najveći kamen smutnje, koji stoji na putu sjedinjenju sa Hrvatskom.

Ja kažem da nije tako; mi srbi uzdržali smo najbolje narodni jezik, narodne običeje, mi smo najbolji narodnjaci, ali se protivimo sjedinjenju. Onaj izraz nije točan. Nemogu ovom prilikom propustiti, da se ne osvrnem na još jedan izraz čast. zast. Ljubića. On je rekao, da je u Viškoj bitci dokazano, da je Dalmacija hrvatska zemlja. Na ovoj slavi ja neću zaviditi, ali nemogu dozvoliti, da je nešto dokazano u narodnom smislu na Viškoj bitci. Viška bitka dokazala je, da je Dalmacija austrijska. Svu slavu odnieli su niemci zapovjednici i niemac Tegethof, koji je bitku dobio. Dalmatinci bili su prosti vojnici, a vojnike znate, kako ih nazivlju? Kanonenfutter.

Što se tiče samoga pitanja, ja nisam namjeravao o njem govoriti, nego prinudjen sam još govoriti usljed govora čast. zastup. Klaića. Odmah, gospodo, ja izjavljujem, da mnogo štošta, što je čast. Klaić izgovorio, ja odobravam, veći dio njegova govora podpuno odobravam. Ja dapače oduševljeno pristajem uz njegov izraz, kad je rekao, da volja narodna vriedi. Ja odobravam i one razloge, koje čast. zast. Klaić naveo proti nekim govorom s lieve strane. Ovdje po mom mnenju ne vriedja se ničija narodnost i ničije pravo. Neću govoriti o jednom pravu, koje ima pučanstvo od 5 %, i može li se to nazvati narodnost. Koji hoće da se zove tako u ime načela slobode ja mu dopuštam neka kaže: ja sam talijanac. Ali čast. Klaić je vrlo zgodno udesio svoje pitanje: našega naroda je veći dio, dakle njemu pripada prvenstvo, a mi poštujemo i uvažavamo sve one razloge, koje su neke okolnosti ili što mu drago u našoj Dalmaciji stvorili. Dakle ja se slažem s čast. zast. Klaićem; slažem se najviše, što u ovom predlogu nema ničije povriede, nego kad tražimo mjesto našemu jeziku, tražimo, što ga po pravu ide. Pri tom jezik je zapušten bio. Ja priznajem na žalost i što nam je predlogom priznato, da se u Dalmaciji nije izvodilo ovo naše pravo.

S ovih uzroka moram vrlo žaliti, što se ne slažem s drugim zaključkom čast. zast. Klaića, dapače onijem što je glavno i što moram najodlučnije odbiti, što smatram kao uvriedom nanešenom na ovu stranu. Ali prije nego predjem na ovu stvar, osvrnuti ću se na neke točke, koje je iztaknuo čast. zast. Klaić i na neke razloge, koje ovomu predlogu učinio zast. Ljubić.

Rečeno je da ne treba obzira prama činovnicim, koji nisu htjeli naučiti narodnoga jezika. Koliko je to pravo ili nije, neću potanko izpitivati, nego držim, da bi mi uzimljuć u obzir faktične okolnosti imali uzeti u obzir ne samo činovnike, nego i one koji nisu činovnici nego odvjetnici, koji stoje u hrvatskoj stranci. — Nema nedosljednosti u našem predlogu, kako kaže čast. Klaić. Mi smo lani podnieli ovaj predlog, prosto u načelu, da se uvede jezik srbski ili hrvatski kao zvanični. Kao načelo to je moglo proći. Ali pošto smo iza toga načela prošli na izpitivanje, na razsiecanje, sada su se mogle pojaviti neke okolnosti, koje — kad stvar potanko izpitujemo — treba u obzir uzeti. Kaže čast. Klaić da smo nedosljedni. A molim, kakva je dosljednost to? Nedosljednost je u predlogu Odborovu, naročito u jednom pitanju predloga, koji traži da se prevedu neki zakonici, a u isto vrieme pita se da se uvede narodni jezik. Dakle da se prije uvede narodni jezik nego se knjige uvedu? Reći će se: Vlada neće tako hitati. Ali mi moramo, kad naš glas izjavljujemo, moramo ozbiljno izjaviti i ozbiljno misliti, da će Vlada naš glas uslišati.

Što se tiče posljednje rieči čast. Klaića, ja ju odbijam.

Gospodo na desnici! Mi smo lani podpisali onu želju, kad ste se vi borili i megdan dielili s Jovanovićem i Pavićem. Ove godine vi ste u ljubavi; sa vladina stola prosiplju se nježnosti na ovu stranu gdje sjedi g. Klaić. Dakle lani, kad se nismo bojali, ne bojimo se ni ove godine, kad ste se s vladom složili. (Štropot na triemovim i odobravanje; Predsjednik zvoni).

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Kapović. Il comitato, mediante il suo referente l' onorevole Bulat, riconosce che l' ordinanza ministeriale 20 Aprile 1872 non è stata peranco estesa a tutti gli uffici regi in Dalmazia; riconosce che non tutti i candidati, ossia tutti queli che aspirano ad un posto di servizio in Dalmazia abbiano offerto la prova di conoscere la lingua slava; e per ultimo al punto 4.o riconosce che nel ramo giudiziario, ossia nella parte relativa alla giustizia, mancano le traduzioni del regolamento generale del processo civile, del regolamento di procedura sommaria, di quella parte del Codice commerciale francese che vige ancor in Dalmazia. Oltre a queste mancanze che vengono riconosciute dal comitato, devo osservare che manca un dizionario comune, al quale le parti ed i giudici si possano rivolgere, e che occorrerebbe anche rivedere la traduzione del Codice Civile, la quale veniva fatta nell' anno 1850 ossia 34 anni fa.

Dopo le osservazioni fatte si viene poi alla conseguenza che si possa tosto introdurre la lingua slava come lingua d' ufficio per la trattazione di tutti gli affari, sì interni che esterni.

Io, signori, nell' ultima seduta quando si trattò dell' introduzione della lingua slava, ossia quando si trattò della nomina del comitato, dirò quasi provocato dall' onorevole Bakotić, mi sono permesso di dire alcune cose. Non voglio ripeterle; senonchè dirò solo che per l' adozione del punto secondo del vostro voto mancano molte cose, e si presentano insormontabili ostacoli. È d' uopo distinguere la parte penale dalla parte civile. L' onorevole Klaić parlava soltanto della parte penale, ed io dissi già che era assai più facile trattare in islavo questa, che la parte civile. Nel penale è dovere del giudice di assumere le parti, che l' altra lingua non parlano, in islavo; ed il giudice anzi nell' assunzione del protocollo deve, a provare che quella è la genuina deposizione del testimonio, riportare le sue testuali parole. Nè qui si incontrano grandi difficoltà, mentre già parlando col testimonio si fa uso della lingua stessa. Neppure l' elaborare la sentenza in islavo non è tanto difficile; come pure non riuscirebbe forse difficile in penale l' estendere in islavo il protocollo sessionale, mentre la sentenza ne è l' espressione.

La cosa non va così negli affari civili. Anche qui si fa quanto si può, perchè tutti i testimonî che non parlano che slavo vengono assunti, com' è dovere, in islavo. Ma nelle scritture in causa non si devono riportare le parole delle parti; se ciò si facesse sortirebbero cause assai mostruose. Le parti devono ricorrere all' avocato, o al giudice, quando non abbiano mezzi da pagarlo o non se ne rinvenga uno nel luogo. — Il giudice deve ben capire l' azione che si propone, e non è cosa facile lo stabilirla; devono, assistendo le parti, tanto il giudice che l' avvocato farsi carico di tutte le eccezioni, e superare le opposte. Io mi rimetto alla coscienza degli avvocati che dicono di conoscere lo slavo, e lascio loro decidere se sia possibile stabilire l' uso dello slavo nelle cause civili, senza metter a pericolo le sorti dei poveri loro difesi! — Per quanto concerne la sentenza, stando all' ordinanza del 1872, quando la petizione è estesa in islavo, è dovere del giudice di evaderla nella stessa lingua; quindi in singoli casi deve essere stilizzata in islavo. — Ora colla proposta al N.ro 2 si vorrebbe che anche la lingua interna sia la slava, e quindi anche il protocollo di votazione o sessione sia assunto e redatto nella stessa. E questo, ripeto, non ritengo facile nel civile, che tante volte potrebbe nascere che il giudice, per quanto intelligente, onesto ed istrutto,

non sia capace di esprimere la sua idea, e che alla mancanza quindi della parola sacrifichi la buona idea, con danno evidente per le parti.

Io, per quanto mi riguarda, sono d' accordo che l' ordinanza del 1872 sia estesa a tutti gli uffici, inquantochè ciò che vale per il giudiziario o per il politico, deve valere per tutti gli altri uffici; sono d' accordo che quelli che vogliono adire un impiego debbano comprovare la conoscenza della lingua slava; come pure che venga invitato il Governo a provvedere per la traduzione della procedura civile, di quella parte del codice commerciale francese che vige in Dalmazia, nonchè del modificato § 14; ma sarei d' opinione che si faccia una volta pure un dizionario; acchè vi sia una fonte alla quale si possa ricorrere e trovare i vocaboli che si adoperano; mentre io sono nato slavo in questa provincia e la prima lingua che parlai fu la slava, pure mi nacque di trovar nelle istanze vocaboli ch' io non comprendeva, certe creazioni che invano ho ricercato nel Parčić, nel Jurišić e nello Stulli; e potrà avvenire del pari che termini usati da giudici e funzionari che vogliono creare vocaboli, non vengano compresi dalle parti.

Io quindi voterò per le proposte ai punti I.o, III.o e IV.o e relativamente al 2.o punto io lo credo assolutamente inatuabile; e perciò come l' altra volta proposi l' ordine del giorno, voterò oggi per quello proposto dal D.r Pezzi. Ritengo che al vostro voto relativamente al punto 2.o resisterà il ferro del Governo di Sua Maestà, intento al bene ed allo sviluppo materiale e morale delle sue popolazioni. (Povladjivanje na lievoj).

Vukotić. Meni je smiešno bilo razumjeti od čast. zast. Klaića, kad je naglasio, da mi nismo dosljedni, t. j. srbska stranka, lanjskomu predlogu, koga smo podpisali. Mi smo dosljedni onomu predlogu, jer smo ga podpisali, kako je bio sastavljen; mi ga nismo pod nikakvim uvjetom podpisali, da se komati, kako ga je dotični Odbor razkomatio i kojekakve uvjete stavio, na koje se nemože pristati, kao što su moji drugovi Petranović i Bjelanović dokazali. Meni se čini, da je nedosljednost sa strane hrvatske stranke, jer da se je lanjske godine ovo pitanje na obću debatu doneslo, mislim, da bi se debata drugčije povela. Glavni pokretači onoga pitanja danas nisu se usudili ni rieči izustiti; dapače izpustii su mirnom dušom izraziti svoje mnenje. Ja se tome radujem, ali ne primam opazke Klaćeve, koji je kazao, da je srbska stranka nedosljedna.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

D.r *Klaić*. Pošto su moje rieči „nedosljedni" toliki tresak probudile, moram nekoliko rieči nadovezati. Ja pri mojoj rieči ostajem, jer lanjski predlog i druga točka današnjega predloga ne razlikuju se, nego u exemplifikaciji, koja je dodana, da se razumije bistro, što mi razumijemo pod nutarnjim jezikom; a ostalo su iste rieči izvadjene iz onoga predloga. Dakle po logici obćoj ljudskoj lani podpirati onaj predlog, a ovaj put nehtjeti zanj glasovati, znači biti nedosljedan; premda to nije zločin, da bi se tko mogao naći uvriedjen, kad mu se reče, da je nedosljedan. Nu čast. Bjelanović upleo je Vladu bar. Jovanovića. Ja neznam, koliko se imao lani odnositi ovaj predlog na Vladu bar. Jovanovića i koliko Vlada ulazi u ovo pitanje o narodnom jeziku, koje je neodvisno od položaja našega s bar. Jovanovićem; a da se je odnosio na položaj naš prama Jovanoviću, nebi se bilo skupilo toliko podpisa; jer kad smo kupili podpise za drugi predlog o razdiobi Vlade civilne od militarske, mi smo ponudili onoj gospodi, ali gospoda su odbila. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Bjelanović. Ja ću više radi ličnoga pitanja govoriti. Izjaviti ću čast. Klaiću, da se nisam našao uvriedjenim radi nedosljednosti. Ja sam uvjeren, da u našem predlogu nema nedosljednosti; ako misli čast. Klaić, da ima, to je meni deveta.

Meni je žao bilo što je čast Klaić, dva puta rekao, da kod nas ima straha. Ja bih

rekao, da nema, jer smo lani podpisali, kad je i ovaj predlog uveden u borbu s Vladom; neznam, jeli to bila namjera hrvatske stranke, da i ovijem pravi opoziciju, nego znam, da je bila u borbi i da je Vlada bar. Jovanovića na ovom predlogu presjekla Sabor. Vi ste tražili i ja sam podpisao. Ja nipošto nebi bio podpisao lanjskoga predloga već zato, što dolazi od čast. Pavlinovića, da nije bilo ovoga uzroka.

U ostalom ja ću odgovoriti na drugi prigovor, na odieljenje civilne vlasti od vojničke. Meni taj predlog nije bio podnešen; da je bio podnešen ja bih ga bio podpisao.

Izvolite ga iznieti sada, ja ću ga podpisati, ali vi ga iznieti nećete. (Odobravanje i štropot na triemovim).

Predsjednik. Opominjem gospodu na triemovim, da nije slobodno odobravanje izrazivati; ako bi se to ponovilo, ja ću odrediti da budu odalečeni koji se ne ponašaju mirno.

Pita li još tko rieč?

D.r *Ivčević.* Častni D.r Klaić razjasnio je, da se tu ne radi, da se odmah bez obzira ima uvesti hrvatski ili srbski jezik, jer to je stvar Vlade. Pošto svaka Vlada oprezno postupa, a sdruge strane ozbiljno, nemam ništa da nadodam, glasovati ću i za drugu točku Odborova predloga.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Pavlinović. Vidim, da se je razprava dosta otegla i bila je obrazložena, pa ja ću samo upozoriti na jednu stvar. Naš narod govori: sjedi krivo, ali sudi pravo. To je težko pogoditi. Jer obično vidimo, tko krivo sjedi, krivo i sudi.

Što danas vidimo? Govorimo bistro. Zametnulo se pitanje borbe, koju vodimo ima 20—30 god., koju vodimo izmedju tudjinstva i naše narodnosti; sve drugo je previjano i zamotano, a ono je. Pa što vidimo? Tko ustaje, da brani tudjinstvo? Ustaje jedan naš drug, koji se hvali, da je dubrovčanin, dakle ne talijanac. Sin onoga Dubrovnika koji je narodu darovao književni jezik — ne tridesete niti četrdeset i osme godine, nego onda kad drugi danas veliki narodi služili su se tudjim jezikom, kao n. p. Niemci francuzkim. A taj koji se lani prozvao, i danas se ponosi, da je dubrovčanin, ustaje govoriti za pravo tudjega jezika u našoj zemlji, ili za pravo talijanštine. Dakle priznati će mi govornik, čast. Serragli, da je krivo sjeo.

I još nitko je krivo sjeo, — častni predsjednik Splitskoga suda. I on vapi: *Ja sam Hrvat kao i vi, prvi jezik koji sam govorio to je hrvatski;* — a stao braniti prevlast talijanskoga jezika. Eto vidimo u toj borbi namještenu uz svoju nesudjenu družinu našu braću Srbe, koja su nam se uvjek hvalili, da su bolji narodnjaci nego mi; da bolje brane narodni jezik nego mi. A sad? Eto ih usud goni da ustanu proti svomu jeziku a da brane tudjinski. Tako je! Težko je krivo sjediti, a pravo suditi. Da, moja gospodo, vi ste se krivo namjestili.

Iz ovog nenaravnog položaja se vidi, da se to talijanstvo — izostaviv statistiku, nego obzirom na čuvstvo, na stvar, na narav — ne može braniti; da se ta borba ne može voditi nego iz povjerljivosti, iz samovolje za nepravedne vladavine, koja bi htjela da u zakonu uzdrži ono, što je tudja vladavina uvela i što je ona uvela poslje mljetačke vladavine, a uzprkos temeljnim zakonom. Zato se i ja pozivljem na Vladu, koja će znati i poznati, koje je narodno pravo, te će ga izvesti; i u tom sam suglasan sa čast. predsjednikom suda Splitskoga.

Ali on će priznati, da nikako nije dosljedan sa svojim predpostavcim. Što on prigovara sa svoga krivog stolca? — Vi priznajete da se naredbe o jeziku ne vrše, kad velite, da se protegnu na sve civilne urede;

vi priznajete, da svi činovnici ne znadu jezika, da njihove svjedočbe nisu dobre; priznajete da nemate zakona tih i tih; pa, sami sobom u protuslovju, hoćete da se odmah jezik uvede? — Dakako; stoga što se ne vrše obstojeće naredbe, pitamo nove, tvrdje; pitamo da bude istina ono, što je dosada bilo prividno; a to ćemo steći kad bude kazano svakomu činovniku, da ili mu učiti i naučiti, ili odstupati iz službe.

Nek zna jednom dojedan činovnik, da u Dalmaciji služiti bez poznavanja hrvatskoga jezika nemože; nek se uvjere oni koji su se do sada služili tim jezikom, da njim nije pogibelji da će biti zapostavljeni; a dušmani jeziku, ako jih je u službi, nek se uvjere, da pojedinci mogu i dužni su praštati, ali narod nesmie svojim dušmanom praštati, da mu dodju haka glavi. (Dobro!)

Nego činovnici, kad vide osbiljne volje u naroda i u Vlade, oni će prionuti za jezik narodni. Eno isti gos. sudac, tu nomadne je predlagao prosti dnevni red za sva naša pitanja, danas je već omekšao i prima dobrohotno neke naše točke, jer je vidio ozbiljnu volju u zastupstvu, da se to provede, i ne uzdaje se da će Vlada ostati okoriela, te da će reći: nemože se pravo udieliti.

Nek se pa ne plaši za jezik, ni za riečnike, naravno malo mladje od Stullia, koji ima cio viek, da je riečnik sastavio. A gdje je godina 1830, o kojoj nam je govorio dubrovčanin čast. Serragli? Gdje su godine 1848 i 1860? Komu nije poznat riečnik podpuni, koga Akademija izdaje; Šulekov, kojega je hrvatska Vlada uvela, nazivoslovni riečnik talijansko-hrvatsko-niemački? Kad g. Predsjednik suda Splitskoga od svih tih riečnika ne spominje nego Stullia, moram reći, da je na vrlo klimavoj stolici; premda je u svojem djetinstvu hrvatski govorio, vidim da ne sliedi ga učiti.

A ono što je rečeno o odvjetnicim, kako će oni sastavljati svoje spise, to je njihova briga. Mi ne činimo zakon za odvjetnike nego za činovnike. A u koliko su sudci dužni i mogu zadovoljiti dužnosti činovnika, mislim, da će gospodu umiriti izviestitelj Odbora.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

(Predsjedničko mjesto zauzeo Podpredsjednik Kapović).

D.r *Karaman.* Risponderò anch' io alcune poche parole all' onorevole deputato Kapović, che si è compiaciuto di trarre in campo gli avvocati e di far credere che vi sia contraddizione nel contegno di quelli che, senza conoscere e parlare bene lo slavo, si schierarono tra coloro che sono i più caldi fautori dell' introduzione della stessa lingua negli ufficî. Questa contraddizione non esiste e sorgerebbe allora solo che si volesse considerare la questione della lingua dal lato gretto e volgare dell' interesse individuale. Noi non rappresentiamo qui o signori il nostro tornaconto (Odobravanje na desnoj); le questioni che si agitano stanno al di sopra delle nostre persone; riflettono interessi del paese, interessi generali!

Io convengo che la nostra istruzione, e fino ad un certo punto la nostra educazione, vennero falsate. Ricordo che nelle scuole ginnasiali, quand' io le frequentava, era compito dei professori di ispirarci l' amore allo studio dell' italiano, e renderci indifferenti e trascurati della lingua slava, che era allora, è adesso, e sarà sempre la lingua del paese! (Odobravanje). — Ma che perciò? Se fu commesso un errore verso di noi, di cui ne risentiamo il pregiudizio, non dobbiamo commettere noi un' enorme ingiustizia a carico del popolo, non dobbiamo riversare su di lui le conseguenze della nostra ignoranza, della nostra falsata educazione; ma dobbiamo cooperare in ogni modo acchè esso non sia ulteriormente fiscato nel sacrosanto suo diritto, di vedere introdotta la lingua serbo-croata nei pubblici ufficî.

Non giova illudersi, non bisogna dissimulare! Il signor deputato de Serragli, colla sua solita franchezza, riconobbe essere fatto accertato dalla statistica e dalle ultime anagrafi, che in Dalmazia quelli che parlano il serbocroato ascendono al 95% della popolazione. Miei signori, è legge di natura che i più stanno sempre al di sopra dei meno, che le maggioranze assorbono le minoranze. E d'altronde è una cosa giusta, è una cosa di principio. Solleviamoci adunque nelle serene regioni dei principî, applichiamo i principî con animo spregiudicato e senza mire o interessi personali; applichiamoli all' esigenze delle attuali nostre condizioni, in nome di quella giustizia distributiva che non può essere mai conculcata, e sarrete persuasi non esservi contraddizione, in chi riconosce giusto e conveniente che venga introdotta la lingua slava nei pubblici uffici. (*Odobravanje*).

Serragli L' onorevole Paulinović si meraviglia ch' io parli italiano, diversamente dagli altri ragusei, e ritiene che dovrei parlare esclusivamente in islavo. Ma se gli antichi ragusei fino alle sedute della repubblica parlavano in italiano, se aveano nei tempi più remoti in stima ed onore questa lingua, se aveano perfino l' accademia italiana, che si chiamava l' accademia degli oziosi, domando un pò, perchè non posso anch' io parlar l' italiano?

Pavlinović. Odgovoriti ću čast. Serragliu, da nisam rekao, da mu nije prosto govoriti talijanski; prosto i francuzki, ako hoće; ali sam rekao, da nije talijanske narodnosti, koju hoće, da brani.

(Predsjedničko mjesto zauzeo Predsjednik).

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Messa. Si dice in questa Camera che gli italiani in Dalmazia sono forestieri. Io credo che la storia provi eminentemente essere gli italiani in Dalmazia non dall' oggi ma da secoli e precisamente fin dall' epoca dei Romani; e voi vedete che nel campo di S. Simeone si è scoperto un monumento che prova quanto ancora nel secolo secondo la civiltà romana fosse fra noi progredita, che prova Zara esser stata una città dei Romani. — Ai Romani seguirono i Veneti e qui, o signori, son ben dei secoli passati che questi fermarono quivi lor sede e recarono la popolazione attuale. E quindi non si può dire che non vi sia una nazionalità italiana, mentre la sarebbe una falsità al pari che dire non esistere in Dalmazia una nazionalità slava. Le città hanno la loro nazionalità italiana in tutto il litorale dalmato, come il rimanente del paese è prettamente slavo. Io credo che i diritti che hanno gli slavi sulla lingua sono garantiti dalle leggi costituzionali anche agli italiani; il § 19 lo stabilisce e la stessa Risoluzione Sovrana prelettaci giorni fa afferma il volere di Sua Maestà, l' Augustissimo nostro Monarca, ch' essi sieno interamente rispettati.

Io mi unisco perciò a quanto hanno detto l' onorevole Serragli e gli altri compagni della minoranza, e voterò con loro.

Trigari. Io non mi occuperò della discussione dal lato scientifico o dal lato del diritto. Contrapporrò poche osservazioni ad alcune cose che ho udito dai signori della destra. Primieramente dirò che ciò tutto mi sembra uno scherzo; non mi sembra serio l' argomento pel modo in cui viene trattato, e precisamente per parte dei signori della destra. Dicono che non vi sia una nazionalità italiana; non già beninteso in senso politico, ma etnografico; — io nego tale asserzione, perchè non tutti quelli che 10 anni fa costituivano la maggioranza, saranno stati mangiati dai signori della destra.

Il D.r Klaić osserva che gli impiegati potevano da 25 anni in qua apprendere lo slavo. Quest' è un' osservazione gratuita! io dico che ciò potevano fare i signori della destra, che da 20 anni parlavano l' italiano in Dieta e che non sanno nepur leggere i rapporti che portano in lingua slava. E ciò dovea far più compassione ai signori della destra che non gli impiegati; mentre neppure essi non co-

noscono nemmeno, 4 o 5 eccettuati, i signori della destra.

L' onorevole Ljubić dice che l' italiano fu sepolto a Lissa. È falso; ed io posso portare un documento irrefragabile, un telegramma di Sua Maestà, che, dopo la battaglia, si degnava ad un telegramma rispondere in lingua italiana: „Ai miei fedeli dalmati!“ e con ciò riconosceva in un solenne momento l' esistenza della nazionalità italiana; parliamo sempre in linea etnografica e non confondiamo la politica.

Ma dicono i signori della destra: noi siamo i rappresentanti del popolo, noi costituiamo la maggioranza! Benissimo, lo erano però dieci anni fa gli autonomi, e non saranno tutti morti.

Io non voglio qui recriminare contro il Governo, ma ritengo di esser autorizzato ad asserire che esso guarda con occhio più beningo alla destra che non verso di noi.

Io credo si saranno persuasi che, senza eccedere, italiano si parla in molti luoghi della provincia. Io non voglio disconoscere l' importanza della lingua slava; la parla il popolo, ma non potranno disconoscere poi i signori, che questi giorni furono tra noi, che nelle città si parla l' italiano.

Dell' idea di introdurre subito lo slavo negli uffici non mi occuperò, perchè gli onorevoli miei amici politici hanno esaurito quanto c' era da osservare in argomento. Io voterò quindi relativamente al punto 2.o per l' ordine del giorno.

Kapović. Molim rieč da odgovorim nekoliko čast. Pavlinoviću.

Ako ja promotrim što je on tvrdio, rekao bih, da me nije shvatio dobro, ili da se ja nisam dobro izrazio, pošto sam talijanski govorio, u jeziku *tudjem*.

Ja se nisam prozvao hrvatom, nego sam rekao, da sam u Dalmaciji rodjen, i lasi sam rekao, da sam narodnjak kao ijedan od vas; ali se nisam još nazvao hrvatom, ostajem dalmatinac, narodnjak, ali nikada da bi se prozvao hrvatom. (*Odobravanje na ljevici*).

Što se tiče porabe zakona, moj je običaj, da u svakom slučaju pravo sjednem i pravo sudim; a nisam do sada prigovora čuo, da mi je tko rekao u lice, da krivo sudim ili nepravedno činim. To odbijam sa svom snagom.

Odvratiti mi je čast. Pavlinoviću, da što se tiče jezika, neka dade sredstva; ja sam prvi, koji bi uveo u dojednu struku narodni jezik, kako sam ga uveo kod pokrajinskog suda, kada je bila velika borba izmedju autonomaša i narodne stranke, i premda pripadam autonomaškoj stranci; prvi sam uveo kod pokrajinskog suda narodni jezik, onaj što narod u Dalmaciji upotrebljuje.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Pavlinović. Za osobne primjetbe. Neka se ne ponaša visoko čast. predgovornik, nek se ne plaši da će se Hrvati obanj jagmiti; oni će ga rado pregoriti, da se u njihove ne broji. Premda ipak ostaje istinito, da ga je Novigrad i majka njegova prozvala imenom hrvatskim, i da je Privlaka u hrvatskoj zemlji; a zanj će biti iznimka. Eto, dajmo njim ga; Hrvati neće plakati. (*Smieh*).

Ako sam pak spomenuo poslovicu: *Krivo sjedi, a pravo sudi*, ja sam govorio o sudu našem ovdi, a nisam ni izdaleka htio se pačati u njegovu uredovnu službu; tim manje što mi njegova sudija nije ni poznata, a kada bi bila, onda bi naveo čine.

A što se tiče sredstva, to je lahko. Ne treba da se on do mene muči; to bi mu moglo nemilo biti, kao što Bjelanoviću, koji nebi ni predloga primio, koga bih ja podnio.

Ali neka se zaputi do knjižare Vodicke, ako neće u Zagreb; ona će mu nabaviti iz Zagreba cielu hrpu pravničkih knjiga, ne izuzev ni tehničkih riečnika, da umiri ne samo sebe nego i sve drugove, da zadovolji onoj ljubavi što kaže da je imao kao dalmatinac prama jeziku, kad ga je uvodio kod pokrajinskog suda. To je svakako nepristrano, slavno, da je vršio svoju dužnost; pa mislim, da će on i sve naredbe koje mi, uzprkos njega nehrvata, tražimo, da će on vjerno, kao vjeran državni službenik obslužavati. Mi ne pitamo ovdje, tko govori jednim jezikom ili drugim, mi govorimo občenito o gospodi, koja živu o trudim pučkim i koja su plaćana da vrše zakone onim načinom, kako će narodu biti probitačno; za ostalo lasno ćemo se razumjeti.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Želim ja govoriti.

(Predsjedničko mjesto zauzeo Podpredsjednik).

Vojnović. Vjsoki Sabore! Ja sam se nadao i reći ću izkreno, nastojah, da u ovom glavnom, bitnom, životnom pitanju, kao što je pitanje o uvedenju narodnog jezika, srbi i hrvati, koji sačinjavaju ogromnu većinu ovog Sabora, glasuju složno i da izraze ovu želju kao obću želju, da bude na mjerodavno mjesto što više moguće uvažena. Ja sam to tim više želio, jer smo mi svi lani, te i ja kao srbin i ljubitelj narodnog jezika, podpisali poznati predlog. Žalim da nemogu glasovati za izpravak mog čast. prijatelja Petranovića, i ako sam uvjeren, da je on, koji kao malo tko poznaje, ljubi i govori i piše našim narodnim jezikom, dobro promislio dok je do toga došao, da učini onaj predlog. To je njegovo uvjerenje, jer on se boji da nebi bilo lahko postupati, kako on kao pravedan i odličan sudac hoće, da se postupa, kad se sudi. Da mi ovdje danas razpravljamo zakonsku osnovu o uvedenju narodnog jezika i ja bih propitao: hoćemo li sutra, da bude. Ali da je baš zakonska osnova, znamo, da nisu sve potvrdjene, a kamo li želje. Savjetnik Petranovic ima pravo reći: nije liepo s naše strane niti ozbiljno, da nešto glasujemo, o čem unapred znamo da neće biti. Ja mislim da je naša želja podpuno opravdana i na obstojeće zakone osnovana.

Ali i ako možemo predvidjati, da neće sve doslovno biti dozvoljeno; ipak kao narodni zastupnici, a i ja kao zastupnik naroda srbskoga Boke Kotorske, moramo ovom prigodom iztaknuti, što narod želi. Ja ću dakle glasovati za sve četiri točke predložene po Saborskom Odboru.

(Odobravanje: Dobro, uz pljesak).

(Zauzimlje predsjedničko mjesto).

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Vladin Povjerenik *Pavić* (čita): Dužan sam izjaviti da je uredba uredovnog jezika izključivo posao Vladin i vršiteljne vlasti. Što se tiče odvjeta Vis. Sabora, Vlada će ga uzeti u obzir, i gledati će da mu zadovolji u koliko obstojeći zakoni i državna korist dopuštaju.

Glede ličnih napadanja zast. Bjelanovića izjavljam, da Vlada gleda samo na zakon a ne na osobe.

Predsjednik. Rieč ima g. izvjestitelj posebnog Odbora Dr. Bulat.

Izviestitelj Dr. *Bulat.* Visoki Sabore! Zadaća moja kao izviestitelja je zaglaviti razpravu. Ja neću opetovati razloge navedene u posebnom izvješću, ni koje su od ove strane iztaknuli častni predgovornici. U malo rieči samo naznačiti ću, da naši zahtjevi naslonjeni su na to, da u Dalmaciji ne obstoji nego samo jedna narodnost. I ovo je istina živa, koja se neda pobiti, istina proti kojoj su častni Serragli i Trigari digli glas, ali za prvi put, jer ja se dobro spominjem, kad još iz početka, kad se je s ove strane Vis. Kuće vapilo: *slavo anco domani, croati mai.* Ja se spo—

minjen, kako se iz izvješća stenografičnih govora vidi, da je ova stranka očitovala g. 1864. (čita): „Tolta la questione dell'annessione, il programma degli annessionisti è pur nostro programma.“

To je prvi put danas, da se je ovdje podignulo jedno pitanje, da u Dalmaciji obstoji talijanska narodnost. To nije. Ako nema druge narodnosti, ja držim, a sa mnom drži i Odbor, da hrvatsko i srbsko pleme imadu nepovriedivo pravo čuvati i njegovati svoj jezik i narodnost.

To je pisano u temeljnim zakonim: u prvoj točki §. 19 zak. 21 prosinca 1867. Čuvati i njegovati svoju narodnost nije moguće, ako narodni jezik nema pristojno mjesto u državnoj upravi.

Što je bilo do sada učinjeno u ovom pogledu to nije dostatno; te je stoga naša dužnost tražiti od Vlade, da budu pripoznata naša prava.

To je stanovište većine. Glede vladine izjave, Odbor drži i pripoznaje da je uvedenje narodnoga jezika pravo Vlade i izvršbene vlasti; no samo *s formalnog* gledišta, kako je to liepo tumačio Dr. Klaić. No ako je nadležnost Vlade urediti pitanje jezika, nadležnost je Sabora izraziti želju da se jezik uredi. Vladin povjerenik je rekao medj ostalim u svojoj izjavi, „da će Vlada razpitati ovu želju i zadovoljit joj u koliko obstojeći zakoni i državni interesi to dopuštaju.“ Obstojeći zakoni nemogu zapriečiti Vladu, da pristane na predložene zaključke, jer se ovi baš naslanjaju na prvu točku §. 19 temeljnog zakona 21 prosinca 1867. Što se tiče državnih interesa, ja mislim da poglavit interes svake države stoji u udovoljenju pravednih zahtjeva naroda. Ponarodjenjem uprave, vlada će bolje učvrstiti položaj i kod nas i u posestrinam zemljam, a ponarodjenje može samo dignuti svaku iluziju onima, koji sanjaju da u Dalmaziju obstoji neka talijanska narodnost; — enuncijacija ova, u kojoj već po sebi stoji neka pogibelj (*Dobro*!), Odkad obstoji ovaj Sabor, može se reći, da nije bilo zasjedanja, u kojemu desnica nije potaknula pitanje o jeziku, bilo to obzirom na Sabor, bilo na Odbor, bilo na javne urede, bilo na škole. I tome se nije čudit, netom se promisli da hrvatska stranka hoće da podigne narod sa njegovim jezikom do stepena ostalih prosvjetljenih naroda, te uz narodnu cjelokupnost teži za ponarodjenjem uprave u zemlji.

U I, III, i IV točki svi smo složni. Proti II točki reklo se je da mi još nismo na to zreli, da činovnici malo znadu jezik hrvatski a odvjetnici još manje, ili neće da ga nauče, da nema tekstova itd.

Počmimo od činovnika. Petranović i s nekog obzira prama njima htio bi da se postepeno uvede naš jezik kao unutarnji jezik. — Još god. 1862 bi izdata naredba da se po mogućnosti uvede i za sudbene posle hrvatski jezik. Ta naredba u izvješću nije spomenuta. Tu se počimlje sa godinom 1869. do koje gopine uzprkos naredbi godine 1862, nije se bilo ništa postiglo u pitanju jezika. Naredba 1869 glede jezika zahtievala je da se propisi glede jezika odmah uporabe, u koliko je to dopuštalo ondašnje poznavanje jezika: u svakom slučaju danom 1 ožujka 1871. Prošle su bile dvie godine iza one naredbe, a kašnje je i treća prošla, te eto naredbe godine 1872; nu ipak ostalalo se je vazda, možemo reći, pri istoj. A zašto to? Jer se ozbiljno nije postupalo, jer da se je ozbiljno postupalo, nebismo danas bili gdje smo. Činovnici neće nikad naučit naš jezik, dok ozbiljno nebude uveden kao uredovni jezik. Da je godine 1872 bilo ustanovljeno da će do 12 godina hrvatski jezik biti uveden kao uredovni i da onaj činovnik koji ga nebude znao do 12 godina, da će biti odpušten, svak bi našao da je taj propis umjeren, a mi danas nebismo bili ondje gdje smo bili godine 1872.

Hoće se dakle da u pogledu jezika mi stvorimo nešto konkretna, da ozbiljno nešto zahtievamo. O odvjetnicih na primjer, u Splitu, kaže se da se ne služe hrvatskim jezikom, jer ga sudci ne razume ili neće da razume. Po-

znat mi slučaj odličnoga odvjetnika, koji je je neku parnicu izgubio jer sudac nije razumio hrvatskog jezika. Od onda se taj odvjetnik služi talijanskim jezikom. O odvjetnicim koji neznadu hrvatski, a ipak se dižu na obranu narodnih prava, kažem da im je to na čast, i to znači da oni znadu žrtvovat i svoje samoljubje i svoj interes kad se radi o narodnim pravicam (*Odobravanje*). No zakoni o jeziku čine se za činovnike; činovnici su plaćeni od naroda, a odvjetnici od pojedinaca.

Ako činovnik ne znade jezik, to je narodu na štetu, a ne znali ga odvjetnik, to je njemu samu na štetu, jer će tim manje dobijati (*Smieh i odobravanje*). Častni je Trigari rekao: da ima u ovoj Kući članova narodne stranke, koji dolaze se hrvatskim izvješćim, nu čitati ih neznadu; ali ima i tako zvanih talijanaca, koji talijanskim izvješćim dolaze, pa ih čitati neznadu (*Smieh i odobravanje*). Godine 1864, prigodom predloga oplakanoga Pulića o paritetu jezika, reklo se je da činovnici neznadu jezik i da pitanje još nije zrelo. Nakon 20 godina, danas se isto govori. Serragli je g. 1864 želio da se počeka dok se hrvatski jezik juridički razvije, dok se uvede sveučilište u Zagrebu, odkle bi mladež izašla izobražena u savršenom jeziku. Sveučilište Zagrebačko obstoji od godine 1874. Dobar dio mladića iz Dalmacije (pet ih je sad pri pokrajinskom sudu u Zadru) učio je pravo u Zagrebu. Evo dakle zadovoljena želja zastupnika Serraglia. No on je god. 1864 želio da se počeka 5-6 godina, dok naš jezik bude obćenito priznan kao pravnički razvijen. Evo je prošlo od onda 20 godina, a ne 5 godina. A Serragli pita i danas novo odgodjenje. Ne, voće je već zrelo: i valja ga ubrati. Da dokažem zrelost jezika i pitanja, govoriti ću o pravničkim tekstovim.

Spominjem gradjanski postupnik za Hrvatsku, nerazličan mnogo od onoga koji vriedi kod nas; pa kazneni zakonik uredjen po vriednom pravniku Hinkoviću; tumač o obćem austrijskom pravu od Derenčina, ogroman i glede obsega i glede erudicije; i ovršni postupak od istoga Derenčina; tumač o mjembenom pravu od Vrbanića; napokon odlični pravnički list „Mjesečnik". Dakle imamo mi i zakonike i postupnike i tumače za pravničku kulturu. — Godine 1868 Lapenna se je protivio predlogu hrvatske manjine, jer da nije u suglasju §. 14 gradjanskoga postupnika. Prigovor ne stoji više, pošto je §. 14 promienjen. I unutarnji jezik mora da bude hrvatski, jer u tom pogledu ne obstoji ni ravnopravnost, kako je dokazao Dr. Klaić. Kad se stranke slušaju hrvatski, svjedoci primaju hrvatski, hrvatski se sastavlja zapisnik, i savjetnici moraju rabiti pri viećanju hrvatski jezik, a ne viećat talijanski, pa davat odsudu u hrvatskom prevodu, čim se može prouzrokovat velikih nereda. Kad su spisi i zahtjev stranke sastavljeni hrvatski, ima se odsuda sastaviti u istom jeziku. A zašto da bude na talijanskom izvadak iz spisa i glasovanje? Nek se ne boje da mi idemo za tim da se zanemari talijanski jezik. Ne, gospodo moja, mi štujemo talijanski narod, mi ljubimo talijanski jezik; najljepše godine nekoji su od nas u Italiji prošli; u Italiji mi smo većinom uzgojili naše čuvstvo, da ondje budemo spravni žrtvovati i naše samoljubje i naše interese. Italiji se divimo, ali našu narodnost nismo voljni drugoj podmetnuti. Došlo je vrieme da naš narodni jezik, koji ima svoje pristojno mjesto kod obćinâ, u školam i u ovom istom Saboru, da on postigne to mjesto i u državnoj upravi. Proti talijanskom jeziku mi branimo prava hrvatskoga jezika. (*Dobro*). S toga preporučam predloge Odbora. Samo htio bi u drugoj točki stavit umetak: iza rieči *uredovni jezik svijuh* nek se umetne rieč *civilnih.* U tom smislu molim Predsjednika, da stavi na glasovanje drugu točku. (*Odobravanje*).

Serragli. Domando la parola per un fatto personale.

Predsjednik. Zastupnik Serragli ima rieč za osobnu primjetbu.

Serragli. L' onorevole relatore del Comitato ha citato parole da me dette nel 1864, 20 anni fa. Quelle parole erano favorevoli alla coltura ed all' introduzione della lingua slava. Ora mi pare non mi trovi in contraddizione, perchè nè lo dissi, nè lo implicava il mio discorso, che si debba bandire l'italiano, e sarà del mio parere il signor relatore se ne

ha il testo sotto gli occhi. Io parlai in favore della lingua slava, ma non contro la lingua italiana; io domandava quella parità di diritti delle due lingue, che sostengo in oggi, e credo che con ciò si potrebbe camminare bene e direttamente.

Izviestitelj Dr. *Bulat*. Molim rieč za osobnu stvar. Samo imam opaziti jedno. Nisam u tom smislu kazao, kako je razumio čast. Serragli, koji nije bio prisutan na početku moga govora; ja sam rekao to čast. Serragliu, i svim drugim s ljevice, koji kažu da nije stvar zrela, da nismo do toga došli, da se smije hrvatski jezik uvesti kao uredovni, ja sam naveo, da je Serragli kazao, da možemo čekati 5–6 godina, a sada kaže 20 godina.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje prvu točku ako nema prigovora.

Izviestitelj Dr. *Bulat*. Ja činim predlog da se glasuju skupa točke 1.a, 3.a, i 4.a, a 2.a neka poimence.

Predsjednik. Pitali tko rieč ob ovom predlogu? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Dakle stavljam na glasovanje 1.u, 3., i 4., točku predloga i molim gosp. izviestitelja, da ih još jednom pročita.

Izviestitelj Dr. *Bulat* (čita).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ove predloge, kako su sada pročitani, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno jednoglasno.

Sada ću staviti na glasovanje predlog D.ra Pezzia, da se preko 2.e točke predje na dnevni red. Ona gospoda, koja primaju predlog da se predje na dnevni red, neka izvole ustati. (*Manjina*). Pao je predlog.

Sada stavljam na glasovanje izpravak čast. Petranovića, koji glasi (čita).

Ona gospoda, koja primaju ovaj izpravak, neka izvole ustati. (*Manjina*) Propao i ovaj predlog.

Stavljam na glasovanje 2.u točku predloga Saborskog Odbora, a to na poimeno glasovanje.

Ona gospoda koja primaju ovu 2.u točku odgovoriti će *da*, a koja su protivna *ne*.

(Glasuju *da*: Arneri, Biankini, Bulat, Čingrija, Didolić, Gjaxa, Karaman, Klaić, Ivčević, Ljubić, Machiedo, Masovčić, Mrkica, Morpurgo, Paštrović, Pavlinović, Rendić, Šupuk, Tomić, Vranković, Vojnović, Zaffron, Zanchi, Zore;

Glasuju *ne*: Ivanić, Kapović, Messa, Pezzi, Strmić, Serragli, Trigari;

Uztežu se: Bjelanović, Gojković, Petranović, Simić, Vukotić).

Predlog posebnoga Odbora primljen je sa 24 glasa; 7 protivnih, a 5 se uzteglo od glasovanja.

Odgadjam sjednicu na 7 sati na večer.

Nastava VI sjednice dneva 7 Srpnja 1884.

(*Početak 7 s. 20 č. po p.*)

Predsjednik. Sjednica je opet otvorena. Ima nas 28; broj je zakonit.

Treća je točka dnevnog reda sliedeća: Razprava predračuna 1885. Mirovinske učiteljske zaklade.

Izvjestitelj Odbora D.r Čingrija, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Čingrija* (čita. Gle Prilog 50).

Predsjednik. Obća razprava je otvorena. Pitali tko rieč?

(Trigari počeo govoriti).

Predsjednik. Primjetiti mi je da sad se ne razpravlja proračun učionske zaklade.

Pitali tko rieč o proračunu mirovinske učiteljske zaklade? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Prelazim na prvu točku potrebštinâ.

Izvjestitelj D.r *Čingrija* (čita točku 1.u).

Predsjednik. Pošto ne pita nitko rieč, sliedi razprava.

Izviestitelj D.r *Čingrija* (čita točke 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju od potrebštinâ točku 1—7 i ukupnu svotu od 21600 fior., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. Podmirenje.

Izvjestitelj D.r *Čingrija* (čita točke 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju 1—7 točku podmire i ukupnu svotu u iznosu 21600 f. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na četvrtu točku dnevnoga reda, koja glasi. Razprava učionskog proračuna za god. 1885.

Izviestitelj finan. Odbora zast. D.r Čingrija, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Čingrija* (čita. Gle Prilog 51.)

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Rieč ima žast. vitez Trigari.

Trigari. Io pure ebbi l' onore di appartenere al comitato finanziario e votai coi miei colleghi perchè venga approvato il preventivo. Infatti non si poteva mettere in contingenza l' autorità di fronte ad impegni già assunti. Però il preventivo presenta in generale a me, e credo a tutti gli onorevoli signori, campo a serie considerazioni, e credo che le raccomandazioni del comitato avranno effetto, inquantochè devono provare che non possiamo, colle esigenze volute dalla legge, continuare questo stato di cose.

Io rilevai che nell' ultimo decennio, trascurando i tempi anteriori, dove le spese e-

rano così tenui e dove il sussidio dato dallo Stato di 41640 fiorini cos ituiva la metà circa dell' intera spesa, le esigenze aumentarono considerevolmente. Io credeva che tale sovvenzione dello Stato potesse venire aumentata e presi la cura di esaminare il preventivo dello Stato; senonchè vidi che nulla potea ottenersi, mentre lo Stato concorre col rilevante importo di 41000 fiorini, talchè la Dalmazia è la provincia più fortemente sovvenuta nel ramo scuole; non mi occupai perciò più oltre di questa partita. — Ma nell' ultimo decennio, cioè dal 75 all' 84, si spesero 2,030.066 fiorini; e progressivamente si cominciò nel 75 con 153.715 fiorini, venendo poi all' 84 con 246.965 fiorini.

Vedono bene, signori, che procedendo di tal guisa arriveremo, se non più, certo no meno che alla somma di mezzo milione accennata dal comitato.

Possiamo sostenere questa spesa?.... Io domando ai signori che mi rispondano.

Per provare, o signori, che non possiamo sostenere questa spesa, citerò soltanto che il contributo scolastico provinciale in alcuni villaggi, in alcune borgate, sorpassa l' imposta fondiaria, la comunale e la provinciale, in alcune dico; in altre sorpassa le imposte dirette; in altre la comunale e provinciale son nulla in suo confronto. Noi abbiamo in alcuni villaggi dunque una doppia imposta per le sole scuole, e più oltre non si può andare. Ma progredendo di questo passo, come diceva l' onorevole relatore del comitato, si andrebbe a raggiungere l' annua spesa di mezzo milione; io credo che lo si sorpasserebbe di molto!

Non voglio giudicare del vantaggio dei 2 milioni spesi; ad altri il compito. — È certo che essi darebbero un interesse di 10.000 f. annualmente, e quanti ragazzi si potrebbero mandar a studiare nei principali istituti, e quale ne sarebbe il progresso! — Coll' aumento delle scuole, è vero, noi in Dalmazia diminuiremo il numero degli analfabeti, ma aumenteremo quello degli affamati! È la legge è vero che ciò esige, ma io ho veduto delle scuole precisamente dove la legge non ne autorizza l' apertura, dove non vi sono che 27, 23, 14, 28 scolari.

Noi abbiamo avuto nel comitato l' onorevole ispettore scolastico che collo zelo che lo distingue e coll' interesse che ha per il progresso delle scuole, fece vedere che è impossibile il non progredire colle spese. Ma non potrebbero unirsi questi piccoli luoghi in un centro? In alcuni villaggi non vi sono che 14 o 24 obbligati alla frequentazione, e quanti poi frequentano? — In alcuni computi vediamo compresi maschi e femmine, e o gli uni o gli altri, in mancanza d' una scuola mista, non possono fruire dell' istruzione. Di tal modo abbiamo un malcontento nei contribuenti e nei maestri stessi. I poveri maestri sono messi a condizione da non poter vivere, perchè vogliamo molte scuole, e le paghe son tanto piccole, che furono costretti a presentar una domanda per aumento, ch' io spero l' Eccelsa Giunta vorrà prendere in debita considerazione, con riguardo ai mezzi disponibili.

Non entrerò nelle singole poste, nè nella forma in cui potrebbe attivarsi dei risparmi, poichè altri signori più versati in materia e più avveduti di me sapranno porre un argine all' aumento delle spese.

Io accennerò ad alcuni fatti; p e. alla soppressione della scuola civica di Ragusa, che, come ho rilevato dall' onorevole Bakotić, sarà effettuata; qui si otterrà intanto un risparmio di pigione, e gli stessi maestri, almeno i provvisori, potranno esser impiegati nelle scuole popolari.

Mi si dice che nelle scuole agrarie vi sia pochissima frequentazione e che la spesa riesca inutile. P. e. in alcune scuole vi sono due scolari! Ma merita per essi mantenere una scuola agraria? Diamo loro degli stipendî, ma non teniamo una scuola!

Io credo che tutti questi motivi indurranno l' Eccelsa Giunta d' accordo col Consiglio scolastico Provinciale ad un serio esame; e ch' essa ci porterà nella prossima sessione una riduzione di spese studiata, equa e possibile, tenendo conto anche della giusta domanda dei maestri che o con un sussidio o

con un aumento di paga saranno ricompensati delle loro fatiche ed otteranno un' esistenza migliore.

Tutto ciò volli premettere per giustificare il voto dato nel comitato, e che sarò per dare qui in Dieta.

Predsjednik. Pitali tko još rieč.

Bjelanović. Visoki Sabore! U lanjskom zasjedanju ja žalio sam se na školsku upravu, što je mnogo zanemarila krajeve gornje Dalmacije. Nije to žalibože samo onoga kotara, koji mene šalje u ovaj sabor, to je žalibože sve kršno Dalmacije od Zadra do Knina i dalje. Moju žalbu, ja sam računao, da je uslišala školska vlast; ja sam čuo obećanja s vladine stolice u ovom Saboru, da će školska vlast pri podizanju novih škola imati najprije obzira na ona mjesta, koja su zapuštena bila. Umirio sam se, ali ove godine uvjerio sam se, da sam mlad, neizkusan, da nekim obećanjim netreba velike vjere davati. Na ovaj predmet ja moram opet doći. Moram doći i iztaknuti ovu opravdanu žalbu jednoga velikoga kraja Dalmacije, žalbu na to, što se još uvjek zapušta. I pri osnivanju novih škola, koje sam našao ubilježene u spisu i izvještaju ovoga školskoga odbora, opet vidim, da su ovi krajevi mnogo zapušteniji; nije držim njedna, ili je jedna škola osnovana.

Mi, gospodo, plaćamo porez, podnosimo sve terete kao i ostali; ne želimo, nego da se pravica ucini. Meni je u nekoliko, neću reći odveć, žao, ali u nekoliko na naš školski Odbor, koji nije bolje obratio pažnju na onu stvar. Kaže školski Odbor, da pri podizanju zavedenih novih škola ima se oprezno postupati. Ja bih rekao, da treba pravo postupati; tako pravo, da se osnuju škole, gdje ih treba i makar se zapustile one, koje su osnovane na štetu naših mjesta. Ne samo broj djece, koji zakon zahtieva, nego ima mjesta, gdje 50, 60 i 100 djece moralo bi u školu; a u tijem mjestima nema traga školi. Sela od 1000, 1500 duša nemogu dobiti škole. Dakako to je kod nas vrlo žalostno stanje.

Baš sam našao u jednoj knjižici, koja je i ostaloj gospodi porazdieljena, neke štatističke podatke, mislim na spomenicu zadarske trgovačke komore, koja sadržaje dragocienih stvari, koje bi objeručke mogli prihvatiti. Tu nalazim, da u jednoj obćini, koja ima 7510 duša, ima pismenih ljudi 93 mužkih i 19 ženskih. Promislite sada, kakvo je naše stanje. Zašto je takvo stanje? Ja kažem najprije: nema škola, jer u ovoj obćini ima jedna škola, premda ima 7000, blizu 8000 stanovnika; dakako osim toga ima i drugih uzroka, na koje se neću povraćati, pošto je dovoljno bilo iztaknuto od drugoga, od g. Bakotića i Zora, kad se je razpravljao predlog Bakotića o popravki naših knjiga. Meni je pak osobito drago, što je ono mnenje, koje je s ove strane u ovoj sabornici izraženo, što je to mnenje našlo potvrde i potvrdio ga onaj Odbor, koji smo mi izabrali, da pregleda rad Odbora Zemaljskoga, kako ćete čuti, kad ta točka dodje na pretresanje. U izvještaju govori se o pučkim školama i kaže se, da pučke učione rastu brojem, ali uspjeh im nije takav, da nagradjujo težke terete, koje za nje nose obćine i t. d. Koji su uzroci? Kao što sam rekao, neću se osvrćati na te uzroke, pošto su već spomenuti. Uzrok je slabe knjige, slaba plaća učiteljem, u obće slab pravac. Uzroke čuli ste, što ih je naš drug Bakotić rekao, ima političke težnje, svega u tim knjigama ima, a najmanje onoga, što bi trebalo. Ima u školskim stvarim i male politike, ne velike, one male dalmatinske, one naše žalosti; i kad smo na ovoj točki, ja ću jedan slučaj iznieti, moleć vladina Povjerenika da mi ga razjasni.

Lani bio je uklonjen upravitelj gradjanske škole u Makarskoj i premješten iz Makarske u Šibenik. O tom premještaju mnogo se koješta govorilo, o tom premještaju bavila se javna štampa. Izmedju ostaloga bilo je kazano javno u listu, da je premješten bio zato, što je vladi podnio neko netočno izvješće o stanju te škole. Čulo se, da se je odrekao i da je poslje od kad je bio suspendiran i od kada se odrekao, da je poslje od školske vlasti dobio izplatu toga vremena. Ja bih pitao školsku vlast: zašto je toga upravitelja digla? Ako je kriv bio, zašto je poslje dala nagraditi; ako je prav, zašto ga je digla? Bojimo se, da u ovom ima nekih političkih kombi-

nacija. Ja makako moram žaliti, ako vlada ovako postupa i pušta po političkim okolnostim vladati se u školama, i ovu dragocienost vašu, koju bi mi kao zenicu morali čuvati, činiti predmetom političke borbe u Dalmaciji.

Povraćajuć se opet na predmet, ja mislim, da je naš sav sustav školski pogriešan, pogriešan je i nevidimo jednoga jasnoga pravca, ili da tako rečem, vidimo mnogo krivih pravaca, koji prekrštavaju onaj pravac, koji bi svaka škola morala imati. U to ime i da bolje razjasnim svoje stanovište, dozvolite, da se povratim na jedan predmet, koji sam lani u ovoj sabornici iztaknuo. Prije svega kakve škole hoćemo da imamo? čisto narodne, bez obzira na vjeru, ili da imamo vjerske? Ja sam za škole narodne, ali držim, da narodnih škola nemamo i zato ću razjasniti bolje moje misli s nekim ustanovama, koje nam je doniela ona glasovita školska novela. § 48 ove škol. novele glasi u drugoj stavci (čita): „Kao odgovorni upravitelj škole (§§ 12, 14 točka 2, § 19 točka 4 i 5) mogu se postaviti take učiteljske sile, koje takodjer dokažu i svoju sposobnost za obučavanje u vjeronauku (§ 38 točka 5) onoga vjeroispovjedanja, ka kojemu pripada većina učenika dotične učionice poprieko od predhodnih pet školskih godina“ ... Zaključni § ove novele u posljednjoj točki veli (čita): „Ustanove § 48 točka neimaju valjanosti u kraljevini Dalmaciji, Galiciji i Vladimiriji s velikom vojvodinom Krakovskom“.

Zašto je u nas ova iznimka uvedena, a zašto u Galiciji? Mi smo to čuli, zašto je u Galiciji uvedena; čuli smo u carevinskom vieću, gdje su zastupnici rusina podizali glas proti nasilju svojih sugradjana poljaka; čuli smo o sboru u Lavovu, gdje je 3000 rusa zavapilo, da poljaci progone njihov narodni jezik, njihovu crkvu, obrede u crkvi, da poljaci hoće, da manastire otimlju i nameću mjesto narodnoga jezika poljski i latinski sredstvom jezuita. Tako hoće se i u Dalmaciji nešto, da se izvede. Meni se čini, da u Dalmaciji hoćete, da uvodite škole sa takvim težnjama; čini mi se po mnogo uzroka i izjava, koje sam čuo s desne strane ove kuće i po meni, što vidim, kako se u školama postupa. Neću mnogo slučajeva nabrajati nego ću navesti malu malenkost, mali slučaj. U Benkovcu, gdje ima jedna škola, vodila se mala razprava o tom, kakva će se molitva čitati u školi. Moram izjaviti, da se mene molitve ne tiču; držim, da u školi djeca mogu biti i bez molitve i mogu moliti u crkvi. Ako mi počimljemo naš rad u sabornici bez molitve mogu i oni početi učiti azbuku. Ako se kaže, da i čitanke moraju odisati duhom vjerskim, kako se je postupalo u toj školi, gdje je većina pravoslavne djece – 40 pravoslavnih, a 20 katolika? Da se učini većini pravo, imala bi se čitati molitva većine, ali ne, neka se čitaju obje molitve, jedna i druga je bogoljubna. Ali nedadu što hoće pravo, naredjuju da se molitve muče čitaju. Hoćete molitve, hoćete crkve, hoćete popa; a u ovom slučaju pretvarate molitvu u lakardiju, kad učitelj kaže: dajte, ustajte i muče se molite. U nas, o tome smo već u većini složni, da je slab napredak. Slab je, jer su prije svega slabe knjige. Čuo sam glas, koji kaže da se može i sa slabim knjigama napred, jer narod zna svoj jezik.

To nije tako; ja držim, kad nema dobre knjige, da sve nevalja ništa. To je poput onoga slučaja, koji se je desio vladici. Nisu mu zvonili. — Zašto niste? — Ima sto razloga; prvi je da nemamo zvona. — Dosta je i to. Kako ćemo napred, kad nema knjiga? Slab je napredak, što nema knjiga; slab je napredak, jer je slaba plaća učitelja; slab je napredak, što se u preparandiji u Arbanasim vodi propaganda; slab je napredak, što se neće čisto da odredi kakve imaju biti škole. Hoćete vjerske, onda dielite na vjeru. Hoćete narodne, onda ne dielite, neka bude sve jednako.

Meni se čini, da se u sustavu školskom može opaziti jedna težnja, koja ide za tim, da nas srbe dovede u položaj poljačkih rusina. Mi ćemo se tomu opirati, nemožemo dopustiti, da se naše gazi. Ja već sada podižem svoj glas i podnio bi neki predlog svoj u pogledu škola; ali ovaj put neću, da podnesem. Ima mnogo razloga: prvi je razlog taj, što sam čuo, da je već sabran odbor, koji pregledava školske knjige; drugi je razlog taj, što sam vidio izvještaj našega odbora za pregledanje rada zem. Odbora, vidio sam u njem ono mnienje i onaj glas, koji se

podnosi zem. Odboru i jednom da ga zem. Odbor usliša, onaj glas koji se je čuo s ove strane, ne samo moj, nego Bakotića i strukovnjaka kao čast. Zore. Ne podnosim predloga, pošto držim, da zem. Odbor napose a isto tako njegovi članovi koji učestvuju u školskom zem. vieću, da će nastojati, da se školske knjige poprave. Medjutim ću proti proračunu glasovati.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Vladin Povjerenik Bakotić. Prima di tutto avrò l'onore di chiarire certe idee ed osservazioni dell'onorevole deputato Trigari. Egli ha detto fra altro che in Dalmazia ci siano delle scuole che vengono frequentate da scolari in un numero al disotto del legale. È vero. Di queste scuole, come ho già avuto l' onore d'informarlo, ce ne sono più che 56, calcolando $^1/_3$ quelle il cui numero raggiunge i 20 scolari, $^1/_3$ dai 20 ai 35, $^1/_3$ dai 35 circa ai 40 e 42. Ma quando vennero fondate queste scuole?.... La massima parte, ad eccezione di alcune delle Bocche di Cattaro e di 3 o 4 nelle isole mediane della Dalmazia, prima della legge fondamentale che fissava il numero degli obbligati in una scuola di una classe, e quando quindi naturalmente non vi era un modulo per stabilire quando si debba dare una scuola ad un villaggio. Di più in Dalmazia non si potea neppur aver riguardo ad un certo modulo, perchè pochi villaggi desideravano avere la scuola. Abbiamo avuto il doloroso esempio anche in questi ultimi anni, che i contadini si sono rivoluzionati contro la scuola e dovettero esser sedati col militare, perchè non voleano saperne di scuola, che dicevano la loro disgrazia; e quindi quand'anche vi fosse stato un modulo, non vi si avrebbe potuto aver riguardo, per cui venivano in generale fondate scuole là dove la popolazione lo desiderava e dove c'era la presumibilità che le scuole andranno sotto le mani dei rispettivi signori parrochi. Cosicchè l'osservazione riguarda le scuole fondate prima del 70 e 71, quando cominciarono ad essere create le nuove leggi ed essere mandate ad effetto.

Circa la frequentazione delle scuole agrarie, non essendo qui luogo di parlare a lungo, dirò che non vi è nessuna che abbia due scolari. Il corso agrario di Sebenico ha 7 scolari iscritti, quello di Traù del pari 7; il primo frequentato da 6 scolari, il secondo attualmente da 4, per mancanza del maestro, che tutto quest'anno è in permesso e s'attrova presso il Politecnico di Vienna per subire l'esame di abilitazione. Qualora però anche il numero degli scolari non arrivasse che a due, nelle condizioni della Dalmazia, non calcolerei che scuole di questo genere sieno di danno; perchè ogni scolaro è un piccolo apostolo che porta con sè, e semina e trasfonde negli altri quello che ha imparato. Di più anche con soli due scolari si coglie un certo scopo generale e patriottico, perchè per la sua organizzazione ha il dovere di dare ai contadini e a chi loro domanda, sementi e trapianti gratis, senza ricevere indennizzo; e quindi questi corsi agrari fanno il loro bene da questo lato e bisogna prenderli sott' altro punto di vista. Queste erano le due osservazioni che mi teneva in obbligo di fare all'onorevole cavaliere Trigari.

Gospodinu Bjelanoviću štogod ću na duže odgovoriti. Dakako, da je g. Bjelanović rekao mnogo česa, što se neda dokazati; n. p. on je rekao, da su gornji krajevi Dalmacije zanemareni.

Ako se dobro sjećam, u lanjskom zasjedanju ovog Sabora, imao sam čast statističkim podatcim dokazati istomu g. Bjelanoviću, da to ne stoji; dokazao sam ovo zadnjih godina koliko se onamo pomnožio broj škola. Nego opetujem to, što sam lani rekao, nek ne misli g. Bjelanović, da se svuda, a navlastito po gornjih krajevih Dalmacije, mogu podizati škole kao gljive. To nigdje nije, a toliko manje u gornjih krajevih Dalmacije.

Spomenuti ću jedan historički podatak, koji me mnogo zanimao. Kad je francuzka vlada bila u Dalmaciji, general Marmont zapovjedio je jednome savjetniku, da obadje brdjanske stanovnike, ili ti vam zagorje dalmatinsko, od Zadra do Knina i Imotskoga; te izradi osnovu, po kojoj bi se taj narod mogao pripitomiti putem škola. Taj gospodin proputovao je cielo Zagorje a kad se je povratio, iznio je izvješće o svom putovanju i nije našao drugog načina, kojim bi se dalo ustanoviti školstvo

uredjeno nego, kad bi se sela spojila, kaže: *il faut retrancher les villages*.

G. Bjelanoviću moram pridodati, da u onom stanju u kojem se Zagorje nalazilo onda da se nalazi i dandanas; razpršeno pučanstvo, te se nedadu podizati škole. Valja uzeti u obzir sve poteškoće. Onamo ne nalazite kućâ, već na skupove; u jednom skupu 10 kućica, pa nakon 3 kilometra opet skup od 10-13 kuća. Gdje ćete postaviti školu? Pokrajinska školska vlast mislila je, da bi se dao kakav drugi način, kojim bi se dalo spasiti školstvo; ali još ga našlo nije. To sve upliva, da ide sporo. I učitelji neće, da idu onamo, jer kažu: Mi podivljamo. A opet nemamo toliko učitelja, da ih možemo siliti, da idju gdi nema najpotrebnijih uvjeta za život. Ne govori se o gradovih i varoših, nego o raztrkanih selih, gdje g. zastupnik kaže da školsko vieće neće, da podigne škole.

Ima još jedan uzrok. Pučanstvo hoće učitelja po vjeri. Ima mnogo sela, gdi neće da uzmu učitelja od druge vjere; a mi nemamo toliko pitomaca, da ih možemo razsijati, kako narod želi.

To glede raznemarenja krajeva gornje Dalmacije.

Što je rekao g. zastupnik, da občina od 7000 duša nema nego jednu školu, na to mu nemogu odgovoriti, jer nisam čuo, koja je to občina, neznam kako se zove ta občina.

Što je rekao, da učione rastu brojem, a uspjeha nema, o tom sam odgovorio u jednoj drugoj sjednici, u zadnjoj ovoga sabora. Reklo se koje šta, neće se dokazati, pa se nebi smjelo ni reći, da uspjeha nema. Mi nemožemo zahtjevati od djeteta od 9 god. da bude odraslim čovjekom. Kad se razvije i uzraste i kad se budu vidjele njegove sposobnosti, onda će se moći reći, odgovarali ili ne odgovara škola svojoj zadaći.

U školi kaže g. Bjelanović tjera se svaka politika.

Ja mislim, da on nemože to uzeti ozbiljno. Kako da politika može ući u školu? Kako je moguće, da udje u najprvi početak odgoja? To nije moguće. Politike u školi nema nego one, koju zdrav odgoj mora da uvede. politika dobroga odgoja, politika religioznoga uzgoja, družtvenoga, svega onoga što dobar otac traži, da diete ima. To se u školi uči, a druge politike tu nema, jer je uzgoj takav.

Što se tiče premješteaja, jednoga ravnatelja u učioni Makarskoj, gosp. predgovornik slabo je izvješten o tom poslu, a moram reći, da njegovim zaključkom pokazuje nepoznavanje školskoga zakona, viećana od Sabora dalmatinskoga.

U Makarskoj, ako se dobro sjećam. 1882 god. bila je škola slabo posjećena. Usljed slaba pohadjanja škole, pokrajinsko vieće, obzirom na broj stanovnika i na druge okolnosti lokalne, reklo je, da bi se morala zatvoriti, pošto da neće svrsi odgovarati možda nikad brojem učenika. Ali prije nego se razsudi hoće li se zatvoriti, reklo se da školu posjeti njegov organ, koji kad je pošjetio školu, izvjestio je školsku vlast, kako škola ide. Pokrajinsko školsko vieće zaključilo je, prije nego se zatvori škola da se postavi druga osoba mjesto one, koja je ravnala onom učionom. I zbilja to se izvelo; ondješnji ravnatelj učione bio je premješten. Isti ravnatelj učione, iza kako je primio ravnanje učione, na koju je premješten bio, oboli, i na temelju liječničke svjedočbe dobije dopust za nekoliko mjeseci. Nu pošto je trajala na duže bolest i izjavila se sumnja, da bi mogao biti ne tako jako bolestan, da bi bio zapriečen u izvršenju dužnosti, pokrajinsko vieće dalo je pregledati od svog liečnika tu osobu, koji je izjavio, da bi možda bolest obstojala, ali da bi možda ta osoba mogla preći i služiti u kom drugom mjestu. Pošto ta osoba nije išla na to mjesto, onda se povela disciplinarna iztraga, koja kad je došla do polovice svoga teka, onda se dotična osoba odrekla svoga mjesta.

Dakako da netom se povela disciplinarna iztraga, bila je suspendirana plaća dotičnomu ravnatelju. Ali kad se dotičnik zahvalio na školi i prost bio od učione, onda je zakonito da mu se izplati ono, što bi bio potegao, da je u službi; pošto zakon od $^{29}/_{12}$ 1871 na

§ 24 iznaša sve kazne učitelja. Te kazne glase: 1) ukor, 2) suspensija petogodišnjih doplataka, 3) premještenje, 4) odstup ili uklon. Dakle oduzeća plaće nema. U prijašnjem slučaju jednom mislilo se, kako sada g. Bjelanović misli, da se može ne dati plaća, kad stupi pod disciplinarnu iztragu i kad je plaća suspendirana. To je bilo prije 4 godine. Ta osoba utekla se Ministarstvu, i Ministarstvo je naredilo, da se izplati ciela plaća, koju bi bila dobila, pošto toga nema u našim zakonim. Stoga, ako je pokrajinsko vieće njemu izplatilo, što ga je išlo kroz četiri mjeseca, tu je postupalo po zakonu.

Što kaže g. zastupnik Bjelanović, da je današnji sustav školski skroz i skroz pogriešan, te da nema pravca; ja moram izpoviediti, da bi mu sasvim haran bio, kad bi mi izdao drugi školski sustav, koji ima pravac. To su samo rieči. Sustav je fakt, koji se nemože zamieniti nego drugim organizmom. U čem sastoji? To nije naša svojina. Čulo se po novinama pisati: sadašnji sustav ne valja za Dalmaciju, ne valja za nas. Ali jeli tko čitao: kakvim sustavom bi ga mi imali zamieniti, i kad bi mogli? Kaže se, da je pogriešan. Jeli taj sustav sasvim različit, što nema u nijednoj drugoj pokrajini ni državi? Ja u mom zvaničnom položaju morao sam proučiti mnoge sustave školske i vidio sam, da svi sustavi, koji obstoje u Europi i van Europe u prosvietljenim državam, svi su skoro jednaki. To ja svetčano izjavljam. Svaki školski sustav sastoji iz tri skupine: 1) jezik; 2) realnost 3) tehničnost. Sada u jednom sustavu, kao što su neke helvetičke škole, i neke njemačke škole, nemaju pretege religiozne, nego nereligiozne. Ali drugačijeg sustava nema. To imamo ćak u dalnjih država Oceana izvedeno, imamo u Australiji takodjer. Dakle kakav sustav bismo izveli? Stoga nemogu dopustiti, da naš sustav nema pravca ili da je skroz pogriešan. Što se tiče školske novice, reći ću da razprava takova zakona ne spada u nadležnost ovoga Sabora.

Što se tiče molitve u školi, mene je iznenadilo, što je g. zastupnik iznio o molitvi u Benkovačkoj školi. Taj slučaj se je prije tri godine sbio, a prije dvie godine kristalizirao se. Tu je bilo neko pobrkanje, što su ovi rekli jednu molitvu, u drugi drugu. Svakako jedno je u toliko važno, u koliko školska knjiga ima takve molitve, koje može moliti jedna i druga vjeroizpovjed. Na pošto jedan dio tamošnjega naroda u Benkovcu, zastupana kod školskoga vieća, nije bio zadovoljan štampanom molitvom, onda je došlo do toga. Školska pokrajinska vlast nije naredila, da se moli tiho, nego je učinjeno ono što se je uvelo naravnim putem u ostalim školama gornje krajine, gdje se nalaze dvie vjere skupa u učioni, te učitelj postupa na sliedeći način: ili dade moliti jednim svoju molitvu i idu s bogom; ili njim kaže: molite svi skupa, ali po tiho. Dakle tu nemože biti komedije, jer djeca u školi nauče moliti tiho; to je novi izraz, koji se morao narediti, da svaki izmedju njih bude zadovoljan.

Što se tiče nenapredka u novoj školi, to sam rekao malo prije, dakle po treći put ne treba da ponavljam.

Što zast. Bjelanović svadja taj mali napredak u učioni na to, što učiteljski Zavod u Arbanasim tjera propagandu: to moram odbiti sasvim hladnokrvno, jer to niti može biti, niti će ikada biti, dok se bude zvao c. k. zavod a ne narodni zavod, dok taj zavod bude vodjen od ljudi, koji budu imenovani od vlasti, koja dobro prociedjuje, koga imenuje. Dakle ja moram jamčiti kao vladin povjerenik i kao osoba zvanična, koji moram posjećivati Zavod, da se netjera propaganda, nego se i preveć obzirno postupa, da se nebi reklo ni iz daleka da se tjera kakva propaganda.

To je, što sam imao odgovoriti čast. Bjelanoviću na njegove opazke, koje je ovdje izjavio. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović. Biti ću vrlo kratak u odgovoru Vladinu Povjereniku.

Vladin Povjerenik je najprije rekao, da u našim krajevim ima škola; rekao je, da mu nisam spomenuo ono mjesto, gdje na toliko tisuća dušâ, nema nego nekoliko pismenih.

Ja ću mu odgovoriti na ova pitanja u jedan put.

Ta obćina je Kistanje, ima 7900 stanovnika, ima jednu školu. Ovi brojevi su dovoljni, ovaj broj posieca.

Čast. Vladin Povjerenik spomenuo je neke potežkoće, spomenuo je još generala Marmonta.

I ja sam čuo za toga slavnoga generala, jer je i kraj moga mjesta prošao; čuo sam za njegove dobre namjere, vidio sam, što je dobra izveo, kako je taj francuzki general u kratko vrieme francuzke vladavine presjekao put, uzdržao našu goru i da bude ostao na upravi, imali bi mi do sada škole, makar da bi se izvelo i ono posljednje, da se sela sakupe u jednom mjestu.

O uspjehu neću govoriti. — Ovdje su predstavnici ciele Dalmacije i po onom što ste čuli i što je u izvještaju odbora saborskoga, ja mogu zaključiti, da u Saboru ovom većina zastupnika misli, kako ja mislim; oni dolaze iz zemlje, oni znadu, kako stvari stoje.

Vladin povjerenik odgovorio je na onaj moj upit, koji se odnosi na Makarsku. Nastojao sam, da pozorno što više slušam njegovo razjasnenje — bit ću ja kriv — ali moram priznati, da je njegovo razjasnenje stvar slabo razjasnilo. Upravitelj bio je premješten radi neke stvari unutrašnje — ja sumnjam bilo je tako — premješten, pak neide, pak bolest, pak išao je liečnik, da ga vizitira, napokon mu je obustavljena plaća. A ja sam čuo, da je u posljednje vrieme od nekoliko mjeseci plaću dobio. Svakako ova stvar meni izpada vrlo šarena.

Vladin Povjerenik govoreć o sustavu, meni daje neke lekcije. Odgovoriti ću Vladinu Povjereniku, da ja vjerujem, da će on biti vrlo sposoban, da sustave stvara; ja sam čuo o nekoj njegovoj knjizi govoriti, da je knjiga marljivo i dobro izradjena; ja ću vjerovati Vladinu Povjereniku, ako mi kaže, da su ti sustavi u svem svietu jednaki. Ali ako Vladin Povjerenik reče, da su škole u Dalmaciji tako dobre kao u Francuzkoj ili Niemačkoj ili Americi, jednako dobre — moram posumnjati.

Ne kažem o sustavu na papiru, nego o pravcu unutarnjem, o knjizi, jeziku, molitvi, jezuitizmu, težnjam, što se školam nameću, što se nebi smjelo imati, jer mi smo jedna braća, a po vjeri neki diele one, koji idu u crkvu. I o molitvi u Benkovcu ostali smo poslje razjasnenja na istom, na tom, da se molitva muče čita u ovom jedinom mjestu. Dočim se u jednom mjestu daje tolika važnost molitvi, ovdje se zapušta.

Što se tiče propagande, neću u potankosti ulaziti; ali mogu uvjeriti Vladina Povjerenika, da je sve istinito. Pozivljem se na zastupnike iz Boke, koji će uvjeriti Vladina Povjerenika da imaju mnogo tužba iz Boke; kako tamo učitelji dolaze i mjesto da idu u školu idu prisluškivat, gdje se što govori; kako učitelji navaljuju na srpsku djecu: vi niste Srbi, vi ste Hrvati.

Evo je ovdje zastupnik iz Boke, neka kaže jeli istina.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Ljubić. Težko mi je govoriti o osobnom pitanju; a s toga i neću nego dva slova. Reći ću, da sam ja onaj ravnatelj, koji je bio premješten iz Makarske u Šibenik i to, kako je glasila odluka, *iz službenih obzira*, drugih obzira nisam doznao ni čuo.

Nu ja sam utok uložio na Ministarstvo: ništa drugo ne pitao, nego neka proti meni iztragu povedu.

Kad sam tražio iztragu, hoće reći, da se nisam bojao za moja djela. Nego ob onim obzirim službe nema razprave; to se riešī bez iztrage. To je glede prvoga pitanja.

A kako je čuo gosp. Bjelanović od Vladina Povjerenika glede drugih njegovih prigovora, ja nisam primio nikakve nagrade, nego plaću, koja me je po zakonu hodila.

Čuo je i to od Vladina Povjerenika, da se iztraga nije povela o drugom, nego jer mišljahu, da nisam bolestan i da nije opravdan moj nepristup na učionu Šibensku.

Predsjednik. (Bjelanoviću.) Vi ste dva puta govorili, nemogu vam dati rieč.

Bjelanović: Na lično pitanje. Ja nisam izazvao čast. zast Ljubića; ja sam htio, da se stvar razjasni.

S jedne strane čujem: nije plaća obustavljena, jer se nemože; a s druge strane, da je obustavljena.

Ja nisam govorio o Ljubiću, nego o slučaju koji se dogodio.

Predsjednik. Pošto nitko ne želi govoriti, zaključnu rieč ima izvjestitelj Fin. Odbora.

Izvjestitelj D.r *Čingrija.* Nemam što da govorim. Predlog, koji je Odbor podnio, čast. zast. Trigari podkriepljuje sa svoje strane.

Što se tiče čast. zast. Bjelanovića, to će svaki razumjeti, i ovaj Sabor rado je uvjeren, da ga ja stazom kojom je udario, nebi mogao sliediti, kad bi i htio. Ako se obaziremo samo na osobna pitanja, to razumije svatko, da to moj posao nije; a čini mi se, da je s dotične strane dosta dobro odgovovoremo.

Što se tiče tehničkoga pitanja o sustavu škole: tu sam ja — iskreno pripoznajem — nesposoban o tom govoriti. Po mom mnenju zadaća Odbora, koji je razvidio proračun i podnio izvješće, bila je ograničena na to, da razvidi, jeli je taj proračun pravilno sastavljen, jeli je u skladu, odgovara li obstojećemu školskomu stanju, koje vlada u pokrajini. Pokle je Odbor to izpunio, ja kad bi htio upustiti se u govor nebi imao predmeta, kojim se baviti. Zato o tom ne vodim rieč. (*Dobro!*)

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog Fin. Odbora, da se predje na posebnu razpravu proračuna učionske zaklade za godinu 1885.

Ona gospoda koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na posebnu razpravu. Molim izvjestitelja, da čita pojedine točke.

Izviestitelj D.r *Čingrija* Ja bih čitao točku po točku; ako tko pita rieč onda ću zaustaviti.

(Čita točke 1, 2, 3, 4. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 18, 19, 20, 21 i ukupnu svotu razhoda u iznosku od fior. 258.102).

Predsjednik. Ona gospoda, koja odobravaju pojedine točke i ukupnu potrebu učionske zaklade za god. 1885 kako je sada posebno pročitano u ukupnoj svoti od fior. 258.102, neka izvole ustati (*Većina.*) Primljen trošak.

Sada prelazimo na podmirenje.

Izviestitelj D.r *Čingria.* (čita dojednu točku i ukupnu svotu podmire.)

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. Ona gospoda, koja primaju posebne točke podmirenja kako su sada bile pročitane i ukupnu svotu od fior. 258.102, neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljeno.

Ona gospoda, koja odobravaju ukupni učionski proračun kraljevine Dalmacije za g. 1885 kako je sada posebno pročitan i odobren, neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljen.

Sada molim da izvolite čitati treći predlog Financijalnoga Odbora.

Izviestitelj D.r *Čingria* (čita.)

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj 3.i predlog neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljeno.

Izvjestitelj D.r *Čiugrija* (čita 4.i predlog, te i 5.i koji su primljeni bez razprave).

Predsjednik. Prelazim na petu točku dnevnoga reda, koja glasi: Proračun god. 1885 pokrajinske zaklade.

Izviestitelj je zast. Bulat; molim da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Bulat*: (čita. Gle Prilog 75.)

Predsjednik. Obća je razprava otvorena o zemaljskom proračunu. Pitali tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena.

Stavljam na glasovanje predlog Fin. Odbora, da se predje na posebnu razpravu zem. proračuna za god. 1885 po predlogu Zem. Odbora sa izpravcim koje je učinio Fin. Odbor.

Ona gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim dakle na posebnu razpravu.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita naslov I. točku 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7 Razhoda).

Bjelanović. Na sedmu točku imao bih nešto primietiti. Kaže se (čita). Meni se čini, da izkustvo, koje smo mi imali kao zastupnici, pokazuje, da se za ovaj predmet mnogo troši. U to ime predlažem, da se ne dade 1000 fior. nego da se opredieli fior. 500.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

D.r *Klaić.* Dati ću jedno razjašnjenje o stvari. Ovo nije sbirka mala koju izdaje Zem. Odbor. Ovo je onaj *Bullettino provinciale*, za koji dužna pokrajina trošak podmiriti, dočim ga izdaje i uredjuje c. k. zem. Vlada. Pokrajina dužna je podmirivati koliko trošak iznse, a iznosi od 1000 do 1200 fiorina.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Izviestitelj Dr. *Bulat.* Opaziti ću to, da je u razjašnjenju kazano, s čega je ovaj trošak povišen za fr. 200; povišeno je jer se je pokazalo izkustvom da fior. 1000 nije dosta. Kad je izkustvo dokazalo, da je onoliko potreba, nemogu pristati na predlog čast. Bjelanovića.

Predsjednik. Pošto na druge točke nema primjetbe niti predloga, staviti ću na glasovanje prie točke 1-6, pa onda 7.u točku po predlogu Fin. Odbora kao širemu; a kad ova nebi bila primljena, onda ću predlog g. Bjelanovića, kao manji.

Ona gospoda, koja primaju točke 1-6 Naslova I kako su bile pročitane, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljene su.

Ona gospoda koja primaju 7 točku kako predlaga Finan. Odbor, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena.

Naslov II.

Izviestitelj Dr. *Bulat* (čita naslov II, III. IV, koji su primljeni bez razprave; te naslov V).

Predsjednik. O naslovu V ima rieč zast. Bjelanović.

Bjelanović. U razjašnjenju je rečeno (čita). Molim da mi se dade razjašnjenje: gdje su nove postaje ustanovljene i jesu li nuždne za javnu sigurnost?

Predsjednik. Zastupnik Simić ima rieč?

Simić. Imam čast na ime Odbora Zemaljskoga razjasniti, da nove postaje ustanovljene su u Sutvari, Novoselju, Donjim Poborima, Mravinci, Vratilu, Bunaviću, Nagumancim, i da su nekim postojam godišnje kirije uzmnožene.

Žandarmarija uzmožila se za 96 osoba i ustanovljeno je novo odielno zapovjedništvo u Risnu. To je uzrok da se je umnožao proračun za f. 1372.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović. Koliko sam mogao razabrati, čini mi se, da je u Boki Kotorskoj ustrojeno nekoliko novih kasarna. Držim, da sve ove nove nijesu ustanovljene radi javne sigurnosti, nego radi dogodjaja ostalih i čuvanja granica. Koliko sam mogao čuti, te kasarne navaljuju veliki trošak na zem. zakladu, što će zem. fond morati uzdržati troškove popravka i ostale troškove, kao pokućstvo, a to nije nuždno za unutarnju javnu sigurnost zemlje nego za izvanjsku. To je uzrok, s koga ja nemogu pristati na ovo povišenje, nemogu pristati, što bojim se, da bi zlo moglo biti još veće. U Boki često gromovi pucaju, dogodi se da grom pukne u te žandarske kasarne i zem. zaklada šteluje nekoliko stotina fior. a možda i hiljadu, a oružništvo nije nuždno tako.

Osim toga imam jednu žalbu iznieti, da oružništvo slabo odgovara pozivu obćina, kad ga pozovu.

Čuo sam, da u onom djelokrugu, koji ne spada u djelokrug obćina, nego je povjeren, da žandari odriču službu i poslušnost.

Čuo sam, da kotarska Poglavarstva ne daju žandare na razpoloženje obćinam, kad trebaju. Jedan ću slučaj navesti.

Načelnik Obrovački imao je pozvati neke seljane u poslu suložništva. Ti seljani nisu htjeli doći. Pita žandare da ih dovedu: a politička oblast odgovori, da će dati žandare, ako upravitelj dade jednoga činovnika, da prati žandare. Dakle načelnik ili prisjednici da moraju biti čauši žandara. Tim više je to pretjeran zahtjev, što se ovdje obično radi za povjeren djelokrug.

U ostalom, ako dozvoli g. Predsjednik, da napišem svoj predlog, podnieti ću predlog, da se ova stavka snizi za 1372 fiorina.

Predsjednik. Svakako staviti ću na glasovanje naslov V, kako je ovdje predložen; akoli nebi bio primljen, staviti ću na glasovanje predlog zast. Bjelanovića.

Rieč ima plemić Budisavljević Namjestnički Savjetnik.

Vladin Povjerenik *Budisavljević*. Ja sam lani kazao, da u Boki ima samo 28 žandarskih postaja. Ove godine su neke obustavljene, i kako potreba nastaje u jednom kraju ili drugom da se povećaju, naravno da politička Vlast mora ih povećati. Čim okolnosti dopuste, da se snize, to se čini, jer radi korisii pokrajine, nebi se nikako uzalud trošilo novaca.

Što se tiče žalbe, da oružnici neidu na ruku obćinskim Opraviteljstvim, i o tom sam lani govorio u Saboru.

Propisi, koji u tom pogledu obstoje, nalažu žandaru, da nemože bez dozvole političke Oblasti nikako druge službe vršiti, nego koju mu zakon nalaže. Ako Opraviteljstva obćine treba pomoći, valja da se po propisim obrati na političku Vlast. A u ime Namjestništva mogu izkazati, da nema od obćina nijedne žalbe, da je politička Oblast zakratila dati pomoć.

Predsjednik. Pita li još tko rieč? Želili govoriti g. izviestitelj.

Izviestitelj Dr. *Bulat.* Financ. Odbor bavio se je pomnjivo ovim pitanjem, i pozvao je izviestitelja zem. Odbora, koji je dao razjasnenja, te je Fin. Odbor pronašao, da ova svota odgovara faktičnomu stanju zemlje. Stoga nemogu nego preporučiti predlog Fin. Odbora.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje 1.u točku naslova V.a po predlogu Finac. Odbora.

Ona gospoda, koja primaju ovu točku, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Tim odpada predlog zast. Bjelanovića.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita točku 2.u)

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju drugu točku, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena.

Sliedi posebna razprava.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita naslov VI. VII.)

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ove svote, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljene.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita naslov VIII.)

Predsjednik. Rieč ima zastup. Vukotić.

Vukotić. Visoki Sabore! Občina Grbaljska sastoji od 20 sela, koja su poredana blizu granice crnogorske, a 10 blizu obale Jadranskoga mora. Sela ona nazivlju se *gornjostranska*, a ova blizu mora *doljnostranska.* Gornjostranska sela posjeduju živih voda obilje i kod najveće suše ne trpe oskudice. Doljnostranska sela naprotiv trpe veliku oskudicu u vodi, jer ne posjeduju živih voda, osim jednoga sela. Istina, svako selo ima po jednu vodenicu; ali šta je to? U sušno doba ih polovica presahne i kad suša nastane, prisiljeni su doljnostranci hoditi 3-4 sata u gornje stane, da donesu vode. Svaki zna, koja je promjena od mrtve vode na živu i posljedice užasne. Narod spopada groznica i dugo se bori dok se izlječi. Ono nekoliko uvora što je namješteno u doljnoj strani Grblja voda je nezdrava, jer dolazi sa zemlje i nanosi zemlje, koja kad s vodom u uvoru tako se zamuti, da se grsti čovjeku gledati, kamoli piti. Ali napravljeni te uvori imadu i drugu posljedicu.

U občini Grblju nije minula godina dana, da se nije čeljade jedno utopilo, a neke godine i po tri. Ove godine dogodio se je taj prizor u Zagorskom, gdje se Zagorskom glavaru utopila kćerka jedinica.

Mislim, da nije mnogo rieči treba potrošiti za dokazati veliku potrebu vode, gdje nas humanitarna dužnost pozivlje, da u tom pogledu doskočimo živoj potrebi i toj oskudici. Zato pri ovom naslovu „Vode“, gdje je zem. Odbor opredielio svotu od 2000 fr., ja ću Vis. Saboru podnieti na glasovanje sliedeći predlog, koji ću pročitati (čita).

„Neka Zemaljski Odbor pri razdieljivanju pripomoći za vode uzme u osobiti obzir oskudicu uredjenih vodenica u donjem Grblju“.

Predsjednik. Pitali još tko rieč o predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Želili govoriti izviestitelj?

Izviestitelj D.r *Bulat.* Nemam ništa proti predlogu zast. Vukotića, pošto je to jedna oskudica, koja će se u obzir uzeti od zem. Odbora, naravno u granicam svote, koju mu Sabor doznačuje.

Predsjednik. Dakle stavljam na glasovanje VIII. naslov „Vode“ u iznosu od 2000 fr.

Ona gospoda, koja primaju ovaj naslov, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljen.

Stavljam na glasovanje predlog zast. Vukotića, koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju i ovaj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

IX. Naslov.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita IX. naslov).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj naslov, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

X. naslov.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita X naslov).

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Bjelanović. Nekoliko ću rieči kazati. Mislim, da je naš fond mnogo obterećen i s druge strane vidim, da na Sabor dolaze prošnje za knjige naučne, za umjetnost i ostalo, prošnje, koje Sabor povoljno ili nepovoljno, kako kad zaslužuju, riešava.

Pošto te prošnje dolaze na Sabor i pošto smo u prošnjam, koje su do sada riešene uzeli u obzir mnoge molbenice i neka bi se uzele, kad dodju na red: ja preporučam, da se izbriše 10 i 11 stavka ovog X naslova.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

D.r *Klaić*. Nekoliko rieči na razjasnenje.

Ova točka 10.a naslova X.a namienjena je u opredieljenu svrhu. Ono 600 fr. opredieljeno je za 4 stipendija kod moraplovne učione u Dubrovniku. Prije je zemaljska zaklada doprinosila za školu moroplovna, pa Odbor zemaljski učinio je jednom prošnju na carevinsko Vieće, da bude ovaj doprinesak dignut, a Carevinsko Vieće popratilo je tu molbenicu povoljno Vladi, te Nj. Veličanstvo previšnjom odlukom zaključilo je, da bude zem. zaklada oproštena od ove pripomoći za onu učionu, ali uz uvjet, da ono 600 fr. obrati u štipendije. Tako se stvoriše 4 stipendija od 150 fr. svaki, a udieljuju se po natječaju učenikom moroplovne učione.

Ovo su nuždni troškovi, t. j. oni moraju da su ovdje u proračunu; radi se o svetčanoj obvezi, kojoj nemožemo se oteti.

Što se tiče 11 točke, ta je tako neznatna, a zadnjih godina nikada se sva potrošila nije One prošnje, šta stižu na Sabor, pa se povoljno riešavaju, te valja platiti. Zato bi se moralo što staviti u proračunu; nu Sabor je odlučio da se to podmiri iz 11 točke, koja nosi naslov razni troškovi i iznosi 1400 fr. Na teret ove točke dakle padaju sve one nagrade ili podpore, što ih vis. Sabor riešavajuć molbenice odluči; dakle i ona je opravdana.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? -- Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti izviestitelj?

Izviestitelj D.r *Bulat*. Ja predlažem, da se ove dvie točke prime: 10.a s razloga, da je ovo već normiran trošak, kako je razjasnio izviestitelj zem. Odbora. A i 11.a točka ima se pridržati, s razloga koje je g. Bjelanović čuo — nek ima zem. Odbor na razpoloženje čim isplatiti, što Sabor odredi, da se na molbe podmiri.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje naslov X.i

Ona gospoda, koja primaju ovaj naslov, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izviestitelj D.r *Bulat* (čita. Naslove: XI.i XII.

XIII.i i XIV.i, kao i ukupnu svotu potrebština od fior. 398:579; pa je sve primljeno bez razprave).

(Takodjer bez razprave su primljeni pojedini naslovi pokrića, kao i ukupna svota od fior. 399.194).

(Napokon su primljeni bez razprave 3.i i 4.i zaključak, predloženi od Financijalnoga Odbora).

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ukupni pokrajinski proračun za god. 1885 kako bi posebno glasovan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Šesta točka dnevnoga reda glasi: O predlogu zastupnika Serragli glede providjenjâ za oblakšice unutrenjem prometu.

Izviestitelj Odbora čast. zast. Klaić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 76).

Predsjednik. Pitali tko riec?

Serragli. Ho domandato la parola per chiedere all' inclita Giunta se i signori Arneri e Didolić fecero proposte concrete su questo argomento, diverse da quelle che fece la grande maggioranza della Dieta in consenso del mio scritto.

Izviestitelj Dr. *Klaić.* Predgovornik predlaže ne samo, da se zapita polakšicâ, nego predlaže način, kako da se utanači i kako da se postupa za što bolji uspjeh; dakle njegov predlog ima tu prednost, što nije obći nego poseban. On je rekao: želim polakšice, a ovo je najbolji put, kako. — Zato je zem. Odbor u njegovu predlogu stavio zaključak; da Sabor nalaga zemalj. Odboru, da preduzme shodne korake za izvedenje predloga čast. Serraglia.

Predsjednik. Pitali još tko riec?

Serragli. Queste facilitazioni che sono richieste quali sono, e in che consistono oltre quelle da me proposte?

D.r Klaić. Non vi è niente.

Serragli. L' onorevole signor Arneri ha raccomandato la petizione del comune di Trappano. Ma in essa, per quanto mi pare, sono domandate cose non ammissibili. Io non so se la Dieta voglia farsi padrona di questa proposizione. Una di tali cose sarebbe, che non sia responsabile colui che spedisce una merce in circolazione pel pagamento del dazio consumo; cosa che la finanza non ammetterà e che non è ragionevole. — Io non credo che la Dieta si vorrà appropriare tale domanda.

Izviestitelj D.r *Klaić.* U ovim predlozim nema ništa nego obćenitih pitanja. Predlog čast. Didolića glasi (čita):

„Neka Vis. Sabor izrazi Vladi Njegova Veličanstva želju da bi izdala naredbu, usljed koje da oblakšice koje obstoje za unutreni promet u granicah sveze carinarske, protegnu se i na promet izmedju kopna i otoka Brača, kad je dokazano da dotična brodica dolazi iz koje luke istog kopna.“

A onaj čast. Arneria glasi (čita): „Neka vis. Sabor preda zem. Odboru pridružene spise Obćine Trpanjske, da ih u obzir uzme u slučajnim predlozima pri riešenju predloga čas. zastupnika Serragli o polakšicah u prometu pri moru sa carinarskog stanovišta“.

Dakle u samom predlogu čast. Serraglia stvar je obrazložena.

Predsjednik. Pitali još tko riec? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Želili govoriti izviestitelj?

Izviestitelj D.r *Klaić.* Ja ću opet pročitati zaključak, kako ga zem. Odbor vis. Saboru predlaže (čita):

Predsjednik. Ona gospoda, koja primaju ovaj zaključak neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na sedmu točku, koja glasi: O predlozih Vukotića i Didolića glede puteva u Boki i na Braču.

Izviestitelj Odbora zemaljskoga D.r Klaić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 77).

Predsjednik. Razprava je otvorena; pitali tko rieč?

Vukotić. Ja ću se u kratko baviti izključivo o mom predlogu, koga sam u lanjskom zasjedanju vis. Saboru podnio.

Pokrajinskim zakonom od 14 travnja 1874 bilo je proglašeno 12 predielnih puteva. Neki od tih puteva, kako se vidi iz izvještaja zem. Odbora, već su dovršeni, neki će se započeti, a samo Bokežki ostaju na kraju u izvještaju Slavnoga Odbora. Kako se on pri uredjenju predielnih puteva drži nekoga reda, ja mislim da postupa i odredjuje svote unapred za one puteve, koji su od veće potrebe. Ako se je zem. Odbor toga reda držao, kako mu je dužnozt bila, onda se je put Bokežki imao medju prvima u obzir uzeti. Ali to nije tako bilo, nego ću posumnjati, da Slavnomu Odboru zemaljskomu nisu bile poznate one težkoće, koje onaj narod podnosi za moći prispjeti na pazar Kotorski, koji je udaljen 3-4 sata, a mora pregaziti najviše, 3 sata, kroz litice i grmlje, jer tu jedva da se može razaznati trag toga puta. Pošto zem. Odbor — sasvim tim, da nije moj predlog imao sreće, da dodje u lanjskom zasiedanju na pretresanje — ipak bez zaključka Vis. Sabora, imao se zem. Odbor osvrnuti na taj predielni put u prošloj godini i izaslati tehničkoga mjernika, koji da izvrši prve tehničke radnje. Pošto to zem. Odbor nije učinio, kako uvidjam iz izvješća, to pitanje se opet na novo oteže i ostavlja i traži, da vis. Sabor ostavi u vlasti zem. Odbora, da on odpravi toga mjernika, kad mu se svidi: ja pristajuć na sve druge predloge, pristati ću i na taj predlog, ali s tom promjenom, da izrično bude izrečeno, da do svršetka godine zem. Odbor ima odpraviti na lice mjesta tehničkoga mjernika, koji da izvrši prve tehničke radnje.

U tom smislu podnieti ću Vis. Saboru na glasovanje moj predlog, u ostalom pridružujem se mnenju iztaknutu u izvješću zemalj. Odbora.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. —

Izviestitelj D.r *Klaić.* Opaziti ću čast. Vukotiću, da nije točna njegova tvrdnja, da se je Odbor zem. bavio svim putevima, a da samo nije bokežkimi. Od tih puteva, koji su nabrojeni u zakonu od 14 travnja 1874 dosada su uredjeni, ili u svoj duljini ili djelomice, samo nekoji: n. p. onaj od Zadra do Benkovca, Mučki, onaj preko Staze i komad puta iz Primorja na Drniš; dočim za ostale pute, kao onaj na Bribirske mostine, od Šestanovac na Aržano, od Slanoga preko Stona uz poluotok Pelješac, put na Braču, put Korčulanski — za te pute nije još ni osnova učinjena, izuzam što za put Bribirski, koji će se možda ove godine i započeti. Zem. Odbor nemože, nije u stanju da više od jednoga puta uzme u obzir, jer su mu sile tehničke malene. Mi nemamo nego jednoga tehničkoga poslovača, a taj nemože da bude na sve strane: kad je na jednom mjestu, tu se i bavi. S druge strane, kako je i bani bilo opaženo u Saboru, i od onih puteva što su se izveli nebi se bila izvela ni polovica, da nije bilo kukavne zime 1879 i 1880. Tada su se preduzele radnje na više mjesta, da se dade narodu prilike, da što zasluži. I put preko Staze, nebi bio ni osnovan kamoli izveden, da nije Vlada podpomogla. Onaj put izveli su pionieri, uz neznatna sredstva; uz

pripomoć od fior. 7000 stekli smo put, koji bi bio inače zapao preko 50.000 fr.

Ja unapred kažem, neću obmanjivati gos. Vukotića i zato ću izkreno rieti, da nije moguće kroz ovu godinu, da naš tehnički poslovač podje u Boku Kotorsku, niti moguće, da se za koje vrieme o tom putu zemalj. Odbor mogao bude baviti.

Neka oprosti čast. Vukotić; ja ću kazati, da je malo koji predio tako bogat putevima kao što je Boka Kotorska. U zadnje vrieme vojnici su izveli puteve preko prediela, kuda nije moglo prije ljudsko čeljade proći, možda ni živinče; danas je tuda izvedeno puta na duljini, ako se ne varam, od 50 kilometara; pa se sada gradi krasan put od Ercegnovoga na Verige. Dakle Boka Kotorska nije u tom pogledu u najgorem stanju; dapače može se reći da je u nekom privilegiranom stanju prama drugim predielom u pokrajini.

A ako iz Rosa idu na pazar u Kotor, neće preko planine, nego ima polje bokežko, kroz koje se voze. Dakle taj put nije od tako nagle potrebe. Kad se zakon o predielnih putevih stvarao, vidjelo se pravedno, da se i u onoj strani zemlje izvede jedan put pomoću pokrajine, te po savjetu predsjednika, koji Boku poznaje, uvršten je ovaj put. I on je isti pripoznao, da te preke nužde nema. Neka bude g. Vukotić uvjeren, ako Bog da zdravlje, kako se je do sada više od polovine putâ izvelo, od onih koji su odredjeni zakonom od 14 travnja, — svega 425 kilometara, a od toga izvedeno 270 kilom. — tako ćemo i onu drugu polu u svoje vrieme izvesti i tim će doći red i na put kotorski na Rose.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje najprije predlog zemalj. Odbora koji glasi (izviestitelj čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Stavljam na glasovanje predlog zast. Vukotića, koji glasi: Nalaže se zem. Odboru da do svršetka ove godine po mogućnosti odpravi svoga mjernika da izvrši prve tehničke radnje na predielnom putu Rose-Gjurašević-Lješević-Kovači.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Manjina*).

Prelazim na IX. točku dnevnoga reda. VIII točku, pošto bi se tu mogla razviti podulja razprava, ostavljam za dojduću sjednicu.

Deveta točka glasi: O mirovini pisaru zem. Odbora Jozipu Armanini.

Izviestitelj Dr Klaić, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 78).

Predlažem, da se odmah razpravlja, pošto nije potrebe nikakva vanrednog providjenja za ovu svotu. Mirovini za ovu godinu jur je u proračunu providjeno. Ovo je svota, koju poteže dnevničar, koga će nestati, kad bude ovaj umirovljen.

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na to, da se predje odmah na glasovanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Pitali tko rieč o predmetu?

Trigari. Le condizioni attuali della Giunta provinciale fanno sì che l' ufficiale di cancelleria Armanini venga sollevato dall' attuale servizio e collocato nel definitivo stato di pensionamento. Il modo di trattamento che la Giunta provinciale col rapporto odierno propone alla Dieta, non è che un atto generoso, e lo stesso Armanini deve essere grato per quanto si fa

per lui. Considerando però che ei fu un impiegato onesto e capace, che disimpegnò gli obblighi impostigli, sia sotto le amministrazioni anteriori che sotto l' attuale, e che per una riforma interna dell' ufficio viene sollevato, tenendo ferma la proposta della Giunta che la sua pensione sia portata a 600 f.ni annui, propongo che gli sia continuato lo stipendio che percepisce a tutto il corrente anno.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Izviestitelj Klaić ima rieč.

Izviestitelj D.r *Klaić.* Opaziti ću, da je Armanini za 7 mjeseci jur potegao svoju plaću, dakle ostaje 5 mjeseci. Za ovo 5 mjeseci po našem predlogu on će primiti 250 fr.; po predlogu čast. Trigaria on bi imao primiti 400 fr. Dakle razlika je od 150 fr. Nego promislimoli da je zem. Odboru potrebno od slučaja do slučaja da se kojim dnevničarom posluži, da će kroz ovo vrieme biti od potrebe i štogod talijanski pisat - osobito na Ministarstvo ili druge pokrajine, i na njihove zemalj. Odbore, izuzam Hrvatsku i Krajinsku, moći će se Armaninu naknaditi na drugi način ono 150 fr., što bi od redovite plaće izgubio. Ali tako bi se postupalo redovito; dočim umiroviti ga, i ostaviti da poteže istu plaću koju do sada, to je nešto vanredna.

Ako čast. Trigari učini predlog, da mu se za odpust dade nagrada od 150 fr., ja ću na to pristati; ali umiroviti i ostaviti ga na istoj plaći, to mi se ne čini u redu.

Ja mislim, da će biti suglasan g. Trigari kad se providi da Armanini ne izgubi onu svotu; jer u preventivu moramo unieti drugoga pisara, a nestati će dnevničara, koji poteže fior. 600.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog koji glasi:

Izviestitelj Dr. *Klaić* (čita predlog Zem. Odbora sa dodatkom: Neka se Josipu Armanini uz mirovinu odredi f. 150 nagrade za rad što bi u pisarni Odbora Zemaljskoga uložio pripomoćno do svrhe tekuće godine).

Predsjednik. Ona gospoda, koja pristaju na popunjeni predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na potonju točku: Riešenje molbenicâ.

Izviestitelj Molb. Odbora, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Karaman* (čita): Neka se preporukom izru i Namjestništvu molba Obćine Drveničke, kojom traži da bi carinarski činovnik u Gradcu pobirao izravne poreze.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Pitali tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primjeno.

Izviestitelj *Biankini* (čita izvješće o molbi Mihe Škarpe).

Predsjednik. Pitali, tko rieč? — Nitko. — Pošto nema zakonita broja zastupnikâ, nemogu staviti na glasovanje predlog Molbeničkog Odbora.

Zatvaram sjednicu. — Dnevni red sjednice, koja će biti sutra u 9 sati jutrom, jest sliedeći (čita):

1. Izviešće Financijalnog Odbora o zajmu od 100.000 fiorina na pokriće troškova gradnje novih bolnica u Zadru i Dubrovniku.

2. Izvješće Zem. Odbora o predlogu D.ra Paštrovića da se preinači ovršbena naredba odnoseća se na osnivanje zemljištnih knjiga u Dalmaciji.

3. Izvješće Zem. Odbora o predlogu D.ra Tomića glede dozvole za krčenje zemalja tobož šumskih.

4. Izvješće Zemaljskog Odbora o molbenici D.ra Sutine za podporu i povišenje plaće.

5. Izvješće Upravno-Pravničkog Odbora, o prošnji Obćine Drniške da se preinači §. 6. Br. 4. Izbornog Zemalj, Pravilnika.

6. Drugo čitanje zakonske osnove o uredjenju pravnih odnošaja učitelja posebnih naukovnih tečaja sdruženih sa obćim pučkim učionam.

7. Izvješće Zem. Odbora o predlogu zastupnika Gojkovića o ukinuću iznimnih sudova u Boki Kotorskoj.

8. Izvješće Odbora Zem. o predlogu zastupnika Biankina o potrebam kotara Vrhgorskog.

9. Izvješće Zem. Odbora o predlogu zast. D.ra Paštrovića da se obustavi pobiranje ostanaka poreznih na Rabu.

10. Izvješće Zem. Odbora o predlogu D.ra Ivčevića o novinstvu i zapljenam.

11. Izvješće posebnog Saborskog Odbora o ovjerovljenju izbora zastupnika Gjura Vukotića.

12. Riešenje molbenica.

13. Izvješće Saborskog Odbora za pregledanje rada Odbora Zemaljskoga.

(Svršetak 10 sati večer).

VII. Sjednica dneva 8 Srpnja 1884.

Sadržaj: Odgovori upitim. — O zajmu Pokrajinskoj Zakladi. — O pospješnijem izradjivanju zemljišnih knjiga. — O dozvolah krčenja šumskih zemljišta. — Izvješće Zemalj. Odbora o molbenici D.ra Sutine za podporu i povišenje plaće. — Izvješće Upravno-pravničkog Odbora o prošnji Občine Drniške da se preinači §. 6 Br. 4 Izbornog Zemaljskog Pravilnika. — Drugo čitanje zakonske osnove o oredjeniu pravnih odnošaja učitelja posebnih naukovnih tečaja sdruženih sa občim pučkim učionam. — Izvješće Zem. Odbora o predlogu zastupnika Gojkovića u ukinuću iznimnih sudova u Boki Kotorskoj. — Izvješće Odbora Zem. o predlogu zastupnika Biankina o potrebam kotara Vrhgorskog. — Izvješće Zem. Odbora o predlogu zastupnika D.ra Paštrovića da se obustavi pobiranje ostanaka poreznih na Rabu. — Izvješće Zem. Odbora o predlogu D.ra Ivčevića o novinstvu i zapljenam. — Izvješće posebnog Sâborskog Odbora o ovjerovljenju izbora zastup. Gjura Vukotića. — Riešenje molbenica. — Izvješće Saborskog Odbora za pregledanje rada Odbora Zemaljskoga.

(*Početak sjednice 9 s. 30 č. pr. p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Didolić** i **Zanchi**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Budisavljević** i pokrajinski uč. nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Sjednica je otvorena. Ima nas 23; broj je zakonit. Molim g. tajnika Vukotića da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik *Vukotić* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Pozivljem gg. tajnike drugoga razporeda Zanchia i Didolića da bi zauzeli tajnička mjesta.

Rieč ima Vladin Povjerenik Dvorski Savjetnik pl. Pavić.

Vladin Povjerenik *Pavić* (čita):

U saborskoj sjednici dne 7 tekućeg mjeseca, častni zastupnik gospodin Dr. Paštrović i družina mu učinili su na Vladu sliedeći upit:

1. Kako se sgadja da od god. 1874 Primnik Nicolini smjeo je izpuštati namirnica poreznih sa samim njegovim podpisom, pa te iznoske ne ubilježio u porezne knjige, a tu zloporabu predpostavljena vlast doznala samo godine 1883?

2. Koji je iznosak ukupno ne ubilježen u upisnicim, a za koje Primnik Nikolini izpuštao namirnice nepravilne poreznicim?

6. Na temelju kojih obavjesti i predloga c. k. Ministarstvo financija, bez obzira na neznanstvo većeg diela Rabskih poreznika o propisim glede potrebe dvaju podpisa na namirnicam Poreznog Ureda, bez obzira na dobru vjeru i podpuno povjerenje koje su imali imati napram jednome c. k. poslovaču kojemu bi povjerena uprava javnog novca, našlo je odlučiti da se ne smijedu u obzir uzeti namirnice izpuštene od c. k. Primnika Nikolini, i da poreznici moraju platiti po drugi put one iznoske na koje se odnose rečene namirnice?

4. Dali obzirom na poznato siromaštvo posjednika otoka Raba, obzirom kako je jedan c. k. državni poslovač zlorabio dobrom vjerom poreznika, obzirom da se radi o ostancim poreznim, koje za toliko godina nisu javili poreznikom niti tražili izplatu, hoćeli visoka pokrajinska Vlada podupriti prošnju oprosta onih izplata koje su jednom podmirene a za koje c. k. Primnik Nikolini izpustio primnice?

5. Mislili starija vlast financijalna podati

poreznikom točnu obistinbu duga poreznih ostanaka, što se sada njima ukupno nameće, naznačujući godine i vrste poreza, kao što i uaknadâ od kmetova izplačenih ili još neizplaćenih?

6. Dali dok takove obistinbe ne izrade se i poreznikom dostave, financijalna vlast bila bi sklona obustaviti utjerbu duga, za koji bi naložena izplata sa naznakom obćom bez osobitog naznačenja poreznih ostanaka?

7. Dali jamčevinom Nikolini-a kao poreznog primnika, misli predpostavljena financijalna vlast podmiriti barem dio izplata od njega neupisanih, a za koje je izpustio primnice?

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

Od. 1. Od poreznog ureda u Rabu izpušteno je, od više godina. nekoliko namirnica sa samim podpisom primnika Nikolini-a. Nu pošto u obće namirnice izpuštene od onog ureda bijahu redovite i sa podpisim obaju poslovača, i pošto namirnice izpuštene i podpisane od samog Nicolini-a bijahu pojedine, tako da je njihov broj kroz jedanaest godina razmjerno malen, to se dogodilo da, ne budući utoka ni tužba, Vlast predpostavljena rečenom uredu nije odma za taj čin doznala.

Od 2. Iznosci neubilježeni od Nikolinia, kao što i iznosci za koje je izpustio nezakonitih namirnica mogu, predatbom drugih redovitih namirnica pa i razjasnjem slučajnih viših isplata, bit preinačeni, te zato dok i još traje kazneni postupak zametnut proti Nikolini-u, nije se u stanju dati o tomu točnih obaviesti.

Od 3. Visoko c. k. Ministarstvo financija izdalo je odredbe naznačene u trećoj točki upita na temelju naredbe 18 ožujka 1860, Br. 12151 rečenog ministarstva, koja naredba pošto je objelodanjena u broju 75 državnog zakonskog lista, bi tiem donešena na avno znanje za obće izvršenje.

Od 5. Točni osobni popis o porezim i drugim zaostacim s kojih proti Nicoliniu sad postupa nadležna vlast, nalazi se ima neko-liko mjeseci kod poreznog ureda u Rabu. Slobodno je dakle poreznicim točno se obaviestiti kod rečenog ureda o porezim što duguju.

Od 4 i 6. Pokrajinska financijalna Vlast sklona je dozvoljeti poreznim, koji bi to pitali, najveće oblakšiće obzirom na obstojeće naredbe i propise glede plaćanja poreza,

Od 7. Jamčevina umirovljenog primnika Nikolinia neće se izpustiti dok ne budu sasviem ti posli riešeni, jer one poreznike koji bi oštečeni bili ide pravo da ih štetnik nadoknadi.

U saborskoj sjednici dne 7 tekućeg mjeseca častna gospoda zastupnici Biankini i družina mu upitali su Vladu:

Jeli još poznato nepristojno stanje nadžupničke kuće u Metkovićim?

Akoli jest hoće li kad narediti, da se nadžupniku Metkovskom dogradi priličan stan?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

Župnički stan u Metkovićih bio je 1876.te godine pomno pregledan od jednog c. k. mjernika uslied žalbe gosp. župnika, da se u istom već stanovati nemože, te mjernik nadje, da isti stan treba popravakâ, ali da netreba novi stan graditi pošto je rečeni, stari stan, dosta prostran i čim se popravi, dobar za i dalje u njemu stanovati.

Radi rečenih popravaka bi naredjeno ko-

tarskom Poglavaru u Makarskoj, da dade sastaviti odnosni trebovnik, ali kada ovaj trebovnik bješe prispio ovome Namjestništvu, vidiv, da bi se iziskivala ogromna svota za sveobći popravak, a da niti crkovinari niti seljani nehtjedoše išta prinieti dotičnom trošku, a pogledom na bojazan, da stare zidine nebi mogle podnieti povišenje, niti nositi novi krov, ne ostade drugo, nego narediti, da se najdužniji, mali popravci namah izvedu, što bi izvršeno 1879.te godine, a sada se pak sastavlja podpuna osnova za gradjenje nove kuće za nadžupnika Metkovskoga, te čim bude dovršena, biti će visokom c. k. Ministarstvu podnešena na odobrenje.

U saborskoj sjednici dne 7 t. m. častna gospoda zastupnici Dr. Arneri i družina mu upitaše Vladu, jeli visoko Ministarstvo unutrnjih posalâ potvrdilo osnovu kolnog puta od Slanoga do Hrcegovačke granice, i jeli Vlada namjerna sagraditi rečeni ogranak.

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

Kadno 1881.ve godine bijaše izradjena osnova za gradnju puta iz Slana do Hrcegovačke granice, podiglo se je bilo pitanje, dali nebi shodnije bilo, graditi novi put iz Kleka na Utovo, a odanlen u Stolac, ali poslie bi ova namjera zapuštena, te pošto je bosanskohercegovačka Vlada konačno odlučila, da sagradi cestu iz Ljubinja preko Ravna put Slana do dalmatinske granice, bi podloženo visokom c. k. Ministarstvu nutarnjih posala sa izvješćem dneva 25 travnja tekuće godine br. 4875, da bi dozvolilo gradjenje ovog važnog puta iz Slana do hervegovačke granice pravcem Ravno-Ljubinje, na koje izvješće još odgovora neima.

Namjestništvo će nastojati sa svoje strane, što prije da taj put bude zgradjen.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red. Prva točka je sliedeća: Zajam pokrajinskoj zakladi od f. 100.000 iz raznih zadužbina pokrajinskih.

Izviestitelj Fin. Odbora čast. Bulat, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj Dr. *Bulat* (čita. Gle Prilog 79).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog Fin. Odbora, koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj zaključak neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Druga točka dnevnoga reda: Zaključak o providjenjim za pospješnije osnivanje zemljišnikâ.

Izviestitelj čast. zast. Vranković, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 80).

Predsjednik. Razprava je otvorena, pitali tko rieč? — Nitko.

Ona gnspoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Treća točka glasi: O polakšicah pri udieljivanju dozvola za krčenje šumskih zemljišta.

Izviestitelj zem. Odbora čast. Vranković, molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vranković* (čita. Gle Prilog 81).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Nitko.

Ona gospoda, koja pristaju na predlog, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Četvrta tečka glasi: Molbenica D.ra Šutine za nagradu i povišenje plaće.

Izviestitelj zem. Odbora D.r Tomić, molim, da pročita izvjesće.

Izviestitelj D.r *Tomić* (čita. Gle Prilog 82).

Predlažem, da se izruči zem. Odboru na riešenje.

Predsjednik. Izviestitelj predlaže, da se molbenica D.ra Sutine izruči zemalj. Odboru na riešenje.

Ona gospoda, koja pristaju na predlog D.ra Tomića, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na petu točku, koja glasi: O prošnji obćine Drniške, da bi se stvorio osobiti izborni kotar.

Molim izviestitelja Upravno-pravničkoga Odbora D.r Ivčevića, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Čingrija* (čita, jer D.r Ivčeviću zamuklo grlo. — Gle Prilog 53).

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč? — Ona gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na šestu točku, koja glasi: Zakonska osnova o pravnih odnošajih učiteljâ kod naukovnih tečaja.

Molim izviestitelja Učionskoga Odbora zast. Vukotića, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Vukotić* (čita. Gle Prilog 83.)

Predsjednik. Razprava je otvorena. — Pitali tko rieč?

Serragli. A quanto mi pare trattasi di scuole pratiche, di scuole professionali. Se questo è veramente lo scopo della presente legge, mi sembra che sarebbe bene il sospendere la votazione, finchè si prendessero migliori informazioni sugli effetti pratici di queste scuole. Gli effetti non sembrano finora troppo felici; quando si sarà studiato l' argomento, potrà la Giunta procedere a qualche nuova proposizione conforme allo scopo, e frattanto sarà bene non contrarre obbligazioni verso i maestri, nè spese non necessarie o almeno non vantaggiose per la provincia. Veramente questa mia opposizione avrebbe avuto più luogo ieri nella discussione del budget generale; ma ad ogni modo ora che si tratta di sancire una legge colla quale verrebbe aggravata la provincia e per cui mezzo verrebbero compromessi interessi della provincia, mi sembra sarebbe opportuno esaminare bene la questione, e propongo perciò che sulla presente legge si passi provvisoriamente all' ordine del giorno.

D.r *Klaić*. Čast. zast. Serragli predlaže, da se preko ove osnove, podnešene vis. Saboru na razpravljanje, predje na dnevni red. U parlamentarnoj praksi što znači preći preko jednoga predmeta na dnevni red? — Znači zabaciti kakav predlog, kao nekoristan, neshodan, štetan, te da nikako na taj predlog Sabor nemože pristati.

O čemu se radi u ovoj zakonskoj osnovi, koja se predlaže? Dopuniti zakon o pravnim odnošajim pučkih učitelja u Dalmaciji; jer taj zakon, kad se stvarao god. 1871 u ovom Saboru usljed Vladina predloga, nije sadržavao nikakvih propisa za učitelje posebnih strukovnjačkih tečaja.

U temeljnom zakonu pučkih očiona od g. 1869 § 10 govori ob ovakovih strukovnih tečajih; kaže, da se mogu kod pučkih učiona ustanoviti takvi tečaji, ali skopčani sa pučkom učionom. Tim je dakle popunjena pučka u-

ciona. Ovdje se ne radi o obrtnim školama; to je predmet sasvim drugi. Ovdje se ne radi nego o pučkoj školi, dopunjenoj zakonom o pravnim odnošajim pučkih škola.

Govori čast. Serragli, da se ovi tečaji nisu pokazali koristni i t. d. Kritizirati ove tečaje u tom smislu nije ovo čas; vrieme je bilo, kad se radilo o trošku.

Kad smo jučer glasovali trošak, onda je morao pitati čast. Serragli, jeli taj trošak opravdan, ima li se trošiti, jer dajuli ti tečaji koristi.

Sada, kad se radi da se opredieli položaj učiteljem ovih tečaja, nemože biti govora o koristi ili nekoristi. Da je komu na pamet došlo, kad se je 1871 gradio zakon, da se je spomenuo tih tečaja, bilo bi ovo primljeno, bez da bi itko bio glasovao proti ovoj osnovi. Trošak za ove učitelje, to je budgetno pitanje; Saboru je prosto odrediti imadu li se ustanoviti ili ne, te glasovati ili ne glasovati trošak.

Dakle nije opravdan predlog čast. zastupnika Serraglia u koliko taj predlog ide na to, da se ta stvar zabaci; dočim osnova nije nego dopunjenje drugog zakona jur obstojećega; a nije nikakva motivacija to, neuspjeh tih tečaja, jer pravni odnošaji dotičnih učitelja sasvim su nezavisni od uspjeha ili neuspjeha škole.

Glasujuć zakon još se ne uzimlje nikakva obveza prama osoblju. Kad zakon postane, biti će dužnost školske vlasti, biti će dužnost nadzorništva vidjeti, da li vriede učitelji, da se imenuju stalnima i stave pod zaštitu ovoga zakona; dužnost će biti Saboru vidjeti, jesu li koristni oni tečaji, je li je vriedno, da se na nje troši. Mogao bi ne postojati nikakav tečaj, a ipak zakon bi se mogao glasovati.

Ja nisam htio potanko govoriti meritorno; neznam koliko imadu sadašnji tečaji odgojenika; ali sam uvjeren, da u našoj zemlji, gdje je još obrtnost na nizkom stepenu, gdje jedna veća obrtnička škola ne bi imala mjesta — jer nebi našli učenikâ, ili ako bi se ti učenici našli, nebi oni našli zanimanja u zemlji — rekoh, uvjeren sam da ovakvi strukovni tečaji, ako su dobro uredjeni i ravnani, mogu donieti koristi. Zato držim, da u obće nebi se imalo zabaciti; a pitanje je školske vlasti, da za iste tečaje providi takve osobe, da se pokažu koristnim. To je u svakom zavodu i poduzeću; sve je do osobe, koja je tu postavljena. Može biti stvar najljepša, povjerite ju osobi nevještoj, uspjeh je ništetan.

Zato molim čast. Serraglia, da izvoli dignuti svoj predlog, da se predje na dnevni red. Ja naprotiv predlažem, da se predje na posebnu razpravu.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Serragli. Io ho confessato il mio torto di non aver preso informazioni sulla spesa di queste scuole, quando si trattava ieri della relativa partita del budget della provincia. Questo già lo dissi; ma nondimeno tale circostanza non avrebbe potuto impedire che quando si trattava di una legge che riguarda l' avvenire, si trovassero ragioni per criticarla. — Ma giacchè l' onorevole Klaić dice che la votazione della legge compromette l' avvenire, e che se i risultati di queste scuole fossero insufficienti, si procederebbe alla loro soppressione; giacchè dichiara a nome della Giunta che, anche votata la legge, si faranno studî per giudicare della proficuità di tali scuole, io ritiro la mia proposta, e nello stesso tempo mi permetto di far presente quanto esprime l' opinione pubblica da diverse parti, che sarebbe bene cioè convertirne la spesa in stipendî, giacchè dei pochi che diede la provincia abbiamo veduto soddisfacenti risultati. — Nel 63 fu dato uno stipendio di 300 fior. per tre anni al Boscarioli, che riuscì un fabbro meccanico di primo ordine, cui ricorresi da ogni parte della Dalmazia quando vogliasi collocare a dovere un molino, un meccanismo ingegnoso ecc. — Uno stipendio fu dato al Rendić, uno scultore che ridonda ad onore

della provincia; e sono certo che dando degli stipendî agli scalpellini curzolani, ad altri falegnami — della costruzione navale non parliamo, essa è ormai morta! — si otterrebbero confortanti risultati, potrebbero apprendere la scultura tanto necessaria al dì d' oggi, mentre non si costruiscono più mobili che non abbiano lavori di scoltura, ed i mobili quindi pervengano quasi esclusivamente dall' estero; si potrebbero ottenere migliori risultati nelle altre arti, e vi concorrebbe forse anche la Camera di Commercio di Ragusa, che ha una fondazione destinata ad uno scopo consimile.

Mi basta di aver espresso quest' opinione e ritiro il mio emendamento.

D.r *Klaić.* Glede stipendija imam odgovoriti sugradjaninu momu, čast. Serragliu, da zemalj. Odvor videć uspjeh dobar, što se imao od štipendija udieljena osobi, koju je on spomenuo, bio je razpisao za jednu dvie, tri godine onakove štipendije, pa se nitko ne javio. Tako se ona podporina iz budgeta izbrisala, ali nismo izbrisali za vazda. Dapače onu svotu, koja je prije u tu svrhu uvrštena bila, zemalj. Odbor misli je upotriebiti opet, i ako ju i nije predložio u budgetu; radi se o malom trošku od 450 fr. Zemaljskj Odbor bavio se tim i sakupio je nekoliko podataka, pa mislio je stvar oživotvoriti početkom nove godine; mislio je opredieliti dva štipendija i poslati dva mladića van, da se u domaćoj obrtnosti izuče. Jedna bi bila pletivo koša i košica. To je domaća obrtnost, kojom se na više mjesta u Dalmaciji bave i koja, kad bi se malo ukusnije i umjetnije podučio jedan mladić, mogla bi doniti velike koristi u raznim predielim. Druga domaća obrtnost je drvorez. Mi imamo po zagorju dalmatinskom, osobito u selu Kijevu, seljana koji se bave ovom obrtnosti i grade svakovrstno pokućstvo; ali to je primitivno radjeno, nu je jeftino, pa se narod služi i kupuje. Meni je kazano, da se je selo Kijevo diglo na dobro stanje usljed te obrtnosti. Kad bi se bolje izvježbali, bolju bi i korist vadili, a mogla bi se ta obrtnost razširiti po ostalim krajevim Zagorja. Težak u zimsko doba ima dosta vremena na razpolaganje, osobito kad su kišljivi dnevi. Imao sam prilike vidjeti u tajamskim Alpam, kako se radi. To nisu tvornice kakve, nego domaća obrtnost. Dakle opredielimo ova dva stipendija i pošaljimo na tehologički muzej u Beču dva naša mladića.

Ja sam posjetio onaj zavod i vidio iz svih pokrajina mladićâ, dapače i dva bošnjaka, pa su sa svim tuj u zavodu providjeni. Kako imade ondi od svih plemena slavenskih, brzo će se medju sobom razumiti. Zavodom pa upravlja valjani ravnatelj, koji se s njima bavi i zabavlja kao pravi otac. Iz tog se je podučavanja i po drugim zemljama postigao najbolji uspjeh, te se uhvam da ćemo i mi. Ali u štipendije za višje obrtnosti, čim, da za sad ne vriedi trošiti. Istina, što kaže čast Serragli, da se hoće za graditi liepo pokućstvo, liepe stvari, osobita znanja, umjetnosti.

Ali, gospodo, mi znamo, dandana da se radi to pokućstvo u velikih fabrikah koje su u stanju davati te proizvode jeftinie, nego može pojedinac, pa bio najvrstniji radnik. Navesti ću jedan primjer. Kad se je radilo o radjama drvodjelnim za bolnicu i ludnicu u Šibeniku, dali smo dva modela od vrata i prozora, i natječaj smo razpisali.

Razni naši drvodjelci došli su te modele pregledati, a kad su čuli za cienu, za tu cienu nije bilo moguće kod nas nać drvodjelca; dočim usljed natječaja imali smo po 20% nižu cienu, od fabrike. Uz ove okolnosti, buduć da velike fabrike uništuu malu obrtnost, ne samo kod nas nego svuda, nastoje njoj na svaki način pomoći. Pogledajmo na našu brodogradnju; i ona je s istog uzroka propala. Nu upozoriti ću i na to, da mi u Zadru imamo jednoga drvodjelca, koji radi fino pokućstvo, tako da se njegovi proizvodi nebi stidili izići na izložbu u Beču il Milanu.

On je sam po sebi postepeno na to dotjerao, na to od naravi liepo nadaren. I on, ako i tako vrstan, ja mislim, da do velikog rada neće nikada doći, jer se nemože natecati sa velikim fabrikam.

Dakle što se tiče štipendija, ja mislim, da su korisno uloženi, ako su uloženi u tom pravcu, da se izvježbaju koji se bave kućnim obrtom; za veću obrtnost, neznam, bili korisno bilo, neznam, bili ti mladići našli posla u Dalmaciji; je našac Boscarioli, ali on je jedini.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Trigari. Mi rincresce di non trovarmi pienamente d' accordo coll' onorevole D.r Klaić, e dal momento che l' onorevole Serragli ritira il suo emendamento, mi trovo in dovere di farne uno da per me. Trovo necessario di farlo per stare in coerenza coi desiderî espressi dal comitato finanziario all' Eccelsa Giunta ed all' ispettore scolastico provinciale; sì, perchè gli ultimi punti del nostro voto suonavano che l' Eccelsa Giunta d' accordo col Consiglio Scolastico Provinciale, constatata l' impossibilità di aumentare le spese, veggano se sia possibile arrestarle ed anzi diminuirle. L' approvazione della legge apporterebbe un aumento di spesa, perchè vi sono 500 f.ni per l' ortolano . . . . . .

Se anche queste spese noi possiamo sostenere, vedrà l' Eccelsa Giunta da quanto le abbiamo raccomandato di studiare. Se assumiamo questi impegni, non credo sarebbe poi facile liberarsene dopo approvata la legge. Per questi motivi e per rimaner coerente ai principî del comitato, mi pregio di proporre che „si ritorni il progetto di legge alla Giunta, onde con riguardo ai desiderî espressi dal Comitato finanziario, studî se si possa senza grave danno al fondo scolastico provinciale accettare la legge e la relativa spesa“.

D.r Klaić. Kao izviestitelj zem. Odbora u ovom poslu mislim, da imam pravo govoriti još jedan put. Moram glede onih strukovnjačkih tečaja spomenuti, da imamo jedan u Šibeniku, poljodjelski, a drugi na Korčuli, tehnički; osim toga u Trogiru i u Silbi. Što se tiče onih na Korčuli i u Šibeniku, ovi nisu na teret zemlji nego državi.

Kako znate, u Korčuli i Šibeniku postojala je realna gimnazija. Vlada videć slab uspjeh ovih gimnazija — a jur i uvadjanje nije bilo pametno, jer imamo odviše gimnazija u zemlji, prama potrebi — videć dakle Vlada slab uspjeh učini predlog i reče: ukinite ta dva gimnazija, a one novce, što ja dajem za gimnazije, obvezujem se dati da uzdržite u Šibeniku i Korčuli po jedan strukovnjački tečaj, skopčan sa pučkom školom.

Školsko vieće i občinska vieća pristadoše na to, te tako je sklopljen, neću reći pravni ugovor, takov da bi mogla jedna ili druga stranka tražiti izvršenje kod gradjanskoga suda, ali ipak je moralna obveza sa strane Vlade, da će te strukovnjačke tečaje uzdržati.

Što se tiče strukovnjačkoga tečaja u Trogiru, valja spomenuti, da ondje taj tečaj niti ne stoji na teret zemlji, jer postoji zaklada sv. Mihovila, koje dohodci dosižu blizu 3000 f.

Dohodcim te zaklade uzdržaje se taj tečaj. Na teret zemlje jedini je strukovnjački tečaj u Silbi; ali je tako udešen, da je trošak sasvim malen; ne iznosi nego 500 fr. U Silbi se zavela nautička škola, koju su pomorci u velike želili i molili; ako nije velanautička škola, a bar je takova da se mogu odgajati piloti.

Dakle s gledišta troška predlog, da se povrati osnova Odboru Zemaljskomu nije opravdan; dapače opravdano je da se ova stvar zakonom uredi. Zašto? Kad bi smo propustili zakonom urediti, mogla bi Vlada reći: vi nećete da posao uredite, po čem se vidi da malo marite; stoga ja od moga obetanja odustajem, — te bi nam mogla uzkratiti podporu. To nije pravna obveza, da bi Vladu mogli pozvati na sud nek plati; nije nego moralna obveza.

I s toga gledišta molio bih vis. Sabor, da

bi izvolio uzeti u razpravu ovaj predmet; a mogao bi se kasnije baviti ovim pitanjem i na bolje ga urediti.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Trigari. Da quanto intesi, il D.r Klaić dice che questa partita sta a carico dell' erario. Credo che ciò non sia esatto, dappoichè nel budget generale dell' impero sono compresi 10000 f.ni per le scuole di Sebenico e Curzola, l' importo che venia esborsato pei relativi ginnasî soppressi. Una parte sta a carico dell' erario adunque; e dall' importo preaccennato sopravvanzano 1200 f.ni. — Però la legge non autorizza l' impiego dello stesso per le scuole agrarie; è una speciale bontà dello stato che non vi si oppone. Le scuole agrarie devono stare a carico del fondo provinciale; e se oggi l' erario è buono, non so cosa farà l' anno venturo. Anche per le scuole popolari d' altronde lo stato concorreva coll' importo di 40000 f.ni, quando la spesa complessiva ne importava 60000. E questa quota ci fu conservata, non però aumentata, ad onta che la spesa al presente ascenda a 256000 f.

D.r *Zafron.* S razloga, koje je naveo čast. zast. Klaić, molim da vis. Sabor izvoli odbaciti predlog čast. Trigarića.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Izviestitelj učionskog Odbora g. Vukotić ima rieč.

Izviestitelj *Vukotić.* Školski Odbor pri proučavanju ove zak. osnove o uredjenju pravnih odnošaja učitelja posebnih naukovnih tečaja u Dalmaciji osvrnuo se i pobrao koliko mu je bilo moguće potrebne podatke odnoseće se na postojeće učione. Iz onoga, što je mogao razabrati, osvjedočio se, da postojeći strukovnjački tečaji ne odgovaraju dandanas onoj svrhi, kako bi imali odgovarati.

Nego sa svim tim, to nije moglo skloniti Odbor da predloži neodobrenje ove zakonske osnove, jer to je fakt, da ovi strukovnjački tečaji postoje i da su namješteni dotični učitelji, kojima pravni odnošaji nisu još uredjeni. Stoga Odbor je našao za nuždno, da se ovim zakonom urede pravni odnošaji — dočim vazda ostaje školskoj pokrajinskoj vlasti slobodno da one učione ili dotične učitelje, koji nebi odgovarali potrebi, da ili učitelje premjesti ili strukovnjačke tečaje ukine.

Ja preporučam vis. Saboru, da usvoji ovu zak. osnovu s predloženim popravcim.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje najprije predlog čast. zast. Trigarića koji glasi (čita):

Ona gospoda, koja pristaju neka izvole ustati. (*Manjina*).

Stavljam na glasovanje predlog Učionskog Odbora, da se predje na posebnu razpravu ove zak. osnove po predlogu zemalj. Odbora, sa nekim izpravcim.

Ona gospoda koja pristaju na ovaj predlog neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na posebnu razpravu.

Molim g. izviestitelja, da pročita § 1.

Izviestitelj *Vukotić* (čita § 1.)

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Tko prima ovaj paragraf, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljen je § 1.

§ 2.

Izviestitelj *Vukotić* (čita § 2.)

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Sliedi razprava.

§ 3.

Izviestitelj *Vukotić* (čita § 3.)

Predsjednik. Pitali tko rieč?

D.r *Klaić.* Kad je Odbor zem. izradio ovu osnovu, on je bio predložio, da plaća pravih učitelja nemože biti manja od 800 fr., ni veća od 1000 fr. Glede učitelja za vježbu nije ništa bio predložio; nekako mu se je bilo izmaklo.

Školsko Vieće predložilo je da plaća nemože biti manja od 1000 fr. Ja držim, da školsko vieće, kad je našlo predlog Odbora nizak, da je imalo pravo povisiti; ali je zaseglo odveć daleko, jer je izmedju učitelja gradjanskih i strukovnjackih velika dalečina. Zato bih ja udario srednji put i rekao: nemože biti manja od 900 fr. ni veća od 1100 fr., a onim učiteljem za vježbu ni manja od 450 fr. ni veća od 650 fr.

Predsjednik. Pita li još tko rieč?

Zore. Na ime većine Odbora školskoga pristajem uz preinaku D.ra Klaića.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Vladin Povjerenik *Bakotić.* Prije nego dodje na glasovanje ovaj § zakona, dužnost mi je razjasniti, zašto je pokrajinsko školsko vieće udarilo onu plaću izmedju 1000 i 1200 fr. za učitelje strukovnjačke. D.r je Klaić rekao, s neke strane da razumije, da je školsko Vieće moralo povisiti plaću, pa cienim, da će cieli Sabor razumjeti, da nije moglo drugačije, nego kako je učinilo. Najprije kakve kategorije moraju da budu strukovni učitelji? — U Dalmaciji, kao što i drugdje, imamo trovrstne tečaje; imamo dva poljodielska tečaja, dva tehnička tečaja spojena ujedno, dakle četiri, i jedan tečaj nautični, koji se je ove godine pred malo mjeseci otvorio. Učitelji ovih tečaja mora da imadu usposobljenje učitelja, ili za gradjanske škole, ili da imadu universitetno usposobljenje, dakle više usposobljenje, koje mogu dobiti jedino u Beču. Nu naravito da s tim višim usposobljenjem mora da bude skopčana i viša plaća. Nu pokrajinsko školsko Vieće imalo je i drugu namjeru, zašto je udarilo takvu plaću, premda je u tih tečajih malo učenika. A nije se ni čuditi, u koliko danas kod nas još se nemože razumjeti praktičnost tih tečaja i na neki način njihova korist. Ta u svim zemljama, i u naprednijim zemljam naše carevine, ovi praktični tečaji s početka su hramali i potehano napredovali; dakle nije se čuditi, ako kod naš s početka ne idje bolje. Ali premda je malo učenika, ipak učitelji imadu mnogo većega posla i truda, nego u inim srednjim učionama. Najprije jer su tu po sriedi posebne okolnosti mjestne, što knjigâ nema; učitelj dakle treba, da sebi stvara gradivo što će danomice izcrpiti. Prve godine to je pokušaj; druge godine popravljaj, pa i treće i četvrte; po čem se vidi, da ga je težka truda stajalo, dok je sastavio gradivo. A tu nije sam trud, nego je i trošak. On nema nego svoju siromašnu plaću, iz koje mora da nabavi sve njemačke, francezke i druge inostrane knjige, od kojih potrebuje. Stavimo tehnički tečaj na Korčuli; bavi se brodogradnjom i kamenotesanjem; tu je svega 28 učenika, 9 redovitih a 19 vanrednih. Sada, u tom tečaju učenici neimaju nikakovih knjiga; takovih ima malo i talijanski, jer u Italiji takovih tečaja nema, nego viša škola; dakle nemože da dobije knjiga nego njemačkih ili francuzkih, te iz tih da sakuplja i sastavlja, što mora da uči. Tko će platiti te knjige? Pokrajinsko školsko Vieće nemože udariti novi paušal za potrebe učiteljâ, jer postoji paušal za radnje. Tu je dakle ogromna truda i troška; a to isto može se reči glede poljodjelskog tečaja; pa nitko nezna bolje do učitelja naukovnih tečaja, koji su izkušali.

S ovih razloga, radi većega truda i napora, što moraju imati, i jer nije lahko dobiti uči-

telja za takove tečaje, — ne samo kod nas nego i drugdje, — stoga pokrajinsko vieće, da osjegura dobre sile — a bolje su sile, gdje je bolja plaća — tražilo je udariti bolju plaću, da ovi ljudi budu zadovoljni i da se bude od njih mogao iziskivati veći rad i ugledan položaj u družtvu.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje § 2.

Ona gospoda, koja primaju ovaj § neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Sada stavljam na glasovanje § 3 s izpravkom čast. D.r Klaića, koji glasi (čita):

„Prva plaća privremenih i stalnih učitelja za teoriju nemože biti manja od 900 ni veća od 1100 godišnjih fiorina; a onih za vježbu ni manja od 450 ni veća od 650 fiorina na godinu, i to za sve učionske okoline jednako.“

„Visinu plaće u navedenim granicam odredjuje c. k. pokrajinsko učionsko Vieće, saslušav Zemaljski Odbor“.

Ona gospoda, koja primaju ovaj §, kako je sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Sliedi posebna razprava.

Izviestitelj *Vukotić* (čita §§ 4, 5.)

D.r *Klaić.* Odbor školski izostavio je § 7, kako je bio predložen po zem. Odboru, i kako ga može svatko čitati u tiskanici koja je bila gospodi razdieljena. Ovaj § 7 glasi ovako (čita).

Zakon ustanovljuje, da svaki učitelj ima služiti privremeno dvie godine; poslje dvie godine onda je imenovan stalnim. Može se dogoditi, da podpuno usposobljeni učitelji službuju privremeno od više godina, jer nema još zakona; dakle kad usljed proglašenja zakona, budu imenovani stalni, sve ono doba, kroz koje su do sada privremeno podučavali, to bi pošlo izgubljeno za petogodišnje doplate; a to mi se čini, da je nepravedno. Zašto? Njihova privremena služba nie se produljila radi njihove krivice, ili jer su zakasnili položiti izpite, nego jer zakona nije bilo. Zato činim predlog, da se primi § 7 prvašnje osnove, koji bi u novoj pos'ao § 6.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Zore. Školski Odbor pri pretresanju ove školske novice išao je s toga gledišta, da ne stvori novi školski *extra statum*, pa najprije je izpustio § 4 koji steže vlast mjestnih i kotarskih vieća, a § 7 izpustio jer je stavljao u iznimno stanje strukovnjačke učitelje, koji bi stali povrh svih učiteljskih sila, pučkih i srednjih učiona. I u gimnaziju se dogodi, da mnogi služe poslje izpita nekoliko godina, a njihovo imenovanje sliedi, kad bude kakvo prazno mjesto, pa petogodišnje doplate broje njim se od dana imenovanja. Kada bi ovi učitelji imali taj privilegij, učinili bi stvar mrzku učiteljem srednjim i pučkim, s kojima živu ovi učitelji. S toga se držim Odborova predloga.

Reći mi je koju glede plaće. Što se tiče pučkih učitelja, pokazalo se u zadnje doba, da glede petogodišnjih doplataka zakon nije jasan. Školsko vieće dalmatinsko držalo je, da svi petogodišnji doplatci imadu se ubrojiti svakomu, koji je namješten kao učitelj; zakon govori, *koji kao učitelj služi.* Nu razlika je izmedju stalne i privremene službe.

Čujem, da je u zadnje doba Ministar izdao odredbu — meni poznata nije, ali mi je Vladin Povjerenik kazao — gdje se govori, da petogodišnjih doplataka za privremene učitelje nema. Ako je on toga mnenja, Zem. Odbor probinuti će se odmah u dojdućem zasjedanju podnieti vis. Saboru promjenu § 15 od 29 prosinca 1871, i odrediti, da pučkim učiteljem i privremeno učiteljevanje, ako su usposobljeni, da im mora vriediti za petogodišnje doplatke. Što se tiče gimnazijskih profesora, znam izvjestno, da se

ovakva ustanova pripoznaje i imaju ovo pravo, t. j. da ako su podpuno usposobljeni, pa bez njihove krivice — jer nije bilo mjesta — služe kao suplenti, da im se i to vrieme ima uračunati u petogodišnje doplatke. Dakle to pripoznato je od viših školskih vlasti, da bude učinjena pravda učiteljim gimnazijiskjm; a u obće što se o gimnazijim govori vriedi i o svim srednjim školama. Kad mi primimo ove propise, koji su sadržani u § 6 tim ne stvaramo nikakav privilegij, jer pravica nije privilegij, nego što izvan pravice. Dakle mi pripoznajemo da je pravo, da onaj, koji bez svoje krivnje pretrpi štetu, da nema pretrpiti. To je pravo. Zato preporučam, da se ovi propisi § 6 prime.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Vladin Povjerenik *Bakotič.* Sada se udaraju petogodišnji doplatci od dana od kad je bio isti imenovan stalnim učiteljem, ne računajuć privremenu službu učitelja.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Zore. Ja opet stojim za predlog Odbora, baš iza sadašnje izjave čast. viteza Bakotića i zato što je čast. Klaić rekao, da ima osnova za gimnazijske učitelje. Mi žalimo, da se te osnove potežu; ima dosta godina, da se govori o različitim osnovam zakonskim, a još nisu izvedene. Zato mislim, da je privilegij što bi oni uživali napram drugim. Kad bude svim, bit će i njim udovoljeno.

Predsjednik. Pošto se nitko ne javlja za rieč, razprava je zatvorena.

Želili govoriti izviestitelj.

Izviestitelj *Vukotić.* Ja nemogu nego preporučiti predlog školskoga Odbora, koji je razjašnjen od predsjednika Odbora gos. Zora.

Predsjednik. Najprije ću staviti na glasovanje §§ 4 i 5 a onda § 7 koji bi bio sada § 6, a to po predlogu D.ra Klaića.

Ona gospoda, koja primaju § 4 i § 5, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeni.

Stavljam na glasovanje § 7, sada § 6, koji po predlogu D.ra Klaića glasi (čita):

Ona gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Manjina*).

Izviestitelj *Vukotić* (čita čl. II. i III.)

Predsjednik. Stavljam na glasovanje čl. II. i III, kako su pročitani po izviestitelju Odbora.

Ona gospoda, koja ih primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeni čl. II. i III.

Izviestitelj *Vukotić* (čita naslov i uvod zakona).

Predsjednik. Pitali tko rieč o uvodu i naslovu ovoga zakona? Nitko.

Ona gospoda, koja primaju uvod i naslov, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeni.

Izviestitelj *Vukotić.* Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Izviestitelj škol. Odbora predlaže, da se predje na treće čitanje ove zak. osnove.

Pitali tko rieč? — Nitko. — Tko pristaje na predlog, neka izvoli ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ona gospoda, koja primaju u trećem čita-

nju ovu zak. osnovu, koja je već primljena u drugom čitanju, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljena u trećem čitanju.

Prelazim na sedmu točku koja glasi: O ukinuću iznimnih sudova u Boki.

Izviestitelj D.r Klaić molim, da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 84).

Gojković. Visoki Sabore! Ja mislim, da nije potrebito častnim zastupnicim preporučivati, da glasuju jednoglasno za predlog, pošto u Boki Kotorskoj vlada podpun red i mir i mislim, da se Boka Kotorska tih iznimnih sudova nauživala i preuživala.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko.

Ona gospoda, koja primaju predlog, kako ga izviestitelj zem. Odbora preporuča, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Osma točka glasi: O potrebah u Vrhgorskoj krajini, osobito glede crkava i župničkih stanova.

Molim izviestitelja D.ra Klaića da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 85).

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na devetu točku, koja glasi: O pobiranju poreznih ostanaka na otoku Rabu.

Izviestitelj je gosp. Vranković; nu pošto ga nema, molim D.ra Klaića, da izvoli pročitati izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 86).

Predsjednik. Pitali tko rieč o predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina.*)

Predlog je primljen.

Prelazim na desetu točku, koja glasi: O strogosti u zapljeni novinâ.

Molim D.ra Klaića da mjesto Vrankovića pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Klaić* (čita. Gle Prilog 87).

Predsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljen.

Prelazim na jedanaestu točku koja glasi: Ovjerovljenje izbora zastupnika Vukotića.

Molim izviestitelja posebnog Odbora čast. zast. Ljubića, da pročita izvješće.

Izviestitelj *Ljubić* (čita. Gle Prilog 88.)

(Predsjedničko mjesto zauzeo Podpredsjednik Kapović).

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Ima rieč knez Vojnović.

Vojnović. Visoki Sabore! Pri lanjskim občim izborim u Dalmaciji bijahu izabrani u izbornom kotaru vanjskih općina Boke Kotorske velikom većinom glasova častni zastupnici ovdje prisutni: Špiro Gojković, načelnik Ercegnovski i Gjuro Vukotić učitelj u Sutvari. Izvješćem koje je ovjerovni Odbor podnio na Sabor, bilo je dokazano, da je pri izboru sve teklo zakonitim načinom i u lanjskom zasjedanju isti je Odbor predložio, da bude primljen kao zakonito izabrani zastupnik Vis. Sabora čast. Gojković.

Ovom prigodom bijaše dakle iztaknuto i posvjedočeno, da je sve teklo u redu i po zakonu. U istom izvješću rečeno je da za čast. Gojkovica glasovaše 39 birača, dočim je Vukotić imao 2 glasa više, t. j. 41.

Ovjerovni je Odbor medju ostalim i ovo dodao (čita):

„Čim je podnešen utok glede izbora gosp. „Gjura Vukotića. o kojem ovjerovni Odbor „nije mogao još izdati svoje mnenje, osku„divajući njeke svjedočbe, ovjerovni Odbor „uzdrži odluku o ovjerovljenju gosp. Vuko„tića, uvjetom da će je u budućoj sjednici „Saboru podnieti."

To nije bilo učinjeno pri lanjskom saborskom zasjedanju, te ove godine bi povjereno u smislu postojećih propisa posebnom Odboru, koji bi opet izpitao ovaj izbor.

Gotovo sve spise, koje imamo danas o izboru zastupnika Vukotića, imali smo i lani; osim jednog spisa, što ga nije bilo lani, te moram se začuditi, kako se je proturao, tim više, da je po pravilim meni kao predsjedniku Odbora Zemaljskoga povjeren arkiv Odbora i Sabora Zemaljskoga. Ja sam tu našao neku brzojavku od godine 1877, koju je kotarski Poglavar poslao na predsjedničtvo Sabora, kad se je radilo o ovjerovljenju izbora pokojnoga zastupnika Ljubiše. Mene nitko nije pitao da predam, ali ipak našao se taj spis. Nu pomenuta brzojavka nije zakonito svjedočanstvo o godinam zastupnika Vukotića. Ovdje je glavno pitanje, — pošto sve je teklo redovito, i zakonito — ovdje je govorim pitanje samo o godinam, te sam i ja pregledao sve spise i nijesam našao zakonitoga dokaza, da je Vukotić rodjen jedne ili druge godine. Nemamo vjerodostojnih po zakonu izričito zahtievanih dokaza koji se moraju iziskivati osobito, kad se dodje do krajnog zaključka, da zastupnik koji je zakonito izabran, bude izključen iz Sabora jedino za to jer nije navršio tridesetu godinu. Ja opet govorim i mislim da koliko god nas je ovdje, ako pregledamo ove izborne spise, nitko na dušu nemože uzeti i reći: Vukotić je te ili te godine rodjen ili ima toliko i toliko godina.

Ja nijesam vidio izvorne krštenice nigdje. Meni je rečeno, da je Vukotić rodjen 1853 godine, ali u knjizi rodjenih one parohije nema ga. Nu, gospodo, o tom ću nešto kazati. Imao sam čast biti 12 godina načelnikom Ercegnovoga, i općeći sa narodom i svešteničim, imadoh priliku poznati jednog dobrog starca paroha, koji i ako je učio bogoslovje, ipak nije bio mnogo pismen čovjek, te bi on redovito pri svršetku svake godine, pošto je po propisim morao dati popis svih rodjenih, pošao k proti Lombardiću i molio bi ga: otče proto, sastavi mi registar rodjenih ove godine. (*Smieh*).

Naravno mnogo puta moglo se dogoditi da je ili gospodin proto. koji je pisao registar, mogao zametnuti koju cedulju, ili paroh, koji ih je nosio, mogao je koju izgubiti. Dakle onaj koji je bio upisan na izgubljenoj cedulji nije bio uvršten u knjizi rodjenih one godine. Sljedovateljno moglo se je tako dogoditi Vukotiću, te razlog, što nije Gjuro Vukotić upisan medju rodjenima 1853 godine. nije dokaz, da one godine nije rodjen. Toga dokaza nema. Zato mislim da je naša dužnost stvar još bolje izpitati i kad ćemo imati zakonitog dokaza o godini zastupnika Vukotića konačno odlučiti.

Imam dakle čast prodnieti Vis. Saboru sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor vrati Zemaljskom Od-

„boru spise odnoseće se izboru zastupnika „vanjskih općina Bokokotorskih, nalogom da „bolje izpita i osvjedoči se o godini rogjenja „izabranog zastupnika Gjura Vukotića, te u „smislu §. 30 zemaljskog Reda izvjesti pri „dojdućem zasjedanju.“

Ovomu ću još nešto nadodati. Mi smo hvala Bogu — ova je zadnja sjednica — mirno svršili našu zadaću; zašto da predloženim izključenjem poremetimo bratske odnošaje i pružamo dokaz nesloge? Nemojte da se danas obistini ona žalostna narodna poslovica: Tko ti je izkopao oko? -- Brat. — Zato je duboko.

Podpredsjednik. Pitali još tko rieč?

Vukotić. Visoki Sabore! Crna sudbina ima neko doba okojasila se oko patničkoga naroda bokežkoga, kog čast imam još za malo trenutaka u ovom Visokom Saboru zastupati. Sudbina ta s dana u dan postajala je sve to crnija, dok evo u posljednje vrieme, nešto radi posljednjih političkih dogadjaja onaj vitežki narod u takvi je nesnosni škripac dočerala, da jedva još može duškati. — U najvišoj muki državni ustav ponudi lanjske godine Bokezima zgodnu priliku, da iz svog krila odaberu pouzdane ljude obćeg povjerenja, koji će ih u ovom Visokom Saboru zastupati i gdjegod bi bilo shodno melem njihovim ljutim ranam tražiti, nebi li Boka, koja je pune dvie godine bila pozorište krvarenja, malo dahnula i svog se običnog rada, u kom je mnogo izostala, na novo prihvatila. Boka u toj nadi odabra lanjske godine četiri svoja sina, koji su pozorno pratili sve nje faze kako u ekonomičnom tako i u političnom pogledu. Nego i pri tom izboru Boka bi krnje sreće, jer je jednom od tih nje sinova, baš meni vlaštom, kao da se kani priepriečiti vršenje zastupničkog mandatu, kog mi birači vanjskih bokežkih obćina oduševljeno povjeriše; a da je s čega, Bogom prosto, već na temelju kojekakvih izmišljotina podnešenih od zloglasnog bivšeg Budvanskog načelnika Ilije Račete, kom se na 12 junija prošle godine politički grob prosjede,

Ilija Račeta poslie punana dva mjeseca obigravanja Boke, nagovaranja naroda da ga na novo biraju zastupnikom, i pošto mu je Boka na najsvečanji način ukazala svoje nepovjerenje. kliknuvši mu: „nećemo te za zastupnika“; taj isti Ilija, imao je obraza podniti na ovaj Visoki Sabor utok sa raznovrstnim nepriličnim izrazima prama meni i mojim biračima, koje samo on, a nitko drugi kadar ne bi bio izmisliti. Sažaljivajući u velike da je Odbor ovjerovni moj izbor ol plitko proučio oli se dao zanieti od političke struje hrvatske većine . . . . .

Glasovi na desnici: Oho!

Vukotić . . . . koja ne gleda kakva su sredstva, samo daje li se s njima postići svrha, ja ću se, Visoki Sabore, ovom prilikom malo obširnije oko ovog pitanja osvrnuti i podnešene prigovore u utoku pretresti, pošto se odborsko izvješće izključivo na njima oslanja.

Pročitao sam s kraja u kraj podnešeni utok protiv mom izboru i osvjedočio se, da nome izboru nema druge mane do cigle jedne, a to je, što sam ja a ne Ilija Račeta izabran bio za zastupnika.

Račeta izrično to ne tvrdi u utoku, nego je iz daleka zaokolišio i kao poglavitu manu mom izboru naglasio, da ja nemam 30 godina.

Da bi u toj svojoj tvrdnji mogao bolje uspjeti i saborsku većinu začarati, iznosi na vidik moje godine iz popisa pučanstva od godine 1857, 1869 i 1880, pošto se sitan izjadikovao i naplakao za živu muku, koju je podnio dok mu je kotarsko poglavarstvo ove podatke izpustilo. Prije nego prosliedim moram konstatovati, da Iliia Raceta i ako je pod imenom predsjednika izbornoga Odbora utok podnio, on ipak nije bio član a kamo li predsjednik kojeg Odbora, kao što to zna častni zast. Dr. Pezzi i ciela Boka. — Iz spisa koje je bivši poglavar Budisavljević Račeti izpustio razabire se, da po popisu pučanstva od god. 1857 ja zbilja nemam 30 godina, ali podatci iz anagrafa od god. 1869 i oni od g. 1880 jasno dokazoju da sam ja rodjen g. 1853 te navršio 30 godina. — Nego koliko nevjerujem godinama pobilježenim u anagrafam od godine 1857, koje su u prilog tvrdnji Ilije

Račeta, toliko neću da vjerujem ni anagrafama od godide 1869 i 1880, koje su meni u prilog, a to s uzroka što vi, častna gospodo, znate dobro, kako se osobito po selima obavljaju anagrafičke radnje.

Povjerenici anagrafskih radnja više puta propuštaju upisati i sve ukućane, pogriešavaju i u naznačivanju imena pojedinih ukaćana a kamo li da neće pogriešiti u popisanju godina pojedinih osoba. Te se mane dogadjaju i kad povjerenik obilazi jednu po jednu kuću. A kako je onda kad povjerenik dodje na selo i sjedne raditi pod kakvo drvo, pak da mu je lakše od jedne same osobe pokupi sve podatke, koji su mu za rad anagrafa potrebiti. Po selima obično se na ovaj način te radnje izvadjaju, te jamačno pokupljeni podatci navlastito odnosno godina, nemogu biti vjerodostojni. Po rečenom i po tomo što i neka ministarska naredba izrično naredjuje, da se podatci, iz anagrafskih radnja u nijednom slučaju nemogu smatrati kao zakoniti dokazi, mislim da će se Visoki Sabor osvjedočiti, da i u ovom našem slučaju podatci iz anagrafa nemogu nam poslužiti kao temeljiti izvor.

Predjimo sad na nešto drugo, daleko važnije, o čem je ovjerovni Odbor svoju mudroliju objesio. U utoku navedeno je da sam ja rodjen na 13 aprila 1856. Na prvi mah vi ćete se častna gospodo zastupnici, začuditi, kako se do te potankosti moglo doprieti. Nije čudo niti tomu se je čuditi. Kad sam ja godine 1865 stupio u prvi razred elementarne škole u Kotoru, ondašnji učitelj pok. Donadini zapita od mene krštenicu da u školskoj matici ubilježi moje godine. Nego pošto mu ja tom prilikom izjavih, da u parohijalnim registrima rodjenih nisam upisan, i s tog uzroka da nisam u stanju krštenicu donieti, on je kao i ostali učjtelji u II, III, i IV razredu zabilježio moje godine kako mu se svidjelo. Evo svjedočanstva na pregled, te se svaki može iz njih uvjeriti, kakva je provala izmedju godina pojedinih razreda.

Godine 1868 predjem iz osnovne škole u I razred Kotorske gimnazije, kojom upravljaše sadanji upravitelj zadarske gimnazije g. Josip Peričić. Peričić uvidjajući veliku provalu izmedju godina u osnovim razredima, naputi me, pošto od mene razumje da nisam bio upisat u parohijalnim registrima, da podjem kod paroha moga sela, popa Mitra Kovačevića, neka mi izpušti jedno svjedočanstvo kad sam po prilici rodjen. Paroh mi je tom prilikom izpuštio sliedeće svjedočanstvo (čita):

„Svidjelstvo povrhu rogjenja Gjura Dra-„gova Vukotića. Budući, da se u registrima „rogjenim nenalazi upisat Gjuro Vukotić žitelj „ove parohije, podpisati paroh po dokazivanju „osvjedočava, da je Gjuro sin zakoniti Draga „Vukotića i Antone Jukića rodjen od prilike „13 aprila 1856. Kršten je bio od Jereja Jo-„vana Grivića u prisustvu kuma Jovana Vu-„kotića i babice Mare Vukšanovića. Ovo svje-„dočanstvo izpuštaje se i parohijalnim pe-„čatom potvrdjuje na molbu Gjura Vukotića, „koji namjerava učiti gimnazijalne nauke u „Kotoru. Izdano u parohiji Lastovskoj dana „4 septembra 1868. — Jerej Dimitrije Ko-„vačević paroh.“

Ovo svjedočanstvo izpuštano je bilo prije nego su registra izgorjela, jer se to dogodilo prilikom pobune godine 1869, godinu daklen docnije, te je i ova okolnost, koju ovjerovni Odbor kao da nebi htio pripoznati, dovoljna da ja u parohijalnim registrima nisam bio upisat. Ovo je ono svjedočanstvo iz kog su se moje godine protekle kroza sve zavode, koje sam poslie godine 1868 polazio, te njega samo kao izvor treba u obzir uzeti. Ako Visoki Sabor ovo svjedočanstvo pripozna kao zakonito, mi smo na čisto i moj izbor mora biti uništen. Nego ako Visokomu Saboru nije do toga da gazi zakon, vriedja moje birače i mene s njima, ovo svjedočanstvo u nikakakvom slučaju nebi moglo biti pripoznato kao zakonito a to sa sliedećih uzroka:

1. što sam kršten bio od popa Jovana Grivića paroha Šišićkoga a ne od popa Mitra Kovačevića, koji mi je evo svjedočanstvo izpustio;

2. što pop Mitar Kovačević stanuje u selu

Prievoru, 2 debela sata daleko od moga sela, te je težko i predpostaviti a kamo li tvrditi da je on poslie 14 godina znao kad sam se ja upravo rodio;

3. što je i samo svjedočanstvo tako stilizirano, da se iz njega jasno uvidja da nema u sebi ništa temeljita,

4. što je najglavnije, nije izvor matice rodjenih.

Ovo su fakta a sve drugo što je u utoku i u izvješću ovjerovnoga Odbora, to su sve prazne rieči, navedene jedino, da posluže u prilog tvrdnji njihovoj, a sve ono što je u prilog mojoj tvrdnji je izostalo.

Predjimo sada još malo dalje. Pravo vele naši: „kad Bog čovjeka hoće da kazni najprije mu oduzme sviest.“ — Ilija Račeta pošto je sve čemu se je mogao dosjetiti prebrao, sam pada u protuslovje i dokazuje, da sam ja prešao 30 godina. Evo kako. U utoku izrično je rečeno, da sam ja imao 22 godine kad sam nauke svršio. Godine 1875 kao što se iz ovog dekreta kotarskog školskog vieća razabire, preduzeo sam učiteljsku službu. Od toga doba do danas ima deset godina, koje kada se sbroje s godinama 22 jasno izpada, ako se pravila sbrojitbe nisu preinačila, da mi je sad, na zdravlje, 31 godina.

Ovaj bi cigli dokaz bio dovoljan, i da nema čistog svjedočanstva 7 staraca, da se podneseni utok kao neosnovan odbije.

Nema, Visoki Sabore, nikakve mane u mome izboru, a da ih je bilo nebi se utok ograničio na sami podpis Ilije Račete, već bi bilo oko njega mnogo podpisa kako naravski pri sličnim stvarima i biva. Nikakav drugi utok. Jedan samo podpisan od prijatelja Račetina Petra Kaludjerovića, a taj je potekao od istoga Račete. Da je istina, sad ću dokazati.

Kad je ovaj utok prispio na Zem. Odbor nadjoh se u družtvu s čast. predsjednikom knezom Vojnovićem i prisjednikom čast. Vrankovićem u Odborskoj pisarni. Netom sam ugledao podpis Kaludjerovića, rekoh da je taj podpis krivotvoran. — O tom da bi se osvjedočili i konstatvali, dosta je rekoh zaviriti u Odborske spise, gdje je ovaj Petar Kaludjerović više puta kao prisjeda obćine Luštičke podpisan. Čast. zastupnik i odborski prisjednik Vranković odmah naredi, da se donesu dva, tri spisa iz Odborske pisarnice. I pošto ih donesu i prispodobe, vidilo se, da ne samo u kaligrafiji su različiti nego i u pisanju; dočim u odborskim spisim nalazi se prosto sa *dj* podpis, a na utoku sa *gj*. Mislim da su izloženi podatci kao od strane moje tako i od strane čast. predgovernika, predsjednika ovoga Sabora kneza Vojnovića iztaknuti, dovoljni za uvjeriti ovaj Sabor, da ovjerovni Odbor nije zakonitim obrazloženjem dokazao da ja nisam navršio potrebite godine.

Nego ja ću ipak ostaviti na slobodi Vis. Sabora da iz ovoga, što je od mene i častnih predgovornika čuo i od onoga što će možda u buduće čuti po svojoj duševnosti rieši ovo pitanje, kako mu se najbolje svidi; ali pritom neka ne zaboravi, da na pravicu gleda Bog, a na istinu historija, te tko izbjegne prvom, stignut će ga druga.

Podpredsjednik. Pitali još tko rieč?

Petranović. Ja ću malo rieči u ovom predmetu, o kom nemogu zatajiti, da mi se zamršen prikazuje, rad sam prije svega izjaviti, buduć sam i ja učestrovao u Odboru, koji je pregledao ove spise, da se je sasvim objektivno postupalo u pretresanju dokaza, da se nismo obazirali na to kojoj stranci pripada i kako će izpasti. To u prilog istini.

Iz dokaza navedenih od gosp. Vukotića proizlazi to, da podatci koji su se našli u školskim svjedočbam, da imadu jedan jedini izvor i to baš onaj, koga je on pročitao, u kojim neki paroh svjedoči, da je po kazivanju od prilike rodjen 13 travnja 1856.

Nam iz svih spisa kao izvjestno izpada, da je rodjen na Veliki Petak, ali koje godine, to valja razpitati za moći se čisto uvjeriti, da ima propisane godine ili ne.

Imamo drugi put dokaza od strane staraca saslušanih, čini mi se, kod Poglavarstva Kotorskoga. Svi su suglasni da je rodjen na Veliki Patak, ali nemogu opredieliti godine, ali suglasno kažu, da je preko 30 godina; u tom su suglasni.

Pridodaje jedan, da mu je vršnjakom bio Knežević i Vukšanović, a drugih šest ne napominju Kneževića nego Vukšanovića.

U anagrafam Vukšanovića nema, u parohijalnim knjigama ga nema. Za Kneževića stoji u parohijalnoj knjiži, da je rodjen 1853 godine.

Dakle imamo dokaz s jedne strane i protudokaz s druge strane i valja da uzmemo ova dva dokaza za naše osvjedočenje.

Zakon, propisi zakonski ne pripoznaju nego maticu parohijalnu i svjedočbu staraca. Matice parohijalne nema, dakle u ovom slučaju ne ostaje nego svjedočba staraca i viša odluka prizivnog suda od 22 oktobra 1850 god. opredieljuje (čita): da u oskudici dovoljnih podataka u parohijalnim knjizama godine jedne osobe imaju se ustanoviti po propisima okružnice prizivnoga Suda 21 oktobra 1843 Br. 4866 za popisivanje pučanstva.

Jeli se to učinilo? Ja mnijem, da nije učinjeno. Kotarsko Poglavarstvo saslušalo je starce; ovi su kazali; jeli im je bila dužnost kazana? Dakle koliko dokaz ovoga Kovačevića, toliko dokaz staraca nemožemo uzeti temeljem našega osvjedočenja, jer nije ni jedno nì drugo pravilno za dokaz rodjenja.

Pravilno bilo bi, da se kotarsko Poglavarstvo obrati na Sud i da radi toga postupka budu saslušani pod zakletvom

Poglavarstvo je to pokušalo i Sud je odbio tu prošnju kao nenadležan. Na to nije kotarsko Poglavarstvo daljnih koraka učinilo. Ja mnijem, da ta odluka kotar. Suda nije pravilna bila. Pošto izvjestno kaže naš zakon da u neparbenim sbornim poslovim je nadležan kotarski Sud; bila je dužnost Poglavarstva kotarskoga, da se obrati na Prizivni Sud, neka bi pozvao na vršenje dužnosti kotarski Sud Kotorski. To nije učinjeno.

Zaključkom posljednjega zasjedanja povjerio je ovaj Sabor zem. Odboru, da prikupi sve potrebite podatke. Ja mislim da taj podatak i danas fali, na osnovi kojega bi mi došli do osvjedočenja, da li je g. Vukotiću bilo 30 godina ili nije.

U ovim okolnostim, kako sada spisi stoje, mi čisto osvjedočenje nemožemo imati, da možemo kazati, da li je 1853 godine ili 1856 rodjen; možemo sumnju imati i tu sumnju možemo dieliti u jednom smislu ili drugom; ali čistoga osvjedočenja nema. Zato pristajem uz predlog kneza Vojnovića, da se dalje razpita u ovom pravcu.

Podpredsjednik. Pitali još tko rieč?

D.r *Karaman.* Nella mia qualità di presidente del comitato eletto alla verifica dei poteri dell' onorevole signor Vukotić, debbo protestare nel modo il più energico contro le inconsiderate parole da lui pronunciate e colle quali fece credere che il comitato siasi lasciato dirigere da sentimenti politici, o influenzare da pressioni nel club, nell' emettere il suo voto. — Il signor relatore si troverà in grado di dimostrare sulla base dei documenti, si troverà in grado di dimostrare sulla base delle deposizioni dei testimonî, che coll' ingenuinità che non sa prevedere tutte le conseguenze del deposto, ci offersero dati sicuri a poter rilevare la verità, sarà in grado di stabilire, dico, come il signor Vukotić sia nato nel giorno di Venerdì santo ai 13 aprile 1856.

Ritorni adunque il signor Vukotić tra i suoi

elettori; continui a guadagnarsi la loro fiducia, e si conforti col pensiero che è ancor soltanto troppo giovane! Ritorni, ossequioso alla legge che lo esclude da questa camera, nella quale la di lui presenza costituisce, a mio credere, una permanente violazione del regolamento elettorale. È naturale che io voterò per la proposta del comitato.

D.r *Pezzi.* Dopo quanto si disse in appoggio all' elezione dell' onorevole Vukotić, io non saprei cosa aggiungere; non farei che ripetere gli stessi argomenti. Senonchè prego i miei consenzienti politici a votare per la proposta dell' onorevole deputato dei maggiori censiti di Cattaro, signor conte Vojnović.

Petranović. Na jednu samo okolnost htio bih svratiti pozornost vis. Sabora.

Ja sam čao iztaknuti od čast. Karamana, a iztaknuto je i u izvješću ovoga Odbora ovjerovnoga ta okolnost: Veliki Petak. Ovako prosudjuje Odbor. Starci kažu da je na Veliki Petak rodjen; svjedočba, da je 13 aprila 1856 god. rodjen; a 13 aprila te godine je Veliki Petak, dakle je rodjen god. 1856.

Ja toga nemogu razumjeti. Veliki Petak svake godine dolazi.

Ako po onom „kazivanju" što ga je napomenuo paroh Kovačević, ako je on doznao g. 1856, pa je doznao, da je rodjen na Veliki Petak; postavio je onaj datum, koji se odnosi na Veliki Petak god. 1856. Starci mu nisu kazali: *na veliki petak, aprila mjeseca,* nego *na veliki petak.* Dakle mi imamo ono kazivanje, koje je napomenuo Kovačević i koji nam ne daje nikakvo jamstvo, iz koga bi se mogli uvjeriti. Ne kaže od koga je doznao, nego kaže po *kazivanju.* A s druge strane imamo 7 ljudi, koji se nisu pod zakletvom izjavili, dakle ni ovi ne daju jamstva; a da ne daje, da je ljudi, koji će to posvjedočiti, ima druga okolnost, koja pobija Kovačevićevo kazivanje, a na neki način naginje i podupire svjedočbu ovih ljudi. To je ta okolnost, što je na birališle pristupio isti utočnik Račeta. Kako je svakomu poznato, Vladin Povjerenik kaže, koji su uvjeti za biranje i kolika se hoće doba života. Kad su oni dali svi — isti utočnik je dao svoj glas, dakle su potvrdili — 41 glas — potvrdii su suglasno, da ima 30 godina. To sam naveo samo za dokaz, kako se može u jednom i u drugom smislu dokazivati, ali pravilno dokazati treba ova svjedočba zakletih staraca i ta će riešiti to pitanje; drugi dokaz nije moguć.

Podpredsjednik. Pitali još tko rieč?

Vukotić. Čast. zast. Petranović iztaknuo je neke okolnosti, koje sam ja u mom govoru u kratko napomenuo, a to je — svjedočanstvo staraca, koje jednoglasno potvrdjuje, da sam rodjen na veliki petak i da su moji vrsnici Niko Knežević iz sela Prijerada i Vukšanović iz sela Bratešića. Usljed izpitivanja pronašlo se je da je jedan rodjen 1853 god. i to bi dovoljan uzrok bio, da se moj izbor potvrdi; nego zaludu, izbor se potvrditi neće, pa da imam trista razloga. Nemogu se čudu načuditi, kako nitko od gospode većine hrvatske ne ustaje, da razloge pobija, nego su se svi skamenili i uprli očima na izviestitelja Odborova čast. Ljubića, koji će imati rieč, kad meni nebude više prosto govoriti. Zašto se tomu čuditi? Nije lako govoriti, gdje nema temeljitih razloga. Da je to tako i da je izvješće Odbora sofistički sastavljeno, uvjeriti ću Visoki Sabor iz istih rieči g. izviestitelja, koji mi je rekao, kad me je pozvao neki dan u Saborsku pisarnu, da podpišem zapisnik jedne sjednice ovoga Sabora. On mi tom prilikom reče: što se vašega izbora tiče, to zavisi od volje našega kluba; ako naš klub odredi, da ja predložim ovjerovljenje vašega izbora, ja imam temeljitih dokaza, da ste vi rodjen 1853 god.; ako on meni naredi, da ja moram vaš izbor uništiti, ja imam dokaza, da vi niste rodjen 1853 god. (Smieh u Saboru i na triemovim). Ovo je pravi sofizam. Iztaknuti mi je još nešto. Lanjske godine, kad sam stupio u ovaj vis. Sabor, dolazili su mi glasovi od te stranke da je najveća potežkoća ovjerovljenju moga izbora, prvo što mi

nećemo, da se razumijemo sa strankom hrvatskom, nećemo, da stupimo u jedno kolo; da bi se to postiglo, o mom izboru nebi bilo govora; a druga je poteškoća, što ja nisam na ponudu htio glasovati za izključenje biskupa Pavlovića. Ali mene su Bokezi pošteno u ovaj Sabor poslali, meni su preporučili da jih pošteno zagovaram i ja sam tumačio njihove nazore dok sam u sabornici.

Ako se ja vratim ove godine, pouzdajem se u Bokežke birače, da će znati čekati zgodu, kad će moći odvratiti ovu moralnu zamlaticu koju su od braće Hrvata primili.

Podpredsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena.

Izviestitelj *Ljubić.* Visoki Sabore! Bilo je raznih razloga iztaknuto na obranu izbora č. Vukotića, pa ja svim govornicim moram odgovoriti; nu prije svega reći mi je, da Odbor ovjerovni nije pazio nego na stvari, koje su se iznile proti izboru čast. Vukotića; kako je prosvjedočio i sam čast. Petranović, član onog Odbora.

Odbor ovjerovni takodjer nije gledao tko je podpisan i koliko ih je podpisano, jer za onakov prigovor, kakav je učinjen g. Vukotiću, netreba brojiti utočnike, nego razpitati čin i vrst prigovora. To je Odbor učinio i ja se neću povraćati na one prigovore, koje je odbio čast. zast. Karaman, da se je Odbor ovjerovni zaveo za čim. Ovdi ću u isto doba odgovoriti i prečast. Predsjedniku Vojnoviću, da u ovom pitanju i u ovaj čas nije govora niti ulazi sloge i bratske ljubavi, nego vršenje zakona. Nitko nesmije pitati, da se zakon potlači u ime sloge i ljubavi. Jeli je po zakonu da se zastupnikom primi čast. Vukotić, neka Sabor sudi; neka sudi po razlozim, što ih je čuo i što će ih još nekoliko čuti, pa neka glasuje; a niti ću ga pozivati u ime sloge, niti u ime nesloge odvraćati.

Odgovoriti ću na ono što je glavno, a preletjeti ću preko toliko stvari, koje po sebi nemaju važnosti. Što je glavnoga u ovom pitanju, to je iznio čast. Petranović, kadno je izjavio, da nemamo pozitivna dokaza, da je Vukotić rodjen 1856 god. Istina, nemamo knjige rodjenja, ni svjedočbe iz te knjige: ali imamo drugih dokaza, koji nadoknadjuju taj manjak. Imamo prije svega svjedočanstvo, ne od 2, 3 li, nego od 7 staraca; baš koliko zakon iziskuje. Ti su starci saslušani, ne privatno, nego od kotarske političke vlasti, pa su pred tom Vlasti izjavili se pripravni zakletvom potvrditi ono što su rekli.

Ja mislim, da smo mi dakle dobili spis, koji ima sve znakove zakonitosti i propisom zakonskim odgovara.

Nego se opaža, da ne govore u tim svjedočbam o god. 1856, već samo o Velikom Petku.

Istina, samo po tom što kažu da je gosp. Vukotić rodjen na *Veliki Petak*, nebi se dalo zaključiti, da je rodjen god. 1856; ne naznačujuć već dan, ili najviše dan i mjesec, godina ostaje tajna. Nu mi imamo drugih podataka, koji će dopuniti one i godinu odkriti: imamo vrstnike Vukotićeve i svjedočbe školske. Jedan od sedmorice staraca kaže, da je Vukotić vrstnik Nikoli Kneževiću.

Vukotić. Svi kažu.

Ljubić. Svi kažu da mu je vrstnikom Vukšanović . . . . (čita)

Ako želi vis. Sabor, ja ću pročitati po cielo svih sedam svjedočanstva.

Dakle svi složno kažu o Vukšanoviću, a jedan sam napominje Kneževića. Ilajmo jih tražiti. Knežević se nahodi u knjizi od god. 1853; tu knjigu imamo cielovitu. A gdi je u njoj Vukotić? — Nema ga. — Mogao bi tko reći, da je bio na cedulji, pa da je ce-

dulja propala. Kako da ona tobožnjeg vrstnika Kneževića nije propala a ona Vukotićeva da je propala? Tko to propadnuće iznosi kao dokaz, valja da dokaže da je propala, valjalo bi dokazati, da tkogod ju je nosio, pa ju izgubio.

A gdi je Stevo Vuksanović? — Nema ni njega u knjizi god. 1853! — Zar je propala i cedulja Vukšanovićeva? Čudno; dvie cedulje propale, jedna se sama sahranila! Nešto drugo je propalo — pa tomu ja dajem veliku važnost — propao je komad knjige od 1856 god.; nestalo Velikog Petka, nestalo Vukotića i njegova vrstnika Vukšanovića. To mene navodi na uvjerenje, da je propala ona knjiga, gdje je Vukotić bio upisan. Evo dakle svjedočanstvo staraca dopunjeno izčezlim vrstnikom Vukšanovićem i nestalim komadom knjige rodjenih od god. 1856.

Ima i druga što dopunjuje svjedočanstvo staraca. Oni ljudi nemogu pamtiti pravu godinu, nego kažu mjeseca toga, svetca toga, a vrstnika toga. Kažem i ja, ovako svjedočanstvo samo po sebi nije podpuno; nu nadjemli u drugom spisu, da je Vukotić rodjen na 13 travnja 1856, a uz to nadjem, da je te godine Petak Veliki padao na 13 travnja, to nije slučajno; pogodila se dva svjedočanstva, jer stvar odgovara istini.

Školski upisnici kažu da je čast. Vukotić rodjen na 13 travnja 1856. Nego čast. Petranović odvraća, da je zavelo sve ove zavode svjedočanstvo župnika lastovskoga, jer da je to svjedočanstvo bilo temeljem upisivanju godina g. Vukotića u knjigam školskim.

Nemogu se složiti sa mnenjem gosp. predgovornika. I gosp. Vukotić na to upire, ipak me ne uvjerava; bit će možebiti istina što on kaže, ali ne uvjerava.

Zašto ne? Jer paroh nepiše dan 13, ne govori o dnevu 13, nego govori *„od prilike“*. No svakako mora se dokazati, da je ona vjera parohova bila podlogom školskomu upisivanju, a toga dokaza baš nema. Pa propustimo i to; ali ja pitam, tko je naveo župnika, da zapiše gosp. Vukotića kao rodjena 1856? Može se reći to i ovo; ali ja moram vjerovati, da se župnik nije dao povesti, da upiše tako ludo ili krivo; bit će izpitao, pa došao do uvjerenja da se je rodio 1856. Niti vidim uzroka, da bi paroh stavio god. 1856, baš onda kad je gosp. Vukotić ulazio u gimnaziju. Da gosp. Vukotić, kad je došao da će u gimnaziju, nebude imao već 9 godina, dočim ih je propisano 10; pa onda da mu je od prijateljstva učinjeno svjedočanstvo, da mu je 10 godina a nebilo već 9; to bi se dalo razumjeti. Nu bio rodjen 1856 ili 1853, on je imao dovoljno godina, da udje u gimnaziju, te nije bilo od potrebe da mu se doda niti da mu se oduzme. Svakako, kad znamo, da ravnateljstva gimnazija ne smiedu primati u gimnaziju nikoga dok ne dokaže, koliko mu je godina, pa isto i kod učiteljišta, moramo biti osvjedočeni, da su ravnateljstva imala podlogu zakonitu, podpun dokaz da upišu god. 1856.

Imamo kao dokaz jošte i anagrafe; tri su godine: 1857, 1869 i 1880.

Kotarsko Poglavarstvo kaže glede g. 1857 da je imalo pred očima te anagrafe, i tu da je upisano da je Vukotić Gjuro rodjen godine 1856.

Anagrafe od 1869 nemam sad pri ruci, ali je i tu upisano da je Gjuro Vukotić rodjen god. 1856. To svjedoči Kotarsko Poglavarstvo, kako se izvidja iz spisa dodana utoku.

God. 1880, istina, upisano je, da je rodjen 1853. Ja ne kažem, da bi to svjedočanstvo anagrafa bilo dovoljno; ali uz ostale potvrdjuje dokaz. Nego na jednu ću se okolnost obazrieti. Anagrafe se čine, nešto izvadjajuć iz knjiga rodjenih, nešto po kazivanju. Stare su anagrafe obično vadile podatke iz knjiga rodjenih. God. 1857, kad se je činila prva anagrafa, stavljeno je da je Gjuro Vukotić rodjen 1856 god., dakle onda mu je bilo godinu dana. Ili je to izvadjeno iz knjige rodjenih, a onda ne može da bude sumnje; ili

su napisali po kazivanju, a i u tom slučaju ne mogli se prevariti. Kad se gleda diete od 5–6 godina, može čovjek biti u sumnji jeli mu 5 ili 6 godina; nu djetetu, koje je od godine dana, svatko pametan će reći, da mu je godina dana, a neće ga nitko pomesti sa djetetom od 5 godina. Po svoj prilici biti će upitali otca ili majku od kojih njim je godina sin Gjuro, a oni se nisu mogli prevariti, te rekli da je godina dana njihovu djetetu od pet godina; o godini djeteta u povojim i pod sisom nisu se mogli prevariti. Starim je anagrafam dakle vjerovati, a smie se nevjerovati novijim, kad sa predjašnjim ne slagaju. Zadnje dakle anagrafe nose, da je gos. Vukotić rodjen 1853. No ja neznam a nitko mi nezna dokazati, kako su mu godine porasle god. 1880. Tko je učinio da porastu, nisam iztraživao; a svakako ako bi tražili, jeli uzroka bilo, da se izkrive anagrafe od 1857 jali one od 1880. morali bi priznati, da bi bilo uzroka god. 1880, a nikakva nebi našli za god. 1857.

Po svemu ovom, što sam rekao, ja sam zadobio uvjerenje i osvjedočenje, da je čast. Vukotić rodjen 1856. Mislim, da i vis. Kuća bit će se osvjedočila. Istina, nemamo krštenice, upravni dokaz čijih godina, no imamo raznih neupravnih dokaza, koji se nebi smjeli ne uvažiti već kad bi se iznio pozitivni protidokaz. Bez toga protidokaza, nebi se smjelo reći, da se primi čast. zast. Vukotić kao zastupnik Boke Kotorske.

Ja duljiti više neću, niti cienim potrebito.

Što je čast. Vukotić rekao, da sam mu ja učinio nekakvu izjavu, na to ću mu prosto odvratiti, da nije istina; niti sam mogao biti tako lud, da ja, pa njemu, što takova rečem. Nu on smie svašta tvrditi, kad mu nemogu svjedokâ navesti da ga poreku. Završujem, i molim vis. Sabor, s nikakva drugoga uzroka, nego jedino radi štovanja zakona, da se nebi učinila očita povrieda pozitivnoga zakona, nek primi predlog ovjerovnoga Odbora, a ne primi zastupnika Vukotića Gjuru.

Petranović. Predlažem poimeno glasovanje.

Podpredsjednik. Čast. zast. Petranović predlaže, da se poimence glasuje.

Prije svega staviti ću na glasovanje odgoditeljni predlog kneza Vojnovića, koji glasi (čita): Neka Visobi Sabor vrati Zemaljskomu Odboru spise odnoseće se izboru zastupnika vanjskih obćina Bokokotorskih, nalogom da bolje izpita i osvjedoči se o godini rodjenja izabranog zastupnika Gjura Vukotića, te u smislu § 30 Zemaljskoga Reda izviesti pri dojdućem zasjedanju.

Molim g. tajnika, da izvoli čitati imena gg. zastupnika.

Ona gospoda koja primaju predlog odgoditeljni, odgovorit će sa *da*, a koji odbijaju sa *ne*.

(Glasuju *da*: Bjelanović, Čingrija, Gondola, Gojković, Ivanić, Kapović, Messa, Petranović, Pezzi, Strmić, Simić, Trigari, Vojnović, Vukotić, Zore;)

(Glasuju *ne*: Arneri, Biankini, Bulat, Didolić, Gjaxa, Karaman, Klaić, Ivčević, Ljubić, Masovčić, Mrkica, Morpurgo, Paštrović, Pavlinović, Rendić, Šupuk, Tomić, Vranković, Zanchi;)

(Uzteže se Zaffron.)

Glasovalo je 19 *ne*, 15 *da*; 1 se uztegao.

Dakle odgoditeljni je predlog odbijen.

Stavljam sad na glasovanje predlog Odbora, koji glasi: Neka Visoki Sabor ne primi zastupnikom vanjskih obćina Boko-Kotorskih Gjuru Vukotića.

Gospoda, koja primaju ovaj predlog odgovorite će *da*, koja ga odbijaju *ne*.

(Glasuju *da*: Arneri, Biankini, Bulat, Čingrija, Didolić, Gjaxa, Ivčević, Karaman, Klaić, Ljubić, Masovčić, Mrkica, Morpurgo, Paštrović, Pavlinović, Rendić, Šupuk, Tomić, Vranković, Zanchi;)

(Glasuju *ne*: Bjelanović, Gondola, Gojković, Ivanić, Kapović, Messa, Petranović, Pezzi, Strmić, Simić, Trigari, Vojnović, Zore:)

(Uztežu se Vukotić i Zafron.)

Glasovalo je 20 *da*, 13 *ne* a 2 se uztegla.

Dakle većinom glasova primljen je predlog ovjeriteljnog Odbora.

(Predsjedničko mjesto zauzimlje Predsjednik.)

Predsjednik. Dvanaesta je točka dnevnoga reda riešenje molbenicâ.

D.r *Bulat.* Kako je svakomu poznato, svi zastupnici, koji ne stanuju u Zadru, namjeravaju sutra polaziti; stoga valja izcrpiti dnevni red prije objeda. Rad šta stavljam predlog: neka sabor odluči, da „sve molbenice još neriešene, budu dostavljene Odboru Zemaljskomu na riešenje". S formalnoga gledišta nema ništa proti momu predlogu, netom je isto Sabor odlučio na četvrtu točku dnevnoga reda, kad je dostavio Zem. Odboru na riešenje jednu molbenicu.

Stoga preporučam Vis. Saboru, da prihvati moj predlog, inače nebi mogli dovršiti dnevni red.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

D.r *Klaić.* Podupirem predlog s razloga što se nebi mogla razviti razprava, nego primiti što kaže Molbenički Odbor. Njemu čast, ali priznati ćete, da može bolje Odbor Zemaljski prosuditi, jer poznaje bolje okolovštine. Dakle ja podupirem predlog.

Predsjednik. Pitali još tko rieč? — Nitko.

Stavljam na glasovanje predlog zast. Bulata, da sve molbenice još neriešene budu dostavljene Odboru Zem. na riešenje.

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Prelazim na trinaestu i potonju točku, koja glasi: Izvješće Saborskog Odbora za pregledanje rada Odbora Zemaljskoga.

Molim gosp. izviestitelja da pročita izvješće.

Izviestitelj D.r *Redić* (čita. Gle Prilog 89.)

Predsjednik. Pitali tko rieč?

D.r *Bulat.* Pri 4 točki, o gradnji novoga puta kroz Poljica, imam nešto reći. Kako sam napomenuo, mi zovemo Poljički put, onaj što iz Stobreča preko Slimena idje na Blato. Mislim, da i saborski Odbor i Zemaljski Odbor imadu u obzir uzeti ovu poglavitu crtu. Tako zvana srednja Poljica sastoje od 12 sela, broje 5000 stanovnika, bez onih u okolici Imotskoj. Ova crta, koju sam ja naveo, ima godinâ i godinâ, da ju Poljica vape, a gradjenje iste imalo se provesti, kad je po Dalmaciji 1874 i 1877 putovao bar. Rodić. Meni su poznata srednja Poljica, a mislim da se danas govori o srednjoj crti, a ovaj važni put nije još izradjen; ali po riečim rečenim od zast. Klaića u sjednici od 23 prošloga, proizlazi jasno, da Zem. Odbor namjerava

uzeti u obzir crtu preko Poljica na Stobreč, jer shvaća njezinu potrebu.

Predsjednik. Pitali tko riečʼ?

Kapović. Ja od moje strane odobravam izvješće Odbora za pregledanje rada Zemaljskoga Odbora; ja se podpuno slažem s većinom i sa pročitanim izvješćem, jer sam osvjedočen, da je Zem. Odbor požrtvovno i marljivo radio, i tako da je baš zaslužio njemu predloženu pohvalu. Nego samo nemogu mimoići da ne opazim, što se Odbor upustio nenadležno u dvie male stvari: što se je predstavkom tužio na Ministarstvo, i prosvjedovao glede načina, kako je bio zatvoren Sabor.

Glede obrazloženja takodje Odbora Zemaljskoga, i njegova pretresanja, da bi se kod sudova uveo jezik hrvatski ili srbski, ja sada ne ulazim meritorno u razpravu; samo to opažam, da se je Odbor nenadležno upustio u stvari koje su ondje rečene. Dakle podpuno se slažem sa izvješćem, samo uz ove opazke.

Predsjednik. Pitali još tko riečʼ?

Bjelanović. Ja se ne slažem sa izvješćem Odbora, ne slažem se u ničem osim u onoj točki, gdje se o školama govori. Izvješće kaže da je Odbor marljivo, duševno i srdčano radio. Po tim riečima reklo bi se, da je zem. Odbor Bog zna kakvu radinost razvio, da je tu bilo bujnosti rada i života. O tom ja se nisam mogao uvjeriti sudeć po onom, što je zem. Odbor rekao u svom izvješću. Prije bih rekao da je u Odbor zemaljski udarila sušica. Mnoge stvari, koje su u ovom izvješću iznešene i kojima se Odbor diči, kao o školama, te su pridošle sa strane, a nije zasluga Odbora. Ne slažem se i držim, da nema nikakve važnosti, gdje se Odbor hvali o nekoj svetiljki koja je izmišljena za ribanje na moru; ne slažem se jer ne držim, da će ta svjetiljka ostaviti epohu u našoj industriji; ali kad bi i ostavila, ne vidim uzroka zašto se hvali. Mogu samo jednu razliku učiniti za jednoga člana Odbora, mislim za čast. Vrankovića.

On je zastupao Dalmaciju na medjunarodnom sastanku u Gorici, koji je tamo viećao o ribanju. Glede toga viećanja nismo vidjeli još ništa, ali jednu malu stvar smo postigli, da se izmienilo mnenje o tako zvanim mrežama *a cocchia.*

Do sada se ovdje vodila razprava u Saboru o tom. Sada, kako mogu vidjeti iz izvještaja predstavnika zadarske trgovačke komore o tom sastanku, uvidio sam, da čast. Vranković nije uvjeren, da je ta mreža tako škodna, a po tom sudim, da će i ostali njegovi drugovi u tom pogledu mnenje promieniti.

Žalim, da naš Odbor, koji je imao pregledati rad zem. Odbora nije neke stvari propitao na zemaljskom Odboru i u svojem izvještaju odgovorio.

Ovdje u ovoj sabornici bilo je govora o nabavljanju tiskanica različitih, koje zem. Odbor nabavlja. Tražili smo razjašnjenja. Na to razjašnjenje nije se pristalo; ali svakako mislim, da je Odbor morao izpitati tu stvar i uz to koju rieč kazati. Ja sam našao neke podatke kod slavnog zem. Odbora, dozvolite, da ovdje pročitam. Mnenje računarskoga ureda glasi: (čita) „L' offerta Artale un risultato favorevole per fior. 79 in confronto dell' offerta del „Narodni List“. — Dalje: „Devesi però far presente che nel preallegato prospetto non furono comprese (perchè fuori del contratto) le fatture straordinarie eseguite nell'ultimo triennio, come Circolari, Podatci, Leggi varie (Sbirke), Statistica ecc. Queste fatture vengono stampate su carta Spiere, la quale viene offerta dalla tipografia del „Narodni List“ a fior. 10 e dalla tipografia Artale a fior. 11 : 91 la risma“.

Ja ob ovom predmetu neću govoriti, jer o tom je razpravljano, nego po ovom izvještaju vidi se, da je tipografija Artalea davala

bolju ponudu; dakle kad se je imala ponuda bolja, zašto se nije primila?

Kažu, da se radi mnogo poslova na jednom papiru, koji se zove *a mano*, i pošto uredništvo „N. Lista" daje povoljnije uvjete za ovaj papir, da je njegova ponuda primljena. Ja sam pregledao sbirku i ostale štampane stvari i ponio sam obrtnikom na knjizi, koji znadu, što je papir i rekli su mi, da to nije papir *a mano* nego *carta piccola*. Dakle pogledamo li ovaj izvještaj računarskoga ureda, vidimo, da je osnovan na krivoj predpostavci i pogodba je pogriešna.

Ja neću na dugo govoriti premda bi mnogo ostajalo pripomenuti, što je naš Odbor imao preporučati zem. Odboru. Neću govoriti na koliko je on mnoge okolnosti mogao obratiti pažnju zemaljskoga Odbora, osobito što se tiče naših občina. Naše občine su obterećene svakovrstnim poslovim povjerenoga djelokruga. Takovi poslovi donose, da nemogu svojih obavljati; imadu posla, gdje nemaju pomoći žandara. Ako ne izvrše viseće poslove, dolaze tužbe i može doći, do razriešenja dotične občine.

Neću na dugo opisivati ovu stvar, nego prelazim dalje. Izvještaj kaže: „Osobito pohvalno..... (čita) Kakve su to olakšice? Ja neznam. Ja sam se obratio na jednoga vrlo uvaženoga čovjeka, na valjanoga pravnika i velikoga posjednika, na jednoga čovjeka, koga mi svi cienimo, d.ra Montia, koji je kao pravnik i posjednik učio taj zakon. Pitao sam ga, kakve je olakšice donio novi zakon. On mi je rekao: Ja neznam; ja vidim samo jedno u nekim kotlovim, koji neprelaze neku mjeru, da netreba više obraćati se na financijalnu Intendencu nego na mjestnu vlast. To je ta malenkost, koja ništa ne znači. Tegobe, koje su bile prije, te su i sada. Na koliko sam se posjednika obratio svaki je imao svoju tužbu, tako i ovaj uvaženi čovjek kazao mi je: ja imam kotao, vlast nije došla da ga premjeri, dolazi drugi vizitirat, nalazi da moj kotao nije premjeren: plati globu. Kad ja kao odvjetnik imam takve muke, kako će težak, koji nema, da plati odvjetnika, da tu stvar uredi — rekao mi je isti d.r Monti.

Pitam drugoga posjednika; on mi reče: Došla je straža, ja sam nastavio kotao, ali je rekla: sat je gotov, ostavi, i rakija propada. Pitam trećega, kaže: Kad sam izpekao nije straža došla; dodje druga, nenalazi zapečačen kotao: daj plati globu. Pitam četvrtoga, kaže: Financijalna straža došla, provukla konac kroz kotao, došao miš pregrize konac: plati globu. Od jednoga kraja do drugoga Dalmacije narod se tuži, a naš Odbor kaže: mi imamo polakšice, narod je veseo i zadovoljan. To je najljući teret; a imamo i drugih, koji su navaljeni od kada ova većina ima svoju većinu u saboru i šalje većinu u carevinsko vieće. Ogromni tereti. A kad ja čitam, da mi imamo neke olakšice, ja bih rekao, da to znači rugati se s narodom.

Kaže izvještaj: takovu hvalu zaslužuje zem. Odbor za ono, što je uradio, da se Dalmacija spoji sa željezničkom mrežom carevine, a osobito članovi zem. Odbora, koji su uložili svoj osobni upliv kod viših krugova bečke vlade.

Kakav je uspjeh imao taj upliv? Ja ne znam i ne vidim; držim, da i slabo mu vjeruje naš Odbor, koji je pregledao rad, jer kaže: Nu pošto . . . . (čita)

Nema dakle uspjeha. A još bi nešto želio upitati. Kakav je taj upliv članova zem. Odbora i na što se to odnosi? Da se to ne odnosi na one neke rieči čast. Pavlinovića, na onaj *neki memorandum* dalmatinskih zastupnika; da se ne odnosi na onaj memorandum glasoviti, koji sadržaje sve želje dalmatinskoga naroda, u kom se još danas kriju zahtjevi sadržani u tom memorandumu? Neću se na nj osvrćati, ni o njem govoriti, jer ne spada ovamo i jer ga nitko nije vidio; ali kažem našim predstavnicim u saboru i onim, koji vrše velik upliv u Beču, da ćemo mi uvjek pristati uz njih, ako u tim zahtjevim, koje podnose bečkoj vladi, budu sadržane prave

želje i potrebe našega naroda. Ja za sada neću dalje ići, nego ću glasovati protivno, a pridržajem sebi pravo, da neke naloge preporučim zemaljskom odboru. Ako dopustite, da ih odmah pročitam.

Predsjednik. Ako nema Vis. Sabor ništa protivna, čitajte.

Bjelanović (čita): „Neka Zem. Odbor u posebnoj predstavci, ili u općoj predstavci o željeznicam preporuči c. k. središnjoj Vladi, da se u državni proračun za god. 1885 uvrsti sva svota nužna za gradnju željeznice od Drniša do Knina“.

Ja preporučam ovaj moj nalog; ja držim, da bi mi imali tražiti jedan vidljivi znak od Vlade, da misli graditi željeznicu, a to bi bilo, kad bi u prvi proračun stavila dovoljnu svotu, da sagradi željeznicu od Drniša do Knina. To je vidljiv znak, ja predlažem ovaj predlog da ga Vis. Sabor primi.

Drugi moji predlozi glase (čita): „Neka Zem. Odbor izrazi želju carskoj Vladi, neka se ukidanje koza postepeno i sa posrednijem srestvima izvodi, saslušav o tom mnenje Zem. Odbora. Isti paka da umjereno postupa u izizvršivanju zakonskih propisa o šumama“.

„Neka Zem. Odbor izrazi želju c. k. središnjoj Vladi, da se zakon 27 junija 1878 izmjeni za Dalmaciju na način, kako bi samo fabrike u strogom smislu, koje vode obrtnost sa proizvodima spirituoznijeh pića, bile opterećene, a pojedinci i težaci oslobogjeni, koji od vlastitog dropa peku rakiju; ili barem da se na kotlove udari taksa kako bi država potezala čist prihod od kotlarine, a narod oslobodjen od nesnošljivijeh mjera, koje se upotrebljuju pri izvršenju pomenutog zakona“.

„Neka Zem. Odbor prouči pitanje i nastoji dogovorno sa c. k. Vladom, da se izdadu mjere, koje bi stavile u položaj Općine, da uzmognu stati na put neprestanoj otimačini općinskijeh dobara, i eventualno da sastavi zakonsku osnovu, koja bi bez povrijede postojećijeh zakona dala vlast Općinama, da ove parnice same riešavaju.“

Prvi predlog sam obrazložio. O kotlarini prosudite vi, koji dolazite iz naroda; a takodjer mislim, da možete znati težke nevolje občina, koje ne znadu što da rade proti otimačini pašnjaka.

Predsjednik. Pitali tko rieč?

Pavlinović. Prije svega svim srdcem podupirem preporuku častnoga zastupnika Bulata, jer put kroz Srednja Poljica, jur odlučen, red je da se najprvo gradi, kao onaj put koji je Poljicim, kô žila odvodnica, od koje pak ogranci će moći zasegnuti i preko Mosora i niz Primorje. Nemojmo trpati naloge, nit Odboru zaplićati rad, jer on će brzo imati baviti se cestom predielnom od Šestanovca do medje dalmatinske, usljed gradnje ceste državne Zadvarje-Šestanovac, koja se ovoga puta, Bogu hvala, evo dovršiva. — Za tim, gospodo, dopustite da vas upozorim na onu prostodušnu, ali liepu narodnu poslovicu: Čega se ovca stidi, tim se koza diči! — U boljem družtvu, nitko se neće upustiti u pogrizivanja, u podmetanja, u potvore, u cincarije, da mu nebudu vrata pokazana. Još će se manje član visokog Sabora, bez osobitoga priekora od svojih drugova i od cieloga naroda, zalićati na izazivanja plemenske mržnje, na sumnjičenja, na povriede medjusobnih čuvstva, naročito vjerozakonskih. — Što bi, na primjer rekao gospodin zastupnik sa Gjeverskieh brdija, da on s ove strane čuje spominjati bizantinizam, fanariote i kalugjere? On bi planuo sa drugovima, i pravo bi učinio. Nek mu nebude dakle na žao, da odbijam kao katolik, i kao zastupnik zemlje katoličke, u svojoj velikoj većini, njegova napadanja na jezuitizam; na onaj râd i red, koji ako u koječem i može imati prigovora, ostaje uvjek râd častan i red zaslužan za vjeru i crkvu katoličku. Svakako ti prigovori ne dolikuju da izlaze iz usta nekatoličkih. — Današnje pozdrave svoje počeo je, po navadi gospodin

zastupnik Gjeverčak sa tiskarnom „Narodnoga Lista“. Jel to liepo od njega urednika „Srpskog Lista“? — Odbor zemaljski mislim da će laka srdca pregoriti njegovo liečničko mnenje o sušici. Tko s jedne strane vidi gojna i cvatna lica gospode članova Odborovih, pa ih prispodobi sa licem mrkim i mutnim gospodina Bjelanovića, neće za čas dvoumiti o tom kod koga je bliža sušica. — Ja se razstavljam sa gospodinom Bjelanovićem ovoga puta najsretniji; jer dok se je jučer otimao i misli, da bi on mogao podpisati ono što ja začmem, bilo i najkoristnije po narod; danas tja se pozivlje na moj aukoritet da dozna glasoviti memorandum zastupnikâ u Beču. Na njegovu utjehu, mogu javiti njemu i njegovim jednomišljenikom, da narodna stranka uzprkos zavremena kojeg nesporazuma, danas je složna u obrani narodnih i državnih prava, kô što je ikad bila. i da ona, spravna u svako doba da u svoje krilo primi sve prave naroda svoga zastupnike, sažaljenjem gleda na one, koji misle da razkol nam može pomoći. (*Dobro!*)

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović. Ja sam hristjanskim strpljenjem slušao zaključnu prediku prečastnoga kanonika Pavlinovića, kojom možda hoće da zamieni običajni pozdrav, koji daje predsjednik. Slušao sam ga drage volje, ali mu nemogu dati pravo, da on meni daje lekcije o uljudnosti.

Neka izvine, ali i on je počeo svoju besjedu s jednim primjerom, koji ne dolazi iz ugladjena i uljudjena mjesta, nego iz nekieh brdija. Ako sam ja iz Djeverskijeh brdija i on je iz Podgore, te nemamo se čim koriti i na čemu zaviditi. Kanonik Pavlinović meni prigovara bizantinstvo. Toga kod mene nema. Taj prigovor odbijam i svakako držim, da taj prigovor nije umjestan od svećenika.

Čast. kanonik Pavlinović prigovara mi, da ja vriedjam vjeru govoreć o jezuitizmu. Prvu rieč o jezuitizmu ovdje progovorio je ne pravoslavni nego katolik. Ali mi ovdje ne govorimo o vjeri, nego o težnjam; čast vjeri i crkvi. Ovdje je progovorio katolik, a ako mi dozvoli vis. Kuća, ja ću spomenuti još jednog i katolika i Hrvata, koji je proti jezuitizmu govorio i pisao. Slavni Hrvat i glasovit književnik Jagić, rekao je i napisao, da se narodna poezija u Hrvata nije razvila, jer jezuite nisu dopuštali, nego su nagonili, da se pjeva o svetcim. Mi smo stoga stanovišta govorili o jezuitizmu, ne o vjeri i crkvi. Ja sam izjavio moja mišljenja u tom pogledu i dakle nemožete sumnjati, da ja mogu uvriediti crkvu i fanatizam predstavljati, ja — koji sam ne vjerujem.

Kaže čast. Pavlinović, da se s ove strane sije nesporazumljenje. Gospodo, tu bih ja mogao primjetiti, da ovaj ukor nije došao s ove strane po pravu. Da je tko drugi to rekao, ali kad auktor hrvatskih razgovora nam predbacuje, da mi sijemo nesporazumljenje izmedju plemena i plemena – to je odveć, kažem, drzovito.

Prigovara čast. kanonik Pavlinović, da nije liepo, da s moje strane dolazi pitanje, od urednika „Srpskoga Lista“ tiskarni „Narodnoga Lista“. To pitanje potaknuo je Bakotić, ja sam se na to pitanje povratio i ništa nego želim razjašnjenja. Mene se ne tiče „Narodni List“ ni tiskarna „Narodnoga Lista“; nego što ne date razjasnenja; hvala Bogu ni o drugim stvarima nije razjasnenja.

Na kraju kaže Pavlinović: vi mislite, da smo se mi zavadili. — Što je nam stalo za vašu slogu; budite složni, ali nemojte narod vriedjati.

Ja ovdje kad govorim, nisam govorio kao predstavnik naroda; hodite u narod i ako ćete čuti narod, koji će se pohvaliti sa ovim stanjem; onda ću ja reći: ima pravo Pavlinović, ja imam krivo.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Pavlinović. Ja kao katolik mogu lasno odgovoriti gospodinu zastupniku sa Gjeverskieh br-

dija, koji kaže da ništa ne vjeruje, i mislim da moj odgovor neće biti neugodan i njegovoj družini, koja ipak nešto vjeruje. Dà; narodu je težko. A rad šta? — Jer znamo kao kršćani da je ovo dolina suzâ. Nè, podpuna zadovoljstva nema, gospodine, nikomu na ovome svietu, ni narodu ni pojedincu. Blago onome koji se o manjem prodje; a medjuto nisu jamačno oni, koji ne vjeruju, nego oni koji svoje strasti uzprežu, koji vjeruju, da je mjesto pravoga pokoja i zadovoljstva na drugom svietu. Pa, tko je kriv našemu nevoljnomu stanju? Valjda mi narodni zastupnici? Lasno je nezadovoljstvo podjarivati i umnažati u puku, ali nije lasno miriti i zadovoljne po mogućnosti narode činiti, jer za to se hoće dobre volje, dobra izgleda, i boljega primjera na râd, na štednju, na ljubav; a ne kao vi, koji da zadovoljite svojoj strasti, oni barjak kojim se hvaljaste da i nas pokrivate, da nam klipove podmetnete, napokon jučer svoj i narodni jezik svojim nogama pogaziste! Tako ste pali; to je historija; to će ostati upisano u poviesti vaše stranke. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Zore. Kao član Odbora za izpitivanje rada Odbora zemaljskoga rado pristajem uz izvješće, koje je podastrto vis. Saboru, i kao što je bila povedena rieč u istom Odboru o petom nalogu izvještaja, gdje se radi o želji, da se sagradi na dubrovačkoj Rieci most. Ondje i ovdje ja opažam gospodi od Odbora zemaljskoga, da se na ovo osobito obazru, da se što prije počne o tom misliti, jer ono je veliko čudo i nevolja u nekakvoj čudnovatoj rieci.

Tu je nekakva ladja, koja stoji svezana s jedne strane, pak ju potežu s druge i dogodi se, kako se dogodilo u potonje vrieme, da su pukle sve te sveze i oni, koji su prelazili bili su u pogibelji života, jer je vjetar duvao i za malo da nije u more zanio sve te prelaznike. Za most na dubrovačkoj Rieci nebi se tražilo velikog troška, jer ima krajeva gdje bi se mogli skopčati mostovim na pontone, što ih vojnici upotrebljuju, kad prelaze rieke za brzo opravljanje vojske. Kad je potreba preko rieke liečnika ili druga možda, ako se po moru nemože, neda se preći, ako je golem vjetar; tako nemoćnik ili koja druga potreba, ostane bez utjehe.

Ja preporučam sa svima razlozim slavnomu Odboru zemaljskomu, da se pobrine što prije, da u tom poslu u dojdućem zasjedanju podnese osnovu za gradjenje toga mosta.

Drugu opazku htio bih primietiti, a to je: da svi zastupnici, bar ja rad bih kod kuće mjesec dva prije nego se otvori zasjedanje imati spise što se odnose na zasjedanje sliedeće, jer tim načinom mi bi mogli proučiti stvari, koje dolaze na sjednice, mogli bi se razgovoriti s našim prijateljim i došli bi spravni, da možemo glasovati i raditi nekako temeljitije.

U ostalom ja pristajem uz izvješće Odbora zemaljskoga.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

Bjelanović. Prosim rieč.

Predsjednik. Već ste dva puta govorili.

Bjelanović. Za lično pitanje, da odbijem glavni napadaj čast. Pavlinovića, koji kaže, da smo mi barjak pogazili.

Ovo nije istina. Mi se nismo složili u jednoj točki i u samom klubu ima razlike; razlika je ta, da nećemo našim podpisim služiti kojekakvim memorandumom.

Pavlinović. Eto strasti!

Predsjednik. (Zvoni). Vi vazda običajete prekidati.

Bjelanović. Ja nisam mislio, da je sušica udarila u osobe zemalj. Odbora; ta g. čast. Vranković je slika zdravlja; nego sam rekao, da je sušica u radu.

Predsjednik. Pitali još tko rieč?

D.r *Klaić.* Najprije ću odgovoriti čast. Podpredsjedniku, koji je rekao, da je Odbor išao van svoje nadležnosti, kad je prosvjedovao proti načinu zatvora Sabora i kad je poslao spomenicu Ministarstvu pravosudja glede uvedenja narodnoga jezika.

Čast. Kapović zna, da zem. Odbor zastupa zem. Sabor, u njegovoj odsutnosti preduzimlje sva ona providjenja, koja bi Sabor mogao uzeti, kada je sakupljen, a ne spadaju u zakonodavnu vlast Sabora. Sabor, kad je bio zatvoren, dospjelo je njegovo saborisanje, nije mogao progovoriti svoj glas, nego je bila to dužnost Odborova, i Odbor je progovorio. On se nije upuštao, i nije smio, u prosudjivanje čina, kojim je prekinuto saborisanje, jer Vlada može zatvoriti Sabor, kad hoće; ali je mislio Odbor, da je tako prvi put u dvadeset godina što postoji Sabor — bilo je većinom zasjedanje zatvoreno usljed previšnje odluke, ali na uljudniji način.

To je podpisao i predsjednik zemaljskoga Odbora, koji je prvi pozvan, da pazi na zakonitost djelovanja toga Odbora, pa da nebude bio taj korak ustavan, doista Predsjednik nebi bio podpisao.

Isto ovo vriedi i za predstavku na Ministra pravosudja glede uvedenja jezika. O tom poslu, pošto je to administrativni posao, Odbor zemaljski može vazda, kad hoće, u tom smislu podignuti svoju rieč, a tim ne prelazi svoje nadležnosti.

Čast. Bjelanović medju ostalim spomenuo je onaj *passus* u izvještaju zem. Odbora, gdje je rečeno, da je nastojao da se postignu neke polakšice glede pečenja rakije. On kaže da nezna za takove polakšice, pa da se je nastojao obavjestiti kod posjednika. On tu govori o nekim slučajevim, po kojim se je on uvjerio, da tih polakšica nema.

Zakon ovaj proglašen je u svibnju, dakle njegova uporaba biti će za pečenje rakije dojduće jeseni. Da se je potrudio uzeti tu novicu u ruke i uzporedio ju sa zakonom postojećim, bio bi vidio u čem postoje polakšice, koje su podate malim posjednicim, kao što su u Dalmaciji svi koji za svoju domaću porabu peku rakiju. Ja ovdje neću odnosne ustanove potanko tumačiti; to bi bilo dosadno vis. Saboru.

To stoji, da po njegovu govoru imalo bi se smatrati polakšicom ukinuće toga poreza i kad bi se taj ukinuo, to bi najveća polakšica postala za narod.

Nu to ukinuće poreza neda se pomisliti, a kamoli u tom smislu raditi. S druge strane, pošto sam prisustvovao dugoj i obširnoj razpravi, koja je vodjena ob ovom predmetu u carevinskom vieću, i pošto je ovo jedan od onih zakona, koji moraju biti suglasni u obje pole carevine, dakle moraju se glasovati sporazumno sa kraljevinom Ugarskom; pošto sam vidio, kolika je mučnoća promieniti ma štogod: uvjerio sam se, da sve molbe i predstavke nebi koristile ništa. Zato sam ja proti svakoj želji, da ju u tom smislu Sabor izrazi, jer ne pristoji ozbiljnosti Sabora, činiti zaključaka, molba, za koje zna, da ne budu uslišane.

Nego na to ću upozoriti gos. Bjelanovića, da Odbor misli poslati okružnicu na sve Občine, da jih naputi kako se mogu okoristiti ovim polakšicam. Od velikih je tužba, da su kotlovi, za koje se mogla pogodba učiniti s financijalnom vlasti, maleni. Bilo je rečeno, da se nemože pogodba učiniti nego na kotle do dva hektolitra, dočim velika većina kotlova u Dalmaciji je preko 2 hektolitrà. Sada se može pogodba na brzu ruku učiniti i do 4 hektolitra. Jednom kad se šput pogodbi prokrči i

pogodba se može učiniti, tada može svaka občina po zakonu s financijalnom vlasti učiniti pogodbu i utvrditi s financ. vlasti, koliko da Občina plati, pa paušalno platiti, te onda mogu peći kad ih je volja i kad njim lašnje.

To su neke občine učinile, i te su zadovoljne. Ja opetujem, narod se ne tuži na visinu poreza — porez je neznatan; narod se tuži na veksacije, koje su s njim skopčane.

Jer ono, što plaća narod poreza, to je naknadjeno povećanom cienom rakije, usljed uvedenja Dalmacije u carinarsku svezu. Prije, rakija ili špirit, što je dolazio iz Magjarske i Austrije, taj bi na granici primao natrag porez plaćen i ovdje su morali prodavati 100 kilog. za 10 fr. cienije nego danas. Dakle se tim pravila koncurencija velika našem proizvodu. Danas, kad je poskočila ciena rakiji, a poskočila je trostruko više nego je onaj porez, što se plaća, prestala je konkurencija. Dakle, kad se narodu olahkoti, da se oslobodi od veksacija, od razvidjanja financijalnih straža, koja mu prolaze kroz kuću — jer svaki nema mjesta odieljena od kuće, nego peće na ognjištu gdje objed vari — kad se to postigne, porez nije od štete, nego od koristi.

Druga je polakšica, ako se upotriebi sistem paušaliziranja. Tada po računu, po kojem se izvodi na koliko postotaka alkohola ima platiti, odbije se 20% od onoga što se do sada poreza plaćalo.

A što se kaže, da je neki čovjek pripoviedao, kako mu ne bili zapečatili kotao, kako ne bio kriv, a ipak morao je platiti; — ili: došao je miš i pregrizao konac; — to nisu ozbiljni prigovori.

Što se željeznica tiče, Vlada je naredila jur mjernicim da moraju detaljiranu osnovu podnieti do 1 augusta, da uzmogne ona kroz ovu godinu providjeti za pojedine radnje, po jednom ili više poduzetnika, tako da se do godine uzmogne izvadjati. To je stalno. Usljed toga namjerava Vlada, znam, takodje do godine proračunati cielu svotu, koliko je ova željeznica procienjena, da se uzmogne ta pruga u jednoj godini dogotoviti.

Dolazim na ono, što se tiče tiskare.

Čast. Bjelanović pročitao je točno odvjet računovodstva namjestničkoga. Ja ću dodati zadnje rieči, koje glase:

„Qualora anche in seguito venisse disposta la stampa dei preindicati lavori straordinari, non compresi nel contratto, l' offerta del „Narodni List“ sarebbe più vantaggiosa dell' offerta Artale per fior. 1 : 91 per ogni risma.

„Si aggiunge che in seguito all' apertura del Manicomio di Sebenico le fatture a risma (pelle quali l' offerta del „Narodni List“ è più vantaggiosa delle altre due) dovranno necessariamente aumentare, e quindi le due offerte Artale e „Narodni List“ verebbero nel loro complesso pressochè a pareggiarsi“.

Ovo je odvjet računovodstva. Ja vas molim, kad strukovni ured potvrdjuje, da su obadvie ponude malo ne jednake, jeli je Odbor pogriešio s formalnoga gledišta, kad se je držao jedne, a ne druge?

Ali ostavimo ovo zadnje, a držimo se onoga, što je pročitao g. Bjelanović. To onim on isti priznaje da je ponuda „Narodnoga Lista“ skuplja od ponude Artalea za 79 fr.

Nu, gospodo, koliko se troši po onom računu? Po prospektu, što je učinilo računovodstvo, troši se za sve tiskanice do f. 1600. Dakle u trošku od fior. 1600 fr. razlika je od fior. 79 — stavimo 80 — to bi bilo izmedju jedne i druge ponude dvadeseti dio razlike. Tiskara „Narodnoga Lista“ služi Odboru od nekoliko godina. Zem. Odbor bio je za-

dovoljam njegovoj radji, osobito za saborisanja, kad treba tiskati priloge na brzu ruku. Vidjeli ste gospodo ove godine, kolika su izvješća od dneva do dneva bila tiskana; nebi brže da smo u kakvom velikom gradu, a ne u malom gradiću, gdje su male tiskarne.

Dakle Odbor je imao uzroka biti zadovoljan sa tiskarnom „Narodnog Lista“. Uz to ima stvari od povjerenja i pouzdanja.

U tiskarni, kao u svakoj fabriki, pouzdanje i povjerenje igraju veliku rolu. I pojedinac, kao i občina i država, ne drži se vazda najjeftinijega radioca; nego dosta puta, ako je i skuplje, daje radju onom , u kojega se više pouzdaje.

Tako i zem. Odbor nije prihvatio najjeftiniju ponudu; a zašto? — Nije imao povjerenja; dao je drugomu u koga je imao više povjerenja; dao je jer se radilo o maloj svotici razlike.

Tim Odbor nije sagriešio na štetu zemlje; on se ipak podvrgava vašemu sudu, i odgovornost prima za ono, 80 fr. više; to nije takova svota, da bi ga odgovornost plašila. Ovo su razjasnenja, koja sam imao dati gos. Bjelanoviću.

Ako čast. Bjelanović želi koje razjasnenje glede obistinjenja računa tiskarskih imati ću čast pročitati mu spis od Računovodstva u ovom poslu.

Kada se je digla polemika u listu „Dalmati“, koji je zagovarao ponudu Artalea, onda je Odbor dobio zvanično ova razjasnjenja od namjestničkog Računarstva. Tu se kaže (čita):

„Premesso che il prospetto compilato dal Dipartimento contabile riguardo alla fornitura delle stampe per l'Ecc. Giunta, contiene dati di fatto ineccepibili e che l'Eccelsa Giunta è in facoltà di pubblicare a norma di qualunqne pretendesse di intaccare la realtà dei dati suindicati, si soggiunge quanto segue:

„La liquidazione dei conti della tipografia del „Narodni List“ per stampe somministrate all'Ecc. Giuta, venne sempre operata sulla base dei buoni stesi dalla direzione di cancelleria dell'Ecc. Giunta sopra i modelli delle stampe ordinate, modelli che furono sempre trovati corrispondenti alla qualità della carta indicata nei conti prodotti dal tipografo somministratore.

„La consegna delle stampe viene sempre effettuata direttamente alla suddetta direzione di cancelleria, e non è da dubitare che le stampe consegnate dall'impresa non siano quelle stesse dei modelli allegati ai conti e non corrispondano quindi alla qualità della carta indicata nei conti medesimi.

„Relativamente al danno che ne sarebbe derivato al fondo provinciale, qualora le stampe fornite dall'impresa fossero state impresse sopra carta a macchina anzichè a mano, si osserva che le stampiglie di diverse categorie occorse nell'ultimo triennio ascendono in media a 58 risme all'anno.

„Secondo il contratto che fu mantenuto in vigore a tutto l'anno 1883, la massima differenza di prezzo fra le diverse categorie di stampe a mano e di quelle a macchina era di soldi 79 la risma per le stampe in carta *imperiale*, mentre per le stampe in carta *reale* o per quelle in carta *cancelleria grande* la differenza era di soldi 63 e respettivamente di soldi 32 per risma.

„Nell' ultimo triennio, oltre alle stampiglie impresse sopra le indicate tre qualità di carta, furono somministrate dall'impresa risme $48\frac{3}{4}$ di stampiglie impresse sopra le seguenti qualità di carta, cioè:

Sotto imperiale	risme	$1\frac{3}{4}$
Sotto reale	„	$3\frac{2}{4}$
Leon soprafina	„	$-\frac{2}{3}$
Tre capelli	„	$2\frac{1}{3}$
Cancelleria piccola	„	7—
Mezzana di stampa	„	$28\frac{1}{3}$
Gazzetta stampa	„	5—
Leon Pavia]	„	$-\frac{1}{6}$
Assieme come sopra	„	$48\frac{3}{4}$

„Per le stampiglie impresse sopra le testè indicate qualità di carta, non si può stabilire con precisione la differenza di prezzo fra le diverse categorie di stampe a mano e di quelle a macchina, pel motivo che nel contratto di impresa le sopra indicate otto qualità di carta non erano comprese fra le poche categorie di carta a macchina.

„Applicando però alle suddette otto qualità di carta il medio dei tre importi di soldi 79, di soldi 63 e di soldi 32, che (come fu dimostrato quì addietro) costituiscono la differenza di prezzo fra le stampe a mano e quelle a macchina sopra le tre qualità di carta „imperiale“, „reale“ e „cancelleria grande“, si ottiene la media differenza di prezzo di soldi 58 per risma.

„Se addunque anche tutte le stampiglie fornite dall' impresa, fossero state effettivamente impresse sopra carta a macchina anzichè a mano, il fondo provinciale sarebbe stato indebitamente aggravato d'una spesa maggiore di f. 33.02 $^1/_2$ all'anno, cioè:

a) relativamente alle stampiglie in carta *imperiale* (risme 1 $^1/_2$ in ragione della differenza di soldi 79 per risma), f. 1.18 $^1/_2$

b) relativamente alle stampiglie in carta *reale* (risme 3 $^1/_2$ in ragione della differenza di soldi 79 per risma) f. 2.20 $^1/_2$

c) relativamenle alle stampiglie in carta *cancelleria grande* (risme 4 $^1/_4$ in ragione della differenza di sol. 32 per risma) f. 1.36—

d) relativamente alle stampiglie impresse sopra le altre qualità di carta (risme 48 $^3/_4$ in ragione della media differenza di soldi 58 per risma) f. 28.27 $^1/_2$

Assieme come sopra f. 33.02 $^1/_2$

„Dopo ciò il Dipartimento contabile, nel mentre mantiene fermi i dati contenuti nel prospetto in principio citato, soggiunge, che la conclusione fatta nel proprio voto al N. 3546 anno 1883 dell'Ecc. Giunta, vale a dire che le due offerte Artale e „Narodni List“ verrebbero nel loro complesso pressochè a pareggiarsi, è appoggiata alle considerazioni espresse nel preindicato voto e che quì si ripetono, cioè:

1. che nel prospetto in principio citato non furono comprese (perchè fuori di contratto) le molte fatture straordinarie che dall'impresa furono eseguite in carta *spiere* da stampa, come circolari, podatci, leggi varie, statistiche ecc.; — che la carta spiere da stampa venne offerta dalla tipografia del „Narodni List“ a fior. 10 e dalla tipografia Artale a fior. 11:91 la risma, e che per consegnenza qualora anche in seguito venisse disposta la stampa (in carta *spiere*) dei preindicati lavori straordinarî non compresi nel contratto, l'offerta del „Narodni List“ sarebbe più vantaggiosa in confronto a quella dell'Artale di fior. 1:91 per ogni rìsma;

2. che in seguito all'apertura del Manicomio di Sebenico dovranno necessariamente aumentare le fatture a risma non a foglio, pelle quali l'offerta del „Narodni List“ è più vantaggiosa in confronto a quella dell'Artale.

„Per la parte che riguarda la tacita prolungazione a tutto l'anno 1883 del contratto che cessava nell'anno 1875, è noto che il Dipartimento contabile non ha alcuna ingerenza.“

Zara, 31 gennaio 1884.

Brainović.

Ovo što sada sliedi, od manje važnosti, svojom je rukom nadostavio savjetnik Sabalić, koji kako znate, predstojnik je Računarskomu Odsjeku. (Čita).

„Veduto; ho l'onore di proseguire all' Ecc. Giunta provinziale le spiegazioni qui di coutro

offerte dal consigliere contabile Brainović, dopo aver letto nei N.ri 8 e 9 anno corrente del giornale il „Dalmata“ le men chiare ed incomplete argomentazioni intorno alla somministrazione delle diverse stampe che vengono pagate dal fondo provinciale.

„Per quindici anni consecutivi il suddetto i. r. consigliere contabile fu solo che liquidò i conti prodotti dai somministratori di stampe; e siccome sono note l'onestà, l'imparzialità e la capacità distinta del suddetto impiegato, così non è da dubitare che siano avvenuti errori nelle liquidazioni dei conti suddetti e nemmeno nei dati di fatto offerti al N. 3546 anno 1883 della Giunta provinciale.

„Le offerte spiegazioni potranno forse valere pel caso che l'Ecc. Giunta trovasse di fare altre rettifiche alle argomentazioni contenute nei succitati numeri del „Dalmata“, e che sembra dovranno continuare.

„Se occorressero ulteriori spiegazioni, i conti originali del tipografo e le liquidazioni, verrebbero consegnati (colle necessarie deduzioni) appenachè l'Ecc. Giunta ne facesse ricerca, per provare in ogni modo che gl'impiegati contabili mai mancarono ai propri doveri.

In quanto al cenno fatto dal consigliere contabile Brainović in chiusa della presente sua relazione, è superfluo che io confermi non essere stato mai chiamato dall' Eccelsa Giunta il Dipartimento contabile ad esternarsi riguardo alla tacita prolungazione (a tutto l'anno 1883) del contratto che cessava nell'anno 1875; la verità di questo fatto è pienamente nota all'Ecc. Giunta e non abbisogna di conferme. Dal lato contabile vien riconosciuta esatta la dimostrazione stampata nel N. 9 del „Dalmata“, tendente a provare che ogni anno, dopo il 1875, risultava la differenza di f. 400 circa a svantaggio del fondo provinciale, mantenendo i prezzi del prolungato contratto a confronto dei prezzi offerti dall'Artale nel decembre 1883; ma nella detta dimostrazione è ommesa la parte delle stampe somministrate in carta *spiere*, per le quali l'offerta Artale è svantaggiosa e per ciò il quindicato svantaggio d'annui f. 400 vien compensato; ella è poi un asserzione gratuita quella che nel febbraio 1875 l'Artale avrebbe offerto quei medesimi prezzi che egli offerse nel decembre 1883; con pazienza e diligenza si potrebbe forse attingere dati abbastanza sicuri per provare, che i ribassi offerti nel decembre 1883 non erano possibili (da parte di nessun tipografo) nell'anno 1875 e nei successivi; appena dall'anno 1883 anche la Luogotenenza, nelle proprie ordinazioni, si accorge di diminuzioni nelle spese di stampe.

E siccome si sente ormai che nella continuazione delle argomentazioni, ancora da stampare, si asserirà che il tipografo somministrò tutte le stampe in carta a macchina anzichè a mano, cagionando così al fondo provinciale una maggior spesa annua di f. 700 circa (!!!), così prego l'Ecc. Giunta di fermare l'attenzione sopra la prova qui di contro offerta, vale a dire che se anche tutte le stampe fossero state somministrate in carta a macchina (ciò che il Depart. contabile non aveva obbligo nè diritto di verificare, dopo che i prodotti conti erano documentati in regola) la maggior spesa annua pel fondo provinciale sarebbe stata di f. 33 circa.

Dipartimento contabile luogotenenziale

Zara 31 gennaio 1884.

Sabalić.

Iza ovoga mislim, da bi se imala za vazda završiti prepirka o tiskanicah, koja ne služi na diku. (*Dobro!*)

Glede drugih stvari sa g. Bjelanovićem neću se prepirati. Za djelovanje moje kao zastupnik na carevinskom Vieću odgovoran sam biračem i mojim političkim drugovom, a za druge, opetovati ću njegove rieči, meni je deveta.

Predsjednik. Izviestitelj ima rieč.

Izviestitelj Dr. *Rendić.* Dopustite da govorim talijanski.

Poco mi resta a dire a difesa dell'operato del Comitato che venne attaccato. — Credo che le dilucidazioni che il signor dep. Bjelanović ha udite dalla bocca del Dr. Klaić riguardo alle stampe — che urtavano tanto i nervi dei signori in quell'angolo — tolgano ogni dubbio. Quanto il Dr. Klaić disse in oggi, lo espose in altra seduta, sebbene non abbia avuto sottocchi i documenti che lesse oggi. Riguardo a ciò il Comitato quindi non credette d'insistere per maggiori schiarimenti. Quanto all'infelicità del popolo, cui accennava il signor deputato Bjelanović parlando dell'acquavite, risponderò che c'è la nuova legge, che non è colpa nostra s' ei non la conosce; del resto il Dr. Klaić ha già dato esaurienti spiegazioni sulla novella votata in maggio al Parlamento, quindi tutte le recriminazioni che venivano fatte, parte anche con ragione, dal popolo, si riferivano ai tempi passati; mentre la lode del comitato si riferiva alle prestazioni che il Comitato sapeva aver fatto la Giunta, perchè nella legge votata in maggio venissero accordate facilitazioni per la Dalmazia. Se a ciò avesse posto mente il dep. Bjelanović, si sarebbe risparmiato l'uso di una espressione troppo avvanzata, che cioè colla sua lode il comitato abbia irriso alla miseria del popolo.

In quanto all'altro argomento, ove il deputato Bjelanović domanda quali fossero le prestazioni personali dei membri della Giunta residenti a Vienna, per facilitare il raggiungimento della congiunzione ferroviaria, mi giova rispondergli, che quando s'addentrerà più nella vita parlamentare, vedrà che i progetti si comunicano prima ad una persona, ad un amico, poi appena si maturano le idee ed allora viene portato il progetto di legge. Ognuno lo sa, ed io posso attestarlo, che alcuni membri della Giunta, che risiedono a Vienna, montano parecchie scale e del tal generale, e del tal ammiraglio, e del consigliere ecc. e fanno conoscere le necessità della provincia, e cercano di ottenere più che sia possibile.

Non trovo opportuno di dilungarmi e raccomando che vengano accolte le proposte del Comitato.

Bjelanović. Na lično pitanje. Ja poznajem zakon, koji je glasovan 19 veljače 1884, i evo ga; ali nisam našao olakšice.

Dr. *Klaić.* Što se tiče predloga glede mosta na Rieci dubrovačkoj, to nije posao Zem. Odbora. Zašto? To je most na jednom državnom putu; to je državni posao, u to nismo pozvani, da se direktno miešamo; možemo indirektno, da Zem. Odbor preporuči državi.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje zaključak što predlaže posebni Odbor koji glasi (čita).

Ona gospoda, koja primaju taj zaključak neka izvole ustati. (*Većina).* Primljen.

Prelazim na glasovanje raznih naloga predloženih od Saborskog Odbora.

Izviestitelj Dr. *Rendić* (čita prvi nalog, koji je i primljen).

Predsjednik. Sad je red da stavim na glasovanje prvi predlog čast. zast. Bjelanovića, koji glasi: (čita).

Ona gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljen.

Izviestitelj Dr. *Rendić* (čita 2, 3, 4 i 5 nalog posebnog Odbora, koji su svi primljeni).

Predsjednik. Stavit ću na glasovanje ostale predloge zast. Bjelanovića.

(Predlog 2.i je primljen, dočim su pali 3 i 4).

Imamo na posljedku nalog predložen po zastupniku D.ru Masovčiću, koji glasi:

„Umoljava se Vlada Nj. Veličanstva da bi izvolila obazriti se na siromašno stanje nekojih selâ kotara Sinjskoga, u svrhu, da prigodom uporabe zakonskih propisa o zagajenju, pa u obće o gojenju šuma, blažije postupa što se tiče zabrane paše kozam, a to barem u onim mjestim gdi narod bez njih nemore biti.“

Ona gospoda, koja primaju ovaj nalog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Pošto je izcrpljen dnevni red obustavljam sjednicu. Istodobno pozivljem gospodu zastupnike u 6 sati na zaključnu sjednicu i odobrenje zapisnika.

Današnja je sjednica obustavljena.

(*Svršetak u 2 sata po podne*).

Nastava VII sjednice dneva 8 Srpnja 1884.

(*Početak 6 s. 15 č. po p.*)

Predsjednik: **Gjorgje** knez **Vojnović**.

Tajnici: **Didolić** i **Zanchi**.

Vladini Povjerenici: Dvorski savjetnik **Alfonso** pl. **Pavić**, savjetnik **Manojlo** pl. **Bućisavljević** i pokrajinski uč. nadzornik **Dragutin** vitez **Bakotić**.

Predsjednik. Ima nas 28; broj je zakonit. Otvaram sjednicu.

Molim tajnika gosp. Zanchi da izvoli čitati zapisnik jutrašnje sjednice.

Tajnik *Zanchi* (čita).

Predsjednik. Pitali tko rieč o zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda koja odabravaju zapisnik sada pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljen je zapisnik.

Visoki Sabore! Pošto smo u današnjoj sjednici izcrpili sve predmete i ništa nije preostal o neriešeno, ja sam ovlašćen u smislu §. 10 zemaljskog reda zatvoriti zasjedanje.

Kada sam dne 16 junija prošastog imao čast otvoriti XX.o zasjedanje dalmatinskog Sabora, izjavih nadu da ćemo složnim radom i u ovom zasjedanju nešto doprinieti na korist i napredak naše otačbine.

Ta moja nada ostvarila se. — Mi smo umjereno, revno i kako se dolikuje predstavnicima naroda u 23 dana razpravili i riešili mnoga važna i bitna pitanja. Neću sada nabrajati sve zakonske osnove, predloge i zaključke po Visokom Saboru glasovane, ali to stoji, da u ovo kratko vrieme, učinismo sve što bi moguće. Moram javno priznati da tom uspješnom radu mnogo doprinieše saborski odbori, a osobito pohvalno dužan sam spomenuti financijalni Odbor, kojemu velika i pretežka zadaća bi povjerena. Mi smo našu zastupničku dužnost saviestno vršili, i poprimismo jednu odluku koja će biti znamenita u povjestnici Dalmatinskog Sabora. Gospodo, ja mislim da se vi možete mirnom dušom vratiti svojoj kući, uvjerenjem da je svaki najduševnije izpunio svoju dužnost. Ja vas srdačno pozdravljam i blagodarim na vaš rodoljubni rad.

Visoki Sabore! Poslje današnje sjednice stigla je viest da je Njegovo Veličanstvo sretno jučer prispjelo u susjednu Polu, da pregleda Svoju hrabru, junačku vojnu mornaricu. Ja znam da tumačim Vaša ćustva i ona cielog zasutpanog naroda kad Vas pitam da me opunomoćite podastrieti N. V. najponizniji poklon Sabora Njegove Kraljevine Dalmacije.

Živio naš premilostivi Cesar i Kralj Frane Josip I. Živio! Živio!

Zastupnici. Živio! Živio! Živio!

Predsjednik. Proglasujem zatvoreno dvadeseto

zasjedanje dalmatinskoga Sabora.

(*Sjednica je zatvorena u 7 sati*).

DALMATINSKO ZEMALJSKO ZASTUPSTVO

ZASJEDANJE XX, GODINE 1884.

PREDSJEDNIK

Gospodin **Gjorgje Vojnović** knez **Užički**

Povelitelj sa zviezdom carskog Reda Frane Jozipa, Veliki častnik kr. Srbskog Takovskog Reda, II.i Red knjaževskog Reda Danila I., častnik k. Talijanskog Reda Krune, Zastupnik na Saboru iz izborništva veleporeznika sudbenih kotara Kotora-Risna-Budve-Ercegnovoga, Zastupnik na Carevinskom Viešu.

PODPREDSJEDNIK

Gospodin Kapović Mihovio

C. K. Predsjednik okružnoga Sudišta u Splitu, Zastupnik iz izborništva veleporeznikâ Zadra.

ZASTUPNICI PO PRAVU.

N. P. prab. *Maupas Petar Dujam*, Vitez I.a car. Reda željezne krune, Tajni Savjetnik Nj. Veličanstva, Pomoćnik Svete Stolice, plemeniti Gradjanin Rimski, Član po pravu Gospodske Kuće u Beču, Nadbiskup Prvostolnice Zadarske, Prvostolnik dalmatinski.

Visokopreosvešteni gospodin *Stjepan Knežević*, Povelitelj Carskog Reda Frane Jozipa, Vitez II. carskog Reda željezne Krune, D.r bogoštovja, pravoslavni episkop dieceze dalmatinsko-istarske.

VELEPOREZNICI,

ZADAR.

Gospodin *Kapović Mihovio*. V gori.
„ *Messa Josip* c. k. Bilježnik u Zadru.
„ *Simić Vladimir*, Vitez Reda Frane Jozipa.
„ *Strmić* pl. vitez *Leopold*, Posjednik.

SPLIT

„ *Karaman* D.r *Srećko*, Odvjetnik.
„ *Machiedo* d.r *Ivan-Krstitelj*, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Odvjetnik.
„ *Tomić-Micheli* d.r *Valerij*, Liečnik.

DUBROVNIK.

Gospodin *Gondola* bar. *Frane*, član Gospodske Kuće, c. k. Komornik, Vitez III.a Reda željezne Krune i Jerusolimskog Reda.
„ *Zore Luka*, c. k. gimnazijalni Profesor.

KOTOR.

„ *Gjorgje Vojnović* knez *Užički* V.i gori.

Gradovâ.

ZADAR.

„ Vitez *Nikola* pl. *Trigari*, Vitez III.a car. Reda željezne Krune, Povelitelj papinskog Reda Sv. Silvestra, Načelnik Zadra.

ŠIBENIK.

„ *Ante Šupuk*, Vitez Carskog Reda Frane Jozipa, Povelitelj papinskog Reda Sv. Silvestra, zastupnik na Carevinskom Vieću.

SPLIT.

„ pl. *Rendić-Miočević* d.r *Dujo*, Odvjetnik, Načelnik Splita, zastupnik na Carevinskom Vieću.

MAKARSKA.

„ *Ljubić* pop *Kažimir*, Tajnik Zemaljskoga Odbora.

DUBROVNIK.

„ *Čingria* D.r *Petar*, Odvjetnik.

KORČULA.

„ *Zaffron* D.r *Vicko*, Odvjetnik.

HVAR I STARIGRAD.

„ *Gjaxa* pl. *Nikola*, c. k. Bilježnik.

KOTOR, PERAST I ERCEGNOVI.

„ *Peszi* d.r *Jozip*, c. k. Bilježnik.

Trgovačko-obrtničkih Komora.

ZADAR.

„ *Ivanič* D.r *Gustav*, c. k. Nemjestnički liečnički Izviestitelj, zastupnik na Carevinskom Vieću.

SPLIT.

Gospodin *Morpurgo Vid*, Podpredsjednik iste Komore.

DUBROVNIK I KOTOR

„ Pl. *Serragli Lujo*, Predsjednik iste Komore, Konsuo Talijauski, Vitez Talijanskog **Reda Krune.**

Vanjskih Občina.

ZADAR-RAB-PAG.

„ *Paštrović* D.r *Josip*, Odvjetnik.
„ *Zanchi Pavao*, Nadžupnik.

ŠIBENIK-SKRADIN

„ *Mrkica Josip*, Dekan stolne Crkve u Šibeniku.
„ *Vranković Ivan*, c. k. Biljcžnik.

BENKOVAC-OBROVAC-KISTANJA.

„ *Bjelanović Sava*, Urednik „Srpskog Lista".

DRNIŠ-KNIN-VRLIKA.

„ *Bakotić Injacij*, Odvjetnik.
„ *Kulišić Jozip*, Načelnik Občine Vrličke.
„ *Petranović Marko*, c. k. Savjetnik kod pokrajinskog Sudišta.

SPLIT-TROGIR-OMIŠ.

„ *Bulat* D.r *Gajetan*, Odvjetnik, Zastupnik na Carevinskom Viećn.
„ *Ivčević* D.r *Vicko*, Odvjetnik.

HVAR-VIS-BRAČ.

„ *Didolić Tomo*, Posjednik.
„ *Duboković Nikola*, Vitez carskog Reda Frane Josipa, Načelaik Ješ

SINJ.

„ *Masovčić* D.r *Augustin*, Odvjetnik.
„ *Tripalo Petar*, Vitez Carskog Reda Frane Jozipa, Načelnik Sinjski.

IMOSKI.

Gospodin *Pavlinović Mihovio*, naslovni Kanonik Sv. Jerolima u Rimu

VRHGORAC-MAKARSKA-METKOVIĆI.

„ *Biankini* pop *Juraj*, Urednik „Narodnoga Lista“.

DUBROVNIK-CAVTAT.

„ *Klaić* D.r *Miho*, uč. pokr. Nadzornik umirovljen, Zastupnik na Carevinskom Vieću.

KORČULA-STON-OREBIĆ.

„ *Arneri* D.r *Jerko*, Odvjetnik.

KOTOR-ERCEGNOVI-RISAN-BUDVA.

„ *Gojković Špiro*, Načelnik.
„ *Vukotić Gjuro*, pučki Učitelj, občinski Tajnik.

ZEMALJSKI ODBOR

PREDSJEDNIK

Gospodin **Gjorgje Vojnović,** knez Užički.

Prisjednici.

Gospodin *Klaić d.r Miho.*

„ *Simić vit. Vladimir.*

„ *Tomić-Micheli d.r Valerij.*

„ *Vranković Ivan.*

Zamjenici.

Gospodin *Paštrović D.r Jozip.*

„ *Kulišić Jozip.*

„ *Didolić Tomo.*

„ *Biankini Juraj.*

KAZALO

PREDMETA U IZVIEŠĆIM*

*) Na dotičnom mjestu u Izvješćim kaže se odnosni Prilog gdi je.

PRILOZI

BRZOPISNOMU IZVJEŠĆU XX.ª ZASJEDANJA

SABORA DALMATINSKOGA

GODINE 1884.ᵉ

(Prilog 1).

r. 3476.

Visoki Sabore!

Svojim izvješćem 23 rujna 1882 Br. 3145, Zem. Odbor podnio je Vis. Saboru na
etres i odobrenje gradjevni Pravilnik, popravljen usljed opazaka c. k. Ministarstva unutrnjih
osala, pošto Pravilnik po Vis. Saboru glasovan pri zasjedanju god. 1881 nije bio po Nj.
el. odobren; i Nj. Vel. udostojilo se je ovlastit pomenuto Ministarstvo da pisućega oba-
esti o razlozih uzkraćene previšnje potvrde. Izvješće sa zakonskom osnovom bilo je tiskano
o prilog 10 saborskom dnevniku godine 1883, i razdjeljeno Gospodi Zastupnikom.
Nego pri zasjedanju rečene godine, započeta razprava o Pravilniku nebi svršena, radi
nenadna zatvora Sabora, i tako ovaj važni predmet ostade nerešien.

Zemaljski Odbor ima čast opet podnieti Vis. Saboru na pretres i odobrenje isti Pravil-
k, uz neke male promjene tekstu koji se kod Gospode Zastupnika nalazi, i evo čim pro-
rokovane.

Kako se vidi iz goripomenutog tiskanog izvieštaja, Zem. Odbor kad je prvašnju osnovu,
d. 1881 glasovanu, popravio, uzeo je u obzir sve primjetbe Vis. Ministarstva, izuzam dvie
me. Te su sastojale u opazki proti u §. 64 (prije 61), koji se bavi o pravu utoka po-
erenstva za ures, i u obćoj vladinoj opomeni, da u Pravilniku nema nikakva propisa glede
hovnog prava nadzora državnoga.

Zem. Odbor nije mogao pristati na prvu opazku, jer mu se činilo sasvim shodno i ko-
tno zajamčiti gorirečeno pravo utoka povjerenstvu za ures. Uzroci tog uvjerenja bili su
adi priobćeni, i Vlada ih je uvažila, a njezina izjava u tom pogledu stigla je brzojavno
n prije zatvora Sabora. Vlada dakle pripušta §. 64 kako je predložen; samo želi da na
ncu istoga mjesto rieči *riešitbi utoka*, budu stavljene sliedeće: *konačnoj valjanoj rie-*
bi u stvari. Zem. Odbor nema temelja da se toj neznatnoj formalnoj izmjeni protivi, i pri-
je na nju.

Glede spomene vrhovnog državnog prava nadzora, Zem. Odbor, premda je držao su-

višnom, jer po sebi razumivom, ipak je izjavio u svojoj predstavci nu Vladu (a to je spomenuto u izvješlaju na Vis. Sabor) da ako od strane vladine stigne u tom smislu kakav predlog, da će ga on Vis. Saboru preporučiti na usvojenje, jer škoditi ne može.

Vlada zbilja predlaže da se §.u 71 (prije 68) osnove dodade sliedeća točka: *Občinski zakon ustanovljuje u kojih slučajevih imade odlučivati politička vlast na temelju državnoga prava nadzora.* Po gorirečenu, Zem. Odbor prima taj nadodatak.

Istom prigodom Vlada je nadostavila da, obzirom na osnovu zakonsku jur podnešenu carevinskome Vieću, o uredjenju gradjevnog zanata, shodno bi bilo promieniti konac točke *a* §. 4. i mjesto rieči: *zakonita graditelja*, *ili popriznana najmara*, itd. staviti sliedeće: *zakonom ovlaštena gradjevnog strukovnjaka.* I toj promjeni nema temelja uzprotiviti se.

Zem. Odbor ima dakle čast predložiti Vis. Saboru da primi osnovu zakonsku o gradjevnom Pravilniku u obliku podnešenu pri zadnjem zasjedanju, uz navedene promjene §§. 64 i 71, i točke *a* §. 4. Ti §§. glasiti će kako sliedi:

§. 4.

. . . .

a). Narisi da su u dvostruku, a u mjestima utvrdjenim da su u trostruku primjerku, podpisani, osim od vlastnika sgradje, još i od jednoga *zakonom ovlaštena gradjevnog strukovnjaka.*

§. 64.

Glas povjerenstva za ures jest savjetan.

Unutrašnji Pravilnik, glasovan u obćinskome Vieću, ustanovljuje način kako da se obavljaju posli u povjerenstvu.

Svaka odluka gradjevne Vlasti o stvarima, o kojim je upitano mnenje povjerenstva, ima istomu biti saobćena, te povjerenstvu pristoji pravo utoka po §. 7. Utok ima kriepost obustavnu samo kad bi bez toga uzaludan postao utok; nu u svakom slučaju vlastnik je dužan podložiti se *konačnoj valjanoj riesitbi u stvari.*

§. 71.

Utok proti odredbam i razsudam gradjevne vlasti ima biti podnešen kroz 14 dana Zemaljskome Odboru.

Obćinski zakon ustanovljuje u kojim slučajevima imade odlučivati politička Vlast na temelju državnog prava nadzora.

U Zadru, 27 listopada 1883.

Predsjednik

Vojnović

Izvjestitelj

Klaić

(Prilog 2).

Br. 3063.

Visoki Sabore!

Zastupnička kuća carevinskog Vieća pri sjednici 24 svibnja 1881 pretresajuć molbenicu dobrovoljnih vatrogasnih zavoda, smjerajuću na to da osiguravajuća družtva proti vatri budu prisiljena na prinesak za postignuće svrhâ tih zavoda, primila je sliedeći zaključak:

„Pozivlje se Vlada da uzme u pretres pitanje o prinesku osiguravajućih družtva u svrhe dobrovoljnih vatrogasnih zavoda, i da ga privede konačnome riešenju."

C. k. Ministarstvo za unutrnje poslove, na izvršenje tog zaključka, sazvalo je najprije u smislu Min. Naredbe od 18 kolovoza 1880 (C. Z. L. Br. 110) strukovnjačko vieće, da o stvari sasluša njegovo mnenje.

Usljed svestrana razpravljanja o predmetu, Vieće je primilo neka pravila, kojih bi se trebalo držati pri ustanovljenju dužnosti prineska osjeguravajućih družtva, u svrhe vatrogasnih zavoda.

Po tim pravilim, imala bi se za pojedine kraljevine i zemlje zastupane na carevinskome Vieću stvoriti posebna zaklada od prinesaka osjeguravajucih družtva; i zemaljskim zakonom urediti da se tom zakladom upravlja u korist vatrogasnih zavoda.

Nj. Pr. gosp. Ministar unutrnjih posala, svojim odpisom 30 Srpnja 1882 Br. 2594 g. 1881 dostavio je pisućemu Odboru pomenuta pravila i pozvao ga je da ih prouči; pa, ako mu se svidi, neka sastavi odnosnu zakonsku osnovu i podnese je Saboru na pretres i odobrenje. Zemaljski Odbor odazvao se tome pozivu i dostavljena pravila pomnjivo je proučio, obzirom na potrebe i okolovštine u Dalmaciji.

U Dalmaciji postoji jedan sam dobrovoljni vatrogasni zavod, a to je ovaj zadarski, od malo vremena ustanovljen. Predtečne mjere rekbi da su poprimljene da slični zavod i u Splitu u život stupi. Zavod Zadarski liepo je uredjen, dobrovoljci revno se vježbaju najboljim

duhom opojeni, i u prigodam koje su im se do sada pružile da vještinu svoju posvjedoče, pohvalno su se podnieli. Obćina Zadarska, i posebni posjednici kuća u gradu pružili su zavodu potrebita sredstva za nabavu sprava i ratila, i za uzdržanje neobhodnih troškova. Lasno je da, osim Splita i drugi dalmatinski gradovi ugledaju se u Zadarski primjer, i da do brzo više sličnih zavoda postave. Svaka mjera, koja na to ide da se ustanovljenje i uzdržanje vatrogasnih zavoda olahkoti, nemože biti nego dobro došla; i zato prinesak osjeguravajućih družtva, koji je u sebi posve opravdan, prikazuje se svakako shodan i koristan.

Pogledom paka na okolnost da se osiguranje proti vatri u zadnje doba dosta ražsirilo po Dalmaciji, može se zaključiti da iznos prineska neće biti posve neznatan, i da će se vremenom moći stvoriti prilična glavnica na pripomoć vatrogascem.

Sabor donje Austrije najprvi je glasovao osnovu zakonsku, utemeljenu na pomenutim pravilimi, koja je dobila previšnje odobrenje i postala zakonom 16 Prosinca 1882 (Z. P. Z. do Aus. Br. 69). Pri zasjedanju tekuće godine, Sabori Gornje Austrije i Trsta primili su takodjer sličnu zakonsku osnovu. To je dokaz da rečena pravila pokazuju se koristna i kadra unapriediti toliko nuždni zavod vatrogašcâ.

Oslonjen na navedene razloge, Zem. Odbor sastavio je zakonsku osnovu, koju ima čast podnieti Visokomu Saboru na pretres i odobrenje.

Istodobno sa pravilim, na koje se osnova zakonska temelji, Vlada je dostavila pisućemu obrazloženje pravilim istim, izradjeno po strukovnjačkome vieću koje je ta pravila utanačilo. To obrazloženje dodano je osnovi, i služi za obrazložiti svaki pojedini čl. u kome je odnosno pravilo izraženo.

Dodan je i prevod osnove na talijanskome jeziku.

U Zadru 27 listopada 1883.

Predsjednik

Vojnović

Izvjestitelj

Klaić.

Zakon . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

o godišnjem prinesku osiguravajućih družtva proti vatri troškovim vatrogasnih zavoda.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Čl. I.

Osiguravajuća družtva proti vatri, toli nutrnja koli vanjska, ovlašćena na djelovanje u državi, toli dionačarška koli uzajemna, prinašaju troškovom vatrogasnih zavoda u Dalmaciji godišnji iznos, koji ne može nadmašiti dva posto (2 %) skupnog nečistog dohodka za nagrade postignuta u dotičnoj sunčanoj godini od osiguranjâ proti vatri predmeta ležećih u Dalmaciji, pokretnih ili nepokretnih.

Čl. II.

Za odmjerenje ovog prineska služi temeljem godišnji nečisti prihod za nagrade postignut od osiguravajućeg družtva proti vatri u zemlji (bez odbitka nagrada za preosiguranje) iza kako ovaj zakon stupi u život; i dužna su družtva dostaviti potrebne računarske podatke, osobito izkaznicu dohodka za nagrade, najkasnije koncem mjeseca travnja bliže sliedeće godine.

Čl. III.

Godišnji prinesak ima biti plaćen najkasnije šest nedjelja poslje dostave odmjerenog prineska.

Čl. IV.

Ako koje osiguravajuće družtvo ne dostavi na vrieme računarske podatke potrebite za odmjerenje prineska, može ga na to prisiliti uz udarenje globe od 10 do 50 fior. zemaljska politička vlast. Globe idu u korist vatrogasne zaklade.

Čl. V.

Prinesci osiguravajućih družtva mogu se pri netočnosti (čl. III.) utjerati kroz političku ovrhu od zemaljske političke vlasti.

Čl. VI.

Prinesci idu u korist vatrogasnih zavoda, toli obćinskih koli dobrovoljnih, i mogu biti opredieljeni toli na uzdržanje postojećih, koli na ustanovljenje novih.

Čl. VII.

Zemaljski Odbor odmjerava i utjerava prineske, i upravlja kao zemaljskom zadužbinom postalom zakladom, koja nosi ime „vatrogasna zaklada“. Godišnje konačne račune zaklade pretresa i odobrava zemaljski Sabor.

Čl. VIII.

Razdiobu podpora medju vatrogasnim družtvim opravlja Zem. Odbor, saslušav do potrebe zastupnike osiguravajućih družtva i vatrogasnih zavoda, držeći se sliedećih propisa:

1. Redovito imaju se podpomagati jedino one obćine i oni dobrovoljni vatrogasni zavodi, kod kojih potrebiti vatrogasni strojevi i sprave nalaze se u dobrome stanju, i koji se iztiču hvalevriednom revnošću;

2. Za ustanovljenje novih vatrogasnih zavoda, toli obćinskih koli dobrovoljnih, ima se udieliti pripomoć samo onda, kad ga dotična obćina nije u stanju da zavede bez osobite podpore.

Čl. IX.

Obćine i vatrogasni zavodi, koji dobiju podporu, dužni su podnieti Zemaljskome Odboru račun o njezinoj redovitoj uporabi.

Čl. X.

Od godišnjih dohodaka vatrogasne zaklade ima se oduzeti 10% za ustanovljenje posebne sahrane opredieljenje za vanredne slučaje, osobito na pripomoć vatrogasaca postradalih u službi, ili njihovih udova i sirota, i za nagraciti odlična djela pri gašenju i ograničenju požarâ.

Čl. XI.

Ovaj zakon stupa u krepost 1.m siečnja sliedećim danu proglašenja.

Čl. XII.

Izvršenje ovog Zakona naloženo je Mome Ministru unutrnjih posala.

(Dodatak prevoda talijanskoga)

Legge . . . .

valevole per il Regno di Dalmazia

sull' annuo contributo delle Società di Assicurazione contro il fuoco alle spese degl'istituti dei pompieri.

Sulla preposta e coll' approvazione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo di ordinare quanto segue:

Art. I.

Le Società di assicurazione contro il pericolo del fuoco, tanto interne quanto estere autorizzate all'esercizio nell'interno, tanto quelle per azioni quanto le mutue, contribuiscono alle spese degl'istituti dei pompieri in Dalmazia un'annuo importo, il quale non può oltrepassare il due percento (2%) dell'introito brutto per premi conseguito nel rispettivo anno solare dall'assicurazione contro il pericolo del fuoco di oggetti situati in Dalmazia, mobili ed immobili.

Art. II.

A commisurazione di questo contributo serve di base l'annuo introito brutto per prem conseguito dalla Società per assicurazioni contro il fuoco in provincia (senza diffalco de premi per riassicurazione) dopo l'attivita della presente legge; e le Società sono obbligate d somministrare i necessarî dati contabili, specialmente la dimostrazione dell'introito per premi alla più lunga colla fine del mese di aprile dell'anno prossimo successivo.

Art. III.

Il pagamento dell'annuo contribuito segue al più tardi sei settimane dopo l'intimazione dell'importo commisurato.

Art. IV.

Nel caso che una Società di assicurazione non offrisse in tempo utile i dati contabili necessarî alla commisurazione del contributo, può la stessa esservi a ciò costretta mediante inflizione di multa da 10 a 50 fior. dall'autorità politica provinciale. Queste multe vanno a benefizio del fondo provinciale.

Art. V.

I contributi delle Società di Assicurazione possono essere riscossi in caso d' impuntualità (Art. III.) mediante esecuzione politica dall'autorità politica provinciale

Art. VI.

I contributi vanno a vantaggio degl'istituti dei pompieri sia comunali che volontarî; e possono essere destinati tanto al mantenimento degli esistenti come all'istituzione di nuovi.

Art. VII.

La Giunta provinciale commisura e riscuote i contributi, ed amministra quale fondazione provinciale il fondo risultante, che porterà il nome di „Fondo pompieri". Gli annui conti consuntivi soggiacciono all'esame ed approvazione della Dieta.

Art. VIII.

Il riparto delle sovvenzioni agl'istituti dei pompieri viene operato dalla Giunta provinciale, sentiti all'occorrenza i rappresentanti delle Società di assicurazione e degl'istituti dei pompieri, sotto l'osservanza delle seguenti disposizioni:

1. Di regola devono essere sovvenuti soltanto quei Comuni o quegl'istituti di pompieri volontarî, i cui apparati e requisiti per l'estinzione degl'incendi si trovano in buono stato, ed i quali spiegano una soddisfacente attività;

2. Per la fondazione di nuovi istituti dei pompieri, sia comunali che volontarî, dev'essere concessa una sovvenzione colà soltanto ove il Comune non sia al caso di istituirne uno senza uno speciale sussidio.

Art. IX.

Le Comuni e gl'istituti dei pompieri che ricevettero una sovvenzione devono rendere conto alla Giunta provinciale sul regolare impiego della stessa.

Art. X.

Sulle annue rendite del „Fondo dei pompieri" sarà prelevato 10% per l'istituzione di una speciale riserva, destinata a scopi straordinarî, in particolare modo a sussidiare i pompieri resi invalidi in servizio, le loro vedove ed i orfani, ed a premiare eminenti prestazioni in fatto di estinzione e limitazione d'incendi.

Art. XI.

La presente legge entra in attività col 1 gennajo prossimo successivo al giorno della sua pubblicazione.

Art. XII.

Dell'esecuzione della presente legge è incaricato il Mio Ministro dell'Interno.

Obrazloženje

osnovi zakonskoj o prinesku osjeguravajućih družtva proti vatri troškovim vatrogasnih zavoda.

Uz čl. I.

Zakonita dužnost doprinašanja troškovom vatrogasnih zavoda od strane osiguravajućih družtva nije postojala za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskome Vieću kad je zastupnička kuća ovog Vieća primila zaključak naveden u izvješću. Nekoliko malo tih družtvâ primilo je u svoje ustanove odredbu izvjestnog prineska u svrhe vatrogasne, kao n. p. uzajemna osiguravajuća Banka „Slavia“ u Pragu. Pri većem dielu tih družtvâ fali slična odredba, i ono što iste doprinašaju, biva dobrovoljno.

Osiguravajuća družtva dioničarska prigovaraju obveznome doprinašanju na uzdržanje i ustanovljenje vatrogasnih zavoda, da su na to zakonom pozvane Občine, i da ove imadu toj obvezi doskočiti svojim vlastitim sredstvima, ili občinskim prirezim, ili pripomoći iz zemaljske zaklade.

Podkriepljuje se to mnenje opazkom, da vatrogasci koriste ne samo predmetim osiguranim proti vatri, nego svim u občini ležećim, izloženim pogibelji vatre, bez razlike jesu li ili ne osigurani; i da niti je pravedno ni pravično da oni sami, koji svoje vlastništvo proti vatri osiguravaju, imaju biti prisiljeni na uzdržanje vatrogasaca: dočim oni koji propuštaju to, bivaju na neki način nagradjeni za svoju nemarnost.

Još navadjaju dioničarska družtva, da škode odstranjene usljed pripomoći vatrogasaca ne koriste toliko dobiti družtva koliko osiguranim, jer cienik osiguravajućih družtva temelji se na statistici škodâ; i ondje gdje vatrogasci postoje škode su manje, i tim nagrade za osiguranje surazmjerno obaljene.

Ako ovim primjetbam i ne može se zaniekati prilična temeljitost, ipak s druge strane dosta važni i odlučujući razlozi govore za zakonito uredjenje obveznog doprinašanja.

I doista ne dade se poreći, da uzajemna i dioničarska osiguravajuća družtva proti vatri imadu jednak očiti probitak iz dobroga uspjeha vatrogasnih zavoda, jer, kod jedne i druge vrste družtva, propad tih zavoda mora donieti za sobom znatno povećanje nagrada, odnosno zapadka; i pojedina družtva sa velikim teretom bila bi prisiljena, barem u velikim gradovima, uzdržati vatrogasce o svom trošku, kako se to dogodilo nazad nekoliko godina u Trstu.

Kod dioničarskih družtva povećane nagrade morale bi neodolivo uplivati na družtvenu dobit, jer u tome slučaju posli bi se znatno smanjili, i domaća družtva nebi mogla uzdržati konkurenciju sa inozemnim radećim uz nizke cienike.

Okolnost da vatrogasci koristuju jednako predmetim osiguranim i neosiguranim ne može ništa promieniti spomenutim probitcim od vatrogasaca iztičućim, toli osiguravajućim družtvim, koli pojedincem koji svoje dobro osiguravaju.

Još treba ne zaboraviti da obstanak vatrogasnog zavoda ne čini suvišnim osiguranje proti pogibelji vatre, i da oni koji ne osigura može, uzprkos pripomoći vatrogasaca, izgubiti svoje imanje bez primiti naknade; dočim oni koji osigura, zajamči sebi naknadu za svaki slučaj, i može mirno dočekati ma koji nesretni dogadjaj.

Konačno je od velike važnosti da veći dio občinâ nisu u stanju o svome trošku ustanoviti vatrogasni zavod, ili za uzdržanje sličnoga zavoda doprinieti znatnu svotu; da prirezi državnim porezom i ostale občinske odredbine postigle su u mnogo občina toliku visinu, koja se ne dade prekoraciti, i da je posve mučno dobiti prinesakâ iz zemaljske zaklade u svrhe vatrogasne. Pri takim okolovštinam razumi se lasno želja izražena, neka osiguravajuća družtva doprinesu znatnome trošku pouzrokovanu uzdržanjem vatrogasaca, tim veće da u gradovima malom iznimkom osigurane su sve sgradje i pokućtvo imućnijih, i tako ovaj prinesak dopada pretežni broj tvarno okorištenih zavodom vatrogasaca.

U ostalom posvjedočuju osiguravajuća družtva, koliko ih zanima dobro uredjenje i djelovanje vatrogasnih zavoda, onim znatnim svotam koje ona sada, ako i dobrovoljno, tim zavodom doprinašaju. I u inozemstvu u mnogo država i zemalja (Pruska, Bavarska, Baden, Engležka, Amerika, itd.) doprinesak osiguravajućih družtva svrham vatrogasnim uredjen je ili zakonom ili svojevoljnim dogovorom sa družtvim.

Ovakim uredjenjem prestat će i razlika koja sada postoji u visini prineska od strane uzajemnih i od one dioničarskih družtva, i omogućeno doprinašanje u istoj mjeri.

I doista ovdje treba potvrditi da uzajemna osiguravajuća družtva proti vatri posudjuju vatrogascem podpora surazmjerno mnogo većih nego dioničarska družtva; i da pretežni broj njihov očitovao se naklon zakonskome uredjenju dužnosti doprinašanja.

Nastojanja kako bi se osiguravajuća družtva navela neka u svoje ustanove svojevoljno prime odredbu glede doprinašanja u korist vatrogasaca, i neka se sporazume o jednakom postupanju glede visine prineska, ostala su bezuspješna; i zato ne ostaje drugo van zakonom postupati.

Što se tiče visine prineska ustanovljene u §. 1 (2% od nečista dohodka nagradâ), bio je pri utanačenju istoga u obzir uzet probitak osiguravajućih družtva, jer, odmjerenjem dosta visoka prineska, pogledom na svakovrstne poreze i odredbine kojim su družtva podvržena, lasno bi se osujetilo njihovo djelovanje; — s druge strane pomislilo se da ipak prinesak ima biti toliko kako bi stajao u zamjerju sa prinescim dobrovoljnim do sada po družtvima udieljenim vatrogascem, i kako bi se tvarno postigao cilj za kojim se teži.

S toga, za dobili željeni temelj odmjerenju prineska, bili su sabrani podatci o nagradam za ravno osiguranje proti vatri postignutim kroz god. 1881 a pojedinim zemljama, u takodjer o svotama udieljenim kroz trogodište 1879-81 od raznih družtva na podporu vatrogasaca.

Dotični dohodak od nagrada iznosi u god. 1881 oblo fior. 12.759.000 ; a svota dobrovoljnih prinesaka u spomenutome trogodištu po prilici f. 50.000.

A pošto maximalni prinesak, koji se zakonom ustanovljuje su dva posto. po navedenoj svoti nagrada iznosi oblo fior. 250.000, znatno bi se tim poboljšalo stanje vatrogasaca prama sadanjemu u pogledu prineska, i mogao bi se po prilici pokriti četvrti dio troška za vatrogasce, koji troškovi iznose u svim zemljama okolo 1.000.000 fior.

Ustanovljenjem maximalnog postotka su dva posto od nečista dohodka za nagrade, naravno da nije izključeno da taj prinesak u stanovitoj zemlji, prama njezinim posebnim okovštinam, može biti obaljen.

Čl. II.

Po propisu ovoga članka obvezana su na prinesak samo ona družtva, kod kojih su sklopljena ravna osiguranja, i to za cielu osiguranu svotu, odnosno za cieli nečisti dohodak po cieniku. Taj propis jur se preporuča radi po njemu omogućena jedinstvenoga pustupka pri odmjerenju i utjerivanju odredbine.

Za predmete koji su samo preosigurani neće družtva doprinašati ništa u svrhe vatrogasaca: dosljedno neće biti ovlaštena odbiti od nagrade onaj iznos, koji dopada dielu svote podane preosiguranje; i dotično poravnanje ostavljeno je družtvim kao njihov nutrnji posao.

Rok za podnieti izkaznicu dohodka od nagrada utanačen je koncem mjeseca travnja blie sliedeće godine, jer družtvima sa prostranim obsegom posala hoće se vremena od više mjeseci dok sastave te izkaznice napose za svaku zemlju.

Sastavljanje ovih izkaznica napose za svaki porezni kotar nije se moglo u obzir uzeti, r znamenitija dioničarska družtva bila bi usilovana bila postaviti skupu upravu za zapleteno bračunanje i uknjiženje; a to se od njih nije moglo zahtjevati.

Ali pošto uz propis da dio pripadajući jednome poreznome kotaru (po nagradi primljeoj u istome) od skupnog prineska osiguravajućih družtva, ima biti opredieljen vatrogascem ga kotara, ograničuje razpolaganje sa prinescim na uštrb iste stvari, tako se ne prikazuje ždno obvezati osiguravajuća družtva na izkaz postignutih nagrada po pojedinim kotarim.

uz Čl. III.

Pošto odredbina ima biti plaćena za jur prošlo godište, utanačeni rok od sešt nedjelja poslje dostave odmjerena prineska prikazuje se dostatan.

uz Čl. IV i V.

Upliċanje političkih vlasti, ustanovljeno ovimi članci, temelji se na narav prineska osi-

guravajućih družtva, jer ovi prinesci nose sobom pečat osobitog zemaljskog nameta u redarstvene svrhe.

uz čl. VI. VII. VIII. IX. X.

Utanačenje pobližih pravila za upravu i razdiobu prinesaka osiguravajućih družtva ostavljeno je zemaljskome zakonodavstvu pogledom na različnost odlučujućih okolovština u svakoj zemlji. Prije nego je strukovnjačko vieće u Beču sastavilo pravila na koja se ovaj zakon temelji, postojale su u nekim zemljama, osobito u dolnjoj Austriji, razne odredbe i zadužbine na pripomoć postradalih vatrogasaca, i njihovih udova i sirota.

Pravilo, po kojem prinesci osiguravajućih družtva idu na korist vatrogasnim zavodim toli dobrovoljnim koli obćinskim, temelji se na okolnosti da postojeći obćinski zavodi jednako koristuju osiguranim koliko vatrogasnim zavodom dobrovoljnim — da mnoge obćine radi ekonomičkih potežkoća kojim se moraju boriti nuždno trebaju pripomoći za ustanovljenje vatrogasnih zavoda i za uzdržanje obstojećih — i da dobrovoljni vatrogasni zavodi običajno zamienjuju obćinske, i zato u mnogim zemljama za ustanovljenje dobrovoljnih zavoda treba u zakonu propisana privola dotične obćine i ova zadnja dužna je doprinašati uzdržanju sličnih zavoda.

Čl. XI. XII.

I ovim člancim ne treba razjasnenja.

(Prilog 3).

Br. 2184.

Visoki Sabore!

Riešeći o predlozim podnešenim Odborovim izvještajem 4 Rujna 1881 Br. 2992 o naknadi za stalno ukonačenje vojnika, dužnoj iz zemaljske zaklade po carevinskome zakonu 11 lipnja 1879, Vis. Sabor prihvatio je, medju ostalim, sliedeći zaključak: — „Nalaga „se zem. Odboru da dojdućeg zasjedanja podnese zakonsku osnovu o stavnom uredjenju te- „reta što pada na Zemlju po zakonu 11 lipnja 1879.“

Na izvrešenje tog zaključka, Zem. Odbor sastavio je dotičnu zakonsku osnovu, ali je u zadnjem zasjedanju nije podnio na pretres, predvidjajuć da Visokome Saboru faliti će vremena da je obširno promotri i glasuje. Podnaša ju sada, i u kratko ide da razjasni načela na koja se osnova temelji.

Prije neg je osnovu sastavio, pisući Odbor hotio je saznati, jeli kasnije štogod preduzeto u onim zemljama, u kojim po gori pomenutom Odborovu izvještaju, za uredjenje ovog predmeta ništa nije bilo učinjeno do god. 1881. I zaista je doznao da u dvijuh najvećih kraljevinah — Českoj i Galiciji — bio je primljen zakon sličan onome donje Austrije, po kojem — kako je jur Vis. Saboru javljeno — prinesak je uredjen stanovitom doplatom na glavu i dan.

U toliko Nj. Pr. Namjestnik, istodobno vrhovni vojnički zapovjednik u Dalmaciji, odazvao se upitu zemaljskoga Odbora, i priobćio mu je podatke o stalnome razmještaju u doba mira stajaćke vojske i domobranstva u Dalmaciji. Po toj prijavi, razmještaj stajaćke vojske taki je, da u svim kotarima, izuzam Boko-Kotorski, državne kasarne i sgradje uzete u najam od demanialne uprave, dostatne su za ukonačenje odielâ nastanjenih vojska u raznim mjestijim. U Boki-Kotorskoj jedino, i najvise u predielu Budvanskome, te kasarne i sgradje ne dosižu potrebi, te treba se poslužiti privatnimi kućami uzetimi u najam, i to po prilici za 4 do 5 satnija. Glede domobranstva pjesački bataljuni 79 i 80 a takodjer i konjaništvo, namješteni su u državnih kasarnah u Zadru i Sinju. Za dubrovački odiel bataljuna Br. 81

trebalo je unajmiti privatne kuće u Gružu. Za onaj u Boki-Kotorskoj namjeravalo se onda, kad je Dopis Odboru upućen, ukonačiti *Cadre* i jedan dio u Dobroti, a tri pododiela u Budvi, Risnu i Ercegnovome, — sve u privatnih kućah. Kasnije je bio cieli odiel koncentriran u Kotor, i kako se čini ukonačen u državnih sgradjah, jer od pisućega nije se pitalo naknade nikakve.

Teret dakle koji na pokrajinu pada po zakonu 11 lipnja 1879 za stalno ukonačenje vojske u vrieme mira, odnosi se pri sadašnjemu namještaju, na ukonačenje od 4 do 5 satnija stajačke vojske, (svaka su 3 častnika i 92 momka) i dubrovačkog odiela domobranskog bataljuna Br. 81 (*cadre* od 10 podoficira i častnika i 45 momaka). Ovomu valja još dodati da je tuskoro vojničko zapovjedničtvo potražilo od obćine Splitske da nabavi mjesto za ukonačenje vlaka (*train-a*) pjesačke pukovnije Br. 22, jer da nema državne dovoljne sgradje gdje bi je nastanila.

Još u pomenutome izvještaju na Sabor pri zasjedanju god. 1881 bilo je po pisućemu naglašeno, da najshodniji i najpravedniji način zemaljskoga doprineska troškovom ukonačenja jest onaj stanovite doplate, odmjerene na dan i na glavu svakog ukonačena vojnika, po primjeru pristojbina, koje vojnička vlast plaća u istu svrhu. Pri tome načinu prineska ostao je Zem. Odbor, i predlaže ga u §. 1 pridružene zakonske osnove, tim veće da od onog doba, kako jur spomenuto, dvie najveće zemlje ove pole carevine, primile su ga u svoje odnosne zakone.

Zemaljski prinesak ima se odnositi samo na ukonačenje podčastnika i momčadi, a to jer, po §. 30 drž. zakona 11 lipnja 1879, vojnička uprava plaća po cieniku zakonom ustanovljenu najam za stan vojnika pod platom i sva ostala mjestija vojsci potrebita; a izkustvo dokazuje da ta izplata podmiriva odnosni trošak.

Doprinesak se odnosi toliko na zajedničko koliko na pojedincato ukonačenje, jer vojničke pristojbine izplaćivaju se takodjer za jedan i drugi slučaj, i jer pri pojedincatome ukonačenju još je mučnije nego pri zajedničkome da ta pristojbina pokrije trošak koji obćina podnosi, ili zanj odgovara.

Za utanačiti iznos te doplate fale pisućemu pouzdani podatci. Izkustvo učinjeno sa kućami uzetimi u najam za ukonačenje odiela bataljuna domobranstva u Budvi, ne mogu se smatrati odlučivi. Za kuće Pržića i Zamanje, koje su klasificirane kao područne kasarne, vojnička uprava plaća skupa fio. 1136:82 na godinu, od kojih, po najmovnome cieniku u smislu §. 30. Zak. 11 lipnja 1879 fior. 928:77, a za ukonačenje podčastnika i momčadi, po §§. 31 i 32 rečenog zakona, samo fior. 208:5. U Budvi, gdje je takodjer kuća Rucovića bila područna kasarna, plaćala je vojnička uprava po cieniku fior. 92, a za momčad fior. 58:40. Opazit je da je pristojbina vojnička izplaćena u jednome i drugome slučaju samo za konak, dočim je od strane vojničke providjeno za pokućstvo i ostale potrebštine; to jest plaćeno je samo novč. 1 dan za svakoga momka.

Po tome dakle u Gružu je ukonačeno skupa 57 momaka a u Budvi 16, ili bolje rekuć, zakoniti prostor za koji se pristojbina plaća, odgovara potrebitomu za 57, odnosno 16 momaka.

Nu godišnji najam u Gružu, po pogodbi sklopnjenoj po obćini iznosi f. 2400, a u udvi f. 360. Kad se odbije vojnički gorinavedeni prinesak ostaje nepokriveno u Gružu f. 163:18 a u Budvi f. 209:60.

Na ovome temelju doplata na dan i glavu iznosila bi u Gružu novč. 6:07 a u Budvi ovč. 3:58.

Slične doplate doista su pretjerane, kad se uzporede sa onim jur ustanovljenim u druim zemljama mnogo bogatijim od naše. U donjoj Austriji doplata iznosi novč. 2, a u Češkoj utanačena su novč. 2 kao maksimalna doplata, u predvidjenju da u mnogim mjestim ieli trošak za ukonačenje u područnim kasarnam može biti podmiren vojničkom pristojbiom i doplatom zemaljskom izpod 2 novčića. Navedeno dokazuje kako su skupe gorinaveene pogodbe, i kako je opravdano predloženo načelo o izvedenju §. 23 zakona 11 lipnja 879, to jest da se teret koji zemlja ima nositi pri stalnome ukonačenju vojske uobliči u oplatu po primjeru vojničkih pristojbina.

Ali i kod nas ima slučajeva, pri kojim doplata od 2. novč. nadmašuje stvarnu potrebu. Kaštel-Lastvi dislociran je odiel stajačke vojske, i za ukonačenje 33 momka obćina Parovska unajmila ju kuću Sime Sudjića uz godišnji najam od fior. 240. Vojnička pristojbina nosi fior. 120:45 a zem. Odbor, na temelju Saborskoga zaključka pri sjednici 8 rujna 881, doznačio je doplatu od fior. 119:55. Tim zemaljska doplata ne iznosi ni pun 1 nov. a dan i momka.

U Budvi za ukonačenjè satnije stajačke vojske u povećanome stanju mira, ona obćina najmila je 4 kuće uz mjesečni najam skupa od f. 90, dakle na godinu od fior. 1080. Obna je pitala doplatu, a pisući je spreman joj ju doznačiti; i zato je pitao od Obćine poodbe i točan izkaz svote izplaćene od vojničke uprave i broja ukonačenih vojnika. Do das ti podatci nisu prispjeli Odboru; ali po dopisivanju sa Obćinom dalo bi se razumiti da ukonačeno 130 momaka, i da iznos vojničke pristojbine su 1 novč. na dan i glavu (jer ovdje su kuće klasificirane kao područne kasarne, i vojnička uprava plaća samo za konak) stoji od f. 474:50. Tim bi zemaljska doplata bila od godišnjih fiori 605:50, dakle po ilici od novč. 1.3 na dan i momka.

Obzirom na rečeno, obzirom na ekonomično stanje zemlje, zem. Odbor predlaže da u §. osnove doplata bude utanačena su 2 novč. na dan za svakog vojnika. Pri zajedničkome konačenju doplata od 2 novč. ima se smatrati kao *maximum*, u granicam koga ostaje naženo zem. Odboru da pri svakom slučaju odmjeri doplatu.

Pri pojedincatome ukonačenju pristojbina je vazda i svuda ista, jer je posve mučno da ovom i vojničkom potrebiti trošak bude igdje pokriven.

Na taj način Obćine pozvane na priskrbljenje konaka znadu unapried dokle se mogu dati podmiri odnosnih troškova, i biti će oprezne pri iztraživanju potrebitih kasarna. S drugerane ako ima mjestija gdje se može kuća nabaviti uz jeftini najam, naravno je da zemaljska klada ne troši preko neizbježive potrebe.

Ne čini se u propisu §. 2 razlike izmedju kasarna *pravih* i *područnih*, jer u Dalmaciji prvih mučno je naći, pri strogosti kojom vojnička vlast postupa u klasificiranju, a trudno je da ih Obćine ili koja privatna osoba sagrade. Vjerojatno je dakle sve kuće, koje su uzete ili će se u buduće uzeti u svrhe vojničkog ukonačenja, jesu i biti će područne kasarne.

Glede doplate za ukonačenje konjâ nema nikakva podatka po kome ga proračunati, jer dosada nije bila od zemaljske zaklade pitana doplata za slično ukonačenje. Po primjeru ostalih zemalja, u predvidjenju da će dostatna biti, ako se koji slučaj desi, predlaže se dnevna doplata za 1 konja su polovicom one za momka, to jest su 1 novč.

Prva točka §. 3 ustanovljuje temelj na kome će biti proračunane doplate, a to je onaj isti, koji služi za vojničke pristojbine, propisan u §. 32 zakona 11 lipnja 1879. Taj temelj jest prostor unajmljenih mjestija, pošto je zakonom utvrdjeno koji prostor je nuždan za jednoga vojnika, odnosno konja.

Druga točka §. 2 propisuje da izplata zemaljskih doplata traje koliko ona vojničkih pristojbina. I to je naravno i pravedno.

§. 4 odredjuje da, kako je gori spomenuto, zemaljska doplata nema se potezati ni za mjesta od vojničke uprave plaćena na temelju najamnog cienika, o kome se bavi §. 30 više put navedenog zakona o ukonačenju, ni za ostale potrebštine ustanbe, izuzam sami i jedini konak.

§. 5 odredjiva kako će biti zemaljska doplata izplaćena. Zem. Odbor u svoje vrieme, potle nego zakon stupi u krepost, dogovorit će se sa vojničkom upravom glede obračunanja doplate i predložiti će ovoj upravi da ona predplati zemaljsku doplatu, pak Odboru dostavi račun, po primjeru onoga što biva pri izplaćivanju zemaljske doplate za pripregu.

§. 6 popunja odredbu prednjega, i slučaj u njemu predvidjen biti će po svoj prilici obćeniti u Dalmaciji, jer svaka Obćina nabavit će stan i sklopiti pogodbu sa vlastnikom, a on će primat naknadu vojničku i zemaljsku, pokrivale ove ili ne po obćini uzdržani trošak.

Druga točka ovog §. posve je opravdana, dočim dužnost ukonačenja vojske skopčana je sa posjedom kuća, kako je to izrično naglašeno u §. 8 zakona 11 lipnja 1879.

Odredba §. 7 naravna je posliedica propisa §. 18 rečenog zakona, po kome sgradje namjenjene stalnome ukonačenju vojske oslobodjene su od državnog poreza za cielo vrieme te svoje namjene. Oslobodjenje od zemaljskog prireza ima donieti sobom povoljnije uvjete najma, a tim i obaljenje zemaljske doplate.

Pošto podatci za ustanovljenje doplate zemaljske, odgovarajuće pravim odnošajim u Dalmaciji, niesu još ni točni ni pouzdani, a kroz izkustvo koje će se dobiti uporabom istog ovog zakona, moći će se izpraviti i popuniti, drži Odbor shodnim ograničiti krepost ovog zakona na stanovito vrieme, koje kad izteče, Visoki Sabor prosudit će da li je potreba pro-

mieniti koji propis, ili mu valjanost produljiti. Obzirom paka na okolnost da pogodba sa Gospodom Pržićem i Zamanjom za njihove kuće u Gružu, gdje je domobranstvo nastanjeno, po Visokom Saboru odobrena pri sjednici 8 rujna 1881, traje do konca godine 1891, zem. Odbor predlaže u §. 8 osnove krepost zakona do minuća tog roka.

Uvjerenjem da pri sadasnjim okolovštinam u zemlji, pridružena osnova zakonska odgovara u granicam mogućnosti zahtjevu §. 23 državnoga zakona 11 lipnja 1879, po kome dužnost je zemaljskog Sabora da postigne u Zemlji moguću ravnomjernu razdielbu tereta ukonačenja, Zem. Odbor ima čast ju preporučiti Vis. Saboru na uvaženje i odobrenje.

Osnovi je dodan prevod talijanski.

U Zadru 4 studenoga 1883.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić.

Zakon . . . .

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se na izvršenje §. 23 carevinskoga Zakona 11 lipnja 1879 (S. C. Z. Br. 93), ustanovljuju odredbe za ravnomjernu porazdioba tereta vojničkog stalnog ukonačenja.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem kako sliedi:

§. 1.

Da se postigne ravnomjerna porazdioba tereta, kog zemlja ima nositi za vojno stalno ukonačenje u vrieme mira, toli zajedničko koli pojedincato, priskrbiteljima konaka za podčastnike i momčad biti će udieljene doplate iz zemaljske zaklade.

§. 2.

Te doplate ustanovljuju se kao dnevne naknade, naime:

1. Za konak jednoga vojnika — 2 novčića.
2. Za namještenje jednoga konja — 1 novč.

Pri zajedničkome ukonačenju ta naknada ima se smatrati kao *maximum*, u granicam koga zemaljski Odbor pri svakom slučaju utanačuje iznos doplate.

§. 3.

Pomenute doplate biti će proračunane po obsegu mjestija odredjenih za ukonačenje vojnikâ (§. 32 zakona 11 lipnja 1879).

Izplata tih dnevnih naknada biti će učinjena samo za ono vrieme, za koje vojnička uprava plaća svoje naknade po cieniku.

§. 4.

Za potrebštine vojničkoga ukonačenja, koje ima naknaditi vojnička uprava po vojničkom

najamnom cieniku, i za sve ine predmete vojničkog ukonačenja ne imenovane u §. 2, neće biti doznačena ikakva doplata iz zemaljske zaklade.

§. 5.

Zemaljske doplate biti će izplaćene Obćinskome Opraviteljstvu istodobno sa naknadom vojničke uprave, kroz dotična Zapovjedništva, na ugovorene rokove.

Priškrbitelj konaka primit će ukupnu svotu naknadnu kod obćinskog ureda, čim mine dotični izplatni rok.

§. 6.

Ako je Obćina, da zadovolji svojoj zakonitoj dužnosti priskrbljenja vojničkih stanova, učinila takovih odredaba kako da oslobodi obćinare od tereta ukonačenja u naravi, onda obćina pobira cielokupnu naknadu izplaćenu od vojničke uprave i od zemaljske zaklade.

Obćina takodjer ima pravo naplatiti onaj dio troška za ukonačenje nepokriven vojničkom i zemaljskom naknadom, udaranjem odnosnog prireza na kućarinu.

§. 7.

Sgradje namjenjene stalnome ukonačenju vojske oslobodjene su od zemaljskog prireza na danjke za cielo vrieme te svoje namjene.

§. 8.

Ovaj zakon postaje krepostan danom proglašenja, i traje sve do konca godine 1891.

§. 9.

Izvršenje ovog zakona naloženo je Ministru Zemaljske obrane.

(Dodatak prevoda talijanskoga).

Legge . . .

valevole per il Regno di Dalmazia

colla quale in esecuzione al §. 23 della legge 11 giugno 1876 (Boll. L. I. Nr. 93) vengono pubblicate misure per un equo riparto dell'aggravio dell'acquartieramento militare stabile.

Sopra proposta e coll'adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

§. 1.

Onde raggiungere un equo riparto dell' aggravio che la provincia deve sopportare per l'acquartieramento militare stabile in tempo di pace, tanto comune che singolo, verranno abbuonati dal fondo provinciale supplementi d'indennizzo ai fornitori degli alloggi per i sotto ufficiali e per la truppa.

§. 2.

Questi supplementi d'indenizzo vengono fissati a un tanto al giorno, e precicamente:

1. Per l'alloggio di un soldato — soldi 2.
2. Per il collocamento di un cavallo — soldi 1.

Ove trattisi di alloggiamento comune, quest'importo ha da riguardarsi come un *massimo* entro i limiti del quale la Giunta provinciale ha da stabilire per ogni caso l'ammontare del supplemento.

§. 3.

I supplementi d'indenizzo verranno calcolati sulla base della capacità dei locali per l'alloggio della truppa (§. 32 legge 11 giugno 1879).

Il pagamento di questi indennizzi giornalieri seguirà per quel tempo soltato, per il quale l'amministrazione militare paga i propri compensi a tariffa.

§. 4.

Per le occorrenze dell'acquartieramunto militare, a cui deve provvedere l'amministrazione militare in base alla tariffa militare degli alloggi, e per tutti gli altri oggetti dell'acquartieramento militare non contemplati nel §. 2, non verrà corrisposto alcun supplemento d'indennizzo dal fondo provinciale.

§. 5.

I supplementi d'indennizzo provinciale verranno corrisposti all'Amministrazione comunale

contemporaneamente ai compensi dell'amministrazione militare per mezzo dei rispettivi Comandi alle stabilite scadenze.

Il fornitore dell'alloggio riceverà il compenso complessivo dall'uffizio comunale tosto dopo scaduto il rispettivo termine del pagamento.

§. 6.

Se un Comune, per soddisfare all'obbligo legale della fornitura degli alloggi militari, ha preso delle misure affine di liberare i comunisti dall'aggravio dell'alloggiamento in natura, esso è autorizzato ad incassare il compenso complessivo pagato dall'amministrazione militare e dal fondo provinciale.

Il Comune ha inoltre il diritto di indennizzarsi della parte di spesa, non coperta dai compensi militare e provinciale, mediante imposizione di corrispondente addizionale al casatico.

§. 7.

Gli edifizi destinati all'acquartieramento stabile dell'armata vengono esentati dal pagamento dell'addizionale provinciale alle imposte per tutto il tempo di tale loro destinazione.

§. 8.

La presente legge entra in attività col giorno della sua pubblicazione, ed avrà vigore sino a tutto l'anno 1891.

§. 9.

Dell'esecuzione della presente legge resta incaricato il Ministro della difesa del paese.

(Prilog 4).

Br. 4364.

Visoki Sabore!

Pri zasjedanju godine 1880 Zem. Odbor podnio je Vis. Saboru na pretres i odobrenje zakonsku osnovu o gradnji i uredjenju puta vodećih na željezničke postaje. Slična vrsta puta nije bila uvrštena u zemaljski zakon 7 travnja 1873 o gradnji i uzdržavanju puta nedržavnih, jer kad se ovaj zakon razpravljao nije u Dalmaciji obstojalo željeznica niti se potreba sličnih puta osjećala. Kad je potreba nastala, trebalo je posebnim zakonom toj potrebi providiti.

Visoki Sabor, pri sjednici 24 lipnja 1880 na predlog obćinskog Odbora, iza živahne razprave većinom glasova odbio je predloženu zakonsku osnovu.

U toliko pri nestašici zakonskih propisa, uzprkos dugotrajnu dopisivanju, nije pošlo za rukom urediti put, koji od Staroga vodi na postaju Sv. Nikole dalmatinske željeznice, i tim dato je povoda raznim tužbam, toliko od strane državne uprave koliko obćinstva.

Do skoro ima se graditi željeznička pruga od Drniša do Knina, a nije mučno da do koje vrieme i još drugih željezničkih pruga sagradi se u Dalmaciji.

Lasno je dakle da na raznim mjestim postane pitanje o gradnji puta vodećeg na željezničku postaju, i vjerojatno je da bez posebnog zakona slična pitanja ne uzmognu biti riešena.

Potreba zakona, kojim da se predmet uredi, postaje što veća; i to je zemaljski Odbor navelo da opet podastre Visokome Saboru onu istu zakonsku osnovu odbacenu god. 1880.

Ovdje navadja kratko obraloženje kojim je onda popraćena zakonska osnova, tiskano kao prilog 25 medju saborskimi spisi one godine:

„Obzirom na vrste puta, sadržane u zemaljskome zakonu 7 travnja 1873, puti koji vode na željezničke postaje, po njihovoj duljini i položaju, morali bi se ubrojiti jedva u seoske. Ali po važnosti prometa, koji na istim biva, i pri zanimanju na njihovo dobro uredjenje ne samo obćine u kojom leže, nego možda i još drugih okolišnih obćina, slični puti dosižu mal da ne do važnosti predielnih puta.

Opazit je da se o imenu ne radi, nego dapače o troškovim za put, kojih pokriće zavisi o razredu u koji se put uvrsti.

Zemaljski Odbor iza svestranog razmatranja našao je za shodno proglasiti gradnju i uz-

ržavanje ovih puta kao dužnost ciele Obćine, ili cielih Obćina, koje put zanima; i to je na-
elo ustanovljeno u §. 1 osnove zakonske.

Zemaljskome Odboru kao nadziratelju i štitniku Obćina, i zato kao pravednome i nepri-
tranome sudcu, ostavljeno je po §. 2, da izreče mora li se slični put graditi, jeli jedna
i više Obćina za taj put zanimana, i u kojem su razmjerju zanimane, jer od toga zavisi
jihov prinesak dotičnim troškovom. Na taj način jedino je moguće postići da se potrebiti put
agradi, i da se uzaludnim prepirkam izmedju Obćina izbjegne.

§. 3 ne treba obrazloženja; a §. 4 prikaživa se potrebit se da postigne jedinstvo u u-
ravi, bez zanemarenja ičijeg prava.

U §. 5 providjeno je gradnji sličnog puta proti zlovolji ili nemaru dotičnih Obćina. On
adržava ono isto načelo usvojeno u §§. 12 i 13 više put spomenutog zakona 7 travnja 1873.

§. 6 proteže propise dvajuh prediducih §§. na uzdržanje puta vodećih na željezničke postaje.

Glede tvarnih pripomoći, njihova razpitanja i prinašanja, vriedit će i za ove pute isti pro-
isi, koji i za ostale puteve nedržavne, ustanovljeni u zakonu 7 travnja 1873, i to je izre-
eno u §. 7.

U §. 8 ustanovljuje se da uredjenje i poprava jednog od ovih puta ima se smatrati kao
radnja; zato i za taj slučaj vriedit će iste odredbe ovog zakona, kao i za gradnju.

§. 9 nije nego obična odredba poglašenja i ovrhe."

Zemaljski Odbor se nada da će Vis. Sabor, uvjeren o potrebi i shodnosti, primiti ovaj
ut zakonsku osnovu.

Osnovi je dodan prevod talijanski.

U Zadru, 31 prosinca 1883.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić

Zakon . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

o gradjenju i uzdržavanju putâ koji vode na željezničke postaje.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§. 1.

Prvotna gradnja putâ koji vode na postaje i stovarišta željeznička, kojima opredieljuju položaj nadležne oblasti, kada odnosno željezničko družtvo, ili treća koja osoba pojedina ili ukupna nije na to obvezana po zakonu, ili usljed dozvolnih ili pogodbenih uvjeta, stoji na teret zanimanim obćinam; a odnosni trošak ima se smatrati kano zajednički trošak, padajući na cielu obćinu.

§. 2.

Zemaljski Odbor, pokle izpita osobite okolovštine, odlučuje ima li se graditi put, koji vodi na željezničku postaju, i ima li biti gradjen na teret jedne Obćine ili veće njih. U ovom zadnjem slučaju odlučuje suviše kojim razmjerjem ima utjecati u gradjevni trošak svaka od zanimanih Obćina.

§. 3.

Puti koji vode na željezničke postaje, imaju biti gradjeni prama potrebama i prama vrsti kolâ, što se po njima voze. U nijednom slučaju njihova širina ne smije biti izpod 4 metra.

§. 4.

Tehnična i ekonomična uprava puta, koji vodi na jednu željezničku postaju, nadleži Obćini koja ga je dužna graditi.

Ako je više Obćinâ obvezano na gradnju, onda uprava pristoji onoj Obćini na čijem je zemljištu postavljena postaja.

U uvom slučaju prie nego počme gradjevna radnja, tehnična osnova s načinom izvršivanja ima biti priobćena svim zanimanim Obćinam.

U slučajnim prieporima odlučuje Zemaljski Odbor.

§. 5.

Kad jedna Obćina nebi htjela graditi kakvi put, pripoznat kao nuždan (§. 2), ili nebi htjela

doprinašati Obćini kojoj je naložena obava i uprava radnje (§. 4) sutječajni dopadak, Odbor će zemaljski moći izvršiti gradjevnu radnju, ili predujmiti taj dopadak na račun obvezane Obćine, i njoj nametnuti prirez na izravne namete u iznosu potrebitu da se pokrije trošak ili učinjeni predujam.

§. 6.

Odredbe dvaju prednjih §§. uporavljuju se i na uzdržavanje kakva puta što vodi na željezničku postaju.

§. 7.

Glede nameta stvarnih podaja za izvršivanje radja, toliko gradjevnih koliko uzdržavnih, vriede odredbe §§. 14, 15, 16, 17 zakona 7 travnja 1873 (Zak. L. Pokr. Br. 24), o gradnji i uzdržavanju puteva javnih nedržavnih.

§. 8.

Izprava a tako i podpuna ponačinba kakva puta već obstojećega, a koji ne odgovara u sadašnjem svom stanju potrebama trgovine, biti će smatrana kano prvotna gradnja.

§. 9.

Ovaj zakon stupa u život dnevnom kojim bude objavljen, a njegova je izvršba naložena Mome Ministru unutrnjih posala.

(Dodatak prevoda talijanskoga).

Legge . . .

valevole per il Regno di Dalmazia

sulla costruzione e manutenzione delle strade conducenti alle stazioni ferroviarie.

Sulla proposta e coll'adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

§. 1.

La primitiva costruzione delle strade conducenti alle stazioni ed ai magazzini delle ferrovie, la cui ubicazione viene determinata dalle Autorità competenti, qualora la rispettiva Società ferroviaria, od una terza persona fisica o morale non vi sia obbligata per legge, oppure in forza di patti di concessione o contrattuali, sta a carico delle Comuni interessate, e la relativa spesa generale incombe all'intero Comune.

§. 2.

La Giunta provinciale, previo esame delle particolari circostanze, decide se una strada conducente ad una stazione ferroviaria debba essere costruita, e se lo debba essere a carico di una o più Comuni. In quest'ultimo caso decide inoltre in quali proporzioni ogni Comune interessata debba concorrere nella spesa di costruzione.

§. 3.

Le strade conducenti alle stazioni ferroviarie devono essere costruite in modo corrispondente ai bisogni, ed alla qualità dei veicoli che vi concorrono. In ogni caso la loro larghezza non deve essere inferiore ai 4 metri.

§. 4.

L'amministrazione tecnica ed economica di una strada conducente ad una strazione ferroviaria incombe alla Comune obbligata a costruirla.

Se più Comuni sono obbligate alla costruzione, allora l'amministrazione appartiene a quella Comune sul cui territorio è situata la relativa stazione.

In questo caso, prima di dare principio ai lavori di costruzione, il progetto tecnico colle modalità di esecuzione deve essere comunicato a tutte le Comuni interessate.

Sopra eventuali contestazioni decide la Giunta provinciale.

§. 5.

Qualora una Comune si rifiutasse di castruire una strada ricosciuta necessaria (§. 2)

ovvero si rifiutasse a contribuire alla Comune incaricata dell'amministrazione e direzione dei lavori (§. 4) la sua quota di concorrenza, potrà la Giunta provinciale eseguire il lavoro di costruzione, ovvero anticipare tale quota, per conto della Comune obbligata, ed imporre alla stessa un' addizionale sulle imposte dirette nell'importo necessario a coprire le spese o l'anticipazione fatta.

§. 6.

Le disposizioni dei due precedenti §§. trovano applicazione anche per la manutenzione di una strada conducente ad una stazione ferroviaria.

§. 7.

Riguardo la imposizione di prestazioni reali per la esecuzione dei lavori, tanto di costruzione che di manutenzione, varranno le disposizioni dei §§. 14, 15, 16, 17 della legge 7 aprile 1873 (Boll. prov. N.o 24) sulla costruzione e manutenzione di strade pubbliche non erariali.

§. 8.

La rettificazione, come pure la completa riduzione di una strada diggià esistente, ma non corrispondente nell'attuale suo stato alle esigenze del commercio, sarà riguardata come una primitiva costruzione.

§. 9.

La presente legge entra in attività col giorno della sua pubblicazione, e dell'esecuzione ne è incaricato il mio Ministro dell' Interno.

(Prilog 5).

Br. 4093.

Visoki Sabore!

Časti se Zem. Odbor podnieti Visokome Saboru na pretres i odobrenje konačne račune za god. 1882 sliedećih pokrajinskih zakladnina:

a) Zemljodjelne
b) Mamuline
c) Iznemoglih vojnika
e) Obitelji spremnih dalmat. vojnika
f) Mirovine zemaljskih činovnika.

Primjetbe dodane svakome računu razjasnuju pojedine stavke dohodka i troška, tako da daljnih razloženja ne treba. Samo je opaziti da i kroz god. 1882 povećale su se manje ili više glavnice svih zakladnina.

Još je čast Zem. Odboru priložiti ovdje izkaznice rukovodjenja kroz god. 1882 sliedećih glavnica:

g) gladinjske
h) za gradjenje bolnice u Dubrovniku.

Po tim izkaznicam uvidjeti će Vis. Sabor u kakvom se stanju nalaze i kako su uložene te glavnice.

Glavnice za gradnju bolnice i ludnice u Šibeniku nestalo je, jer su bolnica i ludnica dovršene. Posebno izvješće pokazat će potanko upotrebljenje u opredjeljenu svrhu postojale glavnice.

U Zadru 9 siečnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić.

a

Pazbroj

God. 1882

Zakladnine „Poljodjelstvo pokrajinsko“

P R I

Redni Broj	NAZOV TOČAKÂ	Ostanak početkom god. 1882 fior.	novč.	Pristojbina god. 1882 fior.	novč.	Skupa fior.	novč.
	A. Pravi Prihodi						
1	Dobiti od Državnih Obveznica	—	—	2815	10	2815	10
2	Dobiti od Glavnicâ na zajam	893	04 ½	78	50	971	54 ½
3	Globe šumarske	22997	52	9009	19	32006	71
4	Sbroj .	23890	56 ½	11902	79	35793	35 ½
	B. Prihodi prometni						
5	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—
6	Predujmovi zadobiveni	—	—	—	—	—	—
7	Predujmovi utjerani	11	86	292	24	304	10
8	Sbroj .	11	86	292	24	304	10
9	Svega .	23902	42 ½	12195	03	36097	45 ½
10	Pretičak početni blagajnički						
11	Prihod ukupni						

H O D

Izplate ostanaka fior.	Izplate ostanaka novč.	Izplate pristojbine fior.	Izplate pristojbine novč.	Skupa fior.	Skupa novč.	Ostanak koncem god. 1882 fior.	Ostanak koncem god. 1882 novč.	Državne Obveznice pisane vried. Prihodi fior.	Glavezice na zajam fior.
—	—	2815	10	2815	10	—	—	—	—
363	04 ½	—	—	363	04 ½	608	50	—	—
6286	13 ½	97	—	6383	13 ½	25623	57 ½	—	—
6649	18	2912	10	9561	28	26232	07 ½	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	8000	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	304	10	—	—
—	—	—	—	—	—	304	10	8000	—
6649	18	2912	10	9561	28	26536	17 ½	8000	—
				2223	40 ½			64000	1625
				11784	68 ½			72000	1625

PRIMJETBE

uz 3) Ostanak je iznosio baš . . . f. 24538:60
ovaj se je obalio, kad se je skinulo i pročistilo, sa . f. 1561:08
ostanak čist f. 22997:52

uz 5) Ove se Obveznice stekoše sa iznoskom f. 6288:86

uz 7) Ovo je odtud, jer se je predujmilo radi zaposjednuća dobara Cassio, pa uprav . . . f. 11:86
predujmilo se zakladnini „Iznemogli Vojnici“ . . f. 292:24
f. 304:10

RAZ

Redni Broj	NAZOV TOČAKÂ	Ostanak početkom god. 1882		Pristojbina god. 1882		Skupa	
		fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
	A. Razhodi pravi						
1	Pripomoći Poljodjelskim Družtvom	—	—	100	—	100	—
2	Pripomoći lugarom	25	—	60	—	85	—
3	Pripomoći u obće	50	—	981	—	1031	—
4	Troškovi u šumarske i poljodjelske svrhe	50	—	2441	42	2491	42
5	Nameti javni	—	—	—	—	—	—
6	Podporine učenikom gospodarstva	—	—	—	—	—	—
7	Troškovi razni	—	—	241	17	241	17
8	Sbroj	125	—	3823	59	3948	59
	B. Razhodi prometni						
9	Predujmovi udieljeni uz povratak	—	—	292	24	292	24
10	Novac uložen u Državne Obveznice	—	—	6288	86	6288	86
11	Novac uložen u Glavnice na zajam	—	—	—	—	—	—
12	Predujmovi povraćeni	112	70	—	—	112	70
13	Sbroj	112	70	6581	10	6693	80
14	Svega	237	70	10404	69	10642	39
15	Pretičak konačni blagajnički						
16	Razhod ukupni						

H O Đ

Izplate				Skupa		Ostanak koncem god. 1882		Državne Obveznice	Glavnice na zajam
ostanaka		pristojbine							
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	fior.
—	—	100	—	100	—	—	—	—	—
25	—	27	50	52	50	32	50	—	—
50	—	455	—	505	—	526	—	—	—
50	—	2024	75	2074	75	416	67	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	213	17	213	17	28	—	—	—
125	—	2820	42	2945	42	1003	17	—	—
—	—	292	24	292	24	—	—	—	—
—	—	6288	86	6288	86	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	112	70	—	—
—	—	6581	10	6581	10	112	70	—	—
125	—	9401	52	9526	52	1115	87	—	—
				2258	16 ½			72000	1625
				11784	68 ½			—	—

PRIMJETBE

uz 2) Ostanak je početni bio . . . f. 75 : —
odbilo se jer zagodjeno . . f. 50 : —
ostanak čist f. 25 : —

uz 4) Ovaj se jo iznosak potrošio u f. 2400 : —
Namjestništvu za pošumitbu;
u . . . . „ 100 : —
Občini Pažkoj za sjemenje; i
u . . . . „ 16 : 67
Občini Biogradskoj za ustanovljenje lugarâ
Skupa f. 2516 : 67
odbiv iznosak od . . . f. 75 : 25
povraćenih od Občine Kninske, što joj se bilo predujmilo da nabavi krumpira, preostaje . . . f. 2441 : 42

uz 7) Troškovi u tiskanice za zakladu „Pokrajinsko Poljodjelstvo“, u prenos i poprave poljodjelskih strojeva, i u najam skladišta za iste strojeve

uz 10) Steklo se f. 8000 a. v. Državnih Obveznica.

Popisnica Državnih Obveznica danom 31 Prosinca 1882.

Broj i dan		Vriednost pisana	Broj i dan		Vriednost pisana
17170	Zajam sa lutrijom 1860	500		Prinosak .	14050
5973	„ „ „	500	27586	⅛ 1868 Dug ujedinjeni	100
11129	„ „ „	500	163313	„ „ „ „	100
11721	„ „ „	500	163314	„ „ „ „	100
19661	„ „ „	500	284698	„ „ „ „	100
12956	„ „ „	100	342186	„ „ „ „	100
192719	⅛ 1868 Dug ujedinjeni	1000	397559	„ „ „ „	100
162802	„ „ „ „	1000	404980	„ „ „ „	100
162431	„ „ „ „	1000	4730	„ „ „ „	1000
76676	„ „ „ „	1000	5623	„ „ „ „	1000
356412	„ „ „ „	100	10414	„ „ „ „	1000
356413	„ „ „ „	100	12857	„ „ „ „	1000
356414	„ „ „ „	100	13375	„ „ „ „	1000
122122	„ „ „ „	100	14970	„ „ „ „	1000
237700	„ „ „ „	100	37608	„ „ „ „	1000
239383	„ „ „ „	100	252016	„ „ „ „	1000
2420	„ „ „ „	50	252030	„ „ „ „	1000
71452	„ „ „ „	100	261117	„ „ „ „	100
97147	„ „ „ „	100	270766	„ „ „ „	100
109440	„ „ „ „	100	285410	„ „ „ „	100
111638	„ „ „ „	100	300888	„ „ „ „	100
127088	„ „ „ „	100	314357	„ „ „ „	100
75293	„ „ „ „	100	344164	„ „ „ „	100
86337	„ „ „ „	100	7714	„ „ „ „	50
281806	„ „ „ „	100	173346	⅒ „ „ „	1000
156530	„ „ „ „	1000	173347	„ „ „ „	1000
255013	„ „ „ „	1000	173348	„ „ „ „	1000
255014	„ „ „ „	1000	173349	„ „ „ „	1000
255015	„ „ „ „	1000	173350	„ „ „ „	1000
255016	„ „ „ „	1000	173351	„ „ „ „	1000
255017	„ „ „ „	1000	173352	„ „ „ „	1000
	Prenosak .	14050		Prenosak .	31400

Popisnica Državnih Obveznica danom 31 Prosinca 1882.

Broj i dan				Vriednost pisana
			Prinosak .	31400
173353	$^1/_{10}$ 1868	Dug	ujedinjeni	1000
173354	„ „	„	„	1000
173355	„ „	„	„	1000
173356	„ „	„	„	1000
173357	„ „	„	„	1000
173358	„ „	„	„	1000
173359	„ „	„	„	1000
173360	„ „	„	„	1000
173361	„ „	„	„	1000
173362	„ „	„	„	1000
173363	„ „	„	„	1000
173364	„ „	„	„	1000
173365	„ „	„	„	1000
173366	„ „	„	„	1000
173367	„ „	„	„	1000
173368	„ „	„	„	1000
220932	„ „	„	„	100
220933	„ „	„	„	100
220934	„ „	„	„	100
220935	„ „	„	„	100
71534	$^1/_{11}$ „	„	„	1000
271168	„ „	„	„	1000
284221	„ „	„	„	1000
307620	„ „	„	„	1000
347898	„ „	„	„	1000
355545	„ „	„	„	1000
355546	„ „	„	„	1000
362071	„ „	„	„	1000
371187	„ „	„	„	1000
378122	„ „	„	„	1000
			Prenosak .	57800

Broj i dan				Vriednost pisana
			Prinosak .	57800
388552	$^1/_{11}$ 1868	Dug	ujedinjeni	1000
394998	„ „	„	„	1000
402186	„ „	„	„	1000
402332	„ „	„	„	1000
436154	„ „	„	„	1000
447315	„ „	„	„	1000
453044	„ „	„	„	1000
482928	„ „	„	„	1000
482929	„ „	„	„	1000
484149	„ „	„	„	1000
499354	„ „	„	„	1000
508222	„ „	„	„	1000
524799	„ „	„	„	1000
548320	„ „	„	„	100
284705	„ „	„	„	100
311654	„ „	„	„	
			Skupa .	72000

Glavnice uložene na zajam

a) kod Nasliednika **Kamber**	50
b) kod Jozipa Perića kupca dobarâ **Cassio**	1575
Skupa .	1625

b

Pazbroj

God. 1882.

Zakladnine Mamula

PRIHOD

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU										U Državnih Obveznicah
		Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpuna		Ostanak konačni		
		fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
1	Dobiti na Državnih Obveznicah . . .	—	—	310	80	310	80	310	80	—	—	—
2	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400
3	Sbroj .	—	—	310	80	310	80	310	80	—	—	400
4	Pretičak blagajnički početni . . .	—	—	—	—	—	—	490	21 ½	—	—	7000
5	Svega prihodâ .	—	—	—	—	—	—	801	01 ½	—	—	7400

R A Z H O D

Redni Broj	NAZOV TOČAKÂ	U NOVCU: Ostanak početni fior.	novč.	Pristojbina god. 1882 fior.	novč.	Skupa fior.	novč.	Izpuna fior.	novč.	Ostanak konačni fior.	novč.	U Državnih Obveznicah fior.
6	Podporine učenikom poljodjelstva . .	150	—	300	—	450	—	300	—	150	—	—
7	Podpomoći . . .	—	—	20	—	20	—	20	—	—	—	—
8	Novci uloženi u Obveznice Državne .	—	—	318	41	318	41	318	41	—	—	—
9	Troškovi razni . .	3	86	—	20	4	06	4	06	—	—	—
10	Sbroj .	153	86	638	61	792	47	642	47	150	—	—
11	Pretičak blagajnički konačni	—	—	—	—	—	—	158	54 ½	—	—	7400
12	Svega razhodâ .	—	—	—	—	—	—	801	01 ½	—	—	7400

Opomena. 6) Svota od fior. 300, pokazana kao pristojbina god. 1882, to je godišnja podporina udieljena Raki Nikoli, učeniku poljodjelstva kod Zavoda u Križevcu.

7) Pristojbina godine 1882 prikazuje podpomoć od fior. 20 udieljenih rečenomu učeniku za putne troškove.

C

Pazbroj

za upravu God. 1882

Zakladnine „Iznemogli Vojnici dalmatinski“

sa popisnicom poimence onih koji dobivaju podporinu iz iste zakladnine.

PRIHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak početni imovni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni imovni		U Obveznicah Državnih
1	Darovi	174	50	—	—	174	50	—	—	174	50	—
2	Dobiti od Obveznica Državnih	—	—	2425	20	2425	20	2425	20	—	—	—
3	Povratak predujmova podanih	10	—	30	—	40	—	27	50	12	50	—
4	Predujmovi postignuti uz povratak	—	—	292	24	292	24	292	24	—	—	—
5	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2000
6	Sbroj	184	50	2747	44	2931	94	2744	94	187	—	2000
7	Pretičak blagajnički početni	. . . .						159	55			57800
8	Prihod ukupni	. . . .						2904	49			59800

Opomena. uz 4) Onc fior. 292:24 digla je za čas mjeseca prosinca 1882 zaklada „Pokrajinsko Poljodjelstvo“ da podmiri tekuće troškove, pa jih je jur i povratila.

RAZHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak početni dugovni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni dugovni		U Obveznicah Državnih
9	Podporine iznemoglim	423	34½	1596	—	2019	34½	1324	26	695	08½	—
10	Troškovi na uspomenu zakladitelja	—	—	4	20	4	20	4	20	—	—	—
11	Novac uložen u Obveznice Državne	—	—	1545	83	1545	83	1545	83	—	—	—
12	Predujmovi podani uz povratak	—	—	30	—	30	—	30	—	—	—	—
13	Predujmovi povraćeni	—	—	292	24	292	24	—	—	292	24	—
14	Troškovi razni	—	—	—	20	—	20	—	20	—	—	—
15	Sbroj	423	34½	3467	47	3891	81½	2904	49	987	32½	—
16	Pretičak blagajnički konačni	. . .		. . .		. . .		—	—			59800
17	Razhod ukupni	. . .		. . .		. . .		2904	49			59800

Opomena. uz 9) Početni je ostanak izgubio pol novčića, jer se koji ulomak ne utjerao.
uz 12. Ono f. 30 bi doznačeno Mariji udovici iznemoglog Jozipa Zotti, kao predujam milostinje za cielu godinu koliko ona uživa, a utjerati će se tim što će joj se zaustaviti ciela milostinja što uživa. Svrhom god. 1882 imala je još povratiti fior. 12:50.

Poimence koji dobivaju podporu iz zakladnine

Redni broj	PODPOMOŽENIH		DOZNAKE	
	PREZIME i IME	STOJBINA	Broj	DAN
1	Bilić Jozip	Betina	8079	7 Svibnja 1860
2	Mihaljević Grgo	Makarske		
3	Sderić Mate	Rogotin		
4	Zagorac Šimun	Koljani		
5	Jurković Ante	Skradin	13106	30 Srpnja 1860
6	Franičević Ferdinand	Split	7805	12 Svibnja 1863
7	Franjola Niko Marijan	Lozišće	11834	21 Prosinca 1864
8	Antolos Stjepan	Zablaće	15938	22 Kolovoza 1865
9	Kalapač Jure	Smoković	19600	9 Studenoga 1865
10	Burčul Ivan	Galovac	19903	„ „ „
11	Ivančević Todor	Krupa	2215	15 Rujna 1868
12	Popović Ivan	Mokropolje		
13	Damjanović Jure	Škrip		
14	Srkerić Stjepan	Vačani		
15	Bielić Stjepan	Bribir		
16	Matešić Mate	Diklo	1599	13 Svibnja 1868
17	Modrić Jozip	Zaton	3310	11 Studenoga „
18	Sulentov Ivan	Split	3310	„ „ „
19	Stipičević Antica ud. Jurina	Makarska	4667	18 Prosinca 1872
20	„ Lucija kćer Antičina	Makarska	4667	„ „ „
21	Gagić Marko	Zelengrad	3483	6 Listopada 1873
22	Puljas Ante	Novi kod Trogira	1758	25 Travnja 1874
23	Belaš Marin	Žedno	3378	27 Kolovoza „
24	Seat Nikola	Biograd	747	4 Ožujka 1875
25	Andrijašević Ivan	Gradac	2984	12 Listopada „
26	Frantin Marija ud. Josipova	Olib	586	6 Ožujka 1877
27	Cikutović Tomica ud. Jozipova	Zlarin	1656	5 Svibnja „
28	Zotti Marija ud. Josipova	Zadar	2866	7 Kolovoza „
29	Juretić Filip	Makarska	1245	1 Travnja „
30	Pirak Bariša	Makar	3348	10 Rujna 1880
31	Klarić Filip	Srednje polje	1353	26 Travnja 1881
32	Mendeš Ante	Makar	1742	6 Lipnja 1882
33	Djinić Stane sirota Petrova	Poljica	4099	2 Prosinca „
34	„ Jovo „ „	Poljica	4099	2 Prosinca „

„Iznemogli vojnici dalmatinski“ svrhe do god. 1882.

DOBA odkad teče podporina			Godišnja podporina fiorina	Pristojbina godine 1882 fior.	novč.	PRIMJETBE
			60	60		Doznake od br. 1 do 15 uključno izdalo je Namjestništvo; ostale do zadnje Zemaljski Odbor, jer je ovaj danom 23 ožujka 1868 priuzeo upravu zakladnine „Iznemogli vojnici dalmatinski.“ Uz 19. Doznakom 5 Ožujka 1882 Br. 787 Stipičuši bi povišena podporina sa fior. 24 do fior. 36 godišnjih, poćam danom 1 ožujka 1882.
			50	50		
1	Svibnja	1860	50	50		
			50	50		
1	Kolovoza	1860	60	60		
1	Lipnja	1863	60	60		
1	Siečnja	1865	60	60		
1	Rujna	„	40	40		
1	Prosinca	„	60	60		
1	Prosinca	„	60	60		
			60	60		
			60	60		
1	Ožujka	1868	48	48		
			48	48		
			48	48		
1	Lipnja	1868	48	48		
1	Listopada	„	60	60		
1	Listopada	„	60	60		
1	Siečnja	1873	36	34		
1	Siečnja	1873	12	12		
1	Listopada	„	60	60		
1	Travnja	1874	48	48		
1	Kolovoza	1874	48	48		
1	Ožujka	1875	60	60		
1	Listopada	1875	60	60		
1	Ožujka	1877	24	24		
1	Travnja	„	24	24		
1	Kolovoza	„	30	30		
1	Travnja	„	60	60		
1	Rujna	1880	60	60		
1	Travnja	1881	60	60		
1	Svibnja	1882	48	32		
1	Prosinca	„	12	1		
1	Prosinca	„	12	1		
	Sbroj		1636	1596		

d

Pazbroj

Godine 1882

Zakladnine „Gluho-niemi“

PRIHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU										U Obveznicah Državnih
		Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni		
1	Prihod sabirkâ	—	—	67	68	67	68	67	68	—	—	—
2	Dobiti od Obveznica Državnih	—	—	235	20	235	20	235	20	—	—	—
3	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400
4	Sbroj	—	—	302	88	302	88	302	88	—	—	400
5	Pretičak blagajnički početni	. . . .						375	76			5600
6	Prihod ukupni	. . . .						678	64			6000

RAZHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni		U Obveznicah Državnih
7	Podporine gluho-niemcem	100	—	200	—	300	—	200	—	100	—	—
8	Novac uložen u Obveznice Državne	—	—	313	37	313	37	313	37	—	—	—
9	Troškovi razni	—	—	—	60	—	60	—	60	—	—	—
10	Sbroj	100	—	513	97	613	97	513	97	100	—	—
11	Pretičak blagajnički konačni	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	164	67			6000
12	Razhod ukupni	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	678	64			6000

Opomena na 7). Svota od fior. 200 pokazana kano pristojbina god 1882, to je godišnja podporina Marijani Brešanovoj, gojenici kod Zavoda gluho-niemih u Gorici; a ono fior. 100 pokazanih kano konačni ostanak, to je obrok iste podporine za drugo polugodište, neizplaćeno do svrhe prosinca 1882, jer mu rok ne prispio.

e

Pazbroj

God. 1882.

Zakladnine

„Obiteli spremnih vojnikâ dalmatinaca“

P R I H O D

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpuna		Ostanak konačni		U Državnih Obveznicah
1	Dobiti na Državnih Obveznicah	—	—	672	—	672	—	672	—	—	—	—
2	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1000
3	Sbroj .	—	—	672	—	672	—	672	—	—	—	1000
4	Pretičak blagajnički početni							573	55 ½			15500
5	Svega prihodâ .							1245	55 ½			16500

R A Z H O D

Redni Broj	NAZOV TOČAKÂ	U NOVCU										U Državnih Obveznicah
		Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpuna		Ostanak konačni		
6	Podpomoći ubožnim obitelim spremnih vojnika dalm.	30	—	150	—	180	—	170	—	10	—	—
7	Novci uloženi u Obveznice Državne .	—	—	771	67	771	67	771	67	—	—	—
8	Troškovi razni . .	—	—	—	20	—	20	—	20	—	—	—
9	Sbroj .	30	—	921	87	951	87	941	87	10	—	—
10	Pretičak blagajnički konačni							303	68 ½			16500
11	Svega razhodâ .							1245	55 ½			16500

f

Pazbroj

Godine 1882

Zaklade „Mirovine pokrajinskim činovnikom“

PRIHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU										U Obveznicah Državnih
		Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni		
1	Dobiti na Obveznicah Državnih	—	—	266	70	266	70	264	60	2	10	—
2	Odredbine službovne plaćene od stalnih pokrajin. činovnika	—	—	685	83	685	83	685	83	—	—	—
3	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1000
4	Sbroj	—	—	952	53	952	53	950	43	2	10	1000
5	Pretičak blagajnički početni	. . . .						169	76			5950
6	Prihod ukupni	. . . .						1120	19			6950

RAZHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak konačni		U Obveznicah Državnih
7	Novac uložen u Obveznice Državne	—	—	781	26	781	26	781	26	—	—	—
8	Sbroj	—	—	781	26	781	26	781	26	—	—	—
9	Pretičak blagajnički konačni	. . . .						338	93			6950
10	Razhod ukupni	. . . .						1120	19			6950

Opomena na 9). Svota od fior. 338:93, pokazana kao konačni pretičak blagajnički, uglavničila se je god 1883.

g

Pazbroj

God. 1882.

„Gladinjske Pokrajinske Zaklade“

P R I H O D

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpuna		Ostanak konačni		U Državnih Obveznicah
1	Povratba zajmova udieljenih Občinam	240054	17	1500	—	241554	17	14301	12 ½	227253	04 ½	—
2	Dobiti na Državnih Obveznicah	—	—	571	20	571	20	571	20	—	—	—
3	Predujmovi postignuti	—	—	200	—	200	—	200	—	—	—	—
4	Obveznice nabavljene		—	—	—	—	—	—	—	—	—	27200
5	Sbroj .	240054	17	2271	20	242325	37	15072	32 ½	227253	04 ½	27200
6	Pretičak blagajnički početni							12050	19			—
7	Svega prihodâ .							27122	51 ½			27200

Opomena. na 1) Iznosak fior. 14.301:12 ½, pokazan u stupcu izpune sastoji:

a) od . . . . f. 13157:12 ½
plaćenih od Občina dalmatinskih na račun dvanaestih prvih obroka izpalih god. 1870-1881;

b) od . . . . f. 1144:——
povraćenih od istih Občina na račun trinaestog obroka izpaloga g. 1882

Sbroj f. 14301:12 ½

R A Z H O D

Redni Broj	NAZOV TOČAKÂ	U NOVCU										U Državnih Obveznicah
		Ostanak dugovni početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpuna		Ostanak dugovni konačni		
8	Zajmovi Občinam	—	—	1500	—	1500	—	1500	—	—	—	—
9	Predujmovi povraćeni	—	—	200	—	200	—	—	—	200	—	—
10	Novci uloženi u Obveznice Državne	—	—	21538	77	21538	77	21538	77	—	—	—
11	Sbroj .	—	—	23238	77	23238	77	23038	77	200	—	—
12	Pretičak blagajnički konačni							4083	74 ½			27200
13	Svega razhodâ .							27122	51 ½			27200

Opomena. na 8) Svota fior. 1500 bi udieljena kao zajam Občinam ovdi naznačenim:

Občini Obrovačkoj . . . . f. 1000: —

„ Pažkoj . . . . f. 500: —

Sbroj f. 1500: —

h

Pazbroj

Godine 1882

Zaklade „Gradnja pokrajinske Bolnice“

u

Dubrovniku.

PRIHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak imovni početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak imovni početni		U Obveznicah Državnih
1	Dobiti na Obveznicah Državnih	21	—	259	80	280	80	280	80	—	—	—
2	Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300
3	Sbroj	21	—	259	80	280	80	280	80	—	—	300
4	Pretičak blagajnički početni	. . . .						109	65			6100
5	Svega prihoda	. . . .						390	45			6400

RAZHOD

Redni broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak dugovni početni		Pristojbina god. 1882		Skupa		Izpune		Ostanak dugovni konačni		U Obveznicah Državnih
6	Novac uložen u Obveznice Državne	—	—	234	—	234	—	234	—	—	—	—
7	Sbroj	—	—	234	—	234	—	234	—	—	—	—
8	Pretičak blagajnički konačni	. . . .						156	45			6400
9	Svega razhodâ	. . . .						390	45			6400

Opomena na 8). Svota od fior. 156:45, blagajničkog pretička konačnoga, uglavničila će se god. 1883.

(Prilog 6).

Br. 2092.

Visoki Sabore!

Čast je Zemaljskom Odboru podnieti Visokom Saboru na pretres i odobrenje konačni račun Mirovinske Učiteljske Zaklade za god. 1882.

Pristojba troška izpala je od . :	fior.	19397
dakle prama proračunanoj su	„	16570
nepovoljna sa	„	2827

To se ima pripisati povećanom broju umirovljenih učitelja, ali najveće odpustnim naknadam, u iznosu od fior. 1228, odpuštenim učiteljem, u smislu §. 42 zakona 29 prorinca 1871, o pravnim odnošajim učitelja. Za ovu vanrednu potrebštinu nije bila proračuna nikakva svota.

Ali su se povećali surazmjerno i dohodci, tako da je bilo ne samo moguće pokriti veći trošak bez povišenja zemaljskog prineska, nego se je još prištedilo fior. 231, koji su uloženi na povećanje glavnice ove zaklade. Nego ovaj višak glavnice nije iztaknut u pridruženome računu, jer je uglavničenje sliedilo god. 1883.

Razjasnenja dodana računu tumače svaku točku troška i dohodka.

U Zadru, 9 siečnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

Pazbroj

God. 1882.

Zakladnine „Mirovine pučkim Učiteljem“

u

Dalmaciji.

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU: Ostanak blagajnički početkom godine		Nova Pristojbina: na račun predjašnjih uprava		Nova Pristojbina: sama prava god. 1882		Nova Pristojbina: Skupa		Sbroj ostanaka blagajničkih i nove pristojbine		Izpu…: Na račun ostanaka		Izpu…: Na rač… pristojb… 188…	
		fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	
	Prihod														
1	Odredbine od Učiteljâ	—	—	—	—	1978	23	1978	23	1978	23	—	—	1978	2…
2	Odredbine nasliedne	(a) 984	12 ½	—	—	4041	28 ½	4041	28 ½	5025	41	414	56 ½	3216	7…
3	Dobit iz prodaje učionskih knjiga	749	99 ½	—	—	679	—	679		1428	99 ½	—	—	679	—
4	Umetci radi praznih mjesta učiteljskih	4579	32	—	—	3953	40	3953	40	8532	72	4579	32	—	—
5	Globe s nemarna pohadjanja	(a) 1271	85	—	—	232	15	232	15	1504	—	218	80	119	1…
6	Dobiti na Drž. Obvez.	—	—	—	—	867	30	867	30	867	30	—	—	867	3…
7	Doprinesak iz „Pokrajinske Zaklade“	7914	90	176	58	7700	—	7876	58	15791	48	7914	90	—	—
	Sbroj	15500	19	176	58	19451	36 ½	19727	94 ½	35128	13 ½	13127	58 ½	6860	3…
8	Predujmovi utjerani	128	32	—		—	—	—	—	128	32	125	—	—	—
9	Predujm. zadobiveni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Prihodi za drugoga	—	—	—	—	8	—	8	—	8	—	—	—	8	—
11	Pripomoći od Države (Tekući račun)	—	—	—	—	11266	46 ½	11266	46 ½	11266	46 ½	—	—	11266	4…
	Sbroj	15628	51	176	58	30725	83	30902	41	46530	92	13252	58 ½	18134	8…
12	Pretičak blag. početn…	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sve…

Opomena. Početni ostanci na red. br. 2 i 5 promienuli se usljed računarskih izpravaka.

Skupa		Ostanak konačni						U OBVEZ.		Predrazbroj 1882 u				Napram predrazbroju za god. 1882 pristojbina god. 1882 prikazuje izpadka							
		Na račun predjašnjih godina		Na račun uprave 1882		Skupa		Izpune		Novcu		Obveznicâ		U novcu				U Obveznic.			
														povoljna		nepovoljna		povoljna		nepovoljna	
fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	novč.	fior.	n.	f.	n.	fior.	n.	f.	n.	f.	n.	f.	n.
1978	23	—	—	—	—	—	—	—	—	2500	-	—	--	—	—	521	77				
3631	27 ½	569	56	824	57 ½	1394	13 ½	—	—	2300	—	—	—	1741	28 ½	—	—				
679	—	749	99 ½	—	--	749	99 ½	—	—	800	—	—	—	—	—	121	—				
4579	32	—	—	3953	40	3953	40	—	—	2000	-	—	—	1953	40	—	—				
337	95	1053	05	113	—	1166	05	—	—	400	—	—	—	—	—	167	85				
867	30	—	—	—	—	—	—	—	—	870	-	—	—	—	—	2	70				
7914	90	176	58	7700	—	7876	58	—	--	7700	--	—	—	—	—	—	—				
19987	97 ½	2549	18 ½	12590	97 ½	15140	16	—	—	16570	—	—	—	3694	68 ½	813	32				
125	—	3	32	—	-	3	32	—	—	—											
—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	2881	36 ½	—	—				
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
11266	46 ½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
31387	44	2552	50 ½	12590	97 ½	15143	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	20650	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
31387	44							20650	—												

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U NOVCU										I z p u			
		Ostanak blagajnički početkom godine		Nova Pristojbina						Sbroj ostanaka blagajničkih i nove pristojbine		Na račun ostanaka		Na rač pristojb 188	
				na račun predjašnih uprava		sama prava god. 1882		Skupa							
		fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	
	Razhod														
1	Mirovine Učiteljem	129	64	176	58	14540	46	14717	04	14846	68	306	22	14363	7
2	Mirovine slugam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Mirovine Udovicam Učiteljâ	(a) 174	03	—	—	2213	64	2213	64	2387	67	174	03	2124	1
4	Mirovine sirotam	—	—	—	—	112	50	112	50	112	50	—	—	84	3
5	Mir. Udovicam Slugâ	—	—	—	—	131	40	131	40	131	40	—	—	90	1
6	Gojitbine	—	—	—	—	100	98	100	98	100	98	—	—	82	5
7	Milostinje	(a) 30	12	—	—	883	14	883	14	913	96	30	82	854	1
8	Naknade oprostne	—	—	—	—	1228	33	1228	33	1228	33	—	—	1228	3
9	Troškovi uprave	—	—	—	—	10	—	10	—	10	—	—	—	10	—
10	Iznosak na uglavničenje	47	66	—	—	230	91 ½	230	91 ½	278	57 ½	—	—	—	—
	Sbroj	382	15	176	58	19451	36 ½	19627	94 ½	20010	09 ½	511	07	18837	3
11	Predujmovi udielieni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Predujmovi povraćeni	7321	53 ½	—	—	—	—	—	—	7321	53 ½	2604	88 ½	—	—
13	Povratci prihoda tudjih	—	—	—	—	8	—	8	—	8	—	—	—	2	—
14	Povratci Pripomoći Državne (T. R.)	9954	05	—	—	11266	46 ½	11266	46 ½	21220	51 ½	8053	67 ½	—	—
	Sbroj	17657	73 ½	176	58	30725	83	30902	41	48560	14 ½	11169	63	18839	3
15	Pretičâk blag. *konačni*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Izjednače

a) *Opomena.* Početni ostanci na br. 3 i 7 ne sudaraju sa konačnimi predjašnje godine usljed račun skih izpravaka.

Skupa		Ostanak konačni: Na račun predjašnjih godina		Ostanak konačni: Na račun uprave 1882		Ostanak konačni: Skupa		U OBVEZ. Izpune		Predrazbroj 1882 u Novcu		Predrazbroj 1882 u Obveznicā		Napram predrazbroju za god. 1882 pristojbina god. 1882 prikazuje izpadka: U novcu povoljna		U novcu nepovoljna		U Obveznic. povoljna		U Obveznic. nepovoljna	
ior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	novč.	fior.	n.	f.	n.	fior.	n.	f.	n.	f.	n.	f.	n.
4669	93	—	—	176	75	176	75	--	--	12838	--	--	--	—	--	1702	46				
—	—	—	—	—	—	—	—	--	--	—	--	--	--	—	--	--	--				
298	18	—	—	89	49	89	49	--	--	2526	--	--	--	312	36	--	--				
84	37½	—	—	28	12½	28	12½	--	--	113	--	--	--	—	50	--	--				
90	15	—	—	41	25	41	25	--	--	132	--	--	--	—	60	-	--				
82	51	—	—	18	47	18	47	--	--	133	--	--	--	32	02	--	--				
884	93	—	—	29	03	29	03	--	--	703	--	--	--	—	--	180	--				
228	33	—	—	—	—	—	—	--	--	—	--	--	--	—	--	1228	14				
10	—	—	—	—	—	—	—	--	--	—	--	--	--	—	--	10	33				
—	—	47	66	230	91½	278	57½	--	--	125	--	--	--	—	--	105	91½				
9348	40½	47	66	614	03	661	69	--	--	16570	--	--	--	345	48	3226	84½				
--	--	--	—	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--								
2604	88½	4716	65	--	--	4716	65	--	--	--	--	--	--	--	--	2881	36½				
2	--	--	--	6	--	6	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--				
3053	67½	1900	37½	11266	46½	13166	84	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--				
30008	96½							--	--												
1378	47½							20650	--												
31387	44							20650	--												

Mirovinska Zaklada pučkih Učitelja

UPRAVA 1882

UZROCI RAZLIKAM

iznosaka pokazanih u Predrazbroju odobrenu za god. 1882 od pristojbine činom ukazale se u Pazbroju. Izpadci pravi bili su:

Povoljni — Nepovoljni

PRIHOD

Nepovoljni:

Točka: „Odredbine od Učiteljâ“ fior. 521:77

Nepovoljno izpade stoga jer je malo učitelja postiglo stalnost kroz godinu. Iznosak se te točke predrazbraja bez ikakva temelja, a izpadne pa po većem ili manjem broju Učiteljâ, što postignu stalnost ili koju petogodišnjicu; a to nije moguće predvidili kadno se predrazbroj spravlja. Odtud naravito razlike, na više ili manje, koncem godišnje uprave.

Povoljni:

Točka: „Odredbine nasliedne“ fior. 1741:28 ½

Odtud, jer se je kroz godinu razpravilo više ostavština

Nepovoljni:

Točka: „Dobit iz prodaje učionskih knjiga“ fior. 121:—

Kad se je spravljao predrazbroj nije se moglo znati koliko će u to ime dopasti Dalmaciju, te se je računalo na fior. 800 po onom kako je bilo izpalo zadnjeg trogodišta. — Pošto se pa nije utjeralo već fior. 679, nastade razlika na manje od fior. 121:—

Povoljni:

Točka: „Umetci radi praznih mjesta učiteljskih“ fior. 1953:40.

Izpalo je ovako povoljno jer je, od ustanovljenih mjesta Učiteljem, ostao neki broj prazan kroz godinu, kako kaže Pazbroj pokrajinske učionske zaklade.

Povoljni	Nepovoljni

Točka: „Globe s nemarna pohadjanja“ fior. 167:85

Pokle se strožije uporabljuju zakonski propisi proti nemarnu pohadjanju učionâ, pohadjanje na bolje napreduje; a stoga manje globâ.

Točka: „Dobiti na Obveznicah“ f. 2:70

To je, jer se je u predrazbroju računalo na oblo.

RAZHOD

Točka. „Mirovine Učiteljem“ fior. 1702:46

Poskočilo je, jer kroz godinu udieliše nekoliko dožitaka, nepredvidjenih pri uredjenju predrazbroja; a uz to ne priminuo nijedan od umirovljenih.

Točka: „Mirovine Udovicam učiteljâ“ fior. 312:16

Prestade mirovina Udovici Učitelja Donadini.

Točka: „Gojitbine“ fior. 32:02

Danom 28 siečnja 1882 dorestoše do propisanih doba sirote Vjekoslav i Stanislav Kurir.

Točka: „Milostinje“ fior. 180:14

Porestlo je, jer udieliše godišnju milostinju učitelju Lukiniću, prestav učiteljevati.

Točka: „Naknade oprostne“ fior. 1228:33

Odlukom $^{19}/_{11}$ 1882 Br. 2150 bi udieljeno učiteljici Juliji Rizzolatti oprostne nagrade . . . . fior. 420:—

Odlukom $^{7}/_{3}$ 1882 Br. 559 siroti Božici Markovića . . fior. 133:33

Odlukom $^{9}/_{3}$ 1882 Br. 4050 Zaneti Frani . . . . . fior. 675:—

Skupa kao gori fior. 128:33

Povoljni	Nepovoljni
	Ovaki se trošak nije dao nikako predviditi kad se uredjivao predrazbroj.
	Točka: „Troškovi uprave" f. 10:—
	Nikakve svote ne bi ubilježeno na toj točki u predrazbroju, kad tamo potrošilo se ono gornjih fior. 10 u tiskanice.
	Točka: „Iznosak da se uglavniči" fio. 105:91 ½
	Pošto su porastli iznosci na točkah *Nasliedne Odredbine i Umetci*, dalo se je uglavničiti fior. 230:91 ½ mjesto samih fior. 125 predrazbrojenih. Po tom se prikazuje kao da je ovdi izpalo nepovoljno, dočim to uprav nosi koristi zakladi *Mirovine*.

(Prilog 7).

Br. 2142.

Visoki Sabore!

Čast je Zemaljskom Odboru podniti Visokome Saboru na pretres i odobrenje konačni račun Zemaljske Učionske zaklade za god. 1882.

Pristojba troška god. 1882, i ona obračunana u ovoj godini na račun prošlih godina, izpala je skupa . . . . : fior. 233.600
dakle prama proračunanoj su „ 234.500
povoljna za . . . . „ —.900

I dohodak je bio povoljan, jer se je ućeralo . . . . fior. 128.962
mjesto proračunanih . . . . „ 128.487
dakle veće za . . . . „ —.475

Na taj način prištedilo se je u prinesku iz Zemaljske Zaklade fior. 1375, to jest prinesak iznio je fior. 104.638, mjesto predvidjenih fior. 106.013.

Ovdje je primjetiti da svota od fior. 4000, koja je bila u god. 1881 predujmljena raznim vlastnicim kuća za uredjenje istih u svrhu školskih sgradja, bila je u konačnome računu one godine ubilježena kao aktivni ostanak pod točkom dohodka „Povratak predujmova“. Nego se računovodstvu pravilnije učinilo bilježiti kao ostatke pod rečenom točkom samo one iznose uvrštene kao pristojbine povratka u dotičnoj godini, a koncem iste neizplaćene. Zato je ta svota u ovome računu dignuta, kao aktivni ostanak te točke, a stavljena pod točku dohodka „Zemaljski prinesak.“ Tim je ovaj zadnji povećan su fior. 4000, ali nije to pravi trošak, nego samo predujam, koji će biti kroz dojduće godine povraćen, i nadoknadit će tako

privremeni izdatak zemaljske Zaklade. Koncem godine 1882 svota izdana za predujmove raznim vlastnicima kućâ iznosila je skupa fio. 7515. I to sačinjava aktivni ostanak zemaljske Zaklade.

Dodanimi zazjasnenji tumačena je svaka točka dohodka i razhoda.

U Zadru 9 siečnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

Pazbroj

„Pokrajinske Učionske Zaklade“

Godine 1882

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	Ostanak blagajnički početkom godine		U N O V C: Nova Pristojbina: na račun predjašnjih uprava		sama prava god. 1882		Skupa		Sbroj ostanaka blagajničkih i nove pristojbine		Za ostanke	
	Prihod												
1	Doprinesak Občina *a*)	35477	46	—	—	73797	44	73797	44	109274	90	17834	3
2	Dohodci zakladninâ	82	60	—	—	3043	27	3043	27	3125	87	—	—
3	Doprinesak Države	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	a) obični	—	—	—	—	41654	—	41654	—	41654	—	—	—
	b) vanredni	8965	95 ½	—	—	9817	69	9817	69	18783	64 ½	8965	9
4	Doprin. Pokrajine *a*)	101653	04 ½	6495	28 ½	98143	27	104638	55 ½	206291	60	97878	9
5	Dobiti na Obveznicah	2	10	—	—	281	40	281	40	283	50	2	1
6	Naknade na Točki „Gradnje i pregradnje učion. stanova“	—	—	—	—	300	—	300	—	300	—	—	—
7	Dobiti na Predujmovih za gradnje i pregradnje uč. stanova	—	—	—	—	68	06	68	06	68	06	—	—
8	Naknade troška predujmljena za gradnju učionskog stana u Kamenu	1825	38	—	—	—	—	—	—	1825	38	—	—
9	Nabava Drž. Obvez.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sbroj	148006	54	6495	28 ½	227105	13	233600	41 ½	381606	95 ½	124681	4
10	Prihodi za drugoga	—	—	—	—	331	47	331	47	331	47	—	—
11	Predujm. utjerani *a*)	12298	06	—	—	2347	16	2347	16	14645	22	5773	8
12	Podpore Drž. (T. R.)	—	—	—	—	139734	62 ½	139734	62 ½	139734	62 ½	—	—
	Sbroj	160304	60	6495	28 ½	369518	38 ½	376013	67	536318	27	130455	2
13	Pretičak poč. u blag.												
—													

Opomena. a) Razlika u početnih ostancih imovnih napram onim prikazanim svrhom godine 1881 odtud što su se računi izpravili radi povišenjâ i obaljenja sgodivših se kroz godinu uprave.

Izpune				Ostanak konačni						U Obveznicah Izpune fior.	Predrazbroj 1882 novca fior.	Napram predrazbroju 1882 pristojbina izpade U novcu			
Za pristojbinu god. 1882		Skupa		Ostanak predjašnjih godina		Od godišbine 1882		Skupa				povoljna		nepovolj	
55601	68½	74436	07½	17643	07	17195	75½	34838	82½	--	74583	--	--	785	56
3022	62	3022	62	82	60	20	65	103	25	--	2175	868	27	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	--	—	--	--	—	—
41654	—	41654	—	—	—	—	—	—	—	--	41654	-	--	—	—
—	—	8965	95½	—	—	9817	69	9817	69	--	9820	--	--	2	31
—	—	97878	95½	10269	37½	98143	27	108412	64½	--	106013	--	--	7869	73
279	30	281	40	—	—	2	10	2	10	--	105	176	40	—	—
165	—	165	—	—	—	135	—	135	—	--	150	150	--	—	—
68	06	68	06	—	—	—	—	—	—	--	—	68	06	--	—
—	—	—	—	1825	38	—	—	1825	38	—	—	--	--	--	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	--	--	--	—
101790	66½	226472	06½	29820	42½	125314	46½	155134	89	100	234500	1262	73	8657	60
331	47	331	47	—	—	—	--	--	--			—	—	—	—
150	72	5924	61½	6524	16½	2196	44	8720	60½						
139734	62½	139734	62½	—	—	—	--	--	--			—	—	7394	87
242007	48	372462	77½	36344	59	127510	90½	163855	49½						
		5210	93							54550					
		377673	70½							54650					

Redni Broj	NAZOV TOČAKA	U N O V C …											
		Ostanak blagajnički početkom godine		Nova Pristojbina						Sbroj ostanaka blagajničkih i nove pristojbine		Za ostank…	
				na račun predjašnjih uprava		sama prava god. 1882		Skupa					
	Razhod												
1	Najmi i druge nagr. (*a*)	6882	85 ½	2655	56	153427	67	156083	23	162956	08 ½	9567	5
	b) umetci	4579	32	—	—	3953	40	3953	40	8532	72	4579	3
2	Stanarine (*a*)	5224	82 ½	1067	80	33474	66	34542	46	39772	28 ½	6190	5
3	Potrebštine učionâ *a*)	37	50	14	16 ½	7451	25	7465	41 ½	7502	91 ½	46	6
4	Ogrijavanje peći	—	—	—	—	79	08 ½	79	08 ½	70	08 ½	—	–
5	Vrtlovi	6	—	—	—	427	46	427	46	433	46	—	–
6	Danjci i tereti	—	77	14	95	3480	43	3495	38	3496	15	14	9
7	Nagrade zamienikom	—	—	359	95	309	57	669	52	669	52	359	9
8	„ Kateketim	605	83	—	—	2519	99	2519	99	3125	82	605	8
9	„ Bidelom	—	—	—	—	205	56	205	56	205	56	—	–
10	Potrebci za pouku teor.-prak.	—	—	—	—	1500	—	1500	—	1500	—	—	–
11	Nadarja i podpomoći	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	–
	a) Učit. pomoćnim	995	—	2075	—	3010	—	5085	—	6080	—	2870	–
	b) Učitelj. pučkim	315	—	—	—	2000	—	2000	—	2315	—	315	
12	Skupštine učiteljske	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	–
	a) pokrajinske	824	50	17	86	—	—	17	86	842	36	842	3
	b) kotarske	—	—	—	—	2261	94	2261	94	2261	94	—	–
13	Gradnje učio. stanova	2250		—	—	6000	—	6000	—	8250	—	2250	–
14	Uzdržanje sgradja	216	10	—	—	500	—	500	—	716	10	216	1
15	Putbine i dnevnice	22	18	—	—	487	61 ½	487	61 ½	509	79 ½	22	1
16	Troškovi uprave	—	—	290	—	600	—	890	—	890	—	290	–
17	Troškovi razni	43	80	—	—	147	20	147	20	191	—	40	–
18	Zasnuće novih učiona (Gradjan. na Hvaru)	2000	—	—	—	—	—	—	—	2000	—	643	9
19	Nabava uč. pokućstva	—	—	—	—	5190	—	5190	—	5190	—	—	–
20	Novac uložen	—	—	—	—	79	30	79	30	79	30	—	–
	Sbroj	24008	68	6495	28 ½	227105	13	233600	41 ½	257609	09 ½	28854	4
21	Povratak tudjih prih.	57	43	—	—	331	47	331	47	389	40	54	9
22	Predujmovi udieljeni	—	—	—	—	2347	16	2347	16	2347	16	—	–
23	Povrat Drž. pripom.	139844	29	—	—	139734	62 ½	139734	62 ½	279578	91 ½	142733	2
24	Iznosci za uglavničen.	16	71 ½	—	—	—	—	—	—	16	71 ½	—	–
	Sbroj	163927	61 ½	6495	28 ½	369518	38 ½	376013	67	539941	28 ½	171642	6
	Pretičak blagajnič. kon.												

Opomena. a) Ostanci početni na Točkah 1, 2, 3, 8 i 13 obalili se napram onomu što se prikažival
Razbroju god. 1883. usljed računarskih izpravaka.

e Za pristojbinu 1882	Skupa	Ostanak konačni Ostanak predjašnjih godina	Od godišbine 1882	Skupa	U Obveznicah Izpune fior.	Predrazbroj 1882 novca fior.	Napram predrazbroju 1882 pristojbina izpade U novcu povoljno	nepovoljno
24 28	155791 85½	29 16	7203 39	7174 23		} 163624	6242 93	-- —
— —	4579 32	— —	3953 40	3953 40				
65 98	33356 51½	107 09	6308 68	6415 77		34045	570 34	-- —
51 25	7497 91½	7 50	12 50	5 —		7440	-- —	11 25
79 08½	70 08½	— —	— —	— —		145	65 91½	-- —
77 46	177 46	— —	256 —	256 —		1000	572 54	-- -
80 43	3495 38	— 77	— —	— 77		3437	— —	43 43
79 99	639 94	— —	29 58	29 58		700	390 43	-- --
80 79	2786 62	— —	339 20	339 20		2500	- --	19 99
05 56	205 56	— —	— —	— —		206	-- 44	-- --
23 35	323 35	— —	1176 65	1176 65		1500	-- --	-- --
— —	— —	— —	— —	— —		—	-- --	-- --
05 —	4175 —	200 —	1705 —	1905 —		4940	1930 --	-- --
10 —	2125 -	— —	190 —	190 —		2000	-- --	-- --
— —	— —	— —	— —	— —		—	-- --	-- --
— —	842 36	— —	- —	— —		700	700 --	-- --
91 32	1291 32	— —	970 62	970 62		1300	-- --	961 94
80 —	5430 —	— —	2820 —	2820 —		6000	-- --	-- --
89 29	605 39	— —	110 71	110 71		500	-- --	-- --
87 61½	509 79½	— —	— —	— —		200	-- --	287 61½
07 87½	597 87½	— —	292 12½	292 12½		600	-- --	-- --
24 40	164 40	3 80	22 80	26 60		200	52 80	-- --
- —	643 98	1356 02	— —	1356 02		—	-- --	-- --
34 34	4434 34	— —	755 66	755 66		5190	-- --	-- --
79 30	79 30	— —	— —	— —		—	-- --	79 30
77 31½	229831 76	1631 02	26146 31½	27777 33½		236227	10525 39½	1403 52½
66 83	221 76	3 —	109 71	112 71			— —	— —
17 16	2347 16	— —	— --	-- --			9121 87	— —
— —	142733 28	2888 99½	139734 62½	136845 63½		1727*	1727 —	
— —	— —	16 71	— --	16 71½				
91 30½	375133 96	1238 25½	165990 65	164752 39½				
	2539 74½				54650	234500	7394 87	
	377673 70½				54650			

* Izbrisani odsječno.

„Pokrajinska Učionska Zaklada."

UPRAVA 1882.

Uzroci Razlikâ

PRIHOD

1. Doprinesak Obćinâ	Ova je Točka iznila manje, jer se je doprinesak obalio Obćinam Novigradskoj, Salskoj, Kliškoj, Omiškoj, Dubrovačkoj i Budvanskoj, pokle tamo neke učione, zapisane u Predrazbroju, ili su za neko doba ostale zatvorene ili se niti otvorile.
2. Dohodci iz zakladnina ili iz naslovâ privatnog prava.	Poskočila je ova pristojbina jer se je ovdi ubrojio i *dohadak zapiska Radovićeva* (nepredračunan), i jer poskočio najam poljskih dobara zakladnine Sv. Mihovila u Trogiru.
3. Doprinesak Državni: *b*) vanredni	Nešto je malo spala pristojbina napram iznoskom predrazbrojenim kao Državni doprinesak za uzdržavanje gradjanskih učiona u Korčuli i Šibeniku i pridruženih tekničkih tečaja, jer se je kod istih kroz godinu mienjalo učiteljsko osoblje.
4. Doprinesak Pokrajine.	Smanjio se je ovaj dug pokrajinske zaklade napram učionskoj, dielom jer poskočiše prihodi na točkah 2, 5 i 6, a dielom jer se je podosta preštedilo na raznih točkah razhoda.
5. Dobiti na Obveznicah.	Ubrojile se pod ovom točkom i dobiti novih Obveznica državnih zavezanih za grad Dubrovnik i Varoše, a doprlih pokrajinskoj učionskoj zakladi iza kako je bio gotov predrazbroj 1882.
6. Naknade na Točki „Gradnje i Pregradnje učionskih stanova".	Izplate ovih predujmova iznesoše više nego je predrazbroj nosio, jer se je zadržalo više od stanarina doznačenih, pokle su bili stanovi predani, kad biše napravljenî podobno za učionsku službu. Što se je predujmilo god. 1881 (odkad

je pokrajinska učionska zaklada uzela to na se) pa do svrhe Prosinca 1882, iznosi skupa . . . . f. 7680:—
Odbijeli se kroz to doba povraćenih . . . . „ 165:—
ostaje da se još utjera f. 7515:—

Ne ukazuje se vas ovaj ostanak u imovnih ostancih pazbroja, jer se računa samo ono što dopada na dotičnu godinu, te se kroz onu godinu imalo utjerati.

Po ovom načelu izostavio se je na ovoj točki i početni ostanak imovni od fior. 4000 (prikazan kao konačni ostanak imovni u pazbroju 1881), a u isto doba povisio se je onoliko ostanak konačni imovni na točki „doprinesci pokrajinski."

7. Dobiti od predujamâ za gradnju i pregradnju učionskih stanova.

Na ovoj točki ništa nije bilo predrazbrojeno, jer dok se je uredio predrazbroj 1883 nijedan predujam nebi udieljen uz uvjet da će plaćati dobiti.

RAZHOD.

1. Najmovi i druge nagrade.

Znatno se je prištedilo pri ovoj točki, jer nekoje učione, zapisane u Predrazbroju (u Smokoviću, Islamu gr., Jagodnjah, Kistanju, Jesenicah, Očestovu, Pokrovniku, Betini, Mravincah, Kućicah, Lećevici, Tugarih, Studencih, Poljicah, Lokvičiću, Drveniku, Zavojanih, Bogomolju, Majkovih, Braićih, Gradištu i Draglju) ostadoše zatvorene, jali ciele godine 1882, jali za diela iste.

2. Stanarine.

Manji trošak stoji prama manjemu broju učiona, jer mnoge zatvorene kroz godinu.

3. Potrebštine Učionâ.

Premda ostale zatvorene nekoje učione, ipak je ova točka iznila nešto više, radi pribrojbine Lista učionskoga za pomoćne učione, i povisila se odsječnica nekim učionam gdi porestao broj učiteljâ.

4. Ogrijanje Peći.

Prештedilo se, jer ne potražile odnosni trošak neke učione, za koje bijaše zabilježen u predrazbroju.

5. Vrtlovi.

Štednja je odtud, jer je težko zavesti svukud ovu ustanovu, s mjestnih okolnosti u raznih stranah pokrajine.

6. Danjci i tereti.

Premašenje se je sgodilo napram promjenam slučajnim kod stavaka troška naprćena ovoj točki.

7. Zamjenine.

Vrlo je malo dopustâ udieljeno Učiteljem (radi bolesti ili drugih uzroka), s toga preštednja u zamjenah.

8. Nagrade Kateketom.

Nešto se je malo povisila nagrada kateketi pučko-gradjanske učione u Dubrovniku.

11. Nadarja i podpomoći
a) pomoćnim Učiteljem.

Preštednje je, jer se u obće pomoćni učitelji nadariše manje neg se predbrajalo.

12. Skupštine učiteljske
a) pokrajinske
b) kotarske

Ova točka iznila je više skupa f. 261:94, a to jer je na kotarske skupštine pristupilo više Učiteljâ neg se predmnievalo.

16. Putbine i dnevnice.

Razna povjerenstva državnih mjernika za potrebe učionske, i premještaji učitelja iz službovnih uzroka, porodiše povišak na ovoj točki.

18. Troškovi razni.

Manje se potrošilo jer manjih potreba bilo kroz godinu.

21. Novac uložen.

Iznosak od fior. 79:30 (osim f. 3:99 pridodanih svoti potrebitoj za nabavu jedne Državne Obveznice) potegao se prodajom gdikojeg komadića zemlje od zakladnine Sv. Mihovila u Trogiru, pa se Obveznica zavezala uz rečenu zakladninu. Cio se je iznosak upisao u troškove, jer kad je spao na pokrajinsku učionsku zakladu, ubrajao se je na odbit troška na točki „Doprinesci Učionski“.

(Prilog 8).

r. 4500.

Visoki Sabore!

Časti se Zemaljski Odbor podnieti Visokome Saboru na pretres i odobrenje konačni ra-
un zemaljske Zaklade za god. 1882.

Pristojbina dohodka, tekuća i prošlih služba, izpala je od . . . . . f. 348.964
rama proračunanoj su . . . . „ 330.982
eća je za . . . . „ 17.982
Pristojbina troska izpala je na . . . . „ 337.676
rama proračunanoj su . . . . „ 337.081
eća je za . . . . „ —.595

Sravni li se dohadak sa troškom, proizlazi višak od fior. 11.288.

Ali uzprkos ovome povoljnome uspjehu, konačna aktivna imovina zemaljske Zaklade spala
e od . . . . f. 190.223
a . . . . „ 173.831
anja je dakle koncem god. 1882 za . . . . „ 16.392

to, jer pristojbina državnih izravnih poreza ustanovljena za god. 1880 i 1881, bila je
sljed uredjenja zemljarine i kućarine obaljena za blizu f. 100.000 za obe godine: tim je
ohodak od zemaljskog prireza na izravne poreze surazmjerno smanjen, i aktivni ostatak pod
vim naslovom u konačnim računima godinâ 1880 i 1881 obaljen je za f. 28.133. To
ačinjava pravi gubitak za konačnu aktivnu imovinu; ili, bolje rekuć, konačna aktivna imo-
ina koncem godine 1881 bila je faktično manja za fior. 28.133 od svote zabilježene u
otičnome računu. Odbiv od onog manjka višak polučen u upravi god. 1883 ima se na-
edeno smanjenje konačne aktivne imovine.

Obrazloženje dodano računu razjašnjuje svaku potanko.

U Zadru 9 siečnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

Pazbroj

Uprave godine 1882.

„Pokrajinske Zaklade dalmatinske“

Broj točke	Prilog	TOČKE PRIHODA	Ostanak blagajnički početkom godine		NOVA PRISTOJBINA za predjašnje godine		NOVA PRISTOJBINA baš uprav godine 1882		NOVA PRISTOJBINA Skupa		Sbroj ostanaka blagajničk[i] i nove pristojbin[e]	
		A. **Prihodi pravi**										
1	1	Dohodci vlastiti Pokrajinske Zaklade	—	—	—	—	602	70	602	70	602	70
2	2	Dohodci Bolnica (*a*)	9004	72½	—	—	5988	72	5988	72	14993	44½
3	3	Naknade bolničkih troškova (*b*) . .	74738	57½	786	½	59484	87½	60270	88	135009	45
4	—	Naknade zapratnih troškova (*c*) . .	1416	33½	421	19	719	43	1140	62	2556	95½
5	—	Prirez pokrajinski izravnim (*d*) . .	121023	06	—	—	160523	72	160523	72	281546	78½
6	—	Prirez pokrajinski potrošarini . . .	17752	93½	—	—	99785	46½	99785	46½	117538	40
7	—	Uvozarina	2927	83	—	—	19882	36	19882	36	22810	19
8	4	Odštete što se nisu mogle odbiti od odnosnih troškova	940	48	—	—	769	95	769	95	1710	43
9	—	Prihodi razni	50	—	—	—	—	—	—	—	50	—
10	—	Sbroj .	227853	94	1207	19½	347757	22	348964	41½	576818	35½
		B. **Poslovi vjeresije**										
11	—	Glavnice utjerane	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	—	Glavnice dugovne priuzete . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	Sbroj .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		C. **Prihodi prometni**										
14	5	Ostave i ini prihodi na povratak .	—	—	—	—	10699	12	10699	12	10699	12
15	—	Predujmovi utjerani	68707	12½	—	-	28922	53	28922	53	97629	65½
16	—	Utjerba podpomoći, iz zaklade namienjene za novu Bolnicu i Ludnicu u Šibeniku . . . . . . (sgradja fiorina 54519:58½; pokućstvo fior. 19.079:94)	—	—	—	--	73599	53	73599	53	73599	53
17	—	Isto iz one za novu Boln. Zadarsku	—	—	1000	—	105	18½	1105	18½	1105	18½
18	—	Sbroj .	68707	12½	1000	—	113326	36½	114326	36½	183033	49
19	—	Sbroj svih prihoda .	296571	06½	2207	19½	461083	58½	463290	78	759851	84½
20	—	Pretičak blagajnički početkom godine .										
21	—	Svega prihoda .										
22	—	Pretičak blagajnički koncem godine .										
23	—	Sbroj konačnih imovina .										

Opomene. (*a*) Početni se ostanak od fior. 8817:82½ povisio na fior. 9004:72½ usljed izpravka pristojbinâ.

(*b*) Ostanak početni po Pazbroju god. 1881 iznosio bi . . . . f. 74756:30½
nego odbilo se usljed izbrisanja i oprosta (kako u Pril. br .15 današnjeg Pazbr.) „ 17:73½
te početni ostanak izpravljen izpada . . . . f. 74738:57½

(*c*) Ostanak početni po Pazbroju gorirečenom iznosio bi . . . . „ 1418:11½
odbiv usljed izbrisanja (kako u Prilogu br. 16) . . . . „ 1:78—
ostanak početni izpravljen . . . . „ 1416:33½

IZPUNE						Ostanci u blagajni svrhom godine						Predrazbroj odobren za god. 1882	Napram predrazbroju pristojbina same godine 1882 izpade			
za ostanke		za pristojbinu same godine		Skupa		od odstanaka predjašnih godina		od pristojbine god. 1882		Skupa			povoljno		nepovoljno	
—	—	346	50	346	50	—	—	256	20	256	20	603	—	—	—	30
2841	90½	1820	52½	4662	43	6162	82	4168	19½	10331	01½	5689	299	72	—	—
53294	60	26735	36½	80029	96½	22229	98	32749	51	54979	49	60500	—	—	1015	12½
1030	75	508	20½	1538	95½	806	77½	211	22½	1018	—	1300	—	—	580	57
115267	50½	131265	27	246532	77½	5755	55½	29258	45	35014	½	168840	—	—	8316	28
17752	93½	91160	56½	108913	50	—	—	8624	90	8624	90	78000	21785	46½	—	—
2927	83	18392	58	21320	41	—	—	1489	78	1489	78	16050	3832	36	—	—
24	30	15	12	39	42	916	18	754	83	1671	01	—	769	95	—	—
50	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
193189	82½	270244	13	463433	95½	35871	31	77513	09	113384	40	330982	26687	49½	9912	27½
													16775	22		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	10699	12	10699	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35287	09½	6223	74½	41510	84	33420	03	22698	78½	56118	81½	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	73599	53	73599	53	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1000	—	105	18½	1105	18½	—	--	—	—	—
35287	09½	16922	86½	52209	96	34420	03	96403	50	130823	53	—	—	—	—	—
228476	92	287166	99½	515643	91½	70291	34	173916	59	244207	93	—	—	—	—	—
. . .		. . .		14679	95½											
. . .		. . .		530323	87											
. . .		. . .		. . .		. . .		. . .		85241	71					
. . .		. . .		. . .		. . .		. . .		329449	64					

(*d*) Ostanak od fior. 149156:10 prikazana na ovoj točki svrhom godine 1881 spala je na fior. 121023:06 jer je surazmjerno financijalna Vlast obalila pristojbinu državne zemljarine, kućarine poprihodne i razredne, to jest ostanak rečene godine.

e) Ostanak početni po pazbroju god. 1881 iznosio bi . . . . f. 1502:31
nego bi odbiveno . . . . „ 561:83
odšteta (koji su spadali u početni ostanak) pravo utjeranih i izvedenih iz
odnosnih točaka razhoda te početni ostanak izpravljen izpada na . . . . . f. 940:48

Broj točaka	Prilog	TOČKE RAZHODÂ	Ostanak blagajnički početkom godine		NOVA PRISTOJBINA za predjašnje godine		NOVA PRISTOJBINA prava same godine 1882		NOVA PRISTOJBINA Skupa		Sbroj blagajnički ostanaka i nove pristojbine	
		A. Troškovi pravi										
24	6	Troškovi uprave	500	—	—	—	21858	82	21858	82	22358	82
25	7	Učione (*a*)	109567	94½	—	—	112515	13½	112515	13	222083	08
26	—	Navrćanje boginjâ	209	35½	—	—	2757	65	2757	65	2967	—
27	—	Zaprate	10	—	11	42	1867	66	1879	08	1889	08
28	—	Kažničari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	—	Ustanba Oružaništva	—	—	—	—	24572	90	24572	90½	24572	90
30	—	Ustanba Vojništva	155	61	—	—	1392	74	1392	74	1548	35
31	—	Priprega	3519	75	5024	94½	1709	52½	5434	47	10254	22
32	8	Putevi (*b*)	1502	55½	4229	—	10822	35	15051	35	16559	90½
33	—	Vode	400	—	—	—	1680	—	1680	—	2080	—
34	9-14	Bolnice	7284	38½	—	—	147109	98½	147109	98½	154394	37
35	—	Podpomoći umjetnosti i zanatom	—	—	—	—	600	—	600	—	600	—
36	—	Podpomoći knjizi	100	—	—	—	150	—	150	—	250	—
37	—	Ini razhodi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	—	Troškovi razni	—	—	—	—	1374	02½	1374	02½	1374	02½
39		Sbroj	123256	59½	9265	36½	328410	79	337676	15½	460931	75½
		B. Poslovi veresije										
40	—	Novci uloženi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	42	Glavnice dugovne povraćene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42		Sbroj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		C. Razhodi prometni										
43	5	Ostavi i drugi prihodi povraćeni	15242	18½	—	—	10699	12	10699	12	25941	30½
44	5	Predujmovi udjeljeni uz povratak	—	—	—	—	28922	53	28922	53	28922	53
45	5	Pripomoć zavremena zakladi za novu Bolnicu i Ludnicu u Šibeniku (sgradja fiorina 54519:58½; pokućstvo fior. 19.079:94½)	—	—	—	—	73599	53	73599	53	73599	53
46	5	Isto za gradnju nove Boln. u Zadru	—	—	1000	—	105	18½	1105	18½	1105	18½
47		Sbroj	15242	18½	1000	—	113326	36½	114326	36½	129568	55
48		Sbroj svih razhoda	138497	78½	10265	36½	451737	15½	452002	52	590500	30½
49		Pretičak blagajnički svrhom godine										
50		Svega razhoda										
51		Sravnav ostanke dugovne konačne (toč. 48) sa konačnom imovinom (točka 23)										
52		Nastaje konačna imovina od										

Opomene. (*a*) Povišak početnog ostanka stoji u razmjerju sa povišnom što se sgodio u Pazbroju pokrajinske Učionske zaklade za god. 1882 na točki „Doprinesak iz pokrajinske zaklade."

IZPUNE			Ostanci u blagajni svrhom godine			Predrazbroj odobren za god. 1882	Napram predrazbroju pristojbina same godine 1882 izpade	
za ostanke	za pristojbinu same godine	Skupa	od odstanaka predjašnih godina	od pristojbine god. 1882	Skupa		povoljno	nepovoljno
500 —	21565 15	22065 15	— —	293 67	293 67	29114	7255 18	— —
105793 85½	— —	105793 85½	3774 09	112515 13½	116289 22½	113713	1197 86½	— —
209 35	2013 64	2222 99	— —	744 01	744 01	2000	— —	757 65
21 42	1669 78	1691 20	— —	197 88	197 88	2000	132 34	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	— —	— —
— —	24572 90	24572 90	— —	— —	— —	23727	— —	845 90
155 61	1273 19	1428 80	— —	119 55	119 55	1000	— —	392 74
5024 94½	—	5024 94½	3519 75	1709 52½	5229 27½	6000	4290 47½	— —
5737 55½	6949 81	12687 36	— —	3872 54	3872 54	13000	2177 65	— —
400 —	1580 —	1980 —	— —	100 —	100 —	2000	320 —	— —
7284 38	136575 24	143859 62½	— —	10534 74½	10534 74½	142127	— —	4982 98½
— —	600 —	600 —	— —	— —	— —	600	— —	— —
100 —	150 —	250 —	— —	— —	— —	400	250 —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	— —	— —
— —	1370 19½	1370 19½	— —	3 83	3 83	1400	25 97½	— —
125227 12	198319 90½	323547 02½	7293 84	130090 88½	137384 72½	337081	15649 48½	6979 27½
							8670 21	
— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	— —	— —
14965 03	2942 86	17907 89	277 15½	7756 26	8033 41½	—	— —	— —
— —	28922 53	28922 53	— —	— —	— —	—	— —	— —
— —	73599 53	73599 53	— —	— —	— —	—	— —	— —
1000 —	105 18½	1105 18½	— —	— —	— —	—	— —	— —
15965 03	105570 10½	121535 13½	277 15½	7756 26	8033 41½	—	— —	— —
141192 15	303890 01	445082 16	7570 99½	137847 14½	145418 14	-	— —	— —
. . . .		85241 71						
. . . .		530323 87						
. . . .					329449 64			
. . . .					184031 50			

(b) Što se razlike spaža u početnom ostanku ukazanu na ovoj točki napram ostanku konačnomu prikazanu u Pazbroju god. 1881 odtud je, jer se izbrišale nekoje stavke jer njim doznake zagodile.

Uprava blagajnička Državnimi Obveznicami	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpuna		Ostanak konačni	
Â. *Prihodi pravi*										
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. *Prihodi prometni*										
--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak blagajnički početkom godine	—	—	—	—	—	—	47300	—	—	—
Svega prihodâ	—	—	—	—	—	—	47300	—	—	—
A. *Razhodi pravi*										
--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. *Razhodi prometni*										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak klagajnički svrhom godine (*a*)	—	—	—	—	—	—	47300	—	—	—

Opomene. (*a*) od Obveznica pisane vriednosti fior. 47300 pripada:

Pokrajinskoj zakladi			f. 14350
Zavodu „Bolesnica“ u Šibeniku	f. 150		
„ „ Splitu	„ 4000		
„ „ Dubrovniku	„ 27650		
			31800
Nahodištu u Dubrovniku	f. 1000		
„ Kotoru	„ 150		
			1150
		Skupa	f. 47300

Prilog B. 1 uz točku Br. 1 prihoda

Popis potanji dohodaka baštine Pokrajinske Zaklade	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
Dobiti na Obveznicas unitarnog duha pisane vriednosti fiorina 14350 na 5% (čisto od dohodarine od 16%)	—	—	602	70	602	70	346	50	256	20

Prilog Br. 2 uz točku Br. 2 prihoda

Popis potanji dohodaka Bolnicâ										
a) Dohodci Bolnicâ za Bolestnike	8791	47	5546	06 ½	14337	53 ½	4407	03 ½	9930	50
b) Dohodci Nahodišta	213	25 ½	442	65 ½	655	91	255	39 ½	400	51 ½
Sbroj	9004	72 ½	5988	72	14993	44 ½	4662	43	10331	01 ½

Podprilog popisni uz stavku a) Priloga Br. 2.

Popis potanji dohodaka Botnica za Bolestnike										
a) Odkud od nasliednih daća	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Iz prodaja nepokretninâ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Dobit na Državnih Obveznicah	136	30	1335	40	1471	70	1043	30	428	40
d) „ na privatnih pismih	5618	02	581	38 ½	6199	40 ½	488	17 ½	5711	23
e) „ od privatnika za stečene stvari	129	35	170	30	299	65	74	11 ½	225	53 ½
f) Stanarine u gradu i najam polja	533	82 ½	518	51 ½	1052	34	527	57	524	77
g) Nasijedne daće	197	82 ½	64	37 ½	262	20	43	96 ½	218	23 ½
h) Doprinesci	2176	15	2822	33	4998	48	2176	15	2822	33
i) Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
k) Dobiti zatežne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
l) Prihodi razni	—	—	53	76	53	76	53	76	—	—
Sbroj	8791	47	5546	06 ½	14337	53 ½	4407	03 ½	9930	50

Podprilog potanji stavci b) priloga Br. 2.

Papis potanji vlastitih dohodaka Nahodišta	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
a) Dobiti na Državnih Obveznicah	—	—	48	30	48	30	48	30	—	—
b) Nepokretnine i prava plodonosna	9	73 ½	2	46 ½	12	20	3	57 ½	8	62 ½
c) Doprinesci	203	52	391	89	595	41	203	52	391	89
d) Prihodi razni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj	213	25 ½	442	65 ½	655	91	255	39 ½	400	51 ½

Prilog Br. 3 uz točku Br. 3 prihoda

Popis potanji naknadâ bolničkih troškova										
A. *Bolestnici*										
a) Naknade od državne blagajne za tamničare političke i radi zločina	233	49	61	06	294	55	267	89	26	66
b) Od inostrani Država i inokrajnih Pokrajina Carevine za boleštne njihove pripadnike	5510	76 ½	2046	24 ½	7557	01	2547	18 ½	5009	82 ½
c) Od dalmatinskih Obćina za bolestnike i ludjake njihove pripadnike	68831	91	56448	54 ½	125280	45 ½	75487	97	49792	48 ½
d) Od novaca zaklonjenih kod vojničkih Bolnica	6	72	—	—	6	72	—	—	6	72
e) Od drugih bolestnika neubogih	51	32	1498	87	1550	19	1528	92	21	27
Sbroj	74634	20 ½	60054	72	134688	92 ½	79831	96 ½	54856	96
B. *Nahodi.*										
f) Od inokrajnih pokrajina Carevine za nahode njihove pripadn.	104	37	216	16	320	53	198	—	122	53
Svega	74738	57 ½	60270	88	135009	45 ½	80029	96 ½	54979	49

Podprilog potanji stavci b) priloga Br. 3.

Naknade postignute za hranu liečenje bolestnikâ pripadnika inostranih Država i inokrajnih Pokrajina Carevine	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak kenačni	
Plaćeno										
z pokrajinske Zaklade u Trštanske	96	72	207	27	303	99	223	35	80	64
„ Riečke	165	46	—	—	165	46	129	63	35	83
„ Hrvatske	3166	70 ½	465	48	3632	18 ½	481	92 ½	3150	26
„ Goričke	130	20	40	37	170	87	117	—	53	87
„ Istarske	276	53	157	43 ½	433	96 ½	237	02	196	94 ½
„ Češke	262	99	340	70	603	69	511	85	91	84
„ Štajerske	14	28	36	—	50	28	50	28	—	—
„ Tirolske	85	71	36	—	121	71	121	71	—	—
„ Ugarske	78	40 ½	74	19	152	59 ½	77	04	75	55 ½
„ Moravske	224	12 ½	40	18	264	30 ½	36	26	228	04 ½
„ Koruške	99	93	369	80	469	73	153	78	315	95
„ Kranjske	12	48	18	12	30	60	24	58	6	02
od Kraljevine Talijanske (Mletačka)	897	23	260	40	1157	63	382	76	774	87
Sbroj	5510	76 ½	2046	24 ½	7557	01	2547	18 ½	5009	82 ½

Točke troškova od kojih se mogle ili nemogle odbiti odštete	Odštete što se moglo odbiti od odnosnih točaka troška			Odštete što se nemoglo odbiti od odnosnih točaka troška			Ostanci odšteta svrhom godine
	za prošli račun	za tekući račun	Skupa	za prošli račun	za tekući račun	Skupa	
a) Troškovi uprave	— —	41025 50	41025 50	— —	— —	— —	— —
b) Učione	— —	— —	— —	— —	13 40	13 40	— —
c) Navrćanje boginja	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
d) Ustanba Oružništva	50 —	— —	50 —	— —	— —	— —	650 —
e) Zaprate	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
f) Putevi	511 83	1273 78	1785 61	— —	1 72	1 72	789 87
g) Vode	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
h) Bolnice { Bolestnici	— —	14237 98	14247 98	24 30	— —	24 30	33 89
h) Bolnice { Nahodi	— —	300 —	300 —	— —	— —	— —	144 75
h) Bolnice { Ludjaci	— —	57 —	57 —	— —	— —	— —	— —
i) Troškovi razni	— —	10 —	10 —	— —	— —	— —	52 50
Sbroj	561 83	56904 26	57466 09	24 30	15 12	39 42	1671 01

Prilog 5 { uz točke 14, 15, 16 i 17 prihoda
uz točke 43, 44, 45 i 46 razhodâ }

DOKAZNICE UPRAVI PROMETNOJ	Predujmovi naknadivi		Ostave i predujmovi uz povratbu	
Svrhom Prosinca 1881 preostajalo	68707	12 1/2	15242	18 1/2
Iznova nadošlo godine 1882 (točke 14 i 44)	28922	53	10699	12
Isto (točke 45 i 46)	74704	71 1/2	—	—
Skupa .	172334	37	25941	30 1/2
Podmireno godine 1882 (točke 15 i 43)	41510	84	17907	89
Ostaje da se podmiri svrhom godine 1882	130823	53	8033	41 1/2

Prilog Br. 6 uz točku Br. 24 razhodâ

Popis potanje glavne točke „Troškovi uprave“	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
a) Doznake službovne članovom Odbora	—	—	9239	98	9239	98	9239	98	—	—
b) Služba Odborove pisarne u tom dnevnice i putbine njezina osoblja	—	—	5147	04	5147	04	5138	92	8	12
c) Stanarine	—	—	900	—	900	—	900	—	—	—
d) Doprinesak držav. blagajni za računarsku službu	—	—	1700	—	1700	—	1700	—	—	—
e) Isto za blagajničku	—	—	700	—	700	—	700	—	—	—
f) Gradjevna služba	—	—	1638	26 ½	1638	26 ½	1638	26 ½	—	—
g) Izdavanje Sbirke pokr. zakona	—	—	1186	36	1186	36	998	01	188	35
h) Troškovi za Sabor Kraljevine	500	—	1347	17 ½	1847	17 ½	1749	97 ½	97	20
Sbroj	500	—	21858	82	22358	82	22065	15	293	67

Podpredlog potanji točki f) Priloga B. 6

Gradjevna služba	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
a) Najam tehničko-cestarskomu vještaku pokrajinskomu . . .	—	—	900	—	900	—	900	—	—	—
b) Dnevnice i putbine istomu .	—	—	738	26 ½	738	26 ½	738	26 ½	—	—
Sbroj	—	—	1638	26 ½	1638	26 ½	1638	26 ½	—	—

Podprilog potanji stavci h) Priloga Br. 6.

Troškovi na Sabor Kraljevinu										
a) Putbine Zastupnikom stojnikom van Zadra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Dnevnice Zastupnikom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Brzopisci	500	—	—	—	500	—	500	—	—	—
d) Tisk spisâ i saborskih razprava	—	—	1170	10	1170	10 ½	1072	90	97	20
e) Stanarine i porezi	—	—	131	76 ½	131	76	131	76 ½	—	—
f) Troškovi razni	—	—	45	31	45	31	45	31	—	—
Sbroj	500	—	1347	17 ½	1847	17 ½	1749	97 ½	97	20

Prilog Br. 7 uz stavku Br. 35 prihoda

Popis potanji glavne točke „Učione“										
a) Doprinesak pokrajinskoj Učionskoj Zakladi	101653	04 ½	104638	55 ½	206291	60	97878	95 ½	108412	64
b) Doprinesak mirovinskoj Učiteljskog Zakladi	7914	90	7876	58	15791	48	7914	90	7876	58
Sbroj	109567	94 ½	112515	13 ½	222083	08	105793	85 ½	116289	22 ½

Prilog Br. 8 uz točku

Popis potanji glavne točke „P u t e v i“	Ostanak početni		Nova pristojbina za prednjašnje godine		Nova pristojbina baš pravo godine 1882		Nova pristojbina Skupa	
I. Gradnja i naprava predielnih puteva								
1. Put Zadar–Posidarije Jesenice	—	—	—	—	86	—	86	—
2. „ Prapatnica-Drnis-Kieva	—	—	4229	—	1799	60 ½	6028	60 ½
3. „ Karin-Benkovac-Pakoštane	—	—	—	—	253	91	253	91
Sbroj	—	—	4229	—	2139	51 ½	6368	51 ½
II. Uzdržanje predielnih puteva								
1. Put Zadar-Posidarije-Jesenice	37	50	—	—	992	56	992	56
2. „ Karin-Benkovac-Pakoštane	849	17 ½	—	—	354	94	354	94
3. „ Prapatnica-Drniš-Kievo	—	—	—	—	102	49 ½	102	49 ½
4. „ Djeverske-Drniš-Muć	450	98	—	—	3750	59	3750	57
5. „ Makarska-Kožica (Barun Rodić)	140	—	—	—	510	—	510	—
Sbroj	1477	65 ½	—	—	5710	58 ½	5710	58 ½
III. Nabava orudja	30	90	—	—	72	25	72	25
IV. Podpomoći Občinam za puteve	—	—	—	—	2900	—	2900	—
Svega	1508	55 ½	4229	—	10822	35	15051	35

Br. 32 razhodâ

Sbroj ostanaka i nove pristojbine		Izpune						Ostanak konačni					
		za ostanke		za pristojbinu pravu godine		Skupa		od prednjašnjih godina		od uprave godine 1882		Skupa	
86	—	—	—	86	—	86	—	—		—	—	—	—
6028	60 $_2/_1$	4229	—	1072	38	5301	38	—	—	727	22 1/2	727	22 1/2
253	91	—	—	253	91	253	91	—	—	—	—	—	—
6368	51 1/2	4229	—	1412	29	5641	29	—	—	—	22 1/2	727	22 1/2
1030	06	37	50	839	85	877	35	—	—	152	71	152	71
1204	11 1/2	849	17 1/2	207	56 1/2	1056	74	—	—	147	37 1/2	147	37 1/2
102	49 1/2	—	—	34	16 1/2	34	16 1/2	—	—	68	33	68	33
4201	57	450	98	1771	19	2222	17	—	—	1979	40	1979	40
650	—	140	—	412	50	552	50	—	—	97	50	97	50
7188	24	1477	65 1/2	3265	27	4742	92 1/2	—	—	2445	31 1/2	2445	31 1/2
103	15	30	90	72	25	103	15	—	—	–	—	—	—
2900	—	—	—	2200	—	2200	—	—	—	700	—	700	—
16559	90 1/2	5737	55 1/2	6949	81	12687	36 1/2	—	—	3872	54	3872	54

Prilog Br. 9 uz točku Br. 34 razhoda

Popis potanji trošaka pod naslovom „Bolnice“	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
a) Bolestnici	237	97	92216	57	92454	54	89765	95 ½	2688	58 ½
b) Ludjaci	—	—	1005	69	1005	69	928	41	77	28
c) Rodilje	—	—	2072	31	2072	31	2072	31	—	—
d) Nahodi	7014	33 ½	48764	09	55778	42 ½	48130	65 ½	7647	77
e) Mirovine osobam koje su služile u Bolnicah i njihovim potomkom	32	08	3051	32 ½	3083	40 ½	2962	29 ½	121	11
Sbroj	7284	38 ½	147109	98 ½	154394	37	143859	62 ½	10534	74 ½

Prilog Br. 10. Služi kao Podprilog stavci a) priloga Br. 9.

Potanje o troškovih na bolestnike										
a) Hrana i liečenje ubožnih bolestnika dalmatinaca kod Bolnicah u inostranih Državah	168	77	3380	46 ½	3549	23 ½	1462	08	2087	15 ½
b) Isto kod Bolnicâ u inokrajnih Pokrajinah Carevine	4	20	10768	32	10772	52	10313	59	458	93
c) Hrana i liečenje novaka dalmatinaca kod vojničkih Bolnica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Troškovi za Bolnice na bolestnike i ludjake namirene nadarbinami, iz pokrajinske Zaklade, vlastitimi dohodci Bolnica i drugimi prihodi njihovih blagajna	65	—	78067	78 ½	78132	78 ½	77990	28 ½	142	50
Sbroj	237	97	92216	57	92454	54	89765	95 ½	2688	58 ½

Čisti dakle trošak Bolnica na Bolestnike iznosi f. 77990:28 ½ (stavka *d*), kako izpada i iz potanjeg priloga pravih troškova četiriu Bolnica (prilog ukazan na sliedećoj strani).

Podprilog potanji stavkam a) i b) priloga Br. 10.

Troškovi na teret pokrajinskoj zakladi za hranu i liečenje bolestnika, almatinaca zaklonjeni kod Bolnica u inostranih Državah i inokrajnih Pokrajina Carevine	Izdate kroz godinu 1882		Ostaje da se plati svrhom godine 1882	
a) *Hrana i liečenje bolestnikà kod Bolnica u inostranih Državah*				
Bolnici narodnoj austro-ugarskoj u Carigradu	1203	81	1950	20
„ europejskoj u Aleksadriji u Misiru	186	91	—	—
„ obćoj u Odeši	27	52	52	39 ½
„ „ u Biogradu	43	84	—	—
„ „ u Mletcih	—	—	76	16
„ vojničkoj u Livnu	—	—	8	40
Sbroj	1462	08	2087	15 ½
b) *Hrana i liečenje bolestnika kod Bolnica i inokrajnih Pokrajinah Carevine, a to:*				
Kod raznih Bolnica u gradu Beču	510	70	—	—
Kod Bolnice gradjanske u Trstu	7292	03	317	58
„ „ u Rieci	246	—	—	—
„ „ u Gorici	33	18	—	—
„ „ u Ljubljani	6	30	9	10
„ „ u Gradcu	46	20	—	—
„ „ u Pragu	63	—	—	—
„ „ u Pulju	1351	35	—	—
Kod Bolnica gradjanskih u Zagredu, Požegi, Vukovaru, Vinkovcih, Petrovaraždinu, Mitrovici, Osjeku, Brodu, Karlovcu, Sisku	704	45	132	25
Kod Bolnica gradjanskih u Buda-Pešti, Sechshaus, Temešvaru	60	38	—	—
Sbroj	10313	59	458	93

Podprilog potanji stavci a) priloga

DOHODCI I TROŠKOVI PRAVI BOLNICÂ

DOHODCI	Bol… Zadar		Šibenik		Split	
Odkupine od nasliednih daća	—	—	—	—	—	—
Iz prodaje zemalja i kuća	—	—		—	—	—
Dobiti na Državnih Obveznicah	—	—	10	10	210	—
„ po privatnih pismih	—	—	—	—	83	52
„ od stečenih nepokretnina	—	—	—	—	—	—
Starine kuća i najmovine zemalja	—	—	—	—	240	—
Nasliedne daće	—	—	—	—	—	—
Doprinešci	—	—	—	—	—	—
Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—
Zatežne dobiti	—	—	—	—	—	—
Prihodi razni	—	—	—	—	51	92
Sbroj	—	—	10	10	585	44
TROŠKOVI						
Najmi činovnikom	2483	20	1733	16	2799	32
Stanarske naknade činovnikom	—	—	—	—	—	—
Maknade za odieću Milosrdnicam	780	—	—	—	660	—
Dnevnice pisarom	15	—	—	—	—	—
Bogoslužba	380	—	249	75	219	97
Najmi i nadnice slugam	1241	10	1161	—	824	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—
Potrebštine uredovne i pisarske	154	30	125	27	127	27
Nagrade i podporine	100	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradjâ	325	95	40	—	319	39
Nove gradnje	—	—	—	—	2307	52
Troskovi uprave (gle preglednicu potanju na sliedećoj strani)	18073	14	9825	91	18632	34½
Tereti na svojini Bolnicâ	—	—	22	69	131	90
Troškovi slučajni razni	23	34	112	71	3	65
Sbroj	23576	03	13271	49	26025	36½
a odbiv:						
a) troškove hrane i liečenje rodiljâ, pokazane u ovom pazbroju na naslovu 34 u većoj svoti od f. 143859:62½ (gle st. *a*) priloga Br. 12)	624	96	243	38	749	76
b) povratbe postignute s naslova „Nahodi“ za hranu dojiljam i nahodom (kod kućâ)	1682	01	638	22	514	80
Skupa	2306	97	881	60	1264	56
Izpade trošak čist od	21269	06	12389	89	24760	80½

Br. 2, pa stavci d) priloga Br. 10.

BOLESTNIKA KRALJEVINE DALMACIJE

…nice: Dubrovnik		Skupa		Ostanci konačni: Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Skupa	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
823	20	1043	30	—	—	2	10	58	80	367	50	428	40
404	65½	488	17½	—	—	89	60	4029	56	1592	07	5711	23
74	11½	74	11½	—	—	—	—	—	—	225	53½	225	53½
287	57	527	57	—	—	—	—	101	13	423	64	524	77
43	96½	43	96½	—	—	—	—	—	—	218	23½	218	23½
2176	15	2176	15	—	—	—	—	—	—	2822	33	2822	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	84	53	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3811	49½	4407	03½	—	—	91	70	4189	49	5649	31	9930	50
2739	94	9755	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
540	—	1980	—	65	—	—	—	55	—	—	—	120	—
—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
240	—	1089	72	—	—	22	50	—	—	—	—	22	50
1089	75	4315	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
376	50	376	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
128	27	535	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	33	133	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
155	40	840	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2307	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15475	14	62007	41½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
815	42	970	01	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	91	197	61	—	—	—	—	—	—			—	—
21651	54	84524	42½	65	—	22	50	55	—	—	—	142	50
284	54	1902	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1796	47	4631	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2081	01	6534	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19570	53	77990	28½	65	—	22	50	55	—	—	—	142	50

Potanje o točki „Troškovi uprave", zada pokazani

Točke podredne troškova	Bolnice: Zadar	Bolnice: Šibenik	Bolnice: Split	Bolnice: Dubrovnik	Skupa	Ostanci konačni: Zadar	Ostanci konačni: Šibenik	Ostanci konačni: Split	Ostanci konačni: Dubrov.	Skupa
Jela	10517 74	6475 60	11931 65	9035 84 ½	37960 83 ½					
Liekarije spravljene od ljekarnikâ . .	2856 34 ½	1763 70	2480 04	2434 83	9534 91 ½					
„ kod Bolnicâ	327 07 ½	50 27 ½	26 12 ½	72 09	475 56 ½					
Vidarska orudja . .	1116 82 ½	289 37 ½	357 97 ½	463 83 ½	2228 01					
Potrebe pokretnine, pokućstva i bieline u obće	891 76	189 47	861 16	613 98	2556 37					
Postelje sa opravom	1064 26 ½	133 56	999 58	2046 93	4244 33 ½					
Drva	10 15	53 47 ½	215 —	36 02	314 64 ½					
Svieće	252 06	137 —	664 25	110 42	1163 73					
Pranje	108 25	345 49 ½	124 44	96 34	674 52 ½					
Bogoslužba . . .	67 15	2 40	46 —	64 52	180 07					
Obični troškovi . .	586 46	273 46	530 76	222 01	1612 69					
Pokop	263 17	94 50	333 36 ½	247 99	939 02 ½					
Potrebe osobite na boginjave. . . .	— —	— —	62 —	12 —	74 —					
Troškovi neoznačni (prevoz i pratnja bolestnikâ itd.) . .	11 89	18 60	— —	18 21	48 70					
Sbroj	18073 14	9826 91	18632 34 ½	15475 02	62007 41 ½					

Prilog Br. 11 uz stavku b) priloga Br. 9

Troškovi na teret pokrajinskoj Zakladi za hranu i liečenje ludjaka dalmatinaca zaklonjenih kod Bolnica u inostranih Državah i inokrajnih Pokrajinah Carevine	Izplate podmirene godine 1882		Ostaje da se plati koncem godine 1882	
A) *Hrana i liečenje ludjaka kod Bolnicâ u inostranih Državah*				
Kod ženske Ludnice Sv. Klementa u Mletcih	326	40	—	—
B) *Hrana i liečenje ludjaka kod Bolnica u inokrajnih Pokrajinah Carevine.*				
Kod gradjanske Bolnice na Rieci	273	72	—	—
Kod Ludnice u Trstu	328	29	77	28
Sbroj .	602	01	77	28
Svega .	928	41	77	28

Prilog Br. 12 uz stavku c) Priloga B. 9.

Potanje o troškovih na naslovu „Rodilje“	Ostanak početni		Nova pristojbina		Skupa		Izpune		Ostanak konačni	
a) Hrana i liečenje rodiljâ svih Bolnica Dalmacije	—	—	1902	64	1902	64	1902	64	—	—
b) Isto van pokrajine	—	—	169	67	169	67	169	67	—	—
Sbroj	—	—	2072	31	2072	31	2072	31	—	—

Prilog Br. 13 uz stavku d) Priloga Br. 9.

Potanje o troškovih na naslovu „Nahodi“										
a) Hrana nahodâ van Dalmacije	—	—	447	40	447	40	447	40	—	—
b) Troškovi na Nahode podmireni nadarbinami iz pokrajinske Zaklade, vlastitimi dohodci Nahodišta i drugimi prihodi iz njihovih blagajna	7014	33 ½	48316	69	55331	62 ½	47683	25 ½	7647	77
Sbroj	7014	33 ½	48764	09	55778	42 ½	48130	65 ½	7647	77

Čisti dakle trošak na Nahode u Dalmaciji iznosi fior. 47.683:25 ½ (stavka *b*) kako izpa po potanjem prilogu pravih troškova petih Nahodišta (Gle prilog na sliedećoj strani.)

Podprilog potanji stavci b) Priloga

DOHODCI I TROŠKOVI PRAVI

DOHODCI	Nahodišta: Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik	
Dobiti na Državnih Obveznicah	—	—	—	—	—	—	42	—
Dohodci od nepokretninâ	—	—	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	—	—	—	—	—	—	203	52
Prihodi razni	—	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj	—	—	—	—	—	—	245	52
TROŠKOVI								
Najam činovnikom	1060	08	616	92	1000	63	949	96
Nadnice dojiljam	306	72	240	—	226	39	360	—
Bogoslužba	—	—	—	—	—	80	—	—
Stanarine	—	—	240	—	—	—	—	—
Troškovi uredovni i pisarski	—	—	17	—	—	—	34	—
Nagrade i podporine	—	—	—	—	—	—	—	—
Urdržanje sgradjâ	4	—	—	—	—	—	22	80
Troškovi na Nahode van Zavoda (gle preglednicu potanju pri zaključku ovog podpril.)	11454	97	5656	60	10756	24	4077	37
Troškovi uprave (gle preglednicu potanju na sliedećoj strani)	2085	41 ½	933	96 ½	900	09	2204	32
Danjci i tereti	—	—	—	—	—	—	—	94
Troškovi razni	—	—	—	—	—	—	—	—
Naknada za odieću Milosrdnicam	55	—	—	—		—	120	—
Sbroj	14966	18 ½	7704	48 ½	12884	15	7769	40

Potanje o točki „Troškovi na Nahode“

Točke podredne troškova								
Troškovi za hranu nahodâ na dojitbu	11397	36	5452	30	10432	76	3808	85
Oprave za nahode	57	61	204	30	323	48	268	52
Sbroj	11454	97	5656	60	10756	24	4077	37

Br. 2 pa i stavci b) Priloga Br. 13

AHODIŠTA U KRALJEVINI DALMACIJI

Kotor		Skupa		Ostanci konačni: Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Kotor		Skupa	
6	30	48	30												
3	57 1/2	3	57 1/2									8	62 1/2	8	62 1/2
—	—	203	52							391	89			391	89
—	—	—	—												
9	87 1/2	255	39 1/2	—	—	—	—	—	—	391	89	8	62 1/2	400	51 1/2

Kotor		Skupa		Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Kotor		Skupa	
424	98	4052	57									25		25	
462	--	1595	11		58										58
—	--	—	80												
—	--	240	--												
26	--	77	--												
60	--	60	--												
—	--	26	80												
151	60 1/2	35096	79	2420	14	1880	50	2200	—	1116	55	—	—	7617	19
234	45	6358	24 1/2												
—	--	—	94												
—	--	—	—												
-	--	175	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
359	03 1/2	47683	25 1/2	2425	72	1880	50	2200	—	1116	55	25	—	7647	77

van Zavoda gori više pokazani

Kotor		Skupa		Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Kotor		Skupa	
094	1/2	34185	28	2420	14	1880	50	2200	—	1116	55	—	—	7617	19
57	60	911	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	60 1/2	35096	79	2420	14	1880	50	2200	—	1116	55	--	--	--	--

Točke podredne troškova	Nahodišta: Zadar	Nahodišta: Šibenik	Nahodišta: Split	Nahodišta: Dubrovnik	Nahodišta: Kotor	Skupa	Ostanci konačni: Zadar	Ostanci konačni: Šibenik	Ostanci konačni: Split	Ostanci konačni: Dubrov.	Ostanci konačni: Kotor	Skupa
Hrana nahodom i dojiljam .	1697 09	638 22	554 66	1801 91	35 50	4727 38						
Liekarije nahodom i dojiljam	51 89	-- --	25 42	10 88	19 50	107 69						
Postelje (bieline, pokrivači i slama)	-- --	2 80	-- --	17 60	5 52	25 92						
Bielina i odieće	-- --	-- --	-- --	-- --	-- --	-- --						
Potrebštine, novo pokućstvo poprava i uzdržanje istih	70 91	20 --	2 --	37 50	-- --	130 41						
Ogrijanje stanovâ	72 50	48 10½	22 50	-- --	34 --	177 10½						
Posvjeta stanova	39 70	91 13	94 --	21 83	-- --	246 66						
Pranje	7 61	13 04	-- --	77 38	60 90	158 93						
Bogoslužba	-- --	-- --	-- --	1 04	-- --	1 04						
Pokop	36 75	-- --	17 30	62 47½	21 81	138 33½						
Prevoz nahoda	87 37½	73 71	164 57	145 19	46 49	517 33½						
Troškovi sitni u obće . .	10 13	36 --	7 28	17 56	10 73	81 70						
Nabava vidarskih orudja .	11 46	10 96	12 36	10 96	-- --	45 74						
Sbroj .	2085 41½	933 96½	900 09	2204 32½	234 45	6358 24½						

Prilog Br. 14 uz stavku e) priloga Br. 9.

Potanje o naslovu „Mirovine osobam koje su služile kod Bolnica i njihovim potomkom"

Točke podredne troškova	Nahodišta: Zadar	Nahodišta: Šibenik	Nahodišta: Split	Nahodišta: Dubrovnik	Nahodišta: Kotor	Skupa	Ostanci konačni: Zadar	Ostanci konačni: Šibenik	Ostanci konačni: Split	Ostanci konačni: Dubrov.	Ostanci konačni: Kotor	Skupa
Mirovine činovnikom . . .	157 50	437 52	-- --	65 62½		660 64½	-- --	-- --		56 25		56 25
Mirovine udovicam činovnika	197 --	-- --	325 12	374 77		896 89	13 --	-- -		16 04		29 04
Milostinje	237 50	120 --	-- --	108 --		465 50	5 50	30 32		-- --		35 82
Oskrbine	309 35	-- --	247 01	382 90		939 26	-- --	-- --		-- --		-- --
Oprostbine i mrtačke tromjesečine	-- --	-- --	-- --	-- --		-- --	-- 50	-- --		-- --		-- --
Sbroj .	901 35	557 52	572 13	931 29½		2962 29½	18 50	30 32		72 29		121 11

Prilog Br. 15. Potanje o pomorsbah naznačenih u opomeni b) točke 3 prihoda.

Prezime i Ime dužnika priznatih ubogih	Odredba Odborova kojom je dozvolio pomorsbu		Iznosci pomršeni		Izvorne odluke usljed kojih stavke su stale na očevid	
	Broj	Dan			Broj	Dan
Pomršen dug Favretti Ambroza	1267	22/6 1881	12	58 1/2	2856	23/8 187
„ „ Lize Dominika	3730	g. 1882	5	14 1/2	451	14/5 187
Sbroj .			17	73		

Prilog Br. 16. Potanje o pomrsbah naznačenih u opomeni c) točke 4 prihoda.

Pomršen dug Janet Margarite	2737	22/8 1882	1	78	2340	g. 188

Uzroci Razlikâ

nosaka koji kod pojedinih točaka, toli prihodâ koli razhodâ, sačinjavaju baš pravu pristojbinu godine 1882, od iznosaka zapisanih u predrazbroju odobrenu za istu godinu.

PRIHOD

Toč. 2 „Dohodci Bolnicâ za Bolestnike i Nahode."

Povoljni izpadak na ovoj točki za fior. 299:72 dielom je odtud jer je na više obistijen doprinesak Blagog Diela u Dubrovniku napram iznosku predrazbrojenu, a dielom jer se godilo povišaka kod drugih točaka podrednih.

Toč. 3. „Naknade bolničkih troškova."

Prikazuje je se manjak od fior. 1015, ali to prividno, jer za godinu 1883 bi odlučeno aknadâ za bolestnike liečene kroz god. 1882 kod javnih pokrajinskih Bolnica u ukupnom znosku fior. 1061, pa će se ovaj iznosak ukazati u susliednom Pazbroju kao pristojbina a predjašnje godine; po čem na ovoj točki imamo pravog viška fio. 46.

Toč. 4. „Naknade zapratnih troškova."

Nepovoljni izpadak od fior. 580 steže se pravo na fior. 496, jer izza god. 1883 oddilo se naknadâ troškova predplaćenih god. 1882 iz pokrajinske Zaklade dalmatinske radi aprate inokrajaca iz Carevine, u ukupnom iznosku fio. 84, pa će se ova svota ukazati u usliednom pazbroju kao pristojbina za predjašnje godine.

Toč. 5. „Pokrajinski prirez izravnim porezom".

Za god. 1882 bi odobreno 28% pokrajinskog prireza, odmjerena na državne izravne oreze.

Izpalo je pa manje fior. 8316, jer kad se je uredjivao predrazbroj pokrajinske zaklade a god. 1882, financijalna vlast nije bila još ustanovila ni za god. 1881 ni za god. 1882 ravu pristojbinu *zemljarine* po novoj procjembi, s toga u predrazbroju ustanovio se je izosak po prilici.

Toč. 6. „Pokrajinski prirez potrošarini".

Utjeralo se je više fior. 21.785 prama onomu što je porestao glavni porez državni.

Toč. 7. „Uvozarina".

Višak od f. 3832 odtud je, jer se je uvelo više piva i žeste nego se je predmnievalo ad se je uredjivao predrazbroj.

Toč. 8. „Odštete na obaljenje troškova."

Ono fior. 770 pokazanih kano pristojbina god. 1882, to je od odšteta odlučenih a ne utjeranih kroz istu godinu.

Toč. 15. „Predujmovi naplaćeni."

Ostanak od fior. 56.118 što izpade koncem god. 1882 sastoji iz sliedećih stavaka:

a) Dug nekojih Obćina što njim se predujmilo iz pokrajinske Zaklade u putevne radje . . . . f. 33.812

b) kod raznih, što se predujmilo stanarine na kuće unajmljene za postaje Oružaništva . . . . „ 4100

c) kod Obćine Špiča, predujmljeno joj za troškove uprave . . . . . . „ 1000

d) Zapoviedništvu Oružaništva obrok 1. Siečnja 1883 predplaćen Prosinca 1882 . . . . „ 11.836

e) kod Zemaljskog Odbora pretičak koncem Prosinca 1882 od novca odredjena za potrebe ureda i pisarne. . . . . „ 870

f) u razne druge svrhe . . . . „ 4500

Skupa f. 56.118

RAZHODI.

Toč. 24. „Troškovi uprave."

Na podtočki „Službovne doznake" članovom Zem. Odbora prištedilo se . f. 1460
jer za 10 mjeseci ostalo prazno mjesto jednog Prisjednika Odborova.

Na podrednoj točki „Služba Odborove pisarne" prištedjeno. . . . . „ 453

Isto na podtočki „Gradjevna služba" .. . . „ 62
a to na dnevnicah i putbinah tehničkom vještaku.

Na podtočki „Troškovi na Sabor Kraljevine" uštedjeno jer god. 1882 ne sakupio se Sabor . . . . „ 5867

Skupa f. 7842

Nu na podtočki „Troškovi u Sbirku pokrajinskih zakona" premašilo . . „ 587
jer više arakâ izdano.

Te po tom na glavnoj točki prištedilo se . . . . f. 7255

Toč. 25. „Učione"

Na podrednoj točki „Doprinesak pokr. uč. zakladi" prištedilo se . . . „ 1375
dočim na onoj „Doprinesak mirovinskoj učiteljskoj zakladi" premašilo . . . „ 177
odtud prištednja na cieloj točki iznosi . . . . f. 1198
a to s uzroka navedenih u pazbrojih onih dviju zaklada.

Toč: 26. „Navrćanje bozinjâ".

Ono f. 2000 zabilježenih po prilici u predrazbroju 1882 ne dotekoše, nego premašio ošak sa f. 758. S toga sliedećih godina, počam god. 1883, predrazbrojilo se je f. 3000 a tako doteče svim potrebam.

Toč. 27. „Zaprate"

Prikazuje se kao da se je prištedilo f. 132, nu god. 1883 ukazalo se je novih fior. 85, što se je moralo doznačiti inokrajnim Pokrajinam za dalmatince zapraćene odonud kući od. 1882: po tom dakle ima pravog viška od f. 153 u ovom trošku, radi većeg broja apraćenika.

Toč. 29. „Ustanba Oružaništva."

Godine se je 1882 moralo podmiriti Zapoviedništvu Oružaništva, radi nabave pokućstva Odielnom poučnomu Zapoviedništvu u Zadru i Odielnomu u Dubrovniku, znosak od . . . . f. 895:90
(a to se ne predvidilo u predrazbroju 1882).
Odbiv naknade utjerane god. 1882 . . . . „ 50:—
ova je točka premašila troškom od . . . . f. 845:90

Toč. 30. „Ustanba Vojnička".

Kroz god. 1882 za ustanbu vojnika biše izdane sliedeće doznake:
Obćinskomu Opraviteljstvu Dubrovačkomu stanarine na kuće Peršića i Zamanje u Lopudu, unajmljene kao stan Domobranstvu, doprineska god. 1882 . . . . f. 1273:19
Obćinskomu Opraviteljstvu Paštrovskomu za stan vojnika u kući Šimuna Sudjića u Kastilu, doprineska 1882 . . . . „ 119:55
Skupa f. 1392:74
a pošto ne bilo predrazbrojeno nego . . . . „ 1000:—
to je nastalo viška na ovoj točki . . . . f. 392:74
a dodali se i ono . . . . „ 114:43
doznačenih Obćini Paštrovičkoj god. 1883, pa će i ukazati se u pazbroju 1883, nu odnosi se na god. 1882, višak je pravi na ovoj točki . . . . „ 507:17

Toč. 31. „Priprega"

Prištednja od fior. 4290 nije već prividna, jer god. 1883 bi doznačeno fior. 5103 za pripregu od god. 1882: te po tom na ovoj bi točki trošak bio premašio f. 813. To se pa sgodilo kako i prie bi kazano, jer su Ministarstva rata i zemaljske obrane prebilježila četri konja priprege svim c. k. Vojnikom, koji na pripregu imaju pravo, a Obćine njim ne mogu da nabave obični prevoz na dva konja.

Toč. 32. „Putevi“

Na podtočki I „Gradnje i pregradnje predielnih puteva“ prištedilo se . f. 3861:—
a na podtočki III „Nabava i poprava cestarskih orudja“ . . . . „ 228:—

Skupa f. 4089:—

Nego na podt. II „Uzdržavanje predielnih puteva“
premašilo je . . . . f. 1711
takodje na podst. IV. „Podpomoći Obć. za puteve“ „ 200

„ 1911:—
po tom na cieloj stavci prištednje . . . . f. 2178:—

Toč. 33. „Vode“.

God. 1882 ne ukazale se tolike potrebe podpamagati Občinam u ove svrhe, pa se prištedilo f. 320.

Toč. 34. „Bolnice“

Na podtoč. „Bolestnici“ dogodilo se premašenje od . . . . f. 4735:—
Nu bilo bi se zadobilo prištednje . . f. 3765
da ne bude naslao vanredni trošak od . . „ 8500
za nabavu posteljnih oprava, pokretnina i rublja, i vidarskih zatila Bolnicam Zadarskoj, Splitskoj i Dobrovačkoj, i za gradnju mrtvačnice u Splitskoj.

Jela podieljena svim bolestnikom u svih četirih Bolniuah iznesoše skupa:

god.	1877	jela	95 983
„	1878	„	103 173
„	1879	„	113 880
„	1880	„	123 369
„	1881	„	123 393
„	1882	„	117 710

Kako se je pokazalo u pazbroju 1881 svako je jelo zapalo srednjom

god.	1877	novč.	$97\ ^{32}/_{100}$
„	1878	„	$82\ ^{74}/_{100}$
„	1879	„	$79\ ^{21}/_{100}$
„	1880	„	$69\ ^{34}/_{106}$
„	1881	„	$71\ ^{50}/_{100}$

137Ročkovi Bolnica na Bolestnike (ubrojiv mirovine na teret zaklade „Bolestnici“) god. 1882 iznesoše . . . . f. 87.228:—
a pošto se je te godine razdielilo 117.710 jela, to je svako srednjom zapalo n.č $74\ ^{10}/_{100}$.

Razlici što je zapalo više god. 1882 nego je bilo zapalo god. 1881 kazao se je uzrok gori više.

Na podtočki „Ludjaci“ bilo je premašenja . . . . f. 406:—
Na podtočki „Nahodi“ premašenja . . . . „ 2596:—
jer nadošlo nahoda više neg se predmievalo

Skupa f. 7737:—

Na podt. „Rodilje" prištedjeno . . . f. 2528
Na podt. „Mirovine" isto . . . . . . „ 226
jer i ako se je izza predrazbroja 1882 i u-
dielila koja nova mirovina i oskrbina, opet
nekoje prestadoše usljed smrti. „ 2724:—

Dakle glavna je točka konačno premašila troškom . . . . „ 4983:—
za sva četri razreda *Bolestnici*, *Ludjaci*, *Nahodi* i *Rodilje*.

Toč. 36. „Podpore knjizi".

Ono f. 240 bi udieljeno uredništvu sudb.-uprav. lista „Pravo".

Toč. 38. „Troškovi razni".

I ne treba opravdati gdikoju manjušnju prištednju.

Zaključak.

Po točki 52 vidi se da Pokrajinska Zaklada svrhom god. 1882 prikazuje čište imovine fior. 184.031
Nego odbiti je

a) iznosak od . . . . f. 4698
a to su one tri četvrtine konačnih ostanaka imovnih prikazanih na sl. *d* i *f* podpriloga potanjega uz stavku *a* priloga br. 2; na sl. *d* i *e* priloga Br. 3 od ukupnog iznoska f. 6264; od kojih ostanaka (kako se kod predjašnjih predrazbroja opomenulo) nije se nadati da će se pobrati već jedna četvrtina, a druge tri morat će se izbrisati, jer neutjerljive.

b) iznosak od . . . . f. 5502
što se ima smatrati kao sahranjeno da se god. 1883 podmire tim dugovine god. 1882 na toč. 27, 30 i 31. Te dugovine ne biše prikazane kao dugovni ostanci god. 1882, jer se nije znalo koliko iznose, kadno bi završen pazbroj; nego se ukazaše godine 1883, pa se i obistinile kao dugovna pristojbina god. 1882

„ 10.200

Tako *konačna imovina* spada na . . . . f. 173.831

(Prilog 9).

Br. 3032.

Visoki Sabore!

Zaključkom prihvaćenim u sjednici 9 srpnja 1880, Visoki je Sabor odlučio ustanovljenje pripomoćne zemaljske zadužbine pod imenom: „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih", i nalozio je Zemaljskom Odboru neka sastavi Ustanove za upravu i upotrebljenje te zadužbine, pak ih na odobrenje Saboru podnese.

Na izvršenje tog naloga, časti se Zemaljski Odbor podnieti te Ustanove.

Glavni propis istih odgovara svrsi zadužbine, naime odredjuje da dohodci, a pri potrebi i sama glavnica, imadu se upotrebiti u slučaju pokretanja na pripomoć obiteljim spremnih vojnika.

Nego obzirom na okolnost, da je državnim zakonom 13 lipnja 1880 (D. Z. L. Br. 70) priično providjeno uzdržanju spomenutih obitelji; obzirom da tuge i nevolje koje rat i njegove posljedice sobom nose, mnogobrojne su, smatralo se shodnim primiti u Ustanove druge dvie vrste pripomoći, a to su: jedna ranjenikom i bolestnicim vojničkim za vrieme rata (§ 7), a druga obiteljim vojnika poginulih na bojnom polju, ili umrlih usljed ranâ i bolesti, ili nemoćnih sa istih razloga (§ 8). Prva pripomoć nije ograničena samo na vojnike dalmatince, nego se proteže na svu carsku vojsku, to je naravno. Ova pripomoć za vrieme rata ima se dieliti, ako nema potrebe pomagati obiteljim spremnikâ. Za vrieme mira, na pripomoć nemoćnim ili obiteljim umrlih, ima se upotrebiti do polovice godišnjeg dohodka glavnice; druga polovica ide na množenje ove zadnje.

Propis pod § 10 odgovara običajim kod našeg naroda, i točno opredieljuje tko se ima pripomoći.

Zadar, 9 siečnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić.

Temeljne Ustanove

Zemaljske Zadužbine: „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih".

§ 1.

Novcem sabranim kroz dobrovoljne prineske u god. 1878 na pripomoć obiteljim onda spremnih dalmatinskih vojnika, a neupotrebljenim u rečenu svrhu, ustanovljuje se osobita zemaljska zadužbina pod imenom: „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih".

§ 2.

Glavnica Zadužbine postoji dandanas od f. 17.500 nominalnih u državnim Obveznicam ujedinjenog konsolidiranog duga sa kamatom u srebru, i od fior. 164:78 $^1/_2$ u gotovu novcu.

Glavnica sada i unapried ima biti uložena izključivo u državne obveznice, navlastito u Obveznice ujedinjenog konsolidiranog duga sa kamatom u srebru.

§ 3.

Zadužbinom upravlja Zemaljski Odbor, na temelju ovih Ustanova i obćih propisa postojećih za rukovodjenje zemaljskih Zadužbina, i svake godine podnosi Saboru na odobrenje konačni račun zadužbine za prednju minulu godinu.

§ 4.

U slučaju pokretanja dalmatinskih vojnika (stajačke vojske, ratne mornarice, domobranstva) dohodci zadužbine služe na podpomoć obiteljim siromašnim tih vojnika, u koliko odlazkom u vojsku njihovih domaćina ili pripadnika prestaje ili spada izvor njihova uzdržanja.

§ 5.

Ako razpoloživi dohodci nebi dostatni bili prama obstojećoj potrebi, onda se ima upotrebiti i glavnica sve dok dotiče.

§ 6.

Udieljenje pripomoći sliedi usljed prošnje upravljene zemaljskome Odboru preko dotičnoga Obćinskoga Opraviteljstva.

Potreba pripomoći ima biti jasno dokazana, i posvjedočena po Obćinskoj Vlasti.

§ 7.

Kad nebi bilo potrebe pripomoći obiteljim spremnih vojnika u većem razmjerju, tako da bi ostao razpoloživ dio glavnice ili dohodaka Zadužbine, onda mogu biti novcem Zadužbine podpomoženi ranjenici i bolestnici c. k. vojske, bez razlike pripadnosti. I u ovu svrhu mogu se upotrebiti toliko dohodci, koliko, do potrebe, glavnica Zadužbine.

U ovome slučaju pripomoći ima Zemaljski Odbor postupati dogovorno sa rodoljubnim družtvom „Crvenoga Krsta".

§ 8.

U vrieme mira dohodak Zadužbine ide redovito na povisenje glavnice.

Vanredno jedan dio godišnjeg dobitka, ali ne preko polovice, može biti upotrebljen u pripomoći nemoćnim vojnikom dalmatinskim, ili obiteljim dalmatinskih vojnika padših na bojnom polju, ili umrlih usljed zadobivenih rana, ili stečene bolesti prigodom pokretanja.

§ 9.

Za postignuće ove vanredne pripomoći ima se postupati po načinu naznačenu u § 6.

§ 10.

Pod rieč *obitelj*, rabljenu u ovim Ustanovam, razumieva se, ne samo žena i djetca vojnika, nego ciela rodbina, koja u jednoj kući i na jednom ognjištu živi, i njegovim se radom koristi.

(Prilog 10).

Br. 1779.

Visoki Sabore!

Na temelju § 10 državnog Zakona 14 Svibnja 1869 Br. 60, o pučkim učionam, zavedeni su bili u Dalmaciji na dva mjesta, naime u Šibeniku i Korčuli, posebni strukovnjački tečaji, skopčani sa ondješnjim gradjanskim učionama. Učitelji kod tih tečaju, toliko teorični koliko vježbeni, imenovani su bili privremeno, i odredjene im prilične plaće. Ali pravni odnošaji tih učitelja nijesu uredjeni, niti su opredieljeni uvjeti usposobljenja za postignuće stalnog imenovanja na ta mjesta.

Jedan od tih privremenih učitelja obratio se je prekolanjske godine c. k. Pokr. Uč. Vieću, moleći da mu bude udieljena stalnost u učiteljevanju, navadjajuć dokaze svojih svršenih viših nauka, po kojim on bi bio podpuno usposobljen na to mjesto, i ističuć pohvalno svoje službovanje kroz više godina.

C. K. pokr. uč. Vieće uzelo je molbenicu u pretres, i u svojoj sjednici 12 Listopada 1882 zaključilo je u načelu da se pita od c. k. Ministarstva za nastavu razjasnenje, dali takovi učitelji, koji sasvim da posjeduju više usposobljenje u svojoj struci a niesu usposobljeni kao pučko-gradjanski učitelji, mogu se smatrati kao ovim posljednim izjednačeni, i pod kojim uvjetim isti mogu postignuti stalnost u učiteljevanju. A glede konkretnog slučaju, potaknuta goripomenutom molbenicom, c. k pokr. Uč. Vieće, obzirom na nauke svršene po prositelju i na njegovo više usposobljenje, predložilo je c. k. Ministarstvu da prositelju bude pripoznano usposobljenje učitelja pučkih i gradjanskih učiona, i dosljedno udieljena mu stalnost.

C. K. Ministarstvo Nastave, rješavajući predloge c. k. pokr. Uč. Vieća izjavilo je što sliedi: „Pošto obzirom na svrhu posebnih tečaja pridruženih gradjanskim učionam nemože se zahtjevati od učitelja namještenih pri tim tečajima propisane nauke i izpite usposobljenja u smislu naredbe o izpitima 5 Travnja 1872 (Min. Nar. List Br. 28), nemogu se, obzirom na §§ 38 i 48 državnoga Zakona 14 Svibnja 1869 Br. 60, za te učitelje uobće uporavljati zemaljski Zakoni o pravnim odnošajima pučkih učitelja. Dokle ne budu zakonodavnim putem uredjeni pravni odnošaji ovih strukovnjačkih učitelja, da se ne dade ijednome, ma bio kako više usposobljen, pripoznati usposobljenje za pučke i gradjanske učione bez dotičnog izpita, jer tome postupanju nema temelja u pomenutome državnome zakonu god. 1869 Br. 60 o pučkim učionam".

Istom prigodom c. k. Ministarstvo naložilo je c. k. Pokr. Uč. Vieću neka na predmet obrati pozornost Zem. Odbora, i pozove ga da bi poprimio inicijativu za uredjenje pravnih odnošaja učiteljâ kod strukovnjačkih tečaja.

Usljed tog poziva, Zem. Odbor dostavio je svojim Dopisom $^{14}/_{8}$ 1883 Br. 2277 načela na kojim, po njegovu, mnenju imalo bi se preduzeti to uredjenje.

Ta načela po c. k. Pokr. Uč. Vieću izručena c. k. Ministarstvu, bila su od ovog zadnjega odobrena uz malo važne opazke.

Tad je Zem. Odbor sastavio zakonsku osnovu po tim načelima, i predao je c. k. Pokr. Uč. Vieću, pozivom, da ob istoj svoje mnenje izrazi.

C. K. Vieće uzelo je osnovu u pretres u svojoj sjednici 20 Travnja tek. god. i podpuno je odobrilo uz dvie sliedeće dopunitbe.

U svojoj osnovi Zem. Odbor bio je nehotice izostavio učitelje vježbe, a c. k. Vieće jih je uvrstilo i naznačilo jim plaću. Dalje Zem. Odbor bio je predložio da prva plaća učitelja teorije bude omjerena medju 800 i 1000 fior.; dočim c. k. Vieće, obzirom na potrebu da se uzmogne dobaviti valjanih učitelja za strukovnjačke tečaje, predlaže da ta prva plaća bude udarena medju 1000 i 1200 fior.

Zakonsku osnovu tako sastavljenu i dopunjenu, ima se čast podnieti Vis. Saboru na pretres i odobrenje.

Načela na kojim ista počiva sasvim su jasna, i odmah se razabiru pročitanjem osnove. Glavno je načelo, izraženo u Čl. I, da za uredjenje pravnih odnošajah strukovnjačkih učitelja služe oni isti zakoni, kojim su ti odnošaji uredjeni za učitelje pučkih i gradjanskih učiona, uz neke male promjene potrebite obzirom na vrst tih tečaja. Tečaji su pridruženi pučkim učionam, podčinjeni su istim ravnateljim, razred jim onaj pučkog obrazovanja, a takodjer i cilj kojem teže, dakle je pravično i shodno da oni imaju ista prava i dužnosti kako ostali pučki učitelji.

Predložene promjene nijesu od velike znamenitosti.

U § 1 odredjeno je da i privremene učitelje imenuje i zamjenike odredjuje c. k. Pokr. Uč. Vieće, dočim pri pučkim učionam u tome odlučuje c. k. Kotarsko Vieće. Ta je promjena opravdana okolnosti, da je Zemaljsko Vieće bolje u stanju pri potrebi doći do znanja gdje ima razpoloživa taka strukovnjačka sila, i brže popuniti izpražnjeno mjesto.

Zakon 29 Prosinca 1871 o pravnim odnošajim pučkih učitelja odredjuje da se za svako izpraznjeno mjesto ima razpisati natječaj, i da se ima podnieti preko svih učionskih Vieća predlog za pokriće uz trojku. Kroz § 2 osnove utanačuje se iznimka tom postupkom; jer ako je vjerojatno da pri svakom izpraznjenome mjestu na pučkim učionam više natjecatelja će se prikazati, medju kojim učionska Vlast da bira, pri strukovnjačkim tečajem mučno je da ih bude više; a gdjekod danguba skopčana sa postupkom natječaja mogla bi škoditi uspjehu učione, i shodno je da mjesto bude čim prije pokriveno.

U § 3 odredjeni su uvjeti za stalno imenovanje. Glede vježbe činilo se dostatno opredieliti samo dvie godine, kao što je to u obće odredjeno za učitelje pučkih učiona.

Sadržaj § 4 opravdan je gori navedenim, kad su spomenute dopunitbe osnovi učinjene po c. k. Pokr. Uč. Vieću.

§ 5 je stavljen namjerom da se ukloni svako nesporazumljenje, koje bi se porodilo uporabom odnosnog § 15 Zakona 29 Prosinca 1871.

Ustanova prve točke § 6 odgovara pravičnosti; a druga točka ide za tim, da mirovinska zaklada ne trpi škode.

Pošto je prošlo nekoliko vremena odkad su neki od strukovnjačkih učitelja u Dalmaciji pri-
remeno namješteni, revno su služili, a pravni odnošaji ostali neuredjeni bez njihove krivnje, pra-
ično je da ne trpe škode sa petogodišnjim doplatam, i zato je uvrštena ustanova § 7.

Jednom kad su učitelji strukovnjačkih tečaja u pravim i dužnostim uzporedjeni sa onim pu-
kih učionâ, pravo je da uživaju pri slučaju pokretanja, ako su vojnici, polakšice Zem. Zakona 5
rosinca 1880, i to je svrha čl. II.

Opazit je još da je u naslovu osnove i u čl. I. spomenut § 10 Zakona 2 Svibnja 1883
r. 53, mjesto Zakona 14 Svibnja 1869 Br. 60; i to jer drugi od ovih Zakona nije nego pro-
njena nekojih §§ prvoga, pri kojoj promjenuti §§ pridržali su isti broj, i sadržavaju ustanove
dnoseće se istovjetnim predmetim.

Pošto predložena osnova koristno popunjava naše učionsko zakonodavstvo, Zem. Odbor ima
ast preporučiti Vis. Saboru da je izvoli uvažiti i odobriti.

Predsjednik
Vojnović.

Izviestitelj
Klaić.

Zakon . . .

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju, o uredjenju pravnih odnošajâ učiteljâ posebnih naukovnih tečaja sdruženih sa obćim pučkim učionam (§ 10 car. Zakona 2 Svibnja 1883 Br. 53).

Na predlog i s privolom zemaljskog Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem kako sliedi:

Čl. I.

Pokrajinski Zakon 29 Prosinca 1871 o pravnim odnošajim učiteljâ kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (S. P. Z. god. 1882 Br. 12) popunjen pokrajinskim Zakonima 24 Studenoga 1880 (S. P. Z. god. 1880 Br. 64, i god. 1881 Br. 1) vriedi za uredjenje pravnih odnošaja učitelja posebnih naukovnih tečaja sdruženih sa obćim pučkim učionam(§ 10 Zakona 2 Svibnja 1883 Br. 53) sa sliedecim promjenama:

§ 1.

Stalne i privremene učitelje za teoriju i za vježbu posebnih naukovnih tečaja imenuje c. k. pokrajinsko učionsko Vieće.

Isto c. k. Vieće odredjuje zamjenike u slučaju bolesti ili zaprieke namještenih učitelja.

§ 2.

Imenovanje može sliediti zvanično i bez natječaja.

U slučaju natječaja, ako nema više natjecatelja, i jedna sama molbenica ima biti prosljedjena za imenovanje c. k. pokrajinskomu Vieću.

§ 3.

Za stalno imenovanje učiteljâ za teoriju hoće se izpit usposobljenja, ili oproštenje od istoga na temelju § 38 car. Zakona 2 Svibnja 1883 Br. 53, i barem dvie godine podučavanja u dotičnoj struci na posebnome tečaju ili na inih strukovnih Zavodih.

Za stalno imenovanje učiteljâ za vježbu hoće se svjedočba odnosnih nauka, i odnosne dvogodišnje vježbe.

§ 4.

Prva plaća privremenih i stalnih učitelja za teoriju nemože biti manja od 1000 ni veća od 1200 godišnjih fiorina; a onih za vježbu ni manja od 500 ni veća od 700 fiorina na godinu, i to za sve učionske okoline jednako.

Visinu plaće u navedenim granicam odredjuje c. k. pokrajinsko učionsko Vieće, saslušav Zemaljski Odbor.

§ 5.

Rok za petogodišnje doplate od 10% počimlje od dana stalnog imenovanja.

§ 6.

U vrieme uračunivo službe za opredieljenje mirovine služi i ono privremenog namještenja, ako je ovome sliedilo bez prekida stalno imenovanje.

U ovom slučaju dužan je učitelj naknadno izplatiti u korist mirovinske učiteljske zaklade cieli iznos odredbina propisanih §.om 58 zakona 29 Prosinca 1871 (S. P. Z. god. 1872 Br. 12).

§ 7.

Glede učiteljâ posebnih naukovnih tečaja privremeno namještenih danom proglašenja ovog Zakona, koji jur kao taki podučavaju preko dvie godine, u slučaju njihova imenovanja stalnim, odlučit će c. k. pokrajinsko učionsko Vieće imali se i koliko godina njihove privremene službe preko dvie godine uračunati stalnom službom pogledom na petogodišnju doplatu.

Čl. II.

Prava i polakšice udieljene učiteljim javnih pučkih učiona podvrženih vojničkoj službi u slučaju pokretanja vojske pokrajinskim Zakonom 5 Prosinca 1880 (S. P. Z. god. 1881 Br. 5) uživaju i učitelji posebnih naukovnih tečaja.

Čl. III.

Ovaj Zakon postaje krepostan danom proglašenja, a izvršba je povjerena Mome Ministru Nastave i Bogoštovja.

Legge . . . . .

valevole per il regno di Dalmazia con cui vengono regolati i rapporti di diritto dei maestri di corsi speciali congiunti colle scuole pubbliche generali (§ 10 Legge dell'Impero 2 Maggio 1883 N. 53)

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

Art. I.

La Legge provinciale 29 dicembre 1871 sui rapporti di diritto dei maestri presso le scuole pubbliche popolari in Dalmazia (B. P. a. 1882 N. 12), completata colle Leggi provinciali 24 Novembre 1880 (B. P. a. 1880 N. 64, ed a. 1881 N. 1), vale per la regolazione dei rapporti di diritto dei maestri di corsi speciali congiunti colle scuole pubbliche generali (§ 10 della Legge dell' Impero 2 maggio 1883 N. 53), colle seguenti modificazioni:

§ 1.

Maestri stabili e provvisori di teoria e di pratica dei corsi speciali vengono nominati dall' i. r. Consiglio Scolastico provinciale.

Lo stesso i. r. Consiglio destina i sostituti in caso di malattia od impedimento dei maestri ordinarii.

§ 2.

La nomina può aver luogo d' uffizio senza concorso.

In caso di concorso, se non vi sono più concorrenti, anche una sola istanza dev' essere proseguita per la nomina all' i. r. Consiglio provinciale.

§ 3.

Per la nomina stabile dei maestri di teoria è neccessario l' esame di abilitazione, ovvero la dispensa dallo stesso in base al § 38 della Legge dell' Impero 2 maggio 1883 N.ro 53, ed almeno due anni di pratica nel ramo d' insegnamento relativo presso un corso speciale, od altri istituti speciali.

Per la nomina stabile dei maestri di pratica richiedesi l' attestato degli studii relativi, ed una pratica relativa di due anni.

§ 4.

L' annuo primo emolumento dei maestri di teoria stabili e provvisori non può essere minore di fiorini 1000 nè maggiore di fior. 1200; e quello dei maestri di pratica non minore di fior. 500 nè maggiore di fior. 700; e ciò per tutti i circondarii scolastici indistintamente.

L'importo dell' annuo emolumento entro i limiti indicati viene stabilito dall' i. r. Consiglio Scolastico provinciale, sentita la Giunta provinciale.

§ 5.

L' epoca per le aggiunte quinquennali decorre dal giorno della nomina stabile.

§ 6.

Nel tempo di servizio computabile per la commisurazione della pensione va compreso quello dell' impiego provvisorio, se a questo seguì la nomina definitiva senza interruzione.

In questo caso deve il maestro corrispondere suppletoriamente a favore del fondo pensioni per i maestri popolari il totale importo delle tasse prescritte dal § 58 della Legge prov. 29 dicembre 1871 (R. P. a. 1872 n.ro 12).

§ 7.

Rispetto a quei maestri di corsi speciali provvisoriamente impiegati al momento della pubblicazione della presente Legge, i quali servono da più di due anni, nel caso della loro nomina definitiva deciderà l' i. r. Consiglio scolastico provinciale se e quanti anni del loro servizio provvisorio oltre due anni debbansi computare come impiego stabile con riguardo alle aggiunte quinquennali.

Art II.

I diritti e facilitazioni accordate ai maestri delle scuole popolari pubbliche soggetti al servizio militare in caso di mobilizzazione colla Legge prov. 5 dicembre 1880 (B. P. a. 1881 N.ro 5) si estendono anche ai maestri di corsi speciali.

Art. III.

La presente Legge entra in attività col giorno della pubblicazione, e dell' esecuzione è incaricato il Mio Ministro del Culto ed Istruzione.

(Prilog 11).

r. 2023.

Visoki Sabore!

Časti se Zemaljski Odbor podnieti na pretres i odobrenje Proračun „Mirovinske učiteljske Zalade“ za god. 1885.

Troškovi su bili odobreni

za god. 1884 su	f.	18,720
za god. 1885 predloženo je	„	21,600
dakle više	f.	2,880.

Uzrok tome leži u pomnoženju umirovljenih učitelja, kako se vidi iz priložene izkaznice.

Redoviti dohodci skupa ostaju nepromjenjeni prama god. 1884, i zato navedeni višak trošku na se pokriti povišenjem prineska iz zemaljske zaklade, koji po taj način od fior. 11,050 poskočio na fior. 14,017.

Uložena glavnica ove Zaklade iznosi sada fior. 20,950 u državnih Obveznicah zajedničkoga onsolidiranoga duga su komatom u karti.

Zadar, 31 svibnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Klaić.

Predrazbroj

God. 1885

„Mirovinske zaklade za Učitelje pučkih Učiona i njihove potomke“.

PODMIRA

Broj redni	Nazov Točakâ	Iznos				OPAZKE
		u novcu		u obveznicah		
		predložen za godinu 1884	predložen za godinu 1885	predložen za godinu 1884	predložen za godinu 1885	
1	Odredbine od Učiteljâ . .	2300	2500			Gle Prilog I.
2	Odredbine od ostavštinâ .	2000	2200			
3	Dobitak iz prodaje učionskih knjiga	700	700			
4	Najmovi neplaćeni s praznih služba	1500	1000			
5	Globe s nemarna pohadjanja	300	300			
6	Dobiti na obveznicah . .	870	883	20650	20950	
7	Doprinesak iz pokrajinske zaklade	11050	14017			
	Skupa .	18720	21600	20650	20950	

P O T R E B Š T I N A

Borj redni	NAZOV TOĆAKA	Iznosak u novcu predložen za godinu 1884	Iznosak u novcu predložen za godinu 1885	Iznosak u obveznicah predložen za godinu 1884	Iznosak u obveznicah predložen za godinu 1885	PRIMJETBE
1	Mirovine Učiteljem . . ,	15227	17879			
2	Mirovine Udovicam učiteljâ	2360	2477			
3	Mirovine Udovicam službenika	132	132			
4	Mirovine Sirotam	113	113			
5	Pripomoći za odgoj . . .	100	67			
6	Milostinje	667	728			
7	Iznosci da se uglavniče .	121	204			
	Skupa .	18720	21600			

(Prilog I.)

Dohodci

Mirovinske zaklade Učiteljâ pučkih učiona za god. 1885.

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA	Iznosak		PRIMJETBE
		predložen za godinu 1884	predložen za godinu 1885	
1	Odredbine od Učiteljâ . .	2300	2500	Na 1) Obzirom na broj Učitelja i Učiteljica usposobljenih, te će kadli tadli postići stavnost, a usljed toga platiti, osim stalne pristojbe od 2%, i službovnu pristojbinu od 10%; pa i obzirom na to da će kroz godinu poviše učitelja zadobiti petogodišnje doplate, u predrazbroju god. 1885 ustanovljuje se iznosak od fior. 2500.
2	Odredbine od ostavštinâ .	2000	2200	Na 2) Pristojbina ove točke obično se udara po onom što se uprav utjeralo predjašnjih godina. Te se utjerbe obično ne razlikuju, ali nadmašiše svote predrazbrojene; stoga za god. 1885.u predrazbraja se viši iznosak od fior. 2200.
3	Dobitak iz prodaje učionskih knjiga	700	700	Na 3) Nezna se još što dopada Dalmaciju za god. 1885, a ni što je dopalo ju za god. 1884; nu znajuć da je dopadak god. 1883 iznio fior. 765, stoga se za god. 1885.u predrazbraja fior. 700, koliko se predrazbrojilo za god. 1884, jer nije razloga pomisliti da će se smanjiti.

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA	Iznosak predložen za godinu 1884	Iznosak predložen za godinu 1885	PRIMJETBE
4	Najmovi neplaćeni s praznih služba	1500	1000	Na 4) Razmotriv da se iznosci ove točke godinom postepeno obaljuju. a da će se uredjene službe po prilici popunjati, jer se svake godine množe učitelji i učiteljice što iz Zavodâ izlaze, s toga se je obalio na fior. 1000 ovaj iznosak.
5	Globe s nemarna pohadjanja	300	300	Na 5) Na ovoj točki predrazbraja se fior. 300, koliko i god. 1884.e, jer toliko se od prilike utjeralo prošlog trogodišta. Mnoga kotarska Vieća marno nastoje o pohadjanju, a uz to i urediše pravilnije djetcu dužnu na pohadjanje, s toga manji je broj onih koji pod globu upadaju.
6	Dobiti na Državih Obveznicah	870	883	Na 6) Usljed odluke Zemaljskog Odbora 5 siečnja 1884 Br. 2092 nabavila se je Obveznica od pisane vriednosti fior. 300, te po tom Obveznice ove zadlade porestoše na fior. 20.950, a odtud dobiti poskočiše na fior. 883.

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA	Izzosak predložen za godinu 1884	Izzosak predložen za godinu 1885	PRIMJETBE
7	Doprinesak iz pokrajinske zaklade	11050	14017	Na 7) Da se troškovi podmire nebi trebalo već . . . . . f. 13813 : — nego da se povisi glavnica zakladna odredjuje se za to . . . . „ 204 : — te s toga predrazbraja se Skupa . f. 14017 : —

Troškovi.

Popis mirovinskih doznaka Ravnateljem, Učiteljem, Udovicam, Sirotam i Slugam god. 1885.

Br. redni	PREZIME i IME	Iznosak posebni fior.	n.č	Iznosak ukupni fior.	n.č	PRIMJETBE
	Mirovine Učiteljem i Učiteljicam.					Iznosak predbrojen za god. 1884 bio je f. 15227:19
						Za tim niže podpisanim uči-
1	Woljanski Antun .	492	86			teljem bi doznačeno doži-
2	Midoleo Frane . .	660	—			votne mirovine:
3	Britvić Vjekoslav .	385	—			Meneghello Frani bivšem u-
4	Petrović Ivan . .	710	—			čitelju u Brusju f. 321:43
5	Čipin Frane . . .	415	—			(P. U. V. Br. 1188
6	Maroli Petar . . .	660	—			7/8 1883)
7	Orlov Šimun . . .	150	—			Kukuljici Pavlu biv-
8	Vranković Ivan . .	420	—			šemu učitelju u
9	Domančić Ante . .	305	72			Čilipih . . . „ 128:33
10	Kovačević Iv. Nikola	710	—			(P. U. V. Br. 1247
11	Godoi Frane . . .	371	42 1/2			8/8 1883)
12	Plančić Josip . .	137	14			Nani Augustinu biv-
13	Gospodnetić Vicko .	150	—			šemu učitelju u
14	Rigi Ante . . .	182	86			Zadru . . . „ 760:—
15	Vuletić Dujam . .	133	33			(P. U. V. Br. 2570
16	Kurelić Ante . . .	560	—			1/10 1883)
17	Suhor Ivan . . .	670	—			Kalogjerà Todoru
18	Marinović Marko .	116	66			bivšemu učitelju
19	Vojnović Florij Ante	610	—			na Korčuli . . „ 340:—
20	Obuljen Petar . .	212	14			(P. U. V. Br. 3783
21	Lujak Vicko . . .	150	—			12/2 1884)
22	Zufić Andrija . .	275	—			Vranjicanu Frani
23	Gvozdenović Frane .	314	28 1/2			bivšemu učitelju
24	Batistić Nikola . .	144	—			u Pagu . . . „ 233:33
25	Mihočević Ivan . .	610	—			(P. U. V. Br 552
26	Nikolić Luka . . .	710	—			27/3 1884)
27	Oparenović Vicko .	300	—			Dobroniću Ivanu
28	Mihović Mate . .	250	—			bivšemu učitelju
29	Toso Marko . . .	150	—			na Ješi . . . „ 200:—
30	Mikula Ante . . .	282	86			(P. U. V. Br. 837
31	Cipiko Nikola . .	275	—			11/4 1884)
32	Tocilj Frane . . .	165	—			Prenosak f. 1983:09
						Prenosak f. 15227:19
	Prenosak .	11678	28	—		

Br. redni	PREZIME i IME	Iznosak posebni fior.	Iznosak posebni n.č	Iznosak ukupni fior.	Iznosak ukupni n.č	PRIMJETBE
	Prinosak .	11678	28			
33	Midžor Petar . . .	365	71			
34	Sforzina Šimun . .	296	46			
35	Machiedo Jerko . .	214	29			
36	Meneghello Frane .	321	43			
37	Kukuljica Pavao .	128	33			
38	Nani Augustin . .	760	—			
39	Kalogjerà Todor .	340	—			
40	Vranjican Frane . .	233	33			
41	Dobronić Ivan . .	200	—			
42	Marinović Filomena .	292	57			
43	Forti Tereza . . .	440	—			
44	Duplančić Antica .	360	—			
45	Stefani Božica . .	146	28			
46	Galasso Elizabeta .	120	—			
47	Franceschi Marija .	224	—			
48	Puović Ruže . . .	158	66			
49	Gutt Marijana . .	100	—			
50	Milašinović Franka .	320	—			
51	Martinović Elizabeta	257	14			
52	Zanon Frane . . .	382	85			
53	Gnalo Djana . . .	120	—			
54	Karković Frane . .	102	66½			
55	Granić Mande . .	317	71			
				17879	70½	
	Mirovine udovicam učitelja.					
56	Stazić Tereza . .	333	33			
57	Brusina Jozipa . .	140	—			
58	Giuppani Srećka . .	175	—			
59	Pokorny Jozica . .	100	—			
60	Kurir Kate . . .	140	—			
61	Kurir Viktorija . .	122	50			
62	Pavlović Kate . .	126	66			
63	Vuletić Angjelija .	120	—			
64	Andreis Marijana .	100	—			
	Prenosak .	1357	49	—	—	

PRIMJETBE:

Prinosak f. 15227:19

Prinosak f. 1983:09

Rakovića Franki bivšoj učiteljici u Pasmanu . . „ 102:66½

(P. U. V. Br. 1750 $^{6}/_{9}$ 1883)

Granic Mandi bivšoj učiteljici u Šibeniku . . „ 317:71

(P. U. V. Br. 3781 $^{25}/_{7}$ 1884)

Odlukom $^{20}/_{8}$ 1883 Br. 2255 bi opet udieljena Proti Petru Midžoru mirovina prije obustavljena Odl.om $^{17}/_{4}$ 1883 Br. 3341, od godišnjih . „ 365:71

Skupa f. 2769:17½

Odbiv mirovinu što je uživao pokojni učitelj Šimun Scalco od „ 116:66

Izpada povišak pristojbe što se ima predbrojiti za god. 1885 od . . . . f. 2652:51½

a to nadodav iznosku predrazbrojenu za god. 1884 sačinjava uprav iznosak od . f. 17879:70½ koliko se ubilježilo u predrazbreju godine 1885.

Br. redni	PREZIME i IME	Iznosak posebni fior.	n.č	Iznosak ukupni fior.	n.č	PRIMJETBE
	Prinosak .	1357	49			U predrazbroju uredjenu za god 1884
65	Matulović Angjelija .	122	50			zabilježeno je . . . . . f. 2360:81
66	Kirigin Kate . . .	133	33			dodajuć iznosak . . . . „ 116:66
67	Dorkić Marija . .	233	33			udieljen kao mirovinu udovici
68	Krilanović Jele . .	140	—			Šimuna Scalco, postižo se
69	Skoršur Marija . .	105	—			za god. 1885 iznosak od . f. 2477:47
70	Ivanišević Marija .	122	50			
71	Donadini Dabović Ane	146	66			
72	Scalco Jele . . .	116	66			
				2477	47	
	Mirovine Siroti.					
73	Dužević Ivan . . .			112	50	Kao god. 1884.
	Mirovine udovicam slugâ.					
74	Bonačić Dominika .	54	75			
75	Devecchi Kate . .	76	75			
				131	50	Kao god. 1884.
	Odgojbine.					
						Predrazbrojeno za god. 1884 f. 98:34
76	Kurir Ane . . .	17	50			odbiv odgojbinu što je uživao
77	Kurir Ante . . .	17	50			Kleme Pavlović, koji kroz to
78	Pavlović Emilij . .	31	67			doreste do pravilnih doba, od . „ 31:67
				66	67	Predrazbraja se za god. 1885 . f. 66:67
	Milostinje.					
79	Brusina Marija . .	30	—			
80	Brusina Adelajda .	17	—			
81	Plakuta Ane . . .	31	50			
	Prenosak .	78	50			

Br. redni	PREZIME i IME	Iznosak				PRIMJETBE
		posebni		ukupni		
		fior.	n.č	fior.	n.č	
	Prinesak .	78	50			
82	Berlanga Ante . .	123	75			Predrazbrojeno za god. 1884 f. 667:25
83	Ćukić Marijana . .	50	—			Dodajuć što se doznačilo odlukom $^{20}/_{11}$ 1883 Br. 3593 Udovici Paštrovića . . . . . „ 60:—
84	Lukinović Špiro . .	180	—			Predrazbraja se za god. 1885 f. 727:25
85	Dudović Lucija . .	75	—			
86	Bronjara Vicko . .	100	—			
87	Skoršur Marijana .	30	—			
88	Skoršur Perina . .	30	—			
89	Paštrović Kate . .	60	—			
				727	25	

(Prilog 12).

Br. 2142.

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti Visokomu Saboru na pretres i odobrenje Proračun Zemaljske Učionske Zaklade za god. 1885, sastavljen po c. k. Zemaljskome Učionskome Vieću. Proračunu je dodano 19 priloga (4 podmiri, 15 troškovima), koji razjasnuju pojedine točke prihoda i razhoda.

Prama Proračunu odobrenu za god. 1884 iztaknuti je sliedeće promjene.

Troškovi za god. 1885 predloženi su na . . . . f. 258,102
dočim je odobreno za 1884 . . . . „ 246,965
dakle više f. 11,137

Ovaj višak ima se jedino pripisati umnoženju učionâ dojduće godine.

Koncem tekuće učionske godine dobar broj pitomaca i pitomkinja svršit će naukovni tečaj kod c. kk. Učiteljišta u Arbanasih i Dubrovniku, tako da početkom dojduće učionske godine imati će se na razpoloženje nekoliko učiteljskih sila, i tim biti će moguće da se otvori nekoliko redovitih mužkih i ženskih učiona. C. k. Zemaljsko Učionsko Vieće nada se da će broj novih učiona doseguti do 30.

Skupni trošak za te nove učione proračunan je su fior. 16.137.

Naprotiv pomenuto c. k. Vieće drži mogućim obalit trošak pod točkam 14 i 19, odnoseći se na gradnju učionskih sgradja i nabavu učionskog pokućstva, jer od znatnih svota uvrštenih u tu svrhu u Proračunih god. 1883 i 1884 ima još razpoloživih ostanaka. To obaljenje predloženo je na fior. 5000. Odbiv ovu svotu od gorispomenutog višeg troška za nove učione, ostaje navedeni višak od fiorina 11,137.

Pomnoženjem učionâ raste i obćinski prinesak, te tako dohodak Zaklade predložen je za f. 143,721
dočim za god. 1884 odobreno je . . . . „ 139,337
više f. 4,384

Razliku medju većim troškom od . . . . f. 11,137
i većim dohodkom . . . . „ 4.384
f. 6,753

valja podmiriti većim prineskom iz zemaljske Zaklade, koji tako od . . . . f. 107,628
povišen je na . . . . „ 114.381
f. 6,753

Zadar, 5 lipnja 1884.

Predsjednik
Vojnović.

Izviestitelj
Klaić.

Predrazbroj

Zemaljske Učionske Zaklade kraljevine Dalmacije za god. 1885.

Podmira

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA	Iznosak odobren za god. 1884 posebni	ukupni	Iznosak predložen za god. 1885 posebni	ukupni	U Državnih Obveznicah	PRIMJETBE
1	Doprinesak Obćinâ		84073		87397		Prilog I. Podmire
2	Dohodci od zaklada i naslova privatnog prava						
	a) dohodci zadužbine Sv. Mihovila u Trogiru	2454		2454			Prilog II. „
	b) drugi dohodci	324		324			„ III. „
			2778		2778	47700	
3	Doprinesak državni:						
	a) za učione u obće;	41654		41654			
	b) za gradjansku učionu i poljodjelski tečaj u Šibeniku;	4845		4800			
	c) za gradjansku učionu i tehnički tečaj na Korčuli	5095		5500			
	d) za pomorski tečaj u Silbi			500			
			51594		52454		
4	Dobiti na državnih Obveznicah		292		292		
5	Povratak predujmova udieljenih za gradnju i uredjenje učionskih stanova		600		800	6950	Prilog IV.
6	Doprinesak pokrajinski		107628		114381		
			246965		258102	54650	

T r o š k o v i

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA	Iznosak odobren za god. 1884 posebni	Iznosak odobren za god. 1884 ukupni	Iznosak predložen za god. 1885 posebni	Iznosak predložen za god. 1885 ukupnj	PRIMJETBE
1	Plaće i druga beriva učiteljem		167774		177015	Prilog I. Troškovi
2	Najmovi za Učionske stanove		34985		39780	" "
3	Uredovne i pisarne potrebštine		7669		7969	" "
4	Ugriavanje peći		145		145	" "
5	Doprinesci i tereti		4831		6176	" "
6	Zamjenine		600		600	" II. "
7	Plaće vjeroučiteljem		3120		3120	" III. "
8	Plaće poslužiteljem		246		246	" IV. "
9	Nagrade učiteljem pomoćnih učiona		4550		5330	" V. "
10	Nagrade i podpore učiteljem gradjanskih i pučkih učiona		3500		3500	" VI. "
11	Učiteljske skupštine:					
	a) zemaljska	700		700		
	b) kotarske	1800	2500	1880	2500	" VII. "
12	Poljodjelski vrtli		1000		1000	" VIII. "
13	Učila		921		921	" IX. "
14	Troškovi i predujmovi za gradnju i uredjenje učionskih stanova		6000		3000	" X. "
15	Uzdržanje učionskih sgradja		500		500	" XI. "
16	Poputbine i dnevnice		400		400	" XII. "
17	Troškovi uprave		700		700	" XIII. "
18	Razni nepredvidni troškovi		200		200	" III. Podmire
19	Nabava učionskog pokućstva		5000		3000	" XIV. Troškovi
20	Troškovi za učionu u Kamenu		324			
21	Podpore pitomcem u Arbanasih		2000		2000	" XV. "
	Sbroj .		246965		258102	

(Prilog 13)

r. 2147.

Visoki Sabore!

Časti se Zemaljski Odbor podnieti na pretres i odobrenje obći račun o gradnji nove Bolnice i udnice u Šibeniku.

Račun je razdieljen na dva diela, naime na račun gradnje i račun imovni.

Prvi od ovih računa iznosi trošak od fior. 283,362 : 10 ½.

Kad se sravni ova svota sa onom predloženom Visokomu Saboru god. 1881, a potanko opianu u Izvješću o djelovanju Odbora one iste godine, vidi se da je faktični uspjeh znatno nadašio predvidjenja.

Ako se u obzir i ne uzme obća činjenica, po kojoj u svakoj gradjevini konačni trošak vazda e veći od proračunanoga, uzroci radi kojih potrošilo se je toliko veće jesu sliedeći:

1. U trebovniku mjernika osnovatelja, zidarske radje bile su procienjene nizko, tako da pri ražbi svi poduzetnici u ponudam svojim tražili su višak preko ciene trebovnika; i ponuda najniža u 11 ½ % preko trebovnika bila je primljena.

Isto tako bili su nizko procienjeni troškovi za ogradni zid, za vodovod i za mrtvačku crkvicu, ako da svi ovi predmeti zapali su više nego je bilo proračunano.

2. Poravnanje i uredjenje zemljišta oko bolničkih sgradja zapalo je zamašnu svotu od f. 25,757, očim u ovu svrhu bila je poprieko proračunana svota od fior. 8000.

Tko iole znade kakvo je bilo zemljište na kome su Bolnica i Ludnica podignute, a sada pogleda akav je divni perivoj tu postao, neće se doista ni ovome znatnome trošku začuditi. Neka se proisli da je samo fior. 10,000 poprieko potrošeno za prevoz zemlje, kojom da se pusto ono kamenje okrije!

3. Jednom kad se je perivoj uredio, došlo se je do uvjerenja, da bi od prevelike koristi bilo zidati sgradju za poljodjelsko gospodarstvo, i nabaviti raznih kućnih životinja, u prvom redu kravâ obre pasmine, koje bi providjele Bolnicu i Ludnicu dobrim mliekom, a ove i ostale životinje potrebiti jubar za vrtao.

Ta sgradja, koja je zapala fior. 5,317, nije bila proračunana.

Nego iskustvo do sada učinjeno sa kravam i sa raznim proizvodim od vrtla, dava jamstvo da navedeni trošak nije drugo nego dobra investicija; tako da štednjom na mlieku i na raznom povrću, kog zavodi trebaju a iz vrtla nabavljaju, u kratko vrieme biti će trošak sa kamatom amortiziran, a unapried imati će se štednja u svakdanjim troškovim za hranu Bolnice i Ludnice.

Ali ako je faktični trošak znatno nadmašio predvidjeni, stvoreni Zavod baš je veličanstven i služi na ures i diku našoj zemlji.

Zavod sastoji od 10 sgradja razne veličine, poredanih na zemljištu koje mjeri 45.248 četvornih metara, ima oblik pravokutne pačetvorine, koja je u obsegu duga 885 metara. Sa podneva i sjevera Zavod graniči sa javnim putem. Sa istoka i zapada leži do ogradnog zida zemljište tri metra široko, koje mjeri 1380 četv. metara, i svojina je pokrajinska; tako da sa nijedne strane nemože nikakav privatni vlastnik naslonit se sa svojom sgradjom na ogradni zid.

Radje su počele u mjesecu kolovozu god. 1881, a dovršene su i privremeno predane svekolike u siečnju 1883; dakle nijesu trajale nego samih 17 mjesecí.

U Bolnici ima redovito 112 postelja, ne brojeć ložnice za nemoćnike-plaćaoce; u Ludnici, može biti primljeno do 84 umobolna. Pri nevolji mogu se ovi brojevi povećati. Osim toga ima posebna kuća za rodilje, koja podpuno potrebi odgovara.

Od navedenog površja obuhvaćaju:

sgradje .	4,254	četv. metara
puti . . .	13,994	„ „
perivoj .	27,000	„ „
	45,248	„ „

Sgradje sve skupa imadu sadržinu od 34,632 kubična metra. Prama ukupnom gradjevnom trošku, odbiv samo trošak od fior. 17,117 za perivoj i pute (Br. 16), izpada ciena jednog kubičnog metra fior. 7:68. Doista povoljan uspjeh, koga nije lasno naći u prosvjećenim zemljama za gradjanske sgradje, i prama komu može se reći da je gradnja nove Bolnice i Ludnice a Šibeniku jeftino zapala.

Račun imovni iznosi fior. 53,005:39.

I ovaj trošak izpao je više neg dvostruk prama predvidjenome. Nego je opazit da u trebovniku navedenu u izvješću o djelovanju Odbora god. 1881, nije bio uvršten nego samo trošak za odjeću, bjelinu i za postelje; dočim je trebalo tako velike sgradje providiti potrebitim pokućstvom, nabaviti razne strojeve, po zadnjim iznašašćim, za kuhinju i pralo, a takodjer i orudja za vrtao i staju, i mnoge druge stvari nuždne u ovako prostranu Zavodu, koje ne treba potanje navadjati, a o istim svak se može obaviestiti pregledom posebnih računa kod zemaljskog Odbora.

Ali i ovaj trošak drži se u umjerenim granicam. Običajno računa se u bolnicam na svako čeljade da pada od imovnika fior. 230, a u ludnicam fior. 400. U Bolnici Šibenskoj, kako gori navedeno, ima mjesta za 112 nemoćnika, ne ubrojeć rodilje i plaćaoce, i za 84 umobolna; dakle imalo se je potrošiti fior. 59,360 za imovnik; veće nego se zbilja potrosilo.

Skupni trošak obaju računa iznosi	f.	336,367 : 49 ½
Bilo je pokriveno osobitom zakladom za Ludnicu, darovim, novcem uvrštenim u proračune zemaljske Zaklade i zemaljskim zajmom . .	„	281,823 : 80
ima manjak od	f.	54,543 : 69 ½

Ova svota bila je privremeno predujmljena iz blagajničkih ostataka Zemaljske Zaklade; ali za konačno pokriće, hoće se vanrednih providjenja, glede kojih biti će Visokom Saboru podnešen posebni predlog.

Svi su troškovi i računi podmireni izim zadnje ise fior. 5,946 : 07 poduzetniku zidarskih radja, koja će biti plaćena u dojdućem mjesecu siečnju, kad mine rok dvogodišnje obveze za uzdrža-

anje. Ali s druge strane ima se utjerati ciena sgradje stare bolnice, koja još nije prodana, jer dnosni zaključak saborski još nije dobio previšnju potvrdu; a od te prodaje primit će se po prilici ior. 4000.

Visoki Sabor, koji je prama trpećemu i ubogomu narodu u velike zaslužio, kad se je odvažio a odredbu, da se nova Bolnica i Ludnica u Šibeniku gradi; koji je u novome Zavodu sebi i zatupanome narodu stvorio dugotrajni spomenik čovjekoljublja i darežljivosti, neka izvoli podnešeni u račun odobriti.

U Zadru, 9 lipnja 1884.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Klaić.

Obći Račun

gradnje nove Bolnice i pridružene joj

LUDNICE

U ŠIBENIKU

i nabave za isti popisanih stvari.

POKKIĆE

Broj redni	ODKUD IZNOSCI NA PODMIRU TROŠKOVÂ	Iznosak fior.	Iznosak nč.	PRIMJETBE
	a) Račun			
1	Izvadak iz XV.e državne lutrije	14500	—	Na 9) Iznosak od f. 4000 računan je po prilici, a nije se još utjerao.
2	Isto iz XIV i XVI državne lutrije	65500	—	
3	Dobiti na državnim Obveznicam nabavljenim iznoscima pod 1 i 2	38394	77	
4	Od pokrajinske Zaklade, iznosci upisani u predrazbrojim pokrajinske Zaklade god. 1866, 1875, 1876 i 1877, a namienjeni da se stvori glavnica potrebita za gradnju Bolnice u Šibeniku	15332	—	
5	Izvadak zapiska od talijanskih lira 1500 odredjenih za Bolnicu u Šibeniku od Profesura Roberta Visiani	621	50	
6	Dobitak prodajom državnih Obveznica napram cieni uz koju se stekle	5975	53	
7	Isa pokrajinskog zajma namienjena gradnji sličnih zavoda	100000	—	
8	Iz pokrajinske Zaklade iznosak upisan u predrazbroju god. 1884	7500	—	
9	Vriednost po prilici stare sgradje Bolnice Šibenske	4000	—	
	Sbroj .	251823	80	
	Te da se podmiri trošak, pokrajinska je Zaklada predujmila iz vlastititih novčanih sredstva	31538	30 ½	
	Ujedno .	283362	10 ½	
	b) Račun			
1	Iz pokrajinske Zaklade iznosak upisan u predrazbroju god. 1883	30000	—	
2	Te da podmiri trošak, zemaljska je zaklada predujmila iz vlastitih novčanih sredstva	23005	39	
	Ujedno .	35005	39	

TROŠAK

Broj redni	NAZNAČENJE TOČAKA TROŠKA.	Iznosak fior.	Iznosak n.č	PRIMJETBE
	...gradnja.			
1	Stečevina zemljišta	4772	95 ½	Na 5) U iznosku od fior. 124348:09 ubrojeno je i f. 5946:02 zadržanih Meichsneru kao jamstvo za uzdržavanje, a štono će se izplati siečnja god. 1885.
2	Osnova i uprava	11485	13	
3	Poravnanje	8640	—	
4	Zidovi ogradni	12516	74	
5	Radnja zidara i kamenara	124348	09	
6	Radnja gredara	19900	—	
7	Radnja drvodjelca i kovača	31574	47	
8	Radnja limara i staklara	7522	75	
9	Radnja mastara	3413	80	
10	Vodovod i kupelji	15259	64	
11	Odušnici i ogriev	5389	53	
12	Mrtvačka crkvica	4765	99	
13	Sgradja za poljodjelsko gospodarstvo	5317	17	
14	Zajaženje	3298	61	
15	Kuhinja i pralo	1861	15	
16	Perivoj, putevi i posip	17117	34	
17	Telefon i dobnik	1489	59	
18	Razna	4689	15	
	Ujedno .	283362	10 ½	
	...movnik.			
1	Odieće i bjelina	18168	94	
2	Postelje, slamnice i pokrivači	15913	88	
3	Pokućstvo i kućne sprave	7471	77	
4	Kuhinske i pralne potrebštine	2827	79	
5	Orudja za vrtao i staju	846	27	
6	Razna	7776	74	
	Ujedno .	53005	39	
	Skupa oba Računa .	336367	49 ½	

(Prilog 14)

Br. 2284.

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor ima čast podnieti Visokomu Saboru na pretres i odobrenje Proračun Zemaljske Zaklade za godinu 1885.

Potrebština iznosi	fior.	398.579
prama odobrenoj za godinu 1884 su	„	381.511
viša je za	fior.	17:068

Ovo znatno neizbježivo povišenje ima se osobito pripisati:

1. povećanju prineska zemaljskoj učionskoj i mirovinskoj učiteljskoj zakladi za forinti 9720; i to s uzroka navedenih u posebnim izvještajim proračunâ ovih zaklada;

2. povećanju troška za bolnice i novu ludnicu, pripisivo većem broju bolestnika, premda se je trošak u obće na iste smanjio, kako se vidi iz smanjenja dnevnih odredbina. Ovo povećanje iznosi forinti 9.694.

A kad se odbije fiorinti 7500 uvrštenih godine 1884 da se izplati dio gradjevnih trošaka nove Ludnice i Bolnice u Šibeniku, ostaje veća potrebština od fiorinti 2194.

3. povećanju potrebštine zemaljskog duga su fiorinti 5.250, i evo zašto. U god. 1885 biti će po svoj prilici dogradjene nove Bolnice u Zadru i Dubrovniku, a novac razpoloživ

za te gradnje nije dostatan da pokrije sve troškove, i trebati će sklopiti novi zajam u početku privremene naravi. Drži se da će se imat nabaviti do fiorinti 100.000. a za tu glavnicu hoće se najmanje gorinavedena kamata.

Sve to skupa dava povećanje u razhodu od fiorinti 17.164.

Ostala mala povećanja naknadjena su sa raznim obaljenjim.

Svota potrebštine pokrivena posebnim dohodcima zaklade iznosi fiorinti 71.164.

ima se dakle pokriti zemaljskim nametima . . . . „ 327.415

Izkustvo stečeno upravom tekuće i prošlih godina dokazalo je, da pristojbina izravnih poreza, kakva je podlogom uzeta pokrajinskomu prirezu udarenu za godine 1880-1884 nije odgovarala pravome stanju stvari, i bila je znatno manja. Usljed česa udareni prirez bio je manji od uprav potrebitoga na pokriće troškova, i bio je prouzrokovan manjak ne mali u upravi zemaljske zaklade.

Da se toj neprilici izbjegne unapried, treba obaliti pristojbinu izravnih poreza na visinu koju daje faktični uspjeh zadnjih godina; a ta je od fiorinti 603.000.

Kad bi se na pokriće navedene svote od fiorinti 327.415 pridržao prirez potrošarini i uvozna odredbina u visini tekuće i prošlih godina, na izravnanje manjka imao bi se dignuti prirez izravnim porezom od 30 na 36%.

Tako povišenje drži Zemaljski Odbor škodnim gospodarskim probitcima u obće, i nemože ga nipošto predložiti Visokom Saboru. Drži da je shodnije povisiti prirez potrošarini od 75 na 100%, to jest primiti onaj razmjer, koji sada postoji za vino, pivo i žeste, kao prirez na sve stvari podvržene potrošarini.

Tim povišenjem, koje daje iznos od fiorinti 17.000, pokriven je mal da ne cieli višak u trošku.

Ali da se pridrži jednak dohodak od prireza izravnim porezom, usljed obaljenja pristojbine, treba povećati taj prirez su 3% prama ovogodišnjemu, tojest od 30 na 33%.

Ovim nametima podpuno je pokrivena ciela potrebština, niti ima ikakav iznos koji da se pokrije blagajničkim ostancima. A to nije ni moguće; jer kako spomenuto usljed manjkava proračunanja zadnjih godina, ti su se ostatci smanjili, i dalje smanjenje nebi se dalo pripustiti bez poremeta gospodarenja sa zemaljskom zakladom.

Zemaljski Odbor ima čast predložiti neka Visoki Sabor zaključi:

1. Potrebština zemaljske zaklade za godinu 1885 proračunana je na fior. 398.579, a osobiti dohodci Zemaljske Zaklade ustanovljeni su na fior. 71.164.

2. Na pokriće izličućega manjka od fior. 327.415, udareni su sliedeći pokrajinski nameti:

a) Prirez 33% izravnim porezom zemljarine, kućarine, obrtarine i dohodarine (pristojbina vanredna i redovita)

b) Prireza potrošarini po cieniku dodanu zakonu 18 svibnja 1875 (S. P. Z. Br. 51) 100% na sve stvari, izuzam točke cienika 3, 4, 6.

c) Posebne odredbine na uvoz u sva mjesta podložna potrošarini:

na pivo . . . . :	fior.	0.90
na žeste neosladjene	„	3.—
na žeste osladjene (točka 4 cienika)	„	4:50

na svaku metričku centu (Pokr. Zakon 17 Studenoga 1880, Br. 62).

Zadar, 13 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

P r e d r a z b r o j

„Pokrajinske dalmatinske Zaklade“

za godinu 1885.

Potrebština.

NASLOV		TOČKA		Predloženo za godinu 1885		Odobreno za godinu 1884		Prama onoj godine 1884 svota predložena za 1885 iznaša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
I.	Troškovi uprave	1	Doznake službovne članovom Zemaljskog Odbora	13100		13100			
		2	Služba Odborove pisarne, u tom dnevnice i putbine njezinu osoblju	6561		6470		91	
		3	Stanarine	900		900			
		4	Blagajnička služba	700		700			
		5	Računarska služba	1700		1700			
		6	Graditeljna služba	1800		1700		100	
		7	Izdavanje Sbirke pokrajinskih zakona	1000		800		200	
		8	Troškovi za Sabor Kraljevine	7682		7682			
					33443		33052	391	
II.	Navrćanje boginjâ				3000		3000		
III.	Zaprate				1800		1500	300	
IV.	Kazničari				200		—	200	
V.	Ustamba	1	Oružanjštva	25045		23672		1373	
		2	Vojništva	2000		2000			
VI.	Priprega				27045		25672	1373	
					6000		6000		
VII.	Putevi				12000		14000		2000
VIII.	Vode				2000		2000		
			Prenosak		85488		85224	264	

Potrebštine.

NASLOV		TOČKA		Predloženo za godinu 1885		Odobreno za godinu 1884		Prama onoj godine 1884 svota pre dložena za 1885 iznaša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
			Prinosak		85488		85224	264	
IX.	Bolnice	1	Bolestnici	83911		88689			4778
		2	Rodilje	3650		4650			1000
		3	Ludjaci	19074		11798		7276	
		4	Nahodi	47323		46767		556	
		5	Mirovine onim koji su služili kod Bolnicâ i njihovim potomkom	3301		3161		140	
					157259		155065	2194	
X.	Podpore umjetnosti i zanatom				600		600		
XI.	Podpore knjizi				400		400		
XII.	Učione	1	Doprinesak pokrajinskoj učionskoj zakladi	114381		107628		6753	
		2	Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi	14017		11050		2967	
					128398		118678	9720	
XIII.	Pokrajinski Dug.	1	Zajam god. 1883:						
			a) Godišbina u dobiti i utrnuće	17677		17631		46	
			b) Dohodarina III a Razreda i prirezi	1766		2165			399
			c) Biljegovina na coupons	341		348			7
		2	Zajam gibni	5250				5250	
					25034		20144	4890	
XIV.	Razni troškovi				1400		1400		
			Sbroj		398579		381511	17068	

Pokriće.

NASLOV		TOČKA	Predloženo za godinu 1885 po točki	Predloženo za godinu 1885 po naslovu	Odobreno za godinu 1884 po točki	Odobreno za godinu 1884 po naslovu	Prama onoj godine 1884 svota predložena za 1885 iznaša više	Prama onoj godine 1884 svota predložena za 1885 iznaša manje
I. Dohodci vlastiti pokrajinske zaklade		Od Državnih Obveznica		603		603		
II. Dohodci Bolnicâ	1	Bolestnici	5210		5210			
	2	Nahodi	351		351			
				5561		5561		
III. Naknade bolničkih troškova	1	Bolestnici	46000		61300			15300
	2	Ludjaci	17500				17500	
	3	Nahodi	200		200			
				63700		61500	2200	
IV. Naknade zapratnih troškova				1300		1300		
V. Prirez pokrajinski izravnim porezom		33% na zemljarinu, kućarinu, obrtarinu, dohodarinu, a na ukupnu pristojbinu od fiorinâ 603.000.		198990		198150	840	
VI. Prirez pokrajinski potrošarini	1	100% na vino, a na fiorinâ 21000	21000		24000			3000
	2	100% na sve ostale stvari izuzam stavke 3. 4. 6. cienika, a na fiorinâ 92000.	92000		72000		20000	
				113000		96000	17000	
		Prenosak		383154		363114	20040	

Pokriće.

NASLOV		TOČKA		Predloženo za godinu 1885		Odobreno za godinu 1884		Prama onoj godine 1884 svota predložena za 1885 iznaša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
VII.	Uvozarina		Prinosak		383154		363114	20040	
		1	Na pivo 90 novč. na metričku centu, a na metričkih centa 4000	3600		3600			
		2	Na rakiju neosladjenu i na žestu fiorina 3 od metričke cente, a na met. cent. 4000.	12000		12000			
		3	Na likere i druge žestine osladjene fiorina 4:50 od metričke cente, a na met. cent. 100.	450		450			
					16050		16050		
			Sbroj		399204		379164	20040	
			Sravnav potrebštine		398579				
			Nastaje pretičak		625				

Prilog I.

Razbrojitba (po točkah) troškova i dohodaka sabranih u predrazbroju god. 1885.

Naslov	Točke i njihove razbrojitbe		Iznosak
I. Troškovi uprave	Toč. 1. Doznake službovne članovom Zemaljskog Odbora, a to		
	Predsjedniku	f. 3500	
	Četvorici Prisjednikom po fior. 2400	„ 9600	
			13100
	Toč. 2 Služba Odborove pisarne:		
	Tajniku	f. 1200	
	Ravnatelju	„ 1108	
	Častniku	„ 950	
	Dvama Slugam po fior. 400	„ 800	
	Dodatak najma jednome slugi	„ 120	
	Stanarska naknada jednome slugi	„ 50	
	Prepisivanje i kameno-tiskanje	„ 700	
	Hartije, tiskanice, svieće, drva i druge potrebštine ureda i pisarne	„ 600	
	Pokućstvo i poprave	„ 300	
	Dnevnice i putbine osoblju Odbora	„ 300	
	Mirovina bivšemu Ravnatelju pisarne	„ 300	
	Isto udovici jednoga sluge	„ 133	
			6561
	Toč. 3. Stanarine:		
	Za jedan pod u kući Cosmacendi gdino su smješteni Uredi Odborovi		900
	Toč. 4. Blagajnička služba:		
	Doprinesak c. k. državnoj blagajni za Blajničku službu, što opremaju c. k. Pokrajinska Blagajna i cc. kk. Porezni i Carinarski Uredi u pokrajini		700
	Toč. 5. Računarska služba:		
	Doprinesak c. k. državnoj Blagajni za računarsku službu opremljenu po Računarskom Namjestničkom Odsjeku		1700
	Toč. 6. Graditeljna služba:		
	Najam tekničkomu vještaku	f. 1000	
	Dnevnice i putbine istomu	„ 800	
			1800
	Prenosak		24761

Naslov	Točke i njihove razbrojitbe	Iznosak
	Prinosak .	24761
	Toč. 7. Izdavanje sbirke pokrajinskih zakona	1000
	Toč. 8. Troškovi za Sabor Kraljevine:	
	a) Putbine Zastupnikom nestojnicim u Zadru f. 1350	
	b) Dnevnice 36.im Zastupnikom po fior. 4 na dan, a za 25 dana „ 3600	
	c) Brzopiscu „ 800	
	d) Tiskanje spisâ i razprava Saborskih „ 1000	
	e) Stanarina i porez „ 132	
	f) Razni troškovi „ 800	
		7682
	Sbroj od Naslova I.	33443
II. Navrćanje boginjâ	Dnevnice i putbine navrćaocem	3000
III. Zaprate	Troškovi unutri u zemlji na osobe zapraćene na njihov dom, i što se naknadi pokrajinskim zakladam inokrajnim po Carevini za dalmatince amo zapraćene	1800
IV. Kazničari	Naknada zakladam drugih pokrajina u Carevini za hranu dalmatinskih pripadnika zatvorenih u Popravnicah	200
V. Ustanba	Toč. 1. Ustanba Oružaništva: Stanarina kasarnâ i pisarnâ, za stanove c. k. Častnika itd. fior. 25045	
	Toč. 2. Ustanba Vojništva: Pokrajinski dopunjak naknadam ustanovljenim za stalno ukonačenje vojnika fior. 2000	
	Sbroj od Naslova V.	27045
VI. Priprega	Dugovina na teret pokrajinskoj zakladi da podmiri pripregovinu što je predplatilo c. k. Vojništvo i Oružaništvo	6000

Naslov	Točke i njihove razbrojitbe		Isnosak
VII. Putevi	Uzdržanje, pregradnje i gradnje po cielo nove puteva nedržavnih (Pod-Prilog sl. A.)		12000
VIII. Vode	Isto glede Vodâ		2000
IX. Bolnice	Toč. 1 Bolestnici	f. 83911 (Pod-prilog sl. B.)	
	„ 2. Rodilje	„ 3650	
	„ 3. Ludjaci	„ 19074	
	„ 4. Nahodi	„ 47323	
	„ 5. Mirovine, oskrbine i druga pravilna providjenja i milostinje osobam koje su služile kod Bolnicâ i njihovim potomkom	„ 3301	
	Sbroj Naslova IX.		157259
X. Podpore umjetnostim i zanatom	Podporine moroplovne		600
XI. Podpore knjizi	Podpore književnim izdavanjem		400
XII. Učione	Toč. 1. Doprinesak pokrajinskoj učionskoj zakladi	f. 114381	
	„ 2. „ Mirovinskoj učiteljskoj „	„ 14017	
			128398
XIII. Pokrajinski Dug	1. Zajam 1883.		
	a) Godišbina za dobit i utrnuče	f. 17677	
	b) Dohodarina III. Razreda i prirezi	„ 1766	
	c) Biljegovina na coupons	„ 341	
	Sbroj fiorinâ	19784	
	2. Zajam gibivi	„ 5250	
	Sbroj Naslova XIII.		25034
XIV. Razni troškovi	Troškovi koji ne upadaju u predjašnje naslove		1400

Naslov	Razbrojitba predrazbrojenih prihoda	Iznosak
I. Vlastiti dohodci pokrajinske Zaklade	Dobiti na Državnih Obveznicah	603
II. Dohodci Bolnicâ	1. Bolestnici, 2. Nahodi } Podprilog Sl. B. f. 5210, „ 351	
	Sbroj Naslova II.	5561
III. Naknade bolničkih troškova	1. Bolestnici, 2. Ludjaci, 3. Nahodi } Pod-prilog Sl. B. f. 46000, „ 17500, „ 200	
	Sbroj Naslova III.	63700
IV. Naknade zapratnih troškova	Što občine dalmatinske i druge Pokrajine u Carevini naknadjuju što je pokrajinska Zaklada predujmila na osobe zapraćene k svojoj kući	1300

Pod-prilog A).

Razbrojitba troškova u pokrajinskom predrazbroju god. 1885 ukazanih pod naslovom „Putevi“

NAZNAČENJE RAZBROJKA	Iznosak posebni	Iznosak ukupni
	fiorinâ	
I. Gradnje i pregradnje predielnih puteva		4000
II. Uzdržanje predielnih puteva		
1. Put Zadar-Posidarje-Jesenice	450	
2. Put Karin-Benkovac-Pakoštani	644	
3. Put Prapatnica-Drniš	410	
4. Put Djeverska-Drniš-Muć-Sinj-Klis	1430	
5. Put Makarska-Kozica (Rodić-cesta)	510	
5. Put Škobaljuša	170	
7. Za sitnije radje	1086	
		4700
III. Nabava i poprava orudja		300
IV. Pripomoći Občinam za puteve		3000
Skupa		**12000**

Pod-prilog B).

Razbrojitba troškova i prihodâ Bolnicâ.

TOČKE	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	fiorina				
BOLESTNICI					
Troškovi.					
Najmovi činovnikom i liečnikom	2400	1920	2133	2134	8587
Najmovi i nadnice bolničarom i slugam	1188	606	924	1060	3778
Naknada Milosrdnicam za odjeću	780	720	540	540	2580
Bogoslužba	380	280	280	240	1180
Potrebštine uredu i pisarni	260	130	150	140	680
Stanarine	—	—	—	376	376
Nagrade i podpore	150	150	150	150	600
Nove gradnje . . . . i . . .	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradjâ	400	300	250	250	1200
Hrana i liečenje bolestnikâ u Bolnicah dalmatinskih	16000	8000	16000	10000	50000
Tereti na vlastitom imetku Bolnicâ	—	10	90	600	700
Razni troškovi	50	20	30	30	130
Sbroj .	21608	12136	20547	15520	69811
Hrana i liečenje običnih bolestnika dalmat. van Dalm.					14000
Hran i liečenje novakâ kod vojničkih Bolnica .					100
Sbroj svih trošaka					83911
Prihodi.					
A. Dohodci baštine					
Dobiti na Državnih Obveznicah	—	7	168	1161	1336
„ na privatnih pismih	—	22	118	372	512
„ iz prodanih nepokretnina	—	—	—	170	170
Najmovi na kućah u gradu i zemljah u polju . .	—	—	240	278	518
Nasliedne daće	—	—	—	64	64
Doprinesci	—	—	—	2550	2550
Prihodi razni	30	5	10	15	60
Sbroj .	30	34	536	4610	5210

TOČKE	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	fiorini				
Prenosak	30	34	536	200	5210
B. NAKNADE					
Od bolestnika plaćaocâ	300	200	300	200	1000
Za tamničare političke i zločinske	—	20	40	40	100
Od Občina dalm. (na temelju pokr. Zak. 14 pros. 1866) za bolestnike njihove pripadnike . . .	11000	9000	15000	7000	42000
Od drugih Pokrajina u Carev. za njihove pripadnike	800	300	800	700	2600
Od inostranih Država za njihove pripadnike . .	100	50	100	50	300
Sbroj	12200	9570	16240	7990	46000
Skupa Prihoda .	12230	9604	16776	12600	51210
RODILJE					
Troškovi.					
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinka kod dalmatinskih Bolnica	800	400	900	1450	
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinka kod					3550
Zavoda van Dalmacije					100
Sbroj .					3650

TOČKE	LUDNICA u Šibeniku
	fiorina
LUDJACI	
Troškovi.	
Najmovi činovnikom i liečnikom	1720
Najmovi i nadnice bolničarom i slugam	1374
Naknade Milosrdnicam za odjeću	720
Bogoslužba	280
Potrebštine uredu i pisarni	50
Nagrade i podpore	150
Uzdržanje sgradjâ	600
Hrana i liečenje ludih u Ludnici dalmatinskoj	13000
Tereti na vlastitom biću Ludnice	150
Troškovi razni	30
Sbroj	18074
Hrana i liečenje ludjaka dalmatinskih van Dalmacije	1000
Sbroj svih trošaka	19074
Prihodi.	
Naknade	
Od bolestnika plaćaoca	1200
Od Obćina dalmatinskih (na temelju pokrajin. zak. 14 pros. 1866) za ludjake svoje pripadnike	16000
Od drugih Pokrajina u Carevini za njihove pripadnike	300
Skupa Prihodâ	17500

TOČKE	Zavodi					
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Kotor	Skupa
	fiorina					
NAHODI						
Troškovi.						
jmovi činovnikom i nadstojnicam	1060	710	867	866	450	3953
dnice trajnim dojiljam	250	200	246	240	264	1200
knada Milosrdnicam za odjeću	120	120	120	120	—	480
narine	—	—	—	—	—	—
trebštine uredu i pisarni	80	50	60	60	50	300
grade i podpore	40	40	40	40	80	240
državanje sgradjâ	10	20	20	30	20	100
ana nahodlâ van Zavoda	11850	5250	10600	4500	2400	34500
oškovi oprave (u Zavodih)	2000	1000	1400	1400	500	6300
oškovi razni	15	5	10	10	10	50
Sbroj .	15425	7395	13363	7266	3774	47223
ana na dojitbu van Dalmacije						100
Sbroj svih trošaka .						47323
Prihodi.						
A. Dohodci baštine.						
bit na Državnih Obveznicah				42	6	48
hodci od nepokretninâ				—	3	3
prinesci				300	—	300
Sbroj .	—	—	—	342	9	351
B. Naknade.						
drugih Pokrajina u Carevini za nahode njihove pripadnike						200
Skupa Prihodâ .						551

TOČKE	Zavodi					
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Kotor	Skupa
	fiorina					
BOLESTNICI i NAHODI						
Troškovi.						
Mirovine činovnikom	157	—	—	450	—	607
Mirovine udovicam činovnikâ	105	—	595	560	—	1260
Oskrbine	316	120	204	383	–	1023
Milostinje	183	120	—	108	—	411
Sbroj .	761	240	799	1501	–	3301

RAZJASNENJA

predrazbroju pokrajinske Zaklade dalmatinske
za godinu 1885.

Potrebštine.

Naslov I. „Troškovi uprave“ Toč. 2. Služba Odborove pisarne — radi petogodišnje doplate Ravnatelju pisarne za mjesec studeni i prosinac 1885 bi povišena sa . . . . f. 8:—
mirovine udovici jednog sluge . . . . „ 133:—
Skupa f. 141:—
a s druge odbije se naknade stanarske jednome slugi, jer preminuo . . . . „ 50:—
tako na kazanoj podtočki viška je . . . . . . „ 91:—

Toč. 6 Graditeljna služba — povisilo se f. 100, jer 1 siečnja 1885 tehničko-cestarski vještak postiže treću petogodišnjicu službe, te mu najam poskače od f. 900 na f. 1000.

Toč. 7. Izdavanje Sbirke pokr. zakona — povisuje se fior. 200, po onom što se ukazalo da se troši izkustvom zadnjeg trogodišta.

Nasl. II. „Navrćanje boginja“
Nasl. VI. „Priprega“
Nasl. VIII. „Vode“
Nasl. X. „Podpore umjetnostim i zanatim“
Nasl. XI. „Podpore knjizi“
Nasl. XIV. „Razni troškovi“
} Tu je sve koliko je bilo predloženo i odobreno za god. 1884.

Nasl. III. „Zaprate“ Povišak od f. 300 odgovara onomu što se je trošilo zadnjeg trogodišta.

Nasl. IV. „Kazničari“ U kući nasilne radje i poprave u Ljubljani sad je zatvoren Šetka Josip iz Desana, te se zanj predrazbraja f. 200 za hranu.

Nasl. V. „Ustanba“ Zapisano je f. 25045 za ustanbu Oružanikâ na temelju predrazbroja što je za god. 1885 prikazalo pokrajinsko Zapoviedništvo Oružaništva, a za f. 1373 nadmašuje svotu odredjenu u predrazbroju god. 1884, radi novih postaja ustanovljenih i pomnoženja oružanikâ.

Naslov VII. „Putevi“

Kroz godinu 1885 ne misli se poduzeti velikih radja, ni gradnje ni pregradnje, na predielnih putevih, s toga u rečenu svrhu ne predrazbraja se već f. 4000, dakle f. 2000 mannje nego je bilo god. 1884.

Naslov IX. „Bolnice“

Toč. „Bolestnici“ digio se je f. 4778, jer se digli iz Bolnica svi ludjaci, sada prikupljeni u pokrajinskoj Ludnici Šibenskoj.

Obaljenje od f. 1000 na toč. „Rodilje“, a povišenje od f. 556 na onoj „Nahodi“ sgodilo se po onom što sa je spazilo da faktično iznesoše zadnjeg trogodišta.

Toč. 3. „Ludjaci“ — Za god. 1884 bilo se je predrazbrojilo za Ludnicu u Šibeniku što sliedi:

a) da se dielom podmire običajni troškovi Ludnice, nepodmireni (pokle se ludjaci prenesoše iz ostalih Bolnica) predtičcima na toč. „Bolestnici“ radi pomanjih troškova nastavših kod ostalih Bolnica, pa uprav postotnim poviškom od 3% na cieloj svoti od f. 143.267 pod Naslovom „Bolnice“ . . . . . . f. 4298

b) Naknadne veresije za gradnju Ludnice u Šibeniku „ 7500

Skupa f. 11798

Za godinu 1885 ubilježila se za obične troškove Ludnice u Šibeniku svota od . . . . f. 1 9074

štono prama iznosku ustanovljenu u predrazbroju 1884 u istu svrhu, to jest:

iznosak gori pod *a*) od . . . f. 4298

iznosak prešteđjen na toč. „Bolestnici“ usljed okupa ludjaka u Ludnicu Šibensku . . . . „ 4778

„ 9076

nastaje povišak od f. 9998

Taj povišak nastaje što u obće pristupa više bolestnikâ u Bolnice, a na toč. Bolestnici predrazbrojilo manje nego je bilo god. 1884; nu razlika bila bi izpala još veća, da kod svih Bolnica zadnjeg trogodišta veći pristup bolestnika ne bude iznio većeg troška. Ipak u obće troškovi spadoše, jer je kod dojedne Bolniće pala svagdanja odredbina, kako je viditi iz sliedeće preglednice:

Odredbine

udarene godinam 1883 i 1884 za hradnu i liečenje bolestnikâ kod javnih Bolnica dalmatinskih na novčiće au. vr.

BOLNICA	godine 1883			godine 1884		
	Občinarom dalmatinskim	Bolestnikom plaćanem	Bolestnikom neprimajućim hranu od Boln.	Občinarom dalmatinskim	Bolestnikom plaćaocem	Bolestnikom neprimajućim hranu od Boln.
1. Dubrovačku	28	76	43 ½	27	75	43
2. Splitska	45 ½	70	37 ½	44 ½	68	34 ½
3. Šibenska	51	82	48 ½	47	70	38
4 Zadarska	44	70	38 ½	43	68	36 ½

Ludnici Šibenskoj na temelju opazaka četeromjeseca (srpanj-listopad) 1883 bi udarena odredbina:

občinarom dalmatinskim	n.č 48
plaćaocem	„ 76
onim koji ne primaju unutrenju hranu	43 ½

Onaj gornji povišak nastade jošte odtud, kako je bilo kazano u predrazbroj 1884, jer ne imali stavnih podataka o običnih troskovih Ludnice Šibenske; dočim sada, pokle obstoji od srpnja mjeseca 1883, mogu se račnnati dosta točno prama pravoj potrebi.

Na toč. „Mirovine" odkad se uredi predrazbroj 1884 nastadoše sliedeće promjene:

a) biše doznačene sliedeće mrtve plaće;

Lepešu Nikoli, bivšemu Upravitelju kod Bolnice Dubrovačke, mirovina od f. 337:50 bi povišena na f. 450, te povišak od f. 112:—

Bratanić Ivanici, udovici Ravnatelja Bolnice Splitske doznačeno mirovine godišnje . . . . f. 350:—

Marenzi Luciji bivšoj nadbolničarici udjeljeno godišnje oskrbine . . . . „ 120:—

Skupa f. 582:—

S druge radi smrti prestade:

mirovina Kati Gosetti ud. Alesani . .	f.	105
„ Brešan Angjeliji	„	193
oskrbina Franković Mati	„	144

„ 442:—

po tom, toč. „Mirovine" poreste . . . . f. 140:—

Naslov XII. „Učione" Iz razbrojitbâ predrazbrojâ „Pokrajinske učionske Zakl ade" i „Mirovinske učiteljske Zaklade", podnešenih Vis. Saboru na odobrenje, razabire se s čega viši trošak od fior. 6753 na toč. „Doprinesak pokr. uč: Zakladi", a od f. 2967 na toč. „Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj Zakladi".

Nasl. XIII. „Pokraj. Zajam" Kroz godinu 1885 pada treći i četvrti obrok utrnuća pokrajinskog zajma god. 1883, a godišbina što se ima platiti „Länderbanki", ubrojiv dobit, iznosi po osnovi utrnuća f. 17.677:50

Dobit, na koju ima se platiti dohodarina III Razreda, iznosi f: 12.177:50, te 10% . . . . f. 1217:75
pridodav obćinskog prireza 45% . . . . „ 547:99
f. 1765:74

Izpada rok 4871 couponsu, sa biljegovinom od nov. 7 svakomu . . . . „ 340:97

Godine 1885 po svoj prilici sagraditi će se dvi nove Bolnice, Zadarska i Dubrovačka. Iznosci razpoloživi za ove dvi sgradje neće doteći, te manjak morat će se nadomiriti novim zajmom, koji će se s početka preduzeti kao gibiv, a utvrdit će se kasnije, kad se radje odobre i računi obistine, te se bude doznala prava potrebština. Broji se da će trebat uzajmiti f. 100.000, a da će se kao gibiv sklopiti sa dobiti od 5¼, na način kako će se osobitim izvješćem prikazati Saboru. S tog razloga dakle predrazbraja se . . „ 5250:—

PODMIRA.

Naslov I. „Vlastiti dohodci pokr. Zaklade". Naslov II. „Dohodci Bolnicâ" Naslov IV. „Naknada zapratnih troškova" Naslov VII. „Uvozarina"	Zabilježeni iznosci slagaju sa onimi predloženimi za god. 1884.

Naslov III. „Naknada bolničkih troškova"

Bolnički troškovi što bi, na temelju opazaka zadnjeg trogodišta, imale namiriti god. 1885 Občine dalmatinske za bolestnike njihove pripadnike, predrazbrajaju se na . . . f. 42.000:—

Tako za ludjake . . . . „ 16.000:—

Skupa f. 58.000:—

nadodav iznosak od . . . . „ 5500:—

što se predrazbraja kao naknada za bolestnike moguće, za uznike i za pripadnike inostranih Država i inokrajnih Pokrajina u Carevini

dobiva se svota od . . . . f. 63.500:—

pa ta nadmašuje za f. 2200 onu predloženu u predrazbroju 1884 na naslovu „Naknade bolničkih troškova" toč. „Bolestnici". Taj porestak odgovara onomu što se kazalo uz potrebštine na naslovu „Bolnice", to jest većemu broju pristupajućih u Bolnice.

Iznosak ubilježen na toč. „Nahodi" jednak je onomu predloženu i odobrenu za god. 1884.

Naslov V. „Prirez pokrajinski izravnim porezom"

Po izkaznici što je uredio mjeseca svibnja god. 1884 Računarski financijalni Odsjek, čista pristojbina za god. 1885 izravnih poreza, na temelju stvarnih izpadaka, a obzirom na oproste, iznosila je:

zemljarine	f. 288.000
kućarine poprihodne	„ 148.000
kućarine razredne	„ 56.000
obrtarine	„ 73.000
dohodarine	„ 38.000
Skupa	f. 603.000

Da se postigne podmirba troškova ubilježenih na razni h naslovih predrazbroja predlaga, se 33% prireza; pa premda je tri novčića viši neg onaj predložena za god. 1884, ipak ne iznosi viška već f. 840, jer državna pristojbina spala je od f. 660.500 na f. 603.000.

Naslov VI. „Pokrajinski prirez potrošarini"

Ovaj naslov iznosi viška f. 17.000, premda po stavnih podatcih državna pristojbina odsegla na vinood f. 24.000 na f. 21.000, a na ostale stvari od f. 96.000 na f. 92.00; nego se i na ostale stvari predlaga 100% prireza mjesto 75%, kako je bilo predloženo i odobreno za god. 1884.

(Prilog 15).

|r. 2330.

Visoki Sabore!

Uredjenje vodâ u Zemlji bilo je višeput predmetom raznih predloga pred Visokim Saborom. Zemaljski Odbor imao je prigode baviti se kadikad ovom važnom zadaćom. Nekoliko snova u tom pogledu bilo je proučeno, i nekoliko radja započeto, a ponešto i dovršeno. li znatnog uspjeha nije se postiglo, osobito s razloga jer su potrebita sredstva falila, a po- ešto jer je falila stanovita osnova po kojoj da se redovito i sistematično postupa.

Vode u zemlji haraju strašno i to sa dva uzroka. Pri plahim kišam one se hitno slievaju za strma i ogoljela brda, pa vukuć sobom kamenje i žalo, ovim zadnjim nasiplju doline i olja, ter ih obraćaju u neplodnu pustinju. S druge strane u dolinam i ravnicam vode za- iečene u naravnom svom teku, uz slabi pad, razlievaju se desno i lievo, da rečemo, po nji- ovoj volji i stvaraju močvarâ, koje s jedne strane dižu zemlji plod, a s druge prouzrokuju užni vozduh, od koga svakovrstne bolesti, koje narodu zdravlje podkopavaju i tamane ga.

S ovog zadnjeg gledišta osobito je opasno današnje zapušteno stanje vodâ. Zadnja bro- čina pučanstva kaže nam da u svim kotarima gdje vode leže i močvare, pučanstvo ili je acionarno ili je nazadovalo. Ovo je žalostni pojav, koji mora zemaljsko zastupstvo prinuditi a se odvažno i ozbiljno prihvati posla uredjenja vodâ. Jer, kojegod se ekonomične teorije poviedale, čvrsto stoji da prvi i poglaviti čimbenik proizvoda i dobrostanja jest čovjek; a djegod narod ne raste ili bolestan životari, tu nema napredka. A ova elementarna istina iedi navlastito za narod koji se mal da ne izključivo poljodjelstvom bavi, kao što naš.

Da se haranju vodâ, u koliko ga prouzrokuje slievanje njihovo niz ogoljela brda, na put stane, tu su se jur i Vlada i Zemaljski Odbor i Obćine hvalevriednim nastojanjem pobrinule, čim su ujedinjene sile uložile u jedino za to spasonosno sredstvo, a to je zagajenje i uzdržavanje šumâ.

U tom pogledu, kako svjedoči Izvješće zemaljskog Odbora o svome djelovanju, znatni se je napredak postigao; i jednom kad je sretno stvar potaknuta i unapriedjena, ima nade da se neće na ovome plodonosnome putu zastati.

Ostaje drugo pitanje o uredjenju vodâ u dolinam, kojim pravcem i kojim sredstvima da se ovdje postupa. Pravac je po naravi stvari naznačen, i svak će ga shvatiti kad pogleda na orografičnu konfiguraciju naše zemlje.

Okosinu Dalmacije u svoj njezinoj duljini sačinjavaju glave geologičkih slojeva, dignutih u vrieme kad je postala ona velika pukotina na zemaljskoj kori, koja sačinjava danas Jadriansko more. Medju tim glavama postale sa razne kotline sa strmim stranama, u dnu kojih leži teživo zemljište, a kupe se vode slievajuć se sa tih strana.

Neke od tih kotlina zatvorene su sa svih krajeva i vode nemadu oduška, nego se izlievaju kroz ponore, koje je narav sama po sebi stvorila. U tim okolovštinam nalaze se „Bokanjsko polje“ kod Zadra, „Proložac“ u Imotskome kotaru, „Raztok“ i „Jezero“ u Vrhgorskome, i „Konavosko polje“ u Cavtatskome.

Neke kotline imadu oduška u bližnju okosnu pukotinu, gdje se vode slievaju, ali je odušak uzak prama kolikoći vode; i kad velike kiše panu, voda ne može da se izlije, nego dno kotline, to jest odnosno polje, potapa.

U takome stanju nalazi se, medju ostalim, krasno „Kninsko polje.“

Koncem, u nekim kotlinam, voda ima dostatna oduška, ali joj je slab pad i razne zaprieke, naravne ili umjetne, prieče joj brzo izlievanje. U tim okolovštinam stoji veći broj kotlina, a za primjer navest je Ninsko, Vransko, Drniško polje, Morpolaču i Ostrovicu, Cetinjsko polje kod Sinja, „Mrčevac“ u Grblju, i ponosnu „Neretvu.“

Što dakle da se radi za uredjenje ovih voda?

Svuda treba najprvo jaruge izkopati u koje da se voda slieva, pak u prvom od navedenih slučaja ponore razširiti i očistiti; u drugome odušak vodama povećati; u trećemu izlievanje olahkotiti, odstranjenjem zaprieka i uredjenjem glavne vodotočine.

A sredstva?

Najprvo se hoće dobra osnova radje, utemeljena na zdravim idrauličkim načelim. U tom pogledu providjeni smo, u koliko Visoko Ministarstvo poljodjelstva opredielilo je kod poljodjelskog odsjeka c. k. dalmatinskog Namjestništva posebnog strukovnjaka, kome je povjereno izradjivanje potrebitih osnova. Istina je da mnoge od tih osnova, kad se prikažu Ministarstvu

a odobrenje, ovo nepostignu, mnogo puta uz prigovore ne sasvim opravdane, jer proizvi-ujuće od netočna poznavanja mjestnih okolovština. Nadati se je da će se ovoj nepodobštini vremenom lieka naći, kad središnje oblasti bolje se zemljom upoznadu.

Ali glavno je sredstvo novac; jer slične radje, tegotne usljed velikog zapuštenja, moraju znatno zapasti. I ako se je dosle mnoga nada izjalovila i mnoga radja zapela, ima se to o-sobito pripisati pomanjkanju novčanih sredstva.

Nego i u tom pogledu stvari su na bolje okrenule. Pri zadnjem zasjedanju Carevinskog Vieća primljena je osnova zakonska „o podpomaganju poljodjelstvu u pogledu uredjenja vodâ," sva je prilika da će dobiti Vrhovno odobrenje.

Glavna ustanova tog zakona sastoji u utemeljenju državne glavnice od 5 miliuna fiorinâ, opredieljene na pripomoć poljodjelstvu u rečenome smislu.

Zakon potanko označuje uvjete, uz koje biti će udieljene te pripomoći, ili kao podpora bez povratka ili uz povratak i kamatu od 4%. Svaki podhvat uredjenja vodâ, da dobije pod-poru iz ove zaklade, ima biti ustanovljen posebnim zemaljskim zakonom, u kome da se na-znači koliko da podhvatu doprinaša zemlja, a koliko zanimani poduzetnici, bilo da su ovi Občine ili odlomci istih, ili kakva vodena zadruga. Zakon ima navesti sve dužnosti poduze-nika, i osigurati dobro uzdržanje naumljenih radja; a raznih polakšica ujamčeno je u pogledu biljegovine i odredbina, bilo za nabaviti novac, bilo za razne potrebite spise.

Da zemlja naša dobije podporâ iz te zaklade za poboljšice, treba da i ona sa svoje strane spremi se na doprinesak.

A tu joj je posao olahkočen postojećom poljodjelskom zakladom. Ova zaklada ima danas fior. 90.000 u državnim obveznicam, a godišnji dohodak može se računati od preko 11.000 fior. Obveze Zaklade za šumarske svrhe kao što su doplate lugarima i razni troškovi za za-gajenje i dobro uzdržanje šumâ, mogu se poprieko računati na godišnjih fior. 5000. Ima dakle razpoloživih fior. 6000, koji se mogu uložti u svrhe za uredjenje vodâ. Sva je prilika da će s vremenom dohodci ove Zaklade poskočiti, i tako će se moći surazmjerno povećati ovaj doprinesak.

Svakako drži Zemaljski Odbor shodnim da Visoki Sabor zaključi, da je spreman uložiti do polovice godišnjeg dohodka ove zaklade u svrhe ovdje navedene.

Osim toga spomenuti je kako je Zemaljski Odbor kroz c. k. Namjestništvo u dogovore stupio sa tehničkim zavodom u Trstu glede nabave parnog *efosornog* stroja, za izvedenje vodenih radja. Po gorinavedenome, glavna od ovih radja jest kopanje jaruga i vodotočina; a da se jeftinije i brže ovo kopanje izvede, hoće se dobro sastavljeni stroj. Nabava tog stroja sredstvim poljodjelske zaklade sačinjava dalje sutjecanje ove Zaklade na izvedenje vo-denih radja.

Mučnije će biti Občinam i slučajnim vodenim zadrugam nabaviti novčana sredstva. Sva-

kako obćinam u pomoć dolazi Zemaljski Zakon 4 rujna 1883 Br. 39; jer posiguranjem naplaćivanja obćinskih dugova, dignuta je i utvrdjena obćinska veresija. Ako podhvat bude baš koristan i dobro utanačen, zemaljska veresija moći će doći u susret Obćinam, bilo jamčenjem kakva obćinskog zajma, bilo udieljenjem zajma iz zemaljskih sredstava, kad bi ih razpoloživih bilo.

Isto može sliediti i prama vodenim zadrugam, kad bi se ove na dobroj podlozi zasnovale.

Nego Obćine, osim novca, mogu radjom doprinieti uredjenju svojih voda. Težak u Dalmaciji, ako novcem oskudjeva, obiluje vremenom, te može lasno nekoliko nadnica uložiti u slične koristne radje. Drži dakle Zemaljski Odbor da propisi §§ 14, 15, 16 i 17 pokrajinskog Zakona 7 travnja 1873 Br. 24 o putim nedržavnim, kojim su ustanovljene stvarne pripomoći u korist uredjenja predielnih i obćinskih putâ, imali bi se upotrebiti i u korist voda; i u tu svrhu podnosi Visokom Saboru na odobrenje odnosnu zakonsku osnovu.

Da se preprieče zlorabe, zakonom je odredjeno da godišnji broj nadnicâ na svako čeljade nema nadmašiti 5, za putne i vodene radje skupa.

U koliko bi potreba bila Obćinam od polakšica ili podpora sa strane zemaljske, to će se svaki put utanačiti posebnim zakonom, kojim će u smislu državnog zakona o poboljšicam, ustanovljen biti dotični vodeni podhvat.

Pravna strana pri vodenim radnjam i podhvatim uredjena je zemaljskim zakonom 9 travnja 1873 Br. 32.

Nego § 21 tog zakona čini se Zemaljskom Odboru nejasan, dapače i škodan svrsi dobra nredjenja voda. Na mnogim mjestim u Dalmaciji izlievanje voda zapriečeno je umjetnim radjam, izvedenim po pojedincim u svoj vlastiti interes; dok se te radje ne uklone nije se nadati da se slobodan tek vodi osigura. § 21, u sadašnjem svom slogu, odredjuje da je vlastnik dužan te radje preinačiti, dapače i ukloniti; ali to čini pod nekim maglovitim uvjetom, da ne bude njemu *teže štete*. Da se odstrani svako nesporazumljenje i svaka prepirka koja bi mogla stanovito vodeno poduzeće otezćati ili zapriečiti, Zemaljski Odbor podnosi zakonsku osnovu kojom se rečeni § promienjuje i dava mu se točan i bistar oblik.

Na temelju navedenih razmatranja, časti se Zemaljskj Odbor predložiti:

1. Neka Visoki Sabor zaključi: Odobrava se u načelu izvješće Zemaljskog Odbora, i odlučuje se da do polovice godišnjeg dohodka Zemaljske poljodjelske Zaklade bude upotrebljeno na pripomoć poljodjeljstvu u pogledu vodenih radja.

2. Neka Visoki Sabor odobri pridružene dvie zakonske osnove.

Zadar, 15 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

Zakon . . . . .

krepostan za kraljevinu Dalmaciju

o uporabi stvarnih pomoći pri izvedenju radja smjerajućih na odvraćanje vode ili na obranu od voda.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem što sliedi:

§ 1.

Za izvedenje radja smjerajućih na odvraćanje voda ili na obranu od voda, u koliko e radje izvadjaju Obćine, ili jedan ili više odlomaka istih, ili su pri izvedenju tih radja)bćine ili odlomci zanimani, vlastne su dotične Obćine nametnuti stvarne pomoći.

S 2.

To nametnuće sliedi na način i po propisim §§ 14, 15, 16, 17 pokrajinskog Zakona travnja 1873 Br. 24, tim dodatkom da ako potrebiti obćinski prirez, u smislu treće točke 15, nadmašuje 50%, ima se upotrebit pokrajinski Zakon 6 listopada 1883 Br. 41.

§ 3.

Stvarne pomoći u smislu § 16 imadu se tako odrediti da broj nadnica za vodene raje sa onim za putne radje nema nadmašiti broj od 5 svakome čeljadetu na godinu.

§ 4.

Ovaj Zakon postaje krepostan danom proglašenja, i ovršba je naložena Mojim Ministrim oljodjelstva i Unutrnjih posala.

(Dodatak prevoda talijanskoga).

Legge . . .

valevole per il Regno di Dalmazia

sull' impiego di prestazioni reali nell' esecuzione di lavori di deviamento delle acque e di difesa contro le stesse.

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

§ 1.

Per l' esecuzione di lavori di deviamento delle acque o di difesa contro le stesse, in quanto tali lavori vengono eseguiti da Comuni o da una o più frazioni di Comune, ovvero nell' esecuzione di tali lavori sono interessate le Comuni o frazioni di Comune, hanno facoltà le rispettive Comuni d' imporre prestazioni reali.

§ 2.

L' imposizione ha luogo nei modi e secondo le disposizioni dei §§ 14, 15, 16, 17 della legge prov. 7 aprile 1873 N. 24, coll' aggiunta che se l' addizionale comunale, necessaria a sensi del terzo inciso del § 15, supera il 50%, devesi applicare la legge provinciale 6 ottobre 1883 N. 41.

§ 3.

Le prestazioni reali a sensi del § 16 devono imporsi per modo che il numero delle giornate per i lavori di acque con quelle per i lavori di strade non deve superare il numero di 5 all' anno per ogni individuo.

§ 4.

Questa legge entra in attività col giorno della pubblicazione, e dell' esecuzione sono incaricati i Miei Ministri dell' Interno e dell' Agricoltura.

Zakon . . . . .

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se promienjuje § 21 pokrajinskog Zakona 9 Ožujka 1873 o vodah (S. P. Z. Br. 32).

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem što sliedi:

Čl. I.

§ 21 pokrajinskog Zakona 9 ožujka 1873 Br. 32 u sadašnjem svom slogu stavljen je an kreposti, te će odsle glasiti ovako:

§ 21.

Ako usljed kakve zaporne radje voda sustaje i preljeva, močvarâ stvara, tudje vlastništvo šteluje, dužan je vlastnik radje ukloniti te neprilike snizujuć ili preinačujuć zapor, do potrebe razvaliti ga sasvim, uz priličnu odštetu.

Politička Vlast odlučuje o predmetu i odredjuje kako da se providi, a sudac odsudjuje o dšteti, ako se ne dodje do prijateljske nagodbe.

Čl. II.

Ovaj zakon stupa u krepost danom proglašenja, a ovršba povjerena je Mojim Ministrim oljodjelstva, Unutrnjih posala, Pravde i Trgovine.

(Dodatak prevoda taljanskoga).

Legge . . . . .

Legge valevole per il Regno di Dalmazia

con cui viene cambiato il § 21 della legge provinciale 9 marzo 1873 sulle acque (Boll. prov. N. 32.)

Snpra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo di ordinare quanto segue:

Art. I.

Il § 21 della legge provinciale 9 marzo 1873 N. 32 viene posto fuori di vigore nell' attuale suo tenore, e suonerà in appresso come segue:

§ 21.

Ove per causa d' un' opera di ritegno delle acque avessero a verificarsi rigurgiti, impaludamenti, danneggiamenti della proprietà altrui, dovrà il possessore dell' opera rimuovere cotali inconvenienti mediante abbassamento o modificazione della stessa, ed occorrendo atterrarla del tutto verso conveniente compenso.

L' Autorità politica decide in proposito, e sul provvedimento a prendersi; il giudice decide sull' indennità, qualora non si raggiunga un amichevole componimento.

Art. II.

La presente legge entra in attività col giorno della pubblicazione, e dell' esecuzione sono incaricati i Miei Ministri dell' Agricoltura, Interno, Giustizia e Commercio.

Br. 2354.

(Prilog 16)

Visoki Sabore!

U naknadnom izboru zastupnika vanjskih općina kotara Splitskoga izabran je dana 10 lipnja jednoglasno zastupnikom na Zemaljski Sabor Dr. Vicko Ivčević odvjetnik u Zadru.

Izborni spisi zakonito su sastavljeni; glasovalo je 83 birača i nije podnešen nikakav utok.

S toga Odbor predlaže Visokomu Saboru da primi Dr.a Vinka Ivčevića kao zastupnika vanjskih općina kotara Splitskoga.

Zadar, 16 lipnja 1884.

Preds'ednik

Vojnović

Izvjestitelj

Simić.

Br. 2355.

(Prilog 17).

Visoki Sabore!

Dne 11 lipnja tek. god. obavio se je izbor u izborništvu grada Makarske, u kojem bi izabran zastupnikom Pop Kažimir Ljubić sa 76 glasova, čim gosp. Vitez Ante Alačević dobi 3 glasa.

Iz priloženih spisa iztiče da je broj imajućih pravo na glasovanje bio od 159.

U uredjenju imenika biahu podpuno izvršeni propisi §. 12 Izb. Pok. Pravilnika, tako-djer i glede izbora oni naznačeni u § 25.

Pri glasovanju nije se pojavila nikakva razprava, i s formalnog gledišta sve je bilo u-činjeno po zakonu.

Nijesu samo spisim izbornim priloženi oni koji svjedoče da su izkaznice bile redovito iz-ručene, kako propisuje §. 26.

Nego obzirom da proti izboru ne bi uloženo utoka; da je na izbor pristupio veliki broj birača; da je svakako dužnost kotarskog Poglavara bila osvjedočiti se, jeli sliedilo redovito uručenje izkaznicâ, a da pošto o tom nema nikakva prigovora, valja zaključiti da je sve po-šlo u redu.

Odbor Zemaljski ima čast predložiti Visokome Saboru, da odobri izbor i prizna gospod. Popa Kažimira Ljubića Zastupnikom grada Makarske.

Zadar, 16 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

(Prilog 18)

Br. 2354.

Visoki Sabore!

Dne 11 tekućega lipnja, usljed redovita preglašenja, obavljen je izbor zastupnika na emaljski Sabor za grad Korčulu.

Sve predlečne priprave obavljene sa pravilno, i dokazano je da su birači redovito ozvani na izbor.

Imenik biračâ broji

poreznikâ	126
pripadnikâ	63
Ujedno	189

Od ovih — po popisu glasovanja — glasovalo je 148, a po zapisniku brojenja glaovâ, dobili su:

D.r Ivan Smrkinić	75
D.r Jozo Zaffron	73

pošto je pretežna većina od 75, većina izbornog povjerenstva, sastojeća od 4 člana imeovana po c. k. Vladinu povjereniku, proglasila je izabranim D.ra Ivana Smrkinića.

Proti izboru podnešen je utok podpisan od 8 birača. O tome utoku kasnije, a sada je opaziti što sliedi.

Primjerom novim i čudnovatim, većina povjerenstva, pošto je pripustila na glasovanje 4 birača, i njihov glas zabilježila u pomenutom popisu i u protu-popisu, odlučila je svaki put kad se je dotični birač prikazao da preda svoj glas, da taj glas nije valjan, uzprkos prigovorim manjine povjerenstva, sastojeće od tri obćinska odaslanika. I na koncu izbornog zapisnika ta većina je zaključila da predloženik D.r Jozo Zaffron nije dobio 73 glasa, kako u popisu, nego samo 69.

Zemaljski Odbor drži da kad su jednom glasovi predani i redovito ubilježeni, neograničeno je pravo Visok. Sabora, da ove kao i sve ostale glasove prouči, i razsudi jesu li pravilni ili ne.

Ta četiri glasa jesu sliedeća:

1. Glas Ante Jeričevića pok. Ivana mladjega (popis Br. 17);

2. Glas Jakova Vilovića pok. Vicka (Br. 72)

3. Glas Ivana Bodulića pok. Vicka (Br. 102)

4. Glas Pavla Jerkovića (Br. 136)

Većina povjerenstva tvrdi da Jeričević nema prava glasovati, jer da pribiva u Račišćim, tojest u vanjskim obćinam a ne u gradu. Manjina povjerenstva naprotiv tvrdi da Jeričević je nadziratelj pomorskih radja u djelokrugu lučkog povjerenstva Korčule, i da u gradu Korčuli stalno pribiva, dočim je sada slučajno u Račišćim, jer da se tu izvadja pomorska radja. Vladin povjerenik, c. k. kotarski Poglavar Korčulanski to potvrdjuje, a Zemaljski Odbor pridružuje se manjini, i priznaje valjanost glasa Jeričevića.

Većina povjerenstva niječe pravo glasovanja Viloviću, jer da on u Kčari pribiva, dakle kao i Jeričević u vanjskim Obćinam. Manjina opaža da Vilović ima zbilja kuću u Kčari, u kojoj jedan dio godine pribiva radi poljskih radja, ali je stojnik i pripadnik Korčule, i kao taki vazda je svoja izborna prava vršio. Tog je mnenja i c. k. Poglavar, a i Zemaljski Odbor podpuno ga usvaja.

Većina povjerenstva uzkraćuje pravo Boduliću, jer da imadu dva Ivana Bodulića pok. Vicka, pa da se neznade koji je to što glasuje. Manjina opaža da drugi Bodulić ne plaća poreza, i tako da nemože sumnje postojati. A pošto tvrdnja u tom smislu načelnika i dvajuh članova obćinskog Vieća podpuno je vjerodostojna, Zemaljski Odbor priznaje pravo glasa Boduliću.

Koncem, većina tvrdi da Jerković nije pripadnik obćine Korčulanske, dočim Načelnik uz potvrdu c. k. Poglavara uvjerava da jest, jer mu je redovito bilo pripadničtvo podieljeno od Obćinskog Vieća. Zemaljski Odbor pridružuje se ovom mnenju.

Usljed navedenog, Zemaljski Odbor, uzprkos zaključcim izbornog pravilnika, priznaje a je predloženik D.r Jozo Zaffron dobio 73 glasa pravovaljana, kako je u popisu glasova- ja, i u zapisniku brojenja ubilježeno.

A tada da se povratimo na utok.

Utočnici pobijaju pravovaljanost nekoliko glasova — skupa 11 — podanih proglaše- ome kao izabranome od većine izbornog povjerenstva.

Medju tim glasovima, Zemaljski Odbor će iztaknuti osobito 4, a to su:

glas Ante Benussi pok. Jakova
„ Lovre Depolo Božina
„ Vicka Damjanovića
„ Frane Paunovića Ivanova,
(popis Br. 26, 32, 40, 91).

Ova četiri birača bila sa u imenik uvrštena usljed odluke c. k. kotarskog Poglavarstva, otle nego jim je izborno pravo zanijekalo Obćinsko Opraviteljstvo, rješavajuć u prvoj molbi. Oni su u imenik uvršteni kao poreznici radi obrta kojim se u Korčuli bave.

Ali oni su postali obrtnicim stoprv potle nego je proglašen izbor zastupnika, i to rimivši na se obrt po drugome vršen do onoga dana, usljed jednostavne volture učinjene a dotičnoj pekazki (*buleti*) kod onoga c. k. poreznoga nadzorništva. Imena ovih koji su brt obavljali prije volture, i koji su odnosni porez platili za cielo prvo polugodište tekuće odine, jesu sliedeća:

Jakov Benussi nasljednici
Božo Depolo
Braća Božo i Vicko Damjanović
Ivan Paunović.

Ova imena dakle imala su biti uvrštena u izborni imenik, i dotične osobe imale su vršiti ravo izborno. Osobe koje su ih nasliedile niesu bili pravi obrtnici, jer za taki postati nije osta voltura, nego se hoće — po obrtničkome Zakonu — redovita koncesija od strane obrtničke vlasti, koju oni niesu dobili; pak vrši izborno pravo onaj koji plaća porez, a oni a platili niesu za I. tekuće polugodište 1884.

Glasovi dakle podani D.ru Ivanu Smrkinić-u od gori navedenih osoba pod B.im popisa 26, 32, 40, 91 ne temelje se na pravu ni zakonu, i ništetni su.

Bez upuštati se u razsudjivanje ostalih 7 glasova, kojim je prigovoreno u utoku, premda veći dio prigovorâ imade temelja u zakonu, Zemaljski Odbor je vidio da uništenjem

navedenih 4 glasova, izpadak izbora je promjenut; jer proglašeni od povjerenstva dobio je samo 71 glas, dočim D.r Jozo Zaffron 73, dakle je postigao pretežnu većinu.

Ima dakle Zemaljski Odbor čast predložiti:

Neka Visoki Sabor izvoli ne primiti zastupnikom D.ra Ivana Smrkinića, a proglasiti izabranim i primiti Zastupnikom grada Korčule D.ra Jozipa Zaffrona.

Zadar, 16 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izviestitelj

Klaić.

(Prilog 19)

Br. 2112.

Visoki Sabore!

Lanjskog zasjedanja ostade neriešeno pitanje o ovjerovljenju izbora zastupnika vanjskih občina Bokokotorskih, G. Gjura Vukotica, jer se je zasjedanje završilo prije neg je ovjerovni Odbor dobavio sve podatke, što je cienio potrebite na riešenje pitanja.

Odnosni spisi od Saborskog Predsjedništva biše izručeni zemaljskomu Odboru, pozivom na § 30 zemaljskog Reda.

Nego razmotriv da se radi o izboru obavljenu u početku saborskog razdobja, i o pitanju koje je bilo jur povjereno osobitomu Saborskomu Odboru;

Vidiv § 22 Poslovnog Reda;

Zemaljskomu je Odboru čast povratiti Visokomu Saboru sve spise odnoseće se na izbor G. Gjura Vukotića, i predložiti; neka iste povjeri osobitomu Odboru od trojice, koji da pitanje prouči i učini odnosni predlog.

Zadar, 16 lipnja 1884.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Klaić.

Br. 3762.

(Prilog 20)

Visoki Sabore!

Osnova zakonska glede preinake §. 2 pokr. Zakona 19 veljače 1873, namjenjena da zaprieči nekoje čine škodljive gojitbi šumâ, nije mogla biti razpravljena u zadnjem zasjedanju.

Ima čast pisući Odbor iznova dostaviti je na razpravu Visokog Sabora, sa dotičnim spisima.

Nadodat mu je samo, da Visoko Ministarstvo, dopisom 7 svibnja o. g. Br. 1412, izjavilo se je sa svoje strane, da smatra kao mjeru koristnu za uspješno izvršenje odredaba rečenog zakona.

Zadar, 30 studenoga 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izvjestitelj

Vranković.

(Prilog 21)

r. 3763.

Visoki Sabore!

Priložena osnova zakonska, glede nekih redarstvenih odredaba o ribanju u riekam i zerim, nije mogla biti razpravljena u zadnjem zasjedanju.

Odbor Zemaljski ima čast dostaviti je iznova Visokomu Saboru sa dotičnim spisima.

Zadar, 30 studenoga 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

(Prilog 22)

Br. 3765.

Visoki Sabore!

U zadnjem zasjedanju, radi naglog zatvora Visokog Sabora, nije bila petresana osnova zakonska, kojom se razdvaja današnja obćina Pučiška.

Ima se čast iznova dostaviti je Visokomu Saboru sa dotičnim spisima.

Žadar, 30 studenoga 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vrankavić

Br. 3764.

(Prilog 23)

Visoki Sabore!

Odbor Zemaljski ima čast dostaviti Visokomu Saboru sve spise odnosne zakonskoj osnovi o odcipljenju odlomaka Bogomolja i Gdinja od Obćine Sućurja, i o ustanovljenju nove političke Obćine Bogomoljske, koja nije mogla biti riešena u zadnjem zasjedanju radi naglog zatvora Visokoga Sabora.

Zadar, 30 studenoga 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

Br. 1091.

(Prilog 24).

Visoki Sabore!

C. k. Ministarstvo Unutrnjih posala, svojim odpisom 27 studenoga 1883 Br. 16098, nije predložilo na Visoko Carsko odobrenje zaključak Visokog Sabora prihvaćen u sjednici 14 srp. lanjske godine, glede uvedenja u Obćini Tivatskoj nekih nameta na vino, pivo i žeste, što se u Obćini prodavaju.

Obćinsko Vieće popravilo je mane koje su sa strane Ministarstva opažene bile, i svojim izvješćem 15 ožujka o. g. Br. 72, prosi da se iznova predlog dostavi na razpravu Visokomu Saboru.

Po novome zaključku obćinskoga Vieća, traži se da bude Obćina uoblašćena utjeravati za šest godina namet od f. 1 na svaki ektolitar vina, a f. 4 na svaki ektolitar rakije i vinove žeste, što se na malo prodaju.

Uvedenje nameta opravdano je obzirom na ekonomično stanje Obćine, koja nema drugih prihoda izuzam prireze na ukupne izravne poreze, koji su za tekuću godinu bili po Vieću glasovani u razmjerju od 118%.

S ovih razloga, i s toga da se trošći obćinski svake godine povisuju, i da Obćina kani napraviti sgradju za pučku učionu, za koju je i u predračunu ove godine uvrstile svotu od f. 2000;

Odbor Zemaljski ima čast preporučiti Visokomu Saboru sliedeči zaključak:

Uoblašćena ja Obćina Tivatska uvesti i pobirati odredbinu od fi. 1 na svaki ektolitar vina, od fior. 4 na svaki ektolitar rakije i vinove žeste, što se na malo prodaju u Obćini, a to za šest godina.

Zadar, 16 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

(Prilog 25).

Br. 225.

Visoki Sabore!

Usljed ustanovljenja nove Bolnice u Šibeniku, uzmnozio se je broj nemoćnika i sestara Milosrdnicâ, koje se s nemoćnicim bave. Ako se sve računa, broj stanovnika u bolnici premaši svaki dan 250, medju njim 27 sestara Milosrdnica.

Ova, i druga okolnost da je bolnica sgradjena dosta daleko od grada, pomakli su Presvjetlo Biskupstvo Šibeničko, da Odboru predloži ustanovljenje stalna duhovnika u Bolnici, uz godišnju plaću fior. 500, i stanarinu.

Razlozi ovog predloga naznačeni su u priloženim dopisim 18 veljače 1883 Br. 260,27 lipnja i. g. Br. 694, i 7 svibnja 1884 Br. 14.

Odbor Zemaljski, pokle se uvjerio da je duhovna služba potrebita, odredio je da se privremeno duhovnikom imenuje Pop Dinko Bučić, predložen sa strane Prepoštovanog Biskupstva, a to uz godišnju plaću fior. 460 bez stanarine. Stavio je samo na razpoloženje novo imenovanog duhovnika jednu sobu, za uredovne potrebe, i za slučaje da bi glede vršenja svojih dužnosti, imao po noći ostati u bolnici.

U isto doba pridržao se je učiniti predlog Visokome Saboru, da se kod Bolnice Šibeničke imenuje stalni duhovnik.

Ima dakle čast predložiti:

1. Da se u Bolnici Šibeničkoj imenuje stalni dušobrižnik, uz godišnju plaću fior. 460, pravom na mirovinu;

2. Da imenovanje stalnog dušobrižnika, sliedi sa strane Odbora sporazumno sa Prepoštovanim Biskupstvom Šibeničkim, kojemu naravno ostaje pravo nadgledanja što se tiče duhovnih njegovih dužnosti, i dotično providjenje.

Zadar 21 siečnja 1884.

Predsjednik
Vojnović.

Izviestitelj
Vranković

(Prilog 26).

Br. 2233.

Visoki Sabore!

Čast je Odboru podnieti na pregled Visokomu Saboru, u smislu novice 13 listopada 1870, prireze ukupnim izravnim porezima od preko 50% i one potrošarini prelazeći 100%, koji su bili podnešeni na previšnje Carsko odobrenje poslje zatvora lanjskoga Saborskoga zasjedanja. Ti se prirezi odnose na predračune god. 1883.

Istodobno podnosi se na pregled prireze odobrene za tekuću godinu na ukupne izravne poreze u smislu pokr. zakona 6 listopada 1883, opazkom da samo glede prireza na potrošarinu neki su predračuni dostavljeni Ministarstvu za Carsko odobrenje. Ovogodišnjim samo njekima još visi riešenje.

Zadar 9 lipnja 1884.

Predsjednik
Vojnović.

Izvjestitelj
Simić.

(Prilog 27)

. 2421.

Visoki Sabore!

C. k. Pokr. Učionsko Vieće, potaknuto mnogim molbami primljenim sa raznih strana, u ojoj sjednici 30 svibnja t. g. zaključilo je obratiti se zem. Odboru molbom, da bi Visokom aboru predložio pobaljšanje plaćâ podučiteljâ pri javnim pučkim učionam u Dalmaciji. Glavni, pače jedini uzrok tome predlogu, leži, kako je lasno shvatiti, u nemogućnosti dostojanstve-og življenja podučiteljim i podučiteljicam uz sadašnju plaću.

Po mnenju c. k. Vieća to poboljšanje imalo bi se obaviti kako sliedi:

„Plaća *podučitelja* namještenih pri učionam u okolišim I. razreda (pri kojim plaća *učitelja* nosi f. 500) da se povisi od f. 350 na f. 400.

Plaća podučiteljâ pri učionam u okolišu II razreda (pri kojim plaća učitelja iznosi fior. 50 na godinu) da se poveća od f. 320 na f. 350.

Pošto učiteljice beru 80% plaće pripadajuće učiteljima, podučiteljice, koje su namještene školskim okolišima I. razreda, i sada uživaju plaću od f. 280 na godinu, postigle bi tim višenjem plaću od f. 320; one koje službuju pri učionam u školskim okolišima II razreda stigle bi povišenje od f. 256 na f. 280 na godinu.

Plaće učiteljâ pri učionam školskih okoliša III razreda iznose f. 350, te se u istome raz-jerju podučiteljske plaće ne bi moglo povisiti nego najviše do f. 320. Pošto se taj iznosneože smatrati dostatan, da podučitelji dostajanstveno uzmognu preživjeti, c. k. Vieće mnenja , da podučiteljska mjesta u školskim okolišima III razreda budu ukinuta. Sada nije sistemi-rano ikakvo mjesto podučitelja ili ti podučiteljice pomenute vrste razreda."

Teret koji ovim poboljšanjem proizlazi zem. Učionskoj Zakladi iznosi samih f 1194 na godinu, kako se vidi iz pridružene tablice. U ukolinam prvog razreda ima sada namješteno 10 podučitelja i 4 podučiteljice, a u okolinam drugog razreda ima 13 podučitelja i 6 podučiteljicâ.

Uvaživ surazmjerno mali teret koji bi se predloženim poboljšanjem nametnuo zem. učionskoj zakladi, i pripoznav pravičnost i shodnost predloga c. k. učionskog Vieća, Zem. Odbor ga je usvojio, i časti se podnieti Vis. Saboru pridruženu zakonsku osnovu, preporukom da ju primi.

Zadar, 24 lipnja 1884,

Predsjednik
Vojnović.

Izviestitelj
Klaić.

Uz Br. 1969 P. U. V. g. 1884.

Preglednica

uredjenih podučiteljških služba kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji sa najmovi danas plaćenimi po zakonu 18 studenoga 1880 i predloženim povišenjima.

Redni Broj	Razred učionskoga okoliša	Broj služba uredjenih		Najmovi sad plaćeni po zakonu 18 studen. 1880		Najmovi novi predloženi		Povišak troška		PRIMJETBE
		podučiteljā	podučiteljicā	svakomu poducitelju	Skupa svim podučiteljem jednog reda	za svakoga podučitelja	Skupa za sve podučitelje jednog reda	na svakog podučitelja	Skupa na sve podučitelje jednog reda	
1	I.	10	—	350	3500	400	4000	50	500	Nema nikakve podučiteljske službe uredjene kod pučkih učiona *trećeg razreda*, kod kojih po zakonu 18 stud. 1880 plaća bi bila podučiteljem f. 300 a podučiteljicam f. 240.
2	I.	—	4	280	1120	320	1280	40	160	
3	II.	13	—	320	4160	350	4550	30	390	
4	II.	—	6	256	1536	280	1680	24	144	
	Skupa	—	—	—	10316	—	11510	—	1194	

Zadar, 15 lipnja 1884.

Od c. k. Računarskoga Namjestničkoga Odsjeka

pod. SABALIĆ.

Zakon . . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se preinačuje § 19 pokrajinskog Zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (S. P. Z. god. 1882 Br. 12) preinačen pokrajinskim Zakonima 21 studenoga 1874 (S. P. Z. god. 1875 Br. 2) i 18 studenoga 1880 (S. P. Z. Br. 65).

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem što sliedi:

Čl. I.

§ 19 pokrajinskog Zakona 29 prosinca 1871 o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učiona u Dalmaciji (S. P. Z. god. 1872 Br. 12), preinačen pokrajinskim Zakonima 21 studenoga 1874 (S. P. Z. god. 1875 Br. 2) i 18 studenoga 1880 (S. P. Z. Br. 65) stavljen je van krieposti u sadašnjem svom slogu i unapried glasiti će kako sliedi:

§ 19.

Najmanja plaća podučiteljem u okolinah prvoga razreda ustanovljena je na fior. 400, a u okolinah drugoga razreda na fior. 350.

Ukidaju se mjesta podučitelja u okolinah trećeg razreda.

Čl. II.

Ovaj zakon postaje kriepostan prvim danom godine susljednje proglašenju, a izvršba je naložena momu Ministru nauke i bogoštovja.

(Dodatak prevoda talijanskoga).

Legge . . . . .

valevole per il Regno di Dalmazia

on cui viene modificato il § 19 della legge provinciale 29 dicembre 1871 sulla regolazione dei rapporti di iritto dei maestri presso le scuole pubbliche popolari in Dalmazia (Boll. prov. a. 1872 N.r 12), cambiato colle leggi prov. 21 novembre 1874 (Boll. prov. a. 1875 N.r 2) e 18 novembre 1880 (Boll. prov. N.r 65).

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

Art. I.

Il § 19 della legge provinciale 29 dicembre 1871 sulla regolazione dei rapporti di iritto dei maestri presso le scuole pubbliche popolari in Dalmazia (Boll. prov. a. 1872 N. 12), ambiato colle leggi prov. 21 novembre 1874 (Boll. prov. a. 1875 N. 2) e 18 novembre 880 (Boll. provinciale N. 65) esce di vigore nell' attuale suo tenore, e suonerà in ppresso come segue:

§ 19.

Il minimo stipendio di un sottomaestro è fissato a fior. 400 nei circondarii di prima lasse ed a fior. 350 nei circondarii di seconda classe.

Sono soppressi i posti di sottomaestro nei circondarii di terza classe.

Art. II.

La presente legge entra in attività col principio dell' anno prossimo successivo alla ubblicazione, e dell' esecuzione è incaricato il mio Ministro dell' Istruzione e del Culto.

(Prilog 28)

Br. 12-S.

Visoki Sabore!

Pregledav konačni račun mirovinske učiteljske zaklade za god. 1882, financijalni Odbor primjetio je da je potrošak izpao do fior. 19397, čim proračunato bijaše fior. 16570 dakle više je potrošeno fior. 2827. Taj veći trošak opravdan je povećanim brojem umirovljenih učitelja, ali za najveće odpustnim naknadam u iznosu fior. 1228 odpuštenim učiteljem, po smislu § 42 zakona 29 prosinca 1871 o pravnih odnošajih učitelja, pošto za vanrednu ovu potrebštinu nebijaše proračunana nikakva svota.

Na suprot priznaje se, da su dohodci surazmjerno povećani, tako da se je moglo ne samo pokriti veći trošak bez poviška zemaljskoga prineska, nego se je još prištedilo fior. 231, koji su uloženi u povećanje glavnice ove zaklade, uz opazku da ovaj višak glavnice nije iztaknut u priloženom računu, jer uglavničenje sliedilo je godine 1883.

Pošto je sve u redu, financialni Odbor časti se predložiti Visokome Saboru da izvoli odobriti konačni račun mirovinske zaklade za godinu 1882.

Zadar, 21 lipnja 1884.

Predsjednik
Bulat.

Izviestitelj
Šupuk.

(Prilog 29).

Br. 13-S.

Visoki Sabore!

Godine 1882 pristojba troška Učionske Zemaljske Zaklade izpala je fior. 233.600
a dohodak „ 128.962

Pristojba troška bila je povoljna od fiorinti 900 prama proračunanoj od fior. 234.500, a dohodak bio je povoljan od fior. 475 prama proračunanom od fior. 128487.

Razlika od fior. 104638 pokrila se je prineskom iz Zemaljske Zaklade.

Na temelju toga financijalni Odbor časti se predložiti:

Nek Visoki Sabor odobri pazbroj Zemaljske učionske Zaklade za godinu 1882 ovako:

Trošak	fior.	233.600
Prihod	„	128.962
Prinesak iz zemaljske zaklade	„	104.638.

Zadar 21 lipnja 1884.

Predsjednik
Bulat.

Izvjestitelj
Morpurgo.

Br. 14-s.

(Prilog 30).

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor pošto je pretresao konačni račun 1882 zemaljske zaklade, došao je do zaključka da se račun podpuno odobri.

Ukupni prihodi iznosili su . . . . f. 348.964
a troškovi . . . . „ 337.676
po čem je pretičak iznosio . . . . f. 11.288

Proučiv razjasnjenja podata od zemaljskog Odbora, glede uzroka razlikâ, toli u prihodu koli u razhodu, financijalni Odbor našao je da je svaka opravdana.

Nego i ako imamo gori navedeni višak, ipak aktivna imovina zemaljske Zaklade nije se tim povećala, pače je spala. Koncem godine 1882 ona iznosi f. 173.831; dakle manje fior. 16.392 nego li prošle godine.

Ali je u izvješću Zemaljskoga Odbora naveden i razlog toga, a financijalni Odbor nalazi da je razlog sasvim temeljit.

Konačna aktivna imovina godine 1881 bila je faktično manja nego li je bila zabilježena u dotičnom računu, a to jer je dohodak od zemaljskih prireza na izravne poreze bio surazmjerno manji. Od one svote dakle od f. 28133 treba odbiti gori navedeni višak ove godine.

Na temelju ovih podataka čast je financijalnomu Odboru predložiti da Visoki Sabor izvoli odobriti konačni račun zemaljske Zaklade za godinu 1882 kako ga je Zemaljski Odbor podnio izvješćem 9 siečnja 1884 Br. 4500, dohodkom

od . . . . f. 348.964
a troškom . . . . „ 337.676
i pretičkom od . . . f. 11.288

Zadar, dne 21 lipnja 1884.

Predsjednik Odbora

Bulat

Izviestitelj

Morpurgo.

(Prilog 31)

Br. 9.

Visoki Sabore!

Proučiv spise tičuće se molbe občinarâ odlomakâ Selca, Povlja, Novogsela, Vrhbraća, kojom pitaju da ovi odlomci budu odciepljeni od Obćine Pučiške i sastavljeni u osobitu Obćinu;

Primiv razloge navedene od Zemaljskog Odbora u izvješću 23 svibnja 1882 Br. 1807;

Podpisati Odbor časti se predložiti Visokome Saboru;

Nek izvoli Visoki Sabor glasovati zakonsku osnovu kako je predložena u jeziku hrvatskom u u rečenom izvješću Zemaljskog Odbora.

Zadar, 21 lipnja 1884.

Predsjednik

Joso D.r Paštrović.

Izviestitelj

Paštrović.

(Prilog 32)

Br. 1755.

Visoki Sabore!

Još god. 1874 c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće, svojim Dopisom 24 siečnja, javilo je Zemaljskomu Odboru, da obzirom na starost podučitelja pri Ješanskoj učioni Ivana Dobronića, bi odlučeno njegovo umirovljenje.

Pozvano c. k. Kotarsko Učionsko Vieće u Hvaru da podnese službovne spise Dobronića, to je učinilo; ali neki su falili, koje Dobronić je tvrdio da je izgubio, i tako nije se dalo točno proračunati vrieme njegova službovanja, ni opredjeliti mu mirovinu po novim učionskim zakonima.

Pri takom stanju stvari c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće, da ne ostavi bez kruha starog zaslužna učitelja od preko 70 godina, zamolilo je Zemaljski Odbor da bi se Visokomu Saboru obratio molbom za njegovo umirovljenje, a u toliko dopustio da Dobronić bere plaću, onda uživanu, do sazova Sabora i do riešenja predmeta.

Zemaljski Odbor izrazio se je spremnim podnieti Saboru predlog glede umirovljenja Dobronića, i privolio je da mu se izdade doznaka, ali ne ciele plaće, nego iznosa mirovine odgovarajuće službi 25 godina, koja mu se činila dokazana u podnešenim spisim.

Na tome je stvar ostala, kad ove godine, Dopisom 25 veljače Br. 439 c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće pitalo je Odbor šta je sa umirovljenjem Dobronića.

Zemaljski Odbor odgovorio je da Saboru nije bio prednešen predlog, jer nikad mu nije stigao odgovor na njegov gorinaznačeni Dopis, niti su mu bili povraćeni odnosni spisi.

Tad je c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće razvidilo stvar, i evo što je saznalo.

Glede doznake mirovine Dobroniću bilo je c. k. Vieću potrebito saznati dan u kome je Dobronić prestao službovati, te se je radi toga odlukom 17 veljače 1874 Br. 332 obratilo na c. k. Kotarsko učionsko Vieće u Hvaru, nalogom da o stvari izvjesti. Na tu odluku c. k. Zemaljsko Vieće nije nigda dobilo odgovara.

Nego prigodom skorog podignuća Ješanskog okoliša od III. na II. razred, kad se je one godine radilo o doznaki povišenih plaća Ješanskim učiteljim, c. k. računovodski Odiel stavio se je, da pri učioni u Ješi beru plaću dva podučitelja, dočim u proračunima nije uvršten trošak nego za jednog sama.

Odmah bi naloženo c. k. Kotarskome učionskome Vieću u Hvaru da razjasni kako to biva. Iz dotičnog izvješća proiztiče, da je ono kotarsko Vieće pitalo obavješćenja tražena u gorispomenutoj odluci 17 veljače 1874 Br. 332 c. k. Zemaljskog Vieća kod mjestnog učionskog Vieća u Ješi, koje je odgovorilo izvješćem 27 veljače 1874 Br. 4. Taj spis bio je kod c. k. Kotarskog učionskog Vieća u Hvaru riešen dne 5 studenoga 1877 na sliedeći način: „*evaso per la morte seguita del Dobronić e passi agli atti*“, — a to premda je Dobronić i dandanas živ.

A pošto posao o Dobroniću nije sa ikakve strane bio potaknut, stvar je ostala tako, a on je sliedio uživati plaću, kao da je u službi.

Kad je c. k. Zemaljsko Učionsko Vieće to doznalo, odmah je naredilo da Dobroniću bude obustavljena uživana plaća, a bila mu je privremena doznačena mirovina prama službi od 25 godina, kako je bio predložio Zemaljski Odbor, to jest 5 sedminâ njegove zadnje plaće od fiorina 280, u iznosu od fior. 200.

Da se jednom stvar konačno rieši, obzirom da je Dobronić jur u 82.oj godini života, da je pohvalno služio 25 godina, akoprem usljed bolesti morao je prekinuti službovanje; Zemaljski Odbor ima čast predložiti da Visoki Sabor izvoli odobriti privremenu Odluku glede doznake mirovine Dobroniću, i udieliti mu stalnu mirovinu od godišnjih fiorina 200.

Zadar, 25 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić.

(Prilog 33)

Br. 93-S.

Visoki Sabore!

U saborskoj sjednici 28 proš. lipnja, usljed predloga Zemaljskoga Odbora bi odabran Odbor sedmorice, da prouči predlog o uvedenju narodnoga jezika pri cc. kk. Uredima u Dalmaciji, podnešen lanjskoga zasjedanja od zastupnika Pavlinovića sa tridesetijednim drugom, koji glasi:

„Neka Visoki Sabor zaključi: Sabor Kraljevine Dalmacije na temelju § 19 zemaljskog pravil„nika izjavlja želju Vladi N. V. neka se u sve cc. kk. Urede u Dalmaciji, izim vojničkih, uvede „narodni jezik hrvatski iliti srbski kao unutrnji i vanjski službeni jezik. — Nalaga se Zemaljskom „Odboru da ovi zaključak priobći Vladi N. V. posebnom predstavkom.“

U prvoj sjednici dne 30 lipnja proš. Odbor sedmorice zaključi pozvati k sebi Vladina povjerenika da upozna stanovište Vladino, i da dobavi potrebne podatke o stanju stvari u Zemlji, te preko svoga Predsjednika, zamoli Predsjednika Sabora da pozove Vladina povjerenika na dojdnću sjednicu Odborovu, uročenu za 1.i srpnja u 6 sati po. p.

Na to je c. k. Namjestnik odgovorio Predsjedniku Sabora da: „pošto uvedenje narodnog je„zika izključivo je posao Vlade, i izvršbene vlasti, i pošto za Vladu nema nijednoga povoda da pre„tresanju učestvuje na temelju § 19 zemaljskoga Reda, nije u stanju primiti poziv upravljen na vla„dina povjerenika radi učestvovanja pri dotičnom odborovu dogovaranju.“

Odbor je primio na znanje ovaj dopis, i latio se je svoga rada, izcrpiv iz postojećih naredaba iz osobitih poznavanja sa strane odbornikâ potrebite podatke za konkretiranje svojih predloga.

Ali pošto odluka gospodina Namjestnika tiče se načelna pitanja, Odbor je držao svojom dužnosti uzeti sliedeći zaključak:

„Pošto je Odbor osvjedočen da je dužnost Vladinu povjereniku učestvovati sjednicam kojegamu „drago Odbora po propisu pokrajinskoga zakona 10 prosinca 1878, kad je redovito pozvan, nalaga „svome Predsjedniku D.r Klaiću, nek se obrati Predsjedniku Sabora, molbom da zametne dopisiva„nje za načelno riešenje ovoga pitanja za buduće slučaje.“

Ovaj dogadjaj nije zapriečio Odbor da prouči potanko predmet, te je on najprije uzeo u obzir sadašnje stanje pitanja prama temeljnom državnom zakonu 21 prosinca 1867 Br. 142 i prama postojećim Ministerijalnim odredbam.

Na temelju navedenoga zakona, Ministarstvo unutrnjih posala izdalo je naredbu 20 veljače 1869 Br. 882, a Ministarstvo pravosudja onu od 26 veljače 1869 Br. 2410, kojima bi uredjena

uporaba hrvatskoga iliti srbskoga jezika kod vlasti zavisećih od istih Ministarstva u dopisivanju sa Občinam i sa strankam.

Oba Ministarstva bila su odredila u navedenim naredbam da se dotični propisi imadu odmah uporabiti, u koliko je to dopuštalo ondašnje poznavanje jezika sa strane dotičnih činovnika, a *u svakom slučaju* danom 1 ožujka 1871, to jest u rok od dvi godine.

Godinu kašnje izašla je nova naredba dneva 20 travnja 1872 (P. Z. L. Br. 17) o uporabi zemajskoga jezika u *vanjskoj službi* političko-upraviteljnih vlasti, sudova i državnih odvjetništva u Dalmaciji. Ova naredba, koja sada vriedi kod nas, ne odgovara ni potrebi ni pravu jedinog naroda, koji u Dalmaciji obstoji, jer i ako se u Dalmaciji dielom talijanski govori, talijanske narodnosti nema.

Ne udovoljuje ova naredba pravu, ni s obzira obsega ni s onog sadržaja.

Ako je Ministarstvo unutrnjih posala i ono pravosudja pripoznalo potrebu propisa naznačenih u istoj naredbi za političku i sudbenu struku, Odbor je osvjedočen da se Vlada nemože oteti dužnosti, protegnuti promenute propise na sve civilne Urede u Dalmaciji. (Točka 1.).

Navedena naredba govori samo o vanjskoj službi Uredâ, a ništa ne govori o unutrnjem jeziku, nego baš izričito naglasuje da se *unutrnja služba cc. kk. Vlasti i sudova, i dopisivanje istih medjusobom nepreinačuju.* (§ 10).

Po tom ostalo se je, što se tiče unutrenjeg jezika, gdje se je bilo prije proglasbe temeljnih zakona.

Odbor je osvjedočen da je red upozoriti Vladu kako ovo stanje stvari ne odgovara ni pravici ni istinitim obstojnostim naše zemlje.

Ne pravici, jer u zemlji, u kojoj obstoji sama jedna narodnost, unutrnji jezik ne smije biti nego onaj kojim narod govori, s razloga da Uredi postavljeni za narod nemogu biti nešto otudjena narodu, i s razloga da javni poslovać, prinudjen jednim jezikom misliti i svoje misli izporavljati, a drugim ih priobćivati strankam, ne samo je podvržen dvojstrukom trudu, dali je izložen pogibelji da ono što je pametno i svojski jednim jezikom smislio, drugim slabije izporavi i priobći stranki na njezinu pometnju. Ovo stanje ne odgovara istinitim obstojnostim, jer kod nas je talijanski postao unutrnjim jezikom u Uredima, pošto je prva austrijska vladavina mislila da zauzimajući Dalmaciju prima se pokrajine, koja i po narodnosti spada Mletačkom nasljedstvu, i s toga je uredila upravu, škole i cio državni stroj po taljansku. Sad narodni jezik, razvijen u književnosti i uporavljen u javnom životu, u višim naukovnim zavodima, u zemaljskom Odboru, u Saboru i u Občinam, hoće svoje pristojno mjesto i u državnoj upravi. Narodni jezik danas je kulturni jezik zemlje; — od 335 pučkih učiona ima ih još samo 5 taljanskim naukovnim jezikom; — oba učiteljišta i svih pet gradjanskih učiona imadu narodni jezik kao naukovni; — od sedam srednjih učiona dvie same, u samom gradu Zadru, taljanske su, a ostale narodne; — a kod autonomnih vlasti uredovni jezik gotovo je narodni. — Što se pak naročito odnosi na sudbenu struku, usljed izmjene § 14 gradjanskoga postupnika (Zak. 25 svibnja 1883), Vlada je osobito dužna naredbenim putem izliečiti dosadanje neprilike, uvedbom narodnoga jezika i u unutrnje poslovanje Sudova.

S ovih razloga Odbor je došao do zaključka da predloži drugu točku doli naznačenu, to jest da *bude proglašen kao uredovni jezik svih upravnih i sudbenih Vlasti hrvatski iliti srbski.* (Točka 2).

Uporaba jezika stoji u tiesnu odnošaju sa poznavanjem istog sa strane cc. kk. činovnika. Sama je Vlada pripoznala u gori navedenoj naredbi od 20 veljače 1869 da jedino zavremeno nepoznavanje jezika sa strane činovnika moglo je za čas obustaviti podpunu uporabu istoga, netom je naredila da *u svakom slučaju*, — t. j. i kad dotični činovnik nebi bio poznavao jezika — propisi iste naredbe imadu biti obsluženi.

U ovom pogledu § 8 naredbe 20 svibnja 1872 naredio je da „ako s postojećih odnošaja glede „osoblja kod pojedinih Vlasti ili Sudova, neprevladive zaprieke smetale bi da se ova Naredba točno „izvede, to se odmah ima javiti predpostavljenoj Vlasti“ da providi.

Nije poznato da je do sada ijedna Vlast ili Sud u ovom smislu upozorio dotično Ministarstvo to ima se stoga zaključiti da s ovog obzira nemože biti prigovora.

Još odavna obstoji ministarski Odpis 1 prosinca 1866 Br. 6983, kojim je naloženo, „da se „nitko neprima u stalnu službu državnu u Dalmaciji ako ne dokaže da temeljto zna jezik i taljan- „ski i ilirsko — dalmatinski (kako kaže Odpis), i to pred naročitim povjerenstvom".

Ali u praksi taj propis uporavljen je samo na činovnike političke i sudbene struke, te s toga nastaje potreba da bude protegnut na sve činovnike cc. kk. civilnih Ureda u Dalmaciji (točka 3).

Napokon opazio je Odbor da premda se narodni jezik uporablja u civilnim parnicam, ipak nema u narodnom jeziku tekstâ ni gradjanskog postupnika nit priekoga postupnika, niti onog diela trgovačkog francuskoga zakonika koji vriedi u Dalmaciji, te s toga nastaje potreba tražiti od Vlade da budu prevedeni u narodnom jeziku. (točka 4).

Zaključujuć dakle Odbor časti se predložiti:

„Neka Visoki Sabor na temelju § 19 zemaljskoga Reda izrazi zelju Vladi Njegova Veličanstva:

1. Da propisi naredbe 20 travnja 1872 Ministarstva unutrnjih posala i pravosudja (Zem. Zak. List. Br. 17) budu odnosno protegnuti na sve cc. kk. civilne Urede u Dalmaciji u koliko se tiče obćenja sa strankama;

2. Da uredovni jezik sviuh upravnih i sudbenih Vlasti u Dalmaciji bude hrvatski iliti srbski; naročito jezik grbovâ, pečatâ, kancelarijâ, štampiljâ, upisnikâ, registraturâ, svega unutrnjega poslovanja i medjusobnog dopisivanja u pokrajini;

3. Da propisi ministerijalnog Odpisa 1 prosinca 1866 Br. 6983 proglašena obznanom Zadarskoga Namjestništva 22 lipnja 1867 Br. 4498-1346, budu protegnuti na sve činovnike cc. kk. civilnih Ureda u Dalmaciji;

4. Da Vlada pribavi prevod hrvatski iliti srbski:

a) sudbenog gradjanskog postupnika (regolamento generale del processo civile) obzirom na izpravak § 14 proglašena zakonom 25 svibnja 1883;

b) priekog postupnika proglašena Vladinom obznanom 27 travnja 1848 Br. 9121-1761;

c) onog diela francuzkoga trgovačkoga zakonika koji još vriedi u Dalmaciji sa dotičnim naredbam i propisim."

Zaključci pod točkam 1, 3 i 4 biše primljeni jednoglasno, prisustvovanjem sviuh članova Odbora; a onaj pod točkom 2 većinom glasovâ.

Zadar, dne 3 srpnja 1884.

Predsjednik

Klaić.

Izvjestitelj

Bulat.

(Prilog 34)

Br. 107.

Visoki Sabore!

Odbor je Zemaljski našao potrebito opet ovog zasjedanja podniti zakonsku osnovu o gradnji i uzdržavanju puteva na željezničke postaje, koju Visoki Sabor zasjedanja god. 1880 bio je odbio po predlogu tadanjega obćinskoga Odbora. Odboru upraviteljno-pravničkomu bi povjereno da on prouči osnovu, pa on preporuča Visokomu Saboru da ju prihvati.

Naše pokrajinsko zakonodavstvo nije obuhvatilo ove puteve, jer kad se stvarao zakon 7 travnja 1873, u Dalmaciji ne bilo traga željeznici. Nu netom bi dogradjena pruga Šibenik-Siverić-Perković-Split, ukaza se potreba puteva k željezničkim postajam, pa onda se spazila praznina u zakonodavstvu. Osnova Zemaljskoga Odbora smjera da novoj potrebi doskoči.

Nije da i god. 1880 nije obćinski Odbor priznavao važnost ovih puteva, pa je i sa Zemaljskim Odborom slagao da se nemogu proglasiti u predielne, jer služe prometu mjestnome; pak je predlagao da se osnova odbije, jer kad nebi zakona bilo koji da siluje Obćine graditi i napravljati one puteve, nadao se je da bi jih Država uzela na se, ili bi barem pripomogla zanimanim Obćinam.

Izkustvo nam kaže da od Države nije se ničemu nadati u rečenu svrhu. Od postaje Sv. Nikole do Staroga ima od davnih doba put, nego je zadnjih godina bio sasvim zabataljen. Nije trebalo nova puta graditi, nego urediti i popraviti stari, a da bude prohodan i napravljen prama novoj potrebi. Koliko se kušalo kod nadležnih Vlasti, eda bi Država na svoj teret poduzela izvedenje radjâ, sve bilo uzalud. Kroz te duge razprave put se sve to gore batalio, i trpilo obćinstvo, jer mal da nepristupna jedna od glavnijih postaja željeznice. Sve obmane dakle u kojih mogosmo prie živiti, da će Država priuzeti one puteve, ili barem doprinili trošku, mora da su svima izčeznule.

Nu s druge valja da budemo pravedni. Država gradnjom željeznice prti znamenit teret obćemu budgetu, a svaku iz ovoga ne smiemo tražiti. U čas kad sve to jače pitamo da nam

u zemlji razvedu željezničku mrežu, pa se i novih ogranaka glasovalo, nebi pametno bilo tražiti da nam i ove putiće grade i tim smetali da se postigne glavni cilj; niti smiemo pokazati da s naše nismo spravni na nikakvu žrtvu, da olakotimo pristup k željezničkim postajam.

Drugi je prigovor što je obćinski Odbor god. 1880 iznosio proti osnovi to je, ta bi se težko obteretile Obćine. Nu treba promisliti da se ne radi o putevih velikih i dugih; da po svoj prilici postaje se neće posadjivati vele daleko od današnjih puteva, te da bi se mučno sa ovimi dale spojiti; da po §. 2 osnove nadleži Zem. Odboru odlučiti dali se koji od ovih puteva ima graditi, pa da Odbor zaisto neće odlučiti da se gradi kad trošak nebi odgovarao, niti koristi što bi mogao izniti, niti ekonomičnoj snazi zanimanih Obćina.

Ovo će u istinu doniti kakva tereta budgetu koje Obćine; nu ovaj će teret biti plodonosan, a nemože se pomisliti troška bolje uložena do onoga, kojemu je svrha da spoji jedno ili više mjestâ sa željezničkom postajom.

Nego pošto bi moglo se dogoditi da gradnja kakva puta na željezničku postaju donese sobom troška koji nije surazmjeran sredstvim kojimi razpolaga Obćina, Odbor je predložio sliedeći propis:

„Kad bi bilo okolovština obzira vriednih Obćinam udielit će se iz zemaljske zaklade „kakva pripomoć zanimanim za gradjenje i uzdržavanje puteva na koju željezničku postaju."

Ovaj je propis umetnut izza §. 6, a u osnovi stvara novi paragraf, biva sedmi, te preinačuje nabrajanje sliedećih paragrafa.

Ovim načinom Odbor je pomislio da susreta svaki slučaj, i u sklad svadja potrebu stvari u sebi sa ekonomičnom snagom Obćinâ, a zemaljsku zakladu ne izlaga velikim teretom s iznimnosti i vrstom odnosnog doprineska, jer tu pripomoć od puta do puta udieljuje Zem. Odbor, pokle je proučio dojednu okolnost.

Tim Odbor misli da je sad nestalo onih razloga s kojih god. 1880 bilo se predložilo da se osnova odbije, a nastaje pa hitnja da se glasuje, pokle pristupa gradnja novih željezničkih ogranaka u pokrajini, te jača potreba zakona koji bi osigurao gradjenje i uzdržavanje puteva na željezničke postaje.

Iz uzrokâ reda cienio je Odbor shodno ukinuti §. 8 a umetnut ga u §. 1, dodajuć ovome pri svrhi novu točku; jer §. 1 pišuć *o prvotnoj gradnji* puta, a §. 8 ustanovljujuć da izprava i podpuna pregradnja kakva starog puta ima se smatrati kao *prvotna gradnja*, §. 1 i §. 8 osnove Zem. Odbora stoje u sasvim tiesnom odnošaju medju sobom.

Osim navedenog dodatka Odbor je učinio još sliedeće dodatke osnovi.

Predlaga se ovaj umetak §. 2: „U oba slučajeva prie odluke saslušat će se zanimane obćine." — Načelo da Zem. Odboru nadleži odlučiti dali se ima graditi kakav put k željezničkoj postaji, te trošak padali na jednu ili više Obćina zanimanih, jamči da će svi odnošaji

koristi koje se prepliću, proučiti starija jedna Vlast, koja je u stanju da postupa dužnom objektivnosti i nepristranosti: uz to uklanja mogućnost razmiricam izmedju Obćina, koje bi se lasno mogle poroditii kad bi više Obćina bilo zanimano o jednom od rečenih puteva, te bi posliedica mogla biti da se radja zapusti. Ako iz ovih razloga ima se prihvatiti ovo načelo, nesmie se s druge strane ne priznati da imadu pravo da budu saslušane one Obćine, kojim se ima naprtiti teret gradnje i uzdržavanja onih puteva.

Dapače nije moguće odlučiti o pitanju, dali i u kojem razmjerju ima doprinili gradnji i uzdržavanju puta, Obćina preko koje put i ne prolazi, ako se ne čuje što kaže ta Obćina.

Odbor je cienio potrebito nadodati jošte jedan §. o pravih i dužnostih političke Vlasti glede uzdržavanja i sigurnosti puteva o kojim je govor, kao i drugi §. o razvlastbi, kad bi potrebita bila za gradnju istih. Ovim dodatkom možda i nebi trebalo opravdanja. Odnosni propisi obstoje za puteve predielne, obćinske i seoske u §§. 30 i 32 zakona 7 travnja 1873. Ti se propisi moraju protegnuti i na puteve k željezničkim postajam, a Odbor je pronašao da je najbolje navesti rieči onih dvaju paragrafa, umećuć jih izza §. 7 prvašnje osnove, a izza §. 8 današnje, pod §§. 9 i 10.

Na temelju navedenih razmatranja Upraviteljno-pravnički Odbor časti se predložiti Visokomu Saboru da odobri zakonsku osnovu Zem. Odbora sa svojimi dotatci i izpravci.

Zadar, 25 lipnja 1884.

Upraviteljno-pravnički Odbor

Predsjednik

Dr. Paštrović.

Izviestitelj

Dr. Ivčević.

Zakon . . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciji

o gradjenju i uzdržavanju putâ koji vode na željezničke postaje.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§. 1.

Prvotna gradnja putâ koji vode na postaje i stovarišta željeznička, kojima opredieljuju položaj nadležne oblasti, kada odnosno željezničko družtvo, ili treća koja osoba pojedina ili ukupna nije na to obvezana po zakonu, ili usljed dozvolnih ili pogodbenih uvjeta, stoji na teret zanimanim Obćinam; a odnosni trošak ima se smatrati kano zajednički trošak, padajući na cielu Obćinu. — Izprava a tako i podpuna ponančimba kakva puta već obstojećega, a koji ne odgovara u sadašnjem svom stanju potrebama trgovine, biti će smatrana kano prvotna gradnja.

§. 2:

Zemaljski Odbor, pokle izpita osobite okolovštine, odlučuje ima li se graditi put, koji vodi na željezničku postaju, ima li biti gradjen na teret jedne Obćine ili veće njih. U ovom zadnjem slučaju odlučuje suviše kojim razmjerjem ima utjecati u gradjevni trošak svaka od zanimanih Obćina. U oba slučajeva prije odluke saslušat će se zanimane Obćine.

§. 3.

Puti koji vode na željezničke postaje, imaju biti gradjeni prama potrebama i prama vrsti kolâ, što se po njima voze. U nijednom slučaiu njihova širina ne smije biti izpod 4 metra.

§. 4.

Tehnična i ekonomična uprava puta, koji vodi na jednu željezničku postaju, nadleži Obćini koja ga je dužna graditi.

Ako je više Obćinâ obvezano na gradnju, onda uprava pristoji onoj Obćini na čijem je zemljištu postavljena postaja.

U ovom slučaju prie nego počme gradjevna radnja, tehnična osnova s načinom izvršivanja ima biti priobćena svim zanimanim Obćinam.

U slučajnim prieporima odlučuje Zemaljski Odbor.

§. 5.

Kad jedna Obćina nebi htjela graditi kakav put, pripoznat kao nuždan (§. 2), ili nebi htjela doprinašati Obćini kojoj je naložena obava i uprava radnje (§. 4) sutječajni dopadak, Odhor će zemaljski moći izvršiti gradjevnu radnju, ili predujmiti taj dopadak na račun obvezane Obćine, i njoj nametnuti prirez na izravne namete u iznosu potrebitu da se pokrije trošak ili učinjeni predujam.

§. 6.

Odredbe dvaju prednjih §§. uporavljuju se i na uzdržavanje kakva puta što vodi na željezničku postaju.

§. 7.

Kad bi bilo okolovstina obzira vriednih, udielit će se iz zemaljske zaklade kakva pripomoć zanimanim Obćinam za gradjenje i uzdržvanje puteva na koju željezničku postaju.

§. 8.

Glede nameta stvarnih podaja za izvršivanje radja, toliko gradjevnih koliko uzdržavnih, vriede odredbe §§. 14, 15, 16, 17 zakona 7 travnja 1873 (Zak. L. Pokr. Br. 24) o gradnji i uzdržavanju puteva javnih nedržavnih.

§. 9.

Političke su Vlasti dužne paziti da putevi koji vode na željezničke postaje budu uzdržani, kako zakoni propisuju, i da svakomu bude slobodno s njima se služiti.

U slučaju da se zaustavi pokret ili da je pogibi sigurnosti osoba i stvarî, naloženo je njima zaiskati potrebitu pomoć u poslovačâ na to pozvanih a kad bi hitnje bilo, te pomoć nebi mogla na vrieme stignuti, naloženo jim je da sami odmah provide o teretu obvezanikâ, istodobno dojaviv to komu pristoji.

§. 10.

Za gradnju putâ u ovom zakonu naznačenih, pak i rukotvorâ što jim pripadaju, uporavljuju se obstojeći zakoni što uredjuju susilnu razvlastbu o gradnji državnih puteva.

§. 11.

Ovaj zakon stupa u život dnevnom kojim bude objavljen, a njegova je izvršba naložena Mome Ministru unutrnjih posala.

(Prilog 35).

Br. 3114 god. 1881.

Visoki Sabore!

Dne 5 rujna god. 1881 Visoki je Sabor u svojoj sjednici naložio zemaljskome Odboru da propita Obćine o ukinuću Nakodištâ u Pokrajini. Čim je pisući Odbor prikupio izjave Obćinâ — ima čast dojaviti Visokomn Saboru da su Obćine: Zadarska, Stolivska, Bolska, Vjška, Lećevička, Silbanjska, Slanska, Blatska, Salska, Skradinska, Novigradska, Pučiška, Šipanjska, Korčulanska, Janjinska, Ninska, Obrovačka, Lustička, Biogradska, Nerežiška, Sutivanjska, Postirska, Sućurska, Ješanska, Grohotska, Sućuranska, Mljetska, Ercegnovska, Rabska, Milnarska, Lopudska, Imotska, Tiesanjska, Pažka, Kninska, Lastovska, Dubrovačka, Pelješka, Starogradska, Vrboska, Sinjska, Vrlička, Kistanjska, Vrhgorska, Lukšička, Komižka, Mućka i Kliška izrazile želju o ukinuću; dočim Obćine: Kotorska, Risanjska, Trogirska, Makarska, Peraška, Opuzenska i Stonska izjaviše se proti ukinuću.

Danas Zemaljski Odbor nebi mogao ništa dodati jasnomu i učenomu izvješću podnešenu Visokome Saboru god. 1881, već jedino, kao na dopunjenje, povjestničkim dokazima uztvrditi da Nahodišta, koja su jur nazad 1000 godina ustanovljena bila, danas više ne postoje, i da je izkustvo pokazalo da su nepotrebita, dapače škodna s gledišta ćudorednog i novčanog. Prvo Sirotište koje poviest bilježi, jest ono što je neki prabiskup u Milanu osnovao g. 787. Zatim su ga zaveli bili gradovi: Bergam g. 982, Ljubljana god. 1041, Montpellier god. 1070. Padua god. 1097, Florenca god. 1161, Rim g. 1198 (ovaj potonji bijaše najprvi ustanovio obrtaljku u Evropi). U XIII vieku bilo je ustanovljeno 16 Nahodištâ, i to većim dielom u Italiji a nekoliko samo u Francuskoj; u XIV vieku ustanovljena su dva cigla Nahodišta; Pariško i Bečko; u XV stoljeću deset ih se sagradilo — osam u Italiji, a jedan u Njemačkoj (Monakov 1489). U XVI vieku podiglo se sedam Nahodišta, četiri u Italiji, jedno u Lionu, jedno u Valenciji, a jedno u Amsterdamu; ovo potonje nakon malo vremena ukinuše, a ustanoviše pravo Sirotište (Waisenhaus-Maison des orphelins).

Takodjer vidimo da poslie god. 1555 Niemačka, Danska, Švedska, Štajerska, Engležka, Škotska i Nizozemska ukidaju sva Nahodišta, i stvaraju koristne zavode Sirotišta.

Možemo u kratko kazati da sva Nahodišta u Španjolskoj, Portugaskoj, Italiji, Njemačkoj, Engleškoj, Rusiji, Danskoj i Svajcarskoj bijahu u XVII i XVIII vieku listom ukinuta, kao što danas vidimo sve pogranične pokrajine bez Nahodišta.

Naši zavodi u Dalmaciji primili su kroz deset godina, od god. 1874 do zadnjeg travnja t. g., 3547 nesrećnjaka, a naime:

Zadarski 1002. — Šibenski 541. — Splitski 1007. — Dubrovački 703. — Kotorski 294. od kojih je poginulo 2394, ne računajuć one što su umrli za ono doba od primljenih prije god. 1874.

Po tom danas zemaljska zaklada hrani 1153 nahoda, i to pod nadzorom Upraviteljstva Bolnice:

Zadarske 427. — Šibenske 148. — Splitske 333. — Dubrovačke 155: — Kotorske 90.

To će brojevi najbolje posvjedočiti da su Nahodišta najveća sredstva čedomorstva, da pod prividnom izlikom kršćanskog milosrdja postaju zaštitom bezakonja; da trošak ne odgovara niti utjehi čovječanstva, niti zadovoljstvu ljudstva o uzgoju izložene djetce.

Uz tolike dokaze nemože Odbor zemaljski a da ne preporuči ukinuće Nahodišta u Pokrajini Dalmaciji, te mu je čast predložiti Visokome Saboru, da primi pridruženu zakonsku osnovu i posebni pravilnik na izvršbu iste zakonske osnove.

Zadar, 21 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Tomić.

Zakon dneva . . . . .

krepostan u Kraljevini Dalmaciji

kojim se ukidaju zemaljska Nahodišta u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije, naredjujem što sliedi:

Članak I.

Zemaljska Nahodišta u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, ukidaju se.

Usljed toga počamši od 1.og dana godine susljedne danu proglašenja ovog zakona, neće se više u Sirotišta primati nezakonita čeda.

Članak II.

Mojemu Ministru Unutranjih Djela naloženo je izvršenje ovoga zakona.

Posebni Pravilnik za izvršbu zakona . . . . .

o ukinuću pokrajinskih Nahodišta u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, u koliko se odnosi na privremeno primanje izloženih nahoda, i na njegu nezakonite djetce, rodjene toli unutra koli izvan zavoda za radjajuće.

Članak I.

Pokrajinska Nahodišta u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, zatvaraju se danom prvim godine susljedne proglašenju zakona o ukinuću Nahodišta, i od toga dana unapried neće se više primati nezakonita djetca.

Članak II.

Sirotčad koja bi se do toga dana nalazila, bilo u sirotištim bilo kod dojiljá, hranit će se dalje o trošku dotičnih pokrajinskih zaklada, u smislu propisa dosle postojećih za zavode, na temelju zakona 29 veljače 1868 Br. 15 D. Z. L.

Članak III.

Čeda našasta izložena te predata po kakvom javnom poslovaču, bit će zavremeno primljena u Zavod. No bit će zametnuta iztraga radi odkrića pripadnosti matere, te očitovan slučaj kaznenoj vlasti.

Članak IV.

Ne podje li za rukom iznaći ovim načinom pripadnost matere, diete će biti doznačeno onoj obćini u čijem je području bilo nadjeno. Obćina će biti pozvana da providi njegovu namještenju na dojitbu, uz pripomoć o kojoj se bavi §. 5. U slučaju da bi Obćina zanemarila ovu svoju dužnost, providjet će namještenju djeteta zavod o obćinskom trošku, koji će biti uvršten u tromjesečne naknadne bolničke troškove.

Članak V.

Rodiljama pokrajini, pripadajućim koje bi porodile u zavodu za radjajuće, predati će se diete u čas polazka iz zavoda.

Članak VI.

U slučaju da rodilje pripadajuće pokrajini, zbog dokazana vlastitog uboštva, ili s uboštva

zakonito obvezane rodbine, nebi bile u stanju da svoj porod hrane, biti će istim doznačena prva oprava nuždna djetetu, i osim toga pripomoć na prehranu.

Oprema sastoji se iz dvije pelene od platna, dvije košuljice, i dva povoja.

Pripomoć neće moći premašiti:

u prvoj	godini	života	djeteta	f. 48
„ drugoj	„	„	„	„ 36
„ trećoj	„	„	„	„ 24
„ četvrtoj	„	„	„	„ 18

i moći će, po okolnostima, biti utanačena i u manjoj svoti.

Odnosni troškovi biti će predujmljeni iz zemaljske zaklade na račun Obćine kojoj mati pripada, te uvršteni u tromjesečne izkaznice naknadnih bolničkih troškova.

Članak VII.

Ako bi mati pripadajuća Pokrajini bila prisiljena, nakon rodjenja, preći u bolnicu, diete će se zaustaviti u Zavodu dok ona ne preboli, a dotični će troškovi biti naknadjeni po pripadničkoj Obćini. Kad bi se bolest matere sasma produžila, providjeti će se hrani djeteta načinom ustanovljenim u članku IV.

Članak VIII.

Zdravim rodiljam iz drugih zemalja biti će predano diete u čas polazka iz zavoda, a kad nebi imale vlastitih sredstava u zalogu kod bolnice, dozvoliti će im se primjerena pripomoć, koja se ima ugovoriti sa dotičnim pripadničkim pokrajinam, a računati na teret istih.

Članak IX.

Kad bi takove rodilje imale preći u bolnicu, djetca će se zadržati u Zavodu do njihova preboljenja, biti će pako predana materama u čas njihova odpuštenja.

Troškovi za takovo izvanredno hranjenje djeteta, otić će na teret odnosne pripadne Obćine.

No, ako bi se bolest imala u dugo proteći, ili ako bi mati umrla, providjeti će se zvanično povratku u domovinu djeteta, uz naknadu trošaka sa strane pripadne Obćine, u smislu zakona 2 prosinca 1863.

(Prilog 36)

Br. 68-S.

Visoki Sabore!

Pregledav konačne račune za godinu 1882 sliedećih pokrajinskih zakladnina:

a) Zemljodjelne, — *b*) Mamuline, — *c*) Iznemoglih vojnika, — *d*) Gluho-niemih, — *e*) Obitelji spremnih dalmatinskih vojnika; — *f*) Mirovine zemaljskih činovnika;

Financijalni odbor uvjerio se da su računi u podpunom redu, a suviše rado opazio da su se glavnice svih zakladnina, koja više koja manje, ponešlo povećale kroz godinu 1882.

Još je financijalni Odbor pregledao izkaznice rukovodjenja kroz godinu 1882 sliedećih glavnica:

g) Gladinjske, — *h*) Za gradjenje bolnice u Dubrovniku;

Te i njih našao u podpunom redu, i za to časti se predložiti Visokomu Saboru neka izvoli odobriti konačne račune godine 1882:

a) Zemljodjelne, — *b*) Mamuline, — *c*) Iznemoglih vojnika, — *d*) Gluho-niemih, — *e*) Obitelji spremnih dalmatinskih vojnika, — *g*) Gladinjske; — *f*) Za gradjenje Bolnice u Dubroviku, koji su popraćeni Odborovimi izvještaji 9 siečnja 1884 Br. 2092 i 4093.

Zadar 25 lipnja 1884.

Predsjednik
Bulat.

Izviestitelj
Šupuk.

(Prilog 37)

Br. 95-S.

Visoki Sabore!

Eda se izvrši odluka Visokog Sabora u sjednici na 9 srpnja 1881, Zemaljski Odbor izvještajem 9 siečnja 1884 podastire nam statut, po kome će se unapried upravljati zaklada utemeljena pod imenom „Porodicâ dalmatinskih vojnika opremljenih na vojsku.“

Svojim silama i sredstvima plemenita rodoljublja osnovala se zaklada da, se njom pomogu porodice dalmatinskih vojnika, kad ih vojnička stega na vojsku spraća da se bore za državu.

Odredbe u statutu odgovaraju podpuno svrsi zaklade. Ipak Odbor predlaže neke izmjene budi stilistične i filologične, budi koje se tiču odredaba sadržanijeh u zakonu.

Ove su sliedeće :

a) Na mjesto da se glavnice olože samo u obveznice ujedinjenog državnog duga s dohodcima u srebru, kako je u §. 2, za višu slobodu i sigurnost, glavnice se imaju uložiti u javne obveznice zgodne za pupilarne jamčevine.

b) U §. 4 je uglavljeno da dohodci glavnice imaju se dieliti na uhar obitelji potrebitih vojnika. Pošto ovoj rieči „obitelji„ pridjenulo se šire značenje, nego se uobće prilaga, naime „porodice“, preniela se odredba §. 10; zato Odbor ukida §. 10, a dotičnu odredbu, izuzevši rieči „rabljenu u ovim ustanovam“ jer su suvišne, prenaša u §. 4, koji tako ima dodatak.

c) Osim toga Odbor odlučio se držati štampanog teksta a ne onog pisanog, jer su mu se neke rieči ondje svidjale pravilnije, zatim je popravio neke izraze u §. 8 radi stilistike.

Za ostalo Odbor držeć se izvještaja slavnog Zemaljskog Odbora, predlaže ovo:

1. Da Visoki Sabor izvoli primiti za podlogu posebne razprave osnovu Zemaljskog Odbora popraćenu izvještajem 17 lipnja 1884 Br. 37.

2. Da u posebnoj razpravi bude primljena osnova sa sliedećim izpravcima:

a) Da se prime §§. 1, 3, 5, 6, 7, 9 kako su u tekstu štampanom sa naslovom i uvodom.

b) Da se §. 8 štampanog teksta primi, ali da se rieči ***množenje***, ***padših***, ***zadobivenih*** zamiene riečima ***povišenje***, ***palih***, ***dopalih***, i da se izpusti riec ***stečene***.

c) Da druga stavka §. 2 ovako glasi: Neka se glavnice ulože u karte javne veresije, vriedne za pupilarne jamčevine.

d) Da se §. 10 izpusti a prenese dotična odredba u §. 4 kao dodatak, izpustivši rieči: ***rabljenoj u ovim ustanovam***, koje postaju suvišnim.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Za finacijalni Odbor

Predsjednik

Dr. Bulat.

Izviestitelj

Zore.

(Prilog 38)

Br. 89-Sab.

Visoki Sabore!

Odbor financijalni razvidio je razloge, uslied kojih je Zemaljski Odbor, u dogovoru s presvietlim Šibenškim Biskupom, odredio duhovnika pri novoj bolnici u Šibeniku. Prilična udaljenost bolnice od grada, zlameniti broj stanovnikâ i nemoćnikâ u bolnici, pobožno čuvstvo 27 milosrdnica u istoj bolnici, jaki su razlozi, koji su naveli financijalni Odbor da iztakne i preporuči Visokomu Saboru sliedeći predlog:

1. Da se u Bolnici Šibenskoj namjesti duhovnik uz godišnju platu fior. 350 (trista i pedeset), i stan u bolnici, ili stanarine f. 110 (sto i deset).

2. Da Zemaljski Odbor razpiše natječaj za imenovanje duhovnika u rečenoj bolnici a to sporazumno s presvietlim Šibenskim Ordinariatom, komu naravno ostaje pravo nadgledanja što se tiče duhovnih dužnosti da budu točno izvršene.

Zadar, 25 lipnja 1884.

Predsjednik

Bulat.

Izviestitelj

L. Zore.

(Prilog 39).

. S94 -.

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor razvidio je prošnju svećenika Dominika M. Bučića privremenog du-vnika Šibeničke bolnice, i našavši je shodnu predlaže Visokom Saboru sliedeći zaključak:

Da se svećeniku Dominiku Bučiću izplati njegova pristojbina za njegov rad u Bolnici 1 srpnja 1883 unapred do namještenja duhovnika u smislu jur glasovane odluke, a to razlogu od godišnjih fior. 460, kako je bilo odmjereno od slavnog Zemaljskog Odbora.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik
Bulat.

Izviestitel
L. Zore.

(Prilog 40)

Br. 99-S.

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor, izvršujući nalog sadržan u 2.oj točki Saborskog zaključka 8 rujna 1881, koja doslovce glasi:

„Nalaga se Zemaljskom Odboru da dojdućeg zasjedanja podnese zakonsku osnovu, o „stavnom uredjenju tereta, što pada na zemlju po zakonu 11 lipnja 1879;"

Podnio je na ustavno pretresanje izviešćem 4 studenog 1883 Br. 2184 potanko obrazloženu zakonsku osnovu, kojom se po § 23 Carevinskog Zakona 11 lipnja 1879 Br. 93 uredjuje ravnomjerna porazdioba tereta spadajućega na pokrajinu za vojničko stalno ukonačenje u vrieme mira.

Saborski Odbor proučiv ju svestrano, osvjedočio se da podpuno odgovara načelim ustanovljenim u pomenutom zakonu, koliko potrebi od više godina postojećoj, da se jednom konačno uredi pitanje, koje budući neriešeno, dalo je povoda prekomjernom obterećenju zemaljske zaklade u pojedinim slučajevima. Način kojim osnova smjera zapriečiti dalje takovo obterećivanje, zaista je i najshodnije i najpravdenije, jer zemaljski prinesak uobličen u stanovitu maksimalnu doplatu odmjerenu na glavu i na dan po primjeru vojničkih dotičnih pristojbina, pruža najbolje jamstvo ravnomjerne razdiobe, odvraćajući ujedno od zemaljske zaklade opasnost, da se nadje izložena neizvjestnom teretu po tudjoj samovolji odredjenom. Poprimljen je s toga u sličnih zakonskih ustanovah jur postojećih u poglavitim pokrajinam zastupanim na Carevinskom Vieću, medju kojim dovoljno je ovdje navesti Donju Austriju, Česku i Galiciju.

Iznos doplate, utanačen sa osobitim obzirom na ekonomično stanje zemlje, koje ne podnosi većeg tereta, i po primjeru spomenutih ustanova surazmjeran se prikazuje prama na-

jamnim odnošajima u pokrajini, u koliko se ovi daju razabrati iz zakonskih ustanova o razredbi našijeh obćina u pogledu vojničkog ukonačenja, i iz nepodpunih podataka navedenih u izviešću zemaljskog Odbora. Po daljem izkustvu moći će se temeljitije o tom razsuditi, čega radi shodna je i opravdana odredba poprimljena u §. 8, kojom biva stegnuta na stanovito vrieme kriepost zakona.

Pri razsudjivanju potanjih odredaba zakonske osnove Saborski Odbor primjetio je:

1. U §. 2 odredjuje se doplata ne samo za vojničke, nego i za konje, a ob ovijem nema spomena u obćem propisu §. 1, premda po sadržaju i po smjeru oba su §§. u tiesnoj nerazlučivoj svezi. Suviše u §. 1 dosudjuje se doplata *priskrbiteljima konaka*, dočim ona pripada izključivo stanodavcima, koji mogu i nebiti priskrbitelji ili nabavljatelji konaka, jer po zakonu 11 lipnja 1879 dužna je sama obćina poškrbiti se i nabaviti stan za ukonačenje, dočim *davanje* stana u naravi spada na obćinare, kao teret skopčan sa posjedom kuće.

Da se doskoči tim manama posljednja stavka §. 1 koja glasi:

„. . priskrbiteljima konaka za podčastnike i momčad biti odredjene doplate iz zemaljske „zaklade“ — imala bi se zamjeniti sa sliedećom: „*biti će udieljene doplate iz zemaljske* „*zaklade za stan podčastnika i momčadi i za staju konjâ*“; a u posljednjoj stavci §. 5 zamjeniti rieč „priškrbitelj konaka“ sa „*stanodavac*“.

2. §§. 2 i 4 odredjuć stanovitu naknadu za *konak* i *namještenje* u obće uz odredbu da se ista smatrati ima kao *maksimum* pri zajedničkom ukonačenju, ne dadu u predloženom obliku točna izraza pravilu po kojemu doplata biva ustanovljena u najvećem neprekoračivom iznosu, toli za zajedničko koli za pojedincato ukonačenje, i stegnuti se ima na samo *zaklonište* kako ga zakon 11 lipnja 1879 opredieljuje u §. 31 pod slovom *a*). Radi bolje jasnoće i točnosti predlaga se dakle:

a) da u §. 4 koji se odnosi na propis §. 2 bude umetnut prislov „*izriečno*“ medju riečima *ukonačenje* i *ne imenovane*;

b) da se u pogledu oblika zamjeni ustanova §. 2 sa sliedećom:

„Te doplate ustanovljuju se kao dnevne najveće naknade za samo zaklonište naime:

„1. za jednoga vojnika - 2 novčića. — 2. za jednoga konja 1 novčić.

„Pri zajedničkom ukonačenju Zemaljski Odbor utanačuje u granicam te naknade iznos „doplate pri svakom slučajn.“

3. Saborskim zaključkom 8 rujna 1881 bi povlašten Zemaljski Odbor da odobri pogodbe sada jur sklopljene od obćina za ukonačenje domobranstva, i pošto su neke još u krieposti, nastaje pitanje dali se nadalje ima izplaćivati dotičnim obćinam zemaljski doprinesak po dosadašnjoj mjeri bez obzira na odredbe zakonske osnove. Odbor cieni da moć novih odredaba neda se protegnuti na slične odnošaje bez uštrba tudjih prava, jer se tiče tereta koga u obće zemlja ima nositi, i kog je već na se uzela, ako ne izriečno barem mučke, u stanovitom iznosu izplaćivanjem doprineska na osnovu ugovorenog i odobrenog najma. Svakako kad bi se mukom mimoišlo ovo pitanje, dalo bi se povoda mogućnim razmiricam, čega radi potrebito je i shodno riešit ga sliedećom doslovnom odredbom:

„Pogodbe jur sklopljene za ukonačenje domobranstva, ako su od sabora već odobrene, „ostaju netaknute ovim zakonom, dokle budu još u pravnoj krieposti,“ — koja se ima uvr-

stit medju 8 i 9 §. pod §. 9 a ujedno označit sa §. 10 posliednju odredbu zakonske osnove.

Pozivajuć se u ostalom na popratno izvješće zemaljskog Odbora, čast je Odboru predložiti da Visoki Sabor s gorispomenutih razloga izvoli uvažiti i odobriti sliedeću pridrugojačenu zakonsku osnovu.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik
Dr. Paštrović

Izviestitelj
Petranović

(Prilog 41)

r. 100.

Visoki Sabore!

Predmet kojim se bavi podpuno obrazloženo izvješće Zemaljskoga Odbora 14 t. m. Br. 1, kako isti kaže od prevelike je važnosti, jer smjera na to da donese lieka jednoj od vekih rana, od koje trpi Zagorje dalmatinsko, od tri milje daleko od Zadra pa do zadnjega raja zemlje; a to je uredjenje vodâ, čim bi se s jedne strane spasilo i na plod iznilo rostranih polja, sada momčvarnih ili neplodnih jer ispranih poplavami potočinâ, a s druge i se zaustavio nazadak pučanstva, ubataljena groznicami porodjenim od ležećih voda.

Nego Odbor ne može da pristane na mnenje Zemaljskog Odbora, koji bi htio da se u vrhe uredjenja vodâ namieni polovica godišnjeg dohodka Poljodjelske zaklade.

Digneli se stavni dohodak dobiti na glavnici opisane vriednosti od f. 90.000, ostali priodi iz globa radi šumarskih prekršaja sasvim su nestavni, pače mjesto resti, kako mnije Zemaljski Odbor, pomislit je da će odpadati, jer je stavno da po kaznam u koje upadaju prekritelji, stegnuti će se zloporabe koje se sgadjaju u početku zasnuća zabranjenih gajeva.

Vodovodne radje napomenute u izvješću Zemaljskoga Odbora, a koje se imadu sustavno zvadjati, ako ćemo da postignu željeni cilj, iziskuju znatnih troškova, i mnogo većih neg što nisli Zemaljski Odbor da bi mogli izdržati doprineskom polovice dohodka poljodjelske zalade; stoga mora Zemaljski Odbor učiti i naći kakav drugi način, da dodje na susret vladi a pokrajinskim novcem, e da dostigne kakvu pripomoć iz glavnice od miljuna, glasovanih d carevinskoga Vieća na poboljšanje poljodjelstva odnosno na vodovodne radje.

Odbor iz ovih razloga sasvim je drugog mnenja o uložbi polovice godišnjih prihoda od oljodjelske zaklade.

Naša pokrajina, uz potrebu da se vode u korist polja urede, ćuti drugu veću i hitniju otrebu, a to je poljodjelska učiona.

Da je to tako eno nam dokazom izjave Obćinâ, koje zastupaju obće mnenje zemlje, o hodnosti poljodjelske učione i o doprinesku Obćina u zavedenje podporina; pa eno i zaklju-

čak Visokog Sabora dneva 21 srpnja 1883, uslied predloga pregledaoca rada Zemaljskog Odbora, kojim bi naloženo Zemaljskomu Odboru, da uči i ozbiljno podupre Vladin predog o zavedenju poljodjelske učione. Ustanovljenje od 27 podporina, osim što pokazuje da narod milo prihvaća misao o zavedenju poljodjelne učione, jošte je dokazom, da učiona neće ostati prazna, a nije sumnjiti da broj učenikâ neće pomnožati sa pristupom drugih o svom trošku.

Premda su se Obcine sve izjavile povoljno glede zavedenja učione, pa joj važnost priznao i Visoki Sabor, ipak ima i tko inače misli, i o shodnosti da se dan danas zavede ta učiona, kao što i o proktičnom uspjehu iste.

Glede prvoga prigovora odgovara se:

Danas Visoka Vlada u svrhu učione dolazi na susret pokrajini doprineskom polovice troškova toli u zavedenje, koli u zadržavanje učione. — Danasnje ponude Visoke Vlade, nastanuli druge okolnosti, mogle bi sutra nestati; stoga Odbor je mnenja da se ponuda vladina prihvati, a da za drugu polovicu troška na pokrajinu spadajuću u zavedenje učione, namieni se koliko bude potrebito od glavnice od f. 90.000 pokrajinske poljodjelske zaklade, dočim nek se u polovicu troška za uzdržanje učione namiene godišnji dohodci ise zaklade, a koje bi Zemaljski Odbor htio uložiti u vodoredne radje.

Na drugi će se prigovor odgovoriti, da sustav sasvim praktični učione, iz koje bi se uklonili svi predmeti sa poljodjelstvom nevezani, ne može ne uroditi plemenitim praktičnim plodom; pa se i sigurnost o uspjehu začimlje, kad se pogleda na uspieh što postigoše iz sličnih zavodâ mnoge druge zemlje, kod kojih isti promakoše ekonomične okolnosti, odkad se tu zasnovaše one učione.

Rad svih ovih razloga, odnoseći se na obrazloženje Zemaljskoga Odbora, što se tiče dvaju priloženih zakona, čast je Poljodjelskomu Odboru predložiti Visokomu Saboru:

I. Preko prvog diela izvješća Zemaljskoga Odbora, kojim traži da se polovica prihodâ pokrajinske zemaljske zaklade uloži u podpore na poljodjelska poboljšanja uredjenjem voda, neka se prodje na dnevni red.

II. Nek se prihvate dvie priložene zakonske osnove.

III. Nek se naloži Zemaljskomu Odboru da do konca opremi potrebita, i uznastoji da se što skorije u pokrajini zavede poljodjelska učiona.

Zadar 27 lipnja 1884.

Predsjednik
Gondola

Izviestitelj
Rendić

(Prilog 42)

Br. 3948 g. 1883.

Visoki Sabore!

Kata ud. Brnarda Paštrovića, bivšeg pučkog učitelja, bila je u zadnjem zasjedanju podniela molbu, e da bi joj Visoki Sabor udielio kakvu mjesečnu podporu, za moć priživiti, molbenički Odbor bio je predložio da njoj se dade mjesečna podpora od f. 5; ali pitanje radi naglog zatvora Visokog Sabora, nije moglo biti podnešeno na pretresanje.

Prositeljici prošlo je 70 godina života, i živi o javnoj milostinji.

Svojom je molbom dokazala, da njoj je pokojan muž služio kao pučki učitelj, od godine 1829 do 1848, i da je bio dignut od službe bez ikakve nagrade, sasvim da je pohvalno služio.

Pri ovim okolnostim, i pošto je Odbor uvjeren da Kata njegova udovica nije u stanju da nikako prižive, radi starosti i bolesti;

Da je njezino ekonomičko stanje sasvim kukavo, tako da živi o milostinji; odlučio je udieliti njoj privremenu podporu od f. 5 mjesečnih, počamši od 1 studenoga 1883, i u tu svrhu obratio se je na c. k. Školsko Pokrajinsko Vieće.

Ima sada čast dostaviti Visokom Saboru molbenicu sa dotičnimi prilozi, molbom da izvoli odobriti Odborovu odluku 3 studenoga o. g. Br. 3948 kojom Kati ud. Pastsović bi podpora udieljena.

Zadar, 3 studenoga 1883.

Predsjednik

Vojnović.

(Prilog 43)

Br. 3766.

Visoki Sabore!

Priložena prošnja Obćinskog Opraviteljstva u Drnišu za preinaku §. 6 broj 4 postojećeg izbornog pokrajinskog Pravilnika nije bila riešena u zadnjem zasjedanju.

Odbor Zemaljski ima čast iznova sa dotičnim spisima dostavit je na razpravu Visokog bora.Sa

Zadar, 30 studenoga 1883.

Predsjednik

Vojnović.

(Prilog 44)

Br. 2467.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Dr. Bakotić učinio je sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju da zakonom stvorenim redovitim zakonodavnim putem budu uoblašćeni posjednici i težaci onieh zemalja u Dalmaciji, s kojih se odgovara godišnji dohodak ili daća Državi, Obćinama, Biskupijama, Crkvama i sličnim Zadužbinama, otkupiti i isplatiti takove godišnje dohodke ili daće, ustanovljujući dotičnu svotu otkupa, budi medjusobno dogovornom pogodbom, budi putem Sudbene procjene."

Vidiv sadržaj §. 19 Zemaljskog Pravilnika i propise §.a 34;

Odbor Zemaljski ima čast izjaviti da nije protivan da se o gorerečenom predlogu raspravlja.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

(Prilog 45).

Br. 8-S.

Visoki Sabore!

Proučiv izvješće 12 srpnja 1883 Br. 3168 skojim zemaljski Odbor popratio je još onda zakonskn osnovu o odciepljenju odlomaka Bogomolja i Gdinja od obćine Sućurja na Hvaru i ustanovljenju nove političke Obćine pod imenom Bogomoljske;

Uvaživ izcrpljene razloge od Zemaljskog Odbora navedene;

Podpisati Odbor predlaže: Da Visoki Sabor izvoli glasovati zakonsku osnovu, kako je predložena od Zemaljskoga Odbora u rečenomu izvješću.

Zadar, 21 lipnja 1884.

Predsjednik

Dr. Paštrović.

(Prilog 46).

r. 17-S.

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor, razmotrivši prošnju Lucije Marenzi, nadboničarke u Šibenskom zavodu, dotičnu privremenu odluku Zemaljskoga Odbora, i obazrijevši se na ubožtvo, duboku stast i dvaestgodišnju nepriekornu službu prositeljice, predlaže Visokomu Saboru da izvoli ključiti:

Da se Luciji Marenzi odredi mjesečna stalna oskrbina od f. 12:50 novč. počevši od 1 vnja 1884.

U Zadru, 3 srpnja 1884.

Predsjednik

Dr. Bulat.

Izviestitelj
L. Zore.

(Prilog 47).

Br. 36-S.

Visoki Sabore!

Zakonska osnova o godišnjem doprinesku družtva osiguravajućih od vatre troškovim va-trogasnih zavoda bi tako dobro opravdana u izvješću Zemaljskog Odbora i u obrazložen[illegible] pravilim na koje se osnova temelji, uradjenom po strukovnjačkom vieću sakupljenu ko[illegible] Ministarstva unutrnjih posala, da upraviteljno-pravničkomu Odboru malo što preostaje da na-dodade.

Iza kako je Zemaljski Odbor svoju osnovu izradio, pripomoću one narodne Občine, zaved[illegible] se i u Splitu vatrogasni zavod, koji je već imao prigode da svoju vještinu pokaža, a Za-darski je zavod i zadnjih dana revno i valjano pri jednom požaru svoju zadaću ispunio.

Kad osnova postane zakonom, nadat se je da će i drugi gradovi sliediti primjer Zad[illegible] Splita, te da će i ovaj toliko koristan zavod razširiti se u našoj pokrajini.

Ekonomično stanje naših občina, osim naše nedjelatnosti, priečilo je da se još prije ko[illegible] nas vatrogasni zavodi uvedu.

Osnova po kojoj će Zemaljski Odbor dieliti podporâ občinam, koje svojim sredstvim ne[illegible] mogle uzdržati dotični trošak, promaknut će utemeljenje novih vatrogasnih zavoda.

S ovog gledišta osnova, koja je jur prihvaćena bila od Sabora bogatijih i naprednij[illegible] pokrajina, gdje su još prije vatrogasni zavodi cvali, postaje za nas kao ustanova najočev[illegible] dnije shodnosti.

S druge strane ona će i kod pojedinaca probuditi i ujačati duh požrtvivosti, jer ovaj po-staje kriepčiji kad čovjek zna da dobro djelo u korist iskrnjega svoga učinjeno, neće be[illegible] nagrade ostati, ili ako postrada da će tko njemu ili njegovoj obitelji pomoć pružiti.

Odbor pristaje podpuno i na pojedine odredbe u podnešenoj osnovi, i na stilizaciju ist[illegible]

Preinake i nadodatci nisu od velike važnosti.

Da stavi u suglasje osnovu sa običajnim načinom kojim se kod nas ustanove kakva za-kona klasificiraju, na mjesto rieči *članak* na glavi svake ustanove, stavio je običajnu oznak[illegible] paragrafa.

U prvom §.u predlaže se da prinesak bude zakonom ustanovljen na 2%, a ne mjerom neizvjestnom, koja samo nebi mogla nadmašiti 2%.

Na ovaj način osigurajuća družtva znadu koliko imaju doprinieti troškovom vatrogasnih zavoda, a Zemaljskomu je Odboru uklonjena odgovornost i briga da ustanovi prinesak od godine do godine.

U drugom §.u predlaže se nadodatak rieči „Zemaljskom dalmatinskom Odboru", pošto je nuždno da u zakonu bude točno naznačeno komu da osiguravajuća družtva izkaznicu dohodka u svrhu odmjerenja prineska prikazati moraju.

U petom §.u Odbor predlaže da se na mješto rieči „od zemaljske političke Vlasti", stavi: „od političkih Vlasti."

Napokon u osmom paragrafu predlaže Odbor da se načelo, po kojem pripomoć vatrogasnim zavodim biva udieljena samo kad dotične Općine nemogu uzdržati trošak, upotrebi ne samo na utemeljenje novih već i na uzdržavanje obstojećih zavoda, ter točka druga §.a 8 po Odborovu predlogu glasi kako sliedi:

„Za uzdržavaaje obstojećih i za ustanovljenje novih vastrogasnih zavoda, toli općinskih „koli dobrovoljnih, ima se udieliti pripomoć samo onda kad općine ili zavodi nisu u stanju „da svojimi sredstvi uzdrže dotični trošak."

Usljed kazanih, čast je upraviteljno-pravničkomu Odboru predložiti da Visoki Sabor izvoli odobriti prikazanu mu osnovu sa gori navedenim preinakami.

Zadar, 2 srpnja 1884.

Predsjednik

J. Dr. Paštrović.

Izviestitelj

Ivčević.

Zakon . . . . .

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

o godišnjem prinesku osiguravajućih družtva proti vatri troškovim vatrogasnih zavoda.

Na prediog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

§. 1.

Osiguravajuća družtva proti vatri, toli nutrnja koli vanjska, ovlaštena na djelovanje u državi, toli dioničarska koli uzajemna, prinašaju troškovom vatrogasnih zavoda u Dalmaciji godišnji iznos od dva posto (2%) skupnog nečistog dohodka za nagrade postignuta u dotičnoj suncanoj godini od osiguranjâ proti vatri predmeta ležećih u Dalmaciji, pokretnih ili nepokretnih.

§; 2.

Za odmjerenje ovog prineska služi temeljem godišnji nečisti prihod za nagrade postignut od osiguravajućeg družtva proti vatri u zemlji (bez odbitka nagrada za preosiguranje) iza kako ovaj zakon stupi u život: i dužna su družtva dostaviti Zemaljskome Odboru Dalmatinskomu potrebne računarske podatke, osobito izkaznicu dohodka za nagrade, najkašnije koncem mjeseca travnja bliže sliedeće godine.

§. 3.

Godišnji prinesak ima biti plaćen najkasnije šest nedjelja poslje dostave odmjerenog prineska.

§. 4.

Ako koje osiguravajuće družtvo ne dostavi na vrieme računarske podatke potrebite za odmjerenje prineska, može ga na to prisiliti uz udarenje globe od 10 do 50 f. zemaljska politička vlast. Globe idu u korist vatrogasne zaklade.

§. 5.

Prinesci osiguravajućih družtva mogu se pri netočnosti (§. 3) utjerati kroz političku ovrhu od političkih vlasti.

§. 6.

Prinesci idu u korist vatrogasnih zavoda, toli obćinskih koli dobrovoljnih, i mogu biti predieljeni toli na uzdržanje postojećih, koli na ustanovljenje novih.

§. 7.

Zemaljski Odbor odmjerava i utjerava prineske i upravlja kao zemaljskom zadužbinom potalom zakladom, koja nosi ime „Vatrogasna zaklada". Godišnje konačne račune zaklade preresa i odobrava Zemaljski Sabor.

§. 8.

Razdiobu podpora medju vatrogasnim družtvim opravlja Zemaljski Odbor, saslušav do porebe zastupnike osiguravajućih družtva i vatrogasnih zavoda, držeci se sliedećih propisa:

1. Redovito imaju se podpomagati jedino one obćine i oni dobrovoljni vatrogasni zavodi, od kojih potrebiti vatrogasni strojevi i sprave nalaze se u dobrome stanju, i koji se iztiču valevriednom revnošću;

2. Za uzdržavanje obstojećih i za ustanovljenje novih vatrogasnih zavoda, toli obćinskih oli dobrovoljnih, ima se udieliti pripomoć samo onda kad obćina ili zavodi nisu u stanju da vojim sredstvima uzdrže dotični trošak.

§. 9.

Obćine i vatrogasni zavodi, koji dobiju podporu, dužni su podnieti Zemaljskome Odboru ačun o njezinoj redovitoj uporabi.

§. 10.

Od godišnjih dohodaka vatrogasne zaklade ima se oduzeti 10% za ustanovljenje posebne ahrane, opredieljene za vanredne slučaje, osobito na pripomoć vatrogasaca postradalih u službi i njihovih udova i sirota, i za nagraditi odlična djela pri gašenju i ograničenju požarâ.

§. 11.

Ovaj zakon stupa u kriepost 1.m siečnja sliedećim danu proglašenja.

§. 12.

Izvršenje ovog Zakona naloženo je Mome Ministru unutrnjih posala.

(Prilog 48).

Br. 81-S.

Visoki Sabore!

Učiteljski sbor pučkih i gradjanskih škola naše pokrajine upravio je Visobome Saboru obrazloženu skupnu prošnju, u kojoj živahno opisujuć jadno ekonomično stanje pučkih nastavnika, pita ovo:

1. „Da se na preinaku dotičnog §. zakona 29 prosinca 1871 o pravnim odnošajima pučkih i gradjanskih učiteljâ, povisi postotna mjera, opredieljena za petogodišnje doplate, od 10 na 15%;

2. „Da se učiteljima, koji bi doslužili kao stalni 35 godinâ službe udieli i *sedmi* petogodišnji doplatak;

3. Da se ukinu podučiteljska mjesta, ili bolje, da se pravni odnošaji stalnih podučitelja i podučiteljica izjednače toliko u ime plaće, koliko u ime petogodišnjih doplata s onima ostalih učitelja i učiteljica dotičnih učionskih okoliša, ili barem, pošto po broju pučanstva dalmatinskih sela, gdje se i utemeljuju učionice III.ga okoliša, ne će biti prilike da se za mnogo i mnogo godinâ kod ovih ustanove podučiteljska mjesta, neka se mjesta stalnih podučitelja i podučiteljica kod učionica II. i I.ga okoliša izjednače u svim pravnim odnošajima sa stalnim učiteljima i učiteljicama III.ega dotično II.ga okoliša.

Financijalni Odbor pomljivo je proučio pitanje i uprav se ganuo na nevoljno ekonomično stanje učiteljâ, te zato pristaje u načelu na povišenje postotaka na kvinkvenije, ali pošto treba prekrojiti zakonsku osnovu koja sad postoji o plaćama učiteljâ, a sadanje je saborsko zasjedanje na kraju, cieni da je najbolje predati Zemaljskom Odboru ovaj posao da za budućeg zasjedanja spravi zakonsku osnovu, u kojoj da se prijatno obazre na 1 točku prošnje i povisi postotke na kvinkvenije, a što se tiče 3.e točke, da svede u suglasje zakonsku osnovu jur prikazanu o platama podučitelja.

Što se tiče 2.e točke ove molbenice, pošto bi sa 7.im kvinkvenijem ukupni iznos tih oplata nadvisio osnovnu platu, što je sasvim čudnovato i neshodno, Odbor financijalni ne može preporučiti.

Napokon na 3.u točku, ne mogući Sabor radi pridošle molbenice, ustavno zabavljat se zakonskoj osnovi za plate podučiteljâ, Financijalni Odbor cieni da bi školska vlast za godinu 1885, dok ciela zakonska osnova. o platama učitelja bude gotova, tiešila podučitelje novčanom pripomoći.

Za gori navedene razloge financijalni Odbor prinosi Visokom Saboru sliedeći zaključak na glasovanje:

1. Pristajuć u načelu na povišenje postotaka na kvinkvenije učiteljskih plata, molbenica učitelja predava se Zemaljskom Odboru za izradjenje dotične osnove do budućeg zasjedanja, u kojoj neka se pijatno obazre na 1.u točku molbenice učiteljâ, a za 3.u točku neka svede u suglasje zakonsku osnovu prikazanu o platama podučitelja.

2. Ne pristaje se na 2.u točku molbenice.

3. Ne mogavši Sabor glasovati zakonsku osnovu o platama podučitelja radi razloga navedenih pod brojem 1.im, Sabor preporučuje školskoj Vlasti podučitelje za obilniju novčanu pripomoć dok im se pravni odnošaji urede.

Zadar, 3 Srpnja 1884.

Predsjednik

Dr Bulat.

Izviestitelj
L. Zore.

(Prilog 49).

Br. 82-S.

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor razabravši zakonsku osnovu o platama podučitelja, i ono što je jur predloženo u pogled molbenice sviju učitelja pod brojevima 1, 2 i 3, predlaže Visokomu Saboru da izvoli zaključiti:

Neka se zakonska osnova o platama podučiteljâ preda Zemaljskom Odboru da je svede u suglasje sa 3.om točkom molbenice učiteljâ.

U Zadru, 3 Srpnja 1884.

Predsjednik

Dr Bulat

Izviestitelj
L. Zore.

(Prilog 50).

r. 18-S.

Visoki Sabore!

Za god. 1885 predloženi trošak Mirovinske nčiteljske zaklade iznosi fior. 21.600, to jest or. 2880 više nego onaj od god. 1884.

Razlog je tomu uzmnoženje umirovljenijeh osoba, radi česa nema se šta prigovoriti predženome proračnnu. Za to ovaj Odbor predlaže:

1. Da bude uzet za podlogu posebne razprave proračun Mirovinske učiteljske zaklade god. 1885, kojega je Zemaljski Odbor predložio Visokomu Saboru s izvješćem 31 svija 1884 Br. 2023.

2. Da budu primljene sve stavke istog proračuna.

U Zadru, 4 srpnja 1884.

Predsjednik

Dr. Bulat.

Izviestitelj
Čingrija.

(Prilog 51).

Br. 19-S.

Visoki Sabore!

Proračun Zem. Učionske zaklade za god. 1885, kojega je sastavilo c. k. zemaljsko učionsko Vieće a Zemaljski Odbor podnio na pretres ovomu Vis. Saboru, s predlogom da ga odobri, razlikuje se od onoga za god. 1884 u tomu, što predloženi trošak povišen je za fior. 11.137.

Pogledom na naša ograničena ekonomična sredstva taj višak pokazuje se znamenit; ali dok obstoji sadanji učionski pokrajinski zakon nije mu moguće izbjegnuti, pošto isti nije drugo nego neizbježiva posljedica toga zakona, jer ima se izključivo prepisati zakonito ovlaštenom uzmnoženju broja učiona u dojdućoj godini.

Taj broj novijeh učiona proračunan je na trideset, a trošak dotični za iste na f. 16.137. Nego, pošto je onaj za podizanje učionskijeh zgrada i nabavljenje učionskoga pokućstva obaljen na f. 5000, dok je za god. 1884 bilo odobreno f. 14.000 u istu svrhu, tako obći iznos u više faktično pada na gori naznačenu svotu od f. 11.137, prama kojemu stoji veći dohodak iz obćinskog prineska od f. 4384; odbijajući ovo od svote gorinavedene, ostaje f. 6743, koje treba pokriti prineskom iz zemaljske zaklade, povišenjem ovog posljednjeg na f. 114.381 spram onomu od tekuće god. od f. 107.628.

Obzirom na ekonomično stanje naše zemlje s jedne strane a na neizbjezivu posljedicu obstojećega učionskoga zakona s druge, koji zahtjeva postepeno povišenje trošaka svake godine, sve dotle dok se broj učiona bude povećavao; i obzirom na to da kad bi se sve učione ustrojile u podpunome broju, dotični bi trošak nadmašio svotu od po' miliona fiorina, koja nadkriljuje svaku našu moć, Odbor vaš dok vam predlaže odobrenje podnešenoga proračuna, u isto doba preporuča Visokome Saboru da primi i doli navedene zaključke pod broj III i IV.

Na svrhu, pošto se utjeravanje globa radi nepohodjanja učiona sa strane obćinskijeh vlasti pokazalo posve bezuspješno, Odbor je predložio saborski zaključak pod Broj V, kojim se naraže Zemalj. Odboru da prikaže na dotičnom mjestu želju po Saboru izraženu da utjeravanje stijeh budu vršili državni organi.

Usljed svega toga predlaže se Visokomu Saboru:

I. Da uzme za podlogu posebne razprave učionski proračun za god. 1885, predložen od Zemaljskog Odbora s izvješćem 5 lipnja 1884 Br. 2142.

II. Da primi u posebnoj razpravi sve točke pokrića i troškova predloženoga proračuna.

III. Da pozove c. k. posrajinsko školsko Vieće da uznastoji o višoj mogućoj štednji za školsku zakladu i to: *a*) oprezno postupajući u zavedenju novijeh škola; *b*) usredotočujući one koje su rastrkane i *c*) ukidajuć one koje ne daju povoljna uspjeha.

IV. Da prouči način kako bi se preinačio pokrajinski učionski zakon 29 pros. 1871 u smislu nazora pod Br. III., a to nadasve za ona sela koja su raztrkana, gdje bi se moglo bolje doskočiti pučkoj nastavi pomoćnijem školama.

V. Da naloži Zemaljskomu Odboru da se obrati na Visoko c. k. Ministarstvo Financija izrazi želju Sabora da utjeravanje globa, radi nepohodjanja škola, bude unaprieda sljedilo po putu ovršiteljnijeh državnijeh organa.

Zadar, 4 srpnja 1884.

Predsjednik

Dr. Bulat.

Izviestitelj
Čingrija.

Br. 14-S.

(Prilog 52).

Visoki Sabore!

Zakonska osnova o ukinuću Nahodišta sa priloženijem pravilnikom, bila je predata još u zasjedanju god. 1881 Financijalnome Odboru ovoga Sabora, da je razgleda i o njoj izvjesti.

U ono doba Odbor isti, premda se u načelu pokazao naklon ukinuću, smatrajući pitanje izvanredne važnosti, izrazio je požudu, koju je Sabor sa svoje strane prisvojio, da isto bude bolje izpitano sa različitijeh gledišta, pak, nakon toga, da osnova bude opet Visokomu Saboru predložena, poduprta novim obrazloženjem, sastavljenim u smislu dotičnog saborskog zaključka; kako i to da dotično obrazloženje bude poslato na kuću gosp. zastupnicima prije novog zasjedanja.

Odboru od godine 1881 poglavito je bilo do toga: *a*) da se prouči pitanje sa gledišta, u kojoj mjeri ostale bi obterećene obćine usljed ukinuća Nahodišta, pošto dotično izvješće Odbora Zemaljskoga o tome se predmetu nije bavilo; *b*) da se sakupi još novijeh statističkijeh lokalnijeh podataka koji se predmeta tiču, pošto dok je izvješće Odbora Zemaljskoga bilo obilno poduprto sa podatcima crpljenim iz inostranijeh zemalja, za ono što se iste Dalmacije tiče bila je opravdana želja da što više bude rečeno; *c*) da se izpitaju bolje naše posebne

olnosti i svrne pozornost na posljedice koje bi izazvalo ukinuće nahodišta kod nižijeh raz-
da pučanstva u zemlji kao što je naša, gdje riedkim primjerom, na svako 90.000 duša od-
ovara jedan od takijeh zavoda.

Da je paka taka požuda bila temeljita, vidi se iz toga što, dok se u izvješću Odbora
emaljskoga od god. 1881 odrješito tvrdi, da jedina oprieka koja bi se mogla navesti proti
inuću, ta je, da bi se usljed istoga broj čedomorstva povećao nije osnovana, pošto nas
kustvo uči kako u svijem onim mjestima gdje nahodišta bijahu ukinuta, ne samo taj broj
je se uzmožio, dapače se je smanjio. Ali ta tvrdnja u obće ne stoji, jer u Galiciji, zemlji
ma srodnoj, i gdje je moguće da stanje i izobraženost prostoga puka mnogo se saudara
onim našega, broj čedomorstva nakon ukinuća ne samo nije smalaksao, dapace strašno
povisio; jer dok je slučajeva toga zločinstva od godine 1862 do godine 1873 ondi bi-
lo od 20 do 30 na godinu, god. 1874 kad je ukinuće faktično sliedilo uzvisio se broj
tijeh na 142, a sliedeće 1875 na 174.

Zemaljski Odbor uvažajuć smisao zaključka Visokoga Sabora god. 1881 obratio se na
bćine ištući da izraze svoje mnenje o ukinuću.

Premda je većina istijeh očitovala se za predloženu osnovu, ipak nesmie se pustiti s vida
a u ovome predmetu mora se prepisati osobita važnost mnenju onijeh obćina u okrugu kojih
bstoje sadašnja pokrajinska nahodišta; a to su: obćine Kotorska, Dubrovačka, Splitska, Šiben-
ka i Zadarska.

U tome pogledu nemože se ne opaziti da dok se obćina Kotorska odrješito izrazila pro-
va ukinuću, a Zadarska i Dubrovačka pristale na isto, Splitska i Šibenska nikakva odgovora
a pitanje dale nijesu. Radi toga možemo rieti da još niesmo na čistu sa mnenjem većine o-
ijeh obćina, koje, pošto imaju nahodišta u svojoj sredini, moraju se smatrati kao najviše za-
imane u ovoj stvari.

Usljed navedenijeh razloga Odbor misli da još ovaj predmet nije dozrio za definitivno
iešenje, pa za to predlaže da Visoki Sabor zaključi:

1. Da u ovome zasjedanju ne upšta se u pretresanje Zakonske osnove, kojom se predlaže
kinuće Nahodištâ u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Kotoru.

2. Da nalaže Zem Odboru da se obrati na Zemaljski Odbor Kraljevine Galicije, moleći
a mu poda statitičke podatke o broju čedomorstva koja su sliedila u onoj zemlji od godine
876 do tekuće 1884.

3. Da pošto bude dobio te podatke i mnenje obćine Splitske i Šibenske, obrazloži na

novo ovaj predmet u smislu izvješća financijalnog Odbora 31 kolovoza 1883 i podnese ga na Saborsko pretresanje.

4. Da Odbor Zemaljski čini tiskati novo izvješće i razašalje ga na kuću svakomu pojedinomu zastupniku prije novog zasjedanja.

Zadar, 4 Srpnja 1884.

Predsjednik

Dr Bulat.

Izviestitelj
Čingrija

r. 10-S.

(Prilog 53).

Visoki Sabore!

Pri sjednici 17 srpnja 1883 Visoki je Sabor povjerio upraviteljno-pravničkom Odboru prouči prošnju 25 listopada 1881 Obćinskog Opraviteljstva u Drnišu, kojom pita preinaku 6.oga Br. 4 postojećeg pokrajinskog izbornog Pravilnika, u smislu da Derniška Obćina bude dciepljena od izbornog kotara za vanjske Obćine Knin, Derniš, Vrlika, i konsituirana kao mostalni izborni kotar sa jednim zastupnikom.

Upraviteljno-pravnički Odbor proučiv spise nahodi većinom glasova, da bi shodno bilo o edmetu izlaknutom po obćinskome Derniškome Opraviteljstvu čuti mnenje i ostalih obćina je sačinjavaju izborni Kotar, to jest Kninske, Vrličke i Prominske Obćine, ter s toga časti predložiti da Visoki Sabor izvoli zaključiti:

„Daje nalog Zemaljskome Odboru da upita Kninsku, Vrličku i Prominsku Obćinu koje anovište one uzimaju prama prošnji Derniškog Obćinskog Opraviteljstva glede odciepljenja og kotara od cielokupnog izbornog kotara za vanjske Obćine Knin-Drniš-Vrlika, i ustanojenja samostalnog izbornog kotara sa jednim zastupnikom“.

U Zadru, 6 Srpnja 1884.

Predsjednik

Dr. Paštrović

Izviestitelj
Dr. Ivčević.

(Prilog 54).

Br. 2369.

Visoki Sabore!

Na neka dobra u Konavljim Jerka pl. Natali upisana je tako zvana *rendita censuale*, u korist Dubrovačke Bolnice, od dubrovačkih dukata 2302:35, koji sačinjavaju f. 1249:30½, uz godišnju kamatu f. 4½%.

Gosp. pl. Natali ponudio je Odboru povratak gorerečene glavnice, s uvjetom da mu se na njoj odbije svota od 15%. Po njegovom menju odkup postao bi koristan zemaljskoj zakladi, koja bi mogla uložiti novac utjeran uz godišnju kamatu od 6%.

Odbor obzirom na propise §. 20 Pokr. Pr. uputio je tražitelja da se obrati Visokomu Saboru, što je on učinio brzojavnim putem. — Obzirom pa, da kad bi se novac utjerani uložio u Obveznice ne na 6 nego na 5% kamate, Zemaljska zaklada nebi štete podnila u prihodu a olakotila bi se uprava, koja u sadašnjem stanju stvari mogla bi dati povoda pravdam za utjeranje danjka, navlastito kad bi dobra upala u ruke netočna dužnika.

Nego uvaživ da se radi o financijalnom poslu, ima čast predložiti:

Da se ponuda gosp. Jerka pl. Natali izruči Financijalnom Odboru na konačno riešenje.

Zemaljski Odbor

Zadar, 25 Lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović.

Izvjestitelj

Vranković.

(Prilog 55).

Br. 2469.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Dr. Injacij Bakotić podnio je sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju da se štamparski zakon redovitim zakonodavnim putem ima preinačiti, u smislu slobode štampe i slobode štamparskog obrta, ukinuvši imenito jamčevinu i biljegovinu za novine i administrativno zapljenjene štamparskijeh proizvoda, i proglasujući slobodnim štamparski obrt.“

Vidiv §. 19 Zemaljskog Pravilnika, po kojem Saboru spada izjaviti želje glede obćih zakona, kao što je onaj o uredjenju štampe;

Vidiv §. 34 istog Pravilnika;

Odbor Zemaljski ima čast izjaviti, da nije protivan da se o gorerečenom predlogu razpravlja.

Zadar, 25 lipnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Vranković.

Br. 2500.

(Prilog 56).

Visoki Sabore!

Usljed prošnje Obćinskog Opraviteljstva u Lukšiću 5 studenog 1882 Br. 3838, da Odbor Zemaljski izvoli posredovati, da bi se prijateljskim putem došlo do diobe pašnjaka Kozjaka, kojeg zajedno uživaju Obćine Lukšićka, Mućka, Splitska, Sućurska i Lećevička, obratio se je Odbor gorerečenim Opraviteljstvim odlukom 7 studenoga l. g. Br. 3833 i naložio im je: da pošto jedino Obćinsko Vieće razpravlja i odredjuje o obćinskim dobrima, bude dotično Vieće saslušano pristajeli ili ne na diobu.

Obćinska Vieća u Splitu i Muću izjavila su se da dioba sliedi. Obćina Lukšićka, koja je pitanje potakla, i Sućurska, premda pospješene, niesu odgovora dale; a Obćinsko Vieće u Lećevici izrazilo se je protivno svakoj diobi, s razloga, da ono smatra Kozjak kao vlastitost izkljućivo svoga odlomka Vučevice, niekajuć da druge Obćine imaju nanj ikakva prava suvlastništva, radi čega one nebi mogle drugčije postupati nego putem gradjanske pravde.

Iz izvješća pak Obćinskog Opraviteljstva u Lećevici 24 kolovoza godine 1883 Br. 665, dalo bi se razumjeti da glede predmeta još visi neriešena pravda kod političke Vlasti.

Prije neg se upusti u dalje korake, Odboru treba prije svega uvjeriti se koje od zanimanih Obćina traže, a koje se protive diobi; s toga za sada barem nema nego pospješiti, kao što ih je pospješio današnjom odlukom, Obćine Sućursku i Lukšićku, da u tom smislu potraženi odgovor dadu.

Ovo ima čast priobćiti Odbor Visokome Saboru, usljed naloga podana mu pri sjednici 23 tek. kad se je pretresala molbenica odnosno diobi Kozjaka.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj
Vranković.

(Prilog 57).

Br. 2468.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Dr. Bakotić podnio je sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju da se redovitim zakonodavnim putem ukinu svi oni prepisi cesarske naredbe od 20 aprila 1854, koji se odnose na vlast udieljenu političkim i redarstvenim organima, da oni mogu neposredno i suditi i kazan opredjeliti na sačuvanje njima dužnog počitanja.“

Vidiv da stvar spada u nadležnost Visokog Sabora, obzirom na propise §. 19 Zemalj. Pravilnika;

Vidiv § 34 istog Pravilnika;

Odbor Zemaljski ima čast izjaviti, da nema nikakve protivštine da se gorerečeni predlog razpravlja.

Zadar, 25 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković

Br. 2465.

(Prilog 58).

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Dr. Bakotić podnio je pridruženi predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju da se Dalmatinsko Primorje ima spojiti sa glavnim željezničkim prugama onijem pravcem, koji odgovarati može razvitku prometa i podignuću obćeg blagostanja u Dalmaciji.“

Pošto je predlog ustavan, Zemaljski Odbor pristaje da se razpravlja.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj
Klaić.

(Prilog 59).

r. 2466.

Visoki Sabore!

Častni Dr. Bakotić podnio je pridruženi predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli stvoriti zaključak da, priznajući nuždu da se nastavne knjige pučke učione u Dalmaciji poprave i u pogledu sadržaja, upućuje se Zemaljski Odbor da nastoji kod Školskog Pokrajinskog Vieća da se učine shodna za novo izdanje tijeh njiga"

Pošto je predlog ustavan, Zemaljski Odbor pristaje da se razpravlja.

Zadar, 26 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić.

(Prilog 60).

Br. 3136.

Visoki Sabore!

Ravnateljstvo Bolnice Dubrovačke, svojim pismom 31 kolovoza Br. 484 god. 1883, dostavilo je Zemaljskomu Odboru molbenice Frane Mahaja i Nikole Savinovića, bivših čuvara umobolne čeljadi u Zavodu, s kojima prose jednu nagradu.

Prošaste godine ludjaci bijahu premješteni u pokrajinsku Ludnicu, tako da rečeni čuvari ostadoše bez službe; a pošto nemaju prava na mirovinu, niti na kakvu oskrbinu, Zemaljski Odbor časti se ustupiti njihove molbenice Visokom Saboru, predlogom da ih izruči molbeničkome Odboru na dalje riešenje.

Zadar, 29 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj
Tomić.

(Prilog 61).

r. 2482.

Visoki Sabore!

U sjednici 28 svibnja o. g., Obćinsko Vieće u Metkovićih zaključilo je da se udare za eset godina sliedeće odrebine na prolazak kroz obćinski most, koje bi se imale plaćati od nih koji ne pripadaju Obćini:

Na svakoga konja,	prazna ili	natovarena,	novč.	5
Na svaka kola	„	„	„	20
Na krupno blago	„	„	„	5
Na sitno blago	„	„	„	2
Na svako čeljade	„	„	„	1

Gorerečene odredbine opravdane su s toga, što drveni most, dug 160 metara preko Neretve, i ako je bio popravljen sa strane vojničke Vlasti, donio je i Obćini nešto troška. Svakako pak obćina zauzela se je uzdržati most, koji je od velike koristi ne samo za Obćinu, nego za sve okolične kotare.

I u istinu ekonomične okolnosti Obćine u lošem su stanju a pomisliti da bi Obćina dašnjim prihodim mogla uzdržati most; a s druge strane pravo je da oni, kojima je most na korist, sudjeluju njegovu uzdržavanju.

Zahtjev pak Obćine Metkovske oslanja se na §. 31 pokr. Zakona 7 travnja 1873 o gradnji i uzdržavanju javnih puteva; po kom je dozvoljen u načelu danjak mostni, ako most Obćini pripada.

Ne ostaje dakle nego proučiti pitanje glede vriednosti odredbine s novčanog gledišta, vidjeti jeli ista preležka prama zaslugi i prama ekonomičkom stanju pučanstva.

Za uzdržavati most drveni onolike dužine hoće se ne malo troška. Prije nego je taj most bio postavljen, trebalo je i blago i čeljad i trgovinu prevažati s ladjom, uz trošak tri ili četiri puta veći, nego su glasovane odredbine. Na primjer za prevoziti vola oli konja,

težak bi potrosio 20 novč., a gubio bi vremena, jer se živo nebi dalo prevoziti nego jedno po jedno; a često bi se i nesreća dogodila, da se utopi i blago i tko ga prati.

Niesu dakle odredbine težke, ako se sravnaju sa ovim stanjem stvari, koje je postojalo prije nego se je most sagradio; stanje koje bi se povratilo, kad bi most ostao zapušten, kao onaj blizu Vida, koji je već srušen.

Obzirom na navedene okolnosti, Odbor Zemaljski, smatrajuć da odredbina od mosarine, glasovana po obćinskom Vieću u Metkovćih, pučanstvu je koristne a osigurava Obćini sredstvo da prihodim tih odredbina sačuva most od pogibelji srušenja;

Vidiv da proti zaključku Vieća, redovito proglašenu u smislu §. 89 ob. Pr., nije bilo dostavljeno utoka;

Odbor Zemaljski ima čast predložiti Visokom Saboru sliedeći zaključak:

„Uoblašćena je Obćina Metkovska pobirati za deset godina sliedeće odredbine na prolazak mosta preko Neretve, od inostranih Obćini:

a) Na svakoga konja, prazna ili natovarena,	novč.	5
b) Na svaka kola	„	20
c) Na krupno blago	„	5
d) Na sitno blago	„	2
e) Na svako čeljade	„	1

Zadar, 30 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

Br. 24-S.

(Prilog 62).

Visoki Sabore!

Pomnjivo proučiv račun o troškovih učinjenih u gradnju i opravu bolnice i ludnice u Šibeniku, uvidja se kako je za gradnju bilo predračunano fiorina 221.808 a za opravu f. 25.492; kad tamo u prvu se potrošilo j. 283.362, tim fiorina 61.554 više, a u drugu f. 53005, ili vam fiorina 27513 više; po tom ukupno se premašilo fiorina 89.067 preko iznoska predračunana izvješćem Zemaljskoga Odbora 2 rujna 1881 Br. 2962.

Ako se promisli da je gradjevni trebovnik bio napravljen nizko, te najniži ponudjaoc, kojemu se je morala predati radja, da je tražio poviška 11½; da je trebalo steći zemljišta više neg se brojilo, a da se tim zaokruži i osami navod; da se je kroz radju ukazala potreba od više prostorija nego se zasnovalo bilo; da je cio zavod bio ogradjen zidom, a to se ne predračunalo; da su se razvele, više neg se predmnievalo, radje u poravnanje i obradbu zemljišta; da u predrazbroju oprave nije bilo providjeno već najtiesnijim potrebam — nahodi se da je podpuno opravdano ako je trošak premašio.

Stoga Financijalni Odbor časti se predložiti Visokomu Saboru:

1. Da odobri trošak gradnje i oprave Bolnice i Ludnice u Šibeniku u ukupnom iznosku fiorina 336.367:49½, i tim višak od fiorina 89.067;

2. Da privoli neka se nastavši manjak od fiorina 54.543:69½ podmiri predtiććima blagajničkim.

Financijalni Odbor

Zadar, 2 srpnja 1884.

Predsjednik

Bulat

Izviestitelj

Čingrija.

Br. 2492.

(Prilog 63).

Visoki Sabore!

U sjednicam 7 prosinca 1883 i 15 veljače o. g. Obćinsko Opraviteljstvo u Metkovićih zaključilo je da se nametne odredbina od 50 novčića na svaki ektolitar vina, koji se izkrcava u onom mjestu.

Obćinsko Opraviteljstvo opravdalo je zaključak Vieća, iztaknuvši ne malo povišenje troškaka za Obćinu, u sadašnjem položaju, poslie zaposjednuća Hercegovine. I ako su se povisili izravni porezi i potrošarina do 100%, račun prošle godine zatvorio se je dugom od f. 1158, sasvim da se prihodim nije doskočilo mnogim i mnogim potrebam.

Odbor Zemaljski priznaje da su važne okolnosti navedene, ali nikako nemože da pristane na odobrenje gorirečene odredbine jer se ona protivi zakonu; a kad bi se toga glešta i odobrila, ne slaga se s načilom u drugim prigodam usvojenim sa strane c. k. Ministarstva, ter se nije nadati da bude odobrena.

Odredbina od 50 novč. na svaki ektolitar vina što se izkrcava, ostala bi na teret ne samo obćinara, nego u obće svijuh ne pripadajućih Obćini, koji u Metkovićih kupuju vino.

Što se tiče obćinara, kad bi se smatrala kao namet na potrošarinu, mogla bi se popraviti u smislu, da se odredbina udari na vino koje se prodaje u mjestu na razmjerke. Ali postojeći na vino potrošarina od 100%, c. k. Ministarstvo, kako se je već izjavilo u sličnom slučaju glede grada Hvara, nebi odredbinu odobrilo, nego jedino kad bi se na vinu potrošarina ukinula.

Glede pak inostranaca, Odbor nikako nebi mogao preporučiti odredbinu, po kojoj bi obćinski troškovi imali ostati na teret onieh koji obćini ne pripadaju; i protivila bi se propisim § 85 ob. Pr., po kojim prirez na potrošarinu može se udariti samo na potrošak u obćinskom okolišu, ali ne na proizvod i trgovinu.

S ovieh razloga, i vidiv da s formalnog gledišta spisi niesu u redu, u koliko istim niesu priloženi zapisnici sjednicâ i oglasi u smislu §. 89 ob. Pr.;

Uvaživ da se nezna ni za koliko godina odredbina bila je opredieljena sa strane obćinskoga Vieća;

Odbor Zemaljski ima čast predloziti da na tražbu Obćine Metkovske, da joj se odobri odredbina od 50 novč. na svaki ektolitar vina koji se izkrcava u Metkovićih, Visoki Sabor predje na dnevni red.

Zadar, 30 lipnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković.

(Prilog 64).

Br. 7-S.

Visoki Sabore!

Vidiv da je Vlada drugim Saborom podniela na ustavno pretresanje obširan zakon o ribarenju u riekam i jezerim;

Vidiv da nazočni zakon sadrži samo nekoliko ustanovâ o predmetu;

Čast je pravno-upravnom Odboru predložiti Visokom Saboru sliedeći zaključak:

Umoljava se Vlada Njegova Veličanstva da dojdućeg zasjedanja donese na ustavno pretresanje zakon o ribarenju u riekam i jezerim.

Zadar, 2 srpnja 1884.

Predsjednik

Paštrović

Izviestitelj
Masovčić.

(Prilog 65).

r. 2584.

Visoki Sabore!

Po obćem konačnome računu gradje bolnice i ludnice u Šibeniku, jur Visokom Saboru rikazanome, iztiče manjak od f. 54.544, privremeno pokriven blagajničkim ostatcima zemalj-ke Zaklade.

Po proračunu za gradnju nove bolnice u Zadru, koja će još ovog ljeta započeti, hoće se rošak od f. 200.000, a razpoloživih nema nego samih f. 120.000; dakle je predvidjeti ma-jak od f. 80.000.

Za gradnju nove bolnice u Dubrovniku, koja će se takodjer uhvano započeti kroz te-kuću godinu, hoće se po proračunu f. 135.000. Razpoloživih ima f. 85.000, dakle će ma-jak iznositi f. 50.000.

Sbroje li se ova tri manjka zajedno, vidi se da kroz dojduće dvie godine ima se van-ednim sredstvima pokriti oblo f. 185.000. A pošto na blagajničke ostatke ne dade se ra-unati, jer su ti ostatci usljed uzroka navedenih u izvješću Odbora o svome djelovanju i preko ripustljive mjere otančali, to vanredno sredstvo nemože biti drugo nego novi zemaljski zajam.

Ali je moguće, ako i nije vjerojatno, da troškovi za dvie rečene bolnice što se imaju agraditi, izpanu manji nego su predvidjeni, u koliko navedeni iznosi proračunani su kao mak-simalni iznosi. Moguće je da se dohodci zemaljske zaklade poboljšaju, tako da bude prilike edan dio troška pokriti blagajničkim ostatcim. Zato drži Odbor shodnim da sklopljenje stal-noga zajma zemaljskoga bude ostavljeno za ono doba, kad radje budu sgotovljene i obra-čunane, i točno poznat manjak, koji da se zajmom pokrije.

U toliko za providiti troškovima, scieni Odbor najshodnijim da po potrebi sklopi se vi-seći zajam, i to kad glavnicâ zemaljskih zadužbina, naročito u sliedećih: poljodjelske, nemo-ćnih vojnika, gluho-niemih i Mamuline, koje skupa iznose u obveznicam f. 163.000, a lasno je da kroz tekuću godinu dosegnu do f. 180.000.

Taj zajam imao bi sliediti na način da zemaljska zaklada ujamči zadužbinam onaj doho-dak od glavnice kog faktično one budu primale na dan u koji zajam sliedi i obveznice budu realizirane; a povratak naravno u istovjetnim Obveznicam.

Ovim zajmom zaduzbine ne trpe nikakve škode; a zemaljska se zaklada koristi u koliko sklopljenjem zajma nije skopčan nikakav trošak.

Drži Odbor da ako gradja obaju bolnica započme, kako se tvrdo nada, kroz tekuću godinu, onda da će mu trebovati kroz godinu 1885 viseći zajam u iznosu do fiorina 100.000 u gotovini. Za dobitak na toj svoti providjeno je u prikazanome Proračunu zemalj. zaklade za god. 1885.

Zemaljski Odbor časti se pitati Visokom Saboru ovlašćenje za sklopljenje rečenog visećeg zajma i predlaže nek Visoki Sabor zaključi:

Ovlašćuje se Zemaljski Odbor da sklopi sa glavnicam zemaljskih zadužbina kojim upravlja, naročito sa poljodjelskom, nemoćnih vojnika, gluho-niemih i Mamulinom, viseći zaam do iznosa od f. 100.000 na pokriće troškova gradje novih bolnica u Zadru i Dubrovniku, uz uvjet da zadužbinam bude ujamčen podpuni dobitak uživan od glavnica bez ikakva uštrba, i povratak u istovjetnim Obveznicam.

Zadar, 2 srpnia 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj
Klaić.

(Prilog 66).

r. 105-S.

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor razvidio je prošnje Nikole Savinovića i Frana Mahaja, bivših čuvara mobolne čeljadi u dubrovačkom Zavodu, i razabravši da je Nikola Savinović gotovo za dvaeset godinâ neprijekorno služio, a Frano Mahaj za deset, predlaže Visokome Saboru slieeći zaključak:

1. Da se Nikoli Savinoviću odredi stalna mjesečna oskrbina od 10 fior., počevši od .og kolovoza 1883.

2. Da se Frani Mahaju odredi stalna mjesečna oskrbina od 5 f., počevši od 1.og olovoza 1883.

Zadar, 3 srpnja 1884.

Predsjednik

Bulat.

Izviestitelj

L. Zore.

Br. 12-S. g. 83.

(Prilog 67).

Visoki Sabore!

Financijalni Odbor, doznav da je c. k. pokrajinsko Učionsko Vieće bilo odlučilo da se odsječnica god. 1879 Učioni Sv. Marije povisi od f. 700 na f. 1200;

Razmotriv da se ovaj zaključak nije mogao izvesti godine 1879, jer se one godine ne sastao Sabor pokrajinski;

Neka Visoki Sabor odluči da se Samostanu Sv. Marije u Zadru doznači f. 500 kao povišak odsječnice za godinu 1879.

Zadar, 3 srpnja 1884.

Predsjednik

Bulat

Izviestitelj
Zore.

(Prilog 68).

Br. 1491.

Visoki Sabore!

U sjednici 19 srpnja m. g. Visoki je Sabor dao Odboru sliedeći nalog:

„Nalaga se Zemaljskom Odboru da prouči svestrano obstojeći Obćinski pravilnik i Izborni obćinski red, na svrhu potrebitih preinaka radi bolje samouprave obćinske, i o tome u dojdućem zasjedanju Sabora ovome svoje izvješće podnese“.

Usljed gorerečenog naloga Odbor sastavio je podulje naputke glede uprave obćinske u 105 paragrafa. Osnova je tih naputaka uredjena i ako nije još bila po Odboru glasovana. Ona, obzirom na postojeće propise Pravilnika obćinskoga, bavi se navlastito o upravi obćinske svojine, ter podučava Obćinska Opraviteljstva kako imadu postupati glede baštinâ, imetka, zakladâ, iznimnih dobara, imovnika; kako, glede uprave, Obćinsko Opraviteljstvo imalo bi postupati, koja su pravila toj upravi glede pašnjaka i šuma, glede obćinskoga novca. Suviše označeno je, kako se ima uredjivati predračun, obzirom na obične prihode (travarina, šumarina, prirezi, odredbine, rabote); kako se imaju razpravljati obćinski računi i voditi blagajnička služba i nadgledanje; napokon koji se propisi imaju obsluživati kad se ured predaje. Naputcim priložene su oglednice (formulari) imovnika, računa, različitih dnevnika i upisnikâ.

Sva je nada da uporaba ovih naputaka, glede kojih paziti će Odbor, donese ne malo koristi, ne samo s formalnog gledišta nego i s gledišta virtualnog: jer treba priznati da mnoge mane u upravam obćinskim, proti kojim se danas tužbe podižu, iztiču iz neznanstva zakonskih prepisa, i još više od nesposobnosti izvesti ih u djelo. Kad ti prepisi budu jasno iztumačeni, kad obćinski opravitelji budu imali pri ruci potrebite formulare, u kojima je zabilježeno sve ono što treba a da uprava postane jasna, točna i zakonita, ako ništa drugo, nadziraznje Odbora biti će olahkoćeno, što će doprinieti ne malo napredku, dobroj i samostalnoj upravi kod obćinâ.

Ovim naputcim, koji će biti Visokome Saboru priobćeni dojdućeg zasjedanja, Odbor je osvjedočen da će bolje odgovoriti nalogu, negoli preinakom obćinskog pravilnika i izbornog reda, usljed svestranog proučenja. Odbor je mnenja da preinake teoretične, i koje nijesu opravdane izkustvom, nijesu najbolje; ter misli da svestrano proučenje obćinskih zakona, za

preinake, nebi dovelo do dobrog uspjeha, niti glede samog načina njihova izvedenja. Jer on može biti uvjeren, kako i jest, da barem za sada preinakâ ne treba; a da one koje su bile naznačene u govoru častnoga zastupnika Bakotića, ne slagaju se s njegovim mnenjem. Pri takovom stanju stvari, kako da Odbor postupa glede samog materijalnog izvedenja rade?

D.r Bakotić hotio bi da Zem. Odbor podnese osnovu, kako da se obćine u njihovu današnjem obsegu prekroje. Ne vidi Zem. Odbor te potrebe, dapače misli da nebi ni srodno bilo dohvatit se takova posla. Odbor je osvjedočen da današnje obćine nisu kano slučajem postale, nego su se porodile iz naravitih okolnosti zemlje, iz težnja i potreba naroda. Uz to je osvjedočen da se obćine ne smiedu prekrajati po nekoj stanovitoj mjeri; da u nekim okolnostim bolje odgovaraju veće a u drugim manje obćine; pa da se i to mienja, kako se okolnosti mienjaju. Rad toga vidimo u zagorju velike obćine, manje u primorju, a malahne po otocim; a to je sve prama razvitku pučanstva, razvitku naravitom a ne usilovanu, te je dobro da tako i bude. Izkustvo nam svjedoči kako je težko doći do kakve promiene u granicam obćinâ; dosta nam je spomenuti pitanja Rogoznice Šibenske, koje evo više godina da se povlači, pa još do kraja nije svedeno. Nego tim neće Zem. Odbor reći, da se ove promjene imadu sasvim zabaciti; ne to, nego misli da jih valja izvadjati, kad njim se potreba ukaže, kad tu potrebu samo pučanstvo oćuti. A kad je god se pokazala ta potreba, Zemaljski njoj se je Odbor odazvao, a eno dakazom i dvi takove osnove prikazane ovog zasjedanja, ona o Pučišćim i druga o Sućurju.

Hotio bi još D.r Bakotić, da se preinače ustanove o odgovornosti obćinskih Opravitelja, hotio bi da se zajednička odgovornost razveže, pa porazdieli na pojedine članove Opraviteljstva. Ni u tom ne slaga Zemaljski Odbor sa nazorim D.ra Bakotića. Prije svega cieni Odbor da je više jamstva po koristi obćine u zajedničkoj odgovornosti Opravitelja, jer tako jedan drugoga pazi, i manja je pugibio zloporabe. Uz to će Odbor opaziti, da se takova preinaka nebi dala ni izvesti, jer protivna Članku XIII temeljnog zakona obćinskoga 5 ožujka 1862. Napokon će se napomenuti, da zajednička odgovornost *ne izkljućuje posebnu odgovornost pojedinih opravitelja*, ako *zanemare ili krivo opreme posle njima pojedim povjerene* — kako piše § 63 O. P.

Nikako jošte Zem. Odbor se ne suglasuje sa načelom D.ra Bakotića, da se izza jednog trogodišta nebi smjeli birati stari opravitelji i glavari; ne suglasuje, jer mu se načelo ukazuje neustavno, a i u praksi moglo bi biti štetno, jer nije lasno svugdi i svedje naći novih ljudi sposobnih za upravu.

Tako se Zemaljskomu Odboru prikazuje neustavno i ono drugo izključenje krčmarâ iz izberivosti u obćinske poglavare, kako bi želio D.r Bakotić; jer ne vidi Odbor kako bi se opravdalo to uzkraćenje jednome staležu njegova naravita prava, a vidi da tim putem mogla bi se tražiti i mnoga druga izključenja, tako da malo tko bi ostao izberiv, a goneć do kraja ta izključenja mogli bi ostati izberivi samo proletarci.

Želio bi D.r Bakotić i znamenitu preinaku u izbornom redu obćinskomu, a to je da svakako svrhom trogodišta prestane djelovanje obćinskog zastupstva. Zem. je Odbor razpravljao to pitanje i sam po sebi, nego se je Ministarstvo izrazilo odriešito protivno toj preinaci, te bi bilo uzalud povraćati se na to pitanje. A ne smie se ne priznati da bi takova preinaka iznila i neprilikâ u upravi, da bi težko bilo izvesti ju, i da bi iznila novih tereta obćinam, ponamještanjem mnogih povjerenika, dok se obćinska zastupstva obnove. Uz to je Ministarstvo opazilo, da u zakonu ima disciplinarnih propisa za izvedenje obnove obćinskih zastupstva.

Napokon bi D.r Bakotić želio zavedenje i kod nas kotarskih obćinskih zastupstva. Ovo

e je pretresalo pred Visokim Saborom god. 1882, i Sabor je odbio takovu ustanovu, po itpo obrazloženom izvješću D.ra Ivčevića, uvjeren da ne odgovara okolnostim naše zemlje i aroda.

U preinakam obćinskih zakona, Odbor je dosada drugačije postupao. Kad bi po svome zkustvu ostao uvjeren da neki prepisi onieh zakona ne odgovaraju potrebi; ter bi se imali, li preinačiti ili popuniti, on bi dotične predloge Visokome Saboru učinio, glede potrebitih romiena; a to se mal da ne svakog zasjedanja dogadjalo. O preinakam obćinskog Pravilnika izbornog Reda bave se pokrajinski zakoni 19 ožujka 1866, 13 prosinca 1868, 13 listopada 1870, 19 listopada 1871, 21 veljače 1873, 3 ožujka 1873, 25 listopada 1881, 6 istopada 1883, 24 veljače 1884.

S owieh razloga Odbor Zemaljski ima čast predložiti Visokome Saboru sliedeći zaključak:

Da glede preinaka obćinskih zakona Odbor postupa po svom izkustvu i da ih predloži, ad bi se potreba pojavila.

Zadar, 3 srpnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Vranković.

(Prilog 69).

Visoki Sabore!

Sudbeno osoblje, koje se bavi o osnivaju zemljišnnih knjiga u pokrajini, jest u toliko malom broju, da dotične radnje napreduju proti svakome očekivanju slabo, a dovršenju istih, kad bi se onakim osobljem sliedilo, htielo bi se mnogo i mnogo godina. Ako se na primjer uzme kotar Sinjski, pak se računaju eventualnosti napredka u radnjam prema radnji dosad učinjenoj, rek bi da prije nekoliko trideset, oli više godina, nije se hvajde nadati konačnom uredjenju svijuh zemljišnih knjiga za vas Sinjski kotar.

Ne samo oskudica osoblja prouzrokuje ovako zakašnjenjenje, nego i strogi sadržaj naputaka, kakvi su prepeljeni kotarskim Sudovim. Evo kako to biva. — Imade na primjer, poreznih obćina, u kojima katastralni zemljovid bio je toliko površno i hitno reambuliran, a sad je toliko pun puncat pogriešaka, da sami vlastnici lahko se prevare ob istovjetnosti najskole oni koji nacrtima niesu posve vješti; te misle da katastralni zemljovid odgovara njihovim pravnim odnošajim, dočim to nije mnogo puta istinito, kako jih uvjerava sami mjernik. Na primjer, u Sinjskom polju imade livada od najnepravilnijeg mjerstvenog oblika, izmedju se skoro neomedjašenih, pri kojima je stvar puno lahka prevariti se, a lahko je prevariti se na samom licu mjesta, s čega dolazi i to da oblik ovakih livada mienja usljed preotimanja susjeda, jal u dobroj jal u zloj vjeri učinjenih.

Toliko je dakle stalno da sudbeni očevid u ovakim slučajim jest potrebit još prije svakog drugog predhodnog izvida, jer se već znade a priori, a uvjerava mjernik koji posve dobro poznaje dotične okolnosti, da ono što će se raditi na stolu u uredu valjat će baciti ća. Naravna je stvar da kad iza učinjenih izvida u uredu Sudac mora sve one izvide preinačiti, dapače puno puta izbrisati, jest prouzrokovana uzaludna danguba.

Ovo stanje stvari bi priobćeno od nekih kotarskih Sudova Sudištu prve molbe, koje nadgleda njihov rad; ali bi odgovoreno na način da se čini kano da Sudište nebi onakim pogrješkam u katastalnom zemljovidu vjerovalo.

Živa je ipak istina da u katastalnoj mapi porezne obćine Sinja pogriešene čestice stale su prema nepogriešenim u razmjerju kano dva prema tri. Prigovara se i to da se neda preinačiti red u radnji, zbog koga da valja najprije saslušati u uredu vlastnike, pak tek

za njihowog prislušanja odlučit o shodnosti očevidca, premda bi se činilo dosta jasno da § 10 ovršbene naredbe ovo neobhodno ne prepisuje, a § 21 zakona pokrajinskog ob osnivanju zemljišnih knjiga stavlja na prvom redu nuždu da se popravi mapa.

U koliko poznato, rek bi da u upisivanju kmetskih odnošaja u zemljištnicima razni Sudovi ne postupaju jednim te istim načinom, što bi valjalo izbjegavati, a mučno nebi bilo postići jednoličnost kad bi kad kada višji činovnik obašao kotarske sudbene uredove, te o predmetu glavom dao podredjenim činovnicima shodne naputke.

Čast je dakle dolipodpisatim predložiti Visokom Saboru sliedeći zaključak:

Umoljava se Vlada Njegovog Veličanstva da izvoli što skorije poprimiti shodne mjere, pak makar preinačiti ovršbenu naredbu odnoseću se na osnivanje zemljišnih knjiga u Dalmaciji, kako bi moguće bilo da rad osnivanja istih knjiga u Dalmaciji bude što pospješnije i jednoličnije nastavljen.

Zadar, 1 srpnja 1884.

Joso D.r Paštrović.

(Prilog 70).

Visoki Sabore!

Kotar Vrhgorski, do tu nedavno u neposrednom susjedstvu sa azijatskom vladom, najžešće je izmedju kotara Dalmatinskih oćutio njezin ubitačni upliv, koliko u moralnom toliko u materijalnom pogledu.

Onaj narod, predajuć uvjek od nasilnosti turske i stražeć svoja imanja, nije se, za mnogo vremena, mogao posvetiti radu mira i prosvjete, kô sto bi bio želio, i kô što se posvetiše drugi sretniji predieli naše domovine

S nesigurnosti odnošajâ pri granici, i visoka vlada kô da nije mogla il marila dosada starati se za napredak Vrhgorske krajine.

To nam očevidno dokazuju zapušteni putevi, vode Raztoka i Jezera neuredjene — koje se prelievaju, preko poljana vriednih da prehrane tri onakve krajine — riedke il nikakve škole, a najvjše stanje župničkih stanova i crkava, koje su prvi biljeg kršćanske prosvjete u svakoj iole naprednijoj zemlji.

U Vrhgorcu, — gdje ipak revno posluje porezni ured, koji dapače u odmjerivanju poreza nameće i preko zakona do 6.000 fiorina više, kô što se lani dogodilo — crkva naliči više špilji nego božjem hramu. Župnik Vrhgorski očitom škodom svog ugleda i svoje uzvišene zadaće primoran je pak stanovati u dielu ruševinâ kule bivšeg glasovitog turskog Bega Cukarinovića. Tko nije svojim očima vidio taj dio stare kuletine, koji nema ni 4 metra prostora, neće moć povjerovati da ljudski stvor tu stanuje, da stanuje dapače župnik, ta jedina osoba koja je u svako doba pristupna srdcu našeg seljačkog puka.

Godine 1854 vatra uništi slamnu kućaricu u župi Dusinjskoj. Na brzu ruku pučanstvo, s malom pomoću vlade, naćuli tad nešto kućice su dvie sobice, kao dva spuža. Ni kuhinju, ni čatrnju, ni nijednu od najpotrebitijih stvari nije se već tu providilo; župnik je prisiljen crpiti vodu iz nekakve jame koju zovu lokvom, al lokva nije, pa ju prociedivati na rešeto da ju od blata i druge nečisti izbavi, il mora potrošiti dio svoje mršave plaće da ju čini prenašati iz dalekog Jezera. I u tim nevoljam mora da žive župnik, koji je pô vieka revno posvetio službi crkve i države, koji je dapače glava svećenstva one krajine kao nadžupnik, i koji je dopokon zaslužio i carsko odlikovanje?

Na Orahu župnička kuća tako je prostrana, da župnik jedva jedvice može namjestiti svoj revet, a nevoljna je tako, da nije nego za srušenje. Dakako ni tu nema govora, ni o kuinji, ni o čaternji, ni o učioni, a može se slobodno reć ni o crkvi. Ništa pa ništa!

U Ravči, stojeć u crkvi vidi se liepo vedro nebo, i prieti neprestance pogibel da dio rova, koji se još drži, nesruši se na vjernike. Onaj bogoljubni narod stade velikim žrtvam idati novu crkvu, i učini nešto, ali zaludu dosad pitao ciglih 400 fiorinâ da dovrši radju.

U Zavojanim zidovi stare župničke kućice zjaju sa svih strana, osim što je kućica po ebi tiesna i vlažna, i što joj se je štrop srušio.

Kozičani, uzalud kucajuć za vladiuu pripomoć, sagradiše po sebi i malu crkvicu, al joj vonik nemogoše dograditi i u tu svrhu utaman se dosada obratiše starijoj vlasti.

Da dalje neidjemo, nabrajajuć druge potankosti, po ovim samim podatcim visoki Sabor nože bit uvjeren kako je od skrajne nužde doć na susret svim pravednim željam Vrhgorskih rajišnika, počamši crkvami i župničkim stanovim, kroz koje u narod prodiru prvi zraci provjete i pouke.

S toga nam je čast predložiti:

Neka visoki Sabor izvoli izjaviti želju vladi N. V.:

a) da obrati osobitu svoju pažnju na potrebe kotara Vrhgorskoga u obće;

b) da osobito razpita stanje crkava i župničkih stanova u istom kotaru, i da čim prije dovolji pravednim željam onog pučanstva i svećenstva.

U Zadru, 3 srpnja 1884.

Juraj Biankini.

(Prilog 71).

Predlog.

Čast je podpisanijem podnieti slijedeći predlog:

Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju C. K. Središnjoj Vladi u Beču, da čim prije budu ukinuti iznimni sudovi u Boki Kotorskoj, stvoreni zakonom 28 februara 1882, kašnje iznovice produljeni do konca decembra 1884 zakonom 3 junija 1884.

Zadar, 1 julija 1884.

Gjuro Gojković — D.r Bakotić — Sava Bjelanović — Joso Kulišić — G. Vukotić — D.r Pezz — Simić — Vojnović — L. Zore.

(Prilog 72.)

Visoki Sabore!

Kod svakoga iole dobro uredjena naroda, najveći predmet o kojem se vlade i vlasti bave, to je bilo i biti će poljodjelstvo, kao jedini izvor i sredstvo bogatstva i ljudskog napredka, državnog mira i zadovoljstva. Poviest nam dokazuje kako je zapadno carstvo propalo usljed toga, što narodu nije bilo dato zemljišta da radi; u nekim državam su se morali ukinuti težačka robstva, jer su prietila državnom miru. Danas vidimo kod nekih naroda gdje se pučanstvo buni i seli, jer mu velikaši nedaju povoljna kmetovanja, ili mu nudjaju zemljište uz nemoguće uvjete: kod drugih pak vidimo ga uskošena, usljed neizvedljivih naredba, lienčariti i siromašiti.

Učeni Loria u svojoj knjizi „La rendita fondiaria“ naznačuje točno da: „La radice „della moderna malattia sociale non istà nella separazione dell' operajo dal suo prodotto, ma „nella separazione del coltivatore dalla proprietà della terra“; a Mazzini u svojem djelu „Leggi di economia politica“ uči: „L' uomo non crea la materia, ma crea le ricchezze, „perchè determinando certi movimenti nella materia esistente, fà si che ciò che è già utile „cresca d' utilità“. Tim uslovim i svagdašnjim izkustvom uvidjamo, da gdje nema radnje tu nastaju glad i smutnje.

Sbog toga nam se čini dužnost pozvati Vladu N. V. nek uzme ozbiljno u obzir stanje poljodjelstva u Dalmaciji, koje sa strane novčane i obstojećih zakona i naputaka ne napreduje već se suzbija i ustavlja, na štetu države i pučanstva. Sa strane novčane jer nema zemljištnih knjiga, te se moraju, u nevoljnim godinam, težaci i posjednici uticati kamatnicim: sa strane zakonâ i naredabâ, jer su se skalupili po tudjim nazorim, a ne po narodnim nuždam i okolovštinam.

Neki zakoni i neke naredbe se ne dadu namećati s jednoga na drugi narod, kao niti običaji, a budi tomu dokaz današnje stanje poljodjelstva u našoj pokrajini, koje je sasvim iznimno, prama ostalim pokrajinam carstva; kod drugih naroda uz poljodjelstvo ima obrta, trgovine i ostalih proizvoda, dočim kod nas loza i maslina su jedini proizvodi kojim da se državni i pokrajinski trošci izplate, i domaćim potrebam doskoči.

Ministarstvo nam pruža zgodu da se nabave turnji, badnji, smrke itd. uz nizku cienu, a politička vlast ne dopušta sadjenje lozâ! Čemu dakle ti strojevi? Kako da narod žive? Otkud da plaća poreze i daće? Na čem hranu i rakiju da kuha kad nema goriva? Ima krajeva u našoj pokrajini gdje narod izključivo žive lozom, maslinom i višnjom; nikakva druga radja nebi mu mogla zamjeniti potrebiti dohodak u onim predjelim da živuka, da napreduje; a takvo je stanje svih stanovnika otokâ i stanujućih primoraca na kopnu — kad bi ti žitelji morali obsluživati prividnu korist šumarskog obstojećeg zakona, morali bi seliti i tumarati trbuhom za kruhom i opetovati zla djela požarom i haranjem. Pučanstvo se je uzmnožilo, a današnja ciena vina ohrabrila je našeg radnika na posao i nastojanje — treba zato da Vlada N. V. olahkoti radnju i da danas više negoli ikada izda razumne naputke svojim činovnicim o krčenju tako zvanih šuma, kojim pučanstvo nemože da žive, ako mu se ne dozvoli sadjenje lozâ, maslinâ, bajamâ, višanjâ itd. — koja koristna voća donamješćuju zakršavljenu goru.

Usljed obstojećih zakona vidimo neke smješne odluke poslovača političkih, koji proti svojem zdravom razumu, naslanjajući se na §§, zabranjuju sadjenje lozâ i na onim mjestim, gdje je i prvo sadjena bila, i gdje jedino lozom mogu se okoristiti.

Navesti mi je neke. U jednom mjestu od 46 prositeljâ, samih 20 dobiše dopust; ostalim bi odgovoreno: nedozvoljava se jer neima nego to jedino mjesto; — drugomu: odbija se prošnja jer u odlomku nebi ostalo prilična prostora šume; — trećemu dozvoljava se svuda: „Visto che alla frazione resta ancora disponibile una proporzionata quantità di bosco“. Kako se to sudara odlukom drugom, gdje kaže da nema prilična prostora u odlomku? Četvrtomu: odbija se, jer nema nego jedino mjesto i s toga što mu bijaše prvo dopušćeno? — Puste dosljednosti! itd. bez da jih nabrajam na stotine.

Pitamo sada: odgovaraju li odluke potrebam naroda i napredku poljodjelstva? Ni najmanje!

Jednom čovjeku sva baština sastoji u jednom komadu zemlje, jedino prikladnu sadjenju loz ; nesmie niti može ga opredieliti tom koristnom obradjivanju, jer statistika zahtieva u svakom odlomku toliko prostorije šuma! Jesuli pravedne i dosljedne takve naredbe napredku gospodarstva? Držimo da nisu niti će biti; dočim statistika nebude mislila da hrani posjednike šumâ.

Da ne dosadjujemo sličnim mnogobrojnim primjerim, nalazimo shodno opomenuti Vladu N. V. da se sporazumno s Obćinami, kojim najviše stoji na srdcu uzgojenje šumâ, mir i napredak svog pučanstva, dogovori, i zabilježi, jednom za uvjek, mjesta paši, lozi, šumi, tako da poljarim, stražarim i lugarim bude lahko nadgledati i nadzirati opredieljena mjesta, a pučanstvu u miru i skladu ovršivati svoju radnju, a da nebude prisiljeno opetovati dozvolu krčenja za onu česticu za koju je već tri godine nase dopust bilo dobilo. A nije ni pravično da za istu stvar troši i dangubi dva puta.

Još jednu formalnu netočnost treba da napomenem, a to je da politička vlast izdaje dozvole jednom odlukom za više česticâ: tako da jedan posjednik koji ima više težaka nemože svakomu da je podade na obranu i opravdanje krčenja. Šta se sgadja? Da težaci kad krče ili u svojim ladjam voze ono malo žilâ i hrebljučja, stražari i oružnici otimlju njim orudje, uzapte gorivo, tumačeći prekršaj zakona, jer nema uza se prepisanu dozvolu. Ti jadni ljudi trudni a i više puta gladni moraju voziti i goniti tri četri sata daleko od svoje kuće, bližjem uredu, da budu sudjeni — ili više puta se opiru nepravednom postupanju, tako da s gorega na gore, padaju pod kazneni zakon, sbog oporbe javnoj snagi.

Tim i sličnim neredim treba da Vlada N. V. skoči u pomoć uklonivši nesporazumljenje medju pučanstvom i političkim poslovačim, koje narod gleda kao krvnike i najveće svoje

neprijatelje — dočim kad bi nepristrano vršili svoju dužnost, smatrao bi vlast kao svog skrbnika i ljubeznog nadziratelja.

Na taj način će se šumarstvo i poljodjelstvo podići, dočim silom i progonstvom će se utamaniti„ štete i neredâ izazvati.

Usljed navedenih razloga predlaga se visokomu Saboru nek izrazi želju Vladi N. V.:

1.o Da kotarska Poglavarstva uputi na manju strogost a na veću razboritost u udieljivanju dozvolâ za krčenje zemalja tobož šumskih;

2.o Da jih povlasti udielivati dozvole na dulje rokove nego što su običri;

3.e Da naredi da gospodari zemalja, kad su dobili dozvolu krčenja, mogu pod svoju odgovornost izdavati svjedočanstva pismena ljudem koji drva prenose, odnoseći se u tim svjedočamstvim na broj i dan dotične dozvole.

Zadar, 5 srpnja 1884.

D.r Tomić.

(Prilog 73)

Visoki Sabore!

Podpisani zastupnik časti se učiniti sliedeći predlog:

Da izvoli Visoki Sabor zamoliti Vladu N. V. da poreznicim otoka Raba obustavi pobiranje ostanaka poreznih odnosećih se na upravu C. K. Primnika Nicolini, za koje traže od njih isplatu; a to dok rečeni poreznici dobiju od Financialne Vlasti točnu razbrojitbu obistinjena duga njima naprćena ukupno za porezne ostanke, naznačajući godine i vrste poreza, kao što i kmetskih naknada isplaćenih ili neisplaćenih.

Da izvoli jošte Visoki Sabor preporučiti C. K. Vladi neka poreznicim otoka Raba dade oprost od onoga poreza što su jur platili — a za koje nepriznaje se valjana isplata, jer nepriznaje se pravilnost namirnica izpuštenih od C. K. Primnika Nicolini.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Joso d.r Paštrović.

(Prilog 74)

Visoki Sabore!

Svak zna za nečuvenu strogost, kojom državno odvjetništvo progania novine u zadnje vrieme. Poviest našeg novinarstva za ove zadnje dobe, mogla bi se zvati poviest *konfiskacije*. Zapljene su dostigle izvanredan broj.

„Narodni List“ bio je zaplienjen godine 1882 6 puta, godine 1883 26, to jest za četvrti dio cielokupnog godišnjeg izdavanja — a prvih mjeseci godine 1884, 6 puta. „Katolička Dalmacija“ godine 1882 11 putâ, godine 1833, 6, a u prva četiri mjeseca godine 1884 7 putâ. „Srpski List“ godine 1882 2, godine 1883 6 a prvih mjeseci 1884 3 puta; a napokon „Dalmata“ 1 put godine 1882, 7 puta godine 1883 a 1 put u početku ove godine. U malo više od dvie godine imadosmo dakle u Zadru 93 zapljene. To su sve listovi koji izlaze 2 puta na sedmicu, osim „Srpskog Lista“, koji izlazi sami jedan put.

Kako se vidi, „Narodni List“ bi odlikovan i baš s toga što se nije zacao prosudjivati djelovanje pokrajinske vlade, i što kadkad ni iste ministre prištedio nije.

Činovnici državnog odvjetništva, obterećeni velikim poslom, radi velikog broja običnih zločina, koje im je proganjati, mjesto da se bave važnimi kaznenimi parnicami, koje obćinstvo živo zanimaju sbog sigurnosti osobâ i imanja, moradu često da gube zlatna vremena, strogo pregledavajuć članke raznih novina, neizključivši nit iste otvorene dopise, i nesmiljeno proganjajuć prvo pravo gradjanâ ustavne države, razsudjivanje vladina djelovanja. Dapače rek bi da je pregled novinâ postao glavnim poslom državnog odvjetništva, kö da su kritični članci pogibeljniji javnoj sigurnosti nego li kradje, zlobne štete, ubojstva i svi ostali zločini, koji nas tište.

Proganjanje kritike vladina djelovanja, lakim sredstvom zapliene, prekoracilo je granice, ustanovljene ustavnim zakonim i kaznenim zakonikom.

Po prvim, to jest po člancim 1, 2, 3, 9, temeljnog zakona 21 prosinca 1867 o vršenju vladine i eksekutivne vlasti i po § 1 i 3 zakona 25 srpnja 1867 broj 101 o ministarskoj odgovornosti, ministar koji podpisuje previšnju odluku imenovanja ili umirovljenja, odgovoran je za te čine; jer u ustavnim državam ministar krije nedotaknjivu i neodgovornu osobu vladara.

Ali mi smo vidili gdje se članak, u kom se prosudjivalo umirovljenje dvorskog savjetnika, plieni i osudjuje rad smetanja javnog mira poticanjem na mržnju i prezir proti osobi N. V., akoprem na isto Veličanstvo nije se nipošto odnašao članak, kojim se je nasuprot izrično nišanilo na ministra, što no je bio podpisao dotičnu odluku.

Mi smo vidili, gdje se članci pliene rad bunjenja, koje bi se tobož počinilo bilo nazivljuć jednog činovnika *vitez od*.... i nadodajuć ovim riečim nekoliko piknja, u kojim je državno odvjetnjštvo čitalo rieč, što no nije bila napisana, a sve to proti jasnoj ustanovi § 11 kaznenog zakonika, po kom nitko nije dužan da odgovara za neizražene misli.

Mi smo vidili gdje se pliene i osudjuju članci, u kojim se na pristojni način osudjivalo zlo uredjenje poštarskog razdobnika, u nekojim mjestim naše pokrajine, a to jer je članak svršivao upitom, možda neopravdanim, ali svakako dopustljivim: da li će u pogledu osoblja kod pošte ostati sve pri staroj?

Mi smo vidili gdje se zaplienom niekalo pravo prosvjeda proti imenovanju osoba nevještih hrvatskom jeziku, za upravna mjesta, akoprem su ta imenovanja bila povriedom jasnih ministarskih naredaba.

U jednu rieč, svako prosudjivanje vladinog djelovanja, neizključivši ni činovnike nižeg razreda, kô što nas je žalostno izkustvo naučilo, ima pred sobom raztvoren jaz zapliene, koja je spravna da ga proguta svaki put, jer se u ma kojoj nešto živahnoj i slikovitoj rieči lasno vidi poruga, u svakoj odlučnoj i jezgrovitoj izreci lasno se pogrda opaža. A netom su se iznašle poruga i pogrda, kaže se ni dvi ni tri da se s njim nastoji dražiti na mržnju i prezir pram osobam postavljenim na vlasti a onda je posao gotov, jer se to zove bunjenje.

Naši temeljni zakoni, puni najsvečanijih i najbučnijih izjava, proglasuju da je *cenzura* ukinuta. Ali na način, kojim se uporavlja kazneni postupnik u tiskarskim poslovim, obstoji *cenzura* pooštrena, jer zapliena prieči širenje pisane misli, nanaša raznih dosada novinaru, a istodobno ne štedi ni vlastništvo, koje je barem cenzura štedila.

U sjednici dneva 28 lipnja, pokrajinski sabor primio je predlog zastupnika D.ra Bakotića da se Vladi N. V. izrazi želja da bude ukinut objektivni postupak u tiskarskim poslovim, i dobro je učinio. No, i kad bi mjerodavni krugovi bili spravni da toj želji zadovolje, što se po nekojim izjavam mora izključiti, svakako toli korenita promjena u zakonodarstvu nebi se mogla izvesti preko noći, a valja nastojati da se po mogućnosti još sada pribavi pokrajinskom novinstvu ona sloboda, koju se ima pravo zahtjevati u ustavnoj državi; a to se može postignuti slobodoumnijom uporabom postojećih zakona, premda su ovi zadahnuti reakcionarnim duhom.

Zapliena nije bila jamačno ostavljena da se uguši, kô što se to čini danas u Dalmaciji, svaka izjava nepoćudna gospodi na vladi i njihovim podčinjenicim. U ustavnoj državi nemože biti zaplieni druge svrhe nego da se, u izvanrednim slučajevim, zaprieći širenje tiskopisa, pogibeljnih za sigurnost države, kao na primjer, priobćenje viestî glede kretanja vojske u ratno doba, ili pogibeljnih za javnu sigurnost, kô što na primjer, poticanje na zločinstva ili prestupnike za pučkih smutnja, ili napokon pogibeljnih za javnu ćudorednost ili nepodobnih prema osobi N. V.

Uporavljajuć zaplienu na svaki novinarski proizvod samo zato što može slučajno upasti pod koju elastičnu naredbu drugog reda, sadržanu u kaznenom zakonu, kako se to činilo u Dalmaciji za zadnjih vremena — znači postaviti načelom vladanja preventivni sustav, koji u ustavnoj državi, osobito prama štampi, valja da je uporavljen velikim obzirom.

Kô u svim državam, ovisi i u Austriji o uputcim ministra pravde ponašanje državnog od-

etništva prama novinstvu. Zašto su za „verfassungsfreundovih“ ministarstva zapliene bile edke? Zašto se je kroz 10 godinâ brojilo u Zadru samo 10 zapljena, a sada u malo više 2 godline već ih se broji do 93?

Zar, je novinstvo postalo odlučno i goropadno? Ne: za onog vremena, kad su zapliene le riedke, „Narodni List“ je bio oporbeni list i borio se je živo proti tadašnjem sustavu i oti ministrim koji su tad s nama vladali. Al ovi, to im se mora priznati, znali su poštovati rava novinstva.

Zar, jer sadašnji činovnici državnog odvjetništva naginju k sustavu ukrotjenja? Ne: jer i imadu dosta posla proganjajuć obće zločine, a da uzmognu gubit mnogo vremena baveć svim dugim uredovnim potankostim zapliene listova. Strogost proti pokrajinskom novinstvu ora dakle da bude posljedica viših naputaka.

Obstojeli ovi naputci, tad je nastojati da budu promienjeni u slobodoumnijem smislu; nestojeli, ima se gledati da se dade drugi pravac državnom odvjetništvu. A to je lako; jer o zakon ne nalaže državnom odvjetništvu dužnost zapliene, no ga jednostavno uoblašćuje da ieni tiskopise, koje rad njihova sadržaja, valja proganjati u javnom interesu, dosta je jedna ma rieč ministrova a da se poboljša položaj novinstva. Ministar ustavne države, član takoana pomiriteljna ministarstva, imao bi izustiti tu rieč u smislu istoga svoga programa, jer pomirba ne vrši borbom proti novinstvu i pritiskom. Na taj način ne predobivaju se nepritelji, no se konačno i prijatelji gube.

Kad je zastupnik Klaić u financialnomu Odboru Carevinskog Vieća podigao glas proti plienam listovâ u našoj pokrajini, ministar mu je odgovorio opazkom, da su zapliene pordjene bile od sudištâ. Ali potvrda je postala mal da ne običajna posliedica zaplienâ, i u om pogledu doživilismo znamenitih slučajeva.

Van pokrajine, n. p. bila je donapokon potvrdjena zapliena govora držanih u parlamentu u Dalmaciji visoki prizivni sud potvrdio je zaplienu jednog broja „Narodnog Lista“, radi vinog otvorenog dopisa od 16 rieči, koji nije u ničem bio kriv nego u tom da je završvao riečim: „našeg malog Davida.“ U težkoj pravničkoj radnji, kao što je označivanje tiarskih kažnjivih čina, naši su se sudovi slagali s državnim odvjetništvom više nego li u oačivanju običnih kažnjivih čina, pri kojim je kad kad mal da ne nemoguće da obstoji razika mnenja.

Na mjesto pozivati se na potvrde zaplienâ, imalo bi se pomnjivo razmišljati ob ovom fakmu velike važnosti, jer bi se moglo doći do zaključka, da sadašnji sustav ne samo da priskuje nowinstvo, no da bi mogao i uzdrmati ugledom istog sudbenog činovništva.

Ali i kad potvrdam zapliene nebi bilo prigovora, tim nebi bio opravdan sustav, koji je vladao kod nas u zadnje doba prama štampi, jer pitanje nije sudbeno već politično, a to li se u ustavnoj državi može dotjerati, kako se čini u Dalmaciji, preventivni sustav do ga, da proganjajuć neprestanimi zaplienami novinstvo koje se usudjuje prosudjivati djelonje vlade i njezinih činovnika, postane sloboda pravom obsjenom? Odgovor nemože biti ojben. Mi nećemo zahtjevati od ministra pravde da prepiše glasovitu okružnicu ministra Alfa Cremieuxa, koji je pisao jednom ove mudre rieči francuzkim državnim odvjetnikom:

„Nije politički čovjek, tko nije oklopljen proti novinstvu.

„Nevalja se lako razsrditi na novine: njihovi sudi, njihove izjave, njihove psovke, kadkad iste njihove laži mogu koristiti. Da vam kažem očito svoje mnenje, neproganjajte do suda, nego onda kad prieka i moćna nužda bude silila na to. Naši živci valja da su manje

„ćutljivi nego oni privatnih ljudi. Kad se ima čast biti na vladi, valja često rukom pomilovati lice i reći u sebi: ja se ne ćutim ozledjenim!“

Ne, mi nezahtjevamo od naših državnika, toliko požrtvivosti i slobode, no samo onoliko umjerenosti prama novinstvu, bez koje moglo bi se reći da je ustav puka fikcija. S toga nam je čast predložiti:

Da Visoki Sabor na temelju §. 19 zemaljskoga pravilnika izvoli izraziti želju Vladi N. V., nek se državna odvjetništva u Dalmaciji upute da popušte od dosadanje strogosti proti novinstvu služec se zaplienam u suglasju s obzirim dužnim ustavnom življenju i višim ciljevim radi kojih obstoji u zakonu pravo plienjenja listova.

Dr. Ivčević — Dr. Tomić — Dr. Zafron — Morpurgo — Dr. Machiedo — Didolić — Dr. Bulat — Biankini — Dr. Paštrović — Zanchi — Dr. Arneri — Gjaxa — Bjelanović — Čingrija — Šupuk — Karaman — Ljubić.

(Prilog 75).

Br. 29 - Sab.

Visoki Sabore!

Kako je iztaknuto u izvještaju Zemaljskoga Odbora o proračunu zemaljske zaklade za god. 1885, „Potrebština“ ove zaklade iznosi prama svoti odobrenoj za godinu 1884 fiorinâ 17.068 više.

Ovo povišenje ima se prepisati po rečenom izvještaju trima faktorima — pa pošto je Financijalni Odbor razvidio ostale stavke potrebštine i našao da su podpuno opravdane, zaustavio se je na tri povišena naslova — te pronašao da su i ova takodjer podpuno opravdana. „Prvo povišenje“ stoji pod naslovom „Bônice“, gdje je za god. 1884 bilo proračunano f. 155,065, dočim za god. 1885 pročunano je f. 157.259 — to jest 2194 fior. više. „Drugo povišenje“ stoji u prinesku zemaljskoj učionskoj zakladi i mirovinskoj zakladi učiteljâ.

Za god. 1884 doprinesak pokr. učionskoj zakladi bio je od fior. 107.628, dočim za god. 1885 poskoči na fior. 114.381 — ima dakle više fior. 6753

Za god. 1884 doprinesak mirovinskoj učiteljskoj zakladi bio je od f. 11.050, dočim za god. 1884 poskoči na f. 14.017, ter ima više f. 2967

Ovo ukupno povišenje od f. 9720

bilo je već predloženo u dotičnim izvještajim financijalnog Odbora, i primljeno od Visokoga Sabora, te s toga netreba da ga ovdje opravdamo.

Treće povišenje stoji pod naslovom „Pokrajinski dug“. Ovdje opažamo novu stavku pod imenom „Zajam gibni“ f. 5250. Financijalni Odbor našao je da je ova stavka takodjer opravdana, jer novac razpoloživ za gradjenje nove Bônice u Zadru i u Dubrovniku neće biti dostatan da pokrije sve troškove. S toga treba da se sklopi zajam od najmanje f. 100.000, koji za ovu godinu može biti fluktuantne naravi. Računavši 5¼ po sto na ovu svotu, Zem. Odbor predložio je rečenu stavku od f. 5250, proti kojoj financijalni Odbor nemože dignuti prigovora.

Što se tiče „Pokrića“, pošto Potrebština iznosi f. 398.579, a osobiti dohodci zemaljske zaklade iznose f. 71.164, valja pokriti zemaljskim nametim svotu od f. 327.415.

Na pokriće ove svote Zem. Odbor predlaže:

a) Prirez od 33% na izravne poreze, dočim za god. 1884 bio je od 30%.

b) Prirez od 100% na potrošarinu na vino i na ostale stvari, izuzam stavke 3, 4, 6 cienika, dočim za god. 1884 bio je od 100% na vino a od 75% na ostalo.

Prirezom 30% godine 1884 preliminarana je bila svota od f. 198.150, dočim za g. 1885 prirez od 33% dao bi f. 198.990, t. j. samo f. 740 više, jer pristojbina koju pobira država bila je od financijalnih organa pogrješno proračunana za godinu 1884 na fior. 660.500.

Novi podatci pobrani od Zem. Odbora dokažuju da su državne pristojbine na koje se udara prirez sliedeće:

a) Zemljarina . . .	f.	288.000
b) Najmovna kućarina .	„	148.000
c) Razredna kućarina .	„	56.000
d) Obrtarina . . .	„	73.000
e) Dohodarina . . .	„	38.000
Skupa	f.	603.000

Pošto je dakle zemljarina u cieloj Dalmaciji obaljena od blizu 70.000, netom je kućarina poskočila samo za blizu 10.000, nebi se moglo reći da bi pokrajina u obće preveć obterećena bila kad bi se udario prirez od 33%. — Ali uvaživ da ima občinâ, ako ne kotarâ, u kojima je zemljarina poskočila; i uvaživ da je kućarina u nekim mjestima, osobito u gradu Zadru, dosta poskočila, Financijalni Odbor odlučio je predložiti Visokomu Saboru da obzirom na ove okolnosti bude obaljen na 30% pokrajinski prirez na izravne poreze, te s toga da dotična stavka proračunana su . . . . f. 198.990
bude obaljena na . . . . „ 180.900

a da drugim načinom bude pokrivena svota od . . . . „ 18.090

U tu svrhu Financijalni Odbor predlaže da bude povišen prirez potrošarini na 116%, kojim će se utjerati f. 18.080 više od proračunanih pod ovim naslovom. — A tako predračun mjesto da završi pretičkom od fior. 625, kako je predloženo od Zem. Odbora, završit će pretičkom od fior. 615.

Ali pošto valja predvidjeti slučaj da ovaj povišak nebi dobio previšnju potvrdu, Financijalni Odbor pronašao je da treba takodjer ovlastiti Zem. Odbor da u ovom slučaju naknadno zapita odobrenje prireza do 33% izravnim porezom.

S navedenih razloga Financijalni Odbor časti se predložiti:

1.o Da Visoki Sabor izvoli uzeti podlogom posebnoj razpravi proračun zemaljske zaklade za god. 1885 popraćen izvještajem 11 lipnja 1884 Br. 29 zemaljskoga Odbora.

2.o Da Visoki Sabor izvoli primiti u posebnoj razpravi stavke naznačene u istom proračunu sa sliedećim popravcim pri naslovim V, VI:

V. „Prirez pokrajinski izravnim porezom:" 30 po sto na zemljarinu, kućarinu, obrtarinu, dohodarinu, a na ukupnu pristojbinu od fior. 603,000, fior. 180,900.

VI. „Prirez pokrajinski potrošarini:"

a. 116 % na vino, a na fior. 21000, f. 24,360

b. 116 % na sve ostale stavke izuzam

stavke 3, 4, 6 cienika, a na f. 92,00, „ 106,720 = 131,080.

3.o Da usljed posebnog glasovanja Visoki Sabor zaključi:

1. Potrebština zemaljske zaklade za god. 1885 proračunana je sa . . . f. 398,579
a osobiti dohodci zem. Zaklade ustanovljeni sa . . . . „ 71,164

2.o Na pokriće izvirujućega manjka od . . . . f. 327,415
odareni su sliedeći zemaljski nameti:

a. prirez 30 % izravnim porezom: zemljarini, kućarini, obrtarini i dohodarini (pristojbina redovita i vanredna).

b. Prirez potrošarini po cieniku dodanu zakonu 18 svibnja 1875 (Z. Z. L. Br. 51) 116 % na sve stvari, izuzam točke cienika 3, 4, 6.

c. **Posebna odredbina na uvoz u sva mjesta podložna potrošarini:**

na pivo	**f. 0:90**
na žeste neosladjene	**„ 3:—**
na žeste osladjene (točka 4 cienika)	**„ 4:50**

na svaku metričku centu (Zem. Zakon 17 studenoga 1880 Br. 62).

4. Ovlašćuje se Zemaljski Odbor, kad nebi prirez potrošarini dobio previšnju potvrdu u razmjeru od 116%, da naknadno zapita odobrenje prireza do 33% na izravne poreze: zemljarinu, kućarinu, obrtarinu i dohodarinu (pristojbina ukupna, redovita i vanredna).

Zadar, 4 srpnja 1884.

Predsjednik-Izviestitelj

Bulat

(Prilog 76).

Br. 195.

Visoki Sabore!

Pri lanjskome zasjedanju ostadoše neriešeni usljed zatvora Sabora predlozi častnih zastupnika Serragli i družine, Didolić i Arneri, odnoseći se na polakšice u prometu pri moru sa carinarskog stanovišta.

Predlog častnoga Serragli jest sliedeći:

„La Dieta dà incarico alla sua Giunta di provocare dalle competenti autorità dei ragio-„nevoli provvedimenti, i quali senza rallentare minimamente la tutela dei diritti erariali ren-„dano libera la circolazione marittima da un circondario doganale ad altro attiguo. E siccome „non tutte le norme potrebbero convenire ad ogni parte della Dalmazia, e siccome le faci-„litazioni potrebbero essere più late in una che nell' altra, così sarebbe opportuno che presso „ogni Intendenza si tenesse una commissione composta dell' Intendente, di due delegati della „Camera di Commercio, di un Ricevitore doganale e di un rappresentante Comunale, ed in „questo si concretasse quali facilitazioni si potrebbero addottare a singoli tratti di costa, quali „merci ed in quale quantità, sia nazionali sia mediante dazio nazionalizzate, possano circolare „senza recapiti doganali. All' Ecc. Direzione sarebbe riservato il giudizio sulle proposte com-„missionali e l' ammissione di quelle che le sembrererebbero giustificate.

„Per tal modo non sarebbe più lesa la libertà del commercio interno ch'è una massima „economica incontrastabile e incolumi resterebbero i diritti della Finanza“.

Predlog častnoga Didolića glasi:

„Neka Visoki Sabor izrazi Vladi Njegova Veličanstva želju da bi izdala naredbu, usljed „koje da oblakšice obstojeće za promet unutreni u granicah sveze carinarske, protegnu se i „na promet izmedju kopna i otoka Brača, kad je dokazano da dotična brodica dolazi iz koje „luke istog kopna“.

A častni Arneri, dostavljajući spis upravljen po Obćini Trpanjskoj i trgovačkoj-obrtničkoj Komori Dubrovačkoj, učinio je sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor preda Zem. Odboru pridružene spise Obćine Trpanjske, da ih u

„obzir uzme u slučajnim predlozima pri riešenju predloga častnog zastupnika Serragli o po-
„lakšicam u prometu pri moru sa casinarskoga stanovišta“.

Uvaživ da je predlog častnoga Serragli, komu se pridružuju oni častnih Didolča i Arneri, ustavan, a velika njegova važnost posvjedočena je činjenicom, da su ga svi Saborski zastupnici podpisali;

Uvaživ da strogo vršenje zakonskih propisa carinarskog pravilnika u prometu na noru strašno otegoćuje, dapače na više mjesta onemogućuje trgovinu, velikom štetom stanovnka u pograničnom carinarskome srezu;

Uvaživ da bi se dalo postignuti olakšica bez škode državnoga erara, i da je nade da bi razboriti predlozi u tome smjeru uspjeha imali kod Visoke Vlade, tim veće da i na raznim stranama na kopnu priznajn se tegoće sadašnjega carinarskoga pravilnika u pograničiome srezu, jer dotične odredbe datiraju od vremena kad je obći promet stegnut bio na jelnostavna obćila, kad ni parobrodâ ni željeznicâ postojalo nije, i da je jur predlogâ u tom smislu učinjeno carevinskom Vieću;

Uvaživ da po predlogu gosp. Serragli dotične mjere na oblakšanje prometa imale bi se dogovorno primiti sa carinarskijem vlastima, koja okolnost naravno olahkotila bi njihovo sastavljanje sa političkog gledišta;

Zem. Odbor časti se predložiti sliedeći zaključak:

„Sabor nalaga Zemaljskom Odboru neka odmah preduzme korake potrebite za izvedenje
„predloga častnoga zast. Serragli, što se tiče sazova povjerenstva u tri glavna mjesta gdje
„stanuju cc. kk. financijalne Intendence i trgovačke Komore; pak neka o slučajnim predlo-
„zima tih povjerenstva u dogovor stupi sa c. k. Ravnateljstvom financijâ; ter ugovorene
„mjere za oblakšanje prometa što krepčije preporuči Visokome Ministarstvu Financija.

Zadar, 5 srpnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić

(Prilog 77).

Uz Br. 234.

Visoki Sabore!

Pri lanjskom zasjedanju ostadoše neriešeni sliedeći predlozi:

1.o Častnog zastupnika Gjura Vukotića:

„I. Daje se nalog Zem. Odboru da odpravi ove godine svoga mjernika za izvršenje tehničkih radnja na predjelnom putu Rose-Gjurašević-Lješević-Kovači.

II. Da se uvrsti u proračun godine 1884 neka svota kao prvi rok za gradnju istog puta.

III. Daje se nalog zem. Odboru neka usljed podnešene molbe općine Grbaljske od 27 marta t. g. Br. 27 naredi onom općinskom Opraviteljstvu da mu po mjerniku izradjene tehničke radje mostova u Bratešiću i Nalješiću budu dostavljene.

IV. Neka Zem. Odbor u svoje vrieme za gradnju tih mostova opredieli novčanu svotu, kojom će se majstori i potrebiti materijal moći podmiriti, a argatovanje da bude na teret dotičnih odlomaka.

V. Neka Odbor za popravu općinskih putova u gornjoj i donjoj strani Grblja, odredi po mogućnosti neku svotu, kojom će se zabataljeni puti ikoliko moći popraviti.“

2.o Častnog zastupnika Tome Didolića:

„I. Neka Visoki Sabor preporuči Zemaljskom Odboru da što skorije dade napraviti osnovu predjelnog puta na Braču, a prije svega ogranak sa Bola na Supetar.

II. Da u dieljenju podpora bude imao obzira na osobite potrebe za predielni put općina Bračkih.“

Uvaživ da ovi predlozi smjeraju na unapriedjenje, uredjenje i poprave unutra spomenutih puta;

Uvaživ da Zem. Odbor, što se predielnih puta tiče, nastoji svom snagom da što prije sve pute sadržane u zakonu 14 travnja 1874 uredi, u koliko mu zemaljska sredstva dopuštaju; ali da sva uredjenja na jedan mah izvesti nije moguće;

Uvaživ da pri razdieljenju svote ustanovljene u proračunu zemaljskome za podpore obćinam pri uredjenju svojih puta, Zemaljski Odbor gleda kako da svim pravednim željam zadovolji u granicam razpoložive svote; ali da sa dobrom upravom ne dade se spojiti naznačenje unapried koja obćina i koji prodmet imaju biti kroz stanovito vrieme u obzir uzeti;

Ima se čast predložiti da Visoki Sabor preda Zem. Odboru sve predloge uz preporuku na uvaženje.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić

(Prilog 78.)

N. 2633.

Visoki Sabore!

Stalni Pisar kod Zem. Odbora Jozip Armanini pita mirovinu. Na tu prošnju bi Armaini ponutkovan od istog Zemaljskoga Odbora, i to jer pri preustroju Odborove pisarne i pri odpunome uvedenju narodnoga jezika kao poslovnoga, Armanini nemože službe obnašati radi epoznavanja tog jezika.

Armanini je stupio u službu Vis. Sabora i Odbora još 6.ga travnja god. 1861, i to ao privremeni pisar; pa kasnije god. 1871 bila mu je udieljena stalnost. On dakle privremene i stalne službe ima skupa 23 godine i 3 mjeseca.

Plaća koju sada uživa iznosi fiorina 950.

Strogo po zakonu on nebi imao prava nego na mirovinu od trećine te plaće.

Nego uvaživ da je Armanini kroz sve svoje vrieme službovanja bio uzor poštenja, vjerosti i revnosti, i da je na neki način prisiljen pitati mirovinu usljed preokreta narodnoga u emlji, a s druge strane napredovao je u godinam i zdravlje mu nije najbolje, zemaljski Od-

bor drži shodnim i pravičnim da se privremena služba Armanina uračuna kao stalna, i da mu se putem milosti udieli godišnja mirovina od fiorina 600.

Časti se dakle predložiti neka Visoki Sabor zaključi:

„Udieljena je mirovina od godišnjih fiorina 600 Pisaru Zem. Odbora Jozipu Armanini i to počam od 1.o Kolovoza t. g.“

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Klaić.

(Prilog 79)

Br. 119.

Visoki Sabore!

S razloga navedenih u izvješću Zemaljskog Odbora od 2 srpnja 1884 Br. 2584; i

Uvaživ da već prigodom glasovanja proračuna za god. 1885 Visoki Sabor primio je u načelu da se sklopi gibni zajam u iznosu od fiorina 100,000, primivši stavku od f. 5250 za dotične kamate;

Uvaživ da je shodnije sklopiti taj zajam kod glavnicâ zemaljskih zadužbina;

Financijalni Odbor časti se predložiti:

Neka Visoki Sabor izvoli zaključiti:

„Ovlašćuje se Zemaljski Odbor da sklopi sa glavnicam zemaljskih zadužbina kojim upravlja, naročito sa poljodjelskom, nemoćnih vojnika, gluho-niemih i Mamulinom viseći zajam do iznosa od f. 100,000 na pokriće troškova gradnje novih bolnica u Zadru i Dubrovniku, uz uvjet da zadužbinam bude ujamčen podpuni dobitak uživan od glavnica bez ikakva uštrba, i povratkom u istovjetnim Obveznicam.“

U Zadru, 2 srpnja 1884.

Predsjednik-izviestitelj

Bulat

(Prilog 80).

B. 2630.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik D.r Paštrović učinio je sliedeći predlog, koji je već bio pročitan u sjednici 5 tekućega:

„Da Visoki Sabor izvoli zaključiti:

Umoljava se Vlada Njegova Veličanstva da izvoli što skorije poprimiti shodne mjere, pa makar preinačiti ovršbenu naredbu odnoseću se na osnivanje zemljišnih knjiga u Dalmaciji, kako bi moguće bilo da rad osnivanja istih kniga u Dalmaciji bude što pospješnije i jednoličnije nastavljen".

Pošto želja o kojoj se predlog bavi odgovara potrebam naroda, i nema u sebi ništa što se ustavu protivi;

Odbor Zemaljski ima čast predložiti Visokome Saboru, da predlog uvaži.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Vranković

(Prilog 81)

B. 2629.

Visoki Sabore!

Častni zastupnici Tomić, Didolić, Zaffron, Supuk, Arneri i Rendić podnieli su siedeće predloge:

„Neka Visoki Sabor izrazi želju Vladi Njegova Veličanstva:

I. Da Kotarska Poglavarstva uputi na manju strogost a na veću razboritost u udieljivanju dozvola za krčenje zemalja tobož šumskih;

II. Da jih povlasti udieliti dozvole na dulje rokove nego što su obična;

III. Da naredi da gospodari zemalja, kad su dobili dozvolu krčenja, mogu pod svoju odgovornost izdavati svjedočanstva pismena ljudem koji drva prenose, odnoseći se u tim svjedočanstvim na broj i dan dotične dozvole."

Vidiv da se radi o stvari važnoj;

Vidiv §§.e 19 i 34 Pokr. Pravilnika:

Odbor Zemaljski ima čast preporučiti Visokome Saboru, da se predlozi uvaže.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjeduik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković

(Prilog 82).

B. 2592.

Visoki Sabore!

Prvenac Bolnice Šibenske, D.r Ante Sutina, dostavlja molbenicu, kojom prosi da mu se udieli podpora i poveća plaća.

Zemaljski Odbor ima čast izručiti rečenu molbenicu Visokome Saboru, predlogom da se preda molbeničkom Odboru na dalje riešenje.

Zadar, 5 srpnja 1884

Predsjednik
Vojnović

Izvies tilelj
D.r Tomić

(Prilog 83).

Br. 23.

Visoki Sabore!

Odbor školski pomljivo je proučio zakonsku osnovu o uredjenju pravnih odnošaja učiteljâ posebnih naukovnih tečaja sdruženih sa obćim pučkim učionama, ukupno sa izvještajem Odbora zemaljskoga. Cieneći da nije sgodno stezati oblast mjestnijeh i kotarskijeh vieća, izpustio je § 1. — Što se tiče drugoga § koji postao je § 1, školski Odbor nemože pristati na imenovanje učiteljâ zvanično i bez natječaja, te u tomu smislu izpravio je § 2 upravo § 1. — Za § 7 upravo § 6 Odbor cieni da nema se stvarati iznimno stanje za vrstu učitelja ovijeh školâ, što nema u nijednoj školi ni srednoj ni pučkoj. Za ostala drži se zakonske osnove sklopljene od zemaljskoga Odbora i izpravljene od školskog pokrajinskoga Vieća.

Razmatrajuć u obće i cielinu zakona većinom glasovâ predlaže Visokomu Saboru sliedeći zaključak:

„Neka Visoki Sabor usvoji ovu zakonsku osnovu sa ubilježenim popravcima.“

Zadar, dne 5 Julija 1884.

Predsjednik
L. Zore

Izviestitelj
Vukotić

(Prilog 84).

B. 2631.

Visoki Sabore!

Castni Zastupnik Špiro Gojković i družina podnesoše sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju C. K. Središnjoj Vladi u Beču, da čim prije budu ukinuti iznimni sudovi u Boki Kotorskoj, stvoreni zakonom 28 februara 1882, kašnje iznovice produljeni do konca Decembra 1884 zakonom 3 junija 1884."

Vidiv §§.e 19 i 34 zemaljskog Reda;

Zemaljski Odbor časti se predložiti da se predlog primi.

Zadar, 6 Srpnja 1884

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Klaić

(Prilog 85).

r. 2632.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Juraj Biankini podnio je sliedeći predlog:

„Neka Visoki Sabor izvoli izjaviti želju Vladi Njegova Veličanstva:

I. da obrati osobitu svoju pažnju na potrebe kotara Vrhgorskoga u obće;

II. da osobito razpita stanje crkava i župničkih stanova u istom kotaru, i da čim prije dovolji pravednim željam onog pučanstva i svećenstva."

Vidiv da je predlog ustavan, i obširno mu je po gosp. predlagatelju dokazana shodnost korist, zemaljski Odbor ima čast predložiti da se primi.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Klaić

(Prilog 86).

Br. 2656.

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Joso D.r Paštrović učinio je sliedeći predlog:

„Da izvoli Vis. Sabor zamoliti Vladu Nj. Vel. da poreznicim otoka Raba obustavi pobiranje ostanaka poreznih, odnosećih se na upravu c. k. Primnika Nicolini, za koje traže od njih izplatu; a to dok rečeni poreznici dobiju od Financijalne Vlasti točnu razbrojbu obistinjena duga njima naprćena ukupno za porezne ostanke, naznačujuć godine i vrste poreza, kao što i kmetskih naknada izplaćenih ili neizplaćenih.

Da izvoli jošte Vis. Sabor preporučiti c. k. Vladi neka poreznicim otoka Raba dade oprost od onoga poreza što su jur platili, a za koje ne priznaje se valjana izplata, jer ne priznaje se pravilnost namirnicâ izpuštenih od c. k. Primnika Nicolini".

Vidiv prepise §§.a 19 i 34 Pok. Reda, i da ako su čini navedeni u predlogu istiniti, opravdana je želja, što bi imao izraziti Vis. Sabor.

Odbor Zemaljski ima čast predložiti da predlog bude uvažen.

Zadar, 7 srpnja 1884.

Predsjednik

Vojnović

Izviestitelj

Vranković

N. 2657.

(Prilog 87.)

Visoki Sabore!

Častni zastupnik Dr. Ivčević i družina učinili su sliedeći predlog:

„Da Visoki Sabor na temelju §. 19 zem. Pravilnika izvoli izraziti želju Vladi Nj. Veličanstva, nek se državna odvjetništva u Dalmaciji upute da popuste od dosadašnje strogosti proti novinstvu, služeć se zaplienam u suglasju obzirim dužnim ustavnom življenju i višim ciljevim radi kojih obstoji u zakonu pravo plienjena listova.“

Obzirom na §. 19 i 34 Pokr Reda, i na važnost predmeta;
Odbor Zemaljski ima čast predložiti da se predlog uvaži.

Zadar, 7 srpnja 1884.

Predsjednik
Vojnović

Izviestitelj
Vranković

(Prilog 88)

B. 35-S.

Visoki Sabore!

Pri sjednici 18 minulog mjeseca Visoki je Sabor odabrao Odbor trojice, da bi ovaj proučio spise odnoseće se na izbor zastupnikom vanjskih obćina Bokokotorskih Gjura Vukotića, te učinio predlog o ovjerovljenju istog izbora.

Proučiv odnosne spise:

Vidiv da je u upisnicih gimnazijalnih i Učiteljišta Arbanaškoga zapisano da je Gjuro Vukotić rodjen dne 13 travnja 1856 (pedesetšeste).

Vidiv da isto svjedoči i kotarsko Poglavarstvo Bokokotorsko.

Vidiv da je to potvrdjeno i anagrafami god. 1857.e i god. 1869.e pa i svjedočnicom paroha Lastovskoga dneva 4 septembra 1868;

Vidiv da je nestalo knjiga rodjenih kapelanije Prieradske;

Vidiv da iz svjedočanstva staraca zemljaka Gjura Vukotića izhodi da je ovaj rodjen na dan Velikog Petka, a taj pada dne 13 aprila baš god. 1856;

Vidiv po tom da dne 12 lipnja 1883.e kadno je Gjuro Vukotić bio izabran zastupnikom, njemu nije bilo već 28 godina i 2 mjeseca.

Vidiv §. 16 sl. *b* pokrajinskog izbornog Reda;

Čast je ovjeriteljnome Odboru predložiti:

Neka ne primi zastupnikom vanjskih obćina Bokotorskih Gjura Vukotića.

Zadar, 6 srpnja 1884.

Predsjednik

Karaman

Izviestitelj

Ljubić.

(Prilog 89).

Br. 144.

Visoki Sabore!

Odbor odabrani da pregleda rad Zemaljskoga Odbora kroz doba od 1.a lipnja 1883 do svrhe svibnja 1884, proučiv pomnjivo taj rad, mora priznâti da je Zemaljski Odbor marno, duševno i srdčeno radio u korist moralnu i stvarnu pokrajine, te mu odobriti svaku podpuno.

Osobito je pohvalno što je Zemalski Odbor uradio, da se postignu novicom glasovanom u Carevinskom Vieću neke oblakšice našemu težaku kad peče sebi rakiju.

Tako hvalu zaslužuje Zemaljski Odbor za ono što je uradio eda se Dalmacija spoji sa željezničkom mrežom Carevine; a ta hvala osobito idje one članove Zemaljskoga Odbora, koji uložiše svoj osobni upliv kod visjih krugova Bečke Vlade. Nu pošto ta nastojanja ne postigoše još željeni uspjeh, premda osvjedočenje o prikazanoj potrebi prodire kod središnje Vlade, Zemaljski će Odbor sve to više kod naroda zaslužiti, kad bude uztrajao u začetom nastojanju.

Pohvalom je spomenuti i što je Zemaljski Odbor uradio eda bi Lloydovi parobrodi razveli njihovu plovitbu do raznih točaka na primorju i po otocih; a pošto mu nastojanje ne urodi plodom, neće zaisto Zemaljski Odbor zapustiti ovo pitanje, kojim bi se zadovljilo pravednim željam naših primoracâ i otočanâ. Nu Lloydovi parobrodi težko da se odazovnu svim našim željam, stoga će se Zemaljski Odbor pobrinuti, kao dosle, da podupre i brani naša domaćâ družtva, eda se pomanja mjesta na primorju i na otocih privežu malimi parobrodi glavnijim točkam, gdi pristupa Lloyd.

Nije nikad dovoljno što se radi da se od naše zemlje ukloni bič philoxere, ali će se Zemaljski Odbor brinuti jošte kako da se izkoreni maslinov griz, jer je maslina mnogim stranam naše zemlje poglavito, a nekim jedino blago i žitak.

Vele će Zemaljski Odbor zaslužiti kod naroda budeli uložio sve nastojanje da se jednom zavede poljodjelska učiona, za kojom vapi ciela zemlja.

Gojitbom duhana mogla bi se pomoći mnoga strana u zemlji, i od onih kojim dan danas nije ga dozvoljeno saditi a gdi bi se dobro primao, stoga vriedilo bi da se Zemaljski Odbor zauzme nek se rečena gojitba razvede i po tih stranah.

Javna Dobrotvorstva i Blago Djelo Dubrovačko napreduju pravilno i svedje na bolje.

Dovršena je nova Bolnica Šibenska, a nastaje gradnja Zadarske. Nego i današnja Bolnica Dubrovačka u tako je nevoljnom stanju, da se nesmie već trpiti, te će Zemaljski Odbor učiniti djelo pravog milosrdja napram nevoljnicim onamo zaklonjenim, budeli svaku tako napripravio, da se mogla bude započeti god. 1885 gradnja i nove Bolnice u Dubrovniku.

Pučke učione, kako je i lani bilo opaženo restu brojem, nego na žalost uspieh njim nije takov da nagradjuje težke terete što za nje nose obćine i pokrajina. Stoga će Zemaljski Odbor učiti ovaj predmet, te dojdućeg zasjedanja predložiti shodna providjenja. Da pa mladež ne zaboravi ono što je naučila, vrlo se koristno prikazuje zasnuće knjižnicâ kod dojedne učione.

Nije nikad dovoljno nastojanje kojim se Zemaljski Odbor zauzimlje u obće o putevih i o vodah, stoga da mu je preporučeno nek sliedi onim pohvaljenim nastojanjem, a osobito da što prije izvede konačno gradnju puta kroz Poljica od Stobrečkog mosta do Blata, pa i onog kroz zapadna Poljica do kakve kolne ceste; uz to nek naredi da se napravi osnova za most preko Rieke Dubrovačke.

S navedenih razloga Odbor odabrani da pregleda rad Zemaljskoga Odbora predlaga Visokomu Saboru sliedeći

Zaključak

Pokrajinski Sabor, uzev na znanje izvješće Zemaljskoga Odbora za doba od 1.a lipnja 1883 do svrhe svibnja 1884, podpunim priznanjem odobrava mu rad.

Uz to Odbor pregledaocâ predlaga neka Visoki Sabor izvoli udieliti Zemaljskomu Odboru sliedeće naloge:

I.

Uztrajati će nastojanjem da se što skorije Dalmacija željeznicom priveže obćoj mreži željeznicâ u carevini; kao i onim da se obćenja sa parobrodim što više razprostrane po primorju i na otocih, a poglavito na Lastovu.

II.

Nastaviti će započeto djelovanje kako da se zaprieči uvedenje Philoxere i da se izkoreni maslinov griz; zauzeti će se da se razvede slobodna gojitka duhana; izvesti će konačno dogovore sa Visokom Vladom o zavedenju poljodjelske učione u pokrajini.

III.

Pobrinuti će se da što skorije, a svakako kroz god. 1885, započme gradnja nove Bolnice u Dubrovniku.

IV.

Zauzimati će se kao dosle za gradnju novih puteva, osobito onih kroz Poljica, za uredjenje riekâ, i za gradnju mostova, osobito onoga preko Rieke dubrovačke.

V.

Učiti će pitanje o malom uspiehu, izuzam gdikoju malu iznimku, što se vadi iz pučkih učiona u pokrajini, te će dojdućeg zasjedanja predložiti zakonsku osnovu kojom da se lieka nadje tuženomu zlu.

Predsjednik
Dr. Machiedo

Izviestitelj
Dr. *Rendić*

IZVJEŠĆE

Visokomu Saboru Kraljevine Dalmacije o poslovanju njegova stalnoga Odbora od 1 lipnja 1883 do konca svibnja 1884.

Visoki Sabore!

U smislu obstojećih propisa, Odbor ze- aljski, dodatno izvješću 31 svibnja 1883, ia čast prikazati Visokomu Saboru na pre- led i riešenje izvješće o svom djelovanju, očam od 1 lipnja 1883 do konca svibnja 884.

Zakonodavstvo.

Njegovo c. k. i Ap. Veličanstvo udosto- o se je podieliti Carsku potvrdu sliedećim konskim osnovam i zaključcim glasovanim XIX zasjedanju Dalmatinskog Sabora:

1. Zakonu o posiguravanju naplaćivanja ob- ćinskih dugova;

2. Zaključku kojim je uoblašćena Obćina Zadarska udariti odredbinu od 25 fior. za udieljenje obćinske pripadnosti;

3. Zakonu o postavljenju zakletih straža nad ribanjem;

4. Zaključku o prodaji dobara vlastitosti ze- maljske Dubrovačke Bolnice;

5. Zakonu kojim se proglasuje putni re- darstveni pravilnik za javne pute nedr- žavne;

6. Zakonu kojim se Obćina Trpanjska po- vlašťuje na uvozarinu na vino, kljuk, kvasinu, žeste i pivo;

7. Zaključcima o pobiranju nameta na ko- rist zemaljske zaklade za godinu 1883;

8. Zaključcima o pobiranju nameta na ko- rist zemaljske zaklade za godinu 1884;

9. Zakonu o odredbami za uredjenje uprave obćinskog imetka;

10. Zakonu kojim se preinačuje § 86 Ob- ćinskog Pravilnika 30 srpnja 1864.

Previšnjom odlukom 11 studenog 1883 Njegovo c. k. i Ap. Veličanstvo udostojilo se je ne udieliti vrhovnu potvrdu zakonskoj osnovi o preinaki §§ 41 i 103 Obćinskog Pravilnika 30 srpnja 1864.

Glede zaključka Visokog Sabora o po- biranju odredbine jednog fiorina na svaki ektolitar vina, koji bi se prodao u krčmam i gostionicam odlomka Hvara, c. k. Ministarstvo Unutrnjih posala odpisom 27 studenoga 1883

Br. 16668 naveo je razloge usljed kojih nije bilo u stanju preporučiti Carskomu odobrenju pomenuti zaključak.

Odpisom 27 studenoga 1883 Br. 16098 isto c. k. Ministarstvo dalo je na znanje što je zapriečilo da nebude podastrt Vrhovnoj potvrdi zaključak Visokog Sabora o uvedenju nameta na vino, pivo i žeste u Obćini Tivatskoj.

Predstavkom 6 rujna 1883 Br. 3212, Odbor zemaljski tužio se je Nj. Pr. Ministru Predsjedniku i prosvjedovao glede načina kojim bi zatvoreno XIX zasjedanje dalmatinskog Sabora.

Obsirno pak obrazloženom Pritužbom 26 ožujka 1884 Br. 1201 izjavio je Odbor zemaljski Nj. Preuzvisenosti c. k. Ministru Pravosudja zakonom opravdanu želju, da odsle bude unutranjim uredovnim jezikom kod Sudova dalmatinskih jezik hrvatski ilíti srpski.

Zaključku po Visokom Saboru poprimljenom u sjednici 21 srpnja 1883 o porabi narodnoga jezika pri Odboru zemaljskomu, bi točno obsluženo, i takodjer bi odredjeno početkom tekuće godine objelodaniti sve odluke Odbora zemaljskoga.

Na posljedku dužan je pisući izviestiti da usljed zaključka Visokog Sabora kojim bi ovlašćen imenovati tajnika, Odbor zemaljski nakon razpisane natječajne objave, odlukom 2 siečnja 1884 Br. 3887 imenovao je Ravnatelja Gradjanske Šibenske Učione popa Kažimira Ljubića tajnikom zemaljskog Odbora dalmatinskog.

Obrt i trgovina.

Osim što je dobio previšnju potvrdu, kako bi spomenuto, zakon o zakletih stražah nad ribaštinom, c. k. je Ministarstvo Trgovine izdalo Naredbu 1 rujna 1883, kojom bi stvoreno nekoliko novih odredaba glede ribaštine po Jadranskom moru. Tomu datoše povoda tužbe na zloporabe u lovu ribe sa strane domaćih i inostranih ribara.

Ove su pa odredbe potakle da se sabere medjunarodni sastanak, od Vlade Austro-ugarske i Talijanske, na koji Vlada pozovnu da bi prisustvovao kao savjetnik Odbrov prisjednik gosp: Ivan Vranković, pa i nekoje vještake iz Dalmacije. Izpadak sastanka nije još poznat javno, niti se zna dali su dotične Vlade prihvatile njegove predloge. Svakako primjećuje se, da djelovanje sastanka nije bilo bez uspieha, a razprave, koje su trajale blizu mjesec dana i pretresale se od judi nadležnih i od praktičnih vještaka, iznit će zaisto ne malo koristi našoj pokrajini. Uzdati se je barem, da novimi odredbami što će izdati, uredit će se koristnije po naš obrt ribarenje Čozotâ, a na način da ne škodi lovu srdelâ, štono je od toli velike važnosti za neke kotare.

Poznato je Odboru zemaljskomu, da dok se proglasi novi obći zakon o lovu ribe na moru, izradjen po načelih boljih nego su ona današnjeg zakonarstva, pa u tu svrhu Vlada jur sabira potrebito gradivo, medjunarodno se je Povjerenstvo bavilo, da bi se odmah izdale neke mjere kojimi da se zaštiti razplodjenje ribe, i uklone tolike zloporabe, koje se dan danas opažaju pri lovu ribe.

Predpomenuta Naredba 1 rujna 1883, zabranjujuć mahom *migavice*, pobudi jake tužbe u svih stranah pokrajine, a mnogo jih je, gdi se migavicom lovila obična riba, ona kojom se ponajviše hrani siromaška ruka, jer se mogao urediti taj način lova, nu nije se smio ukinuti. Nova Naredba, koja će izići usljed dogovora medjunarodnog sastanka, nadat se je da će doniti odredaba, koje će zapoznati pravednost raznih tužba što je za-

maljski Odbor podigao proti odredbi, kojano u uboštvo tjera cio red ribarâ, a siromašnijemu svietu uzkraćuje i poskupljuje hranu.

Na izvršenje primljenih naloga Odbor se je Dopisom 11 veljače 1884 Br. 583 obratio c. k. Pomorskoj Vladi u Trstu i priobćio joj želju izraženu po visokom Saboru, da bi političkim Vlastim pridržala se nadležnost u poslih ribaštine; a drugim Nj. Pr. Namjestniku, da bi se strogim zakonom uredila poraba dinamite, pa da se osobitimi propisi uredi i posjed iste.

Središnja je Vlada uslišala i drugu jednu tužbu, od neke važnosti po naš obrt, tim što je dala preinačiti neke poteže odredbe u zakonu o pravljenju žeste, a razmaknuti polakšice onim koji peku rakiju, za domaću potrebu. Jur je zakon zadobio Carsko odobrenje.

Dopisom 26 svibnja 1884 Br. 2028 Zemaljski je Odbor izpunio i onaj nalog, da upire nek se pokrajina priveže drugim željeznicam u carevini. Pa rek bi da je uvjerenje o toj potrebi prodrlo i u krugove središnje Vlade, jer živo tjeraju priprave tehničkih radja za ogranak Siverić-Knin, a moraju se dovršiti ove jeseni.

Tom je prigodom Odbor prikazao i potrebu da bi nas parobrodi Lloydovi češće priveživali sa Trstom, pokazujuć, kako mnogo važnih mjesta pri moru ostaje odsječeno, te nemoguće njim da razviju i svoje proizvadjadjanje i svoju trgovinu. Kazao je Odbor, da ako do onih mjesta i ne mogu uprav dopirati Lloydovi parobrodi, mogli bi pomanji, i privatnih družtva, pa ovi bi dovezli se do kojeg glavnijeg grada, odkud posigurano njim obćenje sa Trstom. Da se pa s početka pomogne ustanovljenju takovih družtva, treba da njim Vlada priskoči podporami, ili oblakšicami glede odredbinâ i pristupâ. Prama ovim nazorom. Dopisom 21 prosinca 1883 Br. 4624 Odbor potužio se je c. k. Ministarstvu financijâ prekomjerno strogo postupanje carinarsko, kojemu podvrgoše dne 2 prosinca minule godine jedan parobrod Braće Rismondo, naredivši mu da u Zadru izkrca vas brod, iz sumnjâ koje se pa izza strogog oblaza ukazaše neopravdane. Da odvrate težke posliedice takove odredbe Braća su Rismondo predlagala da njim zapečate skladišta, a straža jih prati svukud do izkrcanja. Ne vriedilo; nego se ispunilo što odrediše, te tim kriva financijalna vlast što je brod zakasnio 28 sati na svom putovanju, osim nemalih troškaka nanešenih gospodarem parobroda.

Tom je prilikom Odbor iztakao razliku kojom se postupa napram Lloydovim parobrodom, napram kojim nije se nikad preduzela slična mjera, premda višekrat odkrio se kakav carinarski prekršaj sa strane pojedinih putnika. Zemaljski Odbor nije pokudio takovo postupanje, dapače cieni ga korektnim, obzirom na koristi pomorske i trgovačke, povjerene Lloydovu družtvu, a pretrpile bi od carinarskog postupanja preveć stroga. Samo je Odbor želio da se ista rasudila uporave i napram privatnim družtvom, koja zastupaju jednake koristi, i ako u manjoj mjeri. Na tu pritužbu ne dobilo se do danas nikakva odgovora.

Na pritužbu 28 prosinca 1881 Br. 4524, glede gojitbe duhana, dobio se je odgovor od c. k. Ministarstva financijâ. Dojavljahu Odboru, da bi preduzeli novih pokušaja prie neg se konačno odluči. Na prigovore iznešene načinu kojim izvedoše prve pokušaje, opaziše, da su sijanje duhana bili povjerili vještim osobam; da se to dogodilo nije samo na Stonu, već i u Dubrovniku, u Ercegnovom i u Poljicih; da na Stonu nisu posijali kakvo blatno zemljište, već vrtao sasvim podoban gojitbi; da po uspiehu najbolje ispade

u Ercegnovom i Dubrovniku, a jadno u Poljicih, dočim se odtud najviše nadalo; da se je zaustavilo dalje gojenje, jer c. k. Financija nije mogla plaćati proizvod skuplje, nego što ga je mogla drugdje nabavljati, a tom cienom ne bili zadovoljni proizvoditelji; da strogost paznje opravdana je činom, što u Poljicih proizvod nije bio surazmjeran broju biljkâ; napokon, da obustaviše sitbu duhana, jer vrsta i ciena ne odgovarahu.

Susliednim Dopisom 2 veljače o. g. Br. 2186 c. k. Namjestništvo dojavi Odboru, da su dozvolili gojiti duhan u Dalmaciji, u nekih stranah i uz neke uvjete.

Mjesta gdi je gojitba dozvoljena ova su: Poljica u obćini Vrhgorskoj; Slivno, Runovići, Podbabje, Vinjani, Imoski, Glavina, Postranje, Ričice, Lokvičići i Poljica u Imoskoj; Imotica, Ošlje, Lisač, Smokovljani, Čepikuće, Točionik, Trnovica, Podimoć u Stonskoj; Majkovi, Dubravica, Strasinjac, Mrčevo, Kliševo, Ljubač i Gromača u Zatonskoj; Petrovoselo i Osojnik u Riečkoj; Brgat i Bosanka u Dubrovačkoj; Stravča, Kuna i Mrcinje u Cavtatskoj obćini.

Uvjete gojitbi nosi Oznana 13 siečnja 1884 Br. 706, a Ravnateljstvo je financijalno izdalo i naputak, kako da se duhan goji.

Zemaljski je Odbor okružnicom 11 veljače o. g. Br. 502 pozvalo zanimane Obćine da bi mu dojavile kako bude uspjela gojitba, toli glede kolikoće koli glede kakvoće duhana, da bi sebi pribavio podatke potrebite, te potražio nek se razvede gojitba, kad bi pokušaji odgovorili, kako se je nadati.

Usljed saborskoga zaključka, kojim bi odredjeno fior. 1000 na promaknuće domaćeg tvorenja po starinsku zemnih sudova, Odbor je bio zametnuo dogovore sa c. k. Konsulati u Italiji da bi odonud dobavio tvorničare, nu nije mogao da pristane na njihove porude, jer pretjerane; pa je sada u dogovoru sa tvorničari iz Gorice, čiji su zahtievi umereniji. Nego tvorničari se nisu do sada dobavili, jer žele prie kod svoje kuće učiniti kakav pokušaj, da vide kakva je zemlja, kakva li joj pokost priliči. S toga bi poslano nekoliko zemlje sa Iža, — a jednaka je i i u drugih selih — pa je sva prilika da će kroz godinu započeti i radja.

Po nastojanju Odborovu, pred jednim povjerenstvom pokušala se nova svjećarica za lov ribe, štono je iznašao gosp. Ante Kovačević s Hvara, a kojom se svieti kamenim uljem mjesto borovine, što se sad pali za lov srdelâ. Po onom što pripovieda gosp. Jozip pl. Lantana, odredjenik Odborov pri pokušaju, rek bi da nova svjećarica podpuno zadovoljuje.

Odbor se je uložio kod Pomorske Vlade u Trstu, da bi se izvele nekoje radnje u luci Tiesnoga i Murtera, jer ukazale mu se koristne na oblakšanje obćenja.

Takodjer je poduprao prošnje Selaca i Pučišća, da bi se u Selcih namjestio brzojavni ured. Dopisom 9 kolovoza 1883 Br. 1690 Ravnateljstvo brzojava javlja, kako će se uslišati želja Pučišća, prihvatili Obćina uvjete obične kod takovih dozvola.

C. k. Ravnateljstvo Poštâ dojavilo je Odboru da se otvorio poštarski ured u Tkonu na otoku Pasmanu; pa mu priobćilo Carsku Odluku 21 listopada 1883, usljed koje bi ukinuto c. k. Ravnateljstvo brzojavâ u Zadru, a ta uprava spojena sa onom poštâ, sa naslovom „C. K. Ravnateljstvo poštâ i brzojavâ u Dalmaciji.“

Zemaljski je Odbor pod Br. 1360 pisao Upraviteljstvu Lloydova Družtva, da podupre

prošnju Obcine Lastovske, da bi i k onom otoku pristupao parobrod.

Javna Dobrotvorstva.

Nalog podan Zemaljskomu Odboru s lanjskog zasjedanja, da se što skorije obavi predaja dobara od ukinutih svjetovnih Bratovština, ovo je dana bio riešen, pokle predadoše nepokretna dobra i glavnice. Kako bi napomenuto u lanjskom izviešću, ona dobra što se za sada nemogu da porazdiele sa drugim dioničari (učione i crkve), ostaju pod upravom Javnih Dobrotvorstva: nu naloženo njim je da što skorije naprave osnovu diobe, ali do sada nijedno toga nije opremilo, pa će Odbor pospiešit jih, da svi zaimanici postignu očevidnost svog imetka, a ne zaplliče se uprava siromašnih Zavoda.

Glede rečene predaje Zemaljskomu Odboru, ujedno sa Ministarstvom bogoštovja i nauka, zametnuše pravdu obćinska Opraviteljstva Zadarsko i Starogradsko, jer da njima pripada omaj dio dobara, što se ima predati učionskoj zakladi. Izjavami pod Br. 4510 g. 1883 i 280 o. g. Odbor je očitovao Upraviteljnomu Sudištu, da se ne smatra dužnim premzeti obranu u pravdi, jer Odbor je učestvovao diobi, koju je rasudilo c. k. Ministarstwo. Kasnije utok dviu Obćina bi odbijen od Upraviteljnog Sudišta, a Odboru priobćena Ministarska riešitba 21 prosinca 1883 Br.. 4505, koja priznaje da obavljena predaja dobara ne škodi slučajnim pravom obćinâ Zadarske i Starogradske, a uz to pozivlje učionsku Vlast, neka pitanje razpravi dogovorno sa zanimanimi strankami, te ob istom odluči.

Na temelju čina, da zakon a Javnih Dobrotvorstvih dneva 26 veljače 1876 ukaza najbolje plodove, Zemaljski se je Odbor dne 27 listopada m. g. Br. 3924 obratio Nj. P. Ministru unutrenih posala, da potraži nek mu se povjeri nadzor i pažnja na Milosrdišta (Monti di pietà) u Dalmaciji. Tražba se oslanja na razmatranje, da Milosrdišta su dobrotvorni zavodi; da njim današnja uprava nije najbolja; a što se tiče privatnih prava, da u te Odbor nebi dirao. O tom nikakva odgovora do danas.

Usljed predloga pokrajinskog zdravstvenog Vieća c. k. Namjestništvo je tražilo, da bi se pomnožila Javna Dobrotvorstva. Na to Odbor odvrati Dopisom Br. 650, da zakon 1876 duži Obćine na ustanovljenje Povjerenstvâ u dojednom glavnom mjestu, pa tuj takova Povjerenstva i obstoje. Po propisih predpomenutog zakona pripušteno je obćinskim Viećem odlučiti, bili se ustanovila Dobrotvorstva i u pojedinih odlomcih, a dok se to ne sgodi, djelokrug Povjerenstva glavnog mjesta proteže se na obseg ciele Obćine. Nu Odbor nije cienio shodno upirati da se stvaraju zavodi, koji nebi imali sredstva za njihovu djelatnost. Prihvatio je Odbor tu prigodu, da zamoli pokrajinsku političku Vlast, neka svojim podredjenikom upeli da bolje nastoje o utjeravanju globa namienjenih siromaškim zakladam. Pod Br. 1152 c. k. Namjestništvo odvrati, da je potrebite odredbe razpisalo, a po razvidu računa razabira se, da je nešto poskočio ovaj dohodak dobrotvornim Zavodom.

Okružnicom Br. 1233 biše pozvana Povjerenstva Dobrotvorstvâ da bi pretičke Zavodâ ulagala u nove Obveznice dalmatinskoga Zajma, jer one nose sva jamstva sigurnosti i dobre uložbe; drugom pa pod Br. 1065, ona Povjerenstva koja se otežu, biše pozvana da podnesu svoje račune.

Odnosno i na doba kojim se bavi ovo izvješće, mora Odbor sa zadovoljstvom iztaknuti, da u obće uprava Javnih Dobrotvorstva ukazuje plemenita uspjeha kod većeg diela Zavoda. Nego svaku nije moguće

stegnuti u okvir kratka izvješća, stoga će se navesti poglavitije razprave kod glavnih Zavoda.

Bol. Bi povlašten sklopiti dva zajma, jedan od fior. 100 a drugi od fior. 400, uz dobit od 6%; takodje da primi darovštinu jedne kuće, uz malu pripomoć dariteljici (Br. 3656, 4716, 4395). U podpunom je redu sa računi, a svrhom god. 1882 imovnik pokazuje fior. 17.981:08 imetka, Zavoda i Ubožišta.

Budva. Bile su riešene razne tužbe i potrebite odredbe izdane, da urede imovnik, da utjeraju zastariele vjerovnine i da se koristno lože poljska dobra. Bilo je nemara, ali se stalo izpravljati; uredise se računi, te zadnji konačni iznosi prihoda f. 390:87 a razhoda fior. 366:86.

Dubrovnik. C. K. Ministarstvo nije još odgovorilo na pitanje što mu je još lani upravio Odbor, da bi se Dobrotvorstvu izručila zaklada, sabrana nazad nekoliko godina privatnimi doprinesci, kadno je kratelj prietio. Bi odobrena prodaja za fior. 300 jedne zidine bivše crkve Sv. Lazara (Br. 1716 i 4598). Biće prikazuje svotu od fiorinâ 162.901:72½; a po sudu Računarstva vodjena je uprava izglednim načinom.

Hvar. Podnosi redovito račune, i marljivo goni utjerbu starih dugova. — Po imovniku ima fior. 13.898:29 imetka.

Imoski. Posjeduje fior. 3929 imetka, a uredna je uprava.

Komiža. U redu je sa računi, i dobro je upravljeno. Premda ne obstoji već od god. 1876, usljed novog zakona, ipak dan danas ima fior. 2868 imetka.

Korčula. Sliedi vrlo dobrom upravom i izglednom točnosti. — Iz imovnika 1882 uvidja se, da posjeduje fior. 77.882:68½ imetka, a pazbroj prikazuje iznosak od f. 2207, ubrojiv i upravu Ubožišta.

Kotor. Nije još podnio račune. — Bi potvrdjen zakladni spis zapiska Ivanovića za vieno siromašnim djevojkam. — Imovnik, još od god. 1874, ukazuje fior. 13.032:23.

Makarska. Bi povlašten da proda obveznicu od fior. 1000, da tim podmiri gdikoji dug (Br. 4647) i popravi Ubožište (Br. 1716). — Odbor se obratio Namjestništvu eda bi se politička Vlast uložila, da se uklone neke razmirice glede zapiska Miličića i izbjegne pravda, od koje se po mogućnosti valja gledati (Br. 739 i 1559). — Imovnik ukazuje jur biće od fior. 20.78:02 a kad se spoji i ono što je ostavio pok. Špiro Miličić, a podpuno se spojiti neće do po smrti udovice, ovaj će Zavod postati od bolje nadarenih u Dalmaciji.

Milna. Traje svedje redovitom upravom a stekao je imetak od fior. 1250, prem.. ne žive već odkad postoji zakon god. 1876

Muć. I ovaj Zavod ne postoji nego od god. 1876; ipak, osobito zaslugom njegova predsjednika popa Mihe Granića, posjeduje fior. 539 imetka. Kroz ovu godinu Mihovil Borčilo, žena Tiburcija Telezara, nadtamničar u mirovini u Zagrebu, ostavi Mućkim siromasim fior. 1000. Tu je svotu baštenik ju izručio, a odredjeno je da se dobitci o.. nekoliko godinâ povisi glavnica, pa nako.. toga namienjeni su u pripomoć sliepcem niemim, beležnim i svim koji nemogu da se nabave hranu. Odbor se sa Dobrotvorstvom dogovara, kako da se zapisak izpuni, a ra.. zakladnog spisa obratio se je Poglavarstv.. Zagrebačkomu, odkud čeka odgovara (B.. 146 i 567).

Pag. Dostavlja redovito račune, a pre..

odine bi mu odobrena Nagodba, kojom je
o u zajam fior. 100 (Br. 1213).

Perast. Potražila se razjasnenja o tužbi
ipskog Crkovinarstva grčko-iztočnoga, jer
uzkraćuju pripomoć sliedbenikom njihove
eroispoviedi, a još se ne dobila (Br. 1080).
povlašteno Povjerenstvo da primi darov-
inu jedne kuće od gosp. Mandaline udovice
ndrije Lize, rodjene Sarakovice. Odbor je
aložio Povjerenstvu da i s njegove strane
javi zahvalnost plemenitoj dariteljici (Br.
413).

Prčanj. Izdane su odredbe radi utjerbe
astarilih dugova, pa i na jednu pravdu po-
lašteno Povjerenstvo (Br. 249). Biće Za-
oda iznosi fior. 1900.

Rab. C. k. Ministrarstvo unutrenih po-
ala nije još riešilo pitanje, da bi se sklopio
asliedni zakup bića Golubovo, od zadužbine
Dokola na otoku Rabu. Da iz tog otezanja,
premda pospiešeno, ne bude škode, Odbor
e odobrio pogodbu najma rečenog bića, uz
uvjet da bi pogodba prestala netom bi rie-
šitba izpala povoljno po Zavod. — Povje-
renstvo pohvalnom brižljivošću nastoji o u-
jerbi vjerovnina i ostanaka dobiti, pa je dosle
postiglo znatnih uspjeha. — Računi se go-
dišnji podnose redovito, a sa imetkom upra-
vlja marno i razumno. — Iz imovnika od
god. 1882 iztiče, da onaj Zavod sa raznimi
zakladami posjeduje imetak od f. 28.432 : 44.

Skradin. Usljed utoka naredjeno je, da
se sjednice redovito sastaju. Uprava je u
punom redu, a računi redovito podnešeni.
Biće je domaklo do fior. 28303.

Split. Kroz godinu je Odbor odobrio za-
ključak Povjerenstva, da se sagradi grob-
spomenik dobrotvornoj obiteli Martiniš-Marki,
u Skloništu po njima prozvanu, a to po o-
snovi slikara Rendića. — Prodala se za fior.
600 neka dobra na Braču (Br. 1136). —
Računi se redovito uredjuju, a uprava vodi
pravilno. — Biće Zavoda i Zakloništa vriedi
fior. 199.944 : 05.

Starigrad. Račune podnose na vrieme,
i sa dobrim izpadkom. Bilo je Povjerenstvo
povlašteno da dade u zajam fior. 1000. —
Ostaje još da se urede razmirice o stanju
Zavoda Scuttari, koji kao da ne odgovara
svome cilju, a uzalud se do sada upiralo na
to uredjenje. — Zaklada Scuttari prikazuje
imetak od fior. 29.925 : 98, a Dobrotvorstvo
od fior. 24.334 : 99.

Supetar. U redu je sa računi, a bića
ima fior. 1165 : 84; a tako isto

Sutivan sa fior. 3960 : 25 bića.

Sv. Martin, nazvano i *Povjerenstvo Do-
rotić*, jer ustanovljeno od fratra tog imena,
upravljeno je po odredbah njegove oporuke.
Dohodci bića diele se na rodbinu, uboge i
crkvu. Kroz godinu namaklo je obveznicu od
fior. 300, te imetak iznosi fior. 5720.

Šibenik. Nije još podnio pazbroj god.
1883, a nikad ni imovnika. Kroz godinu bi
mu dozvoljeno da se uduži fior. 300.

Trogir. Račune prikazuje redovito, a
dobro upravlja imetkom. Povjerenstvo nije
još podnilo predlog na izvršenje zapiska pok.
Vjekoslava Godoevića, no povlašteno uz dobre
je uvjete prodalo sva ona dobra. Bi odre-
djeno kako da se utjerani novac uloži, a da
bude plodonosan. — Kroz minulo doba biše
redovito posigurane neke vjerovnine u po-
gibi, a pripadajuće biću Godoevića i zapisku
pok. Vid. Mauretića. Biše odobreni razni zaj-
movi, i povlaštena pomrsba gdikoje vjero-
vnine neutjerljive (Br. 3112). — Nije još
sgotovljen imovnik bića nepokretnoga. U novcu
i obveznicah Zavod posjeduje f. 9746 : 46 ½
a zakladnina Godoević fior. 1442 : 69.

Vis. Podnio je pazbroje do god. 1882, a uprava izpada povoljno. Bi povlašten da prodade svoja prava na kuću Vusio (Br. 1654). Iz imovnika od god. 1875, koji se mora popuniti, izhodi fior. 23.617 : 48 imetka.

Vrbanj. Uprava, prie zanemarena, sad se znamenito poboljšala, po nastojanju današnjeg Povjerenstva, a osobito župnika predsjednika. — Račune redovito podnašaju. — Bi odobren trošak za popravu nekih kuća (Br. 4095), a u načelu prodaja nekih dobara (Br. 827). Bi povlašteno Povjerenstvo da napravi spomenik zasnovatelju zavoda, popu Dominiku Pavicicu. — Nije još gotov imovnik nepokretnog bića, nu zna se da Zavod posjeduje fior. 2000 Obveznicâ.

Zadar. Kroz ovo doba bi odobrena nasliedna pogodba sa nasliednici Gjilardi, i ustup prava prolaza Angjeliji Prestini (Br. 601 i 813). — Zavod je dao u zajam f. 1884. — Uprava je redovita. — Po imovniku dopunjenu do god. 1882, Dobrotvorstvo, Ubožište i Ostavština Kvatrinović, imaju bića fior. 246.445:71 ½.

Sasvim je vjerojatno, da se izza predaje dobara ukinutih svjetovnih Bratovština, stvori novih dobrotvornih Povjerenstva. Odbor je jur odredio da se ustanovi u Pitvah, odlomku obćine Ješanske, jer ima fior. 100 glavnice i gdikoju zemlju.

Po želji pokrajinskog učionskog Vieća Odbor je potakao Dobrotvorstva, da bi udielila kakvu pripomoć ubožnim učenikom za nabavu knjiga, te je sa zadovoljstvom doznao da neka su običavala toga raditi, a neka se pokazaše spravna učiniti.

Zemaljski je Odbor kroz zadnje doba uredio novi način očevidnosti i nadzora za Dobrotvorne Zavode, te će po tom imati svedje pri ruci potrebite podatke da njim nadgleda upravu, a tim da ova sve na bolje bude napredovala.

Blago Djelo.

Današnje Povjerenstvo pohvalnom brižljivošću pazi na redovitost uprave, te može se reći da je i postignuta.

Račune redovito podnašaju; zametnute su ili riešene pravde za stare vjerovnine; obnovljeni na rokove najmovi zemalja i kuća.

Znamenitije odluke Odborove ovu su.

Br. 2912 g. 83, kojim bi povlašteno Povjerenstvo na odkup dviu nasljednih daća, za koje mu izplatiše glavnicu od fior. 8 i fior. 24.

Br. 3688 g. 83, kojim bi dozvoljena prodaja dobara u Konavljih, dosad unajmljenih Mihi Radiću za fior. 500, pa i odobrena odlukom 16 siečnja o. g. Br. 201.

Član Povjerenstva gos. Lucijan knez Pučić bijaše predložio, da sa dobitci one glavnice što se mogla postići od bivšeg upravitelja Gagliuffi, nadaknadi se glavnica izgubljena usljed njegove uprave. Saslušav mnenje odvjetništva, Zemaljski je Odbor svojom odlukom 26 ožujka o. g. Br. 1631, razmotriv da bi se na onaj način povriedila privatna prava onih kojim pripada uživanje dobiti, nije odobrio predlog nego uz uvjet da se zaključak priobći zanimanikom, te da se oni toj odredbi nebi protivili.

Odlukom Br. 608 bi odobren trošak od fior. 186:27 u popravu kuće Br. 343.

Odlukom Br. 1422 bi povlašteno Povjerenstvo na nagodbu sa gosp. Lukom Gjorgjićem, da plati fior. 279:46 za parničke

roškove i korist jedne kuće što je on zadržao, a usljed obistinbe bio bi dužan platiti dvostruko. — Do ovog obaljenja došlo se, po mnenju i odvjetništva, razmotriv da je gosp. Gjorgjić u kući bio učinio poprava veće vriednosti, a u okolnostim, da se je imao smatrati posjednikom u dobroj vjeri.

Odlukom Br. 1083 bi povlašteno Blago Djelo da uzajmi Obćini Dubrovačkoj f. 6000. Odnosna pogodba nije još odobrena.

Napokon, dne 5 svibnja o. g. Br. 1683 bi povlašten Zavod, da se brani u pravdi što mu zameće gosp. Ivan Binder vit. Degenschilda, za izručbu stanarske uporabe od kuće u Dubrovniku br. 286.

Obćine.

Dugo bi bilo, a ipak nepodpuno, kad bi se potanko hotilo pripoviediti o upravi, što se tiče Obćinâ; s toga će se Odbor stegnuti na glavnije sgodjaje.

Nije se do danas ustrojilo novo zastupstvo Obćine Pažke, i ako su dvie godine izmakle, odkad prestade rok današnjemu. C. K. Namjestništvo uništilo je izbore I.a i II.a izborništva, pa proti toj rasudi uložiše dvie tužbe na c. k. Upraviteljno Sudište. Do riešitbe tih tužba samo je Namjestništvo obustavilo izvršbu svoje rasude. Nego su i tužbe jur riešene, a obe odbijene, te se je nadati, da će se obćinsko zastupstvo Pažko obnoviti što skorije.

Nova se je Obćina Prominska redovito ustrojila, pa izbralo i novo Vieće Kninske. Zaključak Prominskoga Vieća, potvrdjen od zemaljskoga Odbora, kojim bi zabranjena paša u Oklaju jednome pripadniku obćine Kninske, potaklo je gosp. Antu Monti da se tuži Upraviteljnomu Sudištu. Stvar nije još rasudjena, premda je Odbor na vrieme dao odgovor (Br. 491).

Isto je Sudište odbilo Odborovu tužbu, na tumačenje što politička Vlast daje § 107 O. P., a o čem se bilo napomenulo u lanjskom izvješću (Br. 3900 g. 1883).

Mnoge tužbe, Namjestništvu i Odboru, prouzrokovaše iztraživanja o upravi obćine Silbanjske. Iznašle se razne nepravilnosti, pa je Odbor izdao shodnih odredaba da svede onu upravu na red.

Naprotiv ukazalo se je neopravdano što su se tužili na zlu upravu Obćine Kistanjske (Br. 4552 g. 1883).

Obćina je Tiešanjska razvela na veću prostoriju diobu obćinskih dobara u Vodicah, pa je tako brižljivo radila o toli važnom predmetu, da je jur c. k. pokrajinsko Povjerenstvo i odobrilo diobu u odlomcih Vodicah, Betini-Murteru i Zloselih (Br. 4040).

O zakonskoj osnovi da bi se otočić Kopar pridružio Rogoznici u obćini Šibenskoj, c. k. je Ministarstvo zaiskalo novih obaviesti. Da na to odgovori, morao se je Odbor obratiti zanimanim obćinam Trogirskoj i Šibenskoj, ali rasprava nije se mogla do danas završiti (Br. 859, 1282 i 1368).

Uzroci javnog reda navedoše Namjestništvo da razpusti obćinsko Vieće Sućurca, a dogovorno sa Odborom da povjeri upravu gosp. Povjereniku Krateru (Br. 1104). Nisu se još obavili izbori novog zastupstva.

Zemaljski je Odbor bio pristao na to, da se pristatkom rasudi razmirica medju Obćinom Splitskom i d.r Bajamontiem o pitanju vodovoda. Nego se dogovori prekidoše, jer se razmiritelji ne pogodili; a onda Odbor naredio neka Vieće zaključi o pitanju (Br. 388) Usprkos opetovanim ponutkovanjem, pa i globi udarenoj, a nezna se dali utjeranoj od političke Vlasti, d.r Bajamonti nije se sklonuo

da dade račune o prokopih, kojuno mu je radnju prošlo Vieće bilo povjerilo (Br. 921).

C. k. Ministarstvo unutrenih posala, izjavilo se je o pitanju kmetskih odnošaja medju Obćinom Splitskom i stanovnici otoka Solte (Br. 1825). Po njegovu nazoru pitanje o riešenju tih odnošaja nije se moglo podniti Carevinskomu Vieću, nego možda spadalo bi na pokrajinsko zakonodavstvo. Ipak prihvaćajuć mnenje Odbora, da bi se prie svega imalo pokušati, nebili se nagodbom i pogodbom trsio posao, naloži c. k. Namjestništvu da u tom smislu radi dogovorno sa Odborom, a sa svoje obeta da bi zakonom tražilo zadobiti strankam oprost od odredbina i biljegovine, kad bi se nagodile. Odbor se je mile volje dohvatio posla, i uputio stranke kako da postupaju; a uzda se da će se obe Obćine zauzeti, eda se pitanje rieši nagodbom.

Usljed utoka stranakâ Odbor je naložio obćinskomu Opraviteljstvu Starigrada, neka podnese Vieću pitanje, dali je sa načelništva i viećništva spao gos. I. A. Botteri, pokle je preselio u Split, da tamo dovrši odvjetničku vježbu kod c. k. Sudišta, a to u smislu § 21 O. P. Obćinsko je Vieće obustavilo svaku riešitbu, dok c. k. Ministarstvo ne rasudi o njihovu utoku proti odredbam u istom poslu izdanim sa strane političke Vlasti.

C. k. Ministarstvo izdade svoju rasudu o pitanju potaknutu od Obćine Drveničke, da bi promienula ime i prozvala se „Obćina gornjeg Primorja,“ o kojem pitanju Odbor nije slagao sa Namjestništvom. Dobre razloge, navedene po c. k. Ministarstvu, da je to pitanje povjerenog djelokruga, priznade Zemaljski Odbor, te je uputio stvar na način da se pitanje trsi zakonitim putem (Br. 1255).

Proti zaključku Vieća Korčulanskoga, da se sruši obćinska *loža* na obali, zametnuše nekoji obćinari utok, radi povjestničke i graditeljne znamenitosti onog spomenika. Prie neg rasudi o utoku, Odbor je hotio čuti što o stvari kaže c. k. središnje Povjerenstva starinâ Beču, a kad se ono izjavilo da bi se spomenik sahranio, Odbor je pristao na utok (Br. 145).

Obćini je Dubrovačkoj u načelu dozvoljeno da uzajmi kod Blagog Djela fi. 6000, da tim doškoči daljim troškovom za dovršenje osnovnih radja željeznice Mostar-Dubrovnik, koje je ona poduzela.

Utoci, naslonjeni na podatke koji iziskivaše uporabu pokrajinskog zakona 24 veljače 1884, odlučiše Odbor da pošalje svog Tajnika Kažimira Ljubića, neka razvidi upravu Obćine Cavtatske i Metovske (Br. 1656 o g. i 4725 g. 1883). Sada Odbor dopunjuje iztragu i traži nekoje spise, potrebite za konačnu rasudu.

Nije zadobila previšnjeg odobrenja zakonska osnova o preinaci §§ 42 i 103 O. P., osobito s razloga, jer je Visoki Sabor polazio s gledišta, da pravo pridržano političkoj Vlasti suditi o utocih, kad je povrieđ ili kriva tomačenja zakona, ne proteže se ve na posle povjerenog djelokruga. Nego n utok Zemaljskog Odbora o uporabi § 10 O. P. c. k. Carevinsko Sudište izjavilo se j protivno tomu mnenju, a složno sa nazori c k. Ministarstva; pa pokle pri uporabi kakv zakona mora se imati obzira i na uzroke i kojih se je stvorio, s toga Ministarstvo nij moglo da podastre Carskomu odobrenju pred pomenute paragrafe, da se uklone u uporab protuslovja izmedju slova zakona i njegovi uzroka.

Nisu još dogotovljene rasprave, da bi s mogli podniti Visok. Saboru predlozi o ustroj nove obćine Poljičke; i o odciepljenju o Makarske i ustroju nove obćine sa odlom Drašnicam, Igranim i Živogošćem.

Nego će se ovog zasjedanja prikazati napose predlozi o ustroju dviju novih Občina: Bogomoljske na otoku Hvaru, i Selačke na Braču.

Glede dobarâ, i u obće glede gospodarstva Občinâ, Zemaljski je Odbor izdao sliedeće odluke:

Br. 4631 g. 1883. Bi podnešena c. k. Ministarstvu poljodjelstva prošnja Novaljanâ, da bi jih državnimi sredstvi izbavili od tlaće Dominiševe.

Br. 4360 g. 1883. Biše ponutkovane Občine Drniška i Mućka, da bi se nagodile u razmirici radi granicâ izmedju Ključa i Krivca.

Br. 3206 g. 1883. Poduprla se je kod Ravnateljstva financijalnog tražba Občine Šibenske, da bi Crnicu spojila poreznoj občini Šibeniku.

Br. 4131. Priobćila se je Občini Zadarskoj Carska odluka 15 listopada 1883, koja potvrdjuje zaključak saborski, o odredbini od fior. 25 za dozvolu pripadnosti.

Br. 4725. Bi preporučena kod Zavoda Boden-Credit prošnja Obćine Biogradske da dobije zajam od fior. 3000, kojimi bi sagradila lokvu; pa ga i postigla.

Br. 1414. Potvrdjuje se zaključak Vieća Šibenskoga dneva 26 ožujka 1884, da se bezplatno ustupi c. k. Mornarici sve zemljište potrebito za radje što bi naumila činiti u luci Šibenskoj, i zajam u tu svrhu od fior. 6000.

Br. 1145. Odobren je Obćini Trogirskoj ustup Ivanu Lazarinu od 18 cm. obćinskog zemljišta za fior. 19 : 80.

Br. 4354. Odobreno je Obćini Splitskoj što d.ru Gajetanu Bulatu ustupa za fi. 500 porabu vode iz vodovoda.

Br. 1209. Istoj je Obćini odobrena nagodba sa nasliednici Micheli-Vitturi, kojom njoj oni za fior. 300 ustupaju slučajna prava na neko zemljište.

Br. 521. Istoj je odobren zaključak kojim radi uredjenja zgradja ustupa Iziduru Paparelli komad zemljišta, uz uvjet da radju izvede po stanovitom narisu.

Br. 519. Istoj odobrene su razne pogodbe, kojimi prodaje obćinske zemlje u odlomku Solinu, za ukupnu svotu od fior. 2945 : 16.

Br. 757. Istoj odobren je ustup Ivanu Giacometti od čm. 44·95 zemljišta za fior. 32 : 17.

Br. 37. Istoj odobreno je što bezplatno ustupa Presvjetlomu Redništvu komad zemljišta, gdi da gradi nove Biskupove dvore.

Br. 2250. Obćini Imoskoj nije se mogao udieliti traženi zajam od fior. 4000, a upućuje se kako bi ga postigla kod Zavoda Boden-Credit.

Br. 3400. Odobreno je Obćini Hvarskoj što ustupa za fior. 1139 : 32 Koludricam komad zemljišta za gradnju učione.

Br. 4776. Istoj odobren je ustup komad zemljišta za gradnju Anti Sambuku za fior. 70.

Br. 2710. Povlaštena je Obćina Korčulanska da zamjeni fior. 3000 Obveznicâ, potrebitih da dovrši neke radje od obće koristi.

Br. 2868. Ista bi povlaštena da sruši jednu kuću obćinsku, a da tim uredi trg.

Br. 4651. Istoj je odobreno da prodade gdikoji komad zemlje, i da uzajmi fi. 900 na račun odlomka Lumbarde, pa da se tim ondi sagradi učiona.

Br. 1685. Istoj su odobrene prodaje gdikojeg komada zemlje u Lumbardi za fior. 33.50.

Br. 4652. Ista je povlaštena prodati fior. 600 Obveznicâ, čim da podmiri dug Anti Bieliću.

Br. 736. Obćina Orebička hi povlaštena u načelu da uzajmi fior. 3700, poebitih na dovršenje vodovoda.

Br. 3416. Istoj odobrena je prodaja komad zemlje Pavlu Maturanu za fior. 50.

Br. 4535. Javlja se Obćini Blatskoj, da nebi prihvaćen Saborski zaključak, o ustastanovljenju Suda u onoj varoši,

Br. 1920, kojim se odobrava Obćini Drveničkoj prodaja komad zemlje Šimunu Gojkoviću za fior. 212.

Br. 3910, kojim se napućuje Obćina Riečka, glede neke odredbine na kola.

Br. 3034, kojim Odbor izjavlja pravičnost, da bi popis i oblaz konja Lastovskih, obavljali se na onom otoku a ne na Korčuli.

Br. 4291, kojim odobrava se Obćini Dubrovačkoj prodaja za fior. 200:50 jednog skladišta od ostavštine Facenda, čiji su dohodci namienjeni u korist Bolnice.

Br. 2275. Dojavlja se Obćini Prčanskoj, da Boden-Credit neda joj u zajam f. 4000.

Br. 3607, kojim Odbor se obraća Ravnateljstvu javnog duga u Beču, da bi Obćini Luštičkoj izdalo Obveznicu od pisane vriednosti od fior. 650.

Osim posala popisanih u ovom izvješću, a koji ne zahvaćaju već najmanji dio Odborove djelatnosti u obćinskoj upravi, Odbor se je bavio riešitbom utokâ, obnovom obćinskih zastupstva, razpravami disciplinarnimi, i drugimi mnogimi pitanji, što mu od Obćinâ dopiru o svakovrstnih predmetih.

Gospodarstvo Obćinâ.

Obćinski predračuni za tekuću godinu bili su na vrieme podnešeni Odboru na odobrenje i dojedna se Obćina toj poglavitoj dužnosti odazvala osim Vrhgorske i Novigradske. Do danas odobreno ih je 73 i to uslied zakona 6 listopada 1883 koji, preinačenjem §. 86 ob. pr., ovlašćuje Odbor dogovorno sa c. k. Namjestništvom nametnuti prireze na ukupne izravne poreze do 300%. Ostalijem 7 predračunim ili nije rok od 22 dana iztekao, ili su povraćeni jer vjerovnine raznih zemaljskih zaklada nisu podpuno zajamčene; svakako radi se da i ti dobiju propisanu potvrdu.

Sa konačnim računima nije tako. Još 21 obćinsko Opraviteljstvo nije podnielo Vieću na pretres i odobrenje konačni račun godine 1882, a medju ovima imaju neka koja još nisu uredila račune od god. 1879. Ovakoj zanemarnosti providja zakon 24 veljače 1884, o odredbami za uredjenje uprave obćinskog imetka, i Odbor postarat će se primorati Opraviteljstva na točno izvršenje zakonskih propisa kao i o uredjenju računa, imovnika i vodjenja blagajničkih knjiga, propisujuć im jednoličan način uprave razaslanjem osobitog pečatonog naputka i oglednica.

Kod više bćina Oustanoviše se Posredništva u smislu pokrajinskog zakona 10 veljače 1873. Obzirom da dojedno usta-

novljenje nije bilo dojavljeno Odboru, ovaj je okružnicom 1 rujna p. g. br. 3114 pozvao Obćine da izvjeste postoje li Posrednički uredi, kad su bili ustanovljeni, koji su im pouzdanici, osobitom pažnjom na propise sadržane u §§. 7 i 25 odnosnog Zakona, da o svakoj promjeni, ustanovljenju ili preustrojstvu, treba obznaniti zemaljski Odbor. Evo mjesta gdje su Posredništva ustanovljena: Bol, Drniš, Drvenik Janjina, Jelša, Lukšić, Lastovo, Milna, Mljet, Muć, Nerežišće, Nin, Novigrad, Obrovac, Postira, Pučišća, Silba, Sućurac, Sućurje, Sutivan, Šibenik, Šipan, Tiesno, Tivat. Obćinsko Vieće Viško u sjednici 28 travnja t. g. ukinulo je Posredništvo ustanovljeno godine 1873.

Zaprate i osudjenici u Ljubljanskoj prisilnoj rabotnici.

Zapratni troškovi godine 1883 iznose f. 1859:73, čim oni godine 1882 iznosili su f. 1691:20; razlika od f. 168:53 biva iz više izrečenijeh zapratnih presuda.

Ministarstvo za unutrnje poslove odpisom 28 studenoga 1883 br. 1883 br. 12725 očitovalo, je glede pitanja zapratnih trošaka za zapraćenike rodom iz Dalmacije prognatih iz zapremljenih zemalja, da pravim tumačenjem naredbe istoga Ministarstva 3 svibnja 1883 br. 2829 iztiče, da dalmatinske Vlasti moraju izreći zapratnu presudu proti onim osobam koje su im prispjele zapraćene iz Bosne i Hercegovine. Vaš Odbor dopisom 10 ožujka t. g. br. 90 priznav da na zemaljsku zakladu padaju troškovi onih zaprata osudjenih po dalmatinskim Vlastima, očitovalo je c. k. Namjestništvn da se neće otimati podmirenju troškova; ali je istodobno izjavio da se nije o tome do sada raspravljalo, već o pitanju da li je zemaljska zaklada dužna platiti troškove za zaprate izrečene od Bosanskih vlasti, na što se Odbor necieni dužnim, a takovo mnenje, rek bi, da prihvaća i Ministarstvo netom je naredilo dalmatinskim Vlastima da izreku napose zapratu.

Onaj dio državnog zakona 10 svibn. 1873 koji se odnosi na zatočenje u kakvu prisilnu rabotnicu, bezposlica, upornih radu i pogibeljnih javnoj sjegurnosti, već kazneno osudjeninih, je mogao do sada biti uspješno uporabljen jer od god. 1877 u odredjenome zavodu u Ljubljani nebijaše prostora za dalmatince. Prigodom osude, u prosinca p. g. mladoljetnog Josipa Setke iz Desana obćine Opuzenske, kriva zločinstva ubojstva, na 2 godine zatočenja u Ljubljansku Rabotnicu, Odbor postarao se saznati imali prostora u zavodu za pripadnike dalmatinske, i uslied povoljna odgovora i obznane da dnevni trošak za svakoga osudjenika iznosi nov. 50, Šetka je u prosincu 1883 bio odpraćen u Ljubljansku prisilnu rabotnicu, gdje sada izvršiva odmjerenu pedipsu.

Poslije toga c. k. Namjestništvo presudama 9 i 19 veljače t. g. br. 2351 i 3125 osudilo je Pilipa Šimurinu iz Murvice i Franu Penovića iz Zadra, opetovano kazneno osudjene za kradju, na 2 godine zatočenja u isti zavod, gdje još nisu odpravljeni jer, možda, osude nijesu pravomoćne postale.

Ukonačenje Žandarmarije i vojnički poslovi.

C. k. žandarsko Zapovjedništvo dopisom 18 lipnja 1883 br. 636 podnielo je Predračun za ukonačenje žandarmarije god. 1884 u iznosu f. 24738:11. Zemaljski Odbor dopisom 30 lipnja 1883 br. 2138 obznanilo je isto Zapovjedništvo da će predložiti Visokomu Saboru neka za godinu 1884 neprimi na teret zemaljske zaklade veći trošak radi naumljenog pomnoženja žandarskih po-

staja i da u predračunu zemaljske zaklade pod naslovom „ukonačenje Žandarmerije“ uvrsti istu svotu kao i godine 1883, t. j. f. 23672. Ovaj je predlog bio primljen u Saborskoj sjednici 20 srpnja p. g.

Pozvan Odbor od c. k. Žand. zapovjedništva da se primi stanarine za novu postaju žandarsku u gornjem Orahovcu i da nadoknadi f. 3471:95 za isti naslov potrošenih kroz cielu godinu 1883 u Boki Kotorskoj, odgovorio je c. k. žandarskome Zapovjedništvu dopisima 10 ožujka t. g. br. 4320 i 722 da u Boki za obični javni red nije potrebito pomnožavati žandarske postaje i da ako to Državni obziri iziskuju, naravno je da odnosni trošak ide na teret Države; da i Visoki Sabor u zadnjem zasjedanju nije odobrio u predračunu za tekuću godinu trošak veći od godine 1883.

Žandarsko osoblje u godinu 1884 sastoji se iz 549 žandara i 12 na častničkoj školi. U godinu 1883 bilo ih je 555 i 10 na častničkoj školi. Postajâ ima svega u pokrajini 128.

Nove postaje ustanovljene su u Poborim, Kamenu, Nagumanovcim, Sutvari, Novoselju i Maroviću; a u državnim zgradam u Jaževiću, Mrkodolu, Crkvici, Ceravića brdu, Zvečavi, Vratlu, Bunariću, Gornjim Morinjam i Bakočim. — Ukinute su 4 postaje u Živogošću, Zagori, Sustjepanu i Ublim.

Sklopljenjem novih pogodaba za stanarinu žandarmerije u Novomselu, Opuzenu, Erveniku, Metkovićim, Staromgradu, Pučišćim, Janjini, Vrhgorcu i Poborim obterećena je zemaljska Zaklada većim godišnjim potroškom od f. 481, što je opravdnno jer su ciene kirijam kuća znatno poskočile. Naprotiv za stanarinu u Splitu novom pogodbom, koja će trajati 5 godina, uštedjuje se godišnjih fior. 100.

Doznačeno je odlukom 2 siečnja t. g. br. 4101 žandarskome Zapovjedništvu fior. 417:60 za pokućstvo nastavnome častniku u Zadru, buduć trošak osnovan na obstojećim odredbama o ukonačenju vojske.

Žandarska postaja iz Pučišća imala je biti premještena u Selca, i usljed molbenice obć. Opraviteljstva u Pučišćim poduprte od Odbora, c. k. Ministarstvo za zemaljsku obranu riešenjem 4 sječnja t. g. izjavilo je da mu nije ništa protivno da žandarska postaja ostane u dosadašnjemu mjestu službovanja.

Zakon na izvedenje propisa §. 23 zakona 11 lipnja 1879 Br. 93, glede troškova za *stalno* ukonačenje vojske, spreman je, i posebnim izvješćem i obrazloženjem biti će podnešen Vis. Saboru na pretres i odobrenje.

Takodjer posebnim izvješćem predlaže se da na izvedenje §. 38 rečenog zakona, ne bude doznačena Obćinam nikakva nadoknada iz zemaljske zaklade u ime *prelaznog* ukonačenja.

Na temelju Saborskog zaključka pri sjednici 8 rujna 1881 udieljena je Obćini Budvanskoj i Obćini Paštrovskoj surazmjerna doplata iz zemaljske zaklade troškovim po njima uzdržanim za stalno ukonačenje odiela stajačke vojske u godinam 1882 i 1883, a prvoj od dviu i za ukonačenje odiela domobranstva, koje je polovicom god. 1883 prestalo.

Pripregа.

Troškovi zemaljske Zaklade pod ovim naslovom sliede se držati umjereni u grani-

cam Proračuna, to jest ne nadmašnju na godinu fior. 6000. U god. 1882 plaćeno je f. 5025, a god. 1883 fior. 4428.

Povoljno je riešeno bilo pitanje potaknuto od Dubrovačke obćine, glede nedužnosti dalmatinskih Obćina podavati pripregu preko zemajjskih granica do postaja u Bosni i Hrcegovini. Ministarstvo je odlučilo da ta dužnost za dalmatinske Obćine ne postoji.

Potaknut takodjer od Obćine Dubrovačke, Zem. Odbor se je pobrinuo da rieši pitanje kako da bude razdieljen teret priprege medju sve obćine kroz koje se vojnićka vlast pripregom posluži. Sada ovaj teret pada jedino na onu Obćinu u kojoj vojnička vlast zapita pripregu, pa bila koliko mu drago odalečena postaja do koje je priprega pitana, i ležalo po sriedi medju dvie krajne postaje koliko mu drago Obćinâ.

Zem. Odbor bio je predložio da se teret razdieli mediu obćinam surazmjerno duljini puta ležećega medju granicam svake Obćine, preko kojega puta vojnička vlast pripregom se služi.

C. k. Namjestništvo nije pristalo na taj predlog; i budući da navedeni razlozi nisu kadri uzdrmati uvjerenje o pravičnosti predloženoga načela, zem. Odbor se pridržava učiniti shodne korake kod Ministarstva eda bi dobio povoljno riešenje.

Bolnice.

Dužan je zemaljski Odbor obaviestiti Visoki Sabor o nekim stvarim glede pokrajinskih Bolnica, koje ne iztiču iz podnešenih računa, već iz samih Odborskih spisa, jer spadaju na upravu o kojoj će se razpravljati dojdućeg zasjedanja.

S jednim trgovcem u Trstu bilo je ugovoreno da će nabavljati živež pokrajinskim Bolnicam. Nego nije zadovoljio uvjetom ugovora, osobito što nije slao jestiva zdrava i čista, te odtud neprilikâ; jer se hrana morala natrag vracati pa očekivati do 15 dana dok se nova dobije, a Bolnicam svaki dan trebalo. S toga, i pošto se našlo u svakom gradu gdje su Bolnice trgovaca, koji da bi dali one stvari uz istu cienu, pa neke i uz nižu; uz to razmotriv da štediša kad u istom gradu nabavlja, može odmah zahtievati izmjenu one vrsti jestiva što njoj se ne svidi zdravo i čisto, zemaljski je Odbor prekinuo ugovor i naložio upraviteljstvom Bolnicâ, da kupuju stvari u mjestu kod trgovca koji bi bolju i cieniju vrst jestiva ponudio. Tako zbilja imamo dobra i zdrava jela, uz to neke stvari jeftinije: n. p. muku od 19.40 po 18; gries od 25.20 po 20; kafu od 120.20 po 99.20; pasulj od 18.95 po 16; tiesteninu od 25.20 po 22; mâst od 89 po 79; kameno ulje od 26.70 po 26; sećer od 47.25 po 42; itd. Znatan je to dobitak, ali i taj mienja, više i manje, u nekim gradovim, usljed obćinskog prireza potrošarini. A reste još više taj dobitak kad se promisli da se štedi još drugih uzgrednih trošaka, prenosa posudja, i t. d. u kojem bi dolazile stvari iz Trsta.

Još je u jednoj grani bolničke uprave zemaljski Odbor tražio postići koristi zemaljskoj blagajni, — slao učiti kako da ljekove nemoćnicim u Bolnicam jeftinije nabavi.

Dodje Odbor do zaključka da pokuša stvar, te zasnova svoju liekarnicu u Bolnici Splitskoj, pačamši 1 ožujka tek. god. Usljed toga je Mirodijar G. Aljinović iz Splita ponudio nabavu liekova bolničkoj liekarnici, a Odbor sravnav njegov cienik sa onimi dobivenimi iz vana, proračunav troškove prenosa i slučajni kvar, prihvati ponudu Aljinovića. Evo izpadak pokušaja.

Ustanovljenje liekarnice zapalo je:

u liekove . . . . . f. 416:26
u posudje . . . . . „ 132:03
u popravu sobe . . . „ 167:12
Skupa f. 715:41

Medjutim potrošilo se liekova:
mjeseca ožujka . . f. 39.96:$^{45}/_{100}$
mjeseca travnja . . „ 37.64:$^{32}/_{100}$
Skupa f 77.60:$^{77}/_{100}$
uzračunav podporu liečniku pamoćniku od godišnjih 400 fior. za dva mjeseca . . . . . . f. 66.66: —
Svega f. 144.26:$^{77}/_{100}$.

Malo bi poskočio taj iznos kad bi se dodao i surazmjeran gubitak na glavnici uloženoj u posudje i u sobu. Promotrili se pa, da je za prednja dva mjeseca Siečnja i Veljače izplatilo se liekarniku u Splitu f. 458:45, dokazuje se da je zemaljska zaklada za dva mjeseca u Bolnici Splitskoj prištedila fior. 312.99, to jest 68.27%. Znajuć da su sve četiri Bolnice godine 1883 potrošile liekova u iznosu fior. 12.650:30½, sa naznačenim postotkom prištedilo bi se godišnjih f. 8536:36 novč. Štednja će biti veća kad se sagrade nove bolnice, jer će mnogo više bolestnikâ primati.

Bolnica u Šibeniku od nje postanka, t. j. 24 lipnja 1883, do svršetka travnja t. g. primila je 996 bolestnikâ a umoboljne čeljadi 108 — trošeći promjerno liekovâ mjesečno f: 350. Čim bude dakle više nemoćnika, tim će sve to veća biti štednja na liekovih.

Postigla se još jedna preštednja u bolničkoj upravi.

Bolnica je Šibenska nabavila te hrani 5 krava. O trošku s tog uzroka bavi se posebno izvješće. Ovdje je samo napomenuti, da usljed obračunanih obroka (vidi Br. 1115 Z. O. t. g.) proizliče da muzare srednjom davaju 25 litara mlieka na dan; pa računav trošak hrane istim, izlazi da svaki litar zapada novčića 7, dočim se je plaćao mliekaricam novč. 15 i 20. — Kad bi stvari tako napredovale za 15 godina, može se slobodno kazati da bi se isplatio trošak staje i krava — bez računati korist gnjoja i teladi (vidi Br. 7 O. 4085 god. 1883.)

Čim smo spomenuli djubar treba da se i o njegovoj porabi štogod reče. Svak zna koliko se zemlje stere oko Bolničkih sgradja u Šibeniku, pa bi svak zamirio kad se nebi šnjime Zavod koristio sa gospodarstvenog gledišta i obzira. Poznato je svakomu da različiti proizvodi vrtla sačinjavaju ³/₅ ljudskog jela, a uračunavši kruh može se prispodobiti hrana bilinstvom na ⁴/₅ sve ukupne hrane.

Za uredjenje vrtla, posadjenje stabala, nabavu sjemenja itd. potrošilo se je fior. 1200: ali kad se uzme u obzir da je za prva dva mjeseca dalo zeleni fior. 73.80 — tada će se lahko uviditi da je dalo kamatnički postotak. — Uz to pako treba računati da će sve to većma koristan biti, i da će ne samo potrebam zavoda zadovoljiti, već da će se i prodajom buduće godine podmirivati uloženi novac — tu je lahko uviditi dakle korist gnoja što muzare vraćaju potrošenomu sienu.

Kroz doba od lanjskog zasjedanja dogodile se nekoje promjene u osoblju Bolnicâ. Bi imenovan Ravnateljem Bolnice Splitske G. D.r V. Tacconi, usljed smrti pok. D.r Bratanića — a Upraviteljem Bolnice Dubrovačke G. Tomašević.

Čim u Bolnicam Šibenskoj, Dubrovačkoj i Splitskoj nije bilo liečnika pomoćnika, Zemaljski Odbor je bio otvorio dotične natječaje — usljed kojih bijahu imenovani G. D.r I. Prvan u Bolnici Splitskoj, D.r A.

Martiniš privremeno pomoćnikom Bolnice Dubrovačke; dočim za Bolnicu Šibensku nije se nitko natjecao, te ostaje još razpoloživo ono mjesto.

Odnosno gradjenju nove Bolnice u Zadru, Zemaljski Odbor javlja Visokome Saboru da je već u Preuz. Prabiskupa kupio zemljište, da je osnova svršena i da će se ove godine već započeti radnja, netom se sa težacim zemljišta sravnaju neke poteškoće.

Za novu Bolnicu Dubrovačku, radi se osnova i ugovora se sa G. Boškovićem o zakupu zemljišta.

Kretanje Bolestnikâ u pokrajinskih Bolnicah stoji ovako:

U Bolnici Šibenskoj, za deset mjeseci, kako smo gori naveli, bilo je primljeno 996 bolestnika — od kojih 820 ozdravilo — 92 umrlo — 84 ostalo u Bolnici da se lieče.

U Ludnici za isto doba bijahu primljeni 108 bolestnika — od kojih je umrlo 5 — izišlo što ozdravljenih što poboljšanih 34 — ostalo u Ludnici 69. — O duševnom stanju, o različitom ludilu, i ostalim potankostim umobolne čeljadi — bavi se godišnje izviešće Prvenca Ludnice D.r Zlatarovića, koje se ovdje umeće:

„Težkom mukom očekivano otvorenje Zemaljske Ludnice, ostvari se dne 24 Lipnja 1883, te tim činom stupi i naša Dalmacija u kolo onih prosvjetljenih zemalja, koje uvidjaju potrebu da se umobolni prama zahtjevom čovječanstva pričuvaju i prama novim stečevinam znanosti strukovno lieče.

Akoprem se pokrajinska Ludnica danas jošte nemože uzporediti sa ostalimi sličnimi zavodi — budući jošte u zametku, neimajuć jošte posebnog pravilnika i neprovidjena svimi potrebitimi sredstvi i pomagali, da svojoj toli važnoj socialnoj zadaći zadovolji — ipak ako se osvrnemo na evo skoro jednogodišnji život iste, te na sve poteškoće kojima se imadijaše boriti, možemo biti zadovoljni i donekle ponosni. Pokrajinska Ludnica namišljena za 84 bolestnika, brojila je do dana današnjeg (6 lipnja) 114 bolestnika od svih razreda pučanstva. Ako i seljački stališ većinu sačinjava, ipak opaža se sa zadovoljstvom, da i od boljih i najotmenijih krugova pripadnici, kojino prije u drugih zemaljah — najviše u Italiji — pomoć tražijahu, u Šibenik polaziti začimlju; a bit će ih tim više, čim veća im se bude udobnost pružiti mogla.

Broj ozdravljenih nadmašuje već ove prve godine broj onih u mnogih drugih bolnicah. Isti iznaša 14%. U novo ustrojenoj pokrajinskoj ludnici za južnu Tirolsku u Pergine iznaša broj ozdravljenika za god. 1883 10.80% (Vidi „Jahresbericht der Landes-Irrenanstalt“ in Pergine 1883).

U zemaljskoj ludnici za kraljevinu Hrvatsku u Stenjevcu jest postatak ozdravljenih za god. 1882 tek 4.07%! (vidi „Liečnički viestnik“ Br. 6 god 1883). Glasovita ludnica za pokrajinu Milan u Mombellu izkazuje za god. 1883 tek 12% i ozdravljenih i poboljšanih bolestnika, dočim ih u Šibeniku imade 28%! (t. j. 14% ozdravljenih i 14% poboljšanih).

Statističko kretanje bolestnika u našem zavodu najbolje će se pregledati sliedećom skrižaljkom.

Mjesec	Unišlo		Izišlo										Ostalo	
			Zdravih		Poboljšanih		Neizliečenih		Premještenih		Umrlih			
	Muž.	Žen	Muž.	Žen.	Muž.	Žen.	Muž.	Žen.	Muž.	Žen.	Muž.	Žen.	Muž.	Žen.
Lipanj	31	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Srpanj	9	3	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Kolovoz	9	2	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Rujan	4	3	1	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—
Listopad	2	5	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Studeni	7	1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Prosinac	1	1	1	1	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Siečanj	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veljača	1	4	2	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Ožujak	2	5	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Travanj	1	5	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Svibanj	5	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lipanj	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
													6 Lipnja	
	75	39	9	7	12	4	—	1	1	1	6	1	47	25
	114		16		16		1		2		7		72	
			42											

Iz nacrtane skrižaljske razabiremo:

1. Broj mužkih nadmašuje na daleko broj ženskih, te se skoro približuje razmjerju kano 2 : 1. Razlog tomu tražiti je s jedne strane što mužkarci štetuju ploveć morem, neobično, a s druge što se podaju više piću. Ove dvie obstojnosti su nepobitne i pokazuju se u formi bolesti. Štetne uplive alkoholizma viditi ćemo kašnje brojevno dokazane.

2. U prva 3 mjeseca priraslo je najviše bolestnika, s razloga štono dodjoše iz raznih bolnica, gdje do otvorenja Ludnice smješteni bijahu; tako iz Zadra 10, Splita 13, Dubrovnika 3.

3. Pomor dosiže 6%; nije doduše velik, nu biti će buduće godine sigurno manji, jer su odpali oni nesretnici, koji dodjoše u posve zapuštenom stanju in extremis sa raznih bolnica. Veći dio bijahu paralitici (4). Jedan melankonik umre sa haemorrhogie cerebri, a jedna žena od starosti.

Po vrsti bolesti stajaše u liečenju:

Vrst bolesti	Mužki	Ženske
Mania	8	8
Melancholia	9	1
Prvotna akutna dementia	—	1
Secundarna pometnja	10	3
Prvotna ludost	4	3
Ludilo	2	2
Moralna bolest uma	1	—
Epileptična pometnja	5	4
Hypochondrična pometnja	1	—
Choreatična pometnja	—	2
Hysterična pometnja	—	5
Periodična pometnja	3	—
Paraliza	13	1
Alkoholismus chronicus	8	—
Idiot. Cretinismus. Inbecilet.	2	3
Dementia senilis	4	4
Stupor	1	1
Neurasthenia	1	—
In observatione	2	1
Sine morbo	1	—
Svega	75	39

Iz ove skrižaljke uvidja se: da su prevalentne bolesti: manija, melancholia, dementia paralytica, sekundarna pometnja duše i alkoholismus chronicus. Mužki nadmašuju na daleko žene u melancholiji, dočim žene radje „pobjesne“. Veliki broj sekundarnih forma ima se pripisati koje zapuštenom liečenju u bolnicah (90% sekundarnih došlo je iz bolnica), koje zapuštenom stanju nevoljnika na polju. Što se tiče „paralitika“ to nadmašuje broj istih na daleko sve ostale meni poznate zemlje. Postotak iznaša 11.4%! dočim u drugih zemaljah mienja izmedju 3-7%. Ako uzmemo u obzir neizliečivost ove strašne bolesti, koja uvjek do smrti vodi, moramo se sgražati, da naša uboga Dalmacija od te pošasti toliko trpi.

Od uzrokâ, znadem od svih 13 slučajeva 5 za izviestno je „Abusus spirituosum“, ostali uzroci jesu ili velike patnje po dalekih morih, ili drugi i nepoznati.

Od manija poznato mi je 5 slučajeva na temelju alkoholisma; pribrojimoli dakle ovih 5 i gornjih 5 k onim 8 alkoholisma kroničnog, ostaje nam od svih duševnih bolestih 18 čistih alkoholičnih slučajeva, ili prama čitavom broju bolestnika od 114 15.7%, a prama broju mužkih samih 24%, t. j. od sto mužkih kojino obole sa duševne bolesti jest skoro svaki četvrti bio neumjeren u piću, te stoga poludio.

Sliedeća skrižaljka pokazuje nam, kako su zastupani pojedini kotari Dalmacije obzirom na duševne bolesti.

Kot. Puglavarstvo	Broj bolestnika
Zadar	18
Šibenik	23
Sinj	8
Kotor	11
Dubrovnik	9
Hvar	5
Split	20
Korčula	3
Knin	8
Makarska	2
Benkovac	2
Metkovići	—
Imoski	—
Svega .	109

Preostavših 5 bolestnika, rodjeno je u drugih pokrajinah: 2 iz Bosne (isti, priupadnik), 2 iz Češke, jedan iz Kranjiske. Najviše zastupani su kotari sa gradovi: Šibenik Split, Zadar, Kotor i Dubrovnik. Metkovići i Imoski nebijahu zastupani.

Po vjeri bijaše:

Vjera	Muž.	Žen.
Katolikâ	60	35
Grčko-iztočnih	15	4

Po zanimanju bijaše:

Zanimanje	Muž.	Žen.	Zanimanje	Muž.	Žen.
Seljakâ, težakâ	35	26	Mornarâ	5	—
Obrtnikâ, šivačica	10	1	Žene, kćeri, činovnika i trgovaca	—	5
Posjednika	3	2	Gradjanke	—	5
Činovnikâ	7	—	Liekarnik	1	—
Gimnaz. profesor	1	—			
Učitelja	2	—	Svega .	75	39
Djaka	4	—	Od ovih bijaše		
Trgovacâ	6	—	u I. razredu	3	3
Podvornik	1	—	u II. razredu	72	36

Zdravstvena služba i zdravstveni odnošaji.

Zdravstvenu službu vršio je liečnik prvenac posve sam; obilazio bi dva put na dan sve bolestnike, a ravnao se je načelom: mens sana in corpore sano. U tu svrhu bijaše mu prva briga dobra hygiena, dobro i dovoljno jelo i napokon liečenje somatičnih symptoma. Tomu, kao i vrlo povoljnim zdravstvenim okolnostima grada Šibenika, imade se zahvaliti s jedne strane za povoljne resultate ozdravljenih kao s druge za izvrstne zdravstvene odnošaje svih bolestnika u obće.

Osim lahkih katara sluznih koža, ne sgodi se nijedan slučaj težkih, epidemičnih, akutno infekcioznih ili kontagioznih bolesti. Svi bolestnici — osim kljastih — kupaju se jedan do dva puta na mjesec s razloga čistoće.

Svakih 14 dana imadu se svi bolestnici mjeriti. Težina tjela bilježi se u posebnu knjigu, te služi kontrolom tjelesnog i duševnog zdravlja. Svi bolestnici — pa i najbjesniji polaze svaki dan dva puta u pratnji čuvara u vrtovih na šetnju. Od košulje stezalice ne čini se principielno već samo u najnuždnijih slučajevih uporaba; isto tako dopušta se koliko moguće bolestnikom slobodno kretanje; a bolničarom strogo se nalaže i nadgleda, da su čovječni s bolestnicima. Svaki najmanji prekršaj u tom pogledu kazni se, te tako priučavaju se da budu prijatelji a ne tamničari bolestnikom. Ovakovo slobodno njegovanje urodilo je u istinu najboljim plodom. I najbjesniji umire se prije vremena; od nesreća, kako ih broje dosta ostale ludnice, ne dogodi se nijedna, pa ako je i koji put koji utekao preko zidina, svaki put bje za vrieme zatečen i natrag doveden. Mirnim, ozdravljenim ili na putu da ozdrave bolestnikom dopuštaju se jošte druge polakšice, kao što jesu pohadjat crkvu ili grad u pratniji čuvara: to djeluje kano izvrstan liek, da se nesretnici prije k svom razboru povrate.

Od toli potrebnog tjelesnog ili mehaničnog zanimanja, ne može se žalibože jošte sada bolestnikom mužkim pružati ništa. Žene rade u pralnici, pletu, vezu i šiju; očim mužki zanimanja neimadu, do onoga ako ih pošalješ da pomažu što nositi ili čistiti. Za tjelesnu vježbu služi im Visokim Odborom liberalno dozvoljena kugljana, na kojoj se često i velikim veseljem zabavljaju.

Liečnik prvenac, osim običnog pohoda koji traje 3-4 ure na dan, uredio je liečnički arkiv, t. j. sastavio od svakog bolestnika točni opis bolesti i njezin napredak bilježi se svaki dan.

Visoki Zem. Odbor dozvolio mu je, da se služi potrebitimi liekovi izvan austrijske farmakopee, te naručio mu je sliedeće strukovne listove:

1. „Archiv für Psychiatrie u. Nervenkrankheiten od Westphala".

2. „Annales medico-psychologiques" od Baillarger-a, Luniera i Fovilla.

3. „Centralblatt für Nervenheilkunde und Psycheatrie" etc od Erlenmeyer-a.

4. „Rivista sperimentale di freniatria e di medicina legale" Reggio Emilia.

Liečnik prvenac sprovadja skoro cieli dan u bolnici; te mu jedva dostaje vremena da ovrši sam bez pomoćnog liečnika ogroman posao i pisarije: potonje protežu se takodjer na dopisivanje o pripadnosti bolestnika, koje je vrlo obilno. S druge strane ne dotiče mu dovoljno vremena za nauku, buduć malenom plaćom prisiljen da i u gradu zasluge traži.

Nutrnja služba.

Istu vršilo je 8 bolničara sa jednim nadbolničarom i 4 milosrdne sestre. Bolničara

moralo se uzeti iz šibeničkog pučanstva, pa ako i ne odgovaraju posve svojoj službi — kojano dobrano inteligencije i poduke iziskuje — ipak može zemlja s njima posve zadovoljna biti, jer su dobra srdca i po naravi hitre pameti. Stega medju njima dakako bijaše iz početka slaba, buduć bez svakog trajnog nadgleda. Odkada je Visoki Zem. Odbor dozvolio mjesto nadbolničara, priraste zavodu u osobi g. Paška Blaževica izvrstna sila, kojano u kratko znade uzpostaviti uzorni red u zavodu, i u pisariji postade neprocienivom pomoći liečniku, kog ujedno u preredjivanju i razdielivanju ljekova pomaže. Težku svoju službu, bdijući dan i noć, vrši isti uz neznatnu plaću od 35 for. na mjesec, te je žalibože vrlo vjerojatno, da ju neće moći zbog slaba žitka na dulje vremena održat, kao on tako i nekoji drugi — osim koje propalice. Kučni i dnevni red zavoda očekuje jošte potvrdu Visokog zemaljskog Odbora.

Važnije odluke tičuće se Ludnice.

I. Br. 2648 od 7 kolovoza 1883. Vis. Zem. Odbor nalaže graditelju Thari izvedenje sliedećih radnja:

1. Zid koji da odieli Ludnicu od Bolnice;
2. Promjena cementnog tla u 4 komore za bjesne sa tlom drvenim;
3. Uredjenje 4 novih komora za bjesne;
4. Kugljana;
5. Podignuće sviju prozora u komorah za bjesne, budući iz prva prenizki.

II. Br. 3088 od 6 rujna 1883, Odbor podiže plaću bolničarom od 10 na 14 fior. mjesečno.

III. Br. 115 od 16 siečnja 1884 Imenuje se nadbolničarom g. Paško Blažević i doznačuje mu se plaća od 35 for. mjesečno, osim u jutro kafa i jedna soba uredjena za spavanje.

IV. Br. 210 od 16 siečnja 1884. Odbor dozvoljava mjesečnih 7 forinta za nabavu duhana za Ludnicu.

V. Broj 365 od 26 siečnja. Odbor dozvoljava Prvencu Ludnice nabavu časopisâ.

Učione.

Broj učiona, učiteljskog osoblja i pohadjajućih učenika u Dalmaciji, kroz učionsku godinu 1882-83, sadržan je u pridruženim tablam A, B, dostavljenim od c. k. Zemalj. učionskog Vieća.

Po istim, i po izvješću kojim su bile popraćene, doznaje se što sliedi:

1. *Broj i vanjsko stanje učiona.*

Broj javnih redovitih pučkih učiona iznosio je

god.	1882	271
„	1883	270
dakle manje	.	1

Ovo se ima pripisati oskudici učiteljskih sila, radi koje, kako će se niže vidjeti, ostalo je kroz god. 1882-3 zatvoreno do 30 učiona.

Pomoćnih učiona (jednorazrednih) bilo je:

god.	1882	38
„	1883	30
dakle manje	.	8

Posebnih učiona bilo je:

god.	1882	26
„	1883	24
dakle manje	.	2

Ukupni broj učiona bio je:

god.	1882	335
„	1883	324
dakle manje	.	11

Javne redovite učione bile su godine 1882-3 razdieljene na sliedeći način:

a) gradjanske učione:

trorazredne	5
skupa .	5

b) obće pučke učione:

jednorazredne	184
dvorazredne	38
trorazredne	10
četverorazredne	9
skupa .	241

Nastavni jezik pri svim javnim gradjanskim i pučkim učionam bio je srbsko-hrvatski, izuzam 4 pučke mužke i 2 pučke ženske učione, gdje se je podučavalo u talijanskom jeziku.

U školskoj godini 1882-3 otvorile su se sliedeće nove učione:

1. u *Benkovačkom kotaru*: Nova jednorazredna pučka mužka učiona u Jesenicah i drugi razred pučke mužke učione u Benkovcu;

2. u *Hvarskom kotaru*: Otvorio se je drugi razred pri gradjanskoj učioni u Hvaru;

3. u *Kotorskom kotaru:* Otvorila se je nova jednorazredna pučka mužka učiona u Dobroti;

4. u *Korčulanskom kotaru*: Otvorio se je drugi razred pučke mužke učione u Trpnju i drugi razred pučke mužke učione u Žrnovi;

5. u *Sinjskom kotaru:* Otvorila se je javna pučka mužka učiona u Trilju;

6. u *Splitskom kotaru*: Otvorio se je drugi razred pri pučkoj ženskoj učioni u Milni;

7. u *Zadarskom kotaru:* otvorila se je nova jednorazredna mješovita učiona u Molatu, četvrti razred pri pučkoj mužkoj učioni u Zadru, i drugi razred pri pučkoj ženskoj učioni u Rabu.

Koliko je učionâ ostalo preko godine zatvoreno, vidi se iz skrižaljke pod A.

Kod 250 javnih pučkih učiona podučavalo se je cio dan kroz svu godinu, kod ostalih kroz cielu godinu ali samo za pô dana. Poludnevno podučavanje (od 8 prepodne do 1 poslje podne sa jednim satom odmora) rabilo se je kod pomoćnih učiona i u mjestima gdje je pučanstvo preveć raztrkano.

Najveći dio školskih sgradja odgovara potrebam škole, naravno samo u mjeri u kojoj se može zahtjevati da budu odgovarala pomješća koja nijesu bila sagradjena izključivo za školu.

Školsko je pokućstvo u obće dobro.

II. Školsko pohadjanje.

Kakvo je bilo školsko pohadjanje svaki dan, u nedjelju i u ostale svetačne dane, proizlaće iz skrižaljke pod B.

Školsko se je pohadjanje u učionskoj godini 1882-3 u njekim kotarima ponešto poboljšalo. Redovitom pohadjanju škodilo je i ove godine kao predjašnih, nemarnost roditelja i mjestnih školskih vieća na selima, a ponešto i način življenja pučanstva.

U svrhu da se školsko pohadjanje poboljša, pokrajinsko školsko vieće nije propustilo izdati najstrožije mjere. U istu svrhu udarala su kotarska školska vieća globâ, ali bez velikog uspjeha, jer utjerivanje istih nije sliedilo redovito. U tome je pogledu malo koristio i pokrajinski zakon 14 rujna 1881, zbog nemarnosti nekih Obćina i zbog izbora nesposobnih pobirača.

III. *Broj učitelja i učiteljica i njihovo usposobljenje*

proizliče iz skrižaljke pod B.

Vjeroučitelji:

a)	odredjeni od školske vlasti . . .	8
b)	od crkovnih vlasti	224
	ukupno	232

Učiteljicâ koje su podučavale u ženskim ručnim radjam, u njemačkom, u francuzkom jeziku, i u obće u pojedinim neobveznim predmetima, bilo je:

a)	usposobljenih	2
b)	bez usposobljenja	1
	ukupno	3

IV. *Podučavanje i ponašanje učitelja.*

Pri devet pučkih učiona podučavali su pučki učitelji i vjeronauk.

Pri 250 pučkih učiona podučava se tjelovježba.

Školskim vrtom providjena je 21 učiona.

200 pučkih učiona ima školsku knjižnicu.

279 učiona providjeno je učilima propisanim po nastavom pravilniku.

Napredak u polovici učiona može se smatrati normalnim, u ostalim puno bolje u prvim školskim godinam, nego u posljednjim.

U školskoj godini 1882-3 više nego polovica učitelja obćih pučkih i gradjanskih učiona pokazala se je sposobna i marljiva u izvršivanju svojih dužnosti. Medju te moraju se većim dielom uračunati bivši pitomci c. k. učiteljišta.

Osim pojedinih iznimaka ponašanje učitelja bijaše dobro.

V. *Učiteljišta.*

Pri svršetku godine 1882-3 pohadjalo je:

a)	Učiteljište u Arbanasim .	59	
b)	Učiteljište u Dubrovniku .	41	
	ukupno	100	pitomaca

Prikazalo se je na izpit zrelosti:

	u Arbanasim	u Dubrovniku
a) pitomaca . . .	12	9
b) privatista . .	1	—
ukupno	13	9
	22	

Postiglo je svjedočbu zrelosti:

	u Arbanasim	u Dubrovniku
a) pitomaca . .	11	7
b) privatista . .	—	—
ukupno	11	7
	18	

Izpadci izpita usposobljenja za pučke i gradjanske učione:

Broj kandidâta:

a) za gradjanske učione { mužkih 3; ženskih — }

b) za pučke učione { mužkih 24, ženskih 9

Primiše svjedočbu usposobljenja:

a) za gradjanske { mužkih 3, ženskih —

b) za pučke učione { mužkih 13, ženskih 2

VI. *Zavodi za djetcu još neobvezanu na školsko pohadjanje i strukovni tečaji.*

U školskoj godini 1882-83 obstojalo je *djetište* u Zadru, Šibeniku i Splitu. Prva dva izdržavaju se iz privatnih zaklada, a posljednji iz obćinskih sredstava. Zavod u Zadru dobro je uredjen; u istome se djetca hrane i ponešto podučavaju.

U Šibeniku i Splitu djetca se najviše uče moliti Boga. U Zadru i Šibeniku ukonačeno je do 80 djetce, u Splitu do 60.

Bilo je škola za dalnje izobraženje skopčanih sa javnim pučkim učionam:

a) obrtnih 1
b) ratarskih 2

ukupno 3

Neobstoji nikakav zavod za djetcu niemogluhu i zapuštenu, obvezanu na školsko pohadjanje.

VII. *Privatno podučavanje.*

Iz skrižaljke pod A proiztiče broj privatnih škola.

Dodane su table C, D, E, iz kojih se vidi potanko trošak uzdržan u god. 1882-3 po zemaljskoj učionskoj zakladi za popravu i uredjenje učionskih zgradja, za nabavu i popravu učionskog pokućstva, i za nabavu učila.

Zaključak Vis. Sabora, primljen pri razpravi Proračuna zem. Učionske Zaklade za god. 1884, naime da se u selu Tučepih zavede redovita pučka učiona, bi uvažen od c. k. pokr. učion. Vieća, čim bi odlučno to zavedenje početkom učionske g. 1884-5.

Početkom učionske god. 1883-4 bi uz privolu zem. Odbora, zaveden u Silbi noroplovni tečaj pridružen ondješnjoj javnoj pučkoj učioni.

Pri lanjskom zasjedanju, prigodom razprave učionskog Proračuna, Vis. Sabor dao je nalog zem. Odboru neka nastoji oko podizanja knjižnica kod pučkih škola. Na izvršenje onog naloga, Odbor je upravio Obćinam okružnicu pod Br. 581 t. g., kojom je stvar najtoplije preporučio Obćinam, pozivljuć ih da u godišnje obćinske Proračune uvrste ako i čednu svotu na pripomoć rečenih knjižica. U toliko je opaziti da u ovome predmetu ne stoji se najgore, jer raznovrstnim nastojanjem pošlo je za rukom do konca učionske godine 1882-3 — kako gori napomenuto — ustanoviti knjižnice kod 200 javnih pučkih učiona.

Osim oskudice učiteljskih sila, glavni uzrok umnožanju učiona leži u mučnosti da se nadje prikladna učionska zgradja, osobito po selim u Zagorju. Kako je poznato, u svrhu podizanja učionskih zgradja davala je Država do godine 1879 priličnu podporu, koja je mnogo koristovala. Potle ukinuća te podpore, i zem. Odbor i c. k. pok. Učionsko Vieće obratili su se opetovano c. k. Ministarstvu molbom da bi opet uvrštena bila u državni Proračun ta podpora u iznosu od fior. 10,000.

Na zadnju Odborovu predstavku u tome

smislu dneva 14 kolovoza 1883 Br. 2003, c. k. Ministarstvo, Odpisom 11 siečnja t. g. Br. 14318, odgovorilo je da je nemože uvažiti, i uputilo je Odbor da se molbenicom obrati zastupničkoj kući carevinskog Vieća. To je Odbor i učinio dneva 10 ožujka t. g. Br. 437; i ta molbenica, uz preporuku financialnog Odbora, bila je od zastupničke kuće predane Ministarstvu najtoplijom preporukom na uvaženje. Uzdati se je da će se Ministarstvo toj preporuci odazvati.

Zakonom 2 svibnja 1883 Br. 53 bi propisano da u cc. kk. Učiteljištima naukovni jezik ima se učiti kao obvezni predmet; ostali živući jezici da imaju biti slobodni. Uzprkos toj točnoj odredbi zakonskoj, u Učiteljištim dalmatinskim (u Arbanasim i Dubrovniku) kroz tekuću učionsku godinu sliedilo se je učiti jezik taljanski i njemački kao obvezni predmet.

Proti toj povriedi zakona, koja znatno škodi napredku u tim zavodima prevećim obterećenjem učenika, zem. Odbor upravio je c. k. Ministarstvu nastave predstavku 10 ožujka t. g. Br. 1041, pitajući da se zakon vrši, to jest da pomenuta dva jezika budu proglašena slobodnim predmetima. Rekbi da Odborovo nastojanje nije ostalo bezuspješno.

Dopisom 10 studenoga 1883 Br. 3546, c. k. zem. Učionsko Vieće javilo je zem. Odboru namjeru c. k. Ministarstva nastave da se privatna vojnička pučka mužka učiona u Zadru pretvori u redovitu javnu pučku učionu njemačku, koja bi služila i kao vježbovnica pitomcima c. k. Učiteljišta u Arbanasim; i po nalogu istoga Ministarstva pozvalo je zem. Odbor da se izjavi o doprinesku za uzdržanje te učione iz zem. učionske Zaklade.

Zemaljski Odbor odgovorio je tomu potaknuću sliedećim Dopisom:

Br. 4134.

Zemaljski Odbor c. k. Pokrajinskom Učionskom Vieću.

Na velecienjeni Dopis 10 tek. Br. 3546 ima se čast odgovoriti što sliedi:

Godine 1872, kad je pretresan i odobren prvi proračun zemaljske učionske Zaklade, ustanovljen na temelju novih učionskih zemaljskih Zakona od 29 prosinca 1871, zemaljski Sabor na preporuku pisućega, odobrio je prinesak od godisnjih fior. 300 mjestnoj privatnoj vojničkoj njemačkoj učioni, jur odredjen po Slavnomu Vieću pri svojoj sjednici 6 ožujka 1871. Sabor je to dragovoljno učinio, proniknut osvjedočenjem o pravednosti prineska, jer zavedenjem podpomoćne učione omogućeno je bilo djetci niemačke narodnosti pripadnikom naše hrabre vojske, da u svome materinskome jeziku prime prve početke nauka i izobrazbe. Tim zaključkom zem. Sabor ostao je vjeran narodnim načelom vazda izpovjedanim, naime da pučka obuka jedino koristna može biti ako udieljena u jeziku koga djetca govore i razume. A pošto se radilo o malom broju djetce narodnosti niemačke, ovdje slučajno prisutne, jer u zemlji te narodnosti nema, Sabor htio je svojim zaključkom dati sjajni primjer i drugim zemljam prostrane Carevine, kako se načelo ravnopravnosti ima upotrebljavati i prama malobrojnim narodnostim u zemlji prisutnim, i kako visoko štujući svoju narodnost, predsudâ ne goji prama ijednoj drugoj.

Pripomoć od fior. 300 vojničkoj privatnoj školi u Zadru od ono doba bilo je svake godine redovito udieljeno, pak je i uvrštena u zadnjem Proračunu zemaljske učionske Zaklade po Saboru glasovanu.

Nego odlukom Visokog Ministarstva za bogoštovje i nauku stvar prima sav novi oblik.

Pošto je zajedničko ratno Ministarstvo izjavilo da nemože više doprinašati uzdržanju pomenute učione, hoće reći da je pripoznalo da ta učiona za obuku vojničke djetce ne treba, možda jer je broj te djetce neznatan — što je pri malenkosti zadarske vojničke posade sasvim vjerojatno —; jer inače pri škrbi i darežljivosti koju vazda na to pozvana carska zastupstva pokažuju kad se radi o interesim i dobrobiti vojske, nije sumnje da bi ista ratnome Ministru dragovoljno bila dozvolila sredstva za uzdržanje učione, kad bi ih on bio zahtjevao, pripoznajuć njezinu potrebu.

Dakle govora više nema o vojničkoj školi, i u istinu Nj. Pr. Ministar za bogoštovje i nauku o njoj više i ne govori, nego daje znati da kani tu školu pretvoriti u javnu pučku, koja bi imala služiti vježbovnicom pitomcima c. k. Učiteljišta u Arbanasim.

Kad jednom odpada sustav i cilj učione za koju je Sabor dozvolio pripomoć od godišnjih fior. 300, istim časom odpada i rečena pripomoć za novu učionu, pisući niti će Saboru predložiti niti preporučiti ikakve podpore, i to jer naumljena učiona protivi se postojećim zakonim, i jer tobožnjoj vježbovnoj nipošto nebi odgovorila.

Pošto gosp. Ministar traži prinesak za niemačke učione na temelju druge stavke § 67 temeljnog zakona 14 svibnja 1869, to ju on isti smatra kao *nuždnu* obcinsku učionu.

Ali o ostanovljenju nuždnih učiona, po § 59 istog zakona, odredjuje Zemaljsko Zakonodavstvo, koje je jur to i učinilo zakonima 29 prosinca 1871; i jur u Zadru postoje nuždne pučke učione, i u njima je naukovnim jezikom onaj koj pretežno govori zadarsko pučanstvo, odredjen po propisu § 6 temeljnog zakona. U Zadru, gdje niemačkoj narodnosti ni traga nema, *nuždna* pučka učiona sa njemačkim naukovnim jezikom nije samo nezakonitost, nego puka nesmisao.

Po skupnim propisima § 26, 27, 35 zemaljskog Zakona, vježbovnica sa učiteljištem sačinjavaju jedno nerazlučivo tielo, komu je jedan ravnatelj, jedan sustav, jedan cilj. Po odluci Ministarstva, izdanoj na temelju § 31 Zakona 14 svibnja 1869, naukovni jezik u c. kr. Učiteljištu u Arbanasim jest srbsko-hrvatski, dakle i u vježbovnici istome pridruženoj ima biti, i doista jest naukovnim jezikom taj isti jezik. Vježbovnica sa njemačkim jezikom uz c. k. Učiteljište srbsko-hrvatsko protivi se zakonu, i nemože se postaviti već povriedom zakona.

Ali i da je po zakonu taka vježbovnica dopuštena doista nebi svojoj svrsi odgovorila. Pitomci nemogu se vježbati nego u jeziku u kome su kadri podučavati, jer vježba nije drugo van tvarno upotrebljavanje nabavljenog znanja u naukovne svrhe pod upravom učiteljâ, koji su u stanju vježbenika opomenuti i izpraviti. To rekbi da i gosp. Ministar shvaća, čim predstavlja da bi pitomci mogli pokuse praviti u predmetim koji zahtjevaju manje poznavanje jezika, dočim bi pri ostalim predmetim slušali i do poznavanja došli naukovne metode učitelja odgojenih u niemačkim preparandijam, niemačkih knjigâ i učilâ.

I ovdje vlada velika obsjena. Slušati a dobro ne razumiti nemože interesirati, dapače strašno dosadjuje; a dosada u obće ne spada medju pedagogična sredstva naobrazbe. Tako niemačka vježbovnica mjesto unarediti svrhu dobra odgoja učiteljâ, radila bi proti istome.

Metode, knjige, učila itd. ista su kod niemačkih i kod dalmatinskih učiteljišta, jer svim Učiteljištim u kraljevinam i zemljama

zastupanim na Carevinskom Vieću ravna jedan ter isti Ministar, za sva Učiteljišta izdane su iste ustanove, naredbe i propisi, za sva vriede ista učila odobrena, a većim dielom nabavljena od istog Ministra. A ako u nekim od bogatijih zemalja uvedene su u pojedine učione većih gradova savršenije, ali tim i skuplje sprave, pa ako bi slične gosp. Ministar i za naumljenu niemačku vježbovnicu nabavio, uzalud bi se pitomci istim uzpoznali, jer doista u pučke dalmatinske učione nebi se dale uvesti.

Još je nadodati, da kod sada obstojeće vojničke niemačke učione bilo je namješteno učitelja odgojenih i izpitanih dobrim uspjehom u njemačkim preparandijam; pak u koliko je pisućemu poznato, pitomci Arbanaškog učiteljišta, da su tamo i izpitivati išli, nijesu imali česa da nauče od tih učitelja ni u pogledu načina predavanja, ni u pogledu postupanja sa djetcom.

Naumljena niemačka vjezbovnica u Zadru nije ozbiljna stvar, niti ona može doprinieti boljemu i koristnijemu odgoju dalmatinskih pučkih učitelja. Namjera njezina ustanovljenja ima biti potekla od nepoznavanja faktičnih okolovština zemlje. Drugačije si pisući nemože tumačiti stvar bez uvrede gospodinu Ministru.

Nada se pisući da će Slavno Vieće shodno uputiti gosp. Ministra, i obširno ga obaviestiti o pravome stanju stvari.

Zemaljski Odbor na ime zastupane zemlje, koja toli velike žrtve prinosi za pučku obuku, želi da što bolje i što u većem broju bude odgojeno učiteljâ u c. k. Učiteljištu, i zato je skoro pristao na godišnju pripomoć od fior. 2000 u tu svrhu.

Želi Odbor da se zaprieka novih ne stvara tome odgoju, da se od strane države ne uvadja ustanovâ, koje bi mogle osujetiti državi i zemlji zajednički cilj unapredjenja pučke obuke. Želi donapokon da se zakon strogo vrši od strane pozvanih na ovršbu i štićenje postojećih zakona.

Zadar, 23 studenoga 1883.

Rek bi da obrazloženje Odbora nije ostalo bez uspjeha, jer namjera niemačke vježbovnice u Zadru bi zapuštena.

Kroz zadnje godine povedeno je u Dalmaciji nekoliko strukovnjačkih tečaja, spojenih sa pučkim učionam, na temelju § 10 državnog zakona 14 svibnja 1869, i imenovani na istim privremeni učitelji. Potaknuto pitanje o pravnim odnošajim tih učitelja, c. k. Ministarstvo je izjavilo da se hoće zato posebni zakon.

Zemaljski Odbor sastavio je dotičnu zakonsku osnovu u dogovoru sa c. k. Zemaljskim Učionskim Viećem; i posebnim izvješćem podnosi ju Visokomu Saboru na pretres i odobrenje.

A)

Pučke

u Kraljevini Dalmaciji teča

UČIONSKI KOTAR	JAVNE UČIO											
	gradjanske trorazredne	Obće redovite										
		mužke sa						ženske sa				
		1 razreda	2 razreda	3 razreda	4 razreda	poljodjelskim tečajem	Ukupni broj	1 razreda	2 razreda	3 razreda	4 razreda	Ukupni broj
Benkovac	—	9	1	—	—	—	10	1	—	—	—	1
Dubrovnik	1	17	1	—	1	—	20	3	—	1	—	4
Hvar	1	11	1	2	2	—	17	1	3	1	—	5
Imotski	—	7	1	—	—	—	8	1	—	--	—	1
Knin	—	10	2	—	—	—	12	2	—	--	—	2
Korčula	1	8	4	1	—	—	14	3	1	--	—	4
Kotor	—	19	2	1	—	—	22	7	1	--	—	8
Makarska	1	9	—	1	—	—	11	1	1	--	—	2
Metkovići	—	3	1	—	—	—	4	1	—	--	—	1
Sinj	—	6	—	1	—	—	7	—	1	--	—	1
Split	--	29	8	1	2	1	40	3	5	--	1	9
Šibenik	1	9	2	—	1	1	13	1	—	1	—	2
Zadar	—	20	2	—	1	—	23	3	1	--	1	5
U Dalmaciji .	5	157	25	7	7	2	201	27	13	3	2	45

u č i o n e

jem učionske godine 1882-3

N E			Posebne učione				Ukupni broj pučkih učiona	Ostale preko godinu zatvorene	OPAZKE
			sa pravom		bez prava				
			javnosti						
mješovite	Ukupni broj	pomoćne	mužke	ženske	mužke	ženske			
--	11	--	--	--	--	--	11	1	Pod stupcem „Ostale preko godine zatvorene" uvrštene su samo učione, koje su ostale više od 3 mjeseca u učionskoj godini zatvorene
4	28	6	1	2	1	--	38	21	
--	22	--	--	--	--	1	23	2	
--	9	--	--	--	--	--	9	1	
--	14	--	--	--	--	--	14	2	
6	24	2	--	--	--	--	26	--	
10	40	4	--	--	1	--	45	1	
--	13	2	--	--	--	--	15	2	
--	5	--	--	--	--	--	5	1	
--	8	--	--	--	--	1	9	--	
2	51	8	1	2	1	1	64	11	
--	15	--	1	2	--	--	18	2	
2	30	8	1	2	4	2	47	5	
24	270	30	4	8	7	5	324	30	

B)

Broj učiteljskih

kod javnih i posebnih učiona

UČIONSKI KOTAR	UČITELJSKE OSOBE								
	Učitelji					Učiteljice			
	usposobljeni	izpitom zrelosti	bez ikakve učiteljske svjedočbe	pomoćni	ukupno	usposobljene	izpitom zrelosti	bez ikakve učiteljske svjedočbe	ukupno
Benkovac	5	5	--	--	10	1	--	--	1
Dubrovnik	13	5	2	6	26	13	16	--	29
Hvar	19	8	2	--	29	4	6	--	10
Imotski	6	1	1	--	8	—	1	--	1
Knin	7	2	1	--	10	--	3	--	3
Korčula	21	6	3	3	33	3	7	--	10
Kotor	19	11	4	4	38	4	7	--	11
Makarska	9	4	1	2	16	3	--	--	3
Metkovići	3	1	--	--	4	1	--	--	1
Sinj	4	5	--	--	9	3	--	--	3
Split	36	12	2	8	58	18	9	4	31
Šibenik	16	6	1	1	24	5	3	--	8
Zadar	21	11	4	8	44	14	8	7	29
U Dalmaciji	179	77	21	32	309	69	60	11	140

osoba i učenika

učiomske godine 1882-3

Vjeroučitelji stalnom nagradom	Broj ukupni	Učenici: Obvezani pohadjati: svaki dan	Obvezani pohadjati: u nedjelju i u svetačne dane	od 100 obvezanih pohadjahu: svaki dan	od 100 obvezanih pohadjahu: u nedjelju i u svetačne dane	pohadjahu efektivno: svaki dan	pohadjahu efektivno: u nedjelju i u svetačne dane	na svakoga učitelja izpada učenika pohadjajućih	Razmjerni trošak za svakoga pojedinoga za sunčanu g. 1883: učitelja	Razmjerni trošak za svakoga pojedinoga za sunčanu g. 1883: učenika
—	11	492	82	77%	74%	380	61	40		
1	56	1755	31	76%	58%	1337	18	24		
—	39	2230	106	62%	52%	1397	56	37		
—	9	559	24	78%	83%	439	20	51		
—	13	701	46	37%	39%	265	18	21		
1	44	2183	187	68%	92%	1489	116	36		
—	49	2031	116	76%	28%	1553	33	32		
—	19	958	51	65%	66%	629	34	34		
—	5	226	36	75%	55%	170	20	38		
—	12	593	12	75%	41%	447	5	37		
2	91	5204	452	69%	61%	3621	279	43		
1	33	1554	81	60%	75%	941	61	30		
3	76	3398	184	72%	91%	2474	168	34		
8	457	21884	1408	68%	63%	15152	889	--	431	14:82

c)

Trošak za gradjenje ili popravljanje

Broj	UČIONSKI KOTAR	UCIONSKA OKOLINA	OKOLOVŠTINA SGRADE
1	Dubrovnik	Gruda	Popravak sgradje za učionu

učionskih sgradjâ kroz godinu 1883.

VLASTNIK SGRADE	ZAKLADA koja je izdala novac	IZNOS		OPAZKE
		predujam	potrošak	
Magudi Mate p. Mate	Pokrajinska školska Zaklada	1500	—	———

D) Nabava i popravа pokućstva

pučkih učiona kroz g. 1883.

Broj	Učionski Kotar	Učionska okolina	Vrst učione	Uzrok troška	Iznos troška			
					Dionični		Ukupni	
					fior.	nov.	fior.	nov.
1	Zadar	Rab	ženska učiona	novo pokućstvo	155	10		
2	„	Ražance	mužka učiona	„	60	50		
3	„	Olib	„	„	22	—		
4	„	Sali	„	„	41	—		
5	„	Silba	ženska učiona	„	75	—		
6	„	Novigrad	mužka učiona	„	72	—		
7	„	Privlaka	„	„	56	—		
8	„	Lopar	„	„	35	50		
9	„	Sukošan	„	„	41	—		
10	„	Nin	„	„	82	—		
11	„	Arbanasi	ženska učiona	„	63	50		
12	„	Biograd	mužka učiona	„	20	—		
13	„	Pag	„	popravak pokućst.	33	70		
14	„	Vinjerac	„	„	1	50		
15	„	Preko	„	„	41	—		
16	„	Pasman	„	novo pokućstvo	8	—		
17		različke			150	66	958	46
18	Benkovac	Jesenice	„	„	68	95		
19	„	Obrovac	„	„	60	—		
20	„	Benkovac	„	„	359	90	488	85
21	Šibenik	Šibenik	„	„	—	—	115	06
22	Split	Postire	„	„	129	60		
23	„	Split	„	„	9	75		
24	„	Povlje	„	„	42	30		
25	„	Prazućce	„	„	53	60		
26	„	Milna	„	„	192	60		
27	„	Sumartin	„	„	92	40		
28	Split	Tugari	„	„	130	—	1138	85
29	„	Supetar	ženska učiona	„	113	40		
30	„	Ložišće	mužka učiona	„	120	—		
31	„	Nerežišća	„	„	125	20		
32	„	Bobovišće	„	„	130	—		
33	Sinj	Glavice	„	„	252	20		
34		različke	„	„	164	—		
35	„	Kievo	„	„	253	—		
36	„	Trilj	„	„	53	26	722	46
37	Makarska	Podgora	„	„	250	—		
38	„	Makarska	„	„	32	77		
39	„	Kozica	„	„	24	30		
40	„	Gradac	„	„	26	65	333	72

Broj	Učionski Kotar	Učionska okolina	Vrst učione	Uzrok troška	Iznos troška			
					Dionični		Ukupni	
					fior.	nov.	fior.	nov.
41	Hvar	Komiža	mužka učiona	novo pokućstvo	—	—	264	30
42	Korčula	Žrnova	"	"	214	—		
43	"	Trpanj	"	"	393	20	607	20
44	Dubrovnik	Gruž	"	"	—	—	65	20
45	Kotor	Glavatičić	"	"	4	50		
46		različke		"	299	90		
47	"	Kotor	ženska učiona	popravak pokućst.	1	50	305	90
				Ukupno	—	—	5000	—

E)

Trošak za nabavu učilâ

kroz godinu 1883.

1. Za učione u obće . . . . fior. 1921

Zemaljska Zaklada

Osobitim izvješćem podnešen je Visokomu Saboru na pregled i odobrenje Pazbroj Zemaljske Zâklade za god. 1882, i od istoga proiztiču sliedeći konačni izpadci:

Skupna pristojbina dohodka izpala je od	fior.	348 964
prama proračunanoj sa	„	330.982
veća je za	„	17.982
Skupna pristojbina troška izpala je od	„	337.676
prama proračunanoj su	„	337.081
veća je za	„	595

Sravna li se dohodak sa troškom, izliče višak od fior. 11.288.

Nego u godinam 1880 i 1881, pristojbina izravnih poreza, po podatcim računovodskog odsjeka c. k. Ravnateljstva Financija, na koju je bio udaren zemaljski prirez, nije odgovorila faktičnome uspjehu, dapače je ostala niža blizu za fior. 100.000 u obe godine zajedno. Tim je dohodak od zemaljskoga prireza na izravne poreze surazmjerno smanjen, i zato aktivni ostatak pod ovim naslovom u Pazbrojima Zemaljske Zaklade za god. 1880 i 1881 obaljen je skupa za fior. 28.133. Sliedi odtole da konačna aktivna imovina koncem god. 1881 bila je faktično manja za fior. 28.133 od svote zabilježene u dotičnome Pazbroju.

Koncem god. 1882, kako gori rečeno, aktivna imovina povećala se je viškom od fior. 11.288. Odbiv ovu svotu od navedene, za koju je trebalo obaliti konačnu imovinu god. 1881, tojest od fior. 28.133, ostaje svota od fior. 16.845; koja popravljena, poradi uništenja aktivnih ostatakâ u iznosu fior. 453, daje nam iznos fior. 16.392, za koji aktivni ostatak god. 1882 manji je prama onome god. 1881.

Ista neprilika krivih podatakâ glede pristojbine izravnih poreza, uvukla se je i u zemaljske Proračune obiuh godina 1883 i 1884; to jest za obe godine udaren je prirez izravnim porezim na pristojbinu znamenito veću od faktično postignute. Uspjeh za god. 1883 jur je poznat i pristojbina izravnih poreza u ovoj godini izpala je na fior. 604.589; dočim prirez zemaljski od 28% udaren je na pristojbinu od fior. 660.500. Odtole sliedi manjak u dohodku od fior. 15,655. Malom razlikom biti će takodjer nepovoljan uspjeh u tekućoj godini.

U koliko se štednjom ne bude dalo izpravit taj manjak, trebati će ga pokriti blagajničkim pretičkom. Ali svakako u buduće valja biti oprezniji u proračunavanju za izbjeći tim neprilikam.

Iznenadno smanjenje pristojbine, koje je prevarilo i računovodski Odsjek c. k. Ravnateljstva Financija, tako da se ta pogreška uvukla i u državni Proračun, ima se pripisati uredjenju Zemljarine i Kućarine, usljed čega pristojbina ovih izravnih poreza, osobito ona zemljarine, obalila se preko svakog predvidjenja. U obće je to korist po zemlju; a ono što su poreznici manje platili za pokriće zemaljskih potrebština od onoga što je tvarno trebovalo, imati će doprinieti nadoknadno.

Visoki Sabor pri zadnjem zasjedanju udario je na pokriće zemaljskih troškova, osim običajnih prireza potrošarini i odredbine na uvoz piva i žestî, prirez od 29% izravnim porezom, i odredbini na prodaju žestî, uvedenoj drž. Zakonom 23 lipnja 1881 Br. 62. U slučaju da ovaj prirez odredbini nebi bio odobren, onda bi zaključeno da prirez izravnim porezom bude dignut na 30%.

Njegovo Veličanstvo vrhovnom Odlukom 13 prosinca 1883 nije odobrilo prirez od-

redbini na prodaju žestî, a to jer pogledom na prekratki obstanak ove odredbine ne prikažuje se probitačnim uvedenje prireza, pošto poreznici na koje bi se udario, bili bi tim previše obterećeni. Dosljedno Saborskome zaključku bi nasuprot odobren prirez 30% izravnim porezom, i običajni prirez potrošarini od 100% na vino, 75% na ostale stvari, i odredbina na uvoz piva i žesti odgovarajuća prirezu od 100% po bivšem posebnom dalmatinskom cieniku.

Iza kako su dogovoranja svršena, sklopljen je bio na 12 listopada 1883 ugovor sa c. k. povlaštenom „Länderbankom" glede zemaljskog zajma od fior. 250.000, i izdane odnosne zemaljske Obveznice, pokle se dobilo ovlašćenje da mogu biti kotirane na Bečkoj burzi.

C. K. „Länderbank" pošto je Obveznice dobila, izručila je novac Zem. Odboru. Kao dan izručenja bi utvrdjen 20 studenoga 1883. Bivši da Kuponsi Obveznicâ tekli su od 1.og srpnja 1883, i imadijahu biti izplaćeni na 1 siečnja 1884 u cijelome šestomjesečnome iznosu, c. k. „Länderbank" eskontirala je dobit od 1 srpnja do 20 studenoga u iznosu od fior. 4.826:38; i tako prama predanim Obveznicama Odbor je primio u gotovini fior. 254.826:38.

Iznosom eskontiranim bili su plaćeni troškovi tiskanja Obveznica, prenosa, biljegovine, i ostali za izdanje zajma; a pretičak bi unešen u zemaljsku zakladu.

Glavnica fior. 250.000 bi razdieljena za gradnju triuh bolnica u Šibeniku, Zadru i Dubrovniku po Saborskomu zaključku 9 rujna 1881, tojest za Šibenik fior. 100.000
Zadar „ 108.000
Dubrovnik „ 42.000

fior. 250.000

A pošto nije bilo izgleda da će do skoro početi gradnja novih bolnica u Zadru i Dubrovniku, da novac ne leži bez dobiti, Zem. Odbor ga je uložio u državne Obveznice Zajedničkog ujedinjenog duga sa kamatom u karti, plativ ove po 78:80%; tako da ima razpoloživo od strane zajma u Obveznicam za gradnju Zadarske bolnice fior. 136.000, a Dubrovačke „ 53.000.

Novcem opredieljenim za Šibensku bolnicu bio je plaćen dug prama državnim zakladam, učinjen neizplatom učionskog prinesa za godinu 1882, a dielomice i onoga god. 1883.

Kako će Visoki Sabor uvidjeti po konačnome računu gradnje bolnice i ludnice u Šibeniku, trošak skupni je znatno veći od razpoloživih sredstava. Za sada je pokriven blagajničkim pretičkom zemaljske Zaklade; ali treba providjenja osobitih, ako se neće da poremeti gospodarstvo rečene Zaklade. O tim providjenim biti će Visok. Saboru podnešeni shodni predlozi.

Slutnja izrečena u lanjskome izvješću na žalost se obistinila: Vlada je konačno odbila tražbu Odbora glede oprosta od nameta i biljegovine zemaljskog Zajma.

Zemaljska učionska Zaklada.

Iz Pazbroja ove Zaklade, koji se posebnim izvješćem podnosi Visok. Saboru na odobrenje, razabire se da je trošak u god. 1882 iznio fior. 233.600;
a doprinesak zemaljske Zaklade „ 104.638
Za godinu 1881 trošak je bio od „ 229.837,
a zemaljski prinesak od „ 97.641.

Dakle i u jednomu i drugom iznosku bilo je viška prama god. 1881.

Mirovinska učiteljska zaklada.

Razhod ove zaklade, kako ukazuje Pazbroj podmešen Visok. Šaboru na odobrenje, god. 1882 iznio je fior. 19.397, a doprinesak iz zemaljske zaklade fior. 7.700.

Trošak skupni je veći prama god. 1881 za fior. 3000, a ipak prinesak iz zemaljske zaklade nije povećan nego je nešto manji, a to jer su se povećali osobiti dohodci ove Zaklade. Dapače se je i prištedilo fior. 231, koji su uloženi na povećanje glavnice ove Zaklade.

Zemaljske zadužbine.

Iz Pazbroja raznih zadužbina uvidja se njihovo stanje, i kako neke porestoše do konca god. 1882.

Od 1 lipnja 1883 do dandanas sliedeće glavnice porestoše:

Poljodjelska za	fior.	13.000
Mirovinska zemaljskih činovnikâ	„	2.700
Pokretanih vojnika	„	1.000
	fior.	16.700

Zemaljska oskudnična Zaklada.

Obćine sliede povraćati učinjene zajmove, a razpoloživi novac ulaga se u državne Obveznice, koje dan danas iznose nominalno fior. 48.800. I kroz tekuću godinu biti će priličua svota uložena.

Od zadnjeg zasjedanja bili su udieljeni sliedeći zajmovi:

Obćini Hvarskoj	fior.	1000
„ Novskoj (kod Trogira)	„	3000
„ Risanskoj	„	7000

ovoj zadnjoj da priskoči u pomoć obiteljim Krivošija, Ledenica i Ubala, u domovinu povraćenim, a krutom oskudicom trpećim.

Na prestavku upravljenu po Zemaljskom Odboru na Njegovo Veličanstvo glede uprave ove glavnice, usljed Saborskog Zaključka pri zasjedanju god. 1880, još nije stigao odgovôr.

Poljodielstvo.

Zemaljski je Odbor dojavio Carskoj Vladi zaključak Visokoga Sabora o odredbah što bi se imale izdati, da se zaprieči širenje Philoxere, na temelju medjunarodnog ugovora u Berni. Istom je prilikom zamolio Vladu, da bi se bavila kako da se stegnu škode od maslinova griza. Usljed toga c. k. Vlada, Dopisom 18 travnja 1884 Br. 5077, priobćila je Odboru neke odredbe prihvaćene, po kojih, u dojednoj Obćini gdi ima vinogradâ, ustanovljeno je Povjerenstvo od načelnika i od nekoliko posjednika vinograda, imenovanih po političkoj Vlasti; a zadaća mu je da pazi na vinograde, da prieči uvoz stvari sumnjivih, i preduzme providjenja koja bi cienilo potrebita, kad bi spazilo kakav znak zaraza. Okružnicom 22 svibnja o. g. Br. 1701 Odbor se je obratio Obćinam, da bi jih potakao nek bi se što većom pomnjom bavile o poslu toli važnu.

Tom je prilikom Vlada oznanila Odbor, da je učitelju obilazniku R. Antunoviću naložila, nek uči o maslinovu usencu, i predloži kako bi se dao izkorenuti. Nije još priobćeno što se o tom pronašlo.

Pod Br. 3480 c. k. Namjestništvo izručilo je Zem. Odboru dvi staklenice vina, od loze amerikanske, da bi ga po vještacih okušao, te kazao ob istom svoje mnenje. Jedna od tih staklenica bila je od vrsti *Jaquez*, a druga od *Aramon* navrnute na *Ripuaria Sauvage*. Prvo je vino bilo zagasite boje, i dosta ljubko, nešto slično jakim vinom naše zemlje, te bi se moglo korišću uvesti; drugo je bilo slabo, bez boje, gluho na

ustim, puno gore od prvoga, te se nebi smjelo preporučati. Mnenje složeno po Gg. Onoratu Crespi i Nikoli Katiću, bi dostavljeno c. k. Namjestništvu Dopisom 13 studenoga 1883 Br. 3480.

Još god. 1882 Odbor je bio kazao Vladi sto misli o osnovi da se u pokrajini zavede poljodjelska učiona. Od onog doba spisi se ne povratiše, nu zna se da se je c. k. Namjestništvo bavilo i dalje o osnovi, te je pomisliti da će se skoro opet zametnuti razprava.

Na poziv c. k. Namjestništva, Zemaljski je Odbor (Br. 3042) sa svoje strane imenovao članove pokrajinskog Povjerenstva za diobu obćinskih dobara, na temelju § 5 zakona 27 svibnja 1876, a to Gg. Ivana Vrankovića, Prisjednika Zemaljskog Odbora, popa Ivana Danila i Klemu od Ivaniševića, bivšeg mjerača a sada ravnatelja Odborove pisarne.

Nego na žalost sporo se miče dioba, jer do danas nije se konačno obavila već cigla u obćini Tiešanjskoj, u odlomcih Vodici, Betini-Murteru i Zloselih. — Pomakoše se podobro radje mjestnoga Povjerenstva Rabskoga i Biogradskoga, pa će se i te skoro dovršiti. A uzdat se je da će izgled djelovati na Obćine malo brižlive, više neg sve dosadanje preporuke. Rek bi da c. k. Ministarstvo, čuvši o dosadanjem malom uspjehu, misli predložiti kakvu preinaku zakonu.

Odbor Dopisom 26 svibnja o. g. Br. 1601, na upit c. k. Namjestništva, bili sklon bio podpomoći pokrajinskim novcem zavedenje postajâ bikova, izjavi kako se malo pouzdaje u takove pokušaje, i do sada kušane, pa u koje se je potrošio mnogi novac a bez ploda. I zaisto nije nam se nadati poboljšanju govedje pasmine, dok se ne poboljša paša i poboljšaju načini gojenja. Pridržao se je pa konačno odgovoriti, kad se vidi kakva će korist iz postaja jur ustanovljenih u Sinju i Posidarju, te budeli je, da će pripomoći iz zemaljskih zaklada. Medjutim preporučilo se je Vladi, da bi nastojala, osobito u kotarih gdi se misli zasnovati postaja, o širenju gojitbe umješnih pašnjaka, te u tu svrhu da bi porazdielila mukte potrebito sjemenje.

Drugim Dopisom 28 veljače o. g. Br. 17644, c. k. Namjestništvo je dojavilo Odboru, kako je Zdravstveno Vieće opazilo što u pokrajini nema valjanih podkovača konja, te potrebu da se zato zavede tečaj podučavanja. Nego pokle predmet pada u zadaće pokrajinske, pitalo je, bili štoli Odbor uradio da toj potrebi doskoči. Dopisom Br. 831 Odbor je odvratio, da samo neke od najbogatijih pokrajina zasnovaše takova podučavanja o svom trošku; da u sadanjih okolnostih radi ratnih svrha najviše zanima Državu da bi se bolje odgajali konji; da ustanovljenje pripravnog tečaja Državi je najlašnje zavesti a sa malim troškom, pošto kod c. k. Opasnice u Sinju nahodi se i podkovač i živinar, pa bi se njima moglo povjeriti podučavanje, i teoretično i praktično. Kad bi c. k. Namjestništvo slagalo se sa nazori Odbora, ovaj da bi sklon bio udieliti četri ili šest podporinâ za pohadjanje onog tečaja, koji nebi trajao preko šest nedjelja dana. Odnosni trošak, brojeć svaku podporinu na fior. 50, nebi iznio preko 300 fiorinâ.

U poljodjelske svrhe potrošili se sliedeći iznosci:

Ljudevitu Juroviću, gojencu u Križevcu, pod Br. 4732 bi doznačeno fior. 50 pripomoći;

Juri pok. Petra Sbutege, učeniku II.a Razreda u Križevcu, pripomoć od 25 fior.;

Učitelju Bariši Graniću u Banjevcu pod Br. 3617 svota od fior. 28 : 50, da mu se podmiri što je uprav potrošio u nabavu sjemenja od krumpira, pa porazdielio da razvede gojitbu u onom selu;

Uredništvu „Gospodarskog Poučnika“ pod Br. 1154 pripomoć od fior. 200, za njegova nastojanja u korist poljodjelstva i radi troška što je pretrpilo kroz mnoge nabave strojeva i sjemenja;

Učeniku u Križevcu Nikoli Rako fi. 60 pripomoći za poučno putovanje (Br. 1528);

Poljodjelskomu Družtvu Dubrovačkomu fior. 100 pripomoći (Br. 1528).

I kroz minulo godište toliko politička Vlast koli Odbor brinuše se osobito o pošumljenju, pa je znamenit i uspieh.

Bolje neg ikako ovaj se uspjeh vidi iz preglednice pod A., glede šumarskog osoblja, — pa ta kaže, da je svrhom godine 1883 stalno služilo: 10 šumarâ i 320 lugara; dakle 2 šumara i 63 lugara više neg godine 1882.

Tu prvu dopunja druga preglednica pod B., a prikuplja broj šumarskih postupaka i iznosak dosudjenih globa; pa se i s te strane ukazuje postepeni ali znatni napredak napram predjašnjim godinam. Godine 1882 postupalo se proti 4185 prekršaja, a taj je broj god. 1883 poskočio na 4357.

Trošak u pošumljenje, i ne brojeć što je napose Odbor udielio pripomoći Občinam, godine 1883 iznio je fior. 18254 : 35 ½

Svrhom god. 1882 ukazalo se globa nepobranih fior. 25729 : 75, pa uz to nadodajuć fior. 11778 : 17 od globa dosudjenih kroz god. 1883, bilo je skupa toga fior. 37507 : 92 ½.

Kroz god. 1883 utjeraše fi. 8806:35 ½ od globa, a pomrsilo se fior. 4008:59 ½, to je ujedno fior. 12814 : 95. Tako je svrhom god. 1883 ostanak spao na fi. 24692:97 ½. Ni c. k. Namjestništvo ni Zemaljski Odbor ne zaostaviše svakog časa poticati cc. kk. Porezne Urede da što živije pobiraju globe; no mora se priznati da taj posao ne teče lasno, promislili se na siromaštvo većeg diela prekršiteljâ. Priznati je, i akoli je ostanak još ogroman, pobiranjem ipak možemo biti zadovoljni.

C. k. Namjestništvo pod Br. 160 podnilo je Odboru da bi proučio i primjetio što osnovi Pravilnika o nadziranju, upravi, čuvanju i uživanju občinskih šuma, i onih što pripadaju zadrugam. Odbor nije još o tom izjavio svoje mnenje.

Dogovorno sa c. k. Namjestništvom biše imenovani kao šumari, za Obrovac Jozip Grünwald, za Pag i Rab Pravoslav Relja, za Knin Adolf Reininger, a za Skradin Marko Arčanin.

Za potrebe občinske napravio se je u Tiesnom rasadnik, pa mu je c. k. Namjestništvo nabavilo sjemenje potraženo.

Umjetno pošumljenje, na obranu polja Drniškoga i Sinjskoga od poplavâ, započelo je i podosta napredovalo, a Odbor prama obetanjim spomenutim u lanjskom izvješću, za ovaj naslov stavio je na razpoloženje Namjestništvu fior. 400 za Drniš (Br. 2929) a fior. 500 za Sinj (Br. 2877). Nadati se je da će se te radnje izvesti i hitrije i uspješnije, pokle se je gos. šumarski nadzornik Ferdinand Zigmundovsky, koji se vele zanima za razvitak šumske gojitbe, povratio iz Francuzke, gdino ga je c. k. Ministarstvo bilo poslalo da na licu mjesta uči umjetno pošumljenje.

Odbor je Zemaljski uložio vas svoj u-

pliv da ukloni gdikoju razmiricu izmedju Obćine Vrličke i političke Vlasti, glede šumarske službe, i obetao Obćini povisiti njoj do fior. 100 pripomoć, kad bi se sklonula da uredi svoje osoblje po želji Namjestništva (Br. 3033 i 1016).

Odbor je takodje pritekao u pomoć Obćini Vrličkoj u nekom utoku na c. k. Namjestništvo proti jednoj odluci Kotarskoga Poglavarstva Sinjskoga, glede zabrane toli obsežne na zemljištu za pašu koza, jer je to bilo kao pocielo utamaniti tu životinu u odlomcih Kievu i Ježeviću, gdino dopire do koju hiljadu, pa je pravi žitak onoga pučanstva. Zaman ipak Odbor je prikazao i k. k. Namjestništvu i Ministarstvu, koliko taj sustav protivan je i samom cilju na koji smjera, jer zlo razpolaga pučanstvo napram odredbam pošumljenja, koje nemože se izvesti bez njegova sudjelovanja. Zaman je prikazao, da se i kasnije može postići sigurnije cili neupravnim sredstvima, kao postepenim ograničenjem pašnjakâ, i povišenjem travarine na koze (Br. 4434, 3906 i 1419). I Namjestništvo i Ministarstvo ostadoše tvrdo pri odluci Poglavarstva, dapače sa velikom štetom pučanstva, razvelo je iste odredbe i proti drugim Obćinam, na primjer proti Sinjskoj, koja ob istom predmetu tražila je zaštitu Odborovu.

Uz dobru volju i žrtve Vlade i Obćinâ da se što prije postigne pošumljenje naših ogoljenih brda, Zemaljski Odbor iz istih namjera, nije uzkratilo pripomoći prama svojim sredstvim, svim koji se utekoše. Osim iznosaka obetanih a koji se nemogu izručiti već kad se uredi šumarsko osoblje, Odbor je doznačio sliedeće iznoske:

Na razpoloženje Namjestništva u korist

Obćine Sućurja	fi.	75 : —
Obćini Sinjskoj	„	450 : —
„ Obrovačkoj	„	108 : —
„ Korčulanskoj . . .	„	252 : 86
„ Pažkoj	„	200 : —
„ Drniškoj	„	280 : —
„ Imoskoj	„	250 : —
„ Kninskoj	„	325 : —
„ Dubrovačkoj	„	100 : —
„ Mućkoj	„	100 : —

osim raznih nagrada lugarom.

Prilog *A)*.

Pregled Šumarskog osoblja kod dalmatin

Tekući broj	POLITIČKI KOTAR	Politička Obćina	Šumarsko osoblje godine 1882 — godine 1883			
			Šumari	Lugari	Šumari	Lugari
1	Benkovac	Benkovac	—	17	—	17
2	„	Kistanje	—	10	—	10
3	„	Obrovac	—	11	1	14
4	Kotor	Budva	—	—	—	—
5	„	Pastrović	—	—	—	—
6	„	Ercegnovi	—	2	—	2
7	„	Krtole	—	1	—	1
8	„	Kotor	—	2	—	2
9	„	Dobrota	—	—	—	—
10	„	Lastva	—	—	—	—
11	„	Lustica	—	—	—	—
12	„	Muć	—	1	—	1
13	„	Prčanj	—	2	—	2
14	„	Stolivo	—	—	—	—
15	„	Tivat	—	—	—	—
16	„	Grbalj	—	—	—	—
17	„	Perast	—	—	—	—
18	„	Risan	—	1	—	2
19	„	Spič	—	—	—	—
20	Korčula	Blata	—	3	—	3
21	„	Korčula	—	1	—	5
22	„	Lastovo	—	1	—	1
23	„	Janjina	—	—	—	—
24	„	Kuna	—	4	—	5
25	„	Orebić	—	1	—	1
26	„	Trpanj	—	2	—	2
27	Imoski	Imoski	1	23	1	23
28	Knin	Drniš	1	24	1	27
29	„	Knin	—	14	—	14
30	„	Promina	—	—	—	—
	Prenosak	— —	2	120	3	132

skih občina u pogledu broja i podpora g. 1883.

Dakle godine 1883				God. 1883 doznačene podpore						Trošak Občinâ god. 1883		OPAZKE
više		manje		od Namjestništva		od Zemaljsk. Odbora		Ukupno				
Šumarâ	Lugarâ	Šumarâ	Lugarâ	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	
—	—			857	50	—	—	857	50	--	--	od ovih za 2 privatna
—	—			499	80	—	—	499	80	--	--	
1	3			750	—	108	32	858	33	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			120	—	—	—	120	—	120	--	
—	—			50	—	—	—	50	—	50	--	
—	—			90	—	—	—	90	—	60	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			40	—	—	—	40	—	20	--	
—	—			72	—	—	—	72	—	72	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	-	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	1			116	66	—	—	116	66	51	34 ½	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	bez uredjene službe
—	4			107	39	100	—	207	39	121	98	
—	—			60	—	—	—	60	—	--	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
—	1		za g. 1882 g. 1883	200 240	—	—	—	440	—	292	10	1 bez podpore
—	—			70	83	6	25	77	08	14	59	
—	—			120	—	—	—	120	—	--	--	
—	—			1000	74	—		1000	74	2054	16	
—	3			700	—	284	—	984	—	1555	98	
—	—			720	—	—	—	720	—	699	--	
—	—			—	—	—	—	—	—	--	--	
1	12	—	—	5814	92	498	58	6313	50			

Tekući broj	POLITIČKI KOTAR	Politička Obćina	Šumarsko osoblje godine 1882 — Šumari	Lugari	godine 1 882 — Šumari	Lugari
		Prinosak	2	120	3	132
31	Hvar	Starigrad	2	--	--	--
32	„	Ješa	--	--	--	--
33	„	Sućurje	--	2	--	3
34	„	Vrboska	--	--	--	--
35	„	Hvar	--	1	--	1
36	„	Komiža	--	2	--	2
37	„	Vis	--	2	--	2
38	Makarska	G. Primorje	--	5	--	6
39	„	Makarska	--	11	--	6
40	„	Vrhgorac	--	13	--	13
41	Metkovići	Opuzen	--	--	--	5
42	„	Metkovići	--	--	--	4
43	Dubrovnik	Mljet	--	4	--	2
44	„	Ston	--	--	--	1
45	Šibenik	Skradin	--	--	--	26
46	„	Šibenik	--	26	--	--
47	„	Tiesno	--	--	1	--
48	Sinj	Sinj	1	18	1	29
49	„	Vrlika	1	9	1	9
50	Split	Omiš	--	--	--	--
51	„	Nerežišća	1	3	1	2
52	„	Postira	--	2	--	2
53	„	Pučisća	--	2	--	2
54	„	Supetar	--	2	--	2
55	„	Sućurac	--	--	--	--
56	„	Lukšić	--	--	--	--
57	„	Muć	--	3	--	3
58	„	Solta	--	--	--	--
59	„	Split	--	2	--	2
60	„	Novi	--	3	--	4
61	„	Lećevica	--	3	--	3
62	„	Trogir	--	3	--	3
	Prenosak	— —	5	236	7	264

Dakle godine 1883				God. 1883 doznačene podpore						Trošak		OPAZKE
više		manje		od Namjestništva		od Zemaljsk. Odbora		Ukupno		Obćinâ god. 1883		
Šumarâ	Lugarâ	Šumarâ	Lugarâ	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	
1	12	—	6	5814	92	498	58	6313	50			
	--		--	--	--	—		---	—	—	---	
	--		--	--	--	—		—	—	—	---	
	1		--	100	--	75		175	—	104	95	
	--		--	--	--	–		—	—	—	---	
	--		--	100	--	—		100	—	—	---	
	--		--	100	--	—		100	—	200	---	
	--		--	--	--	—		—	—	—	---	bez uredjene službe
	1		--	315	--	—		315	—	446	---	
	--		--	299	96	—		299	96	680	25	od obć. samo **2** postavljena
	--		5	760	--	—		760	—	750	---	
	5		--	75	--	—		75	—	225	---	
	--		--	--	--	—		—	—	—	---	bez uredjene službe
	2		--	50	--	—		50	—	125	---	jedan bez podpore
	1		--	—	--	—		—	—	---	---	privatni
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	bez uredjene službe
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	
	--		--	—	--	—		—	—	143	82	
	11		--	802	50	250		1052	50	1588	---	
	--		--	708	37 ½	100		808	37 ½	---	---	
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	
	--		--	300	--	—		300	—	350	---	
	--		1	200	--	—		200	—	150	---	
	--		--	168	--	—		168	—	168	---	
	-		--	20	--	—		20	—	220	---	jedan bio je nagradjen
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	
	--		--	--	--	—		—	—	---	---	
	--		--	171	80	100		271	80	---	---	
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	
	--		--	—	--	—		—	—	---	---	bez uredjene službe
	1		--	100	—	—		100	—	---	---	
	--		--	199	98	—		199	98	70	---	
	--		--	—	—	—		—	—	---	---	
1	34	—	6	10285	53 ½	1023	58	11309	11 ⅓			

Tekući broj	POLITIČKI KOTAR	Politička Občina	Šumarsko osoblje godine 1882 — godine 1882			
			Šumari	Lugari	Šumari	Lugari
		Prinosak	5	236	7	264
63	Zadar	Rab	1	6	1	7
64	"	Pag	—	3	—	4
65	"	Nin	—	9	—	12
66	"	Novigrad	1	8	1	12
67	"	Zadar	1	2	1	10
68	"	Biograd	—	9	—	11
	Godine 1883 u sve	"	8	273	10	320
	Godine 1883 podupirano je bilo	"	"	"	8	237
	Godine 1882	"	"	"	7	218
	" 1881	"	"	"	7	184
	" 1880	"	"	"	5	151
	" 1879	"	"	"	2	101
	" 1878	"	"	"	—	85
	" 1877	"	"	"	—	70

Dakle godine 1883				God. 1883 doznačene podpore						Trošak		OPAZKE
više		manje		od Namjestništva		od Zemaljsk. Odbora		Ukupno		Občinâ god. 1883		
Šumarâ	Lugarâ	Šumarâ	Lugarâ	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	
1	34	—	6	10285	53 ½	1023	58	11309	11 ½	—	—	
	1			444	—	—		444	—	743	—	
	1			120	—	—		—	—	120	—	
	3			548	50	25		573	50	548	50	od njih 2 privatna
	4			272	—	—		272	—	—	—	„ „
	8			—	—	—		—	—	—	—	bez uredjene službe
	2			427	—	60		487	—	—	—	jedan nagradjen od zemaljskog Odbora
2	53	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	12097	03 ½	1108	58	13205	61 ½	—	—	Od nekih občina nisu još stigle izkaznice o tome, koliko su g. 1883 iz vlastitih sredstva upotrebile za uzdržavanje šumarskog osoblja.
				10688	12	672	67	11360	79	15370	75 ½	
				9507	15							
				8332	19							
				5796	69							
				3759	99							
				3706	60							

Prilog *B.*

Izkaz o šumarskih prestupcih u obće, razpravljenih

KOTARSKO POGLAVARSTVO	Ukupni broj razprava usljed osvadâ ili zvaničnog uredovanja		Od ovih bilo je		
	ex 1882	1883	ustupljeno c. k. kaznenom Sudu	od političkih Vlasti konačno riešeno	ostalo kod političkih Vlasti na razpravu
Benkovac	242	507 (749)	102	511	136
Kotor	5	65 (70)	1	65	4
Korčula	17	358 (375)	33	285	57
Imoski	40	256 (296)	3	279	14
Knin	10	431 (441)	52	367	22
Hvar	18	89 (107)	10	58	39
Makarska	1	201 (202)	35	135	32
Metkovići	—	3 (3)	—	1	2
Dubrovnik	28	43 (71)	2	62	7
Sinj	40	328 (368)	26	308	34
Šibenik	25	152 (177)	1	164	12
Split	74	701 (775)	166	523	86
Zadar	222	521 (743)	31	553	159
Ukupno god. 1883	722	3655 (4377)	462	3311	604
„ „ 1882	4185		152	3293	740
„ „ 1881	3111		48	2120	991
„ „ 1880	2562		164	1988	318
„ „ 1879	2185		77	1590	518
„ „ 1878	1914		79	1550	285
„ „ 1877	1952		46	1586	320
„ „ 1876	1507		32	1031	444

godine 1883 i pregled onih godinâ 1876-81.

Razglabanje razprava riešenih od političkih Vlasti					Ukupno bilo je osudjeno na					OPAZKE
nepronadjeni krivci	nevini pronadjeni	osude: ukorom	osude: novčanom globom	osude: na zatvor	novčanu globu fior.	novčanu globu nov.	zatvor dana	naknadu šteta fior.	naknadu šteta nov.	
—	292	83	118	18	272	50	18	357	36	
—	6	20	39	—	613	50	—	169	82	
2	57	25	194	7	954	—	13	333	62	
—	101	38	137	3	1493	90	3	166	47	
—	54	97	128	88	1701	50	317	871	21	
—	14	15	29	—	303	69	—	261	56	
2	38	8	76	11	782	—	55	1017	53	
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	5	11	46	—	285	—	—	677	50	
—	73	94	108	33	1425	—	33	953	04	
—	63	35	66	—	1661	90	—	1474	—	
—	81	29	410	3	1972	—	3	1361	98	
—	17	258	272	6	1904	61	10	2525	32	
4	802	713	1623	169	13369	60	452	10169	41	
—	890	310	14	26	10064	85	406	8179	90 ½	
—	598	118	14	15	8758	50	479	4773	93 ½	
6	498	355	909	214	7372	93	902	5578	87 ½	
14	347	119	892	218	9175	04	1044	6866	25	
6	477	121	843	276	9831	40	956	4900	40	
19	350	98	841	300	9636	—	1505	7766	11	
28	321	80	441	161	3014	—	539	3392	—	

Puti.

Radje uredjenja predielne ceste Prapatnica-Žitnić bile su napokon obistinjene, i trošak obračunan i razdieljen medju zanimane stranke.

Skupni trošak iznio je f. 12.647:96 ½

Od kojih:

na teret zemaljske Zaklade	„	6.028:60 ½
na teret Občinâ	„	6.619:36
Na oblakšanje Občinskog prineska država je udielila pripomoć od	„	1.000:—
tako je ostalo na njihov teret	f.	5.619:36
A ova svota razdieljena je medju Občine Trogirsku i Drnišku, tojest Občini Trogirskoj	f.	2.581:87
Občini Drniškoj	„	3.037:49

Kako bi jur javljeno u prošastome izvješću, za dobro uzdržanje ove novo uredjene ceste, koja ima duljinu od kilom: 37, namještena su na istoj tri cestara, a nadzor je povjeren zemaljskome cestar-majstoru Nikoli Nakiću u Drnišu.

Na njegov predlog i pod njegovom upravom uz sudjelovanje cestara, izvedene su razne male radje poprave, i cesta je posuta žalom, tako da se može reći da je sada u podpunome dobru stanju.

Od prošlog zasjedanja nije preduzeto uredjenje nijedne još neuredjene, a zakonom proglašene predielne ceste. Naprotiv, na svim do sada uredjenim bile su izvedene razne male popravne radje, i sve su bile posute žalom; tako da, kad se izuzme gdjekoji komad „Mućke“ ceste, koja treba malog popravljenja, može se reći da sve uredjene predielne ceste, u skupnoj duljini od kilm: 215, nalaze se sada u sasvim dobrom redu.

Dogovori za uredjenje predielne ceste iz Vodica do Bribirskih „mostina“ svršeni su, i ovih dana početi će radje.

I Občina Kninska odgovorila je na svrhu glede predloga častnoga gosp. Šimića o proglašenju predielnim putem iz Obrovca preko Ervenika i Mokropolja u Padjene, i ob istome biti će Visok. Saboru podnešen odnosni predlog.

Razpravljajući o proglašenju predielnim novo-uredjenog puta preko „Škobaljuše“, došlo se do uvjerenja da bi koristno bilo produljiti taj put preko Imotskoga do hercegovačke granice; a s druge strane urediti put od Blata, na sredozemnoj cesti, preko „Poljica“ u Split; i tako kratkom prugom spojiti Hercegovinu sa morem, i istodobno providiti priličnim občilom kršna Poljica, koja u tom pogledu odavna vruću želju goje, i svaki čas joj izraza davaju. Dogovori su pri koncu, i možda uzbude moguće još pri dojdućem zasjedanju podnieti Visok. Saboru odnosni predlog.

U toliko da se cesta od 12 kilom. preko „Škobaljuše“ ne poremeti, Zemaljski Odbor uzeo ju privremeno pod svoju upravu, namjestio je na istoj jednog cestara, a nadzor je povjerio, uz priličnu nagradu, državnome cestar-majstoru u Zagvozdu.

Na predlog c. k. Namjestništva uzet je pod privremenu zemaljsku upravu komad primorskog puta kod Makarske od Sv. Andrije do razkršća predielne ceste preko Staze, dug 4.180 metara; i komadić ležeći na dalmatinskome zemljištu novog puta od Ljubuškoga do državne sredozemne ceste, dug 600 metara. Ali tim uvjetom, da će državni cestar-majstori i cestari voditi nadzor i paziti

na dobro uzdržanje; a Zemaljska Zaklada uzdržati slučajni trošak kojekakvih poprava.

Dopisom 9 Travnja t. g. Br. 417-pr. Njegova Preuzvišenost gosp. Namjestnik predložio je Zemaljskomu Odboru da bi pod svoju upravu uzeo sliedeće pute, tuskoro po vojničkoj vlasti uredjene u Bokikotorskoj:

a) od Ercegnovoga preko kamena Žlieba, Ubala i Zvečana na Crkvice, dug 25 klm.

b) od Crkvica preko Jelavidola na Oriensku lokvu, dug 10 klm.

c) od Orahovca preko Ježevića, Srebrena i Ubalca na Ledenice, dug 20 klm; skupa 55 klm.

Zemaljski Odbor, obzirom na malu važnost ovih puta, kojim fali obilježje predielnih i na znamenit trošak, koji bi se naprtio Zemaljskoj Zakladi, od preko fior. 4000, Dopisom pod Br. 1484 t. g. odvratio je da nije u stanju podnieti Visok. Saboru na pretres odnosnu zakonsku osnovu.

Preporuka učinjena po Visok. Saboru u sjednici 20 srpnja god. 1883 pri razpravi Proračuna Zemaljske Zaklade, najme da Zemaljski Odbor što skorije dade napraviti osnovu predielnog puta Šestanovac-Aržano, i preduzme sve shodne mjere eda se rečeni put što prije stane graditi, nije se dala nikako uvažiti, jer je zemaljski mjernik bio zabavljen osnovom za uredjenje puta Vodice-Mostine, i oblazenjem, razvidima i osnovam glede ceste Imotske i Poljičke, bez brojiti da je imao redovito obaći sve ostale uredjene predielne ceste, i pregledati sve male poprawne radje na istim izvedene.

Dogovori, toliko godina vodjeni, za gradnju kamenog mosta na rieci Zermanjici kod Žegara obćine Obrovačke, sretno su svršili, i ovih dana počimlju radje, koje će još kroz tekuću godinu biti svršene. Skupni trošak novog mosta iznosi fior. 4.300 a istome sutječu:

Obćina Obrovačka su	fior.	2.100
Monastir Krupe	„	100
Zemaljska Zaklada	„	1.200
Država	„	900

Predlog po Visok. Saboru primljen, neka Zemaljski Odbor, pri razdiobi podpora za pute i vode, osobiti obzir svrne na Obćine: Grbalj, Krtolje i Lušticu, bio je uvažen, u koliko je Obćini Grbaljskoj udieljena u tu svrhu pripomoć od fior. 350, a Obćini Krtoljskoj od fior. 200. Od obćine Luštičke ne stiže nikakva prošnja.

Predlog Visok. Sabora, kojim je preporučio prošnju Obćine Lećevičke, iduću za tim: 1. da se put iz Lećevice u Kaštela proglasi predielnim; 2. da se pripomogne gradnja obćinskog puta iz Lećevice na Gizdavac; 3 da se sagradi lokva u Lećevici, — bio je uvažen u drugoj i trećoj točki prošnje, u koliko je iz Zemaljske Zaklade udieljena pripomoć od fior. 800 za rečeni put na Gizdavac, koji se gradi i dobro je napredovao, i u koliko je za lokvu u Lećevici doznačena podpora od fior. 300, i preporučena je za obilati prinesak iz državnih sredstava.

Prva točka prošnje nije bila uvažena, jer navedeni put nema svojstva potrebita da bude proglašen predielnim.

Osim navedenih podpora, tojest Obćini Obrovačkoj za most u Žegaru, Lećevičkoj za put na Gizdavac, Grbaljskoj i Krtoljskoj

za obćinske pute, udieljene su još sliedeće, kroz vrieme od zadnjeg zasjedanja:

Obćini	Pučiškoj za put „Radovnja"	f. 300
„	Vrličkoj za Nalečki most	„ 250
„	Imotskoj za rimski put	„ 300
„	Tjesanskoj za put prama Šibeniku	„ 300
„	Novskoj kod Trogira za ob. pute	„ 200
„	Sinjskoj za most „Kosinac"	„ 300
„	Supetarskoj za obćinske pute	„ 100
„	Bolskoj za obćinske pute	„ 150
„	Benkovačkoj za dva mala mosta	„ 200
		fior. 2100

Prigodom, kad Obćinam budu dostavljeni naputci za izvedenje tu skoro odobrena zakona o redarstvenom pravilniku nad putim, biti će im strogo upeljeno da kroz stanovito vrieme imaju urediti svoje pute u smislu §§ 26 i 29 zemaljskog Zakona 7 travnja 1873 Br. 24.

Vode.

Nikakva važna radja u pogledu voda nije izvedena kroz vrieme od zadnjeg zasjedanja. Vodovod za natapanje konavoskog polja sliedi se raditi. Vodena Zadruga u Kninu još nije mogla dobiti od mjernika, komu je stvar povjerila, poplavnu mapu; a pošto taj mjernik pribiva u Italiji, c. k. Namjestništvo putem diplomatičkim je potražilo da ga prisili na izvršenje svojih obveza.

Na više mjesta zavedeni su dogovori za uredjenje voda i obrane proti istim u korist poljodjelstva; i da se odnosne radje uzmognu lašnje izvesti, Zemaljski Odbor namjerava nabaviti parni efosorni stroj, tako sastavljen da se dade lahko sa jednog na drugo mjesto prenositi; i dotični dogovor sa tehničkim zavodom u Trstu mal da ne privedeni su kraju.

Nego da se jednom vodene radje u koliko se tiče uredjenja voda, bilo za oslobodili polja od poplava i od haranja, bilo za prepriečiti močvarenje, a tim kobni vazdah za zdravlje, koji na toliko mjesta groznice proizvadja i pučanstvo tamani, ozbiljno upute, i za tu važnu svrhu potrebita sredstva nabave, Zemaljski Odbor posebnim izvješćem podnosi shodne predloge Visok. Saboru. Tim izvješćem rješeni su — bez da ih se ovdje ponapose spominje — razni predlozi pri zadnjem zasjedanju stavljeni ob ovome predmetu.

Za uredjenje seoskih lokava i voda, udieljene su od zadnjeg zasjedanja sliedeće pripomoći iz Zemaljske Zaklade:

Obćini	Novigradskoj	f. 150
„	Vrhgorskoj	„ 150
„	Zlarinskoj za Zablaće	„ 150
„	„ za Prvić-Šepurine	„ 300
„	Drveničkoj za Gradac	„ 200
„	Zadarskoj za Kali	„ 200
		fior. 1150

Zemaljski Odbor dalmatinski

Zadar 1. Lipnja 1884.

Predsjednik

VOJNOVIĆ

Prisjednici:

D.r M. Klaić — Simić V. — D.r V. Tomić — Vranković Jv.